

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
AZERBAIJAN STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS
НАУКОВІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ:
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» та «ЮРИДИЧНА НАУКА»

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В ЕКОНОМІЦІ»**

**VII-ма Міжнародна наукова Інтернет-конференція
25-26 червня 2020 року**

м.Київ – м.Баку
2020

УДК 327
ББК 65.23+330

За загальною редакцією:

Єрмошенко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юріївна – доктор економічних наук, професор, перший проректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, проректор з стратегічного розвитку ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Samedova Elnara – PhD in Economics, Azerbaijan State University of Economics (UNEC), Baku, Azerbaijan.

Рецензенти:

Єрохін Сергій Аркадійович – доктор економічних наук, професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Антонова Олена Михайлівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали VII-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (м.Київ – м.Баку, 25-26 червня 2020 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2020. – С. 93.

ISBN 978-717-7457-85

У збірнику викладено матеріали VII-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (25-26 червня 2020 року, м. Київ), у яких розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів її реалізації, інформаційних технологій та захисту інформації, сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту та оподаткування, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни. Дана інтернет-конференція проведена за сприяння Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ВНЗ «Національна академія управління».

УДК 327

© Колектив авторів, 2020
© Національна академія управління, 2020
© Міжнародна академія інформатики, 2020

ВСТУПНЕ СЛОВО

В умовах стрімкого розвитку глобалізації та доступу до вільного пересування ми і подумати не могли, що в ХХІ столітті звичайна епідемія здатна зупинити цей процес. Сучасний світ з усіма його технічними та технологічними надбаннями, генною інженерією та сучасними методиками боротьби з усіма негативними проявами виявився беззахисним перед новим викликом – гострою респіраторною хворобою COVID-19, причиною коронавірусом SARS-CoV-2. Швидке поширення коронавірусу COVID-19 та за короткі терміни перетворення на загальносвітову пандемію змусило уряди країн ввести жорсткі карантинні обмеження. Відмова від традиційного та звичного повсякденного життя, обмеження пересування по країні та виїзд за кордон, введення заборони на відвідування громадських місць, закриття шкіл, ЗВО та підприємств та необхідність дотримання соціальної дистанції «оголили» увесь спектр проблем, які існують не тільки в Україні, а й в усьому світі.

Звичайно ми наввипередки почали освоювати нові способи спілкування, навчання, роботи та дозвілля. Ще три місяці тому мало хто з нас знав що таке ZOOM, Microsoft Teams та інші спеціалізовані програми для проведення відеозв'язку. В он-лайн середовище перемістились конференції та наради, брифінги та зустрічі, освітній процес тощо.

Суспільство зіткнулось з питаннями, відповіді на які не було ні у колег, ні у попередників. В цих умовах кожен намагався знайти для себе варіанти подальшої діяльності. Освіта відчула на собі найбільший тиск, адже треба було і пристосуватись до нових умов (проведення уроків та лекцій, здійснення атестації тощо) і показати приклад іншим сферам та галузям. Малий бізнес вимушений був перебудувати власну концепцію господарювання зосередившись на утриманні ринку та клієнтів. Банківський сектор впровадив кредитні канікули та скасував штрафи та пеню. На час дії карантину на законодавчому рівні було впроваджено податкові канікули для підтримки бізнесу та зниження податкового навантаження.

Проблеми національної безпеки в економіці у нашій державі, на жаль, і надалі є актуальними. Більшість з них є складними, багатоплановими та першочерговими. В даній збірці розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів її реалізації, інформаційних технологій та захисту інформації, механізмів державного управління, сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту та оподаткування, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

Кожен з зазначених аспектів має свою специфіку та особливості регулювання, їх треба вивчати й аналізувати, шукати шляхи вирішення на основі подальших розробок та ґрунтовних досліджень з урахуванням нових реалій. Саме цим і визначено завдання VII-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». Конструктивна дискусія має сприяти формуванню нових ідей, розробці наукових концепцій і теорій, проектуванню методик та технологій придатних для прогресивного розвитку теорій економічної безпеки та цінним методико-рекомендаційним характером щодо практичного використання запропонованих розробок в практичній діяльності органів державного управління, бізнесу тощо.

Організація і проведення таких наукових обговорень на Інтернет-платформі покликані зібрати однодумців і опонентів для спільного пошуку способів та варіантів вирішення проблем. Адже дана конференція зорієнтована не лише на обмін інформацією та апробацію матеріалів наукових досліджень, а й має ще одне важливе завдання – пошук концептів, стратегій та імперативів державної політики економічної безпеки.

Сподіваємося, що результати проведених он-лайн дискусій стануть підґрунтям для подальшої перспективної та плідної співпраці, а формування науково-обґрунтованого дієвого її механізму сприятиме соціально-економічному розвитку України після завершення карантину.

Бажаємо всім учасникам Інтернет-конференції конструктивного спілкування та плідної роботи і звичайно міцного здоров'я!

Ірина Штулер
доктор економічних наук, професор
Перший проректор
ВНЗ «Національна академія управління»
Член-кореспондент «Міжнародної академії інформатики»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Elnara Samedova

THEORETICAL ASPECT OF THE DEVELOPMENT OF THE TRANSPORT SYSTEM.....8

Бенько Н.М.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ..... 13

Добош В.Д.

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ НА ЗАКАРПАТТІ..... 15

Кирлик Н.Ю.

ЗАСАДНИЧІ ПРИНЦИПИ ЛОГІСТИЧНОГО СЕРВІСУ..... 16

Поп В.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ..... 18

Яциковський Б.І., Голубка В.М.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ..... 20

Петрецький І.І.

СИСТЕМА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ..... .23

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова О.М.

МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКИЙ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ ПІРАМІД..... 25

Єрохін С.А.

РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНИХ ВТРАТ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ВНАСЛІДОК ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ..... 30

Сержанов В.В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ..... 32

Штулер Ю.Ю.

ЕТАПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА..... 33

Небаба Н.О., Колпіна А.Г.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО

СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ.....	36
--	----

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Булеца Н.В., Герзанич В.М. ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ТА СТАН ЇЇ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	38
---	----

Шевченко В.С. ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ І ПРОГНОЗУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЦТВА.....	40
---	----

Shtuler Iryna CONCEPT OF NATIONAL INNOVATION SYSTEM.....	42
--	----

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Жебка В.В. ВРАХУВАННЯ НАЯВНОСТІ НЕВИЗНАЧЕНОСТЕЙ В БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНИХ ОПТИМІЗАЦІЙНИХ ЗАДАЧАХ	45
---	----

Кляп М.М., Меренич Ю.Ю. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗРОБКИ КАСКАДНИХ ТАБЛИЦЬ ПРИ РОЗРОБЦІ СУЧАСНИХ ВЕБ-САЙТІВ.....	48
--	----

Коцовський В.М., Мельниченко Т.В. ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНОЇ ЖИВУЧОСТІ СИСТЕМ КОМУНІКАЦІЙ.....	50
--	----

Легеза А.В., Топитчак С.М. РІЗНИЦЯ МІЖ АТАКАМИ ТА НЕСПРАВНОСТЯМИ В ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ.....	51
--	----

Лях І.М., Яворський П.В. ЗАХИСТ ДАНИХ ВІД ПОМИЛОК В КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ.....	53
---	----

Матяшовська Б.О., Мушка А.В. АНАЛІЗ МАРШРУТИЗАЦІЇ В ПРОТОКОЛІ OSPF.....	54
---	----

Одошевська О.М., Шпак О.І., Форманюк Д.М. РОЗПІЗНАВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТОМОГРАФІЇ (КТ) З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ОНКОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ.....	56
--	----

Роль М.І. АНАЛІЗ КРИТЕРІЇВ ПЕРЕДАЧІ ПОВІДОМЛЕНЬ В СИСТЕМАХ	
--	--

КОМУНІКАЦІЙ.....	58
Повхан І.Ф., Рябець М.І.	
ОЦІНКА ЯКОСТІ СИСТЕМ КОМУНІКАЦІЙ.....	60
СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ	
Чинчик А.А, Голубка С.М.	
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗНАННЯ.....	62
Тидір Н.І.	
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ.....	65
Браславець О.Ю.	
СТАТУС ПРАЦІВНИКА ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ...	67
Пилявський Ю.М.	
НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ ЛІБЕРТАРІАНСТВА.....	68
Сугак Т.М.	
АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	70
Shtuler Anna	
SYSTEMATIZATION OF FACTORS OF INFLUENCE ON THE FORMATION OF TRANSACTION COSTS.....	74
Nehovska Yuliia	
THE ROLE OF INCOME IN INDICATORS EFFICIENCY OF STRATEGIC MANAGEMENT.....	76
Штулер І.Ю., Чередніченко Ю.В.	
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА.....	78
СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	
Веселовська Н.О.	
ТИПОВІ СЛІДЧІ (КРИМІНАЛІСТИЧНІ) СИТУАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	80
Полішко Н.Л., Пасічник М.В.	
СТРАХОВИЙ ВИПАДОК ЯК ОСНОВНА УМОВА ВИКОНАННЯ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ.....	83
Стерліков О.С.	
ЖІНКИ ЯК ЖЕРТВИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ.....	86

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Elnara Samedova

PhD in Economics

Azerbaijan State University of Economics (UNEC)

Baku, Azerbaijan

THEORETICAL ASPECT OF THE DEVELOPMENT OF THE TRANSPORT SYSTEM

The transport system in synergy with such components as logistics systems [7; 23; 25; 26], a communication system [21], investigating murder and using it in different strategic ways of developing the transport system [17; 18; 16; 1], using the state and perspective integration of the country into international transport systems [18; 12; 13; 15]. The transportation system is the highest dynamic process that needs new research and processing, requires the organization to function through its services and improve the economy, improve economic relations, using the most important issues related to the integration transport systems used in other fields, national security, and the spread of security.

We consider the concept of «transport system» to be justified. There are many interpretations of this term. More interpretation of «transport systems» remains in the scientific achievements of economics, which reach this concept, as a set of transport networks that are distinguished by moving transport (or objects of linear, used, socio-technical issues), as well as work resources used with the use of known process of transportation in different regions, economic and other [10, 22; 5]. Other interpretations of the «transport systems» allow obtaining part of the infrastructure of the economy, which works with its own infrastructure, management system and inter-system source of development [1]. The subsequent interpretation of the «transport systems» made it possible to ensure a substantial ability, by caring for a person and satisfying their needs for vehicles. The next interpretation of transport system is good socio-economic well-being of man [2]. The following interpretation of the «transport system» allows using the strategically existing factor of development and competitiveness of the national economy of the country, as well as its national security [16]. The following interpretation of «transport systems» has proven to be produced in comparison to other economic relations supplied by one's own consumer, linking production and use between one another, clearly located in locations that are members and regions, and necessary for economy, as the user seeks, humming [8]. The following interpretations of «transport systems» make it possible to obtain as an integral product, transport-logistic systems [23], or necessarily complex transport and communication systems [21] with the characteristics of multipurpose, multifunctional, modern, and protected in relation

to strategic states used in all kinds of relationships.

Generalizing these designs, we use that the transport system is a multifunctional, long-term, permanently produced complex amount of mobile transport, transport places, labor-intensive resources, which, when moving to a single place, and properly considers that it is possible to use, but of course, using freight and passive itineraries by highlighting national security, it helps to achieve human well-being.

The development of the transport system is must be considered at the local, regional, national and international level, taking into account strategic goals, as well as geographical, territorial, socio-economic, political, ethnic, cultural factors.

Analyzing the theoretical aspect of the development of the transport system, it should be noted that in present there are not detailed scientific and methodological studies and evaluations of the functional-factor process of growth of the transport industry in general. There are no reasoned forecasts of different terms; there are no effective programs of strategic development by the state. Since the activity of the transport system is a difficult and capacious process, characterized by a complex multilevel hierarchical structure, different internal and external interconnections, the integrity of the elements, let us consider the basic functional factors of the transport system development [7].

Note, that the essence of the functioning of the transport system – meeting the economic needs of society in passenger and freight transportation, and the social well-being of the population is a dominant factor. Therefore, this systematic approach will make it possible to understand the relationship between the needs of the population and the main goals of the transport system of the national economy.

In our view, political, legal, environmental, marketing, socio-economic, financial-investment, innovation-technological and integration factors should be considered as the most important functional factors for the development of the transport system.

1. Political and legal factors which include: improvement of the mechanism of state regulation of transport system development; updating existing and developing new legal bases for ensuring the effective operation of all subsystems of the industry; taking the necessary measures to guarantee national security; creation of a complete information field with effective channels of communication for information interchange within the transport system, as well as with the environment, consumers, authorities, while protecting the information space from external negative factors.

2. Ecological factors include environmental protection, minimization of harmful emissions into the air, conversion to environmentally friendly fuels, etc. This group of factors should include the development of an emergency response program related to the operation of transport, for example, violations of the rules of carriage of dangerous goods, which leads to excess levels of harmful substances in the environment, accidents with such carriers, etc. Environmental monitoring of

transportation system activities is also advisable to maximize environmental safety.

3. **Marketing factors** should include: developing a management model that would enhance the effectiveness of organizational functions, as well as the management and control functions of all subsystems of the transport industry; restructuring of management and production services with delineation of production and regulatory and control functions, improvement of staff qualification; transition to new organizational forms of transport system management at different levels; introduction of the latest information technologies.

4. **Socio-economic factors** are characterized by a binary character: on the one side, it is meeting the needs of consumers as passengers, customers, citizens, as well as ensuring the fulfillment of the main tasks of the national economy. On the other side – support of the transport system, which envisages the implementation of all necessary measures for the formation and expansion of the markets of transport services, development of entrepreneurship, achievement of competitiveness, in particular, in international markets, creation of such conditions under which the client-user can always freely choose acceptable at a price vehicle. The key here is that the quality of the vehicle itself and the level of service provided must be equally high.

Effective predominance of this group of factors is possible provided: the development and implementation of appropriate programs for the development of the transport system, including the necessary legislative framework; introduction of new, in accordance with international, standards of quality of transport services, certification of vehicles, systems of licensing of international transportations; permanent improvement of the transport service system. Achieving social well-being is a key factor, and therefore the key role in this system belongs to the state and its control and regulatory, regulatory levers of influence.

5. **Financial and investment factors** include the following actions. Improving the pricing process in the sectors of the transport system, taking into account market trends on the one hand and social position of the society on the other. In today's realities, the existing imbalance between these criteria leads to dissatisfaction with the population, although for the effective development of the transport industry an adequate tariff policy is required with the establishment, if necessary, of fixed tariffs for the transport services of monopoly carriers. Control over the actual costs and profitability of transport enterprises. Improvement of the tax legislation on the regulation of the tariff policy of transportation. Weighed investment policy aimed at introducing new technological equipment, expanding the transport network, replenishing vehicle parks and more. At the same time, the state must retain the obligation to subsidize socially disadvantaged categories of people, as well as to reimburse the costs associated with socially important transportation and services that do not cover existing tariffs.

6. **Innovation and technological factors** are closely intertwined with environmental factors, since technological updating of vehicles in accordance with

the requirements of time helps to preserve the environment, increase the safety of transport use. The main factors in this group are: timely repair of defective or final elimination of obsolete vehicles and equipment; development and implementation of a special program for the selection and development of personnel servicing the transport equipment, responsible for its condition and operation; to stimulate the production of transport equipment with a high level of operational capacity and safety of transportation of passengers and cargo; development of state-of-the-art diagnostic systems for the technical condition of vehicles and equipment.

In this list of factors, due consideration should be given to the financial support of current sectoral research and development. The role of the sponsor should be assumed by the state or, with its support, investors.

7. Integration factors stem from strategic initiatives where the state seeks to join the most important international organizations, and therefore integration into the world transport systems is a necessity. Moreover, foreign trade relations are possible, first of all, due to the developed transport network in accordance with international requirements. Therefore, this group of factors implies: active participation of the state in international transport organizations; development of international transport communications on the territory of the country; compliance of the legislative framework with international legal norms; technical and technological convergence of the transport system with the transport systems of all countries of the world.

Therefore, the systematization of the factors of development of the transport system is due, first of all, to its multifunctionality. According to various estimates, among the most important functions of this system – organizational, accumulating, integrating, differentiating, managerial, morphological, redistributive, transit and others [10]. All these functions are intended to ensure the implementation of state development strategies, and only under this condition, as well as, given the economic and social well-being of the state, the effective development of the country's transport system is possible.

References:

1. Grabelnikov V.A. (2011) *Analysis of methods of state regulation of the transport system. Actual problems of public administration.* – 2011. – № 2. – P. 100-107. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2011_2_15.
2. Danko M.I. and others. (2013) *Model decision-making in the functioning and development of the railway transport system based on the concept of "Octopus" // Collection of scientific papers.* – UkrDAZT. – Vip. 135. – P. 12-19.
3. *Ten Startups That Will Turn the Car Industry: Rusbase [Electronic Resource].* – Access mode: <https://rb.ru/story/10-auto-startups/>
4. *Forget about flying cars – the future behind passenger drones: Rusbase [Electronic resource].* – Access mode: <https://rb.ru/story/passenger-drone/>
5. Zakharova, O.V.(2011) *Theoretical approaches to determining the essence and properties of the world transport system // Bulletin of the Mariupol State University. Avg.: Economy. 1.–P. 21-25.*
6. *Intelligent transport systems. Module 4e: Sustainable development of the transport*

system. Collection of materials for urban policy [Electronic resource]. – Access Mode: https://www.sutp.org/files/contents/documents/resources/A_Sourcebook/SB4_Vehicles-and-Fuels/GIZ_SUTP_SB4e_Intelligent-Transport-Systems_UA.pdf

7. Mayorova I.M.(2013) Formation and functioning of transport-logistic systems of an industrial city // Bulletin of the East Ukrainian National University named after Vladimir Dahl. – № 9 (1). – P. 71-76.

8. Makozov O.V., Glazkova A.S. (2013) The main aspects of development of the transport system of Ukraine // Bulletin of economy of transport and industry. – Vip. 43. –P. 50-52.

9. Marushkevich O.V. Problems of development of startup movement in Ukraine: Business Law Electronic Resource [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.businesslaw.org.ua/problemy-ruxu-startapiv/>

10. Mitelayeva K.A.(2014) Scientific bases of functioning of regional transport system // Bulletin of the East Ukrainian National University named after Vladimir Dahl. – № 1 (208). – P. 98-102.

11. Mrikhina A.B. (2015)The perspectives of start-ups in the context of competitive development of the Ukrainian market for high technologies. Actual problems of economy. – № 9. – P. 215-225.

12. Mikhaylychenko K.M.(2014) Integration of Ukraine into the transport system «Europe – Asia» as a factor of ensuring the national interests of the state // Strategic priorities. – м № 1 (30). – P. 69-76.

13. Malovichko A.S.(2016) Integration of Ukraine into the transport and logistics system of the European Union // Black Sea Economic Studies. – VIP. 7. –P. 55-58.

14. New ANSYS Drones Modeling Tools: Integral Transport [Electronic resource]. – Access mode: <http://integral-russia.ru/2017/01/05/novye-instrumenty-ansys-dlya-modelirovaniya-bespilotnyh-avtomobilej/>

15. Nosovskaya, T.L.(2010) Integration of aviation transport of Ukraine into the world transport system as a factor of tourism development // Geography and tourism. – Vip. 4. –P. 77-81.

16. Pavlyuk A.V. (2012) Influence of internal economic factors on the state policy of regulation of the transport system and management of transport processes in Ukraine // Actual problems of public administration. – № 2. – P. 163-170.

17. Sadlovskaya I.P. (2012) Directions for the implementation of state policy in the field of transport infrastructure // Effective Economics. – Dnipro. – №10.

18. Strategic directions of development of the Ukrainian transport industry in the post-crisis period: analyte. ext. / D.K. Preiger, O.V. Sobkevich, O.Y. Yemelyanova; for the total. ed. J. A. Zhalil. – K.: NISD, 2012. – 112 p.

19. The AeroMobil startup showed the final version of the flying car: Rusbase [Electronic resource]. – Access mode: <https://rb.ru/news/aeromobil-final/>

20. Timofeev M.V. Startup: Intellectualization of Economic Development in Ukraine. Formation of economic and legal regulators: Business Law Electronic Resource [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.businesslaw.org.ua/startup-intelektualizaciya-economiky>

21. Chernyavskaya T.A. (2015) Strategic directions of development of the transport-communicative system of Ukraine in the context of ensuring national security and self-sufficiency // Economic Bulletin of the National Mining University. – № 3. – P. 68-76.

22. Fomenko G.R.(2015) Transport systems and traffic safety in cities // Scientific Bulletin of Construction. – № 4. – P. 220-224.

23. Yatsuta O. (2016) Transport and Logistics System of Ukraine in the Conditions of European Integration // Foreign Trade: Economy, Finance, Law. – № 3. – P. 89-99.

24. United transport system / Ed. V. G. Galaburda. – M.: Transport, 1996. – 295 p.

25. Development of functioning of transport and logistics systems of Ukraine /

O.L.Suvorov, Yu. V. Khayminova, V.A. Kotlubai, E.M. Romanenko // *Actual problems of state and law.* – 2012. – Vip. 65. –P. 391-397.

26. Kalicheva, N.E. (2017) *The role of transport and logistics systems in ensuring sustainable development of the economy* // *Bulletin of the economy of transport and industry.* – Vip. 58. – P. 103-109.

27. *Hyperloop in Ukraine: everything you need to know about innovative transport* [Electronic resource]. – Access mode: <https://ua.112.ua/suspilstvo/hyperloop-v-ukraini-vse-shcho-potribno-znaty-pro-innovatsiinyi-vyd-transportu-434505.html>

28. *Foresight of Ukraine's economy: medium-term (2015-2020) and long-term (2020-2030) time horizons (2015) / sciences. project manager acad. NAS of Ukraine M. Zgurovsky // International Council on Science (ICSU); System Analysis Committee at the Presidium of NAS of Ukraine; National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»; Institute of Applied Systems Analysis of NAS of Ukraine and Ministry of Education and Science of Ukraine; World Data Center for Geoinformatics and Sustainable Development.* – Kyiv: NTUU «KPI», – 136 p.

29. Ovchar P. (2018) *Financial aspects of national automobile transport development. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* – № 1(24). – С. 95-103.

30. Ovchar P. (2018) *The need in regulation of automobile transportation in the national economy system. Економіка і фінанси.* – № 3. – С. 75-78.

Бенько Надія Миколаївна

здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії

зі спеціальності 051 «Економіка»

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Сучасна економічна наука володіє достатньо великою кількістю підходів до управління людським капіталом. Але аналізуючи кожен з них доходимо висновку, що всі вони зводяться до прагнення мінімізації витрат на залучення кваліфікованих фахівців, підвищення кваліфікації залучених кадрів, покращення соціальних показників; індивідуалізацію праці тощо.

Існує достатньо досліджень, які доводять, що одним факторів економічного зростання є людський капітал. Вплив рівня людського капіталу на економічне зростання здійснюється через його визначальне залучення на виробництво через продуктивність праці, інноваційність та технології, а узгодження професійно-кваліфікаційних якостей (компетенцій) випускників з потребами ринку праці відіграє ключову роль в цьому процесі [1, с. 86].

У класичній теорії економічного зростання людський капітал та продуктивність праці розглядається як екзогенний фактор. Цей фактор враховує співвідношення між робочою силою та фізичним капіталом також розглядаються і інші фактори (наприклад, технічний прогрес), але такий важливий фактор як освіта – не враховується. В новій теорії економічного зростання цей недолік класичної теорії вже виправлено.

Сучасні теорії впливу людського капіталу на економічне зростання враховують такі важливі показники як: освіта та інновації (елементи людського капіталу) у довгостроковому економічному зростанні.

В той же час наукові дослідження, які лежать в площині теорії ринкової вартості, показують, що беззаперечним є вплив нематеріальних факторів, таких як дослідження та розробки, патенти, інтелектуальний капітал тощо. Ці фактори становлять суттєвий вплив на економічне зростання всіх рівнів і виконують роль визначального чинника соціально-економічного розвитку країни.

Спробуємо з іншої сторони дослідити залежність людського капіталу на економічне зростання. Тобто розглянемо як економічне зростання впливає на людський капітал. Дослідження доводить, що більш високе зростання технологічних змін призводить до зростання попиту на освічених людей і підготовлену робочу силу. Таким чином зростає потреба у висококваліфікованих працівниках, що можна забезпечити навчальними курсами, підвищенням кваліфікації на робочих місцях тощо.

Таким чином, людський капітал виступає важливою складовою кадрової політики та сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Виважена кадрова політика формує нові знання, стимулюючи створення нових ідей та способів їх реалізації, забезпечує економічне зростання. Підготовка кадрів мають вирішальне значення для економічного зростання.

Сучасна система управління людським капіталом має комплексно відображає найважливіші компоненти, що надасть можливість побудувати ефективну систему управління національним господарством.

Список використаних джерел:

1. Будякова О.Ю. Зарубіжний досвід прогнозування попиту ринку праці в контексті розвитку вищої освіти / О. Будякова, Н. Заріцька // Вісник КНУТД. Спецвипуск. – Київ: КНУТД, 2018. – 396 с. (С. 86-98). – Режим доступу: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/10185/1/EOEMIR2018_P086-098.pdf.
2. Васильченко В.С. Управління трудовим потенціалом. Навч. посіб. // В.С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб. – К.: КНЕУ, 2005. – 403 с.
3. Гавриш О.А. Технології управління персоналом.: монографія/ О.А.Гавриш, Л.Є. Довгань, І. М. Крейдич, Н. В. Семенченко. – Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. – 531 с.
4. Корбут К.Є. Управління трудовим потенціалом підприємства: мета, функції та методи / К.Є. Корбут // Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки : тези V Міжнар. наук.-практ. конферен. (2-3 листопада 2017 р.) . – Житомир, 2017. – 698 с.

Добош Володимир Дмитрович
здобувач вищої освіти – 2 курс, спеціальність «Логістика»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ НА ЗАКАРПАТТІ

Свої правки у розвиток туристичної галузі області вніс загальнодержавний карантин. Обсяги пасажиропотоків та туристичних поїздок скоротилися до нуля. Відповідно все більшої популярності став набувати сільський зелений туризм. Це внесло відповідні корективи в сучасні умови розвитку туристичного ринку.

Сільський зелений туризм вважається одним із традиційних напрямів розвитку туристичної індустрії області. В основному сільський зелений туризм спрямований на охорону природи та культурно-історичної спадщини Закарпаття.

Додатковими позитивними факторами, що роблять перевагу для цього виду туризму – це сприяння міжетнічній толерантності.

Формування нового туристичного продукту – це основне завдання сільського туризму. Таким чином перед власниками садиб, що надають туристичні послуги є потреба виходу за рамки традиційного уявлення про туристичну пропозицію. Головна мета сільського зеленого туризму України – врахування особливостей природи області та її історико-культурної специфіки. Така різноманітність в межах країни (регіону, області) урізноманітнює туристичні пропозиції України [1].

Питання якості відпочинку є першочерговим для туриста. У сфері сільського зеленого туризму якісний відпочинок залежить від багатьох факторів та умов. Основу цього вибору лежать наступні умови, котрі кожен турист обирає, керуючись власними переконаннями та умовами:

- способи та шляхи подорожування;
- місця для відпочинку;
- місця для харчування;
- місця для ночівлі;
- наявність розважальних місць (народних музеїв, замків природних заповідників, географічних особливостей тощо);
- функціонування центрів з обслуговування туристів із провідниками та екскурсоводами.

Сільський зелений туризм є перспективним напрямом розвитку туризму на Закарпатті. Різноманітність видів туристичних занять робить сільський зелений туризм одним із привабливих способів відпочинку. Такий варіант відпочинку характеризується популярністю.

Джерелом розвитку сільського зеленого туризму є ресурсний потенціал

області. Розвиток сільського зеленого туризму забезпечує зростання екологічної свідомості. Завдяки сільському зеленому туризму відбувається сприяння поліпшенню стану довкілля. Основні складові сільського зеленого туризму: природні, людські, житлові, культурні особливості – відновлюються.

Від розвитку сільського зеленого туризму залежать такі актуальні питання як: підвищення рівня зайнятості та самозайнятості на селі; розвиток несільськогосподарських видів діяльності; збереження історико-культурної спадщини та природного середовища [2].

За інформацією управління туризму та курортів департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської облдержадміністрації, мережа оздоровчих, рекреаційних та туристичних об'єктів області нараховує 511 об'єктів. Серед цього числа оздоровчих об'єктів – 23, рекреаційних об'єктів – 126, туристичних об'єктів – 362. На базах Закарпатської області одночасно можна розмістити близько 26000 осіб.

Отже, сільський зелений туризм сприяє залученню населення області до активної участі у власному фінансовому забезпеченні, працевлаштуванню, а також подолання сезонного характеру туристичного продукту [3, с. 44].

Ефективне управління сільським зеленим туризмом має спрямовуватися не лише на досягнення позитивного ефекту, а й на усунення можливих загроз від його впливу.

Список використаних джерел:

1. *Все про туризм [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://turizm4you.org.ua>.*
2. *Габа М.І. Практичні аспекти рекламної діяльності підприємств сфери сільського зеленого туризму // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 29: У 3-х частинах / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Черкас. держ. технолог. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – Ч. II. – С. 97-100.*
3. *Туристична галузь – це потужний чинник розвитку області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakarpat-rada.gov.ua/zakarpattyia/infrastruktura/turyzm-i-rekreatsiya/>*

Кирлик Наталія Юріївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЗАСАДНИЧІ ПРИНЦИПИ ЛОГІСТИЧНОГО СЕРВІСУ

Ринок логістичних послуг відрізняється постійною і жорсткою конкуренцією, тому і потребує усталених традицій в сервісі та обслуговуванні клієнтів. Враховуючи той факт, що українська логістична система перебуває на стадії становлення, то виникає необхідність у

визначення принципів логістичного сервісу, котрі потребують впровадження. До таких засадничих принципів логістичного сервісу належать такі:

Допомога людству. Допомогати людям, де б вони не були, це не лише бізнес, а й девіз логістичних компаній. Допомога людству – це першочерговий принцип діяльності усіх підприємств сфери сервісу. Сервісні компанії, в тому числі і логістичні – дотримуються у своїй діяльності прав та свобод людини, противники дитячої праці та прихильники охорони навколишнього середовища. Надання послуг та допомоги під час здійснення операцій та у разі виникнення надзвичайних ситуацій виконуються прозоро, незалежно від раси, національності, віросповідання чи статі.

Корпоративна соціальна відповідальність. Наразі найбільшої уваги потребують такі цілі сталого розвитку, які формують корпоративну соціальну відповідальність: здоров'я та добробут нації, збереження екосистем, правосуддя та ефективні інститути. Більшість логістичних компаній – це сімейний бізнес, якому притаманні певні традиції. До прикладу. Один з власників логістичної компанії розпочав сімейну традицію з правила роздавати мішки з їжею нужденним людям на вулицях у Страсну п'ятницю, наповнюючи їх рисом, пшеницею, сіллю та цукром. І традиція передавалася від покоління до покоління, відображаючи багаторічну прихильність сім'ї допомагати іншим і ставитися до них як до частини сім'ї.

Якість. Характер логістичного бізнесу несе велику відповідальність. І хоча надання логістичних послуг – це разова послуга, однак це не привід, щоб запропонувати їх у низькій якості. Від якості наданих послуг залежить життя та добробут громадян. Тому логістичні підприємства дотримуються найвищих стандартів якості в усіх операціях, чи то щодо виробництва, транспортування, доставки чи загальної логістики. Щодо контролю якості, то логістичні підприємства проводять суворі перевірки якості протягом усього виробничого процесу. Експерти здійснюють перевірку сировини, що надходить та проводять випадкові перевірки, щоб забезпечити відповідність міжнародним специфікаціям. Незалежні лабораторії проводять випробування на ключових етапах та проводять остаточний аудит перед відправкою продукції. Цілі якості та основні показники ефективності логістичного підприємства визначені для кожного відділу, і пропонуються необхідні заходи щодо покращення та навчання.

Інновації. Інновації є ключовими для роботи логістичного підприємства, оскільки кожна криза породжує різні потреби. Логістичні підприємства не тільки прагнуть інновацій, щоб мати змогу задовольнити зростаючі та різноманітні потреби, але й для того, щоб покращити ефективність, продукти та послуги. Інновації допомагають розширити діапазон діяльності та охопити більшу кількість стейкхолдерів у більшості країн світу та в нових шляхах, які, можливо, раніше не були можливими чи доступними.

В сучасному дотримання принципів в стратегічному управлінні підприємством, галуззю чи регіоном потребує значна увага. В основі будь-якого стратегічного управління лежить сервіс, котрий забезпечує економічну складову діяльності логістичного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кирлик Н.Ю. Транспортно-логістичні центри: методичні засади формування та функціонування / Н.Ю.Кирлик// *Актуальні проблеми економіки*. – 2018. – №11(209). –С. 63-69.
2. Крикавский Е.В. Логистический центр – это узловой объект логистических сетей. *Логистика: проблемы и решения*. –2008. –№ 5. –С. 38-39.
3. Круминьш Н., Витолиньш К. Логистические центры: новые решения по минимизации транспортных расходов // Портал «Транспорт Информ». URL: <http://transportinform.com/logistika/586-logisticheskie-czentry->
4. Смирнов І.Г. Транспортна логістика: Навч. пос. / І.Г. Смирнов, Г.В. Косарева. – К.: ЦУЛ, 2011. – 24с.

Поп Валерія Василівна

*здобувач вищої освіти - I курс, спеціальність «Економіка»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ

Дослідження регіональних програм або стратегій розвитку свідчить, що практично у всіх областях держава встановлює певні пріоритети розвитку. Вибір тієї чи іншої програми розвитку визначає майбутнє країни.

Можливість розвитку кожного окремого регіону передбачає свої особливості, які визначаються географічними, природно-ресурсними, соціально-економічними та іншими можливостями. Виходячи з цього держава регулює процес економічного розвитку регіонів. Ключовим інструментом такого управління є регіональні програми розвитку.

Регіональні програми розвитку розробляються і затверджуються центральними органами влади та органами місцевого самоврядування у відповідності до вітчизняного законодавства, а саме «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про місцеве самоврядування в Україні».

Аналіз діючих регіональних програм розвитку виявив, що, як не дивно, не всі області мають розроблені спеціальні програми. Розвиток областей (регіонів), як правило, відбувається у відповідності до загальних програм економічного і соціального розвитку або програм розвитку певних підсистем тощо.

Аналізуючи діючі регіональні програми розвитку ми встановили, що такі області як: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська,

Одеська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Чернігівська мають затверджені програми розвитку певних підсистем. Такі області як: Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Миколаївська, Харківська, Херсонська, Черкаська – мають затверджені програми соціально-економічного розвитку та керуються ними у власній діяльності. Такі області як: Луганська, Львівська, Чернівецька – мають проекти програм розвитку. Натомість такі області як Вінницька та Тернопільська взагалі не мають ніяких програм розвитку. Даний факт є свідченням відсутності в цих областях чітко визначеної стратегії розвитку, що унеможливорює в майбутньому визначення пріоритетів та результатів діяльності області [1, с. 213].

Кожна окремо взята регіональна програма розвитку з них має свої недоліки та переваги. До недоліків можна віднести:

- недостатню вивченість потенціалу області (регіону, міста тощо);
- слабку аналітично-розрахункову частину;
- відсутність конкретних рекомендацій щодо впровадження заявлених цілей.

До переваг можна віднести:

- врахування природних, соціальних, географічних особливостей області (регіону, міста тощо);
- економічну обґрунтованість.

Тому перш, ніж розробляти регіональні програми розвитку і зобов'язувати їх виконувати потрібно здійснити вивчення та аналіз стану, проблем та перспективних можливостей розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Красовська О.В. Регіональні інноваційні програми як інструмент регіональної інноваційної політики в Україні / О.В. Красовська // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / редкол. : В.П. Мікловда (гол. ред.), М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак та ін. – Ужгород : Видавництво УжНУ, 2011. – Спецвип. 33. Ч. 2. – С. 118–125.
2. Тульчинська С.О. Аналіз програм активізації інноваційної діяльності в регіонах України / С.О. Тульчинська // Вісник Херсонського державного університету. – Випуск 9. – Частина 1. – 2014. – С. 212–215.
3. Штулер І.Ю. Історичне та економічне підґрунтя вибору моделі «випереджаючого розвитку»// науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка». – 2016. - №1. с. 102-108.

Яциковський Богдан Ігорович
*кандидат економічних наук,
заступник голови з економічного розвитку
та міжнародної діяльності,
Державна комісія України по запасах корисних копалин
м. Київ, Україна*

Голубка Володимир Михайлович
*кандидат економічних наук,
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

Ефективність функціонування гірничодобувної галузі в структурі національної економіки залежить від розв'язання ряд проблем пов'язаних зі зростанням дефіциту сировини, посиленням конкуренції на світовому ринку, збільшенням підприємницьких ризиків тощо. Особлива роль у цих процесах відводиться державі, насамперед у частині регулювання, виробленні дієвої політики щодо дотриманням вимог ефективного використання природно-ресурсного потенціалу, добування корисних копалин з огляду на інтереси майбутніх поколінь, захисту довкілля тощо.

Особливості державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі впливають з мети, об'єкта та суб'єкта державного регулювання досліджуваної сфери. Метою державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі є ефективне використання природно-ресурсного потенціалу, базованого на добуванні з надр корисних копалин, а також їх розвідки, розробки, первинної переробки, використання і збуту. Ефективність використання потенціалу відображає співвіднесення обсягів добування корисних копалин з урахуванням можливостей їх відновлення відносно ступеня задоволення потреб населення і бізнесу в мінеральній сировині; при цьому мають враховуватись природоохоронні національні пріоритети.

Об'єктом державного регулювання досліджуваної сфери можуть бути: природно-ресурсний потенціал, базований на добуванні з надр корисних копалин; відносини у сфері гірничодобувної діяльності та в суміжних сферах, що виникають унаслідок розвідки, розробки, добуванні, первинної переробки, використання і збуту корисних копалин; суб'єкти гірничодобувної галузі (гірничі підприємства та їх посередники); гірничодобувна галузь у цілому чи конкретні її підгалузі (вугільна,

нафтогазова, металургійна, електроенергетична промисловість, комунальне господарство).

Суб'єкти державного регулювання формують відповідне інституційне середовище. Найбільш широкі повноваження мають структури виконавчої гілки влади, однак специфіка гірничодобувної галузі вимагає участі всіх владних гілок. У ст. 13 Конституції України зазначено, що «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу; від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією» [1].

Законодавча гілка влади регламентує правові засади діяльності в сфері гірничого добування. В Україні провідним нормативом є Гірничий закон, який, зокрема, визначає, що «гірничі відносини регулюються Конституцією України, цим Законом, Кодексом України про надра, законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про аварійно-рятувальні служби», «Про цивільну оборону України», «Про охорону праці», «Про підприємства в Україні», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», іншими законами України та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами [2].

Органи державного рівня закладають стратегічний вектор розвитку галузі та контролюють дотримання регіональних програмних цілей. Органи регіонального і місцевого рівнів є контролерами діяльності в гірничодобувній галузі на місцях. У випадку, якщо в державі достатня міра децентралізації, органи місцевої влади володіють достатніми повноваженнями у мобілізації фінансових ресурсів внаслідок використання природно-ресурсного потенціалу їх територій через податковий інструментарій. Однак, як правило, прерогативи регулювання залишає за собою держава в особі центральних органів виконавчої влади.

В основу розуміння державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі закладено, що це комплекс заходів. Їх умовно розподілено за управлінськими функціями і кожен з них має своє функціональне навантаження:

- 1) планування (програмування);
- 2) регулювання (бюджетне, дозвільне, податкове, валютно-фінансове, зовнішньоекономічне, інвестиційне, антимонопольне, державної власності) та адміністративний супровід;
- 3) регламентування;
- 4) контроль і нагляд.

Заходи реалізуються через застосування механізмів та їх інструментів, основні з яких забезпечують регулювання. Особливе місце займають заходи,

механізми та інструменти дозвільного характеру. Мова йде про дозволи на використання надр, що охоплюють: 1) геологічне вивчення, в тому числі дослідно-промислово розробку родовищ корисних копалин загальнодержавного значення; 2) видобування корисних копалин; 3) геологічне вивчення нафтогазоносних надр; 4) будівництво та експлуатацію підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, зокрема для підземного зберігання нафти, газу, інших речовин і матеріалів, захоронення шкідливих речовин та відходів виробництва, скидання стічних і супутніх вод; 5) створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне та рекреаційно-оздоровче значення; 6) задоволення інших потреб [3, с. 125]. Узагальнено заходи дозвільного характеру передбачають надання власності на природні ресурси, прав геологічного вивчення надр, їх використання та охорони або ж прав тимчасового використання, у тому числі через гірничу концесію та іпотеку.

Отже, державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі є складним процесом, що спрямоване на інноваційно-технологічні досягнення та становлення галузі як конкурентоспроможної ланки в структурі національної економіки. Система заходів державного регулювання економічним розвитком охоплює планування, регулювання, регламентування, нагляд і контроль. З огляду на регулюючі цілі, зокрема забезпечення економічного розвитку галузі, особливо гнучкими мають бути заходи бюджетного, дозвільного, податкового, валютно-фінансового, зовнішньоекономічного, інвестиційного, антимонопольного регулювання. Від ефективності їх застосування залежить конкурентність ринкового середовища в сфері надрокористування, активність взаємодії бізнесу і держави з приводу використання природно-ресурсного потенціалу з балансуванням комерційних і суспільних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Гірничий Закон України від 06.10.1999 № 1127-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14>
3. Леонова О. В. Набуття і припинення права на використання надр: правове регулювання та проблеми практики / О. В. Леонова // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. – 2011. – № 1. – С. 123–129.

Петрецький Іван Іванович

аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

СИСТЕМА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Економічний розвиток регіонів є об'єктом формування системи його інвестиційного забезпечення. Існуюча система інституціонального забезпечення інвестиційного розвитку регіонів потребує негайного втручання.

Система забезпечення інвестиційного розвитку регіонів ідентифікується як складова національної системи розвитку. Першим кроком інвестиційного розвитку регіонів в Україні повинно стати створення дієвих механізмів їх забезпечення. Процес створення таких механізмів потрібно розпочати з впровадження нової системи їх інституціонального забезпечення – сукупності інститутів державного та ринкового регулювання відносин в сфері інвестиційної діяльності;

Тобто, до системи інституціонального та організаційного забезпечення інвестиційного розвитку регіонів ми відносимо державні та недержавні інститути та організаційні структури, а також об'єкти інфраструктури.

Для впровадження системи інституціонального забезпечення інвестиційного розвитку регіонів ми пропонуємо реалізовувати наступні заходи:

1. Утворення бази для реалізації інвестиційних проектів та програм розвитку регіону:
 - створення корпоративного державно-приватного банку розвитку інвестиційних проектів регіону;
 - реформування системи міжбюджетних відносин з метою програмно-цільового державного інвестування регіонів;
 - впровадження системи податкових канікул ;
 - спрощення системи отримання дозволів та системи ліцензування.
2. Впровадження інструментів державної інвестиційно-інноваційної політики на підприємствах регіону:
 - розробка проектів по створенню інноваційно-виробничих об'єднань на основі великих підприємств регіону;
 - формування та розміщення державного замовлення в наукоємних та високотехнологічних галузях економіки;
 - впровадження системи спеціальних режимів господарювання в межах окремих регіонів;
 - передбачення у державному бюджеті необхідного рівня державних

інвестицій в розвиток нових форм регіонального співробітництва.

3. Підвищення рівня пріоритетності інвестиційної складової в регіональних програмах розвитку:

– затвердження державою методики розробки та структури регіональних програм розвитку;

– створення координаційних груп з моніторингу та координації інвестиційної діяльності.

Вважаємо, що впровадження пропозицій системи інституціонального забезпечення інвестиційного розвитку регіонів дозволить значно підвищити рівень їх розвитку та призведе до зростання рівня національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Єрохін С.А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект): наукова монографія / С.А. Єрохін. – К.: Світ Знань, 2002. – 528 с.

2. Інституціональна парадигма цивілізаційного розвитку: Монографія; У 4 кн. / За ред. А. Ткача. – Запоріжжя: ГУ ЗіДМУ, 2007.

3. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. Державна політика залучення інвестицій в стратегії розвитку національних економік / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2017. – Випуск 16. – С. 162-166.

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова Олена Михайлівна
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКИЙ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ ПІРАМІД

Тіньова економіка виступає незмінним супутником сучасного економічного розвитку. З позицій інституційного підходу вважається, що чим гірше йдуть справи в легальному господарстві країни, то більша і масштабніше тіньова економічна діяльність, іншими словами, тіньова економіка розглядається як результат неефективності держави (Ернандо де Сото – Hernando de Soto). В результаті і капітал, і наймана праця неминуче мігрує в тіньовий сектор. Геррі Стенлі Беккер (Gary Stanley Becker) сформулював оновлене розуміння економіки: якщо раніше її вважали наукою, присвяченою вивченням ринку, інфляції і безробіттю, то тепер – це вивчення того, як люди і організації реагують на зміни в стимулах. З цих позицій стає очевидним і зрозумілим гіпотеза про те, що система таких стимулів повинна формуватися саме в легальному господарстві, інакше вірогідне зростання тіньової економіки. Поряд з цим держава зобов'язана вживати дієвих заходів і для мінімізації самої тіньової економічної діяльності, використовуючи для цього не тільки кримінально-правові методи, а й інші, економіко-правові та організаційно-управлінські методи протидії.

Актуальність завдання в повній мірі відноситься до нашої економічної реальності, в умовах якої масштаби тіньового сегмента господарства знаходяться на надмірному рівні, який загрожує національній безпеці країни. Багато експертів вважають, що його частка становить мало не половину обсягу легального ВВП. При цьому одним з найбільш небезпечних видів тіньової економічної діяльності вважається організація так званих фінансових пірамід, здатних акумулювати і незаконно привласнювати значні кошти фізичних і юридичних осіб. Пік створення фінансових пірамід припав на 1990-і роки, проте і в наші дні непоодинокими є факти їх появи на ринках фінансових та інших послуг, є навіть рецидиви – як у випадку з «МММ». Матеріальні збитки від тіньової економічної діяльності, що здійснюється з використанням фінансових пірамід, значний і зачіпає інтереси десятків і сотень тисяч громадян. Разом з тим, до цих пір не завершено створення

ефективного державного механізму протидії цьому протиправному деструктивному явищу, так і теоретично ця проблема залишається ще слабо розробленою.

Залишається маловивченим ряд важливих теоретичних і науково-практичних питань. До їх числа належить, перш за все, незавершеність системи наукових уявлень про феномен тіньової економічної діяльності, що здійснюється з використанням фінансових пірамід. Особливого наукового опрацювання потребують питання обґрунтування методів оцінки ступеня і характеру впливу розглянутого виду тіньової економічної діяльності на рівень національної економічної безпеки, верифікації нових підходів до протидії даному деструктивному економіко-правовому явищу і побудови цілісної концепції формування відповідного ефективного механізму такого протидії.

Вивченню феномена тіньова економіка присвячено значну кількість досліджень економістів, політологів, соціологів, правознавців, кримінологів. Тим не менш, до сьогодні не вироблена єдина система поглядів щодо її змісту, форм і видів. Одні автори, говорячи про тіньову економіку, мають на увазі лише невраховану офіційною статистикою, але дозволена законодавчо економічну діяльність, інші включають в це поняття і протиправну діяльність. У різних джерелах можна зустріти вживання таких синонімів, як неформальна, нелегальна, кримінальна, фіктивна, чорна, сіра, вторинна економіка. Така палітра назв пов'язана з тим, що в основу визначення поняття тіньової економіки окремі автори вкладають різні критерії: ступінь легальності, ставлення до офіційної економіки, можливості контролю з боку держави, включаючи охоплення офіційним статистичним обліком, соціально-нормативні характеристики поведінки суб'єктів господарювання, характер результатів економічної діяльності і т.д.

Сам термін «тіньова економіка» прийшов до нас з-за кордону. У сучасній науковій літературі можна зустріти кілька підходів до визначення тіньової економіки. Характеризуючи сутність явища тіньової економіки, можна виділити наступні: юридичний, статистичний, економіко-соціологічний, інституціональний, економічний.

Прихильники статистичного підходу під тіньовою економікою мають на увазі економічну діяльність, яка з якихось причин не враховується офіційною статистикою, як сукупність неформальною, тіньовий і кримінальної економік.

Відповідно до економіко-соціологічного підходу неформальна економіка розглядається як більш широке поняття, яке включає декілька сегментів, які розрізняються за ступенем легальності господарських операцій: нелегальні (кримінальні), напівлегальні (тіньові), позалегальними і легальні.

З урахуванням впливу всіх перерахованих підходів можна визначити тіньову економіку як «систему деструктивних соціально-економічних відносин, яка здійснюється в процесі суспільного відтворення всупереч інтересам членів суспільства та реалізує їх інтереси.

На основі аналізу, вивчення сучасних наукових уявлень про фінансові піраміди, нами запропонована класифікація тіньової економічної діяльності, що здійснюється з використанням фінансових пірамід, яка включає сукупність систематизуючих критеріїв, що відображають універсальні ознаки фінансових організацій або специфічні особливості самих фінансових пірамід (таблиця 2).

Таблиця 2

Класифікація тіньової економічної діяльності, здійсненої з використанням фінансових пірамід (ТЕДФП)

Системоутворюючі критерії	Класифікаційні групи
1. За моментом початку ведення діяльності компанії в якій відсутні реальні джерела отримання доданої вартості	Від самого початку створюються як фінансові піраміди
	Компанії, які перетворюються згодом у фінансову піраміду
2. За організаційно-правовою формою господарюючих суб'єктів	Індивідуальні підприємці
	Акціонерні товариства
	Товариства з обмеженою відповідальністю
	Товариства
	Фонди
	Кооперативи
	Некомерційне партнерство
	Союзи (асоціації)
	Незареєстровані в установленому порядку
3. По рівню транспарентності (відкритості)	Які не приховують своєї протиправної дії
	Які замасковані
4. За способом приховування справжніх намірів. Замасковані під видом:	Керуючих компаній
	Банків
	Кооперативів
	Мережевого маркетингу
	Під брендом чужих відомих компаній (компанії-клони)
	Мережевих ігр
	Кас взаємодопомоги
Товариств взаємного страхування	
5. За сферою заявленої діяльності. Здійснюють свою діяльність на ринку:	Фінансово-кредитному
	Будівельному
	Ринок освітніх послуг
	Товарному
	Туристичному
	Страховому
Ринку праці	

6. За способом функціонування	Віртуальні
	Реальні
7. За видами виплат. Які пропонують:	Пасивний дохід (нараховують відсотки за вклад)
	Активний дохід (нараховують бонуси в залежності від кількості залучених вкладників)
8. За видами залучених коштів.	Готівкові кошти
	Безготівкові кошти
	Віртуальні гроші
	Комбіновані
9. За оформленням участі вкладників та клієнтів в якості	Дистриб'ютора
	Позикодавця
	Пайовика
10. За наявністю бухгалтерської звітності	Які ведуть офіційну бухгалтерську звітність
	Які не ведуть офіційну бухгалтерську звітність
11. За розгалуженістю мережі	Моноблокові (наявність єдиного центру)
	Чисельні (які мають філіали: продають франшизу)
12. За обсягом території	Регіональні
	Всеукраїнські (в декількох регіонах)
	Міжнародні
13. За місцем реєстрації компанії	Зареєстровані в Україні
	Зареєстровані в іншій країні
	Зареєстровані в офшорній зоні
	Які не мають реєстрації
14. За громадянством організатора. Організатором яких є:	Громадяни України
	Громадяни інших країн

Складено автором

Запропонована класифікація не просто відображає різноманіття ТЕДФП, вона має і очевидне утилітарне призначення. Чітко структурована інформація, що міститься в ній, може бути використана для цілей оцінки ступеня соціальної небезпеки ТЕДФП, визначення її протиправних намірів і властивостей, прогнозування поведінки організаторів фінансових пірамід і вибору методів профілактики і протидії цій деструктивній діяльності, а також для підвищення фінансової грамотності споживача послуг.

Феномен фінансових пірамід розглядається виключно як один з поширених і найбільш небезпечних видів тіньової економічної діяльності, який представляє суттєві загрози національній безпеці, які можна надати вигляді як блок-схеми загроз економічній безпеці, які породжуються ТЕДФП (рис. 1).

Аналіз сутнісних властивостей ТЕДФП доводить, що вона – поряд з іншими загрозами економіко-правового порядку – потенційно несе величезну економічну і соціальну небезпеку, оскільки підриває фундаментальні властивості економічних систем за рахунок порушення еквівалентності обмінних відносин і свободи конкуренції.

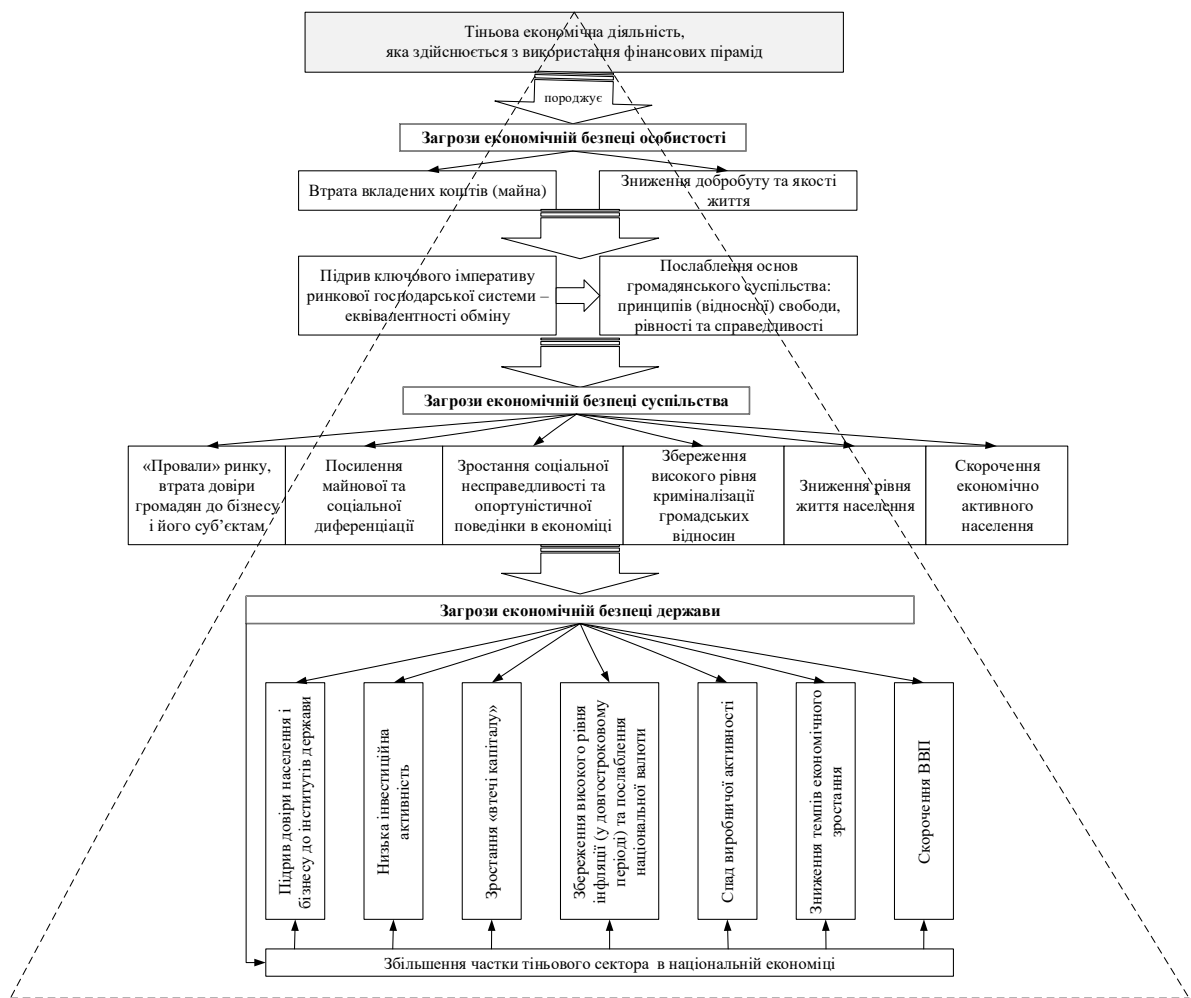

Рис 1. Блок-схема загроз економічній безпеці, які породжуються тіньовою економічною діяльністю та здійснюються з використанням фінансових пірамід.

Складено автором

Це, в свою чергу, обумовлює деструктивну мімікрію таких фундаментальних принципів ринкової цивілізації, як відносна свобода, рівність і справедливість, що неминуче призводить до відповідних деформацій в політичній надбудові, дисфункціонально впливає на процеси формування громадянського суспільства, що є матеріальною основою формування і зміцнення правової державності, а отже, підриває стратегічні цілі забезпечення національної безпеки України.

Таким чином, тіньова економічна діяльність, що здійснюється з використанням фінансових пірамід, поряд з іншими загрозами економіко-правового порядку, потенційно несе значну економічну і соціальну небезпеку, є однією з ключових загроз національній економічній безпеці та за ступенем впливу загроз на економічну безпеку особистості і держави займає, відповідно, займає перше і п'яте місця.

Список використаних джерел:

1. Антонова О.М. Протидія тіньовій економіці в системі забезпечення економічної безпеки України / О.М. Антонова // *Актуальні проблеми економіки* №9. – 2018. – К.; НАУ, 2018. – С. 13-22.
2. Антонова О.М. Механізм протидії легалізації тіньових доходів в системі забезпечення економічної безпеки держави Тез. доп. «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» [Proceeded Paper of the 8th International Scientific Seminar. Part 1] by M.M. Iermoshenko, I.Y. Shtuler, Z.B. Zhyvko etc. – Kyiv: IAIS-NAM, 2019. – С. 6-9.
3. Варналій З.С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації // К.: НІСД. – 2006. – 576 с.
4. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.
5. Мазур, І.І. Демінізація економіки України: теорія та практика: Монографія / І.І. Мазур. – К. 2006. – 329 с.
6. Becker Gary S. and Posner Richard A. *Uncommon Sense: Economic Insights, from Marriage to Terrorism.* – University of Chicago Press, 2009. – 373 p.

Єрохін Сергій Аркадійович
доктор економічних наук, професор
Ректор
ВНЗ «Національна академія управління»
м.Київ, Україна

**РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНИХ ВТРАТ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ВНАСЛІДОК ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ**

2020 рік приніс неочікувану загрозу для світових національних економік. Запровадження комплексу карантинних заходів поставило в скрутне становище як окремі підприємства так і цілі галузі національної економіки. Не маючи напрацьованих механізмів відповіді на нові виклики в умовах карантинних обмежень учасникам економічних процесів довелось оперативнo адаптуватись до нових факторів впливу. Слід відзначити нищівний вплив запровадження карантинних заходів на окремі сфери економіки, зокрема на ті, що пов'язані з пасажирськими перевезеннями та наданням туристичних послуг. Не всі країни змогли провести ефективні заходи з економічної підтримки цих та інших галузей, часто уряди обмежувались суто фінансовими інструментами впливу.

Втрати туристичної галузі напряму залежали від карантинних заходів, що їх вводили країни для боротьби з пандемією викликаною COVID-19. В Ізраїлі вся туристична сфера практично зупинила свою роботи внаслідок жорстких карантинних заходів влади. Якщо в 2019 році в квітні та травні потік туристів склав 405 та 440 тисяч відповідно, то в 2020 році в квітні туристів було близько півтисячі, а в травні трохи більше 2 тисяч. Зважаючи

на таке падіння туристичного потоку можна говорити про зупинку економічної діяльності цілої галузі, яка не просто веде до тимчасового падіння прибутків, але і здатна спонукати власників підприємств туристичної сфери переглянути свої довгострокові плани.

Паралельно з падінням туристичних потоків знижуються і пасажирські перевезення, як пов'язана сфера. Крім того, на час дії карантинних заходів знижується і міграція робочої сили, як внутрішня, так і між країнами, що теж ставить у скрутне становище підприємства галузі. В Україні кількість перевезених пасажирів за січень-травень 2020 року склала лише 56,3% від аналогічного періоду минулого року. Якщо врахувати, що карантинні заходи в нашій країні почали запроваджувати з середині березня, тобто с середини вищезазначеного звітного періоду, можна говорити про майже повну зупинку пасажирських перевезень.

Якщо великі транспортні компанії часто здатні оптимізувати свою роботу, перерозподіливши ресурси і зосередившись на вантажних перевезеннях, то невеликі підприємства, які займалися виключно пасажирським сектором, змушені повністю зупинитися, або, в кращому випадку, позбавитись найменш завантажених напрямків. Така ситуація призводить до дисбалансу в перевезеннях, створюючи дефіцит на окремих маршрутах, обслуговування яких стало збитковим. Невеликі підприємства не мають можливості йти на свідомі збитки, а великі не відчують потреби заходити на збиткові сегменти ринку в умовах загального падіння попиту і неясних перспектив.

Звісно, через велику частку комунальних та державних підприємств на ринку перевезень пасажирів зберегти більшу частину напрямків та відновити роботу не складно, проте приватний сектор серйозно страждає через обмеження пересування громадян. З іншого боку, якщо приватний сектор здатен до суворой економії під час часткової чи повної зупинки в роботі, то комунальні та державні компанії потребують дотацій, в тому числі задля збереження робочих місць. Тому фінансовий тягар через збитковість сфери пасажирських перевезень обов'язково лягає на плечі державного та місцевих бюджетів, навіть якщо влада не потурбується про допомогу приватному сектору.

Список використаних джерел:

1. Інформація щодо впливу заходів з підтримки національних економік в умовах пандемії COVID-19 на умови експорту української продукції Режим доступу: <https://lcci.com.ua/wp-content/uploads/2020/04/Informatsiia-shchodo-vplyvu-zakhodiv-z-pidtrymky-natsionalnykh-ekonomik-v-umovakh-pandemii-COVID-19-na-umovy-eksportu-ukrainskoi-produktsii.pdf>
2. <https://sete.gr/en/strategy-for-tourism/positions-repository/2019/issues-ministry-of-infrastructure-and-transport/>
3. <https://tradingeconomics.com/greece/tourism-revenues>
4. <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/102/inbound-tourism>
5. <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/06/75.pdf>

Сержанов Віталій Вікторович
*доктор економічних наук, доцент
декан економічного факультету,
доцент кафедри фінансів,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ

Економіки країн світу наче завмерли в перечікуванні подій. Ніхто не був готовий до затяжної кризи та великих економічних втрат по всіх галузях економіки, наслідки якої ще багато років будуть відчувати деякі країни. Світова спільнота всі дії спрямувала на порятунок людських життів та зменшення поширення епідемії COVID-19.

Так, в Австрії уряд прийняв рішення для допомоги та запобіганню масовому безробіттю і банкрутству компаній виділити 38 мільярдів євро, а на дотації підприємствам у зв'язку із переходом на короткий робочий час передбачено 4 млрд. євро. Крім того, підприємства отримали можливість відтермінувати податкові платежі. Окремо уряд підтримав туристичні підприємства, які мають можливість отримати гарантію на 80% кредиту, на суму до 400 тис. євро, терміном до 36 місяців [1]. Подібні дії ніяк не впливають на цільові ринки, а направлення лише на фінансову підтримку галузі. Доступні грошові кошти витрачатимуться на підтримку платоспроможності підприємств, проте направите їх на розвиток надто ризиковано в умовах непрогнозованості розвитку пандемії та відповідних дій уряду в розрізі впровадження карантинних обмежень.

Уряд Греції на момент, коли готельний бізнес був закритим, здійснював підтримку працівників сфери, дозволяв відтермінувати виплату податків, надавав пряму фінансову допомогу та організовував пільгове кредитування. Комплекс дій спрямовувався на максимальне збереження робочих місць, насамперед туристичної галузі, яка, в загальному, разом з пасажирськими перевезеннями, формує біля четвертої частини ВВП Греції. Загальний спад попиту, а також заборона в'їзду для туристів з окремих країн спричиняють суттєві збитки туристичній галузі в Греції. Зокрема, доходи від туризму в березні та квітні цього року становлять 92 млн. євро та 7 млн. євро проти 317 млн. євро та 543 млн. євро у 2019 році відповідно.

В Грузії влада також серйозно занепокоєна станом туристичної галузі, в заходах підтримки використовуються так інструменти як тимчасове звільнення від сплати податків та надання пільгових кредитів. Дії уряду виглядають об'єктивними зважаючи на те, що вже перший квартал 2020 року показав падіння туристичного потоку на близько 70 тисяч осіб

порівняно з минулорічним показником.

Постійний аналіз ситуації на ринках та виробництві, швидке реагування на виявлені проблеми, а також прогнозування появи нових проблем стають надважливим завданням державного регулювання. Зважаючи на взаємозалежність різних галузей економіки та специфічні потреби кожної з них важливо правильно оцінити виклики та спрогнозувати можливі комплекси наслідки впливу пандемії. Допомога від держави вкрай важлива при появі на ринку нових ризиків, реагування на які ускладнене відсутністю практик та досвіду.

Список використаних джерел:

1. <https://sete.gr/en/strategy-for-tourism/positions-repository/2019/issues-ministry-of-infrastructure-and-transport/>
2. <https://tradingeconomics.com/greece/tourism-revenues>
3. <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/102/inbound-tourism>
4. <https://tradingeconomics.com/israel/tourist-arrivals>

Штулер Юдіта Юріївна

*Аспірант PhD програми за спеціальністю 051 «Економіка»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЕТАПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Основними способами забезпечення стабільного функціонування підприємства є забезпечення інформаційної безпеки його діяльності. Цілісність та продуктивність інформаційної безпеки підприємства є аналіз зібраної та узагальненої інформації, що стосується програмно-технічного забезпечення інформаційної безпеки. Забезпечення інформаційної безпеки підприємства полягає у виділенні, дослідженні та впровадженні нових перспективних інформаційних засобів захисту, що відносяться до програмного чи технічного забезпечення.

Основними етапами забезпечення інформаційної безпеки підприємстває:

- ✓ Збір та обробка інформації;
- ✓ Визначення системи норм зберігання зібраної інформації;
- ✓ Розподіл інформації за її категорією та статусом;
- ✓ Визначення порядку та доступності інформації для всіх суб'єктів, що пов'язані з діяльністю підприємства;
- ✓ Визначення норм і правил використання інформації;
- ✓ Контроль за виконанням норм і правил всіма стейкхолдерами: працівниками, клієнтами, акціонерами;
- ✓ Розробка методів прогнозування, протидії кібератакам;

✓ Боротьба з можливістю витоку інформації.

Формування методичних засад інформаційної безпеки підприємства починається на державному рівні за допомогою цілого ряду нормативних документів. Також встановлюється політика інформаційної безпеки, яка виражається в спеціальному документі та організаційно-розпорядчих документах. Такі розпорядчі документи містять рішення управлінської діяльності та інструкції, щодо порядку дій для звичайного режиму роботи та екстремальних випадів, які загрожують ефективній та стабільній роботі підприємства.

Розпорядчі документи з управління інформаційною безпекою необхідні для встановлення стабільної, ефективної, цілісної роботи підприємства. Затверджені документи установлюють порядок роботи підприємства для забезпечення інформаційного захисту та допомагають вирішити наступні напрями для забезпечення стабільної діяльності підприємства (рис. 1).

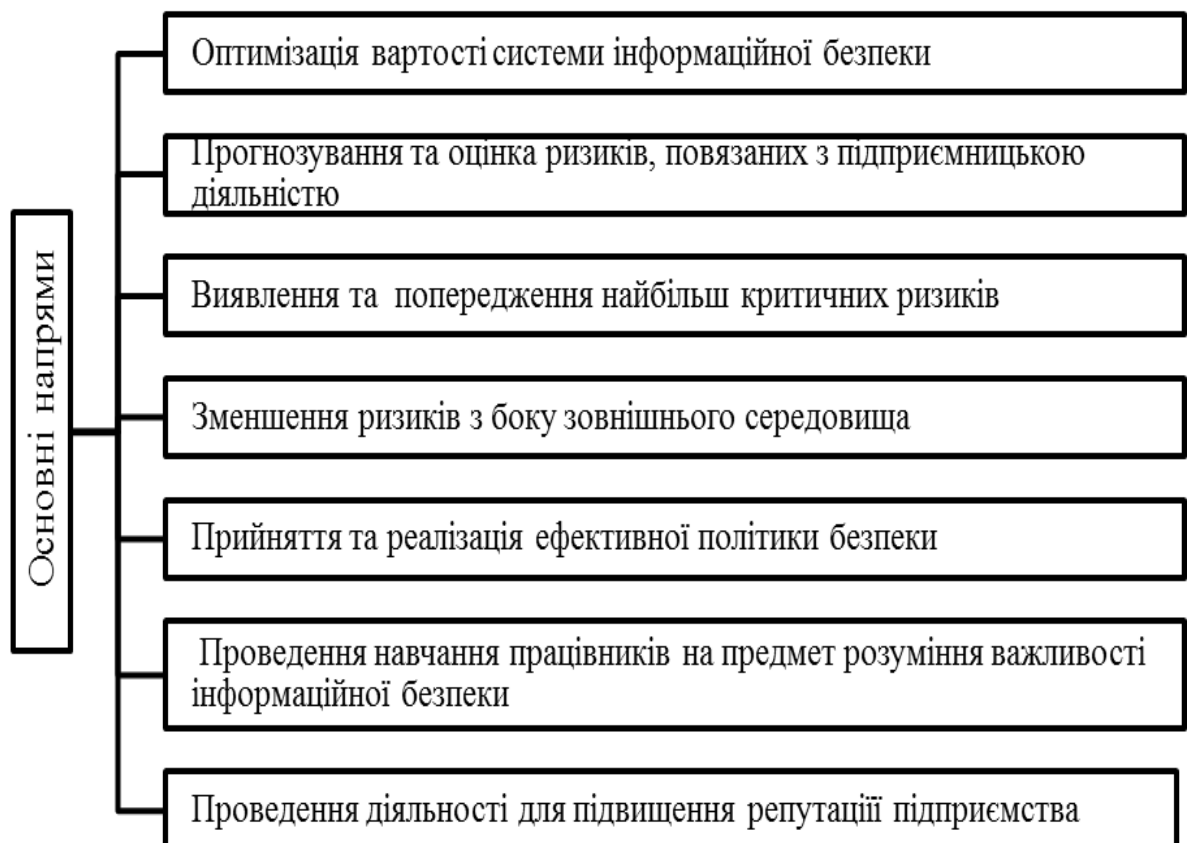

Рис. 1. Основні напрями для забезпечення інформаційної безпеки підприємства

Прогнозування та моделювання критичних ситуацій щодо порушення інформаційної безпеки необхідно для ефективної боротьби з загрозами. Прогнозування критичних ситуацій сприяє вчасному виявленню та протидії

загрозам. Якщо змоделювати критичну ситуацію, то можна розробити комплекс заходів для боротьби з причинами та наслідками даної загрози.

Список використаних джерел

1. Даник Ю.Г. Синергетичні ефекти в площині інформаційного та кібернетичного протиборства / Ю.Г. Даник, Р.В. Грищук // *Наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави»]* (Київ, 19 берез. 2015 р.). – К.: Центр. навч., наук. та період. видань НА СБ України, 2015. – С. 235-237.

2. Грищук Р.В. Синтез систем інформаційної безпеки за заданими властивостями / Р.В. Грищук // *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. – 2012. – № 741. – С. 271-276.

3. Штулер І.Ю. Інноваційне керування в умовах глобальної диспропорційності та трансформаційності національних економік / І.Ю. Штулер // *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. – 2017. – №19. – С. 331-336.

Небаба Наталія Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
регіональних студій та туризму
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

Колпіна Альона Геннадіївна
Посольство Держави Ізраїль в Україні,
м. Дніпро, Україна

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ
ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ**

Значення зовнішньої торгівлі для економічного розвитку держави колосально. Якщо економіка країни готова до зовнішньоекономічної лібералізації, то вона буде демонструвати стійкі темпи зростання.

На сьогодні, спостерігається відсутність цілісного сприйняття Близькосхідного регіону як сфери зовнішньополітичних інтересів України. Заяви про зацікавленість у поглибленні співробітництва стосуються окремих країн та галузей. З одними країнами відбувається лише становлення та розвиток взаємних відносин (Ірак, Оман, Кувейт, Катар, Бахрейн), а з іншими вже налагоджена активна співпраця (Ізраїль, Єгипет, Іран, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина). Останні роки стали сприятливими для підписання нових угод, договорів про співпрацю, візитів вищого керівництва держав та розкриття нових напрямків взаємовигідного співробітництва. Проте відсутність чіткої стратегії розвитку відносин з країнами Близького Сходу не дозволяє використати весь потенціал співпраці.

Для арабських країн, які стрімко розвиваються, Україна – це солідна наукова база, нові технології, родючі землі, продукція металопрокату, машинобудування, кваліфікований персонал і, звичайно, багатотисячлітні культурні традиції. Країни Близького Сходу для України – це значні фінансові ресурси, прагнення до розвитку міжнародних економічних відносин, нові ринки збуту. Тобто ці країни є рівноправними партнерами, тому інтереси однієї країни не будуть домінувати над інтересами іншої.

Близькосхідний регіон є важливим торговельним партнером України, оскільки за обсягом зовнішньоторговельного обороту даний регіон посідає вагоме місце серед інших регіонів світу. На сучасному етапі спостерігається тенденція переважання експорту над імпортом, результатом чого є позитивне сальдо зовнішньої торгівлі між Україною та країнами Близького Сходу. Країни Близького Сходу зацікавлені в українській сировині і продовольстві. Інтересом для арабських країн також є співпраця у сфері військово-технічного співробітництва та авіабудуванні. Близький Схід є потенційним споживачем української продукції АПК, харчової і хімічної галузей промисловості, металургії та машинобудування, військової промисловості. Імпорт в Україну включає в себе товари обробної промисловості, а також різноманітні товари споживчого та виробничого призначення. Товарна структура послуг представлена традиційними галузями: транспортні, телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні, пов'язані з подорожами та ділові.

Оцінка індексів (інтенсивності двосторонніх товаропотоків України з Близьким Сходом, подібності експорту України з Близьким Сходом, компліментарності України з Близьким Сходом, виявлених порівняльних переваг України з Близьким Сходом) в цілому вказує на доцільність лібералізації торгівлі. Найбільш доцільно лібералізувати торгівлю України з Туреччиною.

Загалом, економічне співробітництво між Україною та Близьким Сходом, на сучасному етапі – це складні й неоднозначні відносини. Зростання і розвиток взаємної торгівлі між Україною та Близьким Сходом уповільнюють проблеми різного характеру. Одна з головних труднощів даного партнерства – це значний дисбаланс між політичними і економічними зв'язками двох країн. Також до найбільш значущих проблем відносяться: нерівномірний розвиток країн регіону Близького Сходу, сировинна структура українського експорту, географічна віддаленість країн, недосконала договірно-правова база між країнами, загальна геополітична нестабільність. Країни Близького Сходу мають значні перспективи розширення і поглиблення економічного співробітництва. Значний потенціал лежить в сфері розширення і збільшення імпорту українських товарів з високим рівнем доданої вартості. Зокрема, мова йде про продукцію українського машинобудування, про реалізацію проектів у транспортній

галузі. Ринок Близькосхідного регіону є перспективним для збуту української продукції машинобудування та металургії, надання науково-технічних і будівельних послуг. Україна могла б взяти активну участь у будівництві об'єктів виробничої інфраструктури, великих енергетичних і промислових об'єктів, у постачанні сільськогосподарської продукції. Перспективним є також розширення співпраці з країнами Близькосхідного регіону у військово-технічній сфері, загальне впровадження українських технологій з подальшим спільним освоєнням національних і регіональних ринків. Перспективність нафтогазового ринку країн Близького Сходу цілком очевидна, і для того, щоб енергетична безпека України і скорочення дефіциту вуглеводнів були досягнуті, необхідно звернути пильну увагу на поглиблення співпраці з цими країнами.

Список використаних джерел:

1. Алиханов А.А., Скрябина В.Ю., Тарасюк Е.В. Либерализация торговых взаимоотношений между странами: оценка и последствия. *Международная торговля и торговая политика*. 2015. № 3. С. 3–26.
2. Небаба Н.О., Колпіна А.Г. Особливості лібералізації торгово-економічного співробітництва між Україною та країнами Близького Сходу. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С.210–214.
3. Островская Е.Я., Скрябина В.Ю. Оценка целесообразности заключения соглашения о зоне свободной торговли между ЕАЭС и Египтом с использованием расчетов торговых индикаторов. *Современная конкуренция*. 2016. Том 10. № 6. С. 89–106.

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Булеца Надія Володимирівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Герзанич Віталій Михайлович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ТА СТАН ЇЇ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В останній час світ бурхливо переживає черговий бум – зсунення акцентів з комунікаційної і інформаційно-пошукової функції глобальної комп'ютерної мережі Інтернет на ведення з її допомогою сучасного бізнесу. Комунікаційні технології змінюють саму сутність бізнес-моделей – базових процесів створення продуктів і послуг виробниками та надання їх кінцевим споживачам. Будь-яка ділова активність, що використовує можливості глобальної інформаційної мережі для модифікації внутрішніх і зовнішніх зв'язків фірми з метою створення прибутку охоплюється поняттям електронний бізнес та електронна комерція.

Саме інформаційна сфера є джерелом нових ідей в організації та веденні бізнесу, менеджменту, нових організаційних рішень тощо. За темпами зростання вона посідає одне з перших місць у світі. Для неї є характерними стрімке економічне зростання або банкрутство, миттєве збагачення, нетрадиційні методи та підходи до вирішення економічних проблем. Стан та розвиток електронної комерції значною мірою визначають темпи наближення країни до побудови інформаційного суспільства, створює підґрунтя для прискорення інтеграції її економіки у світову [1].

Міжнародний рейтинг не змінюється протягом багатьох років, і лідером в е-комерції залишається Китай з оборотом в 562,7 млрд. доларів, на другому місці США з оборотом 341,1 млрд. доларів.

Україна, незважаючи на кризові явища в економіці, не є виключенням із світових тенденцій розвитку електронної комерції, де даний спосіб ведення бізнесу також розвивається. Проте існують деякі труднощі розвитку е-комерції в нашій країні. По-перше, до 2016 року в Україні не існувало

чіткого, законодавчо визначеного поняття «електронна комерція», що значно обтяжувало процес збирання статистичних даних щодо її розвитку. По-друге, оцінка е-комерції також обтяжується непрозорістю он-лайн торгівлі у зв'язку з великою кількістю дрібних Інтернет-магазинів. По-третє, в Україні не існує офіційної статистики щодо розвитку е-комерції. Державна служба статистики не здійснює обстеження інформації щодо Інтернет-користувачів, доступу до мережі. Тому відсутність достовірної інформації унеможливорює точний аналіз стану та перспектив розвитку електронної комерції України.

На сьогодні основними трендами в сфері електронної торгівлі, які значно впливають на її розвиток, є:

1) проникнення Інтернету в життя все більшої кількості людей, що зумовлює появу більшої кількості потенційних суб'єктів е-комерції;

2) зростання кількості покупців, які проживають в невеликих населених пунктах;

3) розширення зони покриття 4G та збільшення кількості мобільних пристроїв, якими користуються 47% користувачів Інтернету;

4) розвиток маркетплейсів, тобто спеціальних майданчиків, де виробники і продавці можуть розміщувати свою продукцію на продаж;

5) збільшення кількості сервісів та служб по доставці товарів, асортимент і якість послуг, що вони надають;

6) персоналізація – урахування індивідуальних потреб та побажань споживачів, що є рушійною силою для підвищення лояльності до електронної комерції серед активних і потенційних покупців[2].

Таким чином, немає жодних сумнівів, що ринок електронної комерції продовжить рости, адже навіть у країнах Заходу він показує позитивну динаміку, не кажучи вже про Східну Європу і країни, що розвиваються, в Азії. Ще більший потенціал чекає Інтернет-магазини попереду.

Головний виклик для більшості гравців е-commerce в усьому світі – зростання вимог до технологічної складової Інтернет-магазинів, необхідність мультिकанального просування, забезпечення безпеки особистих і платіжних даних покупців.

Однак, як показує практика, ринок успішно знаходить рішення всіх тих проблем, які виникають у процесі його розвитку, і найбільш ефективні рішення досить швидко стають фактичними стандартами галузі [3].

Список використаних джерел:

1. Тардаскіна Т.М. Електронна комерція / Т.М. Тардаскіна, Є.М. Стрельчук, Ю.В. Терешко. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 244 с.
2. Шалева О.І. Електронна комерція / О.І. Шалева. – Київ, 2011. – 236 с.
3. Цікаві факти про Інтернет-торгівлю в світі в 2018 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lemarbet.com/ua/razvitie-internet-magazina/interesnye-fakty-ob-internet-torgovle/>.

Шевченко Валентина Сергіївна
*аспірантка,
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ І ПРОГНОЗУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЦТВА

Отримання оптимальних траєкторій розвитку окремих підприємств, планування і реалізація заходів із підвищенням ефективності виробництва на основі обраної товарної стратегії є першочерговими завданнями для спеціалістів-практиків і вчених-дослідників.

Серед напрямків економічних досліджень чільне місце посідають наукові розробки програм розвитку і формування виробничої структури підприємств різних форм власності, раціонального використання їх виробничого потенціалу та застосування сучасних науково-технічних досягнень у процесах виробництва продукції та її споживання.

На сучасному етапі ефективними методами дослідження стану і можливостей розвитку складних економічних об'єктів, що формуються в процесі ринкової трансформації, є методи економічної діагностики, а також економіко-математичне моделювання. Вони дозволяють визначити оптимальні варіанти соціально-економічних програм розвитку та формування виробничої структури АПК на перспективу.

Економіко-математичні моделі оптимізації і планування технологічних та виробничих процесів у галузях АПК дають можливість вивчати вплив різних чинників на результати господарської діяльності за допомогою імітування поведінки досліджуваних систем, здійснювати взаємну ув'язку між численними галузями та елементами виробничих процесів у науково-обґрунтованих пропорціях на основі їх кількісних характеристик, визначити найбільш раціональні варіанти їх розвитку в межах встановлення можливостей і ринкових умов господарювання.

Вибір чи побудова економіко-математичної моделі або їх систем з метою моделювання управлінських процесів у корпоративних підприємствах здійснюється на основі таких розроблених методичних положень:

- приймається за базову вже розроблена й апробована економіко-математична модель без будь-яких суттєвих змін;
- базова модель піддається суттєвим змінам і модифікаціям;
- економіко-математична модель розробляється шляхом синтезу окремих взаємопов'язаних підсистем на базі існуючих аналогів.

Для прийняття ефективних рішень у плануванні й управлінні виробництвом із використанням методів математичного моделювання

необхідно формалізувати організаційні можливості здібностей окремих підприємств.

Найбільш системним визначенням організаційної здатності окремих підприємств є здатність формування внутрішніх структур і процесів, що впливають на компоненти організації з метою створення ключових компетенцій і, таким чином, визначають можливість бізнесу адаптуватися до змін у середовищі та стратегічних потреб.

Такий підхід дозволяє вивчати управлінські процеси та організаційні структури з точки зору суті організаційних можливостей підприємства. Так, досліджуванні моделі ресурсних перетворень на рівні окремих підприємств охоплюють задачі двох класів: одно- і багато ресурсного розподілу. Макроекономічні моделі оцінки напрямків соціально-економічного розвитку окремих регіонів включають моделі виробництва, населення, оптимізації умов досягнення продовольчої безпеки, самозабезпечення тощо. Управлінські процеси охоплюють збирання, обробку та поширення інформації, сфери прийняття управлінських рішень щодо розподілу завдань та ресурсів, процесів комунікації та мотивації тощо.

У межах цих взаємозв'язків існують класи задач, які охоплюють виробництво, ціноутворення, прогнозування кон'юнктури ринку, аналіз інвестиційних проектів, управління фінансами тощо.

В окрему групу слід виділити експертні методи прогнозування в менеджменті при прийнятті управлінських рішень за умов невизначеності і ризику, а також використання окремих типів моделей макроекономічного прогнозування.

В процесі дослідження розроблена методика економіко-математичного моделювання на рівні окремих підприємств різних форм власності, яка складається з наступних етапів:

1. Оцінка стану досліджуваного об'єкту методом діагностики економічної системи. Враховуючи, що економічним системам властива адаптивна поведінка, для них характерна здатність до цілеспрямованої трансформації змін власної структури в середовищі, що змінюється.

2. Здійснюється класифікація мікро- і макрозадач економічної системи методами декомпозиції відповідно до цілей її організації і змін основних величин. Такий підхід шляхом розчленування системи на окремі частини дозволяє розглянути її внутрішню структуру і встановити стійкі виробничі зв'язки між ними.

3. Об'єднання результатів декомпозиційного аналізу і синтезу організаційної структури управління економічною системою. Синтез структур управління економічними системами виконується переважно евристичними методами.

4. Реалізація альтернативних варіантів програми функціонування різних організаційних формувань виробництва здійснюється на основі

побудови дерева цілей і дерева прийняття управлінських рішень.

5. Обґрунтування методів управління і прогнозування основних показників виробництва з метою збереження мінімального відхилення від трендової траєкторії розвитку економіки окремих підприємств. Для цього здійснюється вибір показників, економіко-математичних методів; визначаються ретроспективні розміри коливань, система індикаторів.

До основних методологічних принципів побудови системи індикаторів належить:

- пріоритетна роль прибутку (ціни, затрати, обсяг продаж);
- важлива роль часових у динаміці різних економічних показників;
- врахування особливостей розвитку економіки окремих підприємств різних форм власності.

При цьому інноваційний прогноз не можна відривати від загального функціонування господарського механізму підприємства і вдосконалення системи управління. Тому важливим є обґрунтований вибір критеріїв при оцінці результативності управління, коли кількість і якість виробленої продукції збігаються. Способами об'єктивної перевірки цих ознак товарної стратегії є і вимоги ринку, формування експортної продукції, ефективність результатів агропромислового виробництва, оскільки його стан визначає кількість і якість продукції, що її отримує споживач.

Список використаних джерел:

1. Петрович Й.М. Інноваційний потенціал управління організацією: монографія / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 184 с.
2. Миценко І.М. Інноваційна політика у формуванні соціально-економічної моделі розвитку / І. М. Миценко // Україна на шляху соціально-економічних перетворень в умовах глобалізації. Збірник наукових статей. Випуск 6. – Кіровоград, 2015. – С. 5-11.
3. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений / О.И. Ларичев. – М.: Наука, 2006. – 312 с.
4. Хэмди Таха Введение в исследование операций. 6-е издание.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 912 с.

Shtuler Iryna
Doctor of Economics, Professor
First vice-rector
National Academy of Management

CONCEPT OF NATIONAL INNOVATION SYSTEM

The methodology for proactively management of the Ukrainian economy development in view of the need to achieve a state that will characterize it as innovative covers a wide range of models, methods, mechanisms and tools that are applied at the macro, meso and micro levels. Currently, the national economy is

characterized by a number of problems related to technological slowdown and lack of innovation. Namely, to this number we could refer low level of products with high technology content, imperfection of normative legislation, lack of correlation of science with production, insufficient orientation of scientific and technical activity for the needs of economy, low level of scientific and technical activity financing from the state budget, insufficient development of innovative infrastructure and more.

This list of problems can be continued. Therefore, to overcome those problems, models and organizational obstacles that impede the spread of innovation in the national economic system should be studied. This determines the direction of research on the problems of dynamic and balanced development of the Ukrainian economy. Formation of an innovative economy should become a target in the process of favorable conditions modeling for the goal of Ukrainian socio-economic development.

The concept of the national innovation system of Ukraine could be representable in the form of a complex of interconnected structural elements. This study presents a model of this system, the integrative nature of which is ensured through the convergent alignment of interests, functions, potential and specificity of activity of authorities, business, research institutions and consumers in the process of creating, implementing and disseminating innovation as a factor in stimulating the formation and Ukraine's innovative economy development.

The most effective way of overcoming obstacles and creating incentives to disseminate technological innovation is the cooperation of all stakeholders. Their decisions will be complete and specific. They should be related to the direction of activity, which is a future resource for future guidance when the answers work to realize new opportunities. Spreading innovation is the most effective way to pass the obstacles, everyone interested in it, actually doing more than solving problems. Coordinated activities to disseminate such innovations create new opportunities and contribute to the full potential of the innovation.

The prospects for further research relate to the need to further substantiate and structure the methodological and instrumental framework for managing the formation and development of the innovative economy of Ukraine under current conditions, in accordance with key directions and vectors. This will contribute to the formation in the country of an effective, innovative environment, which is possible in the context of Ukraine due to structural shifts in strategically important spheres of economy and expectedly lead to: the emergence of progressive and disappearing or modification of old traditional sectors and industrial-financial network links; creation of new activities and forms of interaction of economic entities on the basis of public / municipal-private partnerships; integrative interaction between business, science, education and government; connecting the potential of the intellectual, social, physical and institutional capital of the country's economy; changes in the social division of labor as a result of realizing

the potential of enhancing the competitiveness of economic entities and the country's economy as a whole by engaging in the processes of development, implementation and dissemination of innovations.

References:

1. Derkach T.V., & Lysyuk V.M. (2015). *Teoretyko-sutnisnyy analiz ekonomichnoyi intehratsiyi, yak ekonomichnoho protsesu [Theoretical and essential analysis of economic integration as an economic process]. Ekonomichni innovatsiyi. - Economic innovation, № 59, 194-200. (In Ukrainian).*
2. Kolomiets I.F., & Goshovskaya G.V. (2014). *Evolutsiya teorii innovatsiyno-tehnologichnoho rozvytku v retrospektyvnyi otsyntsi [Evolution of theories of innovation and technological development in retrospective assessment] Rehional'na ekonomika – Regional Economics, No 2, 178-186. (In Ukrainian).*
3. Kravchuk I.P. (2013). *Kontseptual'ni osnovy formuvannya merezhevoyi ekonomiky v umovakh rehional'noho spivrobotnytstva [Conceptual bases of network economy formation in the conditions of regional cooperation]. Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi – Economics. Management. Innovation, № 2 (10), 1-10. (In Ukrainian).*
4. Matyushok V.M. (1999). *Setevaya ekonomika i globalizatsiya ekonomicheskoy deyatel'nosti [The Network Economy and the Globalization of Economic Activities]. Informatsionnoye obshchestvo – Information Society, №6, 47-53. (In Russian).*
5. Nosova T. Y. (2010). *Instytutsiyna konkurentospromozhnist' iyerarkhichnykh i merezhevyykh struktur v ekonomitsi [Institutional Competitiveness of Hierarchical and Network Structures in Economics]. Khark. nats. un-t im. V. N. Karazina. – Kharkov National University named after Karazin V.N., 16 p. (In Ukrainian).*

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Жебка Вікторія Вікторівна
*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри інженерії програмного забезпечення
Державний університет телекомунікацій
м. Київ, Україна*

ВРАХУВАННЯ НАЯВНОСТІ НЕВИЗНАЧЕНОСТЕЙ В БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНИХ ОПТИМІЗАЦІЙНИХ ЗАДАЧАХ

Управління телекомунікаційною мережею, як і будь-яким складним об'єктом складається з ряду етапів та потребує побудови моделі об'єкту, що містить в собі як управляючі параметри, значення та залежності яких відомі, а також невизначені фактори.

Невизначеності можуть бути викликані зарані непередбачуваними змінами. Якщо розглянути систему передачі інформації, то причиною їх появи можуть бути помилки в показаннях вимірювальних приладів, затримка в каналах передачі інформації. Невизначеності можуть виникнути також в результаті впливу на мережу надзвичайних ситуацій.

Дослідження багатокритеріальних задач в подібних умовах створює новий напрям – прийняття рішення при багатьох критеріях і наявності невизначених факторів.

До особливостей оптимізаційних задач відносять наступні:

1. Алгоритмічне завдання функціоналів, що задаються критеріями та обмеженнями, значно збільшує трудозатрати їх обчислення і потребує обмежитися методами оптимізації, що не використовують в явному вигляді вирази для похідних.

2. Критерії оптимальності, що застосовуються в прикладних задачах управління, часто мають характерну структуру, що дозволяє будувати спеціальні методи оптимізації другого порядку, які використовують спрощені вирази для других похідних.

3. Обчислення функціоналів задачі пов'язано з досить складним і трудомістким розв'язком відповідної задачі аналізу. Ефективнішим є алгоритми, що в процесі оптимізації мінімально звертаються до обчислення значень цільової функції.

4. Якщо система складається із значної кількості параметрів, то ефективним є представлення її у вигляді сукупності зв'язаних підсистем меншої розмірності.

Загальна задач лінійного програмування має вигляд

$$M(x) = (C, x) \rightarrow \max, \quad (1)$$

$$Ax \leq B, \quad (2)$$

$$x \geq 0 \quad (3)$$

Проте в більшості прикладних задач необхідним є введення декількох критеріїв, що може зумовити випадок невизначеності мети. В цьому випадку вибір варіантів здійснюється не за їх оцінками за допомогою єдиної цільової функції, а за цілою групою оцінок, які знаходяться в суперечності один з одним. В цьому випадку є доречним перейти до загальної детермінованої багатокритеріальної задачі параметричної оптимізації з обмеженнями, яка формулюється наступним чином:

$$f_i(x) \rightarrow \min_x, \quad x \in D, \quad i \in [1; k];$$

$$D = \{x \in R^n \mid g_i(x) \leq 0, \quad i \in [1; m]; \quad g_i(x) = 0, \quad i \in [m + 1; s]; \quad a_j \leq x_j \leq b_j, \quad j \in [1; q]\}, \quad (4)$$

де D – множина допустимих розв'язків.

В межах цієї множини виконуються прямі, функціональні та критеріальні обмеження, які представлені у вигляді загальної системи нерівностей та рівнянь.

Кожен із критеріальних вихідних параметрів f_i за умовою необхідно мінімізувати. Якщо ж в прикладній задачі f_i прямує до максимуму, то шляхом заміни $\varphi_i = -f_i$, отримуємо критерій, що прямує до мінімуму.

Існують різні способи зведення багатокритеріальної задачі до задачі з єдиним критерієм, проте найбільш простим та часто застосовним є метод формування єдиної цільової функції, який ґрунтується на лінійній згортці всіх часткових критеріїв в один:

$$J(x) = \sum_{i=1}^k \alpha_i f_i(x) \rightarrow \min_{x \in D}, \quad \alpha_i > 0, \quad \sum_{i=1}^k \alpha_i = 1. \quad (5)$$

α_i – вагові коефіцієнти значимості окремих критеріїв f_i .

Використання мінімакських цільових функціоналів пов'язане з введенням контрольних показників t_1, t_2, \dots, t_k , які визначають граничні значення обмежень

$$f_i \leq t_i. \quad (6)$$

В якості скалярного критерію можна використовувати умову вигляду:

$$J(x) = \min_i \alpha_i (t_i - f_i(x)) \rightarrow \max_{x \in D} \quad (7)$$

або ж звівши до мінімуму

$$J(x) = \min_i \alpha_i (f_i(x) - t_i) \rightarrow \min_{x \in D}, \quad (8)$$

множина D задається списком обмежень.

Оптимальне рішення багатокритеріальної задачі слід шукати серед множини Парето, якщо ж не користуватися принципом Парето, то завжди

буде існувати точка, яка буде краща за знайдене значення для всіх значень f_i незалежно від розстановки пріоритетів.

Для багатокритеріальної задачі:

$$f_i(x) \rightarrow \min_x, \quad x \in D, \quad i \in [1;k]; \quad (9)$$

розглянемо дві точки X_1 та X_2 з множини D . Якщо виконується нерівність

$$f_i(X_1) \leq f_i(X_2) \quad (10)$$

для всіх функцій f_i , причому хоча б одне з нерівностей строге, то точка X_1 має переваги перед точкою X_2 . Якщо для деякої точки $X_0 \in D$ не існує більше точок що мають переваги, то точка X_0 називається ефективним або Парето-оптимальним розв'язком. Множина всіх таких точок називається множиною Парето та позначається $P(D)$.

Використовуючи теореми про ефективні та слабкоефективні оцінки задач можна зробити висновок, що обрати в якості пріоритетного можна будь-який критерій. Якщо розглянути розв'язки, що відповідають різним ваговим коефіцієнтам, то вони утворюють множину слабкоефективних рішень. Тому прийняття рішення повинно ґрунтуватися на введенні додаткового критерію або на основі суб'єктивної думки людини, що приймає рішення. Принцип Парето в даній умові допоможе звужити множину розв'язків та виключити з розгляду ті варіанти, що є неконкурентоздатними.

Що ж стосується методів вибору єдиного розв'язку, то вони пов'язані з використанням моделей і процедур, що призначені для структуризації та кількісного опису суб'єктивної думки людини, яка приймає рішення. В результаті ми приходимо до оптимізаційних задач максимізації функції цінності або функції корисності.

Список використаних джерел:

1. Zhebka V.V. *Telecommunications network optimization taking into account factors affecting its quality indicators* / V.V. Zhebka // *Системи управління, навігації та зв'язку*. – Полтава: ПолНТУ, 2015. – №3(35) – С.86-89.
2. Жебка В.В. *Застосування методів оптимізації до управління складним об'єктом* // *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Системний аналіз в бізнесі та управлінні» 17 квітня 2020 р.* – К.: ДУТ, 2020. – С.63.
3. Хэмди Таха *Введение в исследование операций*. 6-е издание: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 912 с.

Кляп Михайло Михайлович

кандидат технічних наук

доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін

факультет інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Меренич Юліан Юліанович

студент 4-го курсу факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗРОБКИ КАСКАДНИХ ТАБЛИЦЬ ПРИ РОЗРОБЦІ СУЧАСНИХ ВЕБ-САЙТІВ

Сучасний Інтернет вміщує в собі мільйони різних сторінок, а динаміка зростання трафіку вказує на те, що тенденція збільшення кількості сайтів буде залишатись і в найближчі роки, тому розробникам потрібно максимально спрощувати код CSS для швидкої і якісної верстки. Актуальність оптимізації стає очевидною при формуванні коду CSS розміром більше 500 рядків, і розробники змушені шукати шляхи оптимізації каскадних таблиць. Створення ефективних прийомів оптимізації ускладнюється тим, що з часів розробки стандартів каскадних стилів їх структура кардинально не змінилася, а вимоги до програмного коду, навпаки, ускладнились.

Для сучасних розробників сайтів постає питання знаходження простих та ефективних сучасних технологій спрощення структури CSS та надання сайту динамічності й кросбраузерності. Пошук технологій для спрощення коду каскадних стилів завжди буде залишатися актуальним, оскільки наповненість сайтів контентом зростає, як і зростає складність коду для їх реалізації. Постає завдання ефективної організації верстки та скорочення затрат часу.

Верстка сайту – це кінцевий етап розробки сайту, створення структури сайту, що буде визначати відображення тексту та графіки на сайті в різних браузерах. Розрізняють «жорстку» (фіксовану) і «гумову» (адаптивну) верстку сайту. При «жорсткій» верстці всі елементи web-сторінки мають завжди фіксовані розміри, незалежно від роздільної здатності дисплею користувача, а «Гумова» верстка сайту дозволяє адаптувати розміри елементів сторінки, підлаштовуючись під різні розміри й дозволи моніторів [1].

Побудова візуального вигляду сайту засобами стандартних таблиць CSS являє собою доволі комплексний та трудомісткий процес. Програмний синтаксис без використання вкладеності, яку пропонують CSS-препроцесори,

є складним для зорового сприйняття. Крім того, потрібно пам'ятати присвоєні значення імен батьківських компонентів таблиць при вкладеності. Відсутність нормальних змінних і «функцій» робить CSS-код перенасиченим лишніми елементами та збільшує його об'єм.

CSS-препроцесори - це розширення CSS, яке значно оптимізує код та доповнює її раніше не доступними можливостями і новими синтаксичними конструкціями.

Елементи, які спрощують CSS-препроцесори:

- **Структура і логічність коду.** Найбільш затребуваний функціонал будь-якого CSS-препроцесора надає можливість вкладати селектори один в одного, як це відбувається в HTML або на зміст таблиць з рубриками.

- **Домішки.** Якщо описувати домішки(mixins) зовсім коротко, то вони допомагають уникнути допоміжних класів в розмітці або дублювання властивостей від селектора до селектора.

- **Змінні.** CSS-препроцесори дозволяють призначати змінні і використовувати їх в коді. За допомогою змінних отримується динамічність та економія в часі. Використання змінних зменшує затрати часу на рутинні операції та оптимізує редагування таблиць.

- **Модульність.** Важливим аспектом, який демонструє переваги використання CSS-препроцесора, буде можливість вкладати файли у файли, тобто , виробляти конкатенацію файлів в заданій послідовності. Таким чином забезпечується організація коду і на базовому CSS, проте разом з іншими перевагами препроцесори перетворюються на дуже потужний інструмент верстки [2].

Технологія препроцесорів для каскадних таблиць CSS здатна вирішити проблеми з оптимізацією і візуальною зрозумілістю коду та дозволяє розширити можливості звичайного CSS для динамічної верстки сайту. Якщо не використовувати ці можливості, то з часом звичайний код CSS стає не зрозумілий для команди розробників та його важко масштабувати, що негативно впливає на процес розробки та експлуатації веб-сайтів.

Список використаних джерел:

1. Стаття «venweb». Що таке верстка сайту? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://venweb.com.ua/shcho-take-verstka-sajtu/> – Загол. з екр. – Мова укр.
2. Стаття«Anna Monus». Popular CSS Preprocessors With Examples: Sass, Less & Stylus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unbounce.com/landing-pages/2019-is-the-year-of-page-speed/>. – Загол. з екр. – Мова англ.

Коцовський Владислав Миронович
*кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри інформаційних управляючих систем та технологій
факультет інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Мельниченко Тетяна Владленівна
*студентка III курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНОЇ ЖИВУЧОСТІ СИСТЕМ КОМУНІКАЦІЙ

Для проведення верхніх оцінок розмірності систем комунікації, достатньо розглянути алгоритми розв'язку задач, які вимагають графового представлення. До задач такого рівня представлення систем комунікації належать задачі визначення структурної живучості. Структурна живучість систем комунікацій, в одному випадку може ґрунтуватися на введенні надмірності на рівні кількості вузлів, що використовуються, які, у свою чергу, дозволяють забезпечити працездатність систем, при відмові певного числа вузлів. Задача живучості зводиться у цьому випадку до оптимізаційної задачі визначення мінімальної кількості надмірних вузлів систем комунікації, при якій забезпечується заданий рівень живучості [1]. Розв'язок такої задачі вимагає інтерпретації уявлень про живучість у вигляді кількісного визначення рівня живучості або міри живучості систем. Для цього, необхідно визначитися з вимогами штатних режимів роботи систем комунікації і мінімально допустимих режимів роботи. Такі вимоги ґрунтуються, насамперед, на побудові ієрархії важливості повідомлень в їх кількісному вимірі.

Інший підхід до забезпечення живучості полягає у визначенні кількості каналів комунікації між вузлами, що дозволяють, при відмові деяких вузлів, реалізовувати шлях передачі повідомлень минаючи вузли, що відмовили. Такий розв'язок задачі живучості носить чисто структурний характер. Реалізація такого підходу до розв'язку задачі забезпечення необхідного рівня живучості особливо доцільний у випадку використання комутованих каналів комунікації [2]. При практичному розв'язку цієї задачі необхідно скористатися синтезом двох приведених підходів, оскільки, можливості комутації між вузлами обмежені. В іншому випадку, система виродилась би у дводольний граф, в якому кожне джерело повідомлення могло б зв'язуватися

з кожним приймачем повідомлення без використання ретрансляційних вузлів.

Отже, нижня оцінка необхідної кількості вузлів у систем комунікацій визначається технічними можливостями самих вузлів комунікації, які забезпечують виконання вимог до систем. Для таких систем створюються системи з наступним параметром: пропускна здатність вузла комунікацій. Основною задачею є забезпечення заданої інтенсивності обміну повідомленнями в системах.

Список використаних джерел:

1. Дурняк Б.В. *Забезпечення необхідних параметрів роботи телекомунікаційної системи зв'язку* / Б.В. Дурняк, О.В. Шевченко // науково-методична конференція «Сучасні проблеми телекомунікацій і підготовка фахівців в галузі телекомунікацій» (Львів, Україна, 28-30 жовтня 2008).

2. Романец Ю.В. *Защита информации в компьютерных системах и сетях* /Ю.В. Романец, П.А. Тимофеев, В.Ф. Шаньгин // Под ре. В.Ф. Шаньгина. – 2-е изд., перераб. и доп. Радио и связь. – М.: 2001. – 376 с.

Легеза Андрій Васильович
викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультет інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Топитчак Сергій Михайлович
студент IV курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

РІЗНИЦЯ МІЖ АТАКАМИ ТА НЕСПРАВНОСТЯМИ В ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Технічна система (ТС) складається з елементів з'єднаних зв'язками, які вступають у певні відносини між собою та із зовнішнім середовищем, щоб здійснити процес і виконати функцію.

ТС призначені задовольняти різноманітні потреби людини, причому не лише суто матеріальні, а й духовні. Ці потреби реалізуються за допомогою виконання системами певних дій – функцій, які заздалегідь закладені як у саму систему, так і в кожен її елемент.

Функція, яка розкриває призначення системи і заради якої ця система створюється, називається головною функцією. Функція, без виконання якої неможливе виконання головної функції є основною функцією.

З метою підвищення ефективності та якості реалізації головної функції може виникнути потреба в додаткових функціях, виконання яких буде здійснюватися цією ж системою або введеною в неї новою частиною. Такі функції називають допоміжними або сервісними [1].

У багатьох випадках система безпеки технічних об'єктів ототожнюється із системою діагностики [2]. Це призводить до помилкових методів забезпечення безпеки процесу функціонування об'єкту. Принциповими відмінностями між несправностями, що виникають на об'єкті, і атаками, що реалізують свої цілі спричиняючи виникнення в об'єкті відповідних подій, є наступні відмінності:

- несправність, як фактор, що призводить до недопустимих змін у процесі функціонування, у більшості випадків є спричиненою внутрішніми чинниками, які можуть перебувати в системі від самого початку її функціонування;

- атаки, що приводять до порушення штатних режимів функціонування і виникнення негативних подій у системі, обумовленні зовнішніми причинами, які формуються, упереджено відповідною небезпекою;

- несправність як і атака завжди на кінцевій стадії свого функціонування, має стадію дії на об'єкт, що призводить до змін в об'єкті, які проявляються явним чином, через порушення штатних процесів у моменти, що визначаються інтервалом часу дії на об'єкт відповідних факторів;

- атака може діяти на об'єкт таким способом і найчастіше саме так і діє, що її дія явним чином не проявляється у процесі функціонування об'єкту, навіть якщо атака знаходиться на стадії дії на об'єкт;

- несправності можна виявити на етапах тестування об'єкту, та, відповідно до моделі несправності, модифікувати структуру чи функціональні властивості об'єкту, що призводить до усунення причини прояву несправностей;

- атаки, використовують загрози, які можна розглядати, як причини виникнення несправності, таким чином, щоб остання не спричиняла виникнення і розвиток несправності, а лише дозволила в середині об'єкту сформулювати механізм, який міг би забезпечувати реалізацію процесу досягнення певної цілі і при цьому, функціонування такого процесу не проявлялося б явним чином в межах системи.

Можна розширити кількість порівняльних ознак і відмінностей між атаками і несправностями, але це потребує аналізу широкого спектру можливостей, що виявляються у КС при її конкретній реалізації.

Список використаних джерел:

1. *Технічна система [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Технічна_система*
2. *Основы технической диагностики./ П.П. Пархоменко, В.В. Карибский, Е.С. Согомонян, В.Ф. Халчев// Энергия. – М.: 1976.*

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін факультет інформаційних технологій ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Яворський Петро Володимирович

студент І-го курсу магістратури факультет інформаційних технологій ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

ЗАХИСТ ДАНИХ ВІД ПОМИЛОК В КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Для усунення загроз в інформаційній системі необхідно впроваджувати багаторівневу систему захисту інформації [1]. Першим рівнем захисту інформаційної системи, є блокування несанкціонованого користувача та усунення помилок у мережі, які виникають під час атаки.

Захист від помилок у мережі є ключовою проблемою, і вона розв'язується переважно за рахунок кодування з виправленням помилок, що включає наступні стратегії:

- приховування помилок;
- автоматичний запит на повторення передачі;
- випереджуюча корекція помилок (FEC).

Приховування помилок полягає у повторі попереднього фрагмента, замінюючи ним зіпсований фрагмент, або шляхом інтерполяції фрагмента на основі його оточення [2].

Автоматичний запит на повторну передачу даних, за своєю суттю, є зрозумілим і передбачає виконання наступних умов:

- передавач повинен зберігати дані до кінця сеансу передачі;
- необхідне надійне з'єднання лише вузла і передавача;
- у передачу даних у випадку помилки вводиться затримка передачі.

Випереджуюча корекція полягає в тому, що до повідомлення додаються додаткові символи наступним чином, щоб у приймача з'явилась можливість відновити дані, якщо вони були частково зіпсовані. Для того,

щоб реагувати на помилки, їх треба виявити[3]. До відомих методів виявлення помилок відносяться наступні:

- метод використання надмірного циклічного коду;
- метод використання секретної інформації, тощо.

Оскільки методи виявлення помилок належать до окремої галузі діагностики помилок у кодах, яка найбільш широко використовує методи кодування, що допускають корекцію кодів, то очевидно, у тих методах закладається можливість виявлення відповідних помилок на рівні кодів, якими відображаються дані, що передаються каналами комунікації в системах.

Список використаних джерел:

1. Башарин Г.П. Теория сетей массового обслуживания и её приложения к анализу информационно-вычислительных систем / Башарин Г.П., Толмачёв А.А // Итоги науки и техники. ВНИИТИ. – М.: 1983, Т.21. – С.1-119.
2. Блейхут Р. Теория и практика кодов, исправляющих ошибки / Р. Блейхут // Мир. – М.: 1986. – 744 с.
3. Богуш В.М. Інформаційна безпека «від А до Я». 3000 термінів та понять. / В.М. Богуш, А.М. Кудін // – К.: АСК, 2001. – 380 с.

Матяшовська Беата Олександрівна

старший викладач

*кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін
факультет інформаційних технологій*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Мушка Андрій Васильвич

студент II курсу факультет інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

АНАЛІЗ МАРШРУТИЗАЦІЇ В ПРОТОКОЛІ OSPF

Маршрутизація за станом з'єднань є покращеною версією маршрутизації за вектором віддалей і широко використовується в усіх маршрутизаторах, наприклад, в протоколі OSPF (Open Shortest Path First) – протокол динамічної маршрутизації, заснований на технології відстеження стану каналу (link-state technology) [1].

Така маршрутизація являє собою автономну схему, що складається з наступних кроків:

1. Ідентифікація і контакт із сусідніми вузлами. Кожний вузол повинен знати своїх сусідів. Таку інформацію вузли отримують за допомогою

передачі спеціальних пакетів, при цьому кожний вузол повинен мати унікальний ідентифікатор.

2. Визначення вартості кожного суміжного вузла. На цьому кроці кожний вузол визначає вартість з'єднання з кожною ланкою і створює таблицю з цією інформацією.

3. Відправка таблиці всім іншим вузлам. На цьому кроці кожний вузол повинен прийняти пакети з інформацією і почати використовувати її разом з іншими вузлами.

4. Обчислення кожним вузлом найкращого шляху до всіх інших вузлів. Для цього кожний вузол може використовувати оптимальні алгоритми обчислення шляху, наприклад, алгоритм Дейкстри.

Маршрутизація широкого інформування використовується в тих випадках, коли вузол хоче розіслати одну і ту ж інформацію всім іншим вузлам. Пакети широкого інформування можуть вмещати більше ніж один адрес в адресному полі. При отриманні такого пакета вузол викреслить з адресного поля свій адрес і відправить пакет далі [2].

У функціонуванні системи може мати місце її перевантаження. Перевантаження виникає тоді, коли швидкість надходження пакетів на вхід вузла близька до пропускної здатності вузла. У цьому випадку пакети встають у чергу обслуговування у вхідний буфер. Але вхідний буфер має обмежені розміри, і тоді пакети будуть втрачатися, або буде змінюватись їхній маршрут. Тому, важливою задачею є управління перенавантаженнями вузлів або управління їх переповненням. Таке управління здійснюється наступними способами:

- управлінням за входом;
- скиданням навантаження;
- управлінням потоками даних.

Управління за входом полягає у тому, що віртуальний канал наперед виділяє запасний простір у кожному буфері у вузлах свого маршруту. Якщо віртуальний канал не може розподілити пам'ять у буферах, то запит відхиляється.

Скидання навантаження полягає у тому, що коли буфер наближається до цілковитого заповнення, то всі пакети, що надходять у вузол скидаються. Очевидно, що існують умови за яких таке скидання є допустимим.

Управління потоками даних ґрунтується на використанні обернених зв'язків.

Список використаних джерел:

1. *Moy, J. OSPF version 2. RFC 2328, April 1998.*
2. *Moy, J. OSPF: Anatomy of an Internet*

Одошевська Олена Михайлівна

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри онкології, медичний факультет
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Шпак Олександр Іванович

*викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультет інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Форманюк Дмитро Миколайович

*студент IV курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

РОЗПІЗНАВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТОМОГРАФІЇ (КТ) З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ОНКОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Нейронні мережі можуть використовуватися майже в усіх галузях і сферах діяльності людини, таких як: економіці, медицині, зв'язку і безпеці охоронних систем, обробці інформації, робототехніці, концепціях «розумного будинку» і «розумного міста». У галузі медицини нейронні мережі використовуються в діагностиці різних захворювань.

Цифрові медичні зображення дозволяють проводити поглиблене дослідження організму людини, вивчати динаміку його функціонування та проводити діагностику можливих захворювань на ранніх стадіях їх розвитку. Останнім часом серед цифрових медичних зображень особливої уваги заслуговують зображення легень людини [1]. Це пов'язано із необхідністю попередження онкозахворювань, які набувають значного поширення у світі.

Розпізнавання знімків КТ стає можливим для діагностування онкологічних захворювань легень з використанням нейронних мереж.

Для діагностування використовується хмарний сервіс Google Colaboratory та фреймворк darknet, які застосовуються для досліджень у галузі машинного та глибинного навчання. Завдяки тому, що в Google Colaboratory вже встановлена Tensorflow [2] і практично всі необхідні для роботи бібліотеки мови програмування Python і це дозволило оптимізувати процес дослідження та зосередитись на діагностиці онкозахворювань.

Створення навчальної вибірки виявлення пухлин на знімках КТ

відбувалося в ручному режимі, як зображено на рис. 1. Для цього лікар проаналізував знімки пацієнтів та виділив підозрілі ділянки в органі – маркерами. Саме таким методом була створена навчальна вибірка для нейромережі.

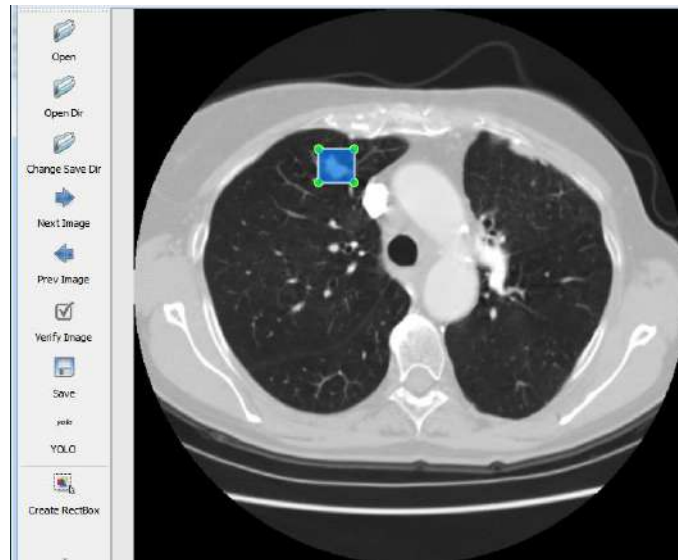

Рис. 1. Позначення пухлин на знімках КТ

Якість тренування зображення залежала від точності маркування та кількості вхідних зображень. Процес та результати алгоритму тренування моделі наведено на рис. 2.

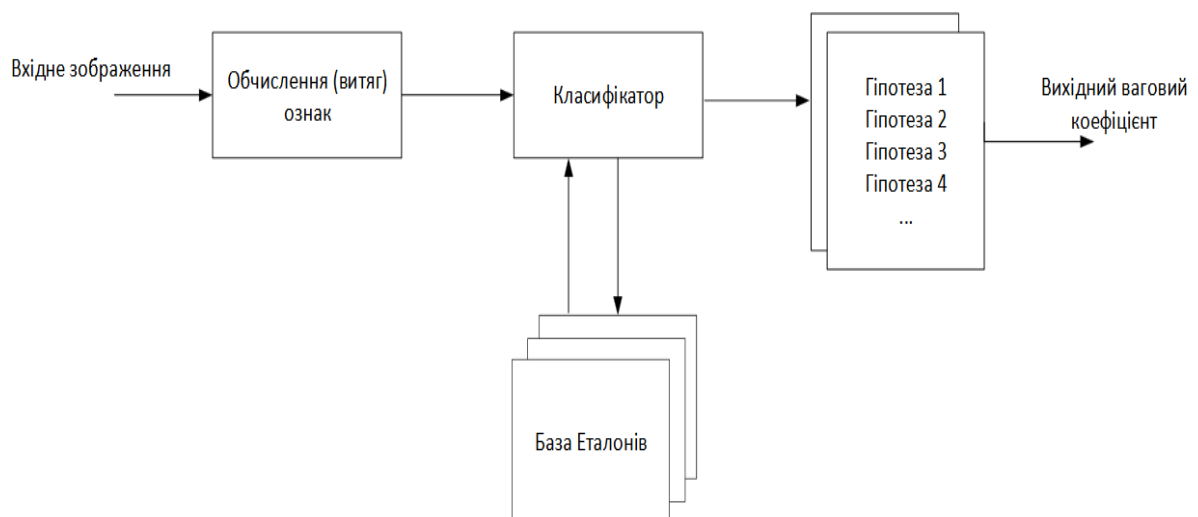

Рис. 2. Структурна схема алгоритму тренування моделі

На основі навчальної вибірки було проведено розпізнавання зображень КТ і виявлення патологічних утворень. Результати роботи нейромережі після

навчання (рис. 3) показали досить високу точність розпізнавання патологічних утворень (до 90%), що свідчить про перспективність даного напрямку досліджень для використання в діагностиці онкологічних захворювань легень.

Рис. 3. Результат роботи нейромережі після навчання

Дослідження роботи нейромережі при розпізнаванні зображень з допомогою комп'ютерної томографії показало перевагу у вирішенні поставлених задач при невідомих закономірностях. Використовуючи здатність до навчання та узагальнення, запропонований підхід дозволяє максимально точно діагностувати онкологічні захворювання легень.

Список використаних джерел:

1. *Firmino et al. Computer-Aided Detection System for Lung Cancer in Computed Tomography Scans: Review and Future Prospects // B ioMedical Engineering, 2014, 13(41).*
2. *M. Abadi, A. Agarwal et al., Tensorflow: Large-scale machine learning on heterogeneous distributed systems // arXiv:1603.04467, 2016.*

Роль Мар'яна Іллівна

*старший лаборант кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

АНАЛІЗ КРИТЕРІЇВ ПЕРЕДАЧІ ПОВІДОМЛЕНЬ В СИСТЕМАХ КОМУНІКАЦІЙ

Для розв'язку задач забезпечення умов використовуються вимоги

різних типів моделей. Таких як: вимога щодо забезпеченню структурної живучості передбачає використання графової моделі розподілених систем комунікацій; вимога щодо забезпечення заданих способів обробки повідомлень або забезпечення управління повідомленнями, у тому числі, з пріоритетами, що оперативно змінюються та передбачає використання моделей систем масового обслуговування (СМО).

Для систем комунікацій з вибраними вимогами для розв'язку поставлених перед системою задач, може існувати необхідність вибирати шлях передачі повідомлення за такими критеріями:

- критерій надійності передачі повідомлення;
- критерій найбільшої швидкості передачі;
- критерій використання найкоротшого шляху передачі повідомлення в комунікаційних системах;
- критерій забезпечення певного рівня безпеки передачі повідомлення;
- комплексний критерій, котрий може полягати у комбінації перерахованих вище критеріїв.

Проаналізуємо кожний з наведених вище критеріїв.

Критерій надійності передачі повідомлення передбачає можливість передачі повідомлення таким чином або таким шляхом до адресата, при якому використовуються найнадійніші вузли систем комунікацій, або структура, яка формує повідомлення, забезпечує аналіз усіх параметрів протягом реалізації трафіка, що впливають на надійність передачі повідомлення.

Критерій максимальної швидкості передачі повідомлень забезпечує мінімальний інтервал часу, що є необхідним для передачі повідомлень. Виконання цього критерію не співпадає з критерієм мінімальної відстані між джерелом і приймачем повідомлення, яка визначається кількістю вузлів комунікацій, через які проходить повідомлення, що передається.

Критерій використання найкоротшого шляху передачі повідомлення в системах комунікацій обумовлений наступними обставинами. Системи в цілому являє собою СМО і підлягає оптимізації з точки зору її завантаження.

Критерій забезпечення безпеки є найспецифічнішим у підходах до створення безпечних систем комунікацій, оскільки, в даному контексті він розглядається з точки зору вибраних вимог до структурних і функціональних розв'язків, що використовуються в межах окремих вузлів комунікацій і систем комунікацій загалом.

Комплексні критерії у даному випадку розглядати не будемо, оскільки їх може бути достатньо багато і кожний з них являє собою ту або іншу комбінацію вже розглянутих критеріїв.

Список використаних джерел:

3. Богуш В.М. Інформаційна безпека «від А до Я». 3000 термінів та понять. / В.М. Богуш, А.М. Кудін // – К.: АСК, 2001. – 380 с.
4. Богуш В.М. Інформаційна безпека держави / В.М. Богуш, О.К. Юдін // МК-Прес, Київ, 2005, – 432 с.

Повхан Ігор Федорович

кандидат технічних наук, доцент,
декан факультету інформаційних технологій,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Рябець Михайло Іванович

студент V курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

ОЦІНКА ЯКОСТІ СИСТЕМ КОМУНІКАЦІЙ

Важливим фактором нашого часу є перехід розвинутих країн світу в тому числі і України від постіндустріального до інформаційного суспільства, що зумовлює необхідність впровадження інформаційних та комунікаційних технологій [1].

Обмін інформацією пронизує всі гілки влади, тому комунікації розглядають як сполучний процес у функціонуванні та управлінні персоналом, які надають комунікаційні послуги.

Комунікаційні послуги досить широко використовуються у галузях діяльності людини. У зв'язку з цим, технології комунікаційних систем розвиваються досить ефективно, отже комунікаційні технології реалізуються в комунікаційних системах.

При експлуатації систем комунікації важливою є оцінка якості їхньої роботи. До оцінок якості систем комунікацій належать:

- затримка встановлення з'єднання або середня затримка доступу;
- ймовірність відмови при встановленні з'єднання або ймовірність блокування;
- пропускна здатність каналу, яка вимірюється максимальною кількістю даних, що можуть бути передані за одиницю часу в безперервному режимі;
- транзитна затримка, або затримка пакету;
- варіації затримки;
- швидкість виявлення помилок, ймовірність того, що пакет буде пошкоджено або втрачено;
- стійкість, ймовірність переривання з'єднання;

– затримка у звільненні з'єднання.

Тому оцінка якості систем комунікацій залежить від рівня їх технічного забезпечення, кількості і якості вхідної інформації, соціального середовища організації, її корпоративної культури, ступеня розвитку сучасних методів управління тощо [2]. З цього слідує, що дослідження оцінки якості системи комунікацій має непересічне прикладне значення і дозволить істотно покращити параметри каналу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» 4 лютого 1998 року N 75/98-ВР із змінами і доповненнями № 440-ІХ від 14.01.2020
2. Проксис Дж. Цифровая связь / Дж.Проксис // Радио и связь 2000. – М.: – 800 с.

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Чинчик Анатолій Анатолійович
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ (Україна)

Голубка Степан Михайлович
доктор економічних наук., професор,
радник члена Рахункової палати України
м. Київ (Україна)

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗНАННЯ

Політика у сфері податків є одним з ключових напрямів державного регулювання економіки. Податки слугують інституціоналізованим регулятором соціально-економічного розвитку, а ефективність функціонування податкової системи виступає прямим індикатором рівня розвитку суспільства.

Податкова політика у науковій літературі розглядається через призму дискусії щодо її основного змісту, функціональності (процесної і наслідкової) та об'єктів впливу (табл. 1). Податкову політику часто поєднують з бюджетною, розглядаючи їх в якості цілісних складових фінансової політики, до якої також входять грошово-кредитна, інвестиційна та цінова політики [1, с. 75]. Окрім того, підхід узгодження доходів і видатків бюджетів відносить податкову політику до фіскальної політики держави.

Таблиця 1

Дефініція податкової політики
у науковому дискурсі українських учених-економістів

№ з/п	Порівняльний критерій	Варіанти розгляду
1	Основний зміст	Система заходів (економічних, організаційних, правових) Діяльність держави Діяльність компетентних державних органів
2	Об'єкти впливу	Фінансові ресурси Обов'язкові платежі та відрахування Податкова база, ставки податків, пільги, санкції Податкові відносини Бюджети всіх рівнів Цільові фонди

3	Процесна функціональність	Залучення фінансових ресурсів Мобілізація податкових надходжень Правова регламентація справляння податків і платежів Організація справляння податків і платежів Стратегія правового регулювання бюджетно-податкових відносин «Втручання» в роботу ринку, розвиток ринкових відносин
4	Наслідкова функціональність	Стимулювання ділової та підприємницької активності Забезпечення збалансованості державного бюджету Стимулювання економічного розвитку країни Вирішення певних короткострокових та довгострокових завдань, які стоять перед суспільством, за допомогою податкової системи країни

Джерело: узагальнено автором на основі [2, с. 73-74; 3, с. 110; 4, с. 22]

Таким чином, податкова політика – це діяльність профільних органів державної влади, спрямована на врегулювання податкових відносин з приводу мобілізації та перерозподілу фінансових ресурсів у формі обов’язкових платежів.

Метою податкової політики є фінансове забезпечення виконання функцій держави з балансуванням інтересів бізнесу і населення.

Профільність органів державної влади регламентує законодавство країни. В Україні – це стаття 41 Податкового кодексу [5]. В умовах становлення громадянського суспільства новітнім трендом формування податкової політики є вкорінення принципів публічного управління. Тому в рамках реформування державних податкових служб передбачається їхня трансформація в сервісну службу з забезпеченням постійної комунікації із засобами масової інформації, інститутами громадянського суспільства та найбільшими платниками податків; це важливо для того, щоб надавати їм інформацію про податкове законодавство, пріоритети діяльності системи податкових органів та створити постійний зворотній зв’язок із бізнесом [6, с. 113].

Податкова політика має певні стадії прояву. Основними з них є формування та реалізація.

Формування податкової політики є процесом вироблення її засадничих принципів, встановлення мети, цілей, завдань, інституційного, організаційно-правового (регуляторного) середовища на етапі розроблення загальнодержавної (регіональних) стратегії економічного розвитку через застосування інструментарію обов’язкових платежів у виглядів податків і зборів, схем та режиму їх справляння, що цілісно формують податкову систему.

Реалізація податкової політики є практичним процесом з удосконаленням застосування вироблених принципів, мети, цілей, завдань, інституційного, організаційно-правового середовища, виходячи зі стану справляння обов’язкових платежів, наслідків їх використання через бюджетні

механізми, враховуючи динаміку економічного розвитку, забезпечення суспільного добробуту. Тобто реалізація податкової політики, з одного боку, має забезпечувати позитивну динаміку економічного зростання, виражаючись в основних макроекономічних індикаторах та підприємницькій активності. У той же час важливим індикатором є соціальний. Мова йде про рівень соціальної напруги в суспільстві, його добробут навіть за умов високих ставок податків і зборів, однак при ефективному їх перерозподілі.

Однією з умов ефективності податкової політики є її стабільність, послідовність та обґрунтованість з ознаками публічності. Нестабільна податкова політика виражається в різних аспектах. Як стверджують фахівці у правовій галузі знань, причинами нестабільності можуть бути: недотримання норм закону щодо введення податкових норм з малим перехідним періодом (менше 6 місяців); прийняття податкових законів у пакеті з державним бюджетом, що вказує на неврахування стратегічних цілей у правовому регулюванні оподаткування, його першочергове підпорядкування поточним цілям діяльності уряду; наявність технічних помилок у нормативах через вимушене швидке їх затвердження; швидкі докорінні зміни без пільгового періоду; опублікування законів із затримкою; введення нових податків без дотримання принципу стабільності та ін. [7, с. 128].

Отже, узагальнюючи наукові дискусії з приводу змісту податкової політики виявлено різні пріоритети наслідковості такого впливу. Як правило, визначаються спрямованість податкової політики на стимулювання ділової та підприємницької активності, забезпечення збалансованості державного бюджету, а також охарактеризовано доцільність зосередження уваги на розвиткові цілі – стимулювання економічного розвитку країни, вирішення короткострокових та довгострокових завдань, що підкреслює суттєвий вплив податкової політики на трансформаційні процеси національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Ярема Б. П. Бюджетно-податкова політика України та напрями її реалізації / Б. П. Ярема, Н. С. Ситник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 2(1). – С. 75–80.
2. Коваль Д. А. Податкова політика та податкова система: сучасний стан та напрями розвитку / Д. А. Коваль // Держава та регіони. Серія : Право. – 2014. – № 4. – С. 73–76.
3. Дуліба Є. В. Теоретико-правовий аналіз впливу податкової політики на формування доходів та витрат бюджетної системи України / Є. В. Дуліба // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 10(260). – С. 109–112.
4. Ільяшенко В. А. Податкова політика в системі регулювання соціально-економічного розвитку держави / В. А. Ільяшенко // Економіка та держава. – 2013. – № 8. – С. 22–24.
5. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2.12.2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>

6. Сідорська О. З. Роль податкових органів України у підвищенні ефективності податкової дисципліни та культури платників податків / О. З. Сідорська, В. М. Кміть // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2013. – № 4(1). – С. 111–115.

7. Кравчук О. О. Стабільність оподаткування має стати ключовим принципом податкової політики/ О. О. Кравчук // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2018. – № 4. – С. 127–135.

Тидір Наталія Іванівна

здобувач

ВНЗ «Національна академія управління»

м.Київ, Україна

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Основним важелем впливу держави на розвиток економіки є податкова політика. В своєму розпорядженні держава володіє цілим арсеналом інструментів, важелів та стимулів, які формують податкову систему країни, а сукупність їх взаємозв'язків становить податковий механізм. Ефективне функціонування податкового механізму та успішна податкова політика слугують джерелом наповнення бюджету та здійснюють безпосередній вплив на економіку всіх рівнів.

Податкова політика є складовою частиною фінансової політики. Реалізація визначеної державою податкової відбувається через впровадження системи відносин між державою та платниками податків.

Різні науковці по різному визначають податкову політику. Наприклад, С. Юрій та Й. Бескид дають таке визначення «податкова політика – це діяльність держави в сфері встановлення, правового регламентування та організації збирання податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів» [1, с.323].

В. Федосов, В. Опарін та Г. П'ятаченко визначають «податкова політика – діяльність держави у сфері встановлення та стягнення податків, зокрема з формування державних доходів за рахунок постійних і тимчасових джерел, встановлення видів податків, платежів, об'єктів, ставок, пільг, механізму зарахування» [2, 48].

Ю. Іванов, О. Тищенко, Я. Литвиненко визначають, що «податкова політика – це система відносин, які складаються між платниками податків і державою, а також стратегія їх дій у різних умовах ведення господарства і різних економічних системах» [3].

Отже, зважаючи на існуючу різноманітність висновків та трактувань щодо визначення та значення податкової політики, зазначимо, що податкова політика виступає фактором збалансування інтересів держави і суспільства.

Якщо розглядати податкову політику як співвідношення податків, то прослідковується залежність між рівнем економічного розвитку й можливістю виконання державних функцій. Основними функціями, які виконує податкова політика є: фіскальна функція, регулююча функція, контрольна функція, розподільча функція. Виконання функцій податковою політикою має здійснюватись на основі дотримання принципів економічної ефективності, соціальної справедливості, стабільності, гнучкості тощо. Принагідно зауважимо, що податкова політика одночасно має відзначатися стабільністю та вчасним реагуванням та корекції відповідно до змін та потреб в економічній, політичній та соціальній сферах.

Результативність податкової політики визначається ефективністю регулювання макроекономічних процесів, наповненістю бюджету, задоволеністю підприємництва, повнотою врахування принципів і методів державного управління.

Щодо відповідності вітчизняного законодавства світовому законодавству, то інтеграція України до ЄС зумовлює необхідність приведення податкового законодавства нашої країни до вимог та у відповідність до законодавства країн ЄС. Такий вектор передбачає імплементацію норм податкового законодавства країн ЄС та приведення у відповідність норм вітчизняного податкового права до вимог податкового права країн ЄС. Така вимога стосується усіх нормативно-правових актів, які регулюють податкові відносини країни та передбачають вивчення та імплементацію кращих світових практик у вітчизняне законодавство.

Державна податкова політика повинна передбачати переймання кращих світових практик. Зокрема в частині концентрації фінансових ресурсів з різних джерел для реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, податкового стимулювання наукових досліджень, надання державної підтримки для фінансування проектів суспільного значення, прискореної амортизації тощо.

Вивчення в цьому напрямі в Україні існує значний потенціал та потреба в реалізації.

Потенціал податкової політики визначається рівнем податкової культури, правовим полем та правовою свідомістю, рівнем фіскального навантаження, базою оподатковування тощо.

Список використаних джерел:

1. Юрій С.І. Бюджетна система України: навч. посібн. / С.І. Юрій, Й.М. Бескид, В.Г. Дем'янішин та ін. – К.: Вид-во НІОС, 2000. – 400 с.
2. Федосов В.М. Податкова система України : підручник / В.М. Федосов, В.М. Опарін, Г.О. П'ятаченко та ін. – К.: Вид-во «Либідь», 1994. – 464 с.
3. Веремчук Д.В. Сутність податкової політики та її роль у державному регулюванні економіки. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/195/1/1.pdf>

Браславець Олексій Юрійович
*старший викладач кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м.Київ, Україна*

СТАТУС ПРАЦІВНИКА ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

Ключовою проблемою, на наш погляд, виступає нині чинне закріплення на законодавчому рівні за органами і, відповідно, працівниками державної податкової служби (далі – ДПС) певних функцій, які, відповідно до визначення К.Шмітта, мають ознаки комісарсько-репрезентативного характеру.

Визначення статусу працівників фіскальної бюрократії у частині виокремлення функцій репрезентанта та комісара дозволяє мінімізувати ризики та максимально трансформувати функціональність органів ДПС та наблизити її до ролі агента держави. Для цього пропонується:

- ліквідувати в структурі ДПС силових підрозділів, передавши їхні функції правоохоронним органам; цим самим органи ДПС та її посадові особи втрачатимуть інструменти владного примусу;
- зберегти статус репрезентанта лише й винятково за керівними посадовими особами ДПС;
- пропонується запровадити у правове поле поняття фінансової відповідальності працівників органів ДПС та забезпечити у такий спосіб їхню персональну відповідальність за порушення інтересів платників податків;
- для забезпечення гарантій персональної відповідальності працівників ДПА пропонується запровадити внесення кандидатом на посаду певної закладної (заставної) суми, основне призначення якої – служити фінансовою гарантією персональної відповідальності працівника податкової служби у разі вчинення дій, які нанесли шкоду платникам податків та/або державі.

Для захисту інтересів платників податків щодо забезпечення економічних інтересів у частині збереження оборотних коштів запропоновано використовувати систему нарахування платником податків суми пені. Нарахування такої пені має провадитися платником податку самостійно, з моменту виникнення порушення прав платника податків і граничним терміном має момент припинення порушення права платника податків; суми податків, зборів, обов'язкових платежів, нарахованих та утриманих органами ДПС всупереч базовим положенням законодавства України щодо системи оподаткування, окремих податків, зборів, обов'язкових платежів; суми неправомірно утриманих недоїмок, визнаних

судом стягнутими незаконно; аналогічні суми штрафів, пені, санкцій, які були обчислені органом ДПС; суми сплачених платником податків авансових платежів податків (у випадку, коли ці суми вносяться до бюджетів до визначеного законодавством терміну сплати податків); суми заборгованості держави перед платником податків щодо надмірно сплачених податків, зборів, обов'язкових платежів; (в тому числі бюджетне та експортне відшкодування з ПДВ).

Список використаних джерел:

1. Браславець О. Податковий процес як форма забезпечення інтересів його учасників: [текст] / О. Браславець. // Теорії мікро-макроекономіки: Зб. наук. пр. проф.-викл. складу і аспірантів. / Редкол.: Ю.В. Ніколенко (відп. ред.) та ін. Вип. 13 / За ред. Ю.М. Мальчина, Ю. В. Ніколенка. – К.: Знання України, 2003. – С. 199-206.
2. Вольф М. Задачі податкового судопроизводства в правовому государстве / М. Вольф, К. Хартман. // Налоговые правоотношения: Сборник статей. – Проект ЮСАИД по развитию коммерческого права, АРД/Чекки – ОО «Палата налоговых консультантов», Кыргызская Республика – [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ard-checchi.kg/nalogi/raz_31.phtml.
3. Даниленко А.І., Даниленко Л.П. Податкова політика і система оподаткування: [текст] / А. Даниленко, Л. Даниленко. // Фінансово-кредитні важелі державного регулювання економіки: Зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т економіки (Редкол.: А. І. Даниленко (відп. ред.) та інші). – К.: 2002. – 158 с.
4. Шмитт К. Диктатура. От истоков современной идеи суверенитета до пролетарской классовой борьбы. / Пер. С нем. Ю.Ю. Коринца; Под ред. Д.В. Кузницына: [монографія] / К. Шмитт. – СПб.: Наука, 2005. – 326 с.

Пилявський Юлій Миколайович

аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ ЛІБЕРТАРІАНСТВА

Лібералізація податкової системи означає її спрощення, прозорість, передбачуваність. Безперечно, її проведення торкнеться всієї системи фінансових відносин між органами державної влади, місцевого самоврядування та платниками податків на всіх етапах податкового процесу від розробки проекту податкового законодавства до сплати податку.

У листопаді 2019 року ВГО «Асоціація платників податків України» вийшла з новими ініціативами. Підтримуючи основні напрями реформування податкової системи України в цілому, Асоціація висловила стурбованість відсутністю «узгодженої позиції законодавчої та виконавчої влади щодо проведення системної податкової реформи, спрямованої на створення сприятливих стабільних умов для ведення підприємницької діяльності та

підвищення інвестиційної привабливості країни, детінізації економіки, викорінення корупції» [3]. По суті ця стурбованість викликана невдоволенням представників бізнесу прийняттям законів № 1053-1 та №1073 про використання РРО (фіскальних реєстраторів – платіжних терміналів або касових апаратів) в громадському харчуванні, торгівлі, сфері послуг для детінізації розрахунків. За законами, з 01.01.2021 року касові апарати повинні використовувати фізичні особи-підприємці (далі – ФОП), які працюють на 2-4 групах платників єдиного податку.

Члени Асоціації вважають, що останні законодавчі зміни містять низку норм, які можуть «вкрай негативно вплинути на український бізнес» [3]. «Необхідно зважати на негативне сприйняття безпосередньо представниками малого підприємництва запропонованих регулювань в частині РРО. ...масова фіскалізація не є панацеєю у боротьбі з контрафактною продукцією і ніяким чином не впливає на рівень зменшення показників «сірого» імпорту. Збільшення контролюючих інструментів не дає сталих позитивних результатів і може бути ефективним тільки тоді, коли РРО стануть частиною комплексної стратегії покращення адміністрування ведення бізнесу, що чітко визначає ризики для різних типів платників податків і передбачає впровадження комплексу заходів щодо зниження цих ризиків», – говориться у зверненні [3].

Негативно сприйняли ці законодавчі новації не лише представники бізнес-середовища й члени Асоціації. На жаль, доводиться констатувати, що виховання податкової культури в нашому суспільстві просувається надто повільно. З чим неможна не погодитися, так це з тим, що в Україні, дійсно, повинна бути створена достатньо гнучка податкова система. Проте це зовсім не виключає необхідності наведення порядку у сфері оподаткування й, на нашу думку, не суперечить курсу на покращення регуляторної політики. «Наведені законопроекти стосуватимуться тих бізнесменів, які мають дохід більше 5 млн. грн., тобто є представниками середнього бізнесу. Для другої групи ставка підвищена з 1,5 млн. грн. до 2,5 млн. грн., тобто для чесного малого бізнесу немає жодної проблеми. Але ж не є секретом, що нині величезна кількість підприємців прикривають великі доходи, маскуючись під «малий бізнес», і сплачують при цьому єдиний податок» [2]. Це неприйнятно не тільки з тієї точки зору, що порушує закон, але й аморально, оскільки в країні йде війна. Вагоме значення має й дотримання справедливості щодо стягнення податків. І з цієї точки зору, безперечно, законотворцям є над чим працювати. «Українською радою бізнесу, розроблено ТОП-10 пріоритетів бізнесу для економічного зростання країни, зокрема, це – заміна податку на прибуток податком на виведений капітал для всіх компаній, зниження податкового навантаження на фонд оплати праці, створення єдиного органу з розслідування економічних злочинів, ліквідація податкової міліції та інших економічних підрозділів правоохоронних органів, ухвалення нового

Податкового кодексу Розвитку та Митного кодексу, збереження спрощеної системи оподаткування, сприяння легальному мікро- і малому підприємництву та інші» [3].

Список використаних джерел:

1. *Пілявський Ю.М. Історія становлення та періодизація розвитку лібертаріанства/ Причорноморські економічні студії. – 2019. – Випуск 40. –С. 6-11.*
2. *Гетманцев: Великий бізнес ухиляється від оподаткування, використовуючи єдиний податок. URL: https://zik.ua/news/2019/09/30/getmantsev_velykyu_biznes_uhylyaietsya_vid_opodatkuвання_vykorystovuyuchy_1657721*
3. *Українські підприємці терміново звернулися до Президента, Верховної Ради, прем'єр-міністра України. URL: <https://appu.org.ua/main-news/ukra%D1%97nski-pidpri%D1%94mci-terminovo-zvernulisya-do-prezidenta-verhovno%D1%97-radi-ta-prem%D1%94r-ministra-ukra%D1%97ni/>*
4. *Штулер І.Ю. Теоретичні засади концепції гомеостазису економічної системи //Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці та освіті: [матеріали XIV Міжнародного наукового семінару, Київ – оз. Світязь, 29 червня – 3 липня 2015 року] / за наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка; Національна академія управління; Міжнародна академія інформатики. – К.: СІК ГРУП УКРАЇНА, 2015. –С. 218-223.*

Сугак Тетяна Михайлівна
кандидат економічних наук,
завідувач кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м.Київ, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У світі сучасних глобальних економічних зрушень та переходу на дистанційні умови діяльності і керування бізнес-процесами, інформаційні системи та технології для підприємств вже значать більше ніж просто автоматизація та пришвидшення обліку. Сучасні інформаційні системи здатні швидко опрацювати великі масиви інформації, провести аналіз даних, зіставити фактичні показники з плановими, оперативно зреагувати на зміни показників відповідно до запрограмованих даних та запропонувати варіанти управлінських рішень. Для суб'єктів господарювання важлива економічна безпека, в тому числі захист і збереження бази даних, звітності, управлінської та оперативної інформації. Також і для держави також важливо, щоб підприємства перейшли на автоматизований облік та використовували сучасні технології управління. Це дасть змогу більш ефективно контролювати законність діяльності підприємств, та можливість планування, в тому числі корегування, місцевих та державного бюджетів керуючись найбільш точними та свіжими даними.

Мета статті провести аналіз сучасних інформаційних систем призначених для ведення бухгалтерського та управлінського обліку, визначити основні переваги при впровадженні їх на підприємства.

Обираючи інформаційну систему кожне підприємство визначає параметри, які необхідно задовольнити: автоматизація обліку, формування та консолідація звітності, збереження інформації, контроль замовлень, виробництва, запасів продукції, обмін та контроль документів з контрагентами, контроль за фінансовими потоками, налагодження роботи з підрозділами компанії та інші важливі параметри відповідно до бізнес-процесів на підприємстві.

Розглянемо сучасні інформаційні системи, які можливо запровадити на українських підприємствах. Це система автоматизації управління підприємством «Парус», розроблена українськими фахівцями в 1990 році. Компанія «Парус» створила інформаційну систему для автоматизації як бухгалтерського обліку, так і в цілому управління підприємством, вона складається із двох продуктів, вибір яких робиться в залежності від форми та розмірів підприємств:

- для автоматизації управління підприємств малого та середнього бізнесу – «Парус – Підприємство 7»;
- для автоматизації управління великих підприємств, корпорацій і холдингів – «Парус – Підприємство 8» [1].

Система «Парус – Підприємство» складається із модулів і це є її перевагою, адже будь-яке підприємство може вибрати декілька потрібних, але найбільш ефективного використання продукту досягається об'єднанням необхідних модулів Системи в єдиному інформаційному просторі. Модуль «Бухгалтерія» забезпечує облік:

- всіх господарських операцій та ведення облікових реєстрів;
- фінансових потоків;
- розрахунків з дебіторами та кредиторами, договорами та взаєморозрахунки;
- товарно-матеріальних цінностей, їх рух, залишки, інвентаризація;
- формування податкової звітності у форматі Xml та інтеграція з М.Е.ДОС, що автоматизує подачу звітності, це теж додаткова опція, яка надає перевагу цьому продукту.

До «Бухгалтерії» також можливо додати інші модулі: «Заробітна плата», «Персонал», «Торгівля та склад», «Канцелярія», «Управління конкурсними закупками». Також важливий модуль «Консолідація», який дає змогу звести звіти всіх підпорядкованих підрозділів в загальний.

Системний продукт «1С: Підприємство 8» «включає в себе платформу і прикладні рішення – конфігурації, розроблені на її основі, для автоматизації діяльності організацій у різних сферах діяльності». За допомогою програми «1С: Підприємство 8» налаштовують автоматизоване ведення

бухгалтерського обліку, складання регламентованої звітності, обліку зарплати та кадрів, вирішують питання планування, бюджетування, аналізу фінансової діяльності підприємства [2]. Загалом програмний комплекс «1С: Підприємство 8» дозволяє автоматизувати та об'єднати бухгалтерський, фінансовий та управлінський облік. Додатковими перевагами цієї програми є можливість вести облік комісійної торгівлі, облік напівфабрикатів, поворотної багатооборотної тари, враховуючи специфіку оподаткування та розрахунків із постачальниками і покупцями, а також вести звітність підприємств на єдиному податку.

«BAS Бухгалтерія» – це аналог програмі «1С: Підприємство 8 Бухгалтерія» спеціально створений для українських підприємств, щоб автоматизувати бухгалтерський, податковий, фінансовий облік для організацій у різних сферах діяльності [3]. Додатковим сервісом є електронна звітність Fredo Звіт, це повний аналог MEDoc та сервіс для обміну електронними документами та клієнт-банк Bank Data Converter. Важливою перевагою інноваційного продукту «BAS Бухгалтерії» є можливість вести в одній базі облік одразу декількох організацій, які використовують різні системи оподаткування. Конфігурація «BAS Бухгалтерія» має такі складові обліку: запасів, грошових розрахунків, основних засобів, нематеріальних активів, торгівлі, виробництва, розрахунків з контрагентами, заробітної плати, а також облік ПДВ, автоматичне формування та здача регламентованої звітності.

«MASTER:Бухгалтерія» це унікальний український програмний продукт розроблений корпорацією IT-Enterprise. Ця інноваційна система створена для ведення бухгалтерського та податкового обліку на підприємствах малого та середнього бізнесу і комунальних підприємствах різних сфер діяльності, зокрема може використовуватись для фермерських господарств, автомайстерень, салонів краси, невеликого виробництва [4]. «MASTER:Бухгалтерія» охоплює всі ділянки обліку та основні напрями діяльності: покупки, продаж, виробництво, склад, звітність. Додаткові переваги надають функціональні додатки, такі як:

- «MASTER: коннектор» із фіскальним реєстратором, який дозволяє працювати із касовим апаратом підключеним до фіскального реєстратора;
- «MASTER: оптимальна» закупівля, який надає змогу регулювати та визначати оптимальну кількість та ціну запасів, що сприяє регулюванню грошової маси та зменшує витрати на списання зіпсованих запасів;
- «MASTER: Мобільна інвентаризація» розроблений для ведення інвентарного опису товаро-матеріальних цінностей та основних засобів за допомогою мобільного додатку WMS.

Висновки. Отже, проаналізувавши основні сучасні інформаційні системи для автоматизації бухгалтерського обліку, що пропонуються для

запровадження на українських підприємствах, можемо підвести певні підсумки. На даний час на українському ринку є досить широкий вибір інноваційних інформаційних продуктів, в кожного з яких є свої особливості та додаткові переваги. Важливим є для підприємств, роблячи вибір між тим чи іншим інформаційним продуктом, чітко розуміти особливості сфери діяльності, системи оподаткування, організації та оптимізації роботи бухгалтерського відділу. Тобто, витрачені кошти на впровадження автоматизації бухгалтерського обліку повинні ефективно скоротити час обробки даних, знизити можливості помилок в облікових регістрах та звітності, дозволити зменшити кількості персоналу і, відповідно, витрати підприємства, а також надати можливість керівникам дистанційно управляти максимальною кількістю процесів на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Компанія «Парус» /Розробник програмного забезпечення для управління підприємством та бюджетними установами і організаціями. Режим доступу: <http://www.parus.ua/ua/2/>
2. Система програм «ІС:Підприємство 8» / Партнери з продажу та супроводу системи «ІС:Підприємство». Режим доступу: <http://Іс.ua/ua/v8/>
3. Компанія CONTO /Розробка, впровадження, супроводу систем ERP-класу, інноваційних автоматизованих систем. Режим доступу: <https://conto.com.ua/ua/>
4. Програма-платформа MASTER /Впровадженням ІТ-рішень для автоматизації бізнес-процесів на підприємствах різних напрямів діяльності Режим доступу: <https://masterbuh.com/>

Shtuler Anna
*senior lecturer at the Department of Accounting and Auditing
 Uzhhorod National University*

SYSTEMATIZATION OF FACTORS OF INFLUENCE ON THE FORMATION OF TRANSACTION COSTS

The problem of measuring transaction costs currently remains methodologically unresolved, and accordingly there are no indicators that characterize the factors influencing transaction costs at the macroeconomic level. All these features cause a high level of transaction costs of domestic businesses. This is the main reason for the ineffectiveness of some economies district and according to western researchers.

In general, all the factors influencing the formation of transaction costs can be grouped into six groups:

- 1) Economic;
- 2) Legal;
- 3) Organizational;
- 4) Psychological;
- 5) Technological;
- 6) Social.

In order to facilitate the perception of the content and essence of each of the selected factors, we will try to systematize them and present the results in the form of table 1.

Table 1

Systematization of factors influencing the formation of transaction costs

The name of the factor	Elements	Essence
Economic factors	contractual nature of the enterprise	all relations arising between enterprises as business entities are formalized on the basis of contractual relations
	competition	displayed in various forms
	product competitiveness	determined by the scale of the market, the type of competitive market; industry; product promotion strategy; elasticity of demand for goods; stage of the product life cycle, etc.
Legal factors	carrying out activities within the law	costs for registration of a legal entity, for obtaining a license, obtaining a legal address, etc.
	deviation from legal sanctions	payment for the services of tax and other consultants, the cost of double-entry bookkeeping and losses from the difficulties of accounting and control of activities, lost profits due to limited production and

		advertising, etc.
	tax evasion and accruals	deviations from the payment of income tax, mandatory payments to fund social insurance, pension fund, which allows the company to save on paying work, but at the same time reduces the incentive to replacement labor capital and modernization
	lack of legally registered property rights	Lack of documents confirming the relationship between the owners of the enterprise
	inability to use the contract system	illegal contracting procedure complicates the implementation of long-term projects, which are attended by many economic actors, as an incentive for investment in these projects is the belief that the rights of investors are protected in any case
	bilateral nature of an illegal bilateral agreement	the desire to conceal the activities and their results from the law encourages to limit the range of participants in the illegal agreement
	lack of legally recorded solutions to disputes and conflicts	illegal conflict resolution procedures
Psychological factors	n psychological features of personality	relationships that occur in the non-productive environment of man and his emotional and psychological state
	impossibility of self-development	obstacles that arise in achieving goals and personal needs
Technological factors	obstacles that arise in achieving the goals	unplanned increase in the cost of production, increase in non-productive costs that are not part of the cost, unforeseen costs associated with product quality, etc.
Organizational factors	contractual nature of the enterprise	obstacles related to imperfect organizational structure, unclear delegation of authority, the need for expanded information to perform tasks, etc.
Social factors	staffing	high staff turnover among management staff; inappropriate qualification level; insufficient level of equipment of managerial work, etc.

Of all these factors, the greatest attention in the analysis of transaction costs is usually paid to the first two factors, economic and legal. It is the presence of these two facts that is most common in any economic activity, and their influence is the greatest (compared to other factors). Although the presence of economic and legal factors are the most tangible for economic activity, we cannot rule out other, less important, because they are all interconnected, and the emergence of one factor precedes the emergence of another. And this, in turn, affects the results (mostly

negative) of the enterprise as a whole.

The process of optimizing transaction costs, as the experience of developed countries shows, does not involve the destruction of the transaction sector, but rather its growth, which is ultimately accompanied by improving various indicators that characterize the efficiency of economic development and improving living standards.

References:

1. Varnaliy Z.S. *Detinization of the economy as a factor in the development of entrepreneurship* / Z.S. Varnaliy, Z.B. Zhivko // *Strategic research.* – 2013 – №4 (29). – P.29-37.
2. Goncharov G.O. *Analysis of the effectiveness of state support for small business in Ukraine (in terms of ensuring the economic security of this sector of the economy)* / G.O. Goncharov // *Papers of the 9th International Scientific Conference «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches»:* March 31, 2014. – Stuttgart, Germany. – P.142-146.
3. Evdokimov H.M. *Strategy of company adapting organizations to influence global socio-economic processes/ monograph* / [Nalyvayko A., Reshetnyak T., Yevdokimov H. and others.; by ed. A. Nalyvayko] –K.: KNEU, 2013. – 454 c.
4. Kolisnyk G.M., Shtuler G.G. *Types and conditions of development of the system of state regulation of business costs* // *Visnyk of Uzhhorod National University. «Economy» series.* – 2018. – Issue 1(51). – C. 79-85.

Nehovska Yuliia

PhD in Economics

Dean of the Faculty of Economics

Associate Professor of Marketing, Economics, Management and Administration

National Academy of Management

THE ROLE OF INCOME IN INDICATORS EFFICIENCY OF STRATEGIC MANAGEMENT

The most important financial category that reflects the positive financial result of economic activity of the enterprise, characterizes the efficiency of production and indicates the volume and quality of products, the state of productivity, the level of cost, is income.

Income is a multifaceted economic category. The efficiency of commercial calculation, pricing and other economic levers of management depends on the depth of its knowledge and correctness of use.

In the process of Ukraine's exit from the financial crisis, the role of economic entities as the basis and primary link of the economy is growing. The functioning of enterprises significantly affects the welfare of owners, consumers, and the economic situation in the country by replenishing the state budget by paying taxes, fees, mandatory payments. All this is impossible without their effective production, marketing and financial activities.

The growing role of income in the economic mechanism of the enterprise, its importance for investment support of enterprise development has led to the relevance of the study of the economic nature of profit, legality and feasibility of considering profit as an object of management; profit management tools.

A market economy defines specific requirements for the enterprise management system. It is necessary to respond more quickly to changes in the economic situation in order to maintain a stable financial position and continuous improvement of production in accordance with changing market conditions.

The peculiarity of profit in market conditions is not its accumulation in cash, but spending on investment and innovation. Returning through them, it ensures the economic growth of the enterprise and increase its competitiveness.

The concept of profit with the development of economic theory has been constantly complicated from the simplest definition – as income from the production and sale of any product, to the concept of net profit.

The process of profit management of the enterprise must take place in a certain sequence and ensure the implementation of the main purpose and main objectives of this management.

The income management system should be organically integrated with the general management system, as management decisions in any area of the enterprise directly or indirectly affect the level of profit, which in turn is the main source of funding for enterprise development and income growth of its owners and employees.

Effective income management requires the systematic integration and use of these methods within a comprehensive profit management tool – the appropriate mechanism.

For the accelerated socio-economic development of the transformational Ukrainian economy, the synergy of all levels of the national economy, it is important to apply innovative approaches, including to the mechanism of profit distribution. The criterion of efficiency in the system approach to business management is the ability of the economic system to meet the challenges of exogenous factors and adaptation to them. Thus, income plays a very important role as a necessary factor and driving force at the micro and macro levels. Increasing the profitability of production and investment attractiveness of the enterprise, strengthening competitiveness require the application of effective approaches to profit management of the entity in order to maximize it.

References:

1. Barantseva S.M. *Stratehichne upravlinnia // Torhivlia i rynek Ukrainy. – 2003. – Vyp. 14 t. 2. – S. 81-86.*
2. Blonska, V.I. *Vdoskonalennia formuvannia ta vykorystannia prybutku pidpriemstva/ V.I. Blonska, O.I. Vuzhynska // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2008. – № 18.1. – S. 122-128.*
3. Hubachova O.M., Voronina V. L. *Suchasni pidkhody do otsinky sutnosti prybutku. Poltavskyi kooperatyvnyi instytut, 2002. – S. 150-155.*

Штулер Ірина Юріївна.
*доктор економічних наук, професор
перший проректор
професор кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м.Київ, Україна*

Чередніченко Юрій Васильович
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м.Київ, Україна*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА

Бухгалтерський облік в період активного розвитку ІТ-технологій теж перетворюється на сучасний та швидкий інструмент управління. На зміну стародавнім рахівницям та бухгалтерським книгам приходять зручні електронні носії котрі вміщують величезний масив інформації за увесь період існування підприємства. Бухгалтерський облік стає не тільки процесом реєстрації господарських операцій, а й стає ефективним інструментом в руках фахівця, перетворюючи бухгалтера в фінансового консультанта, аналітика, бізнес-управлінця.

Виступаючи в триєдиній сукупності бухгалтерський облік поєднує фіксацію здійсненої операції, розрахунок ефективності та моделювання майбутнього впливу на діяльність підприємства. Тобто «традиційну» для обліку форму відображення інформації та її обробки замінює «комп'ютерна» з використанням спеціалізованих програмних продуктів. Принагідно зазначимо, що наразі в світі існує десятки зручних спеціалізованих програмних продуктів, котрі на своїм потенціалом та швидкістю роботи замінюють доволі великий штат працівників.

Однак з огляду на сучасну перспективу цього недостатньо. Причиною цьому є спрощення й уніфікація облікових робіт та операцій, звітності, оподаткування, контролю тощо. Однак, в той же час зростання інформаційних потоків вимагає їх упорядкування та ранжування за такими критеріями як першочерговість, своєчасність, режим доступу, статус користувача тощо.

З застосуванням ІТ-технологій для ведення обліку на підприємствах набуває першочергової ваги такі завдання, як збір, систематизація і ранжування інформаційних потоків. І все це відбувається в режимі реального

часу.

Сучасним викликом для бухгалтера є забезпечення оперативного доступу до інформації. Відповідно, бухгалтеру на допомогу потрібні фахівці у сфері блокчейну, патч-карт, мейнфрейму, баз даних, локальних та широкосмугових мереж, сховищ даних тощо. Їх діяльність теж потребує наявності певних інструментів та розгорнутої інфраструктури: Інтернет, інформаційно- телекомунікаційні системи, електронну ідентифікацію, аутентифікацію і авторизацію, інформаційну безпеку, використання хмарних технологій тощо. Робота бухгалтера має забезпечуватись різними електронно-цифровими пристроями, інструментами, засобами, системами та програмами з налагодженим електронно-комунікаційним обміном тощо. Адже, як зазначає М.Я.Яструбський «Усе частіше бухгалтер переходить з категорії творчої особистості у розряд обслуговуючого персоналу, здатного підтримувати роботу апаратних систем з відповідним ІТ-інструментарієм».[1]

Отже, з огляду на швидкість процесів цифровізації та її масштабність і безповоротність виникає потреба в адаптації облікових процесів до вимог часу, адже невідворотним змінам підлягає сама парадигма бухгалтерського обліку, незважаючи на увесь консерватизм цього виду робіт.

Окремо слід актуалізувати питання впровадження моделі цифрового бухгалтерського обліку. Адже цифровізація бухгалтерського обліку стає важливим фактором ефективного функціонування підприємств та значно спрощує їх роботу.

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н.А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Accounting and Finance*. 2019. №1(83). С. 29–34.
2. Краус Н.М., Голобородько О.П., Краус К.М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. №1.
3. Шишкова Н.Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. *Економіка підприємства. Економічний вісник*. 2019. №3. С. 149-159.
4. Яструбський М.Я. Теорія і практика бухгалтерського обліку в період цифрової економіки. *Сучасні питання економіки і права*. 2020. Збірник наукових праць. Випуск 1 (11) Серія: економічні науки. С.187-203.

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Веселовська Наталія Олександрівна
*заступник декана юридичного факультету,
старший викладач кафедри кримінального права, кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна*

ТИПОВІ СЛІДЧІ (КРИМІНАЛІСТИЧНІ) СИТУАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Вивчаючи криміналістичну літературу, можна побачити різні підходи вчених до визначення самого поняття «слідча ситуація». Деякі науковці вважають, що доцільніше називати ситуацію «криміналістичною» [1, с. 3], тому що інакше незрозуміло: йдеться про ситуацію, в якій опинився сам слідчий чи яка виникла в ході проведення слідства. Це питання досить ґрунтовно розглядає О. Пчеліна, яка наголошує, що неприпустимо розслідування злочинів пов'язувати та асоціювати лише зі слідчим. Для різних етапів розслідування злочинів буває необхідним також проведення оперативно-розшукових заходів, окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, тому доцільним є вживання терміну «криміналістична» ситуація [2, с. 157],

Р.С. Белкін назвав такі групи компонентів (або умов), з яких складається слідча (криміналістична) ситуація:

- психологічного характеру
- інформаційного характеру
- процесуального та тактичного характеру
- матеріального та організаційно-технічного характеру [3, с. 136-137].

Важливими є будь-які зміни як в кількості, так і в якості даних компонентів, а також в їхньому співвідношенні.

Проте важливою є також реальність, яка містить важливу інформацію щодо скоєного злочину.

Як зазначає В. Берназ, слідча ситуація – це пізнана слідчим сукупність різних факторів, які впливають на процес розкриття та розслідування злочину в момент його діяльності і виступає як інформаційна модель розслідуваної дійсності [4, с. 142].

Щодо злочинів, передбачених ст. 304 КК України, тобто втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, науковці – криміналісти розглядають наступні слідчі (криміналістичні) ситуації:

1) Є очевидними факти вчинення злочину та / або є інформація про підозрюваних. Часто відомо хто винен у скоєнні злочину та як це відбувалося. Найчастіше така ситуація виникає в рамках розкриття іншого злочину або на місці вчинення злочину.

В даній ситуації важливим є не лише встановлення факту злочину та способів його вчинення, а і той факт, що доросла особа знала або допускала, що втягує в злочинну діяльність особу, якій ще не виповнилося 18 років. В такому випадку встановлюється зовнішній вигляд неповнолітнього (особливо це стосується малолітніх та неповнолітніх 14-15 років); тривале знайомство чи постійне спілкування (наприклад, вони могли святкувати разом дні народження, є наявні підписані подарунки; можливо дорослий бачив документи неповнолітнього, разом працюють або проживають); можливо дані особи є родичами; їхні професійні відносини (часто це можуть бути вчитель та учень, наприклад).

Для перевірки вищезазначених обставин необхідно перевірити документи (про наявність родинних зв'язків або професійних відносин), паспорти та інші документи дорослого та неповнолітнього, а також врахувати показання інших осіб.

2) Щодо ситуацій, коли відомо про факт злочину, скоєного дорослим за участі неповнолітнього, проте немає даних про підозрюваних осіб, то вони трапляються рідше. Як правило, в даному випадку допомагають у розкритті злочину свідки, завдяки яким є можливим скласти портрет підозрюваних осіб. Необхідна співпраця небайдужих громадян, а також взаємодія слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції.

3) Наступна слідча (криміналістична ситуація), яка вимагає зусиль для розкриття даного виду злочину, це коли є підозрювані, але про конкретний злочин невідомо. Наприклад, затримані дорослий та неповнолітній чоловічої статі, але у них дорогі жіночі прикраси без документів та чеків. Або у дорослого та неповнолітнього із собою велика кількість грошей, відмички, зброя, апаратура в сумках тощо. Це говорить про можливе втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність та необхідність встановити всі обставини їхнього діяння. Також необхідно перевірити нерозкриті злочини даного виду. Як правило, дані вилучені речі пред'являються до впізнання, а також проводяться обшуки та інші слідчі (розшукові) дії.

4) Найскладніша ситуація – коли не встановлені ні особи, ні події вчиненого злочину. Проте є деяка інформація про нібито злочинну співпрацю дорослого із неповнолітнім. Тут є необхідним проведення негласних слідчих (розшукових) дій: для виявлення підготовки нового злочину та взяття злочинців на місці скоєння злочину. В даному випадку встановлення винних осіб та з'ясування обставин втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність.

За основними слідчими (криміналістичними) ситуаціями складено діаграму, при цьому взято за основу дослідження М. Готвянської [5].

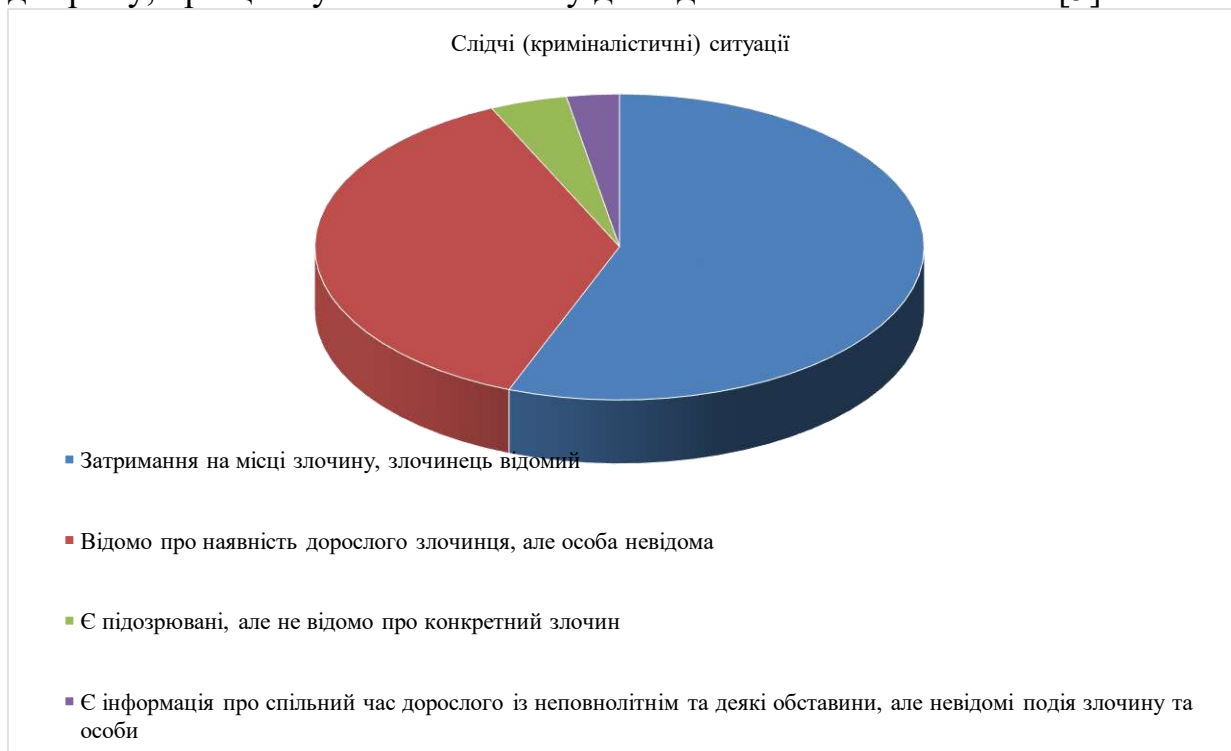

Рис. 1. Слідчі (криміналістичні) ситуації.

Складено автором за даними [5].

Практична цінність розглянутих слідчих(криміналістичних) ситуацій, які є типовими, є в тому, що вони є основою, на якій розробляються методичні рекомендації для подальшого планування, організації та ефективного розслідування. Адже для кожного окремого етапу розслідування необхідно розробити алгоритми оперативно-розшукових і організаційних заходів, а також слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій. Потім, за допомогою вивчення різних слідчих ситуацій, складаються типові програми розслідування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Копылов И.А. Следственная ситуация и тактическое решение: [учеб. пособие] / И.А. Копылов. – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1988. – 24 с.
2. Пчеліна О.В. Ситуаційний підхід у методиці розслідування злочинів у сфері службової діяльності / О.В. Пчеліна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2017. – № 1. – С. 155-159.
3. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. В 3-х томах. Т. 3 / Белкин Р.С. – М.: Юристъ, 1997. – 480 с.
4. Берназ В.Д. Криміналістика: навчальний посібник / В.Д. Берназ, М.В. Салтевський. – Одеса: ОДУВС, 2009. – 460 с.
5. Готвянська М.А. Типові слідчі ситуації при розслідування злочинів, пов'язаних з втягненням неповнолітніх в злочинну діяльність [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1690/>

Полішко Наталія Леонідівна
*старший викладач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Пасічник Марина Володимирівна
*здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

СТРАХОВИЙ ВИПАДОК ЯК ОСНОВНА УМОВА ВИКОНАННЯ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ

Цивільні права й обов'язки між фізичними та юридичними особами є наслідком їхньої діяльності, яка безпосередньо пов'язана зі щоденним задоволенням потреб, та спричиняє виникнення потреби у захисті майнових прав та інтересів. Надання послуг із захисту майнових інтересів, в першу чергу, спрямоване на убезпечення шкоди та, як наслідок отримання можливих збитків чи втрати майна. Шкоду може спричинити як умисна дія (бездіяльність), так і випадкове настання певних обставин у результаті подій і дій, власника або третіх осіб. Не завжди можливо запобігти усіх ризиків.

Страховання – є основним інструментом захисту майнових інтересів від фінансових збитків. Сучасні фінансові екосистеми розглядають інститут страхування як обов'язковий елемент та необхідну умову розвитку та макроекономічної стабільності у державі. Страховання є невід'ємною функцією, що дозволяє мінімізувати економічні збитки.

Страховий випадок – це подія, передбачена договором страхування або законодавством, щодо ймовірності настання якої укладається договір страхування, що передбачає виникнення обов'язку страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) на користь страхувальника, застрахованій або третій особі, визначеній договором страхування. Страхові випадки різні для різних видів страхування.

Наприклад, при страхуванні життя страховими випадками можуть бути: смерть страхувальника чи застрахованої особи; дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та/або досягнення застрахованою особою визначеного договором віку; нещасний випадок, хвороба застрахованої особи тощо. В пенсійному страхуванні в разі настання страхового випадку можуть передбачатися послідовні довічні страхові виплати, розміри яких визначаються договором страхування.

З'ясування обставин і причин настання страхового випадку та визначення розміру збитків провадяться на підставі заяви страхувальника,

наданих ним документів, що підтверджують настання страхового випадку. У разі потреби страховик може робити запити до правоохоронних органів, банків, медичних закладів та інших підприємств, установ, організацій, що володіють інформацією про обставини настання страхового випадку, організувати експертизи та отримувати пояснення у письмовій формі про причини і розмір заподіяної шкоди від осіб, причетних до страхового випадку.

Важливо звернути увагу, що згідно з статтею 26 Закону України «Про страхування» навмисні дії страхувальника або особи, на користь якої укладено договір страхування, спрямовані на настання страхового випадку, вчинення цими особами умисного злочину, що призвів до страхового випадку, подання страхувальником свідомо неправдивих відомостей про об'єкт страхування або про факт настання страхового випадку, несвоєчасне повідомлення страхувальником про настання страхового випадку без поважних на це причин є підставами для відмови страховика у здійсненні страхових виплат. Договір страхування, укладений після страхового випадку, буде визнаний недійсним від моменту його укладення і не підлягає виконанню.

Крім цього договір страхування може передбачати інші випадки, які можуть бути підставою для відмови страховиком у виплаті страхового відшкодування. Це також залежить від виду страхування.

Найпоширенішими підставами для відмови страховиком у здійсненні виплати страхового відшкодування є:

1. *Виятки зі страхового покриття або нестрахова подія.* Страхування може здійснюватися від перерахованих у договорі ризиків і за принципом «allrisks» («усі ризики»). Для прийняття рішення щодо виплати страхового відшкодування при настанні страхового випадку страховик перевіряє відповідність причин його настання з перерахованими у договорі страхування ризиками, а потім – чи немає у цих причин виключень.

При страхуванні від «усіх ризиків», навпаки, перевіряється, чи не включені причини події до переліку винятків.

Прикладом може бути найпоширеніший вид страхування автомобілів – КАСКО. Отже, автомобіль на стоянці постраждав внаслідок загоряння що було спричинене коротким замиканням електромережі. Такий ризик не був передбачений договором і, відповідно збиток не буде покритий. І навпаки при укладанні договору страхування від «усіх ризиків», збиток буде покритий, якщо немає однозначного виключення «замикання електромережі».

2. *Франшиза.* Франшизою є частина збитку, яку не відшкодує страховик та може бути встановлена як абсолютне значення чи як відсоток від страхової суми. Застосування умовної франшизи означає, що випадку,

якщо вартість ремонту пошкодженого майна менше франшизи, страховик не заплатить нічого, а якщо більше – заплатить всю суму.

Безумовна франшиза передбачає, що вартість ремонту пошкодженого майна страховик зменшує на розмір франшизи для розрахунку страхового відшкодування, а якщо така вартість ремонту менше франшизи, то виплата просто дорівнюватиме нулю.

3. *Порушення клієнтом умов договору страхування.* Договори страхування передбачають певний порядок дій страхувальників при настанні страхової події, порушення якого є найпоширенішою причиною відмови у виплаті страхового відшкодування, наприклад ігнорування необхідності або рекомендації страховика звернутися в компетентні органи для фіксації події та визначення винної особи.

Разом з тим, у договорі страхування може бути наведений перелік випадків, коли страхувальнику не обов'язково звертатися в компетентні органи, або, навпаки, страховик може обмежувати розмір відшкодування, якщо такого звернення не було зроблено. Як приклад, при страхуванні автомобілів КАСКО умовами договору може бути передбачено випадки, коли викликати поліцію необов'язково (якщо страхувальник єдиний учасник дорожньо-транспортної пригоди). Втакому випадку виплата страхового відшкодування буде здійснена у межах певного відсотка від вартості ремонту автомобіля. При страхуванні квартири, наприклад, це може бути право не звертатися до комунальних служб для підтвердження причин затоплення, але тоді розмір страхового відшкодування буде обмежено певною сумою.

4. *Договір страхування поширюється на територію чи проміжок часу.* Територія покриття зазвичай чітко вказана в договорі. Наприклад, для договорів страхування автомобілів КАСКО як правило це територія України, однак можуть бути включені деякі країни, і навпаки – виключені певні райони в межах України (територія АР Крим та тимчасово окуповані райони Донецької та Луганської областей України). Особливістю договорів страхування виїжджаючих за кордон є застереження, що договір страхування починає діяти з певної дати, години або після перетину кордону. Низку виключень щодо початку та закінчення дії договору страхування містять договори медичного страхування.

Список використаних джерел:

1. *Цивільний Кодекс України в редакції 16.07.2020 р. [Електронний ресурс] – режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>*
2. *Закон України «Про страхування» в редакції 03.07.2020 р. [Електронний ресурс] – режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>*

Стерліков Олександр Сергійович
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна

ЖІНКИ ЯК ЖЕРТВИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

В усьому світі карантин висвітлив у родинах різні проблеми, конфлікти, емоційне та фізичне виснаження, тощо. Щодо України, – повернення додому членів родин із заробітків привів до непорозуміння між чоловіками та дружинами, батьками та дітьми, представниками різних поколінь.

Люди, які довгий час фактично жили окремим життям, знову повернулись у родину, де їх сприймають або як раніше (очікують тих самих реакцій та дій) або ж дома їх вже відчувають чужинцями. Додалося також зниження матеріального достатку (в багатьох сім'ях), неможливість проведення родиною дозвілля цікаво та активно, страх хвороби, невміння жити поруч 24 години на добу декілька місяців поспіль.

Послаблення карантину допомогло провести декілька робочих зустрічей та тренінгів із жінками, які зазнали домашнього насилля. Їм необхідна допомога психологів, юристів, соціальних працівників, а в деяких випадках – і лікарів.

Протягом березня – квітня 2020 р. викладачем та здобувачами вищої освіти Національної академії управління було проведено Кримінологічний Тренінг – Марафон «Безпека – альтернатива насиллю», де протягом 2 тижнів жінки, які зазнали насилля, обговорювали дану проблему та висвітлювали деякі аспекти.

В червні та липні 2020 р. автором було проведено анкетування у формі опитування серед 50 жінок (22-50 років), чоловіки яких перебували деякий час за кордоном на заробітках. З них 50% з міст, 50% – із сіл (табл. 1).

Таблиця 1

Факти	Кількість	%
Жінка сумувала за чоловіком та чекала на його швидке повернення	48	96
Спілкувались в месенджерах та соціальних мережах:		
- щодня	42	84
- 1 раз на тиждень	5	10
- 1 раз на 2 тижні	2	4
- 1 раз на місяць	1	2
Спілкувались по телефону, обговорюючи справи та виховання дітей:		
- щодня	43	86
- 1 раз на тиждень	6	12

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
м.Київ – м.Баку, 25-26 червня 2020 року*

- 1 раз на 2 тижні	1	2
Спілкувались по телефону задля душевного приємного спілкування:		
- щодня	4	8
- 1 раз на тиждень	31	62
- 1 раз на 2 тижні	9	18
- 1 раз на місяць	6	12
Відчували до повернення чоловіка зниження довіри чи емоційної близькості	38	76
Відчули неповагу до себе, погрози фізичного покарання протягом першого тижня	27	54
Отримали моральне насилля протягом першого тижня після повернення чоловіка додому	34	68
Отримали моральне насилля протягом першого місяця після повернення чоловіка додому	43	86
Отримали матеріальне насилля протягом першого тижня після повернення чоловіка додому	16	32
Отримали матеріальне насилля протягом першого місяця після повернення чоловіка додому	42	84
Отримали фізичне насилля протягом першого тижня після повернення чоловіка додому	2	4
Отримали фізичне насилля протягом першого місяця після повернення чоловіка додому	38	76

Складено автором

Чоловіки, які повернулись у родини під час карантину, вважають, що їхні жінки не впорались із вихованням дітей, утриманням господарства, стали виглядати менш привабливо чи, навпаки, почали їм зраджувати.

Опитування серед 30 чоловіків, які повернулися з-за кордону в родини на час карантину, дало такий результат (табл. 2):

Таблиця 2

Факти	Кількість	%
Чоловік сумував за жінкою та бажав повернутися додому якнайшвидше	27	90
Мав бажання спілкуватись із дружиною в месенджерах та соціальних мережах:		
- щодня	20	67
- 1 раз на тиждень	8	27
- 1 раз на 2 тижні	1	3
- 1 раз на місяць	1	3
Мав бажання спілкуватись із дружиною по телефону, обговорюючи справи та виховання дітей:		
- щодня	11	37
- 1 раз на тиждень	12	40
- 1 раз на 2 тижні	6	20
- 1 раз на місяць	1	3
Мав бажання спілкуватись із дружиною по телефону задля душевного приємного спілкування:		

- щодня	7	23
- 1 раз на тиждень	13	43
- 1 раз на 2 тижні	8	27
- 1 раз на місяць	2	7
Відчував до повернення додому зниження довіри чи емоційної близькості до дружини	18	60
Відчував неповагу до себе після повернення додому протягом першого тижня	12	40

Складено автором

Чоловіки відчували себе непотрібними або такими, які потрібні лише для заробітку грошей, що викликало в них агресію. Також чоловіки перестали відчувати емоційну близькість та турботу від жінки. Жінки стали більше схожими на чоловіків, звикли самі приймати рішення та виконувати всю роботу по господарству, в тому числі й чоловічу. Крім того, жінки перестали слідкувати за своїм зовнішнім виглядом, у багатьох з'явилась надмірна вага. Все це викликало у чоловіків неприємні відчуття, емоційне охолодження та агресію.

Насилля в родині проходить декілька етапів:

1) *Створення необхідної ситуації*, в якій чоловіки відчують себе правими, а жінку – винуватою: чоловіки «шукають» привид для покарання дружини. Це можуть бути недбале ведення домашньої роботи, небажання працювати, бажання купувати собі багато речей або, навпаки, невміння слідкувати за собою. Чоловіки випивають із друзями, діляться своїми проблемами та переживаннями, розуміють, що проблема дійсно існує, тому починають підвищувати тон на дружину, а її відповіді та реакція роблять його ще агресивнішими. Це може стосуватися і статевих відносин, коли тривале життя окремо один від одного привело до більших або менших очікувань від партнера, що також приводить до агресії.

2) *Напруга* зростає: образи, недовіра, небажання пояснити свою поведінку та свої емоції створюють ще більше напруження між членами родини. У 85% опитуваних чоловіків [2] склалося враження, що дружина робить все на зло чоловіку, а він відчуває себе непотрібним та нікчемним. Чим більше образливих зауважень жінка чує в свою адресу, тим більше вона це внутрішньо повторює та підсвідомо починає відчувати себе «тупою», «негарною», «ледачою», «товстою» тощо. 100% опитуваних жінок [1] відчують обурення та невпевненість у собі, коли чоловік докоряє її тим, що вона живе на його заробітну плату чи що вона заробляє менше. Це викликає супротив та агресію з боку жінки і вона може почати таким чином спілкуватися із чоловіком. Починається «замкнуте коло»: агресія чоловіка породжує агресію або страх жінки.

3) *Насильство*. В певний період напруга між ними досягає кульмінації і чоловік може вдарити або штовхнути дружину. Приниження, побої та матеріальна залежність виснажує обидві сторони, вони відчують себе

ворогами та агресивно ставляться один до одного. В цей час необхідна третя сторона, яка змогла би зупинити насилля.

4) *Почуття провини.* Сторона, яка проявила агресію, починає відчувати себе винуватою. Після скоєння бійки чи агресивного емоційного нападу 95% чоловіків розуміють, що були занадто агресивними відносно жінки. Починається розуміння ситуації, продумування алгоритмів подальшої дії та спільного життя взагалі.

5) *Вибачення.* Для нормального спільного існування необхідним є обговорення ситуації, яка склалася, а також вирішення подальших дій. Зазвичай чоловік, який проявив агресію, просить вибачення, намагається налагодити відносини, але для жінки буває цього недостатньо, вона ставить умови, за яких пробачить агресора, що знову може руйнувати стосунки подружжя.

б) Наступний етапом є планування подальших дій та фантазії такого плану: «Якби ..., то ...» Наприклад: «Якби вона мені не сказала..., то я би її не вдарив». Тут чоловік може відчувати повне розчарування або в дружині, або щодо себе, або пригадувати які інші жінки його оточували на роботі за кордоном, що там – набагато вихованіші, більш забезпечені, красивіші, впевненіші в собі жінки. Ці фантазії можуть привести до нових проблем та розлучення взагалі.

Крім перерахованих проблем в ході опитування проявилися також такі питання, які потребують окремого дослідження:

- обидві сторони, перебуваючи на відстані протягом тривалого часу, починали ідеалізувати свого чоловіка/дружину;
- як чоловік, так і жінка опинились у нових для себе умовах, вирішували питання, які потребували внутрішніх змін особистості та адаптації до нових умов;
- дійсно, опитування серед чоловіків [3] показало, що чоловіки, працюючи за кордоном, мали статеві стосунки поза родиною (83%), проте не вважають їх важливим це в своєму житті;
- жінкам було складно доглядати самій за дітьми, вести господарство та працювати; проблема посилилася тим, що діти вчилися дистанційно, накопичувалася втома, роздратування та нерозуміння шкільної програми;
- дефіцит уваги, опіки, втрата сімейного тепла, спільне родинне життя з коханою людиною та те, що жінки перестали відчувати себе коханими, привело до того, що в їхньому житті за відсутності чоловіка вдома, з'явилися особи чоловічої статі, які «замінили» чоловіка та забезпечили базові потреби жінки як особистості, захист, безпеку, кохання та яскраві відчуття (68%) [2];
- різниця в спілкуванні, ставленні до особи та очікування /реальність приводить до того, що родинні зв'язки руйнуються, особи

намагаються знайти такі відносини, які будуть їх наповнювати теплом та коханням чого вже немає у родині).

Дане дослідження показало серйозну проблему, таку як домашнє насильство щодо жінок під час карантину від чоловіків, які повернулися з роботи з-за кордону. Нажаль, всі 80 респондентів розчарувалися в своєму партнері, а їхня неспроможність обговорити проблему на самому початку, – привела до агресії, насильницьких дій та порушення закону. Знання законодавства, повага до особистості, кропітка робота над собою та збереженням відносин може вберегти сім'ї та зменшити агресію щодо близького оточення.

Список використаних джерел:

1. Опитування, проведене автором протягом червня – липня 2020 р. серед 50 жінок, які зазнали насилля в родині протягом карантину (березень – червень 2020 р.)
2. Опитування, проведене автором протягом червня – липня 2020 р. серед 30 чоловіків, які повернулись з роботи із-за кордону на час карантину (березень – червень 2020 р.)

**ПЛАН
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ
МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ ІНФОРМАТИКИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ
на 2020рік:**

- 19-27 вересня** **X-ий Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства»**
Сесія:сучасні виклики у сфері публічного управління, фінансів, менеджменту та бізнесу» (Загреб, Пула, Рієка, Хорватія)
Стажкування+Семінар+Публікація
- 01-11 жовтня *** **V МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗИУМ**
«Моделювання перспективного розвитку соціально-економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах трансформації інформаційного суспільства
Сесія: сучасні виклики у сфері менеджменту та маркетингу туристичного, готельного, ресторанного бізнесу) (Афіни, Греція)
Стажкування+Семінар+Ворк-шоп+Публікація
- 14-15 жовтня** **VIII Міжнародна наукова Інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці»**
Сертифікат
- 4-8 грудня *** **I Передріздвяна сесія**XI Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства»**
Прага, Чехія – Нюрнберг, Німеччина
Стажкування
- 17-20 грудня *** **II Передріздвяна сесія**XI Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства»**
Дрезден-Берлін, Німеччина
Стажкування

**Вказані періоди просимо вважати орієнтовними. Точні дати будуть вказані в інформаційних листах, які будуть розіслані електронною поштою.*

*** Тематика передріздвяних сесій уточнюється*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
м.Київ – м.Баку, 25-26 червня 2020 року*

Наукове видання

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

Збірник наукових праць
VII-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції
25-26 червня 2020 року

Випуск 7

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
POLYTECHNIC OF ROŽEGA
НАУКОВІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ:
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» та «ЮРИДИЧНА НАУКА»**

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В ЕКОНОМІЦІ**

**VI-та Міжнародна наукова Інтернет-конференція
20-21 лютого 2020 року**

Київ – Rozega
2020

УДК 327
ББК 65.23+330

За загальною редакцією:

Єрмошенко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юріївна – доктор економічних наук, професор, Перший проректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, проректор з стратегічного розвитку ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Berislav Andrić – Dr.sc. prof. v.š., znanstveni suradnik Polytechnic in Pozega, Hrvatska.

Рецензенти:

Єрохін Сергій Аркадійович – доктор економічних наук, професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Антонова Олена Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці матеріали VI-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Pozega, 20-21 лютого 2020 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2020. – С. 163.

ISBN 978-717-7457-85-4

У збірнику викладено матеріали VI-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (20-21 лютого 2020 року, Київ – Pozega), у яких розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів її реалізації, інформаційних технології та захист інформації, механізмів державного управління, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

УДК 327

© Колектив авторів, 2020

© Національна академія управління, 2020

© Міжнародна академія інформатики, 2020

ВСТУПНЕ СЛОВО

Національна безпека є однією із засадничих основ держави. У процесі розбудови державна політика забезпечення безпеки на усіх рівнях та у всіх сферах має бути рішучою і дієвою. Саме зараз закладається підґрунтя для майбутніх перетворень, адже держава повинна забезпечити такий рівень національної безпеки, який гарантує внутрішню і зовнішню стабільність, активну участь країни в міжнародному поділі праці та конкурентоспроможності тощо. Зробити це неможливо без поєднання зусиль держави, науки та бізнесу, без вивчення міжнародного досвіду. Сьогодні Україна має реальні шанси на успішне реформування усіх сфер та галузей, але для цього потрібні дві речі: експертне знання і політична воля.

Проблеми національної безпеки в нашій державі, на жаль, і надалі є актуальними. І залишатися осторонь цих проблем неможливо. Їх треба вивчати й аналізувати, шукати шляхи вирішення на основі ґрунтовних досліджень та подальших розробок з урахуванням нових економічних реалій, пов'язаних з наростанням процесів глобалізації та викликів часу. Саме цим і визначено завдання VI-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці».

Організація і проведення таких наукових обговорень на Інтернет платформі покликані зібрати однодумців і опонентів для спільного висвітлення проблем, а дискусія між ними має сприяти формуванню нових ідей, розробці наукових концепцій і теорій, проектуванню методик та технологій придатних для прогресивного розвитку теорій економічної безпеки та цінним методико-рекомендаційним характером щодо практичного використання запропонованих розробок в практичній діяльності органів державного управління. А вже на їх основі будуть провадитися ґрунтовні дослідження, впроваджуватись нові дисципліни у навчальні плани закладів вищої освіти, формуватись інформаційно-моніторингові бази та налагоджуватись форми науково-прикладного співробітництва.

Для формування цілісного бачення реформ, визначення стратегії й підходів до її реалізації необхідна відкрита дискусія, результатом якої має стати вироблення погоджених рішень. Сподіваємося, що результати проведених досліджень стануть підґрунтям для подальшої перспективної та плідної співпраці, а також сприятимуть зміцненню економічної безпеки національної економіки, забезпечуватимуть суверенітет держави, її територіальну цілісність та незалежність, а формування науково-обґрунтованого дієвого її механізму сприятиме підвищенню рівня та якості життя і гарантує захист прав та свобод громадян.

Дана конференція – чудова нагода для дискусії в колі колег, це можливість почути один одного і спільно напрацювати вектори розвитку. Конструктивний діалог та обмін досягненнями є вкрай важливими кроками на шляху розвитку нашої країни. Ця конференція є гарною платформою для поєднання ідей та налагодження тіснішої співпраці.

Звертаючись до учасників Інтернет-конференції, варто зазначити, що кожна публікація – представляє нові підходи до здійснення інноваційного менеджменту національного господарства і все це озброїть кожного з нас новою інформацією і допоможе знайти відповіді на професійні питання. Ми переконані, що Інтернет-конференція надасть учасникам наснаги, а Україні – новий імпульс для розвитку.

Впевнені, що змістовні дискусії та всі конструктивні пропозиції будуть затребувані на практиці. Бажаємо всім учасникам Інтернет-конференції конструктивного спілкування, успіхів, плідної роботи та професійного єднання!

Для зручності користування та поширення матеріалів конференції їх можна безкоштовно завантажити на сайті: <https://eco-science.net>

Ірина Штулер
доктор економічних наук, професор
ВНЗ «Національна академія управління»
Член-кореспондент «Міжнародної академії інформатики»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Hnatenko I., Rubezhanska V. KEY ASPECTS OF A SYSTEMS APPROACH TO ASSESSMENT OF THE FUNCTIONING OF THE NATIONAL LABOR MARKET.....	9
Vasyurenko Larysa, Kuksa Ihor PROFESSIONAL COMPETENCY OF THE HIGHER EDUCATION SPECIALIST IN THE CONTEXT OF LABOR ORGANIZATION.....	11
Бенько Н.М. УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	14
Бабич Я.Д. УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	17
Браславець О.Ю. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ ХАРАКТЕР ФІНАНСОВИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ОПОДАТКУВАННЯ: СПРОБА ОКРЕСЛЕННЯ ПАРАДИГМИ.....	22
Іванов Є.І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕБИГУ «ГОЛЛАНДСЬКОЇ ХВОРОБИ» В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	29
Кирлик Н.Ю. КОНТРАКТНА ЛОГІСТИКА: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ.....	31
Коренюк П.І. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	33
Лісін В.С. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	36
Мастило А.Я., Голубка В.М. РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	47
Овечкіна О.А. ДІАЛЕКТИЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМ.....	50
Герзанич В.М., Петрецький І.І. КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ.....	52
Яценко Є.О. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСНОВНИХ ФОНДІВ ТА ІНВЕСТИЦІЙ.....	54

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова О.М. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ.....	61
Єрохін С.А. ГЛОБАЛЬНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ.....	69
Сугак Т.М. РОЛЬ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ.....	70
Штулер Г.Г. СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ.....	73
Штулер Ю.Ю. СТВОРЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	75

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Korolchuk L. ECO-INNOVATION DEVELOPMENT OF UKRAINE AS A WAY OF AVOIDING THE PROSPECT OF ECONOMIC OUTSIDERSHIP IN TODAY'S GLOBAL WORLD.....	78
Паризький І.В. ТЕОРЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ ПІТЕРА ДРУКЕРА НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ.....	81
Федулова Л.І. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	83
Шевченко В.С. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ПОКАЗНИКАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ.....	87

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Гончаренко Ю. В. ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОЗОРОСТІ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ.....	91
Жебка В.В. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ НИМИ.....	93

Коцовський В.М., Мельниченко Т.В. ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КОВЗНИХ СЕРЕДНІХ.....	3 96
Кучерова Г.Ю. АНАЛІЗ ПСЕВДОФАЗОВОГО ПРОСТОРУ ЧАСТОТИ ЗАПИТІВ БІТКОЙНА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОНЛАЙН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ..... 97
Лях І.М., Яворський П.В. ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ МЕРЕЖНОГО ТРАФІКА..... 100
Нестеренко О.В. ЗНАННЯ-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ.....102
Тихонова К.В. АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ АЛГОРИТМІВ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ДАНИХ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ..... 104
Сембер Д.А., Лісовський Д.В. РОЗРОБКА АРІ ДОДАТКІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ONLINE – ТЕСТІВ..... 108
Федорка П.П., Лісовський Д.В. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧІ ВИБОРУ ПРОГРАМНОЇ ПЛАТФОРМИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ..... 109
Федорка П.П., Мельниченко Т.В. ПЛАТФОРМА ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯ MOODLE..... 111
Шапочка І.В., Рябець М.М. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ВИРІШЕННЯ СЛАР В ЗАДАЧАХ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ..... 113

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Осос П.А. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ В УПРАВЛІННІ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ..... 115
Пилявський Ю.М. ПРИВАТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ТРАКТУВАННЯ ЛІБЕРТАРІАНЦЯМИ..... 117
Сержанов В.В. ОГЛЯД СВІТОВОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У 2019 РОЦІ..... 119
Штулер І.Ю. СТАБІЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД КРАЇН БАЛТІЇ..... 121

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Бахуринський В.С. РЕЙДЕРСТВО: ВИТОКИ ТА НАСЛІДКИ.....	124
Ващенко Н.С. ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ.....	125
Веселовська Н.О. ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	127
Діденко Ю.А. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ ЗАБРУДНЕННЯ АБО ПСУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ.....	132
Калько Д.О. СКЛADOVІ ЕЛЕМЕНТИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	139
Полішко Н.Л., Марчук К.О. СОЦІАЛЬНІ ВІДПУСТКИ ДЛЯ «ОДИНОКИХ МАТЕРІВ».....	141
Стерліков О.С. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДІЙ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АТО/ООС.....	144
Судець О.М. ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	149
Чернюк А.Ю. ТЕОРЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ ДО ТРАКТУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	152
Чернюк І.В. ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА.....	153
Чечерський В.І. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАРОДОНАСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА РЕПРОДУКТИВНЕ ВІДТВОРЕННЯ.....	157
Герзанич В.М., Кузьма І.М. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ.....	160
Герзанич В.М., Журавель В.С. ПРАВОВІ ЗСАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ.....	162
Павлов В.В. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	164

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Hnatenko Iryna

*PhD, Associate Professor, Doctoral Student
Kyiv National University of Technologies and Design*

Rubezhanska Viktoriia

*PhD, Senior Lecturer of the Finance, Accounting and Banking Department
Luhansk Taras Shevchenko National University
Ukraine*

KEY ASPECTS OF A SYSTEMS APPROACH TO ASSESSMENT OF THE FUNCTIONING OF THE NATIONAL LABOR MARKET

The national labor market is a dynamic and complex element of a market economy. In such a market, the interests of employees and employers are intertwined, which are reflected as a result of supply and demand for labor. In turn, such results are driven by the impact of institutional factors of territorial development, which are diverse in each region. Therefore, the main purpose is to study the features of the functioning of the labor market in the most optimal and appropriate way, taking into account the systematic approach. This will give an opportunity to identify the state of the labor market at the macro level, to explore the problems of its development and to determine the internal reserves for improving its functioning [1].

It should be noted that the national labor market functions as a system. At the input of such a system, it is advisable to determine the parameters of the «input», which means the quantitative expression of the needs for resources that form a satisfactory functioning of the labor market. That is, the set of externalities is expressed in material, financial and information resources, which set the trend of organizational and economic development of a separate parametric system. At the «entrance», the system is reflected in the controlled or uncontrolled external influence of the economic, social and political factors that shape the environment of the labor market.

The core of the system is the process of functioning of the labor market, which is characterized by the ability of the latter to adapt to the external environment and respond to it in a timely manner, taking into account the existing internal effects-internals. Market and administrative support, in turn, provide the basis of the labor market, whereby labor market flexibility can be adjusted, which determines its productive status.

The input and output parameters are determined by the interconnectedness of the productive use of internal and external resources (equipment upgrades, workforce redeployment, wage increases, etc.), which ultimately affect the

performance of the labor market. Parameters of «output» characterize the result of its operation, which in our case, it is advisable to evaluate as a single integral indicator.

It should also be noted that an objective assessment of the national labor market is impossible without examining the activity of its components - regional labor markets. Integral indicators of the development of each individual regional labor market will show weaknesses in the structure of the labor market of Ukraine as a whole, which in turn will lead to the development of specific measures of a point impact on the functioning of each individual regional labor market, depending on its needs. Accordingly, increasing the level of development of each individual regional labor market will help to improve the functioning of the national labor market as a whole [2, p.112].

Given this, we believe that assessing the functioning of the national labor market from the standpoint of a systematic approach should be conducted with the definition of indicators that will characterize the state of regional labor markets of Ukraine, taking into account the totality of features that affect these labor markets.

In view of the above, it should be noted that scientists have proposed a number of techniques, methods, including authoring techniques, which allow to determine the state of the labor market using a systematic approach, namely: horizontal time analysis; vertical structural analysis; trend analysis; analysis of relative indicators of coefficients; comparative analysis; factor analysis and the like.

These methods of assessing the labor market are characterized by their versatility, complexity and ambiguity of results. In our opinion, in this case, it is advisable to use a method of taxonomic analysis, which will allow to compare the productive objects of the labor market, which are characterized by many dimensions of traits, and to organize the various statistics that characterize the phenomenon under study.

Thus, we believe that on the basis of a systematic approach, it is advisable to evaluate the functioning of the national labor market by monitoring the statistics of its development and taxonomic analysis of indicators of the development of labor markets of the regions of Ukraine, which, in turn, will allow to receive up-to-date information on the level of development in a competitive regional economy labor markets that determine the effectiveness of the functioning of the national labor market as a whole.

References:

1. Hnatenko I., Rubezhanska V. *National labor market: key aspects of state regulation.* – Kharkiv: New course. – 2019. – 248 p.
2. Hnatenko I., Rubezhanska V. *The logic of introducing innovation activities into the regional labor market in the context of its cyclical development.* – *Business Inform.* – 2017. – № 8, P. 110-115.

Vasyurenko Larysa

*PhD of Economics, Dean of the faculty of Economics
Luhansk National Agrarian University,
Ukraine*

Kuksa Ihor

*Doctor Science of Economics, Professor, Head of department of Accounting,
Finance and Information technology,
Luhansk National Agrarian University,
Ukraine*

PROFESSIONAL COMPETENCY OF THE HIGHER EDUCATION SPECIALIST IN THE CONTEXT OF LABOR ORGANIZATION

The development of social and labor relations caused by global globalization processes requires an innovative approach to the state administration of the organization of labor remuneration, demanded by the national labor market, which is determined by the addition of national documents on the awarding and qualification of specialists to existing international classifiers, in order to ensure the convertibility of diplomas in the international migration of specialists. According to the analytical indicators of the evaluation of higher education institutions in different countries, there are fundamental differences in their treatment and measurement methods. In our opinion, the use of the evaluation method of the obtained general and professional competences, will complete the qualifications of specialists. Fundamental components of the assessment of a professional level of specialist competence, in the system of general assessment of knowledge, skills and abilities of potential applicants for the corresponding post will allow to individualize the remuneration for the work performed. Individualization of the remuneration level is a system of socio-economic and normative factors, which is the driving mechanism of the process of determining the price of labor, which allows to achieve a more real equality in comparison with the one specified by the general labor legislation. Moreover, the very individualization of remuneration is justified precisely because it is aimed at the establishing of the social equality level of labor relations in society [1]. The ratio of cash incomes of the most and the least secured groups of the population of Ukraine indicates a significant gap in the income of the most and the least secured 10% population groups (almost 6 times) [2].

Competency-based approach is a necessary condition for purposeful correlation of society and modern standards of life, formation of new social, labor relations between the state and employee.

The theory of human resources management based on the use of the approach to assessing the level of knowledge of professional competencies is

formed by the following scientists: R. Boyatsis, who substantiated the integrated model of competences; J. Piaget, who built an operational model of intelligence; R. Tyler, who proposed the foundations of the theory of goal-setting for the development of tests for the diagnosis of abilities and academic achievements; D. Dewey substantiated the concept of «learning through activity»; B. Skinner, who outlined the theory of operant and programmed learning; R. White and D. Ravens, as founders of motivational concepts; A. Stoof and R. Martens substantiated the concept of «competence» [3]; M.Laanpere, P.Normak confirm that the most appropriate methods for assessing competencies are testing, questionnaires and solving problems according to scenarios [4, 5]. In research institutes and institutions of higher education, there is always a problem of the most effective use of available labor resources, in particular, taking into account the differentiation due to the specifics of basic and creative activity [6, 7].

The use of the experience of foreign economies in the field of remuneration is necessary to ensure the transition from low labor cost to its high level and the approach to world standards. Through the use of effective methods of organization of remuneration, it is possible to ensure a significant increase in productivity and on this basis to increase the real wages. The research shows that employees also feel a sense of professional satisfaction, including the possibility of using skills and talent, and the freedom of action. However, there is a clear lack of satisfaction with the received remuneration for work. It is advisable to use the experience accumulated in developed countries to ensure the dependence of the dynamics of remuneration from the dynamics of professional abilities. The relationship between learning outcomes with approaches to teaching, as well as learning and assessment is the key focus of the study of the European Commission's project «Configuring Educational Structures in Europe».

The professional competencies of a Great Britain higher education specialist is outlined in a single document created by the State in association with the organizations: the Department of Economics, the Scottish Foundation for Education, the National Student Council, the Higher Education Academy, the union of the Great Britain universities and some public organizations, which forms the goals of the relevant standard:

1. Support of initial and continuous professional development of teaching staff.
2. Facilitate a dynamic approach to teaching and learning through creativity, innovation and continuous development in a variety of academic and / or professional settings.
4. Support of the improvement of the diversity and quality of teaching, of the practical application of knowledge.
5. Promotion of the formal recognition of quality approaches to teaching and learning, often within broader responsibilities that may include research and / or management activities.

The scale of the outlined framework of the professional standard is summarized in three foundation vectors: the direction of the specialist's activity, the basic knowledge of the specialist, the professional values of the specialist which in their turn are dispersed to the characterizing descriptors. The Great Britain national accreditation system recognizes the importance and value of the professional standards framework (UKPSF), accreditation requirements are formed in accordance with the descriptors provided by the national professional benchmarking of this standard.

The main purpose of the Australian Higher Education Criteria and Standards Project is to ensure the dissemination of results, frameworks and documents that support its use. The structure itself provides benchmarking criteria and performance standards that can be adapted by different agencies according to their own criteria and training standards.

An overview of professional competencies in Australian universities allows to distinguish the basic benchmark criteria that form the matrix of descriptor reference standards that should be interpreted as the minimum standard for each criterion with the lay-out by the qualification level of specialists ((Lecturer (A), Lecturer (B), Senior Lecturer (C), Associate Professor (D), Professor (E)):

1. Projecting and planning of educational activities
2. Teaching quality
3. Evaluation and provision of appropriate timely feedback
4. Creating an effective learning environment
5. Integration of science, research and professional activities with pedagogical one
6. Assessment of activity and continuous improvement of qualification
7. Professional and personal growth

Characteristics of the main features of the professional competence standard of a teacher in Australia clearly indicates the motivating orientation of these provisions to material incentives for employees. The determinants of involvement are also indicated by: work environment, leadership, teamwork and cooperation, training and career development, remuneration, organization policy and quality of life at work.

The analysis made it possible to outline the distinctive and similar features of higher education systems in these countries:

- has a more differentiated spectrum of descriptors, respectively, it describes the main semantic text of the competences of a specialist Australian system in more details;
- contains more detailed description of the proof component of the standard - the confirmatory indicators of the Australian system;
- the grading of the qualification levels of higher education professionals counts one level higher, thus allocating more time for the foundation and deepening of professional competence at the initial level of professional activity in

the Australian system;

– the identical content essence of the competence of the specialist, generalized in the descriptor spectrum in both systems;

– there is no generalizing component of the standard attribution, the effectiveness and efficiency of the specialist, which determines the purpose of the growth of professional competence in both systems;

– there is no vivid and clear logical interconnectivity, which unites the attributes component, that interact with the environment and interact with the target, into a single entity.

There was established that the definition of the level of professional competence involves the study and diagnosis of the ability to carry out professional activities, the quality of the performance of professional functions, the results of a specialist activity in the field of higher education. All this leads to the formation of the standardization of labor, regulated by the state institutions for the purpose of individualization of labor costs.

References

1. Vasurenko, L., & Kuksa, I. (2018). *Financial provisions for individualization of the level of loan payment. Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 3(26): 469-476. <http://dx.doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.144258> .(Last accessed: 04.02.2019)
2. Stoof, A., Martens, R.L., & Van Merriënboer, J.J. G. (2000). *What is competence? A constructivist approach as a way out of confusion. Paper presented at the Onderwijsresearchdagen [The conference of the Dutch Educational Research Association], Leiden.*
3. Laanpere, M., & Normak P. (2003). *Training teachers to become educational software developers. Journal of Digital Contents*, 1(1): 146-150.
4. Põldoja, H., Väljataga, T., Laanpere, M. & Tammets, K. (2011, December). *Webbased self- and peer-assessment of teachers' digital competencies. Advances in Web-based Learning - ICWL 2011: 10th International Conference, Hong Kong, China.*
5. *Project of European Commission «Tuning educational structures in Europe».* URL: <http://www.unidesto.org/tuningeu/competences/generik.html> (Last accessed: 03.02.2019).
6. *The Higher Education Academy (HEA).* URL: <https://www.heacademy.ac.uk/about-us> (Last accessed: 03.01.2019).
7. *Australian University Teaching Criteria and Standards Framework.* URL: <http://uniteachingcriteria.edu.au/> (Last accessed: 04.01.2019).

Бенько Надія Миколаївна

здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії

зі спеціальності 051 «Економіка»

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Важливою умовою розвитку підприємств є прогресивне управління людським капіталом, який акумулює досягнення сучасних управлінських

підходів до керування підприємством. Сучасна наука розробила достатню кількість підходів до управління людським капіталом, але всі вони зводяться до єдиного знаменника, що передбачає сукупність таких умов: прагнення до мінімізації витрат на залучення, підвищення кваліфікації кадрів, розв'язання соціальних питань; індивідуальну організацію праці; зосередженість кадрових служб виключно на роботі тощо.

На думку В.С. Васильченка та Л.М. Шимановської-Діанич до головних завдань формування системи управління трудовим потенціалом сучасного сьогодення варто віднести:

- забезпечення підприємств кваліфікованими кадрами;
- створення необхідних умов для ефективного використання знань;
- удосконалювання системи оплати праці і мотивації;
- підвищення задоволеності працею;
- надання працівникам можливостей для розвитку, стимулювання творчої активності;
- формування і збереження корпоративної культури;
- удосконалювання методів оцінювання;
- участь у формуванні корпоративно-соціальної відповідальності [1; 5, с. 66-72].

Вважаємо, що формування сучасної системи управління людським капіталом на підприємстві має бути засноване на виділенні п'яти компонентів, які допоможуть примножити людський капітал, а саме: тренінги, моніторинг ефективності, пряме спілкування, визначені посадові обов'язки, мотивація. Така, система роботи з людським капіталом є найбільш вигідною для підприємства, оскільки дає змогу розглядати управління як особливий вид діяльності, який спрямований на формування цілеспрямованої та ефективної підприємства [2; 3; 4].

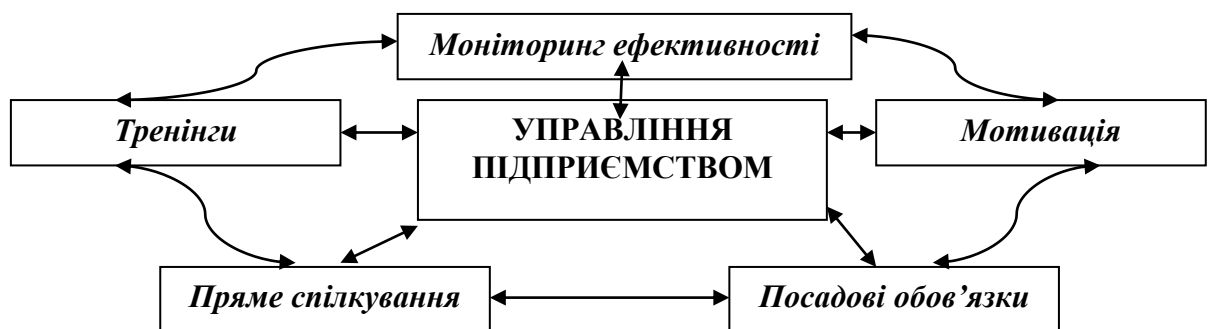

Рис. 1. Управління людським капіталом підприємства

Розглянемо кожен з компонентів сучасної системи управління людським капіталом на підприємстві

Тренінги. Кожен працівник по-своєму сприяє розвитку підприємства. Адже успіх і невдача у роботі підприємства залежить від працівників. Знайти

потрібну людину, професіонала складно, а невідповідність працівника займаній посаді призводить до плутанини і з часом знижує загальну продуктивність. Кожному підприємству важливо підвищити навички своїх співробітників, щоб вони добре справлялися з викликами часу. Працівники повинні періодично проходити навчання для того, щоб використовувати свої знання в повній мірі, коли це потрібно, і стати незамінним ресурсом. Керівництво також може оплачувати освіту своїх працівників для того, щоб відточити їхні навички та збільшити людський капітал. Реалістичні навчальні програми підвищують ефективність працівника, що ще більше підвищує продуктивність підприємства.

Моніторинг ефективності. Моніторинг ефективності працівників також збільшує людський капітал. Керівництво підприємства повинно слідкувати за успіхом своїх працівників. Доцільним є введення он-лайн системи щотижневих звітів.

Пряме спілкування. Підлеглі повинні мати можливість спілкування з керівництвом. Кожен працівник повинен мати слово в основних рішеннях компанії. Таким чином працівники відчувають прихильність до керівництва, а також підприємства.

Посадові обов'язки. Посадові обов'язки працівників повинні бути чітко визначені, щоб очікувати на них найкращого. Ключові сфери відповідальності повинні бути розроблені відповідно до існуючого досвіду роботи, освітньої кваліфікації та сфери інтересів.

Мотивація. Працівників потрібно періодично вмотивувати, щоб вони працювали більше, а для інших черпали натхнення. Таланти хороших працівників повинні бути визнані або пропонуванням їм вигідних стимулів, або преміюванням.

Наведена сучасна система управління людським капіталом на підприємстві, на наш погляд, комплексно відображає найважливіші компоненти, що надає можливість побудувати ефективну систему управління підприємством та в майбутньому розробити дієві інструменти впливу на ризики та недоліки, пов'язані з управлінням людським капіталом.

Список використаних джерел

1. Васильченко В.С. *Управління трудовим потенціалом. Навч. посіб.* // В.С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб. – К.: КНЕУ, 2005. – 403 с.
2. Гавриш О.А. *Технології управління персоналом.: монографія/* О.А. Гавриш, Л.Є. Довгань, І.М. Крейдич, Н.В. Семенченко. – Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. – 531 с.
3. Корбут К.Є. *Управління трудовим потенціалом підприємства: мета, функції та методи /* К.Є. Корбут // *Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки: тези V Міжнар. наук.-практ. конферен. (2-3 листопада 2017 р.).* – Житомир, 2017. – 698 с.
4. Круш П.В. *Формування й оцінка трудового потенціалу підприємства в сучасних умовах /* П.В. Круш, О.І. Сімчера // *Сучасні проблеми економіки і підприємництва: Зб.*

наукових праць. – Випуск 12. – К.: ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2013. – 316 с.

5. *Шимановська–Діанич Л.М. Управління трудовим потенціалом торговельних підприємств. цільовий орієнтир їх розвитку // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі, 2014. – № 6 (68). – С. 66-72.*

Бабич Ярослав Денисович
*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»¹
ВНЗ Національна академія управління
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Стале функціонування та динамічний розвиток банківської системи є однією з умов успішного розвитку економіки держави. Саме тому активний розвиток банківської діяльності – одна з важливих тенденцій розвитку сучасної фінансової системи України. За останнє десятиліття істотно збільшилася кількість банківських установ, зросла зайнятість у цій сфері та розширився спектр пропонованих послуг. Поряд із цим в умовах інтернаціоналізації банківської діяльності та підвищення вимог до банківського капіталу загострилася конкурентна боротьба між банками. Перед вітчизняними банківськими установами постають нагальні питання щодо адаптації до умов, що змінюються, та пошуку можливостей зайняти стійку позицію і встояти в конкурентній боротьбі. В сучасних умовах цього можна досягти тільки ефективно управляючи якістю банківського обслуговування з урахуванням потреб та сподівань усіх зацікавлених сторін. Банківські установи, бажаючи вижити в конкурентній боротьбі, повинні чітко реагувати на потреби клієнтів і зміни на ринку банківських послуг. Одним із дієвих методів підвищення конкурентоспроможності банків є ефективне функціонування системи управління якістю, яка повинна ґрунтуватись на міжнародних стандартах якості ISO. Сучасні системи управління якістю довели свою ефективність та надійність у світі, їх використання дає змогу досягти визначених цілей щодо якості та орієнтовані як на мінімізацію всіх видів витрат, так і на врахування потреб усіх зацікавлених сторін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та виявлення додаткових можливостей щодо підвищення ефективності управління якістю банківського обслуговування з позиції всіх зацікавлених сторін.

Виклад основних результатів дослідження. Якість належить до категорії понять, які є достатньо динамічними та змінюваними в часі у зв'язку із розвитком науково-технічного прогресу, суспільства загалом та

¹ Під керівництвом доктора економічних наук, професора *Єрохіна Сергія Аркадійовича*

кожної людини зокрема. Динамічність якості будь-якого об'єкта (товар чи послуга) безпосередньо пов'язана із тим, що очікують споживач, виробник та інші зацікавлені сторони від цього об'єкта, і що реально отримують в умовах постійно зростаючих вимог.

Узагальнюючи етапи розвитку управління якістю товарів та послуг, зазначимо, що в адміністративно-командній економіці це поняття розглядалося тільки з боку виробника, у ринковій – з позиції споживача. У сучасних умовах розвитку економіки важливим є розуміння, що якість певного об'єкта повинна розглядатися не тільки з позицій виробника і споживача, а й з позиції всіх зацікавлених суб'єктів.

Банківська сфера є специфічною сферою господарської діяльності, оскільки функціонування банків пов'язане із ризиком як притаманною складовою. Саме тому для кожного банку надзвичайно важливо зберегти фінансово-економічну рівновагу, стійкість та конкурентоспроможність в умовах змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Під впливом багатьох чинників (конкуренція, технологія надання послуг, винаходи нового банківського продукту) на ринку банківських послуг поступово відбувається зростання обсягів надання та розширення складу послуг. Банківській установі надзвичайно важливо, щоб спектр послуг був необхідним кінцевому споживачу, а клієнтську базу, в основному, складали постійні клієнти. У свою чергу, клієнтам банку, по суті, байдуже, яка фінансова установа задовольнить його потребу в тій або іншій послугі, важливо – як вона це зробить.

Конкуренція на ринку банківських послуг вимагає не тільки необхідності розвитку і впровадження у практику ведення банківського бізнесу сучасних форм послуг, але і створення ефективної системи контролю їх якості.

Якість надання банківських послуг істотно залежить від процесу порівняння споживачем своїх очікувань щодо якості банківської послуги до її споживання з безпосереднім сприйняттям якості банківської послуги в момент і після її споживання. Сприйняття якості банківської послуги споживачем у момент її споживання відбувається за двома головними аспектами: що споживач отримує від банківської послуги (технічний аспект якості) і як споживач отримує банківську послугу (функціональний аспект якості).

Клієнт, оцінюючи отриману послугу, порівнює її фактичну якість з тією, яка очікувалася ним до споживання. Більшість потенційних клієнтів банківських послуг свідомо звертаються до того банку, де якість надання послуг, на їх думку, була найвищою. У свідомості споживачів під дією власного досвіду, досвіду інших осіб, реклами, оцінок у різних джерелах інформації створюється певний імідж очікуваної банківської послуги.

Очікувана якість надання банківських послуг для клієнта формується

під впливом маркетингової політики банку через систему маркетингових комунікацій.

Якщо задекларована якість послуг банку значно перевищує його можливості з реалізації, то очікувана якість може виявитися нижче сприйманої якості. З іншого боку, при зовнішній маркетинговій політиці, що оптимально проводиться, очікувана якість банківської послуги може не відповідати сприйманій якості за рахунок низької технічної або функціональної якості послуги. Цей аспект якості повинен регулюватися через задоволення потреб виробників банківських послуг, тобто керівників та персоналу банку, за допомогою політики внутрішнього маркетингу.

Очікування споживачів відносно якості або підтверджуються, або ні. Останнє призводить до втечі клієнтів у банки-конкуренти і до вищих витрат на маркетинг для залучення нових споживачів послуг замість тих, що змінили установу обслуговування. Інтегральною оцінкою клієнта свого досвіду взаємодії з банком у ході укладення договору та споживання послуг, виходячи з відповідності ціннісної пропозиції і пропонованої ціни чеканням споживача, є задоволеність.

Проведений аналіз надбань вітчизняних та зарубіжних науковців [1-4] щодо дослідження якості як особливого цілісного феномена і різних аспектів його проявів, нами сформульоване власне бачення вищезазначеної проблеми. Вважаємо, що під категорією якості банківської послуги слід розуміти сукупність властивостей банківської послуги, що формує її здатність задовольняти не тільки фінансові, але і соціальні потреби клієнтів.

При цьому носіями потреб можуть бути як фізичні та юридичні особи, так і соціальні групи та суспільство загалом.

За результатами дослідження виявлено, що успіх функціонування банківських установ залежить не тільки від розуміння і задоволення потреб кінцевих клієнтів, але й від інших зацікавлених сторін, до яких відносяться держава, суспільство, партнери, власники і інвестори, а також співробітники самої організації (керівники та працівники банку).

Здатність банку задовольняти різні потреби й очікування всіх зацікавлених сторін впливає на ефективність діяльності та формує сучасне уявлення про призначення фінансових установ.

Керівництво банку повинно постійно приймати своєчасні рішення щодо змін внутрішнього і, особливо, зовнішнього середовища для того, щоб покращити показники діяльності організації взагалі та якість надання банківських послуг. Таким чином, банк повинен постійно здійснювати моніторинг середовища, в якому функціонує, для оцінки, аналізу та менеджменту ризику, який пов'язаний з усіма зацікавленими сторонами та зміною їх очікувань і потреб.

Згідно з методичними рекомендаціями щодо корпоративного

управління в банках України, зацікавленими особами вважаються такі особи, які зацікавлені у стабільності та належному фінансовому стані банку, проте не обов'язково володіють його акціями, паями. До фінансово зацікавлених осіб належать вкладники, власники облігацій та інші кредитори банку. Крім того, зацікавленими особами банку є інші клієнти, персонал банку, постачальники, органи нагляду та місцеві громади [5].

Розглядаючи якість банківського обслуговування, варто виділити всіх зацікавлених сторін, які тим чи іншим чином пов'язані з оцінкою надання банківських послуг, та виділити критерії якості банківського обслуговування з позицій цих суб'єктів (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії визначення якості банківського обслуговування з позицій зацікавлених сторін

Зацікавлена сторона	Потреби та очікування (сподівання)	Критерії визначення якості банківського обслуговування (якісні та кількісні)
Споживач (клієнт банку)	Отримання банківських послуг із бажаними характеристиками, високим рівнем обслуговування, доступною ціною та прийнятним рівнем ризику	Доступність (економічність, ціна послуги) Функціональність (асортимент банківських послуг) Зручність (місце розташування банку, графік роботи банку, швидкість обслуговування) Зрозумілість (зрозумілі процедури оформлення документації) Безпека (фізична та інформаційна безпека збереження матеріальних цінностей та особистих даних клієнтів; фінансова безпека) Естетичність (приємна для сприйняття обстановка банку, впізнаваність, логотип банку) Якість обслуговування клієнтів (компетентність, кваліфікація, ввічливість та бажання персоналу допомогти клієнту, гнучкість та оперативність обслуговування)
Власники банку (акціонери)	Стійкість банку, зростання ринкової вартості банку (капіталізація) та покращення репутації	Прозорість діяльності (врахування потреб усіх зацікавлених сторін) Досягнення стійкого розвитку та зростання капіталізації банку Нааявність стратегії корпоративного управління банком
Керівники банку (органи управління банком)	Підвищення рентабельності банку та стабільна діяльність банку	Стійка рентабельність банку Здійснення ефективного ризик-менеджменту Підвищення надійності банку за рахунок стабільної діяльності (досягнення позитивної динаміки показників діяльності банку: показники фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності управління) Зміцнення позицій банку щодо конкурентів (зростання позицій в різних рейтингах) Дієвість та ефективність маркетингової політики банку
Працівники банку	Гарантія зайнятості, задовільні умови праці, можливість кар'єрного зростання	Прозорі цільові показники діяльності банку, які зрозумілі працівникам Ефективна система мотивації персоналу та справедлива оплата праці (грошові винагороди, нематеріальні заохочення) Відповідність умов праці встановленим стандартам
Партнери банку	Розширення кола надійних партнерів	Взаємна вигода (налагоджена система відносин, що формує позитивну вигоду в матеріальному (зростання прибутку) та нематеріальному (покращення репутації, додаткове сервіс не обслуговування клієнтів) вираженні)
Суспільство	Підвищення рівня надійності банків, відповідність діяльності	Надійність банків (банки повинні виправдовувати довіру суспільства щодо виконання своїх зобов'язань) Прозорість та публічність діяльності банківської установи

	банківських установ етичним та моральним нормам поведінки у суспільстві	(фінансова звітність та основні показники діяльності повинні бути доступними та зрозумілими для користувачів інформації) Сприяння захисту навколишнього середовища Етичність та моральність (поведінка власників, керівників та працівників банку повинна відповідати всім нормам суспільного життя)
Держава	Стабільна діяльність банківського сектору економіки	Виконання нормативних та законодавчих вимог банківської діяльності Зростання ефективності та прозорості діяльності системоутворюючої галузі економіки Своєчасність та повнота сплати податків банками Ефективне супроводження державних програм, які реалізуються разом з банками Зниження витрат на утримання банків з державною власністю

Джерело: систематизовано автором.

Протягом дослідження з'ясовано, що є такі критерії якості банківського обслуговування, які складно віднести тільки до однієї групи зацікавлених сторін. Наприклад, матеріально-технічна забезпеченість банку. Цей критерій важливий як для клієнтів банку, так і для власників, керівників та працівників банку.

Висновки і пропозиції. Таким чином, досягнення мети стійкого розвитку банку можливе лише за рахунок послідовного задоволення потреб і очікувань усіх зацікавлених сторін збалансованим чином на довгостроковій основі. Результати дослідження доводять, що якість обслуговування клієнтів банківських установ визначається якістю управління як безперервного циклу прийняття і реалізації різних управлінських рішень.

Правильне формування та збалансоване управління якістю банківського обслуговування дозволить банківським установам комплексно виявляти та нейтралізувати чинники, що негативно впливають на рівень якості. Створення додаткових переваг за якістю перед банками-конкурентами можливе через врахування потреб та очікувань усіх зацікавлених сторін, які систематизовано автором в запропонованій таблиці.

Список використаних джерел

1. Яременко Ю. Незамінний компонент банківських послуг / Ю. Яременко // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 4. – С. 22-23.
2. Мостовая Ю. П. Модели управления качеством услуг (на примере банковских услуг) / Ю. П. Мостовая // Маркетинг в России и за рубежом. – 2009. – № 5. – С. 35-42.
3. Новаторов Э. В. Методы измерения качества банковских услуг / Э. В. Новаторов // Банковское дело. – 2010. – № 199, т. 7. – С. 63-67.
4. Токарчук В.В. Основні компоненти системи якісного обслуговування клієнтів банків / В. В. Токарчук // Наукові записки НаУКМА. – 2012. – Т. 133: Економічні науки. – С. 126-130.
5. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 28.03.2007 р. № 98. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

Браславець Олексій Юрійович
*старший викладач кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ ХАРАКТЕР ФІНАНСОВИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ОПОДАТКУВАННЯ: СПРОБА ОКРЕСЛЕННЯ ПАРАДИГМИ

Податки та оподаткування в сучасній економіці являють собою особливу категорію суспільних публічно-правових відносин з приводу розподілу та перерозподілу ВВП для формування державних централізованих та децентралізованих фондів. У силу своєї природи податки, як суспільна категорія належать до сфери особливих суперечностей між представниками публічної влади та особами, котрі мають їх сплачувати (платники податків) [10, с.143]. На цій особливості природи оподаткування наголошували деякі автори: «...кожен податок є злом, бо він позбавляє платника частини його власності: необхідно лише вміло користуватися цим злом, тобто, обирати найлегше...» [13, с. 131]. Своєю чергою І. Янжул наполегливо констатував: «Боротьба – між намаганням держави взяти якомога більше і намаганням підданих віддати якомога менше – проходить однозначно через всю фінансову історію європейських народів з різними результатами» [14, с.246].

Сучасні дослідники податків також звертають увагу на особливий характер природи оподаткування. Так, М. Заєць акцентував увагу на примусовості вилучення частини суспільного продукту державою в процесі його перерозподілу, зазначаючи при цьому, що кошти, отримані внаслідок такого вилучення, спрямовуються на задоволення загальнодержавних потреб [5, с.37]. Так само, при визначенні податку М. Кучерявенко наголошує, що податок є формою примусового відчуження результатів діяльності юридичних та фізичних осіб у власність держави, акцентуючи увагу на тому, що в процесі оподаткування відбуваються перехід права власності до держави й зміна форми власності [8, с.51].

Сутність оподаткування полягає у соціальному конфлікті, зіткненні певних суспільних суб'єктів – у випадку оподаткування ними є учасники податкових відносин, – з метою реалізації їхніх суперечливих інтересів, позицій, цінностей і поглядів в боротьбі за цінності і претензії на певний статус, владу і ресурси в процесі розподілу та перерозподілу сукупного суспільного продукту [6, с.38]. Поняття конфлікту нерозривно пов'язане з філософським поняттям суперечностей (протиріч), а однією з істотних ознак конфлікту є протилежність інтересів учасників конфлікту [6, с.40].

Головним поняттям, необхідним для економічного аналізу будь-якого суспільного конфлікту, в тому числі в процесі справляння податків, є поняття інтересів. Інтереси є відправною категорією в аналізі суперечностей і конфліктів тому, що саме вони за своєю природою уособлюють єдність об'єктивного і суб'єктивного. По-перше, інтереси виражають базові та інші потреби, які є необхідними для суспільного життя людини. Щойно потреби інтегруються в ціннісну систему суб'єкта, вони перетворюються на соціальний інтерес. По-друге, інтерес – це цілеспрямованість поведінки та діяльності суб'єкта на задоволення життєво необхідної в конкретній ситуації потреби. По-третє, інтерес припускає певний ступінь усвідомлення потреб, на основі чого формується мотиваційна база суб'єкта, а також орієнтири й мета діяльності [6, с.46]. Інтереси впливають й на систему цінностей, які визначають соціально-філософську базу будь-якого суспільства. У сфері оподаткування провідною, домінуючою категорією стає поняття економічного інтересу. За визначенням академіка Л. Абалкіна [1], економічні інтереси є об'єктивними мотивами діяльності людей, що відображають їхнє місце в системі суспільного виробництва. Виробничі відношення проявляються саме через спонукальні мотиви людської діяльності, тобто, у формі інтересів, які відносяться до числа об'єктивних умов існування суспільства.

Аналіз показує, що об'єктом суспільних суперечностей у сфері оподаткування виступає сукупний суспільний продукт, який в умовах соціального існування людини підлягає перерозподілу. Результатом цього суспільного протиріччя є конфлікт між платником податку й державою. При цьому в основі конфлікту лежить відмінність між економічними інтересами кожного окремого члена суспільства й економічними інтересами людської спільноти у цілому. У процесі оподаткування носіями економічних інтересів обох цих груп виступають окремі платники податків. Тут також можна спостерігати подвійність категорії економічних інтересів – кожен окремий платник податків одночасно є членом певної спільноти й навпаки, кожна спільнота складається з платників податків. Тим не менш, економічні інтереси платників податків та економічні інтереси спільноти не завжди співпадатимуть. Оскільки об'єктом конфлікту є сукупний суспільний продукт та привласнення його частини, то в умовах існуванні приватної власності платник податків, як фізична особа, зацікавлений до якомога меншого ступеня перерозподілу; в той самий час як член спільноти, що живе в суспільстві й потребує підтримки соціальної гармонії в цьому суспільстві, він зацікавлений в якомога більшому ступені перерозподілу.

Економічні інтереси як такі в загальному вигляді спрямовані на задоволення потреби у певних благах, а об'єктами інтересу є ті блага, заради яких суб'єкти вступають у відносини і які відображають цільове призначення цих відносин, що полягає у задоволення потреб суб'єктів [7, с.64].

Первинним, базовим джерелом інтересів виступає реальне матеріальне і духовне життя людини як основного суб'єкта суспільних відносин [6, с. 47]. І оскільки саме людина є базовим джерелом економічних інтересів, необхідно звернути увагу на об'єкт її економічних інтересів, оскільки саме він буде визначати спрямованість дій особистості. У тому випадку, коли людина спроможна завдяки власній економічній діяльності самостійно задовольнити ці потреби, її економічні інтереси не збігатимуться ані з груповими, ані національними. Як показує аналіз, в умовах існування приватноправового суспільства людина, по-перше, насамперед намагатиметься завдяки самостійній економічній діяльності задовольнити ті потреби, які відповідають її власним економічним інтересам; по-друге, лише у випадку, коли шляхом самостійної економічної діяльності вона буде неспроможна задовольнити окремі потреби, вона звернеться до послуг відповідної спільноти; таким чином, виникнуть економічні інтереси спільноти – сприяти окремому індивіду у задоволенні частини його потреб.

Своєю чергою спільноти (суспільні групи чи нація) мали б бути зацікавленими, щоб окремі їхні члени задовольняли якомога більше власних потреб самотужки, і лише в крайніх випадках надавати їм відповідну допомогу.

Таким чином, групові та національні економічні інтереси виникають на базі особистих економічних інтересів – у тому випадку, коли окрема особистість не може самостійно задовольнити власні життєві потреби. Важливо, що саме на первинності особистого економічного інтересу наголошували навіть теоретики марксизму-ленінізму. Так, за Л.Абалкіним, суспільні інтереси реалізуються через економічні інтереси колективів та окремих осіб [1].

В ієрархічній піраміді системи економічних інтересів ми спостерігаємо поступовий перехід від персоніфікованого характеру особистих економічних інтересів – через часткову добровільну інтеграцію особистих економічних інтересів і виникнення на цій базі групових економічних інтересів – до максимально інтегрованої групи національних економічних інтересів. Виразником останніх (наголосимо – не джерелом і не носієм, а виразником інтегрованих особисто-групових, суспільних інтересів) традиційно виступає держава [1].

Важливо, що ця сама проблема характерна не лише для фінансово-економічного, але й для фінансово-правового та в цілому ментального аспектів цієї проблеми. Як зауважує Е. Рекош, «У законодавстві та прецедентному праві США та інших країн є багато посилянь на «суспільний інтерес» [...] уявіть моє здивування, коли я з'ясував, що видавці словників навіть мали сміливість дати йому визначення. Це вже знак того, що термін «суспільний інтерес» має доктринальне значення [...] [Проте] спадщина соціалістичної правової системи підриває нашу довіру до поглядів

виконавчої влади – і додатково обґрунтовує необхідність розширення й розвитку дискреційних функцій влади судової. Більше того, спадщина описаного періоду проявляє себе навіть у тому, що сама мова у колишніх соціалістичних країнах не дозволяє проводити розрізнення між «державним» і «публічним». Державний інтерес дорівнює публічному інтересу, і термінів для розрізнення публічних інтересів та державних інтересів у відповідних національних мовах буквально не існує [9, с.6, 11-12].

Цілком природно, що громадяни – платники податків певним способом намагалися захистити свої економічні інтереси, причому в цій суперечці було вжито «системний підхід»: «Негативне ставлення суб'єктів до оподаткування стало тією обставиною, яка перетворювала його на громадянина, що створило основи нашої політичної системи. Чим від початку був парламент, як не винаходом для узгодження конфлікту держави з платниками податків?.. Незадоволеність людей сприяла посиленню парламенту», – твердить Б. де Жувенель [4, с.68]. Приблизно такої самої думки дотримується Ш. Бланкарт, характеризуючи парламентський податково-бюджетний процес як природне протиборство інтересів уряду і парламенту, що базується на блокуванні парламентом фіскальних прагнень уряду [3, с.225]. Тому важко не погодитися з думкою Б. де Жувенеля, котрий небезпідставно стверджував, що саме згуртованість платників податків може вважатися оплотом особистої незалежності та наріжним каменем політичної свободи [4, с. 68]. На сьогоднішньому етапі розвитку людства конфліктність економічних інтересів – це фундаментальна суспільна суперечність, що викликає «опортунізм» (за влучним виразом С. Биконі [2]) платників податків відносно фіскальних ініціатив держави, – не тільки не було усунено, але радше навіть трансформувалося у зовні привабливу псевдо-симфонію інтересів платників і держави, що насправді позбавило платників податків того реального інструменту балансування інтересів, яким виступала парламентська форма правління. Єдиним системним підходом у відстоюванні економічних інтересів платників податків залишається участь у політичних виборах й контроль за балансом інтересів при здійсненні фіскально-бюджетної політики за допомогою інституцій громадянського суспільства, тобто, шляхом самоорганізації.

У зв'язку варто звернутися до однієї з найголовніших класифікацій інтересів що підлягають державному регулюванню і, відповідно, мають охоронятися правом. Йдеться про їхній розподіл – за традицією римського права – за ознакою носія інтересів (тобто, за суб'єктами) на приватні і публічні. Зауважимо, термін «публічний», який був запроваджений у правовій науці, поступово починають використовувати й в економічній науці. Йдеться про запровадження поруч із родовим поняттям «суспільний» видового поняття «публічний». Відповідно, в системі права норми, якими регулюються кон'юнкційні за характером особисті інтереси та диз'юнкційні

за характером групові інтереси, відносять до галузі приватного права. Ті ж правові норми, які врегульовують відносини, спрямовані на задоволення публічних інтересів, відносяться до галузі публічного права.

Крім того, важливо зауважити, що в структурі публічних інтересів окремо виділяють такий специфічний вид, як державні інтереси, що характеризуються суспільними інтересами, специфічно трансформованими в процесі діяльності держави. Однак, думки дослідників щодо цієї проблеми розходяться. Одні вважають, що це поняття не має самостійного значення, оскільки у держави немає власних потреб і інтересів, спрямованих на задоволення власних потреб [7, с.74]. Проте існують думки, що виділення державних інтересів є виправданим: зокрема, Ю. Тихомиров твердить, що чітке виділення групи державних інтересів обумовлено необхідністю визначення кола повноважень державних органів, порядку вирішення справ, і, зокрема, регулювання питань обов'язків і відповідальності підприємств, установ, організацій, а також громадян [11, с.72]. Одночасно науковці зазначають, що повна відповідність публічних і державних інтересів – «це ніколи не здійсненна мета, а лише певний ідеал, оскільки відносини «держава – суспільство» завжди містять в собі певні суперечності. І це зв'язано з тим, що на формування державних інтересів завжди здійснюють вплив інтереси певних груп або окремих осіб (партії, що має більшість в парламенті, державних урядовців, представників крупного бізнесу, міжнародних інститутів тощо). Значення правової демократичної держави – звести ці впливи до мінімуму. Мусимо погодитися з такою думкою, бо якщо ми припустимо, що існує така особлива форма економічних інтересів, як державна, то завжди існують ризики зміни характеру взаємодії цієї форми інтересів з іншими: на зміну доповнюючому характеру публічних інтересів (виразником яких є держава) приходиться диз'юнкційний характер групових інтересів (в цьому випадку держава або її інституції чи бюрократія стають носіями й джерелами економічного інтересу) або кон'юнкційний характер особистих інтересів. Власне, останнє потенційно спроможне вважатися однією з фундаментальних причин порушення економічних інтересів платників податків. Наприклад, в умовах, коли податкові органи планують і нормують обсяги мобілізації коштів до бюджетів різних рівнів, а також визначають показники з надходження штрафних санкцій (які, до речі, закладаються до показників доходної частини Державного бюджету на кожен рік), виконання цих показників абсолютно безпідставно стає інтересом конкретного податкового органу. Прив'язка системи оплати праці податкового інспектора до показників мобілізації коштів та виконання плану за штрафами призводить до викривлення й трансформації публічного економічного інтересу, що, по суті, загрожує стати особистим економічним інтересом працівників податкових органів.

У той самий час А. Хіршман розглядає цю саму проблему трохи в

іншій площині. У роботі «The Passions and the Interests» («Прагнення та інтереси») [15] він зауважує, що в процесі генези капіталістичного укладу завдяки поглядам Н. Маккіавеллі, Т. Гоббса та інших, суспільна думка відмовилася від поняття «прагнення» (англ. – «passions», від лат. – «passio»), яке домінувало у світоглядних моделях докапіталістичної епохи. Натомість з'явилося поняття «інтерес», яке протиставлялося поняттю «прагнення» – а згодом стало домінуючим поняттям, витіснивши свого попередника. «Прагнення» несуть в собі певний персоналістське забарвлення, відображають характер особистих зусиль, ризиків і здобутків. А. Хіршман зауважує: «Інтереси – як особисті, так і групові, остаточно стали ототожнювати з матеріальною корисністю, і саме це значення прижилося не лише у повсякденній мові, але й в мові суспільних наук. Проте така економічна інтерпретація почала домінувати відносно пізно [...] Маккіавеллі став творцем концепції, яка згодом розвинулася у протиставлення інтересів та прагнень. Проте, Маккіавеллі плоди своїх роздумів позалишив без найменувань. Трохи згодом його ідея втілилася у двох споріднених поняттях, які початково були синонімами – «interesse» (інтерес) і «ragione di stato» (державні резони)» [15, с.38-39].

«У Західній Європі «інтерес» став поточним терміном, який означав проекти, наміри чи певні зиски, проте його значення не обмежувалося лише самими матеріальними аспектами людського буття; означало воно всю сукупність індивідуальних намірів, проте, з акцентом на тому, що – з огляду на спосіб реалізації – підлягає калькулюванню» [15, с.38-39]. У XVIII столітті, як з'ясував А. Хіршман, у рамках створення так званої «натурфілософської наукової картини світобудови», в процесі об'єктивізації суспільствознавчих наук і зведення їх до аналогії з природничими науками (вершиною чого вважаємо парадигму історичного матеріалізму), відбулося остаточне закріплення за поняттям «інтерес» ролі головного і єдиного фактору економічної поведінки особи й суспільства [15, с.50]. Зауважимо, що саме на цій базі довелося будувати свою модель класичної ринкової економіки А. Сміта. І саме в ній, в цій моделі містилася внутрішня суперечність, яка врешті-решт й робить ідеї А. Сміта неоднозначними. Вважаємо, що сама ідея ринкової економіки, яка базується на спотвореному розумінні інтересу лише як індивідуалістичному зиску й буцімто головному факторі економічного розвитку, містить у собі руйнівні механізми, що ті, наважимося стверджувати, стали причиною багатьох неправильних економічних висновків, у тому числі – й кризи 2000-2010-х р.

У цьому ж контексті для розуміння проблематики економічних інтересів платників податків варто згадати також про ще один аспект; йдеться про проблему місця платника податків у системі публічно-правових відносин. Справді, складається враження, що місце платника податків знаходиться в сфері приватноправових відносин, натомість публічне право

начебто є винятковою цариною державної влади, парламентаризму, місцевого самоврядування та відповідних державно-муніципальних інституцій. Однак, теорія публічного права цілком слушно наголошує: «Коло учасників публічно-правової діяльності не обмежується державними та громадськими організаціями, державно-суспільними органами. До нього входять також і громадяни... У демократичному суспільстві громадянин є і об'єктом владного впливу, і суб'єктом його здійснення» [12, с.127-128]. Таким чином, роль платників податків не є зводиться винятково до об'єкту економічно-правового впливу, але й цілком правомірно може бути названа суб'єктною – і з точки зору економіки, і з точки зору права саме громадяни (які, природно, виступають платниками податків) є первинним джерелом і носієм економічних інтересів, натомість публічні економічні інтереси є похідним явищем.

Список використаних джерел:

1. Абалкин Л.И. *Интересы экономические* : [текст] / Л. Абалкин. // Большая советская энциклопедия / Под ред. А.М. Прохорова, 3-е изд. – М.: «Советская Энциклопедия», 1969-78. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://bse.sci-lib.com/article055563.html>
2. Биконя С. *Проблеми взаємодії платників і податківців: інституційний аспект* : [текст] / С. Биконя. // Науковий вісник: Збірник наукових праць Національної академії державної податкової служби України. – 2004. – № 4(26).
3. Бланкарт Ш. *Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки*: [текст] / Ш. Бланкарт. / Пер. з нім. С.І. Терещенко, О.О. Терещенка; Передмова та наук. ред. В. М. Федосова. – К.: Либідь, 2000. – 654 с.
4. Жувенель Б. де. *Этика перераспределения: Критический анализ моральных оснований государственного перераспределения доходов* : [текст] / Бернар де Жувенель / Пер. с фр. М. Федоровской, Т. Михайлович. / Под общ. ред. О. Шишкова. – М. : Ин-т национальной модели экономики, 1995. – 160 с.
5. Заяц Н.Е. *Теория налогов* : [текст] / Н. Заяц. – Минск : БГЭУ, 2002. – 220 с.
6. Зеркин Д.П. *Основы конфликтологии* : [курс лекций] / Д. Зеркин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 480 с.
7. Курбатов А.Я. *Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности*: [монография] / А. Курбатов. – М. : Центр Юринфо, 2001. – 212 с.
8. Кучерявенко Н.П. *Основы налогового права*: [навч. пос.] / Н. Кучерявенко. – Харьков : Легас, 2001. – 304 с.
9. Рекош Э. *Кто определяет общественные интересы? Стратегии развития права общественных интересов в Центральной и Восточной Европе* : [текст] / Э. Рекош. – Будапешт, Москва, Нью-Йорк: Инициатива «Право общественных интересов», 2005. – 20 с. (С. 6, 11-12)
10. Саттарова Н.А. *Принуждение в финансовом праве* / Под ред. проф. И.И. Кучерова : [моногр.] / И. Кучеров, Н. Саттарова. – М.: Юрлитинформ, 2006. – 392 с.
11. Тихомиров Ю.А. *Публичное право*: [учебник] / Ю. Тихомиров. – М.: Издательство БЕК, 1995. – 496 с.
12. Тихомиров Ю.А. *Современное публичное право* : [монографический уч.] / Ю. Тихомиров. – М.: Эксмо, 2008. – 448 с.

13. Тургенев Н.И. Опыт теории налогов : [текст] / Н. Тургенев. / У истоков финансового права. – М.: Статут (в серии «Золотые страницы российского финансового права»), 1998. – 432 с.

14. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки: Учение о государственных доходах : [монография] / И. Янжул. – М.: Статут, 2002. – 555 с.

15. Hirschman Albert Otto. *Namiętności i interesy. U intelektualnych źródeł kapitalizmu (The Passions and the Interests. Political Arguments for Capitalism before its Triumph, 1977.) / Tłumaczenie: Irena Topińska, Maciej Kochanowicz. – Kraków: Znak, 1997. – 148 stron.*

Іванов Євген Іванович

*кандидат економічних наук, начальник відділу аналізу
і прогнозування міжнародної торгівлі,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕБІГУ «ГОЛЛАНДСЬКОЇ ХВОРОБИ» В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Зростання світових цін на сировинну продукцію, яка становить значну частку в експорті країни, на перший погляд, є позитивним екзогенним фактором економічного розвитку. Проте такий перебіг подій має суттєвий побічний ефект у вигляді деіндустріалізації, що несе значно більшу шкоду національній економіці в довгостроковій перспективі. У науковій літературі даний феномен одержав назву «голландська хвороба», оскільки він був уперше виявлений при дослідженні наслідків відкриття родовища природного газу в Нідерландах. В більш узагальненій формі дослідження впливу цінового/виробничого буму в одному секторі на решту економічної системи країни представили В. Корден та Дж. Нері у 1982 р. [1].

Найкращим інструментом для всебічного аналізу «голландської хвороби» на сьогодні є прикладні моделі загальної рівноваги (ПМЗР), оскільки вони враховують вплив як від зміни умов зовнішньої торгівлі на структуру економіки, так і від порушення макроекономічної рівноваги в результаті зміцнення національної валюти, що є наслідком стрімкого нарощення експорту. В економічній теорії обидва вказані явища базуються на змінах ринкової рівноваги, а тому добре піддаються моделюванню в ПМЗР.

У ПМЗР «голландська хвороба» розглядається як взаємодія двох економічних ефектів, які настають в результаті зростання цін на сировину, що становить значну частку в експорті країни. Цими двома ефектами є:

- ефект переміщення факторів виробництва.
- ефект зростання споживчих витрат [2].

Перший ефект полягає у тому, що робоча сила та капітал з секторів переробної промисловості і послуг починають перетікати у сировинну галузь, яка переживає виробничий та експортний бум. Завдяки зростанню світових цін підприємства цієї галузі одержують можливість виплачувати порівняно вищу зарплату та ренту і таким чином приваблюють все більшу кількість факторів виробництва з більш продуктивних секторів національного господарства. Як наслідок, структура економіки починає зазнавати змін в міру того, як обсяги випуску у сировинній галузі зростають, а в переробній промисловості і секторі послуг поступово зменшуються.

У відповідь на відтік факторів виробництва у сировинну галузь, сектори переробної промисловості та послуг або скорочують своє виробництво, або (за можливості) підвищують зарплату та ренту, щоб зупинити відтік робочої сили і капіталу, в результаті чого їх виробничі витрати зростають, а норма прибутку та міжнародна конкурентоспроможність падають.

Другий ефект – ефект зростання споживчих витрат – виникає в результаті збільшення національного доходу від додаткової експортної виручки. У свою чергу, це підвищує попит на промислову продукцію і послуги. Якщо попит на промислові споживчі товари може бути задоволений як за рахунок продукції вітчизняного виробництва, так і імпорту, то значну частку послуг імпортувати дуже важко, адже зовнішня торгівля більшістю послуг потребує переміщення закордон або постачальника, або споживача, щоб звести їх разом. Відтак попит зростає передусім на внутрішні послуги, в результаті чого сектор послуг також стрімко розширюється, посилюючи конкуренцію за фактори виробництва та залучаючи їх переважно з галузеві переробної промисловості, позиції яких вже підірвані дією першого ефекту від цінового буму в сировинних галузях.

Водночас обидва ефекти призводять до зміцнення національної валюти, обмінний курс якої в ПМЗР визначається співвідношенням внутрішніх та світових цін (зниження цін на внутрішньому ринку порівняно зі світовими призводить до падіння курсу національної валюти, тоді як зростання цін на внутрішньому ринку порівняно із світовими – до його зміцнення). В результаті дії першого ефекту «голландської хвороби» пропозиція секторів послуг та промисловості на внутрішньому ринку падає, що підштовхує їхні ціни вгору, а внаслідок дії другого ефекту зростає попит на внутрішні послуги, що також призводить до підвищення цін на них порівняно зі світовими. Використання окресленого підходу обумовлюється тим, що ПМЗР описують лише реальний сектор економіки, а тому не оперують категоріями зміни попиту і пропозиції на валютних ринках. Варто зазначити, що попри свою абстрактність такий спосіб обчислення зміни валютного курсу доволі точно відображає реальні економічні процеси, адже очевидно, що в результаті «голландської хвороби» відбудеться зростання пропозиції іноземної валюти на внутрішньому ринку з подальшим зниженням її

вартості, якщо, звісно, не втрутиться національний регулятор.

Отже, «голландська хвороба» завдає потрійного удару по промислового сектору країни. Спершу він вимушений скорочувати виробництво і втрачати рентабельність через перетікання робочої сили до сировинної галузі, яка переживає ціновий бум. Далі промисловість поступається факторами виробництва на користь сектору послуг, а потім переживає посилення конкурентного тиску іноземних виробників через зміцнення курсу національної валюти. Також слід додати, що ревальвація обмінного курсу позбавляє промислові підприємства цінових переваг у конкурентній боротьбі на зовнішніх ринках. Накопичення цих негативних ефектів лягає непомірним тягарем на підприємства промислового сектору, що закономірно призводить до деіндустріалізації економіки.

Список використаних джерел:

1. *Corden W.M. Booming Sector and Deindustrialization in a Small Open Economy / W.M. Corden, J.P. Neary // The Economic Journal. – 1982. – No. 92(368). – P. 825-848.*
2. *Burfisher M.E. Introduction to computable general equilibrium models / Mary E. Burfisher. – New York: Cambridge University Press, 2016. – 425 p.*

Кирлик Наталія Юріївна

кандидат економічних наук

доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

КОНТРАКТНА ЛОГІСТИКА: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ

Ринок логістичних послуг у сучасних умовах – це один з найбільш розвинених ринків національного господарства, на якому сконцентрована величезна кількість виробників, продавців, надавачів та користувачів послуг посередницьких підприємств, в тому числі послуг страхових компаній та фінансово-кредитних установ. Ринок логістичних послуг відрізняється постійною і жорсткою конкуренцією, адже будучи, з одного боку, великим споживачем матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, а з іншого – одним з основних надавачів транспортно-логістичних послуг, відіграє важливу роль у розвитку суспільного виробництва й економіки країни в цілому. Ринок логістичних послуг безпосередньо впливає також і на технічний прогрес.

У зв'язку з великими обсягами перевезень, контрактів, тощо актуальним постало питання так званої контрактної логістики. Сучасні практики під контрактною логістикою розуміють передачу функцій з управління, координування, поставки, складування, перевезення продукції підрядній компанії. Підрядні логістичні компанії, які діють в рамках контрактної

логістики реалізують такі функції, як:

- проектування найвигідніших ланцюгів поставок;
- планування перспективних ланцюгів поставок;
- проектування об'єктів необхідних для забезпечення ланцюгів поставок;
- складування товарів, продукції тощо;
- транспортування та розповсюдження товарів, продукції тощо;
- обробка та просування замовлень;
- акумулювання та контроль розрахунків та платежів;
- управління запасами;
- обслуговування клієнтів тощо.

Управління ланцюгами поставок та перевезеннями є важливою складовою, яка забезпечує формування прибутку компанії та її загального успіху. Практика господарювання визначає, що частина компанії намагаються самостійно управляти своєю логістичною діяльністю, інша частина компаній приймають за доцільне та більш ефективно наймати спеціалізовані підрядні логістичні компанії. Саме тоді і виникає потреба в контрактній логістиці.

Особливість контрактної логістики як виду діяльності полягає в тому, що компаніям, які діють в рамках контрактної логістики потрібно глибоке розуміння того, як працюють різні галузі, яка у них специфіка та особливості функціонування щоб запропонувати найкращий варіант управління логістикою.

Прикладами великих логістичних компаній, які надають транспортні послуги, в тому числі і в рамках контрактної логістики є: «United Parcel Service», «Kuehne + Nagel», «Exel», «Genco» та «DHL». Ці компанії існують тривалий час і відзначилися у відповідних галузях, пропонуючи вигідні рішення клієнтам, управлінцям, посередникам, власникам бізнесу. Однак, останнім часом, на ринку логістичних послуг з'явилося багато нових видів діяльності, які порушують традиційну модель ланцюга поставок.

Такі компанії, як «Doogman», переглянули та змінили концепцію доставки продукції, дозволяючи отримати замовлення та здійснити доставку за межі звичного за обсягом терміну доставки. Інші компанії, такі як «ClearMetal», що більш орієнтовані на B2B, акцент здійснюють на логістичній автоматизації. Її суть полягає у відстеженні крупних товарів для компаній, таких як контейнери та вантажі, з використанням сучасних програм, що дає змогу заощаджувати компаніям значні суми коштів.

Отже, найбільш очевидною перевагою контрактної логістики є економія витрат. Економія витрат може виражатися або у формі економії коштів або економії часу. Контрактна логістика виключає компанії необхідність побудови дорогої інфраструктури. Наприклад, компанія може мати виробничу будівлю, а поруч офісну будівлю для розміщення персоналу.

В такому випадку компанії вигідніше обслуговувати власну діяльність, використовуючи наприклад таку компанію як «United Parcel Service» або «DHL» для своїх потреб у доставці. Така передача управління дала б змогу усунути необхідність інвестування коштів в транспортування вантажних автомобілів, літаків, транспортних засобів, пакувальних матеріалів та інших предметів, які безпосередньо не впливають на їх товар.

Крім того, оскільки багато логістичних компаній, що займаються контрактною логікою як правило є найбільшими у своїй галузі, відповідно можуть домовитись про зниження цін на товари.

Список використаних джерел:

1. Глушаниця Р.В. Кластерний принцип формування міжнародних стратегічних альянсів / Р.В. Глушаниця // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2011. – № 3. – С. 38-43.
2. Боняр С.М., Корнійко Я.Р. Міжнародний досвід створення мультимодальних транспортно-логістичних центрів. *Економіка та держава*. – 2012. – № 3. – С. 32-35.
3. Кіш Є.Б. Інноваційний потенціал транскордонного співробітництва регіонів України та Угорщини. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер.: Історичні науки*. – 2013. – Вип. 3.35. – С. 197-201.
4. Крикавский Е.В. Логистический центр – это узловой объект логистических сетей. *Логистика: проблемы и решения*. – 2008. – № 5. – С. 38-39.
5. Круминьш Н., Витолиньш К. Логистические центры: новые решения по минимизации транспортных расходов // Портал «Транспорт Информ». URL: <http://transportinform.com/logistika/586-logisticheskie-czentry->
6. Смирнов І.Г. Транспортна логістика: Навч. пос. / І.Г. Смирнов, Г.В. Косарева. – К.: ЦУЛ, 2011. – 24 с.

Коренюк Петро Іванович
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування
Дніпровського державного технічного університету
м. Кам'янське, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Однією із найважливіших проблем, з якою стикаються вітчизняні підприємства, є недостатня ефективність організації управління власним капіталом. З огляду на те, що власний капітал – найважливіший чинник економічного зростання, організацію управління власним капіталом підприємств необхідно трактувати як основну ланку усього комплексу заходів, спрямованих на його забезпечення. Теоретичною методологічною основою роботи є основні положення і висновки, сформульовані в наукових фундаментальних працях вчених, а саме Крейніної М.Н., Ковальова В.В.,

Антони Р.Н., Модільяні Ф., Міллера М. та ін. Становлять інтерес визначення власного капіталу організації, що приводять у сучасній літературі. Так, наприклад, американський економіст Антони Р.Н. вважає, що власний капітал підприємств є результатом інвестицій з боку інвесторів-співвласників цього підприємства (за умови, що компанія не має зобов'язань по поверненню внесеного капіталу своїм інвесторам). Наші вітчизняні економісти (Белобжецький І.А., Блатов Н.А., Вейцман Н.Р. й ін.) відзначають, що власний капітал – це властива умовам ринкової економіки категорія, що замінила традиційне поняття «джерела власних коштів підприємства». П.С. Безруких вважає, що «власний капітал підприємства як юридичної особи або відособленого господарюючого суб'єкта в загальному виді визначається вартістю майна, що належить підприємству, це так звана чиста вартість майна. Вона дорівнює різниці між вартістю майна й позиковим капіталом».

Отже, організація системи управління власним капіталом підприємства має забезпечити розв'язання проблем недостатності оборотного капіталу; труднощів при здійсненні розрахунків із постачальниками; різкого зменшення кількості замовлень, зменшення обсягу продажу через появу нових конкурентів; наявності збитків; заборгованості в розрахунках за банківськими відсотками; появи негативного іміджу підприємства на ринку; конфлікту між ланками керівництва підприємства; звільнення висококваліфікованих працівників.

Як відомо, використання підприємствами лише власного капіталу має не лише позитивні, а й негативні риси: обсяг власного капіталу обмежений тому підприємство може втратити можливість розширення діяльності та збільшення рентабельності за рахунок залучення позикових коштів; часто власний капітал, що залучений із зовнішніх джерел, має більш високу вартість порівняно із позиковим капіталом. Сучасне економічне становище потребує від власників та фінансових менеджерів підприємств ефективного управління, уважного контролю та своєчасного коригування структури капіталу підприємства, бо оптимальна структура капіталу дозволяє отримувати максимальний прибуток, рентабельність, фінансову стійкість та високі показники ліквідності та платоспроможності. Для контролю за поточним станом структури капіталу необхідно регулярно визначати показники ефективності управління капіталом підприємства.

Доцільніше за все для забезпечення кращого співвідношення власного і позикового капіталу поєднати усі із запропонованих моделей воедино, що дозволить досягти найвищих показників господарської діяльності підприємства. Ми вважаємо, що стійке фінансове становище підприємства визначається також високою рентабельністю капіталу. Від цього залежить інвестиційна привабливість підприємства, рівень дивідендів на акції. Але при інших рівних умовах рентабельність капіталу тим вище, чим менше його

сума. При заміщенні частини власного капіталу позиковим рентабельність капіталу підвищується. Тому, з одного боку, підприємство не може безмежно збільшувати короткострокову заборгованість (максимальний її обсяг у відповідності з офіційно встановленим коефіцієнтом ліквідності, що дозволяє вважати підприємство платоспроможним, повинен бути вдвічі менше величини оборотних активів). Краще користуватися довгостроковими позиками, ніж короткостроковими. Однак в сучасних умовах така рекомендація носить в основному теоретичний характер: довгострокові кредити і позики, як правило, надаються підприємствам в дуже обмежених розмірах, а частіше взагалі не надаються.

Отже, раціональний підхід щодо ефективного управління капіталом підприємства та його структурою має базуватися на побудові балансових моделей оцінки фінансового стану підприємства. За настання абсолютної фінансової стійкості підприємство не використовує переваг які має зовнішнє фінансування при цьому обмежуючи зростання обсягів своєї діяльності. Таким чином, наявність цілої низки підходів щодо проблеми ефективності управління капіталом та його структурою обумовлена неоднозначним впливом структури капіталу на різноманітні аспекти його діяльності. Головним критерієм є управління співвідношенням власних і позикових коштів. Отже, головним завданням фінансових менеджерів для підприємств є оптимізація даного співвідношення, вибір надійних кредиторів для росту залучених коштів. А це в свою чергу дасть новий потенціал для підприємства і виробництва, ріст конкурентоспроможності і стійкості.

Список використаних джерел:

1. Держак Т.В. Збільшення статутного капіталу ТОВ: додаткові внески та штрафні санкції. *Бухгалтерія*. – 2018. – №35. – 74с.
2. Марковський С.Н. Аналіз діяльності підприємств // *Економіка України*. – К., 2019. – № 2. – 35с.
3. Фролова Т.О. *Фінансовий аналіз: Навчально методичний посібник для самостійного вивчення і практичних занять*: – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2018. – 253с.
4. Энтони Р., Ріс Дж. *Облік ситуації приклади: перев. з англ. / Гл. ред. Я.В. Соколов*. – М. – 1993. – 234с.
5. Яремко І.Й. *Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: монографія*. – Львів: Вид-во «Каменярь», 2018. – 176 с.

Лісін Владислав Сергійович
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»²
ВНЗ Національна академія управління
м. Київ, Україна

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Серед основних завдань сучасного розвитку українських підприємств, які пов'язані з постійним подоланням кризових ситуацій, визначають особливі вимоги до фінансової стійкості підприємства як стратегічного фактору фінансової безпеки діяльності підприємства, а також зростання його інвестиційної привабливості. В умовах суттєвих змін економічного простору проблема управління фінансовою стійкістю промислового підприємства набуває пріоритетний характер. Вирішення даної проблеми вимагає вдосконалення механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, що дозволяє забезпечити ефективність його управління.

Аналіз стану дослідження та вирішення проблеми. Вітчизняні та зарубіжні вчені переважно звертають увагу на вдосконалення методики оцінки фінансової стійкості підприємства, на стратегічне управління фінансовою стійкістю. Так, В.З. Бугай пропонує здійснювати оцінку фінансової стійкості підприємства на основі підходу, який включає уточнену методику розрахунку власного оборотного капіталу підприємства та передбачає визначення граничного рівня фінансової стійкості [1]. С.С. Гринкевич обґрунтовує сутність управління фінансовою стійкістю підприємства як системи принципів розроблення і реалізації стратегічних рішень [2]. Однак у зазначених працях не досліджується формування та функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств промислових підприємств та напрями його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Ефективне управління фінансовою стійкістю промислового підприємства на будь-якому рівні економічної системи включає окремі етапи:

- моніторинг змін фінансової стійкості;
- визначення проблем виявлених змін;
- розробка заходів, що забезпечують заданий рівень фінансової стійкості;
- аналіз можливостей і повноважень для реалізації прийнятих рішень;
- запровадження розроблених завдань та рішень;

² Під керівництвом кандидата економічних наук, доцента Антонової Олени Михайлівни

– контроль за реалізацією рішень та завдань.

Реалізація зазначених етапів управління фінансовою стійкістю промислового підприємства базується на певному механізмі. Дослідження механізму управління фінансової стійкості промислового підприємства передбачає наявність та аналіз трьох складових: фінансового механізму, механізму управління та фінансової стійкості підприємства.

Отже, дослідженню основних етапів та елементів механізму управління фінансової стійкості промислового підприємства передують визначення змісту та сутності поняття «фінансовий механізм». Зазначена економічна категорія використовується для опису явищ в різних сферах життєдіяльності, як економічній, так й в політичній та соціальній. Звідси складовими частинами фінансового механізму є: фінансовий механізм підприємств, фінансовий механізм некомерційних організацій і установ та інші.

В економічній літературі поняття «фінансовий механізм» використовується досить широко, але єдиної думки щодо його визначення та його структурних елементів не існує. Саме це призводить до виникнення декількох підходів до розуміння сутності даного терміну.

Фінансовий механізм промислового підприємства – це система форм, методів та інструментів, які застосовуються у фінансовій діяльності для забезпечення функціонування всіх сфер та напрямків, шляхом оперування фінансовими ресурсами з урахуванням економічних інтересів суб'єктів. Основними елементами фінансового механізму є: фінансові відносини як об'єкт фінансового управління, фінансові важелі, фінансові методи, нормативно-правове та інформаційне забезпечення.

Розглядаючи механізм управління деякі автори вважають, що «механізм управління ... являє собою сукупність таких елементів, як організаційні форми і структури управління, методи і важелі впливу, що забезпечують ефективну реалізацію характерних для виробництва цілей і найбільш повно на даному етапі задовольняють суспільні, колективні і індивідуальні інтереси і потреби» [5]. Лафта Дж. під механізмом управління розуміє «...сукупність засобів впливу, які використовуються в управлінні...» [6].

Узагальнюючи вищенаведені визначення, під механізмом управління слід розуміти цілісну систему організаційних та економічних елементів, які забезпечують взаємозв'язок всіх елементів для досягнення стратегічних цілей підприємства. Враховуючи визначення комплексного поняття «фінансова стійкість», яке представляє собою здатність підприємства ефективно функціонувати та розвиватися за умови наявності необхідного рівня забезпеченості фінансовими активами, та інші складові можна зосередитись на понятті «механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства».

Дослідження основних факторів, що впливають на фінансову стійкість

підприємства у ринкових умовах господарювання, показали, що механізм управління фінансовою стійкістю є невід'ємною складовою частиною фінансового механізму промислового підприємства, який включає механізм управління, оскільки фінансовий механізм промислового підприємства розглядається як система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі за допомогою фінансових методів.

Враховуючи сучасні економічні процеси механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства потребує, насамперед, нового теоретичного та методичного обґрунтування.

Таким чином, механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства можна представити як сукупність взаємопов'язаних блоків:

- блок фінансування, який включає систему залучення фінансових активів,
- блок розподілу фінансових активів, який включає систему використання фінансових активів підприємства;
- сукупність елементів, регулюючих процес залучення, розподілу і використання фінансових активів, враховуючи оперативну, тактичну та стратегічну оцінку фінансової стійкості промислового підприємства.

Розроблений механізм управління функціонує з урахуванням певних організаційних структур, принципів, методів, фінансових інструментів, правових норм з метою встановлення оптимальних параметрів структури та обсягу фінансових активів, з їх залученням з різних джерел і в різноманітних формах для підвищення конкурентоспроможності та інноваційної активності промислового підприємства при дотриманні заданого рівня фінансової стійкості (рис. 1).

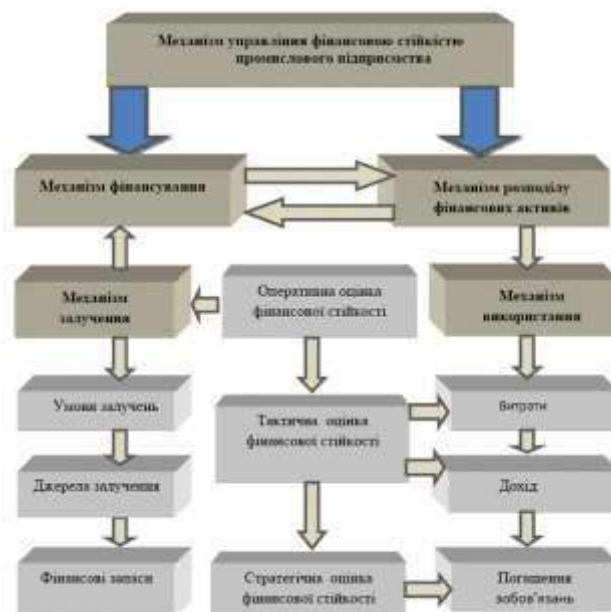

Рис. 1. Структура механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Складено автором*

Крім того, механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства можна представити як систему суб'єктів управління фінансовою стійкістю підприємства та їх взаємовідносин.

Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства представляє собою невід'ємну частину механізму фінансування господарюючих суб'єктів. В рамках механізму управління фінансовою стійкістю підприємства складаються окремі фінансові відносини з приводу залучення, розподілу і використання фінансових активів, розрахунків з державою, організаціями, співробітниками та іншими контрагентами. Даний механізм допомагає мобілізувати і розподіляти фінансові активи, необхідні для здійснення діяльності підприємства за основними напрямками, та забезпечувати стабільність за умови впливу зовнішніх факторів, у тому числі податкової системи та кредитно-банківської сфери. До елементів механізму управління фінансовою стійкістю відносяться умови та джерела залучення фінансових активів, методи їх формування, які використовуються при визначенні доходів і витрат промислового підприємства.

Враховуючи результати проведеного аналізу ми визначаємо механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства як систему регулювання процесів залучення, розподілу і використання зовнішніх і внутрішніх фінансових активів промислового підприємства відповідно до його стратегічних цілей в рамках певних принципів, фінансових методів, фінансових важелів і нормативно-правового середовища, враховуючи оперативну, тактичну та стратегічну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Зміст даного механізму управління проявляється в його функціях, які забезпечують досягнення мети і виконання певного комплексу завдань. До числа даних функцій відносяться: регулююча, перерозподільна, акумуляційна, відтворювальна і контрольна.

Складність організації механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства в значній мірі обумовлюється різноманітністю інтересів сторін, які мають пряме або непряме відношення. Це державні, регіональні та місцеві органи влади, податкові служби, споживачі, суб'єкти фінансової інфраструктури. Одночасне дотримання інтересів усіх зацікавлених сторін в діяльності підприємства представляє собою складну задачу, однак саме її рішення в цілому визначає ефективність механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства.

Виходячи із запропонованої системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, метою зазначеного механізму є формування такого управління фінансовою стійкістю підприємства, яке повинно забезпечувати рівновагу між внутрішньою системою промислового підприємства та його зовнішнім середовищем, враховуючи збереження

цілісності в процесі структурних змін, виконання функціональних дій і розширеного відтворення капіталу.

Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства з точки зору ресурсно-факторного підходу до управління формується на основі врахування наступних чинників:

- підпорядкування стратегії управління фінансовою стійкістю промислового підприємства для досягнення основних цілей діяльності;
- аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства (розробка альтернатив і остаточний вибір пріоритетних сценаріїв розвитку подій, які суттєво впливають на його фінансову стійкість);
- визначення індикаторів, які об'єднують комплекс окремих завдань з управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, що відповідають життєвому циклу;
- ідентифікація зовнішніх і внутрішніх факторів, які визначають фінансову стійкість підприємства, враховуючи їх взаємозв'язок і пріоритетність;
- вибір кількісних показників результативності (або ключових показників ефективності) управління факторами фінансової стійкості промислового підприємства і моніторингу фінансової стійкості;
- розробка коригувальних елементів управління для досягнення заданого рівня фінансової стійкості промислового підприємства.

Базуючись на даному методологічному підході стратегічні цілі, фактори і показники результативності управління фінансовою стійкістю промислового підприємства розглядаються у тісному взаємозв'язку. В результаті отриманих результатів впровадження механізмів управління в систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства передбачає розробку цілей і завдань, що мають кількісну характеристику, ідентифікацію системи значущих і пріоритетних чинників, які обумовлюють досягнення поставлених цілей та відповідних, тобто заданих, фінансових результатів.

Таким чином, за допомогою виявлення відхилень між заданими значеннями результатів управління фінансовою стійкістю промислового підприємства і фактично отриманими значеннями, визначають фінансовий стан підприємства в певний момент часу. Крім того, з'являється можливість виявлення причин кризових ситуацій і знаходження ефективних фінансових рішень, які дозволяють забезпечити належний рівень фінансової стійкості промислового підприємства.

Сутність управління фінансовою стійкістю промислового підприємства базується на основоположних концепціях класичного фінансового менеджменту, тому, враховуючи загальне розуміння фінансового механізму та його складові, виділимо основні елементи механізму його управління (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст фінансового механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства

Фінансові методи	Фінансові важелі	Фінансові інструменти	Нормативно-правове забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
<ul style="list-style-type: none"> - методи управління інвестиційним процесом; - методи формування фінансових ресурсів; - методи розподілу фінансових ресурсів; - методи розміщення фінансових ресурсів; - мінімізація ризиків інвестиційного портфеля підприємства; - методи стимулювання інноваційної діяльності; - методи управління вартістю; - методи контролінгу та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> - грошові потоки; - штрафи, пені, неустойки; - орендна плата; - ціни; - процентні ставки; - амортизаційні відрахування; - фінансові ресурси; - структура фінансових ресурсів; - структура витрат підприємства; - форми розрахунків; - система фінансових санкцій та заохочень; - дивіденди та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> - цінні папери; - похідні цінні папери; - договори з одночасної зміни фінансових активів і зобов'язань або пайових зобов'язань контрагентів та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> - закони та інші нормативні акти, які регламентують інвестиційний процес (НП(С)БО, МСФЗ); - положення про склад і зміст проектної документації; - внутрішні стандарти оцінки проектів; - внутрішні накази, положення, інструкції, документи, які регламентують інвестиційний процес на підприємстві; - урядові та відомчі накази, листи, інструкції, положення, вказівки та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> - інформація про зовнішнє середовище; - інформація про джерела фінансування; - інформація про напрямки інвестування; - фінансові документи, які відображують фінансові відносини підприємства з іншими суб'єктами та впливають на них; - фінансова звітність підприємства та ін.

Складено автором

Фінансові методи являють собою сукупність способів, за допомогою яких підприємство формує і витрачає грошові фонди, управляє грошовими потоками. Фінансові важелі одні автори визначають як «прийоми, дії фінансових методів, що реалізуються через доходи, прибуток, фінансові санкції, ціни, дивіденди, форми розрахунків, види кредитів та валют, процентні ставки, цінні папери т.д.», думка інших дослідників: «фінансові важелі являють собою набір фінансових показників, через які керуюча система може впливати на господарську діяльність фірми. Вони включають: прибуток, доходи, фінансові санкції, ціну, дивіденди, проценти, заробітну плату, податки т.п.». По суті, в даних визначеннях йдеться про інструменти, як про засоби, за допомогою яких реалізуються фінансові методи. На нашу думку, фінансові важелі представляють собою фінансові кошти (інструменти), застосовувані в фінансових методах для виконання функцій фінансового механізму промислового підприємства та вирішення певних фінансових задач, в першу чергу для збільшення доходу та зменшення ризику.

До них відносяться: ціни, процентні ставки, амортизаційні відрахування, структура фінансових ресурсів, структура витрат фірми, форми розрахунків, система фінансових санкцій та заохочень, дивіденди та інші. Порядок управління фінансовими важелями знаходить своє відображення у фінансовій політиці підприємства. Фінансова політика промислового підприємства представляє собою сукупність принципів, методів та процедур управління грошовими потоками підприємства і включає такі види: дивідендна політика; кредитна політика; амортизаційна політика; інвестиційна політика; політика ціноутворення; облікова політика. Фінансові інструменти – поняття, що використовується у вітчизняній фінансовій науці порівняно недавно. Дане поняття використовується в ряді нормативних документів, наприклад, в Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок», згідно з яким фінансовий інструмент – це цінний папір або строковий контракт. У міжнародних стандартах фінансової звітності (МСБО-32 «Фінансові інструменти: подання») надається інше визначення фінансового інструменту – «це будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання». За допомогою окремих фінансових інструментів здійснюється ефективне спрямування фінансових активів підприємства.

На основі аналізу сучасних праць деяких дослідників до фінансових інструментів відносяться: первинні фінансові інструменти (договір позики, кредитний договір, договір банківського рахунку, договір банківського вкладу, договір фінансової оренди, договори поруки та банківської гарантії, хоча з формальної точки зору вони не належать до фінансових інструментів через відсутність негайної зміни балансів контрагентів, але потенційно несуть в собі можливість подібних змін) та похідні фінансові інструменти (ф'ючерсні контракти, форвардні контракти, фінансові опціони).

Деякі види конкретних фінансових інструментів зараз активно розвиваються, що пов'язано з такими факторами як нестабільність товарних і фінансових ринків, потреба в додатковому фінансуванні, задовольнити яку складно за допомогою традиційних фінансових інструментів; розвиток фінансової теорії та інформаційних технологій та інші чинники, які стимулюють діяльність фінансових інженерів із створення нових фінансових інструментів і технологій.

Тому недоцільно обмовляти конкретний перелік фінансових інструментів, а зробити акцент на їх правовій та економічній сутності. Фінансовий інструмент припускає наявність декількох контрагентів, між якими існують обов'язкові договірні відносини (правова сутність фінансових інструментів) з приводу руху грошових потоків між ними, яке (рух грошових потоків) призводить до зміни фінансових активів і фінансових зобов'язань або пайових зобов'язань між сторонами договору (економічна сутність).

Відповідно до виявленої сутності, «фінансовий інструмент – це договір, обіг якого обумовлює одній стороні можливий приплив економічних вигід у подальшій її діяльності, а іншій стороні – відповідно можливий відтік економічних вигід (або зміна величини власного капіталу)».

В результаті аналізу існуючих підходів до визначення фінансових інструментів, виділяють дві основні категорії фінансових інструментів, які суттєво відрізняються надійністю щодо отримання доходу – інструменти власності (акції) та інструменти позики (облігації, векселі, казначейські зобов'язання тощо). Дані групи фінансових інструментів відносять до основних.

Відповідно до загальнотеоретичного підходу, інструмент – це те, за допомогою чого здійснюється вплив на об'єкт, в даному дослідженні під об'єктом розуміється діяльність промислового підприємства, таким чином, під інструментом розуміються конкретні способи впливу, аналізу, стимулювання діяльності, тобто інструменти реалізації функцій механізму управління.

Таким чином, в широкому розумінні під фінансовими інструментами розуміється сукупність фінансових важелів і власне фінансових інструментів, за допомогою яких відбувається цілеспрямований вплив на діяльність промислового підприємства.

Сутність і зміст механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства розкривається в його функціях, які забезпечують досягнення мети та виконання комплексу завдань даного механізму. Проаналізувавши роботи вчених, присвячені дослідженню економічних і фінансових механізмів підприємства, ми виділяємо такі основні функції механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства: регулююча, перерозподільна, акумуляційна, відтворювальна і контрольна.

Таким чином, функції визначаються як метою, для реалізації якої об'єкт існує, так й саме об'єктом, тому функції акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів є функціями, які визначаються сутністю механізму фінансування, а функції регулювання (управління) та контролю – функціями, що відносяться до механізму розподілу та сприяють ефективному досягненню загальної мети механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства.

Акумуляційна та перерозподільна функції полягають у тому, що механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства сприяє раціональному залученню (акумуляції), розподілу (перерозподілу) та використанню фінансових ресурсів за інвестиційними проектами, які в рамках інвестиційного портфеля забезпечують максимальний приріст вартості підприємства, враховуючи стратегічну оцінку фінансової стійкості підприємства. Погоджуючись з об'єктивністю розглянутих функцій, на нашу думку, функції залучення та розподілу фінансових ресурсів відображають

процес фінансування, а розміщення фінансових ресурсів – процес інвестування.

Формування фінансових активів здійснюється за допомогою залучення грошових коштів за рахунок власних доходів, накопичень і капіталу, а також різного виду надходжень. При цьому ефективність залучення фінансових активів залежить від якісно проведеної операційної оцінки фінансової стійкості промислового підприємства.

Розподіл фінансових активів відбувається шляхом утворення фондів, які представляють собою резерви капіталовкладень інвестиційних проектів. В свою чергу фонди витрачають кошти на фінансування інвестиційних проектів.

Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства виконує наступні регулюючі (управлінські) функції, якими традиційно є: планування, організація, координація, мотивація та контроль.

Функція планування полягає в розробці планів щодо реалізації цілей механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, які містять заходи з їх досягнення.

Механізм управління фінансовою стійкістю є одним з елементів управління діяльністю промислового підприємства, який забезпечує вирішення завдань забезпечення заданого рівня фінансової стійкості при формуванні та розподілі фінансових ресурсів відповідно до стратегії підприємства найбільш ефективним способом.

Функціонування механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства включає заходи, спрямовані на реалізацію поточних і стратегічних фінансово-інвестиційних рішень. У цьому й полягає організаційна функція механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

Функція координації передбачає координацію дій всіх підрозділів промислового підприємства для ефективного досягнення цілей механізму управління фінансовою стійкістю. Діяльність підрозділів підприємства повинна бути скоординована, як горизонтально, так і вертикально, тобто передбачати тісні горизонтальні та вертикальні зв'язки, при цьому цілі підрозділів не повинні бути суперечливими. Це передбачає збалансованість діяльності всіх підрозділів за ресурсами, функціональними обов'язками, відповідальністю, повноваженнями, що забезпечується впровадженням методів управління діяльністю підприємства.

З функцією координації тісно пов'язані функції мотивації та стимулювання, які передбачають розробку і впровадження системи заохочення працівників за досягнення стратегічних цілей промислового підприємства. Система заохочення передбачає застосування таких інструментів як: премії, бонуси, види заохочень, соціальні пакети, пільги тощо.

Контрольна функція механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства полягає в контролі за формуванням (залученням), розподілом і розміщенням фінансових ресурсів з метою їх найбільш ефективного використання. Контроль забезпечує зворотний зв'язок результатів реалізації стратегії підприємства від прийняття рішень з формування та розподілу фінансових активів.

В основі ефективної реалізації контрольної функції лежить організація системи моніторингу результатів діяльності промислового підприємства. Моніторинг представляє собою систему спостережень, аналізу, оцінки, діагностики та корекції фінансово-інвестиційних рішень, реалізація яких призводить до зміни вартості власного капіталу промислового підприємства. Моніторинг дозволяє врахувати вплив, який чинить фінансова стійкість на збільшення вартості капіталу підприємства, а також роль суб'єктивних оцінок інвесторів та інших контрагентів у прийнятті фінансово-інвестиційних рішень, і більш оперативно здійснювати спостереження, діагностику і корекцію даних рішень. Головна роль моніторингу полягає у відстеженні якісних і кількісних змін факторів, які суттєво впливають на зміну вартості капіталу промислового підприємства, а також оцінці ступеня їх впливу та аналізі зміни вартості, яка пов'язана з переходом підприємства з одного стану в інший внаслідок прийняття інвестиційних та фінансових рішень.

Моніторинг дозволяє сформуванню необхідної основи для системи попереднього виявлення проблем, що виникають при прийнятті та реалізації на практиці фінансово-інвестиційних рішень, використання якої дозволяє суттєво підвищити ефективність функціонування промислового підприємства.

Отже, етап моніторингу покликаний забезпечувати гнучкість управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, що зменшує його ризики, а також динамічний характер цього процесу з метою адаптації до зміни умов функціонування навколишнього середовища і факторів, що впливають на діяльність підприємства.

Враховуючи умови інноваційної економіки модернізація механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства полягає в адаптації його до сучасних економічних умов за допомогою модифікації фінансових методів та важелів, а також каналів залучення фінансових активів з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів при трансформації факторів виробництва в готовий продукт та підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності, на основі оцінки фінансової стійкості промислового підприємства.

В цілому механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства реалізується за допомогою синтезу двох типів управління: орієнтованого та пріоритетного.

Механізм орієнтованого управління фінансовою стійкістю промислового підприємства призначений для вибору домінуючих факторів для процесів регулювання рівня фінансової стійкості промислового підприємства виходячи зі стратегічних його цілей. На даному етапі, враховуючи запропоновану модель взаємодії факторів, що впливають на управління фінансовою стійкістю підприємства, проводиться пошук проблемного етапу в трансформації фінансових ресурсів підприємства та виявляються причини появи негативних чинників, що знижують фінансову стійкість промислового підприємства за допомогою показників оперативної, тактичної та стратегічної оцінки.

Якщо проблеми виникли у сфері трансакційних факторів виробництва: нестача фінансових ресурсів, дефіцит фінансових запасів, низька капіталізація активів і інвестиційна активність (або інвестиційна привабливість) підприємства, то розглядаються ключові показники ефективності блоку «Використання». Отже, якщо причина низької фінансової стійкості в недостатньому рівні рентабельності продажів, то розглядаються ключові показники ефективності блоку «Клієнти». Якщо спостерігається негативний вплив на рівень фінансової стійкості фірми проблем в процесі трансформації фінансових ресурсів ендогенні фактори виробництва і ендогенних факторів виробництва в затрати, тоді аналізуються результати трансформаційних факторів виробництва – «Бізнес-процеси».

Після виявлення негативних чинників, що знижують фінансову стійкість промислового підприємства, реалізується механізм пріоритетного управління фінансовою стійкістю, коли з проблемними суб'єктами на відповідних стадіях трансформації фінансових ресурсів взаємодіють профільні служби підприємства.

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз показав, що якісна зміна механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства забезпечується сукупністю виробничих, адміністративних, інноваційних і інтеграційних чинників, які представляють собою систему зовнішнього та внутрішнього впливу на систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства з метою його перетворення в адекватний стан відносно життєвого циклу підприємства. В результаті трансформації вихідного стану системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства відбувається результативний вплив на механізм та стиль управління, якому відповідає певна мета, комплекс доступних фінансових методів, інструментів, важелів та каналів для залучення фінансових активів. Враховуючи наявність і рівень розвитку кожного з перерахованих факторів управління визначається життєвий цикл промислового підприємства та особливості управління його фінансовою стійкістю.

Список використаних джерел

1. Бугай В.З. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства / В.З. Бугай // *Держава та регіони.* – 2008. – №1. – С. 34-39.
2. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С.С. Гринкевич, М.А. Михалевич // *Науковий вісник НЛТУ України.* – 2008. – Випуск 18.5. – С.112-115.
3. Сафонов Ю.М. Механізм інноваційного спрямування розвитку сировинних підприємств та підвищення якості їх продукції / Ю.М. Сафонов // *Науковий вісник.* – Одеський державний економічний університет. – Науки: економіка, політологія, історія. – Науки: економіка, політологія, історія. – Одеса, 2011. – № 5. – С. 45-48.
4. Масленніков Є.І. Елементи системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства / Є.І. Масленніков // *Економіка. Фінанси. Право.* – 2014. – № 12/1. – С. 25-28.
5. *Основы социального управления: Учебное пособие/ А.Г. Гладышев, В.Н. Иванов, В.И. Патрушев и др. Под ред. В.Н. Иванова.* - М.: Высшая школа, 2001. – 271с.
6. Лафта Дж. К. Менеджмент: учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, 2005. – 592 с.

Масило Андрій Ярославович
аспірант,
ВНЗ Національна академія управління
м. Київ, Україна

Голубка Володимир Михайлович
кандидат економічних наук, доцент,
ВНЗ Національна академія управління
м. Київ, Україна

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку глобалізаційних процесів важливим є висвітлення питань інноваційного розвитку, національної ідентичності та національної конкурентоздатності.

У свою чергу «забезпечення конкурентоздатності економіки та досягнення успіху Україною на інноваційному шляху її розвитку вже неможливо без ґрунтового осмислення сучасного стану такого впливового чинника економіки, як інтелектуальна власність» [1]. Інтелектуальна власність є однією з основних імперативних складових не тільки технологічної модернізації, але й розвитку інноваційної економіки та зростання ВВП. Саме інтелектуальна власність, на нашу думку, повинна визначати економічне позиціонування України в ряді інших країн, забезпечувати умови для стабільного розвитку національної економіки.

Це, насамперед, можна пояснити тим, що інтелектуальна власність все більше відіграє ключову роль в інноваційному розвитку економіки,

підвищенні продуктивності праці, енерго- і ресурсозбереження, підвищення рівня життя населення, забезпечення національної безпеки.

Світовий досвід свідчить про необхідність державного регулювання економікою, наявності сильної державної політики, в рамках якої реалізуються конкретні заходи щодо підтримки і стимулювання тих етапів інноваційного процесу, для яких ринкових стимулів недостатньо. Тому в даний час актуальним стратегічним завданням розвитку економіки України є розвиток вітчизняного промислового наукоємного виробництва, розробка і освоєння нових наукоємних та інформаційних технологій для отримання конкурентоспроможної продукції та забезпечення інтересів національної економічної безпеки за рахунок збереження та розвитку промислового і науково-технічного потенціалу країни. При цьому від держави потрібне рішення проблеми ефективного управління інтелектуальною власністю, в тому числі проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення фінансових коштів в розвиток ринку інтелектуальної власності.

На цьому ринку, як відомо, продукти інтелектуальної діяльності виступають у вигляді певних товарів, які можна продати, придбати, отримувати від них прибуток. Тому ринок інтелектуальної власності - це сукупність продавців і покупців, що охороняють результати інтелектуальної діяльності, які містять нові знання і виражені в об'єктах інтелектуальної власності (ОІВ), на які поширюється дія прав інтелектуальної власності. Особливістю цього ринку є те, що на ньому обертаються не продукти інтелектуальної діяльності, а оформляються різні способи передачі виключних прав на ці об'єкти. На цьому ринку значно важливішим є не вартість самих об'єктів, а визначення вартості прав на них [2, с. 80].

Слід зауважити, що нові знання, результати інтелектуальної діяльності і об'єкти інтелектуальної власності набувають вартості тільки після того, як вони використані їхніми творцями у власній діяльності або реалізовані покупцеві об'єкта інтелектуальної власності.

Використання новітніх результатів наукових досліджень, закріплених в об'єктах інтелектуальної власності, є найважливішою умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Однак багато підприємств постсоціалістичних країн незадовільно використовують свою інтелектуальну власність, тому має місце істотний часовий розрив між розробкою і впровадженням інновацій.

Але зародженню ринку інтелектуальної власності передують фінансування наукових досліджень. У зв'язку з цим, в рамках нашого дослідження визначено особливості надання фінансових інвестицій для створення інтелектуальної власності, систематизовано джерела фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, класифіковано інвесторів на ринку інтелектуальної власності.

Інвестиції в інтелектуальну власність мають свої особливості. Якщо кошти вкладаються у створення об'єктів інтелектуальної власності, визначальними характеристиками цих інвестицій стають ризикованість та можливість отримання прибутків, що у десятки чи сотні разів перевищують вкладення. Перша особливість може бути знівельована другою (якщо, наприклад, з десяти профінансованих проектів лише один стане успішним, але принесе прибуток, що перевищує витрати на усі проекти). Якщо інвестиції здійснюються у вже створені об'єкти інтелектуальної власності, які ще не задіяні в економіці, ризик зменшується, але і можливі вигоди зазвичай є меншими. Найбільш надійними і найменш прибутковими є інвестиції в інтелектуальну власність, яка вже активно використовується у господарстві [2, с. 85].

Якщо розглядати особливості інвестування в інтелектуальну власність як елемент структури організаційного капіталу, то доцільно диференціювати інвестиції на створення або придбання об'єктів інтелектуальної власності і управління наявними.

Під створенням об'єктів інтелектуальної власності мається на увазі процес пошуку необхідного у виробництві удосконалення технології, технологічного вузла, продукції шляхом залучення сторонніх фахівців в області науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок. Інвестиціями в об'єкти інтелектуальної власності виступлять оплата виробленого інноваційного рішення, оформлення юридичних прав на результат інтелектуальної діяльності і введення його в господарський оборот підприємства.

В Україні на даний час найбільш поширеною формою формування портфеля об'єктів інтелектуальної власності є практика придбання готових патентів, ліцензій, ноу-хау. Інвестиції в цілеспрямовані придбання, затребувані ринком інноваційних ідей, захищених винятковим правом на використання, знижують ризики неокупаємості і дозволяють нарощувати конкурентні переваги. Саме питання інвестицій в створення і придбання об'єктів інтелектуальної власності стане предметом наших подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. *Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1009.html*
2. *Шевченко Л.С., Гриценко О.А., Камінська Т.М. Економіка інтелектуальної власності: науково-методичні матеріали для підготовки докторантів, аспірантів і магістрів за напрямом «Інтелектуальна власність». Харків: Право, 2015. – 120 с.*

Овечкіна Олена Андріївна
*кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва
Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля
м. Сєвєродонецьк, Лугагська область, Україна*

ДІАЛЕКТИЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМ

На думку багатьох філософів та економістів, діалектика є основою системної методології, її філософським базисом. З позицій діалектики вся система представляється не просто як певним чином структурована цілісність, а як цілісність, що змінюється і розвивається, причому її розвиток є суперечливим явищем, і має розглядатися як динамічна система [1, с. 4-5; 2]. Відповідно до наведеного визначення, діалектична методологія є основою дослідження всіх характеристик (процесів, механізмів, структур тощо) становлення, руху і розвитку системних об'єктів. Однак, у науковій літературі, крім діалектичного методу, розглядається цілий комплекс підходів до визначення особливостей існування систем, серед яких виділяється системний підхід (аналіз), триалектичний підхід (тринітаризм), синергетичний підхід тощо та досліджується їх взаємний вплив та взаємодія. Враховуючи сказане, метою даної роботи є визначення пріоритетності використання означених підходів для розв'язання певних дослідницьких задач різного ступеню складності при вивченні складних системних об'єктів.

Порівнюючи діалектику та системний підхід як поширеніші дослідницькі методи, більшість науковців відзначають, що: по-перше, діалектика не дозволяє розглянути процес самоорганізації складних систем, фактично не оперує поняттями «нижче» і «вище», «просте» і «складне»; по-друге, діалектична схема «тезіс- антітезіс- синтез» розглядає простий лінійно-періодичний ланцюг, коли початок нового витку саморуху системи відбувається за тим же принципом циклічної тріади, робиться висновок про те, що гелевська схема не є адекватною складним соціальним системам [3], навіть, не зважаючи на те, що кількісні зміни постійно накопичуються, і приводять до якісних трансформацій системи [1, с. 20].

Все ж такі визнаючи методологічну цінність діалектики, сучасна філософія діалектичний метод розділяє на класичну діалектику і так звану нелінійну діалектику [2]. Класична діалектика в її визначенні як логічна форма і спосіб рефлексивного теоретичного мислення, теорія і метод пізнання гостро критикувалася всіма дослідниками, які одноголосно підкреслювали деструктивна роль дуального (бінарного підходу) до дослідження складних систем. Як результат – стали говорити про нелінійну діалектику, яка намагається виявити якомога більше різноманітних (навіть протилежних) сторін, які не зводяться один до одного, а співіснують в різноманітній єдності світу [4; 5; 6].

Широко розповсюджена триалектична концепція стверджує, що «... тринітаризм – наука про начала буття природи, суспільства і мислення» [4; 5], майже в цілому збігається з формулюванням діалектики як «науки про найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства і мислення», і також помічається багатьма авторами [7; 8]. Щодо характеру взаємозв'язків діалектики і триалектики досить переконливо висловився Сидоренков А.В., який зазначив, що «рівень узагальнення в понятті діалектики настільки високий ..., що на порядок перекриває свої окремі випадки у вигляді будь-якої «m-лектики» або «m-ізму»...» [4, с.5-6] Таким чином, не триалектика «містить у собі як свій момент діалектику» [5], а, навпаки, діалектика містить в собі триалектику як систему двох або трьох взаємодій між складовими протилежностями, які не обов'язково стають антагоністичними [8].

Зроблений висновок підкріплюється результатами зіставлень діалектики і синергетики. Синергетика, на думку деяких авторів, – це сучасний етап розвитку системних досліджень, що обумовлювались необхідністю вивчення систем, що саморозвиваються. Синергетика від вивчення способу організації та функціонування системних об'єктів піднялася до вивчення їх внутрішньої будови у процесах саморуху і саморозвитку [3]. Проте, вказуючи, що, синергетика вивчає механізми і процеси синтезу елементів, підсистем об'єкта в ході його самоорганізації, функціонування і розвитку з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів, вчені фактично вказують на методологічний зв'язок між діалектикою і синергетикою стосовно використання схожих термінів, постановки практично однакових дослідницьких задач [9; 10, с.190].

Як відзначають багато авторів, поєднання діалектичного, системного і триалектичного підходів є вкрай важливим у дослідженні антропосоціальних систем, складність будови (організації) яких «помножена на складність розвитку», адже остання породжена свідомо-цілеспрямованою суб'єктивною діяльністю людей, інституціональними, економічними, соціальними генотипами соціуму [6]. Не лише складність процесу дослідження соціума як системного об'єкта вимагає поєднання діалектичної, системної й тринітарної методології, але й необхідність прогнозування (із значним рівнем вірогідності) його многомерно-просторових моделей функціонування, актуалізує потребу у розробці принципів та інструментарію тринітарної діалектики, яка «може стати новою парадигмою», інтегруючись з концепцією збалансованого (підтримуючого, відтворюючого) розвитку» складних соціальних систем.

Список використаних джерел

1. Сидоренков А.В. Динамика неформальных подгрупп в группе: социально-психологический анализ. – Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского ун-та, 2004. – 320 с.
2. Диалектика как теория и метод [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/FILOSOF2001.htm#%D0%A0%D0%90%D0%97

%D0%94%D0%95%D0%9B_15

3. Каган М.С. Синергетическая парадигма – диалектика общего и особенного в методологии познания разных форм бытия/М.С. Каган//Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. – М.: Прогресс, 2002. – С. 28-50
4. Сергиенко П.Я. Логика тринитаризма: логика триединства или логика троичности? // Академия Тринитаризма. – М.: Эл. № 77-6567, публ.10808, 11.11.2003. – <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001a/00160039.htm>.
5. Субетто А.И. Об одном определении диалектики // Академия Тринитаризма. – М.: Эл. № 77-6567, публ.14210, 08.02.2007. – <http://trinitas.ru/rus/doc/0016/001b/00161344.htm>.
6. Василенко С.Л., Никитин А.В. От диалектики к поли(а)лектике и назад ... в будущее [Электронный ресурс]/С.Л. Василенко, А.В. Никитин. – Режим доступа: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0226/002a/02261102.htm>
7. Волгин Л.И. От диалектики через научное познание к триалектике // Академия Тринитаризма. – М.: Эл. № 77-6567, публ. 10748, 13.10.2003. – <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001a/00160038.htm>.]
8. Попов В.П., Крайнюченко И.В. Диалектика, триалектика, плюралектика.... // Академия Тринитаризма. – М.: Эл. № 77-6567, публ.15940, 09.06.2010. – <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001c/00161653.htm>.
9. Васюков О.В. возможен ли творческий синтез идей марксизма и прагматизма? Вестник ВятГУ. – 2009. – №1. – С.30-34.
10. Мельник Л.Г. Научные основы самоорганизации экономических систем. Часть 1/ Л.Г. Мельник//Механізм регулювання економіки. – 2010. – №3. – Т.1. – С.12-27.

Герзанич Віталій Михайлович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Петрецький Іван Іванович

аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

Процеси глобалізації призвели до появи нових організаційно-правових форм підприємництва, які забезпечують досягнення галузевих переваг. Дослідження світового досвіду кластеризації підприємств свідчать, що кластерний підхід активізує темпи управління розвитком підприємництва на національному та регіональному рівнях [3].

В Україні варто на загальнодержавному й регіональному рівнях реалізувати заходи з організаційно-економічного і правового забезпечення формування й стимулювання створення кластерів за регіонами.

Основним завданням розвитку кластерів є насамперед досягнення балансу інтересів і виробничо-технологічних можливостей підприємств. Ефективна система реалізації кластерного підходу вирішується шляхом раціональної політики фінансування та управління регіоном. Основною метою кластеризації є об'єднання різних видів наявних потенціалів задля досягнення таких завдань:

- максимального завантаження виробничих потужностей;
- зниження витрат та ризиків,
- фінансування інноваційної діяльності,
- управління потенціалом на підприємствах різних галузей,
- підвищення конкурентоспроможності регіону.

Згідно з науковими поглядами Г. Фрімена, Ф. Фельдмана, Г. Хакена, Дж. Мітчела, кластеризація трактується ними як «спосіб подолання «замикаючих» ефектів, характерних як для ринкової (дефіцит обігових коштів, асиметричність інформації, вхідні бар'єри на ринках тощо), так і для державної координації (дефіцит координації, інформаційного обміну, експансія державного контролю тощо) економічної діяльності, під якими розуміється ситуація, коли вони не забезпечують повного розкриття наявного інноваційного потенціалу, тобто з позицій певного втраченого ефекту» [4].

Причинами кластеризації можуть бути організаційні, економічні, техніко-технологічні, інформаційні, соціальні умови. Розглянемо характерні причини таких утворень.

Така структуризація причин і ознак організаційно-правових форм управління є основою для побудови стратегії інвестиційної привабливості регіону. Кластеризація дає змогу обирати оптимальну форму співробітництва, залежно від інвестиційної активності, мети, наявного потенціалу, сфер діяльності, виробничої спрямованості, необхідності організаційної автономії, державного регулювання тощо.

Світовий досвід засвідчує приклади успішної реалізації кластеризації з метою підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності регіону.

Проведені дослідження доводять, що кластери стимулюють значне підвищення продуктивності праці через впровадження інновацій. В рамках регіональних кластерів знижуються витрати на прикладні дослідження та впровадження нововведень за рахунок оптимізації виробничої структури. Кластери забезпечують також зниження управлінських витрат учасників за рахунок додатного ефекту, широкого використання інформаційних технологій, логістики, інжинірингу тощо.

Розвиток кластерів залежить від доступу підприємств регіону до провідних джерел наукових знань і сучасних технологій. Ключову роль в орієнтації кластера відіграють інфраструктурні системи інтелектуального і фінансового капіталів.

Список використаних джерел

1. Арсеєнко А.Г, Єценко П.С. Нова парадигма розвитку економіки – настійний виклик нашого часу / А.Г. Арсеєнко П.С. Єценко // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – С. 28-47.
2. Штулер І.Ю., Сержанов В.В Державна політика залучення інвестицій в стратегії розвитку національних економік / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство» . – 2017. – Випуск 16. – С. 162-166.
3. Венчурный бизнес в ожидании второй волны: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business.rin.ru/cgi-in/search.pl?action=view&num=342108&razdel>.
4. Clusters of innovation. Regional Foundations of U.S. Competitiveness: [Text]. Professor Michael E. Porter, Harvard University. Monitor Group, on the Frontier, Council of Competitiveness. – Washington, 2005. – 132 p.

Яценко Євгеній Олександрович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
ВНЗ Національна академія управління
м. Київ, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСНОВНИХ ФОНДІВ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

Постановка проблеми. Однією з основних умов розвитку галузей економіки нашої країни є інвестування в основний капітал, до якого належать основні засоби, нематеріальні активи та фінансові інвестиції. Останнім часом збільшилося значення речових факторів виробництва – основних фондів. Розвиток національної економіки безпосередньо пов'язаний із відтворенням основних фондів – рушіїв виробництва, тому що задоволення суспільних потреб вимагає реконструкції та технічного переозброєння існуючих чи введення в дію нових основних фондів в умовах економічної кризи та стрімкого розвитку науки і техніки. Для досягнення цієї мети необхідні інвестиції. Саме інвестиції є основою для розвитку підприємств та всіх галузей народного господарства.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку нашої держави потребує здійснення необхідної інвестиційної політики, від якої залежить стан виробництва, технічний рівень основних фондів підприємств, галузей економіки тощо. А це, у свою чергу, дозволить забезпечити конкурентоспроможність підприємств, їх прибутковість. Тому дослідження теоретичних аспектів інвестиційної діяльності є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку економічної думки нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні у науковій економічній літературі дається різноманітне визначення інвестиціям, адже різні автори трактують це поняття по-своєму. Так, наприклад, у Л. Гітман та М. Джонк поняття «інвестиції» асоціюється із способом розміщення

капіталу, що має забезпечити його збереження або зростання [8], а В.Г. Федоренко [11] та І.Б. Скворцов [10] під інвестиціями розуміють вкладення капіталу, що в подальшому дасть можливість отримати прибуток. У свою чергу, відомий економіст Дж. Кейнс вважав, що «інвестиції – це та частина прибутку, нагромадженого за певний період часу, що не була використана для споживання» [9]. Проаналізувавши різні літературні джерела [2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11] можна дійти до висновку, що «інвестиції» – це різного роду майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інші види діяльності, у результаті якої формується прибуток.

Взаємозв'язок між поняттями «інвестиції» та «основні фонди» полягає у тому, що сучасна економіка нашої країни потребує капіталовкладень, оскільки вони стимулюють і підтримують її розвиток. Вивчення теоретичної частини та дослідження цих двох понять допоможе зникнути багатьом проблемам виробництва і сучасної економіки.

Основною метою даної статті є визначення взаємозв'язку між поняттями «інвестиції» та «основні фонди», а також уточнення їх трактування у науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати поняття «інвестиції», то спочатку слід виконати аналіз їх трактування у законодавстві нашої країни. Широке трактування інвестицій характерне для Закону України «Про інвестиційну діяльність», де під ними розуміють всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інші види діяльності, у результаті якої утворюється прибуток (дохід) [4]. Тобто, відповідно до законодавства, інвестиції, спрямовані у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів, здійснюються у формі капіталовкладень. Широке трактування інвестицій об'єднує два вузьких трактування. Відповідно до одного вузького трактування інвестиції – це витрати на придбання цінних паперів, акцій, облігацій, що випускаються підприємством або державою – виступають як фінансові інвестиції. За другим вузьким трактуванням інвестиції – це витрати на створення, розширення, реконструкцію основних фондів, що означає інвестування в реальний капітал. Такі інвестиції забезпечують одержання набагато більшого прибутку. Реальні інвестиції дістали ще назву виробничих або капітальних вкладень. Капіталовкладення – це кошти в сукупності витрат на створення нових, розширення, реконструкцію, технічне переоснащення діючих підприємств та оновлення основних фондів, впровадження нової техніки у виробничих галузях народного господарства, будівництво об'єктів усіх галузей соціальної сфери та виконання проектних і геолого-розвідувальних робіт [5]. Основними функціями капіталовкладень є: забезпечення приросту нових основних фондів, покриття витрат на основні фонди, що експлуатуються на підприємстві; створення необхідного резерву для

безперервності будівництва об'єктів на майбутній період.

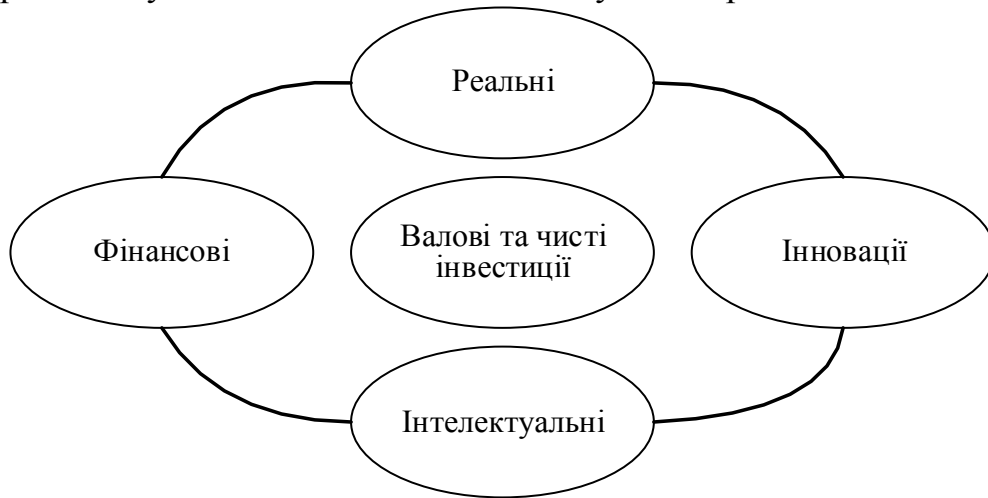

Рис. 1 Класифікація інвестицій за формами. *Складено автором*

На рис. 1 показано розширену схему загальної класифікації інвестицій за формами, що розкриває їх взаємозв'язок, а також економічний характер [7, с.10].

Якщо брати до уваги первинний зміст інвестицій, який полягає у вилученні економічних благ із поточного споживання і використання їх як ресурсів для збільшення можливостей створення благ у майбутньому, то під інвестиціями слід розуміти довготермінове вкладення коштів у ресурси, які використовуються протягом тривалого періоду часу. Якщо користуватися термінологією австрійської школи у політичній економіці, то мова йде про так звані блага вищих порядків. За сучасною термінологією блага нижчого порядку – це продукція безпосереднього споживання, а вищого – основні виробничі фонди: другого порядку – для виробництва благ першого порядку; блага третього порядку – для виробництва благ другого порядку і т.д.

Відомий представник австрійської школи у політичній економії О. Бем-Баверк писав: «Те, що обхідні методи за своєю віддачею переважають над прямими методами, – це одне з найбільш важливих і фундаментальних положень усієї теорії виробництва» [12, с. 461].

Ще один представник цієї школи К. Менгер твердив: «...якщо народ не обмежується лише окупаторною діяльністю, тобто збиранням існуючих благ нижчого порядку (у первісному стані людей переважно першого і лише частково другого порядку), а переходить до благ третього, четвертого та вищого порядку і прагне для задоволення своїх потреб до благ все вищих порядків, то за таких умов ми зможемо зауважити... прогрес у добробуті...» [13 с.57-58].

Об'єктами інвестування часто виступають основні фонди (будівлі, споруди, транспортні засоби, обладнання), в цьому і полягає взаємозв'язок між інвестиціями та основними фондами. Надалі у роботі під інвестиціями ми розумітимемо саме реальні інвестиції в основні засоби (ОЗ). При цьому

ОЗ, основні фонди та капітал є дуже близькими поняттями, які характеризують ресурси, що використовуються протягом тривалого періоду часу, тобто «блага вищих порядків». Варто зазначити, що серед фахівців фактично не виникають суперечки щодо однакового трактування ОЗ і основних фондів. Однак досить часто трактування капіталу пов'язується не стільки з ресурсами, що використовуються протягом тривалого періоду часу, скільки з виробничими відносинами. Першим, хто дав наукове визначення основним фондам, вважається А. Сміт. Він вважав, що фондом є будь-яке нагромадження продуктів землі та праці [3, с.327]. Фонд фігуруватиме капіталом лише в тому випадку, якщо він приносить власнику дохід чи прибуток [3, с.327]. Сміт визначає фонди як матеріальне підґрунтя для утворення капіталу. В економічній літературі найчастіше зустрічається, що основні засоби – це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію [5, с.30]. Точка зору вчених зводиться до того, що основні фонди – це обмежений економічний ресурс [2, с.84].

Отже, як зазначалося вище, основні засоби, які є частиною основного капіталу, до якого належать й основні засоби. Основні засоби є засобами праці, що є матеріально-речовими елементами, грошовим вираженням яких є основні виробничі і невиробничі фонди. Значна частина економістів вважає, що основні засоби – це ті, що мають довгостроковий термін експлуатації і використовуються, переважно, протягом усього існування підприємства [1, 2, 5]. Це означає, що недіючих основних засобів не буває. Аналізуючи визначення основних фондів, можна звести їх до твердження: «основні фонди» – матеріальні активи різного роду, що виступають невід'ємною частиною процесу виробництва і становлять основу для створення капіталу, і саме це вказує, що частина отриманого капіталу обов'язково має йти на модернізацію і покращення стану діючих основних фондів, а також закупівлю нових (транспорту, обладнання та ін.).

Сучасна класифікація основних фондів за даними центрального статистичного управління полягає у виділенні таких груп основних фондів: будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини й устаткування, транспортні засоби, інструмент, виробничий і господарський інвентар та інші основні фонди. Варто звернути увагу на ту обставину, що у Положенні до ОЗ відносяться земельні ділянки, тоді як Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» до основних фондів земельні ділянки не відносить. Це свідчить про не ідентичність близьких за змістом понять «основні засоби» та «основні фонди» [4].

Таким чином, з'ясувавши, що принципової різниці між поняттями «основні фонди», «основні засоби» та «капітал» нема, вважатимемо за доцільне використання у подальшому терміну «основні засоби», як такого, що змістовно наймісткіше охоплює відповідні ресурси (на відміну від

основних фондів, які не включають землі) та не має негативного політичного навантаження (як це є у випадку капіталу). Відповідно, під інвестиціями ми розумітимемо вкладення коштів у ОЗ.

На галузі економіки значний вплив справляє рівень концентрації, спеціалізації та кооперації виробництва, а самі галузі відрізняються між собою структурою основних фондів. Частка активної частини основних виробничих фондів буде більшою, якщо рівень концентрації виробництва та ступінь механізації та автоматизації виробництва будуть високими. Структуру основних фондів та їх частку у галузях народного господарства в 2019 році подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура основних фондів та їх частка
у галузях народного господарства у 2019 р.

Основні фонди	Середній %
Виробничо-технічні споруди і будівлі	25-30
Споруди і передавальні пристрої	15-16
Передавальні засоби	8-10
Силові машини і устаткування	35-40
Транспортні засоби	3-5
Інструменти і приладдя	1-2
Виробничий інвентар	0,5-1

Складено автором за даними ukrstat.gov.ua

Доволі розповсюдженою класифікацією основних фондів є їх поділ на так звані активні та пасивні. При цьому, до активних відносяться основні фонди, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі і завдяки цьому забезпечують належний обсяг та якість продукції, а до пасивних – ті, що створюють умови для здійснення процесу виробництва. До активної частини основних фондів відносять переважно робочі машини й устаткування, інструмент, вимірювальні та регулюючі прилади і пристрої, обчислювальну техніку, деякі технічні споруди – гірничі виробки шахт, газові й нафтові свердловини, а до пасивної – будівлі, споруди тощо.

На нашу думку, з поділом основних фондів на активні та пасивні слід бути дуже обережним, оскільки там не все так однозначно, як може здаватися на перший погляд. Традиційно вважається, що оптимізація структури ОЗ повинна відбуватися за допомогою максимально можливого збільшення у ній активної частини і, відповідно – зменшення пасивної. З цим можна було б погодитися, але лише тоді, коли існуватиме чітка та обґрунтована методика поділу основних фондів на активні та пасивні. Дотримуватися ж традиційного положення, що виробниче обладнання – то активні основні фонди, а виробничі будівлі – пасивні, загрозовано через можливість прийняття помилкових рішень.

По-перше, заощадження на виробничих будівлях може спровокувати підвищені витрати на виробниче обладнання, яке у такій ситуації мало би

бути, наприклад, стійкішим до руйнівних впливів навколишнього природного середовища. По-друге, у деяких галузях економіки будівлі слід однозначно відносити до активної частини основних фондів, оскільки вони безпосередньо беруть участь у виробничому процесі. Так є, наприклад, у санаторіях та готелях, де архітектурно-будівельні рішення відіграють велике значення у привабливості клієнтів. Це означає, що не потрібно прагнути максимізувати частку активних основних фондів у їх структурі, але можна фіксувати структуру основних фондів, яка відповідає оптимальному варіанту інвестицій.

Таким чином, у нашому дослідженні ми розкрили взаємозв'язок понять «основні засоби» та «інвестиції». На нашу думку, процес інвестування на сьогодні повинен бути орієнтований на першочергове задоволення потреб у розвитку тих галузей, що доповнюють і обслуговують основне виробництво. В майбутньому слід приділяти особливу увагу проблемам вивчення і дослідження основних фондів, адже вони є матеріальною основою процесу виробництва.

Отже, реальні інвестиції є основним джерелом ефективного розширеного оновлення основних фондів і переходу виробництва до рівня високотехнологічного розвитку. Тому збільшення обсягів і удосконалення структури інвестицій в основний капітал є вирішальними із найважливіших завдань економічної політики. Слід активніше використовувати нові джерела зовнішнього фінансування інвестицій: банківське інвестування, іноземне інвестування, інвестування за рахунок операцій на фондовому ринку. Без цього неможливо здійснити структурну перебудову вітчизняної економіки та виконати стратегічні завдання високотехнологічного прориву.

Список використаних джерел

1. Сук Л.К., Сук П.Л. Облік власного капіталу // *Бухгалтерія в сільському господарстві*. – 2005. – №14. – С. 43-47.
2. Александрова М.М., Виговська Н.Г., Кірейцев Г.Г., Петрук О.М., Маслова С.О. *Фінанси підприємств: Навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч.* / Г.Г. Кірейцева (ред.). – 2. вид., перероб. та доп. – К.: ЦУЛ, 2002.
3. Смит А. *Исследование о природе и причинах богатства народов.* / А. Смит.
4. Конституція України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>
5. Хачатуров Т.С. *Эффективность капитальных вложений.* – М.: Экономика, 1979. – С.45.
6. Комаров И.К. *Новая инвестиционная политика и строительство.* – М.: Мысль, 1971. – 121 с.7.
7. Кузьмін О.Є, Князь С.В., Тувакова Н.В., Кузнєцова А.Я. // *Інвестиційна та інноваційна діяльність: Монографія / За наук. Ред. проф., д-ра екон. наук О.Є. Кузьміна.* – Львів: ЛБІНБУ, 2003-233 с.
8. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. *Основи інвестування: Пер. с англ.* – М.: Дело, 1999. – 991 с.
9. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. *Менеджмент інноваційно-інвестиційного*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Rozega, 20-21 лютого 2020 року*

розвитку підприємств України. – К.: Знання, КОО, 1999. – 514 с.

10. Скворцов І.Б. *Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика: [монографія] / І.Б. Скворцов. – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2003. – 312 с.*

11. Федоренко В.Г. *Інвестиційний менеджмент / В.Г. Федоренко. – К.: МАУП, 2001. – 280 с.*

12. Блауг М. *Экономическая мысль в ретроспективе: Пер. с англ. – 4-е изд. – М.: Дело Лтд, 1994. – 720 с.*

13. Менгер К. *Основания политической экономии// Австрийская школа в политической экономии: Пер. с нем. – М.: Экономика, 1992. – С. 31-242.*

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова Олена Михайлівна
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Сучасний розвиток національного і світового господарства характеризується наростанням і прискоренням процесів глобалізації, які несуть певні блага і, в той же час, є ідеальною основою для трансформації існуючих і появи принципово нових загроз безпеці, як окремих держав, так і всієї світової спільноти.

Особливої актуальності в умовах, які склалися набуває осмислення феномена сучасного тероризму і механізмів протидії йому.

Традиційно тероризм розглядається як засіб боротьби за політичну владу; злочин, спрямований, в першу чергу, проти політичних інститутів суспільства.

У той же час за останні кілька років терористичні організації ставлять перед собою за мету яка відповідає більше економічними інтересами. Деякі з них фактично перетворилися в мережеві структури і здатні не тільки повністю профінансувати свою діяльність, а й накопичують фінансові ресурси для її розширення, а також для фінансування наукових досліджень, спрямованих на розробку зброї масового знищення для терористичних цілей. Таким чином, сфера загроз, які виходять від міжнародного тероризму, помітно розширилася. До неї можна віднести загрози економічній безпеці держави.

Одним з центральних аспектів у зв'язку з цим є дослідження феномену «економіки терору», визначення його зв'язку з тіньовою економікою, легалізацією злочинних доходів, корупцією, виявлення джерел, з яких складаються доходи терористичних організацій і визначення механізмів, які використовуються для фінансування терористичної діяльності.

В умовах активного розширення масштабів міжнародного тероризму за рахунок значного зміцнення його матеріальної бази з'являється необхідність прийняття відповідних правових і організаційних заходів з боку усього світового співтовариства. Питанням протидії фінансуванню тероризму, як основний запобіжний захід боротьби з цією глобальною загрозою, приділяється підвищена увага, як з боку міжнародних організацій, так і національних спецслужб, правоохоронних органів та інших суб'єктів

протидії тероризму. У той же час, не дивлячись на окремі позитивні результати, діяльність національних органів по боротьбі з фінансуванням тероризму здійснюється безсистемно, без урахування закономірностей формування і руху грошей терору і структури його економічної бази.

Таким чином, постає очевидною необхідністю, щодо формування комплексної системи протидії економічним основам міжнародного тероризму в загальній системі забезпечення економічної безпеки України.

Економічна основа тероризму складається з багатьох елементів – джерел і механізмів, зачіпає широкий спектр соціальних відносин, які необхідно враховувати. Таким чином, діяльність по протидії та запобіганню економічним основам міжнародного тероризму передбачає залучення всіх інститутів забезпечення економічної безпеки, широкого кола різних державних відомств і громадських організацій, сама ж боротьба повинна стати не кримінологічною, а соціально-політичною проблемою.

Особливу увагу при цьому слід приділити вирішенню цілої низки актуальних організаційних і правових проблем вдосконалення інститутів забезпечення економічної безпеки з урахуванням нових викликів і загроз, що походять від міжнародного тероризму.

Протягом останніх років світова економіка зазнає глибоких змін, зумовлених прискоренням темпів розвитку процесів глобалізації. Нові умови привели до розширення сфер і меж дії транснаціональних корпорацій, до поглиблення зв'язків між країнами та посилення їх взаємозалежності. Глобалізація як процес формування і подальшого розвитку єдиного загальносвітового фінансово-економічного простору на базі нових, переважно комп'ютерних технологій являє собою багатовимірний і багаторівневий феномен, який можна аналізувати з різних точок зору.

Незалежно від різних підходів до сутності даного поняття, безсумнівним є те, що процеси глобалізації служать ідеальною основою для трансформації існуючих і появи принципово нових загроз безпеці, як окремих держав, так і всієї світової спільноти.

У зв'язку з розвитком міжнародної тіньової економіки, транснаціоналізацією злочинності, її зрощенням з міжнародним тероризмом з'являється необхідність перегляду всієї системи глобальної безпеки, а також сучасної економічної безпеки в системі національної та міжнародної безпеки.

В умовах трансформації терористичної загрози, її перетворення в систему глобальних загроз, пов'язаних з діями міжнародного тероризму, інтереси виживання людської цивілізації, диктують необхідність формування системи міжнародної безпеки в колективних, спільних і регіональних формах. Реальність сучасного світу полягає в неподільності її безпеки. Сьогодні вже неможливо забезпечити процвітання і стабільність в одному регіоні, якщо інший залишається джерелом економічної відсталості і

нестабільності. Таким чином, боротьба з сучасним тероризмом в процесі забезпечення безпеки стає загальносвітовою проблемою.

Сучасні тенденції розвитку міжнародної безпеки також знаходять своє відображення в різкому посиленні ролі економічної безпеки як фундаментальної основи економічно ефективної держави в цілому, розширення меж і ускладнення її структури, у формуванні різних рівнів забезпечення, в створенні нових і реформуванні діючих інститутів в цій області. Сьогодні, як і по відношенню до національної безпеки в цілому, треба говорити про глобальну економічну безпеку, спільних формах міжнародної безпеки окремих країн і регіональних інтеграційних утворень, співвідношенні міжнародної та національної економічної безпеки, видовій типології національної економічної безпеки.

Система забезпечення економічної безпеки в Україні почала формуватися в середині 90-х років, в розпал системної кризи в країні, яка охопила економіку, фінанси, управління, інститути влади і, як наслідок, інститути забезпечення національної безпеки. В цей час кризовий стан економіки і системи державного управління ускладнювався слабкістю інститутів громадянського суспільства, яке знаходилося на самому початку свого розвитку.

Один з основних питань, що визначають економічну безпеку, – це оцінка України як держави, її геополітичного положення і національних інтересів. Перш за все, необхідно розглянути особливості геополітичної ситуації в світі, які пов'язані з активізацією тероризму в міжнародному масштабі.

Характерними рисами ситуації, що складається в сучасному світі є:

- перехід від біполярного до монополярного світу, дія тенденцій до глобального домінування США в системі сучасних геополітичних відносин; протидіючі тенденції до формування нових геополітичних (регіональних) центрів сили і впливу;
- посилення інтеграції європейських країн і просування НАТО на Схід;
- розвиток форм і методів глобального регулювання, знижується самостійність окремих держав як суб'єктів світової політики;
- підвищення ролі нових політичних технологій, які забезпечують вироблення і реалізацію рішень для досягнення конкретних цілей;
- можливість використання нових ідей, відкриттів і створення нових систем, в тому числі у військових цілях, розробка принципово нових видів зброї, застосування якої в багатьох випадках не може бути розпізнана противником;
- швидка зміна доктрин геополітичних суб'єктів, їх окремих груп, місця останніх в світовому співтоваристві, відома заангажованість ряду доктрин, обумовлена як стратегічними, так і чисто тактичними цілями

ключових гравців світової політики.

У цих нових умовах звичні, давно сформовані форми і методи забезпечення безпеки малоефективні. Сьогодні потрібно принципово новий підхід, який буде враховувати інтереси всіх країн і, перш за все, забезпечувати захист регіональних інтеграційних процесів, які в певній мірі запобігають і балансують негативні тенденції розвитку процесів глобалізації.

Прикладом такої тенденції є можливість розвитку геополітичної ситуації в інтересах тільки однієї держави або окремих блоків держав. Виникають нові концепції, які допускають застосування військової сили при вирішенні найбільш гострих міжнародних проблем (так звані «гуманітарні інтервенції»; превентивні дії проти терористичних мереж і «держав-спонсорів тероризму»).

Успіх у боротьбі з новими загрозами в умовах геополітичної ситуації XXI ст. буде забезпечений динамічною інтеграцією України та всієї світової спільноти в усіх напрямках співробітництва в цілях боротьби з міжнародним тероризмом.

На тлі нових загроз і неоднозначних процесів глобалізації є ще певна специфіка, яка формує проблеми безпеки України як сучасної держави. Ці проблеми обумовлені внутрішніми суб'єктивними факторами, які посилюють вплив зовнішніх загроз. Різкий перехід до нового економічного ладу, розпад економічних зв'язків з колишніми союзними республіками – все це негативно позначилося на реальній економіці країни. Крім того, відсутність протягом тривалого часу осмисленої стратегії розвитку зовнішньоекономічної політики також негативно відбилася на внутрішніх і зовнішніх зв'язках в нових господарських умовах.

Центральне місце в системі забезпечення економічної безпеки займає категорія «загрози». Говорити про безпеку, що не характеризує загрози цієї безпеки, неможливо, тому що безпека реалізує себе, перш за все, як боротьба з певними існуючими загрозами.

Сьогодні сформувалися нові виклики і загрози економічній безпеці, які вимагають осмислення і негайної реакції з боку інститутів забезпечення економічної безпеки, включаючи правоохоронні структури і спецслужби.

Новим феноменом є поява так званих «суміжних» загроз економічній безпеці. У науковій літературі їх називають по-різному: «транскордонні», «симбіотичні», «субконвенціальні». Суть їх у взаємозв'язку і в неподільності; всі вони, так чи інакше, тісно пов'язані з загрозою тероризму.

Один із серйозних викликів в боротьбі з тероризмом і організованою злочинністю, пов'язаний з тим, що корупція призводить до розвалу державних структур, подриву довіри у населення.

Однією з причин тісного зв'язку держави і криміналу є слабкість правової держави в цілому, державного управління зокрема, відсутність державної ідеології, цивільного контролю. Так, в країнах Середньої і

Південно-Східної Азії, вважається, що поліція не ефективна в боротьбі з серйозними злочинами і тероризмом. Частково це відбувається в силу того, що поліцейські самі тісно пов'язані з кримінальними структурами і контрабандою наркотиків.

Без будь-яких серйозних і глибоких державних реформ, особливо які включають реформи економічних і фінансових систем, тенденція злиття організованої злочинності, тероризму, регіональних еліт і національних урядів буде посилюватися.

Сьогодні тіньова і кримінальна економіка є складовим елементом всієї господарської системи України і характеризується такими рисами, як поширення прихованої зайнятості, преведення капіталу за кордон, офшорні зони, ведення «чорної» бухгалтерії, човникова і бартерна торгівля, корупція і т.д. Формування тіньового капіталу шляхом здійснення свідомо незаконної діяльності є матеріальною базою організованої злочинності, терористичних угруповань і корупції.

Однією з головних особливостей сучасної тіньової економіки є її криміналізація, підвищення частки економічної злочинності, зростання впливу організованої злочинності. Практика демонструє адаптивність, технічність і кваліфікованість шахрайських схем, їх диверсифікацію, перетворення в інтернаціональні. Організована злочинність є одним з найважливіших чинників криміналізації тіньової економіки. Організована злочинність прагне отримати під свій контроль цілі галузі економіки (ряд ключових сировинних галузей, алюмінієву промисловість, автомобілебудування і інше).

Глобалізація тіньових економічних відносин і транснаціоналізація злочинності веде до того, що українська тіньова економіка і світ злочинності все більш втягуються в глобальну тіньову економіку і міжнародне кримінальне співтовариство. Україна стає полем дії міжнародних кримінальних сил, їх взаємодії з кримінальним співтовариством. Україна перетворюється також в транзит основних кримінальних потоків, пов'язаних з наркотрафіком, контрабандою, торгівлею зброєю, незаконною міграцією, тісно пов'язаною з нею торгівлею «живим товаром». Позиціонування України в сучасному світі має враховувати і ту сторону сучасного світоустрою з відповідними політико-правовими висновками для теорії і практики національної безпеки.

Важливою складовою тіньової економіки як об'єкта кримінологічного аналізу є економічна злочинність. Економічна злочинність в Україні стає невід'ємним елементом господарського життя, проникає в усі фінансово-господарські структури і галузі економіки. Негативний вплив економічної злочинності на національну безпеку України нерівномірний, він розподіляється залежно від суб'єктів які здійснюють ці злочини, а так само від галузі економіки, в яких вони відбуваються.

Тероризм як явище має вікову історію. Спочатку терор (від лат. terror – страх, жах) був спрямований проти державних і громадських діячів і носив політичний характер.

Небезпека терору обумовлена тим, що терористичний акт може бути використаний певними політичними колами тієї чи іншої країни для розв'язання військового конфлікту, який може перерости у великомасштабну війну.

Аналіз стану сучасного тероризму дозволяє виділити найбільш істотні його особливості, які становлять безсумнівний інтерес для визначення його економічних основ.

По-перше, сучасний тероризм став, по суті, невідемний від організованої злочинності та економічної злочинності.

По-друге, відмінною рисою сучасного тероризму є використання, поряд з кримінальними, легальних джерел для його фінансування.

По-третє, формування і діяльність терористичних організацій будується по мережевому принципу і експансія цих організацій дослідниками і правоохоронними органами в різних країнах світу представляється у вигляді павутини, яка поширюється у різні боки.

По-четверте, принциповою відмінною характеристикою сучасного тероризму залишається відсутність лінії або іншої форми розмежування сторін, формується транснаціональний тероризм, тобто наддержавний.

По-п'яте, сучасний тероризм перетворюється в прибутковий бізнес глобального масштабу.

В економіці терору склалися стійкі фінансові сектори, кругообіг фінансових ресурсів. В їх рамках формуються капітали терору, відбувається відмивання і легалізації «брудних грошей», за рахунок яких фінансується тероризм. Ці сфери також утворюють стійкі відносини і інститути, що становлять економічну базу міжнародного тероризму. Новим явищем можна вважати те, що цілком легальні фінансові інститути, неурядові фонди (як національні, так і міжнародні) можуть бути джерелом фінансування терористичних рухів і конкретних диверсійно-терористичних актів.

Економіці терору як системі властива структуризація по компонентах і елементах, основними з яких є – джерелами формування кримінального капіталу (джерела фінансування тероризму) і механізми руху капіталу терору.

Аналіз фінансових потоків тероризму дозволяє, перш за все, виділити дві великі групи джерел його фінансування: кримінальні та легальні або, як вказують деякі фінансові експерти, пряме «відмивання грошей» і «відмивання грошей навпаки», тобто перетворення легальних засобів в гроші терору.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Rozega, 20-21 лютого 2020 року

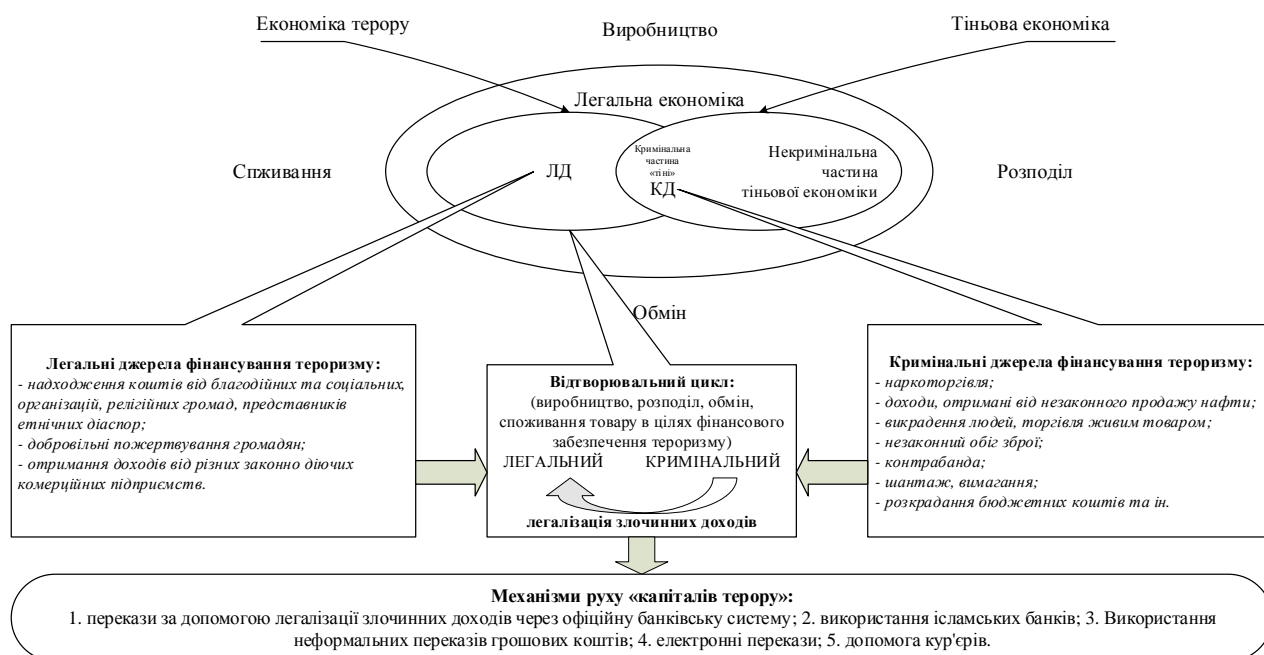

Рис. 1. Структура «економіки терору». Складено автором

Більшість незаконних збройних формувань користуються кримінальними методами (джерелами) самофінансування. Для цього здійснюються розбійні напади; вимагання; викрадення людей з метою викупу; торгівля наркотиками; шахрайство у фінансовій сфері; виготовлення і збут підроблених грошей або цінних паперів; контрабанда тощо Дані види злочинного промислу здійснюються не тільки в місцях безпосередньої діяльності незаконних збройних формувань, а й у віддалених від них регіонах.

Певна частина екстремістських організацій, крім злочинних доходів, отримують кошти також від *легальних джерел*. Діапазон таких джерел фінансування злочинної діяльності виключно широкий:

- спонсорська допомога зарубіжних організацій і окремих держав;
- пожертвування через соціальні та релігійні організації;
- отримання доходів від різних законно діючих комерційних підприємств, що належать безпосередньо учасникам терористичних груп або діловим людям.

Висновки. Підводячи підсумок можна підкреслити, що сучасний міжнародний тероризм є глобальною, багатоплановою, довготривалою, системною загрозою суспільству з широким комплексом факторів. Ефективність протистояння сучасному тероризму багато в чому буде залежати від результативності боротьби з фінансовими структурами які його «підживлюють».

Аналіз фінансових потоків терористичної діяльності свідчить про формування «нової економіки терору», яка парадоксальним чином являє собою складну систему сучасних фінансових механізмів, новітніх ІТ-

технологій в поєднанні з середньовічною фінансовою архаїкою, характерною для ісламської культури.

Боротьба з фінансуванням тероризму – це вже не рішення окремих проблем на рівні окремих держав, це боротьба зі сформованою і добре налагодженою системою в рамках міжнаціональної і міжнародної взаємодії відповідних органів і структур. Однак швидких успіхів досягти неможливо, негайні заходи в підсумку могли б зашкодити економіці в довгостроковому періоді.

Тероризм дуже глибоко укорінився в сучасне економічне життя і завдання його оздоровлення можна вирішувати тільки комплексно, системно, на основі обґрунтованих довгострокових стратегій при ефективній взаємодії держави, суспільства, громадян, всіх гілок державної влади, компетентних органів і структур.

Список використаних джерел

1. Антонова О.М. Класифікація загроз економічній безпеці за секторами економіки / О.М. Антонова // Тез. доп. «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» [Thesis of the 7th International Scientific Seminar]. Kyiv-Venice-Verona, 15-18 грудня 2018 р. – С.107-113.
2. Антонова О.М. Модель практичного застосування класифікації загроз економічній безпеці / О.М. Антонова, В.А. Ільченко // Актуальні проблеми економіки №1. – 2019. – К.; НАУ, 2019. С. 30-37
3. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.
4. Ільченко В.А. Класифікація загроз економічній безпеці на основі існуючих організаційно-правових форм та «збиральної групи загроз» / В.А. Ільченко // Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали II-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції, 12-14 жовтня 2018 р. – Київ. – С. 69-73.
5. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К.: КВШ, 1998. – 462 с.
6. Лауге Клаус: «Новые формы терроризма – аспекты, тенденции, гипотезы», в: Современный анализ 11, Мюнхен 1998.
7. Schatz A. «Osterreichische Militarische, Zeitschrift». – 2002. – №3.
8. Сенчагов В.К. Экономическая безопасность: геополитика, глобализация, самосохранение и развитие / Сечагов В. К. – М.: Финстатинформ, 2002. – 446 с.
9. Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації: монографія / Флейчук М. І. – Львів: Арал, 2008. – 660 с.

Єрохін Сергій Аркадійович
доктор економічних наук, професор
Ректор ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ГЛОБАЛЬНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ

Глобальний характер загроз економічній безпеці, пов'язаний з розширенням масштабів міжнародного тероризму диктує необхідність формування відповідних глобальних інститутів, прийняття правових та організаційних заходів з боку усього світового співтовариства. В даний час немає організації або групи, яка займалася б виключно боротьбою з фінансуванням тероризму. Питанню протидії фінансуванню тероризму, як основним запобіжним заходом боротьби з міжнародним тероризмом, приділяється підвищена увага, як з боку міжнародних організацій, так і національних спецслужб, правоохоронних органів та інших суб'єктів протидії тероризму [3].

В сучасних умовах механізми протидії міжнародному тероризму складаються з колективних, спільних і регіональних форм міжнародної економічної безпеки, що представляє собою комплекс міжнародних умов співіснування домовленостей та інституціональних структур, при якому кожній державі-члену міжнародного співтовариства забезпечується можливість вільно обирати і здійснювати свою стратегію соціального і економічного розвитку, не зазнаючи зовнішнього тиску і розраховуючи на невторчання, розуміння та взаємовигідне співробітництво з боку інших держав [1].

Основними інституціями протидії міжнародного тероризму є Організація об'єднаних націй (ООН), провідні країни «великої вісімки», Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), регіональні інтеграційні об'єднання, а також неурядові організації Financial Action Task Force on Money Laundering – Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ), Євразійська група щодо протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму (ЕАГ).

Найважливішою інституцією міжнародної системи протидії тероризму є: ООН, яка як провідною міжнародною організацією, що ставить за мету зміцнення правової та організаційної бази для більш ефективної та тісної співпраці всіх країн в боротьбі з фінансуванням тероризму.

Вся робота міжнародної спільноти щодо створення законодавчої бази, яка регулює боротьбу з тероризмом, будується на основі універсальних інструментів, резолюцій і Конвенцій ООН, яка в свою чергу надає країнам допомогу в розвитку та удосконаленні національних законодавств.

Цільовою групою з фінансових заходів, яку підтримує Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), видані спеціальні рекомендації щодо фінансування тероризму, які стосуються відмивання грошей.

У Рекомендаціях «країн великої вісімки» з протидії тероризму [2, 4], надається велике значення зусиллям щодо попередження тероризму і боротьби з ним. Посилено заходи, пов'язані з реагуванням на загрози, які походять від транснаціональної злочинності. Рекомендації покликані поліпшити практику, заходи і взаємозв'язку, існуючих механізмів, процедури та мережі захисту суспільства від терористичних загроз.

У Рекомендаціях також відзначено, що необхідно перейти від заморожування активів терористичних організацій до їх конфіскації з метою повного позбавлення терористів їх фінансових ресурсів.

В якості інструментарію боротьби з терористичною діяльністю передбачається використовувати прийняті міжнародним співтовариством рекомендації, резолюції, конвенції, пов'язані з протидією терористичної діяльності та її фінансування.

Список використаних джерел:

1. *Экономическая и национальная безопасность: Учебник / Под общей редакцией Е.А. Олейникова. – М.: Издательство «Экзамен», 2004. – С. 127.*
2. *Встреча министров иностранных дел «Группа восьми», Уистлер, Британская Колумбия, 12-13 июня 2002 года. Режим доступа: https://www.mid.ru/obsievoprosy-mezhdunarodnoj-bezopasnosti-i-kontrola-nad-vooruzheniami/-/asset_publisher/6sN03cZTYZOC/content/id/553916*
3. *Перкел У. Отмывание денег и терроризм: неформальные системы передачи денежных средств // Эмирикен Криминл Ло Ривью, США, 2003, №1. Режим доступа: https://www.imolin.org/pdf/imolin/FATF_Study_on_Hawala_and_Similar_Service_Providers_RUS.pdf*
4. *Приходько О.В. Борьба с международным терроризмом: Россия, США и Европа / О. В. Приходько // США – Канада: Экономика. Политика. Культура. – 2003. – № 5. – С. 3-24.*

Сугак Тетяна Михайлівна
*кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна Академія Управління»
м. Київ, Україна*

**РОЛЬ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ**

Одним із пріоритетних завдань держави в ринкових умовах, що характеризуються високою невизначеністю і нестабільністю зовнішнього

середовища є захист від зовнішніх та внутрішніх загроз фінансової безпеки країни. Частина внутрішніх загроз фінансової безпеки це правопорушення у сфері управління державними фінансовими коштами, корупція, шахрайство, розкрадання державного майна, а також порушення у сфері державних закупівель. Організація ефективного державного фінансового контролю за формуванням та використанням коштів у бюджетах різних рівнів та управлінням державним майном є важливою складовою економічної безпеки країни.

На сучасному етапі в Україні не вирішено проблему створення цілісної системи державного фінансового контролю: мають місце невизначеність правового поля діяльності державних контролюючих органів, наявне дублювання функцій і повноважень, відсутність узгодженої взаємодії та спеціалізації у проведенні перевірок і виконанні покладених повноважень [1]. Зазначимо, що відповідно до Стратегії розвитку системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки та Концепції реформування місцевих бюджетів, проходить модернізація системи фінансового контролю і пріоритетним вектором розвитку стає перевірка бюджетних коштів на максимальну ефективність управління та досягнення поставлених цілей. Отже, особливої актуальності набуває вдосконалення системи державного фінансового контролю, що має на меті позитивно вплинути на фінансову безпеку країни.

За своєю суттю державний фінансовий контроль – це система контролю за державними фінансами щодо їх ефективного та доцільного використання в ході господарських операцій розпорядниками бюджетних коштів, а також використання коштів, які отримані з наданими пільгами та кредитами під державні гарантії. Ефективний фінансовий контроль за управлінням державними коштами – це, передусім, найважливіший фактор зміцнення довіри суспільства до державної влади, засіб їх консолідації з метою забезпечення добробуту громадян і стабільності державного ладу. Звичайно, такий контроль тільки тоді користуватиметься довірою громадян, коли він буде об'єктивним та незалежним від тих органів виконавчої влади, які є розпорядниками державних коштів [2].

У Лімській декларації керівних принципів контролю визначено, що організація контролю є обов'язковим елементом управління державними фінансовими засобами, оскільки таке управління тягне за собою відповідальність перед суспільством. Контроль – не самоціль, а невід'ємна частина системи регулювання, метою якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності, ефективності та економії витрачання матеріальних ресурсів на ранній стадії з тим, щоб мати можливість прийняти коригуючі заходи, а в ряді випадків притягнути винних до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну шкоду, або здійснити заходи щодо запобігання або зменшення таких порушень у

майбутньому [3]. Відмітимо, що міжнародна Лімська декларація підписана у 1977 році і досі є актуальною та перекликається із законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». В Законі у статті 2 визначені головні завдання органу державного фінансового контролю. Виділимо головні такі як: здійснення державного фінансового контролю за ефективністю використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, об'єктивністю та доцільністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, законністю і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності, дотриманням законодавства про закупівлі, а також виявлення та запобігання фінансовим правопорушенням [4].

Виходячи із завдань та сутності – основна мета державного фінансового контролю полягає у тому, щоб забезпечити єдність управлінських рішень та їх виконання з одночасним попередженням можливих недоліків і помилок. Адже, діяльність державних органів передбачає певні фінансові витрати, а фінансовий контроль перевіряє ефективність та доцільність управлінських рішень. Досліджуючи фінансовий контроль як регулятора з боку держави по формуванню та ефективному розподілу бюджетних і позабюджетних коштів, визначаємо, що він виступає важливим фактором забезпечення економічної та фінансової безпеки країни. Тобто, функціональне призначення державного фінансового контролю полягає в досягненні економічної безпеки країни через перевірку законності процесів формування і раціонального використання фінансових ресурсів, блокування діяльності, що загрожує національній безпеці, та сприяє забезпеченню цільового, ефективного й ощадливого використання державних коштів [5].

Таким чином, здійснення фінансового контролю забезпечує важливою інформацією щодо процесу формування, розподілу й ефективного використання державних ресурсів в усіх ланках і сферах економіки, що надає можливість своєчасно виявляти загрози та сприяти підтриманню фінансової безпеки держави на належному рівні.

Список використаних джерел

1. Дубовик К.Є. Організаційно-правовий механізм державного фінансового контролю в Україні / К.Є. Дубовик, В.Г. Горник, В.В. Шпачук, С.О. Кравченко // Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – 2019. – Том 3. №30. – С. 340-350.
2. Барабаш Н.С., Никонович М.О. Удосконалення системи державного фінансового контролю / Н.С. Барабаш, М.О. Никонович // Фінансовий контроль. – 2005. – №3. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/34519;jsessionid=C8F605E042B72D4E3A57A87CA3B6508E>
3. Лімська декларація керівних принципів контролю. Декларація. Міжнародний документ. – Перу. – 1977р. Електронний ресурс. Режим доступу:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/604_001

4. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993р. № 2939-XII Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>

5. Ключка С.С. Теоретична концептуалізація економічної безпеки у контексті реалізації національних інтересів. / С.С. Ключка // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2017. – №1. – С. 120-133. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znprudps/index.html>

6. Варналій З.С. Сучасні тенденції розвитку системи державного фінансового контролю України / З.С. Варналій // Економіка і регіон. – 2017. – №2 (63). – С. 23-29.

7. Нестругіна М.І. Організаційно-правовий механізм державного фінансового контролю у сфері державних закупівель / М.І. Нестругіна // Теорія і практика державного управління. – 2011. – №4 (35). – С. 1-8.

8. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. моногр. / Микола Миколайович Єрмошенко, Кіра Сергіївна Горячева. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.

Штулер Ганна Гордіївна

старший викладач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Сучасні економічні тенденції спонукають керівників підприємств до формування якісної системи управління витратами діяльності.

Формування витрат у межах основної діяльності визначається сукупністю господарських операцій підприємства, спрямованих на забезпечення виробничого процесу зі створення продукту (послуг, робіт), просування продукту на ринок, його реалізації та наступного обслуговування у споживача такого продукту (гарантійний та постгарантійний сервіс). Відсутність інформації про доцільність витрат, їх склад та динаміку, наявні резерви підприємства є серйозною перешкодою для раціонального використання ресурсів, підвищення організаційно-технічного рівня виробництва, забезпечення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Управління витратами діяльності вимагає зворотного зв'язку зважаючи на стратегічні перспективи розвитку. За таких умов особливої уваги заслуговує підхід до визначення системи показників процесу управління витратами спрямований на ідентифікацію всіх механізмів створення вартості.

Система управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат, їх планування, аналіз та стимулювання їхнього зниження, яка повинна бути ефективно забезпечена інформаційними ресурсами.

Інформаційним забезпеченням цієї системи є сукупність даних, які отримуються в результаті організації, планування, обліку контролю та аналізу витрат підприємства і служать основою їх регулювання. Кваліфіковане управління витратами підприємства передбачає наявність у фінансового менеджера повної та достовірної інформації щодо об'єкта управління, у тому числі його абсолютної величини, складу та структури.

Система показників процесу стратегічного управління витратами повинна бути спрямована на ідентифікацію всіх механізмів створення вартості на підприємстві. При відборі показників процесу стратегічного управління витратами слід враховувати такі особливості: зв'язок зі стратегією; зрозумілість; причинно-наслідковий зв'язок; частота оновлення; доступність; кількісне вираження; дисфункціональність. Тобто система показників процесу стратегічного управління витратами повинна включати в себе поєднання *випереджаючих індикаторів факторів майбутньої ефективності* (оцінка перспектив) і *відстрочених індикаторів результатів* (оцінка минулого).

На рис. 1. наведені відмінності між випереджаючими індикаторами факторів майбутньої ефективності і відстроченими індикаторами результатів діяльності.

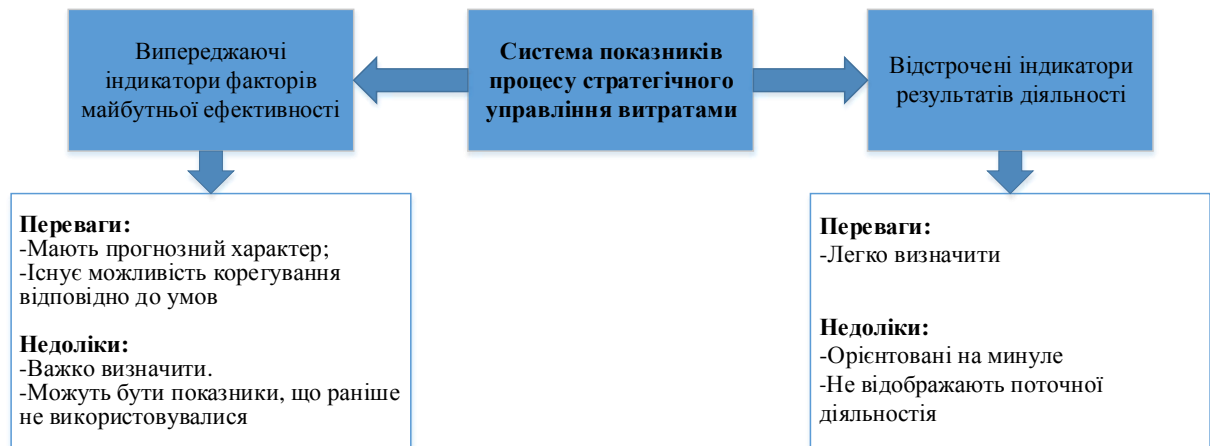

Рис. 1. Відмінності між випереджаючими індикаторами факторів майбутньої ефективності і відстроченими індикаторами результатів діяльності.

Складено автором.

Основною перевагою запропонованої системи показників є можливість визначення послідовності гіпотези і концепції причинно-наслідкового зв'язку між показниками, що вимірюють результати діяльності, і тими внутрішніми рушійними силами, які привели до цих результатів. Адже вітчизняна наука відчуває нестачу в комплексних науково-практичних розробках, присвячених аспектам управління витратами в умовах інформаціоналізма.

Список використаних джерел

1. Городкова, С.А. Основные слагаемые современной системы управления затратами / С.А. Городкова // Вестник Сибирского университета потребительской кооперации. – 2011. – № 1. – С. 137-147.
2. Давидович І.Є. Управління витратами: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2008. – 320 с.
3. Козаченко Г.В. Особливості витрат як об'єкта управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua-referat.com/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82_%D1%8F%D0%BA_%D0%BE%D0%B1%60%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B0_%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F
4. Микитюк Л. Деякі аспекти системного підходу до вивчення витрат / Л. Микитюк // Економіст. – 2006. – № 4. – С. 16-19.
5. Нападівська Л.В. Управлінський облік як інформаційна система ефективного управління підприємством / Л.В. Нападівська // Вісник ТАНГ. – 2005. – № 4. – С. 137-141.
6. Турило А.М. Управління витратами підприємства: навч. посібник / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 120 с.
7. Череп А.В. Управління собівартістю / А. В. Череп. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 373 с.

Штулер Юдіта Юріївна

Аспірант PhD програми за спеціальністю 051 «Економіка»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Інформаційно-економічна безпека підприємства є невід'ємним атрибутом його господарювання, а побудова ефективної системи захисту сприяє та гарантує його економічний розвиток. Питання встановлення сутності економічної безпеки інформаційного простору та економічного середовища діяльності підприємства завжди були у центрі уваги практиків, вчених-економістів та інших зацікавлених стейкхолдерів.

Наразі Україна прагне здійснити масштабні соціально-економічні зміни. Феномен забезпечення захисту економічної інформації на підприємстві, передусім, полягає в тому, що в сучасних умовах значно послаблюється її головне призначення на підприємстві та роль у суспільстві при формуванні економічних відносин. При визначенні змісту захисту економічної інформації на підприємстві більшість учених-економістів наголошують на різних її функціональних ознаках і характеристиках.

Дефініція «економічна безпека» сучасними вченими-економістами використовується у взаємозв'язку таких категорій, як «економічна безпека держави», «економічна безпека суспільства», «економічна безпека

національної економіки», «економічна безпека національного господарства», «економічна безпека регіону», «економічна безпека реального сектору економіки», «економічна безпека підприємства».

Система забезпечення захисту економічної інформації на підприємстві повинна забезпечувати раціональне функціонування підприємства, із можливістю швидко адаптуватися в протидіях зовнішнім і внутрішнім викликам та загрозам й існувати в усіх умовах.

Складові інформаційно-економічного середовища підприємства наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення складових інформаційно-економічного середовища підприємства

№	Складові	Характеристики
1	Виробнича	Стан виробництва за якого забезпечується максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей підприємства, їх модернізація та розширене відтворення
2	Енергетична	Стан виробництва, що сприяє ефективному використанню енергетичних ресурсів
3	Зовнішньоекономічна	Стан зовнішньоекономічної діяльності, що відповідає економічним інтересам підприємства та забезпечує мінімізацію збитків
4	Інвестиційно-інноваційна	Економічний стан підприємства, що стимулює вкладення коштів в розширення виробництва, розвиток високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери
5	Макроекономічна	Стан розвитку економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій, що позитивно відображається на діяльності підприємства.
6	Соціальна	Стан розвитку економіки, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення
7	Фінансова	Стан розвитку фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного функціонування всіх суб'єктів господарювання

Складено автором

Наведена в таблиці 1 структура складових інформаційно-економічного середовища підприємства не є вичерпною і потребує подальших досліджень у цьому напрямі.

Таким чином дослідження складових інформаційно-економічного середовища підприємства дає нам змогу запропонувати визначення безпекового інформаційно-економічного середовища на підприємстві, під яким ми розуміємо стан господарюючого суб'єкта, при якому підприємство за умови найбільш ефективного використання фінансових, трудових, матеріальних та інших наявних ресурсів досягає захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачуваних обставин.

Список використаних джерел

1. Бродська Д.В. Оцінка продуктивності підприємства як складова системи забезпечення його ефективного функціонування / Д.В. Бродська [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201264/brodska.html>

2. Пуцентайло П.Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства / П.Р. Пуцентайло // Сталій розвиток економіки. – 2015. – № 1. – С. 168-174.

3. Штулер І.Ю. Інноваційне керування в умовах глобальної диспропорційності та трансформаційності національних економік / І.Ю. Штулер // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2017. – №19. – С. 331-336

**СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА
ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА
МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Korolchuk Lesya

*PhD in Economics, Associate Professor
Lutsk National Technical University*

**ECO-INNOVATION DEVELOPMENT OF UKRAINE AS A WAY OF
AVOIDING THE PROSPECT OF ECONOMIC OUTSIDERSHIP IN
TODAY'S GLOBAL WORLD**

A characteristic feature of the modern world is not only scientific and technological progress, but also the acceleration of the rate of change of technological generations, which in the short term can lead to technological singularity, that is a phenomenon that, in its non-cardinal manifestations, involves the predominance of scientific and technological progress in terms of development over others economic activities, the emergence of the generation of new technologies based on artificial intelligence, which will replace the physical, mechanical and intellectual (except creative aspect) human work that will help raise the standard of living of mankind to a new quality level.

In such circumstances, world market leadership is ensured not only by the transition from raw materials to high-tech products, but also by the development of new technologies in various spheres of the economy, as well as the creation and development of appropriate infrastructure to integrate the latest technologies in the economic and daily life of the country. Thus, the scientific and technological outsidership of the country deprives it of the confronting tools the challenges of the modern progressive world, as well as the competitive advantages and the opportunity to occupy a profitable place in the international division of labor, which as a result negatively affects the welfare of the state, weakens its position in international economic relations, minimizes political influence on the world community, makes it dependent on the leading countries. In other words, the lack of scientific and technical potential of the country poses a direct threat to its economic security.

Ukraine's avoidance of the prospect of economic outsidership is possible due to the implementation of an effective innovation policy that will take into account current trends in the world economy, such as the depletion of the planet's natural non-renewable resources, exacerbation of global problems against the background of the permanent enrichment of a certain group of countries, the predominance of scientific and technological progress economic activity and increasing the speed of change of technological generations, and also will focus on sustainable development as for the conventional concept that aims to adapt the international

community to the latest trends to ensure its resistance to current threats serve as an alternative sustainable welfare of the Earth in parallel with its preservation for future generations in the face of the deteriorating current global problems.

Formal integration of green economy principles within the concept of sustainable development of the world economy into the national strategy of socio-economic development of the country does not make Ukraine a powerful player on the world stage, but instead leads to a loss of time in creating opportunities for increasing the competitiveness of the country and forming its specialization in the conditions of new international division of labor, which can eventually lead to economic outsidership, the danger of which is to turn into a backward country will serve the role of the secondary consumer market for goods with a prolonged life cycle in the framework of the implementation of the principles of circular economy, backward technologies, the number of which will increase in direct proportion to the rapid development of scientific and technological progress, which are several orders of magnitude more resource-intensive with low environmental performance and a high degree of negative impact on the environment and human health, as well as an exporter of cheap labor, providing the purchasing power of the population and, at the same time, low requirements for the quality of goods will only increase the interest in our country, as a powerful consumer market for unpopular goods in developed countries, which, in turn, as innovation leaders, are interested in having such markets available to ensure the sale of goods that are not relevant to their national markets to avoid the costs in terms of acceleration of the rate of change of technological generations.

In such circumstances, the state's innovation policy acquires a new meaning – it focuses not only on the innovative development of all spheres of socio-economic life of the country, but provides a symbiosis of environmental and innovative aspects, that is, prioritizing eco-innovations as a means of reducing the negative anthropogenic impact on the environment and increasing the efficiency of the use of scarce natural resources while preserving economic development and the well-being of the population.

The European Commission in the 2010 Eco-Innovation Action Plan identified eco-innovations as any form of innovation, aimed at or resulting in significant and demonstrated progress towards achieving the goal of sustainable development by reducing environmental impact, enhancing environmental sustainability or achieving more efficient and responsible use of natural resources [2].

Problems of eco-innovations are being researched by such national scientists as L. Musina, T. Kvasha, T. Galushkina, O. Prokopenko, L. Gorbach, B. Danilishin, S. Ilyashenko, as well as foreign ones – P. James, M. Miedzinski, A. Reid, C. Fussler, and others.

The following types of eco-innovations are distinguished [2]:

Eco-innovation as *a product* is product and service. Eco-innovative products

are manufactured in such a way that the overall environmental impact is minimized, and ecodesign is also important here. Eco-innovation services include so-called green financial services (such as eco-leasing), environmental services (as waste management) and other resource-intensive services (such as car exchanges, etc.).

Eco-innovation as *a process* of production reduces the use of materials and leads to cost savings.

Organizational eco-innovation is the implementation of organizational methods and management systems to address environmental issues in production and products.

Marketing eco-innovation involves changes in product design or packaging, product placement, product promotion, and pricing.

Social eco-innovation is based on the undeniable role of human beings in the processes of resource consumption.

System eco-innovation is a set of interconnected innovations that enhance or create completely new systems for performing specific functions with reduced overall environmental impact.

It should be noted that each of the types of eco-innovations is worthy of attention in itself, but as much as possible broadening of their spectrum provides high efficiency of implementation of the state innovation policy. In addition, we believe that in this case the factor of subjectivity is important, that is, identifying stakeholders who produce such eco-innovations and have a greater impact on the efficiency of their implementation and development. This approach will allow the state as the main stakeholder to apply targeted incentives for the development and implementation of eco-innovations by different actors.

It should be noted that in promoting eco-innovation development, it is important to identify indicators of the effectiveness of eco-innovation policy implementation. In our opinion, it is advisable to use the indicators that underlie the Eco-Innovation Index, as such benchmarks are recognized as exemplary by all EU countries, and in the future it will give Ukraine a high place in the international rankings, thus gaining the authority of a developed country and increasing the competitiveness of the Ukrainian economy.

Thus, a timely effective innovation policy to promote the development and integration of eco-innovation in the socio-economic life of the country will help Ukraine join the club of leaders and view current trends in the modern globalized world, such as green economy, sustainable development, technological singularity not as factors of deepening economic disparities in the context of countries around the world and the threat to economic security, but as new opportunities for self-development and prosperity.

References:

1. *Eco-innovation Index. Eco-innovation observatory. URL: [https://www.eco-innovation.eu/\(In English\);](https://www.eco-innovation.eu/(In English);)*

2. *Europe in transition. Paving the way to a green economy through eco-innovation. Annual report 2012. Eco-innovation observatory. URL: <https://www.eco-innovation.eu> // (In English);*
3. *Gorbach L. Ecologichni innovaciji jak vyznachalnyj element novoji modeli pryrodokorystuvannja. Economica pryrodokorystuvannja i ohorona dovkillja: zb. nauk. prac [Environmental Economics and the Environment: collection of scientific works]. Kyiv: GA «IEESD» NAS of Ukraine, 2013. – P. 89-94. (In Ukrainian);*
4. *Korolchuk L. Klasterna model eco-innovacijnogo rozvytku transkordonnogo region: dekapling factor. Economichnyj forum [Economic Forum]. Lutsk: Lutsk NTU. – 2019. – №2. – P. 90-94. (In Ukrainian);*
5. *Musina L., Kvasha T. Eco-innovacijnyj index jak instrument ocinjuvannja rezultatyvnosti innovacijnoi dijalnosti v kontexti stalogo rozvytku. Staluj rozvytok – XXI stolittja: upravlinnja, tehnologiji, modeli. Dyskusii 2018: colectyvna monografija [Sustainable development – 21st century: management, technologies, models. Discussions 2018: a collective monograph]. Kyiv, 2018. – P. 77-87. Electronic edition. ISBN:978-83-63649-17-3(In Ukrainian);*
6. *Musina L. Eco-innovacii jak shljah do zelenoji modernizacii ekonomiky: mignarodnyj dosvid i perspektyvy Ukrainy. Naukovo-tehnichna informacija [Scientific and technical information]. – 2015. - №2. P. – 26-34 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTI_2015_2_6; (In Ukrainian);*
7. *Procopenko O. Ecologizacija innovacijnoji dijalnosti: motyvacijnyj pidhid: monografija. Sumy: PTH «University book». – 2008. – 392 p. (In Ukrainian);*
8. *Savchuk O., Javorska N. Konceptualni pidhody do utochnennja ponjattja «eco-innovacii». Naukovyj visnyk LNTU Ukrainy [Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine]. – 2012. – Vol. 22.4. – P. 106-113. (In Ukrainian).*

Паризький Ігор Володимирович
доктор економічних наук, кандидат юридичних наук
Проректор зі стратегічного розвитку
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ ПІТЕРА ДРУКЕРА НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Гене́за наукової думки щодо інноваційно-технологічного розвитку економіки триває з періоду розвитку конкурентних відносин на світових ринках, коли світова фундаментальна і прикладна наука зосередилася на пошуку закономірних умов переваг національних економік.

Перші згадування про інноваційний розвиток, у періодах доринкової економіки, згадуються у філософських працях і збірках правил ведення господарства, що розглядали питання удосконалення організації праці.

Період економічних вчень і економічної теорії інновацій нерегульованих ринкових відносин започатковується разом з виникненням класичної школи політичної економії. Саме там джерелом аналізу виступають не організаційні, а технологічні нововведення, що обумовлено

дослідженням у сфері виробництва.

П. Друкер зауважив, що між двома основними ерами економічного розвитку є спершу інноваційна економіка, а згодом підприємницьке суспільство («суспільство знань»). Зміст теорії інноваційної економіки і підприємницького суспільства, що введена Пітером Друкером характеризується дослідженням американської моделі інноваційного розвитку промисловості 90-х р. ХХ ст. Дана модель була обрана з метою дослідження її як основної з декількох причин, по-перше, присутній значний розвиток малого і середнього бізнесу, а, по-друге, трансформація знань можлива у вирішальну продуктивну силу економічного розвитку. Центральними категоріями його теорії виступають підприємництво, інновації, управління, менеджмент.

Також варто зазначити, що у П. Друкера інноваційний розвиток розглядається як трансформація підприємцями змін в нові можливості на ринку [4].

Згідно П. Друкера, інноваційна економіка зобов'язана вирішувати ряд завдань, а саме: постійно оновлювати асортимент пропонованої продукції та послуг; займатися оновленням і створенням нових виробничих систем; здійснювати підвищення ефективності виробничо-збутової діяльності підприємства шляхом збільшення продуктивності праці персоналу і, відповідно, зниження всіх видів витрат; формувати та реалізовувати стратегію і тактику лідерства на найперспективніших напрямках розвитку науки, техніки, технології, потреб тощо. Саме він визначив характеристики інноваційної економіки 1990-х років ХХ ст. та довів, що головною інноваційною продукцією є нові рішення; ключова роль в економіці належить малим і середнім підприємствам, що очолюють керівники, які діють на власний розсуд та ризик; інтелектуалізація праці є основним процесом, що сприяє розвитку сучасного виробництва, а витрати на нього і поширення знань – головною формою інвестицій; завдання науки – це сприяння та допомога інноваціям, які зароджуються, системне застосування наукових досліджень у створенні самих знань, що робить їх продуктивними; основна форма власності – це інтелектуальна власність, що класифікує суспільство і визначає його розвиток. У даному контексті вчені констатують, економічне зростання областей та регіонів усіх рівнів залежить від інноваційної активності їх підприємницьких структур, від здатності залучати та використовувати новітні технології у власній господарській діяльності, що сприятиме зростанню у всіх сферах суспільного життя [3, с. 185].

Інноваційна економіка за Пітером Друкером має конкретні характеристики [1]: головною інноваційною продукцією є нові рішення; ключова роль в економіці належить малим і середнім підприємствам, які очолюють підприємці, що діють ризикуючи власним майном та репутацією; інтелектуалізація праці є основним процесом, що забезпечує розвиток

виробництва, але витрати на нього і поширення знань – є головною формою інвестицій; завдання науки – сприяння інноваціям, які зароджуються, системне, організоване застосування знань у створенні самих знань, що робить їх продуктивними (чого не може зробити держава чи ринок); головна форма власності – це інтелектуальна власність, що структурує суспільство і визначає його розвиток; для розуміння економічних процесів, крім мікро- і макроекономіки, необхідна мегаекономіка, яка враховує вплив таких важливих економічних факторів, як демографія, освіта, нові технології, екологія, тип психології людей, рівень культури тощо [5, с. 28].

Дослідження інноваційних перспектив національної економіки повинно бути основним пріоритетом стратегічного значення, де одне з ключових місць потрібно відвести методологічним основам осмислення даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Друкер Питер. *Бизнес и инновации / Питер Друкер.* – М.: «Вильямс», 2007. – С. 432.
2. Кавтиш О.П., Гречко А.В. *Теоретико-методологічні підходи до визначення національної інноваційної системи / О.П. Кавтиш, А.В. Гречко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал.* – 2011. – № 2. – С. 223-228.
3. Коломієць І.Ф. *Еволюція теорій інноваційно-технологічного розвитку в ретроспективній оцінці / І.Ф. Коломієць, Г.В. Гошовська // Регіональна економіка.* – 2014. – №2 – С. 178-186.
4. Колодійчук А.В. *Теорії інноваційного розвитку промисловості / А.В. Колодійчук. // Економіка. Управління. Інновації.* – 2012. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_20.
5. Ткаленко Н. В. *Теоретико-методологічні аспекти інноваційної моделі розвитку національної економіки / Н. В. Ткаленко // Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія 1, Економіка: збірник наук. пр.* – 2013. – № 4(20). – С.24-30.

Федулова Любов Іванівна

доктор економічних наук, професор

завідувач Центру досліджень економічної політики

Інституту експертно-аналітичних та наукових досліджень

Національна академія державного управління при Президентові України

м. Київ, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В Україні розвиток інноваційних процесів розглядається експертним середовищем в контексті реалізації заходів щодо упровадження Концепції цифрового розвитку економіки та суспільства і модернізації оборонно-промислового комплексу, що обумовлює посилення наукових розробок й

створення відповідних технологій проривного характеру з метою забезпечення конкурентоспроможності й національної безпеки держави.

Подолання загроз внутрішнього і зовнішнього середовища та пошук відповідей на спричинені ними виклики у напрямі забезпечення національної безпеки повинні здійснюватися за допомогою механізмів формування сучасної промислово-технологічної бази і розбудови національної інноваційної системи, модернізації і розвитку пріоритетних секторів національної економіки, підвищення інвестиційної привабливості держави, створення сприятливого ділового середовища.

Однак, на державному рівні в умовах чергового пережавантаження влади доки не помічено руху у напрямі реалізації положень державної інноваційної політики, спрямованої на розвиток національної інноваційної системи новітнього зразка, про що свідчать, наприклад, дані міжнародних рейтингів. Так, у Глобальному рейтингу інновацій за 2019 рік Україна в загальному рейтингу посіла 47 місце [1], проти 43 в попередньому році. У розрізі показників спостерігається тривала позитивна динаміка за позиціями, що характеризують інтелектуальний потенціал держави, проте суттєвою перешкодою на шляху його ефективної реалізації виступають чинники, пов'язані з державним управлінням інтелектуальною власністю.

Показником, який характеризує ефективність реалізації інтелектуального потенціалу нації через впровадження нових технологій у виробництво, є використання винаходів, корисних моделей і промислових зразків, тобто комерціалізація результатів науково-технологічної діяльності та введення їх в економічний обіг. На жаль, протягом останніх років офіційна вітчизняна статистика констатує тенденції зменшення використання об'єктів права інтелектуальної власності (ОПВ), що безумовно пов'язано з низькою винахідницькою діяльністю у секторах національної економіки, скороченням наукових кадрів та низькими темпами науково-технічних робіт через відсутність достатнього фінансування. Проте, вважаємо, що це далеко не повні дані, так як не враховано діяльність компаній корпоративного сектору економіки, суб'єктів інноваційного підприємництва та ін. Кожного року в Україні реєструють 12000-13000 патентів і така динаміка незмінна [2]. Проте в Україні дуже мало патентів на винаходи, близько чверті всіх заявок. Решта – це патенти на корисну модель, так як вимоги до патентоспроможності корисних моделей значно нижчі, ніж до винаходів (розробку не оцінюють за таким критерієм, як «винахідницький рівень», там нема експертизи «по суті», а терміни реєстрації скорочено). Так, у 2018 році національними заявниками подано 11088 заявок на винаходи та корисні моделі, це на 1,5% менше порівняно з аналогічним періодом 2017 року. Кількість заявок на корисні моделі залишилася на рівні минулого року, на винаходи – зменшилася на 7,9%. Частка заявок на корисні моделі в загальній кількості поданих заявок склала 81,0% [3].

Статистика свідчить, що за період 2015-2018 рр. закладами вищої освіти (ЗВО), які знаходяться у підпорядкуванні МОН, отримано 12374 патенти на об'єкти промислової власності, з них на баланс поставлено лише 5273 одиниці. Упродовж проаналізованого періоду, наукові установи Національної академії аграрних наук України проводили більш активну діяльність в сфері трансферу технологій у порівнянні із ЗВО та науковими установами Національної академії наук України. Загальна динаміка кількості укладених договорів про трансфер технологій науковими установами та ЗВО протягом 2014-2018 рр. має низхідний характер, що пояснюється зростанням вартості технологій, а отже і вартості укладених договорів [4]. Загалом, питання щодо трансферу технологій в законодавчому плані так і не врегульовані. Відсутні конкретні механізми реалізації цього процесу в наукових установах та ЗВО. Окрім того, й до цього відсутні встановлені вимоги або прийняті органами виконавчої влади рекомендації щодо розподілу прав інтелектуальної власності між бюджетними науковими установами, вищими навчальними закладами та підприємствами, фірмами – замовниками або співвиконавцями досліджень та розробок.

В секторальному відношенні заслуговує на увагу ІТ-сфера, яка входить до найважливіших для України секторів економіки й кілька років формує близько 3% ВВП країни. Щорічно в Україні видають 2629 патентів у цій галузі. Однак більшість із них стосується зв'язку, а не розробки софту. Зокрема, ключовими технологіями, над якими працюють українці, очолюють комунікації (400 патентів), бездротові технології (261 патент), передавання даних (195 патентів), графічні об'єкти (191 патент) та обробка відео (184 патенти).

Сьогодні в інноваційному середовищі особливо велика роль відводиться стартапам. Проте саме патенти додають вартості стартапу (наприклад, свого часу Google купив український стартап Viewdle за 30 млн дол., а Snapchat – Looksegy за 150 млн дол., тому що у цих проєктів був чималий портфель патентів і він вдало вписувався до загальних стратегій Google і Snapchat). До того ж, враховуючи проблеми з інвестиційним кліматом, інвестори, які вкладають кошти у нові технологічні компанії та стартапи з України, часто просять їх власників реєструвати компанії у країнах з більш сприятливим бізнес-середовищем.

У контексті зазначеного, слід звернути увагу на питання неконтрольованого витоку з України інноваційних технічних рішень за кордон в обхід ст. 37 Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», що передбачає реєстрацію пріоритетної заявки на винахід (корисну модель) в Україні. На практиці, багато винахідників подають заявки на винаходи безпосередньо в інші країни, без подачі заявки на винахід (корисну модель) в Україні. Зокрема, рівень патентів-втікачів становить 10-12% щорічного обсягу патентування. Найбільш активні сектори міграції:

медичні препарати, ІТ-технології (системи та обладнання), фармакологія. Розширюється географія міграції: Російська Федерація (51%), США (11%), Південна Корея (9%), Тайвань (3%), Німеччина (2%), які потім повертаються в Україну як інноваційні продукти іноземних компаній [5].

Не поміченою поки що для українських фахівців у сфері управління інтелектуальною власністю залишається проблема організації цієї діяльності в умовах розбудови цифрового суспільства, а особливо стрімкого поширення технологій штучного інтелекту (ШІ). Наприклад, як закріпити право власності на алгоритм, який постійно змінюється (вже через рік після подачі заявки на патент винахід стає іншим)? Зокрема, пріоритетною темою для ВОІВ та усієї світової спільноти є питання використання ШІ в адмініструванні систем ІВ, що обумовлено зростанням обсягу заявок на реєстрацію ІВ, а також необхідністю підвищувати якість розгляду цих заявок та скорочувати адміністративні витрати. Слід зазначити, що ВОІВ створила сучасну програму нейронного машинного перекладу WIPO Translate, що працює на базі ШІ й надає цю програму 14 міжурядовим організаціям і багатьом патентним відомствам по всьому світу [6].

Ефективне використання інноваційних рішень в практику економіки стає можливим лише за умови належного управління активами інтелектуальної сфери, залучення до неї якомога ширшого кола новаторів та підприємців, підвищення обізнаності в питаннях правової охорони та захисту інтелектуальної власності (ІВ). Нажаль, в Україні склалася ситуація, яка характеризується недостатнім рівнем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, унаслідок чого гальмується розвиток високотехнологічних і економічно важливих для України та її майбутнього галузей національного господарства, що в сучасних умовах безпосередньо впливає на стан національної безпеки.

І хоча в українській системі інтелектуальної власності інтегровано значну кількість структурних елементів, які діють на різних рівнях державного та публічного управління, вони не мають взаємоузгодженої дії, що безперечно негативно впливає на практику правозастосування та стримує досягнення позитивного впливу на економіку й інші сфери діяльності, який очікується за результатами використання інтелектуальної власності. Великі надії покладаються на законопроекти №2258 і №2259, нещодавно Затверджені ВР України, спрямовані на реформу патентного законодавства. Зокрема, у сфері боротьби з «патентним тролінгом» пропонується додатковий адміністративний спосіб анулювання реєстрацій – так званий механізм «post grant opposition» (визнання недійсними свідоцтв на промислові зразки, а також прав на винахід і корисну модель в Апеляційній палаті).

Таким чином, результативність управління інтелектуальною власністю особливо в частині правового захисту інтересів винахідників, інвесторів,

споживачів з точки зору збереження контролю над передовими технологіями, забезпечення науково-технологічної незалежності суттєво впливатиме і на підтримку національної безпеки України. У цьому контексті актуальним вбачається формування нової моделі сфери надання інтелектуальних послуг на основі втілення концепції сервісної держави, що потребує вироблення інноваційного механізму модернізації управління інтелектуальною власністю, в тому числі упровадження методів і технологій управління, спрямованих на забезпечення захисту національного інтелектуального надбання.

Список використаних джерел

1. GLOBAL INNOVATION INDEX 2019. *Creating Healthy Lives — The Future of Medical Innovation*. - https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
2. *Ukraine in the Global Innovation Dimension Report 2007-2017*. - http://www.singularityukyiv.com/wp-content/uploads/2018/05/UReport_final-version_1.pdf
3. *Промислова власність у цифрах у 2018 році*. - https://ukrpatent.org.ua/i_upload/file/promvlasnist-2018.pdf
4. АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА щодо напрямів використання коштів, одержаних у результаті трансферу технологій, створених за рахунок коштів державного бюджету. - <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2019/05/03/dovidka052019.pdf>
5. Андрощук Г.О. Патентна активність українських винахідників за кордоном: вплив на економічну безпеку. - <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/patentna-aktivnist-ukrayinskih-vinahidnikiv-za-kordonom-vpliv-na-ekonomichnu-bezpeku.html>
6. *Artificial Intelligence and Intellectual Property: An Interview with Francis Gurry*. - https://www.wipo.int/pressroom/en/news/2019/news_0002.html

Шевченко Валентина Сергіївна
аспірантка

*Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ПОКАЗНИКАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

За сучасних умов важливим фактором успішного ведення бізнесу є розробка моделей удосконалення прийняття системних управлінських рішень у виробничій діяльності підприємств. На сьогодні моделі економічної динаміки окремих факторів економічного зростання використовуються ще недостатньо в практиці управління для вивчення та обґрунтування траєкторії руху сукупності показників у часі. При цьому формулювання і розробка задач і моделей таких класів передбачає формалізацію (опис) основних складників: фазового простору станів економічної системи; часу; технологічних можливостей економічної системи; цільової функції розвитку

економічної системи або цільових функцій окремих підсистем.

Основною метою аналізу моделей економічної динаміки є визначення або вибір серед технологічно можливих траєкторій таких, за якими економічна система справді рухається або бажано, щоб рухалася, й опис властивостей цих траєкторій. Існують різні шляхи вирішення цієї проблеми. Одним з них є науково-технічне прогнозування розвитку основних показників економічної системи, що передбачає ймовірну оцінку шляхів і результатів економічної системи та необхідних для їх реалізації ресурсів і організаційних заходів. Методика науково-технічного прогнозування охоплює систематичний аналіз тенденцій і періодично уточнювальну оцінку можливих альтернатив розвитку. Таке прогнозування має системний характер, який враховує інноваційний менеджмент, потреби, стимули та умови ефективного функціонування.

Однією з актуальних задач, які стоять перед математичною економікою, є моделювання технологічних і економічних процесів, обумовлених впливом інноваційних досягнень на виробництво, і тому постає питання про способи впровадження інновацій у моделях економічної динаміки [3].

Вплив науково-технічного прогресу на стан економіки окремих видів виробничої діяльності і сам процес виробництва мають ймовірнісний характер. При цьому вплив ймовірнісних факторів можна врахувати двома способами: при першому способі передбачається, що параметри економічної системи залежать від деякого випадкового процесу, на перебіг якого ми не можемо вплинути. Це спосіб екзогенного врахування випадкових факторів на стан виробництва. Другий спосіб врахування випадковості (ендогенний) передбачає можливість впливу на ймовірнісні характеристики випадкового процесу (наявність резервів, додаткових потужностей тощо).

Поява нових технологічних способів виробництва має ймовірнісний характер, тому доцільне припущення, що ймовірнісні характеристики одержання цих способів залежить від розміру вкладень ресурсів у науково-технічний прогрес.

Через це сучасне функціонування економічної системи в ринкових умовах необхідно розглядати з позиції оперативного і довгострокового прогнозів. Довгостроковий прогноз передбачає опис поведінки системи та її основних показників на більш агрегованому рівні. При цьому рівень агрегованості буде збільшуватися по мірі відхилення технологічної множини від початкового стану економічної системи (підприємства).

Такий підхід виявив, що технологічні процеси можна розглядати і аналізувати з двох точок зору, зокрема інноваційного менеджменту. Науково-технічний прогрес передбачає появу нових базисних способів, які спричиняють розширення технологічної множини. При цьому не виключається поява нових видів продукції, оскільки її можна завжди

пов'язати зі зміною способу виробництва (при переході до нових технологій виникає не тільки агрегування, але й додаються нові інгредієнти). Кожна нова технологія породжується деяким переліком раніше реалізованих способів виробництва. У разі фіксованої технології блок «виробництво» можна формалізувати наступним чином. Точки простору X_T відповідають можливим станам цього об'єкта. Під станом об'єкта, процесу чи явища, що функціонують в економічній системі, будемо розуміти весь перелік (набір) інгредієнтів, що характеризують економіку при заданій технології (фізичні розміри природних і трудових ресурсів, капіталу, продуктів споживання, послуг тощо). Пара (u, v) , де $u, v \in X_T$ називається виробничим процесом, що може бути здійснений при даній технології, де u – затрати, а v – випуск, і яка визначається переліком базисних способів, якщо із наявних на даний момент ресурсів ми можемо одержати до наступного періоду часу $t+1$ окремі види продукції v .

Сукупність виробничих процесів, які здійснюються при заданій технології, будемо називати виробничим описом технології (T) [1]. За такого підходу на технологію можна дивитися як на множину в просторі пар (u, v) , де $u, v \in X_T$ (технологічна множина), і як відтворення (технологічне відтворення), яке ставить у відповідність кожній точці $u \in X_T$ множину $V(u)$ тих $v \in X_T$, які можуть бути із цього u отримані до наступного моменту часу.

Для управління станом технології економіко-виробничої системи в момент t її стан задано елементами $\eta^t = \{T^t, X^t, Y^t\}$, де T^t – вид технології, $X^t \in X_T^t$ – вектор ресурсів, вектор $y^t = \{y_\gamma^t, \gamma \in G(T^t), y_\gamma^t \in X_T^t\}$ характеризує вкладення в нові елементи процесів технології T^t , які її вдосконалюють.

Для кожного можливого стану η^t передбачено управління $a^{t+1}(\eta^t)$, яке визначає:

1. Розподіл наявних на час t ресурсів x^t між об'єктами затрат на виробництво і вкладення у сферу інноваційного менеджменту, тобто обґрунтування вибору векторів $u^{t+1} \in X_T^t, q^{t+1} \in X_T^t$ таких, що $x^t \geq u^{t+1} + q^{t+1}$.

2. За існуючі затрати u^{t+1} здійснюється вибір деякого випуску v^{t+1} у виробничій сфері, такого, що $(u^{t+1}, v^{t+1}) \in T^t$.

3. Вибір способів $\gamma \in G(T^t)$, які підпадають під заміну або модернізацію і розподіл ресурсів q^t між ними, тобто $q^t = \sum \omega_\gamma^{t+1}$.

Залежно від того, які нові технологічні способи з'являються в інтервалі $(t, t+1)$, тобто яка технологічна множина буде реалізована в цьому інтервалі, економічна система перейде до нового стану η^{t+1} .

Процедура знаходження оптимального плану виробничої програми передбачає послідовне розв'язання детермінованих задач економічної динаміки. Оптимальний план будемо будувати послідовно, спочатку для

стану S_1 прийнятої технології, потім для стану $S_2, S_3, \dots S_n$.

Основою такої реалізації розробленого алгоритму є економічний ефект, який планується досягти на кінець планового періоду в натуральному або грошовому виразі.

Список використаних джерел:

1. Петрович Й.М. Інноваційний потенціал управління організацією: монографія / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 184 с.
2. Миценко І.М. Інноваційна політика у формуванні соціально-економічної моделі розвитку / І. М. Миценко // Україна на шляху соціально-економічних перетворень в умовах глобалізації. Збірник наукових статей. Випуск 6. – Кіровоград, 2015. – С. 5-11.
3. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений / О.И. Ларичев. – М.: Наука, 2006. – 312 с.
4. Хэмди Таха Введение в исследование операций. 6-е издание.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 912 с.

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Гончаренко Юлія Валеріївна
*Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна*

ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОЗОРОСТІ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

В умовах сучасної економіки інформаційна прозорість набуває все більшого значення як для формування довіри до суб'єкту господарювання, позитивного іміджу організації, так і для прийняття ефективних управлінських рішень.

Дослідженню категорії економічної прозорості присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців, проте її суть характеризується багатозначністю, що ускладнює її комплексне дослідження та унеможливорює встановлення єдиного оптимального рівня, який би відповідав різним цілям господарської діяльності. В роботі [1] інформаційна прозорість визначена слабо структурованою категорією, яка все ж таки виступає якісною ознакою інформації, певний рівень досягнення якої формує додатковий спектр властивостей тієї частини інформації, що була адекватно сприйнята або підлягала обробці.

Виникають певні труднощі й із кількісним вимірюванням прозорості. У науковій літературі немає єдиної методології оцінювання прозорості інформації. Автором роботи [2] обґрунтовується, що у зв'язку з різними типами прозорості – прозорість, що має на увазі збільшення кількості та якості інформації, доступної зацікавленим особам, та підзвітність, що виявляється у посиленні обмежень для службовців з метою притягнення до відповідальності за свої дії – неможливо ввести єдиний кількісний показник для вимірювання рівня прозорості.

Взагалі, у галузі розробки критеріїв, параметрів, вимог щодо визначення рівня інформаційної прозорості, ця категорія наразі недостатньо досліджена.

Отже, розвиток бізнес середовища та вимоги до нього корпоративної соціальної відповідальності вимагають подальшого дослідження теоретичних та практичних питань інформаційної прозорості.

Загалом прозорість означає доступність структури об'єкту, його складових, внутрішніх зв'язків та властивостей для спостереження ззовні.

Аналіз існуючих досліджень щодо прозорості показав, що підходи до визначення інформаційної прозорості умовно можна поділити на дві групи.

До першої з них слід віднести розуміння прозорості як відкритий, доступний потік інформації, що характеризується актуальністю,

інформативністю, якістю, своєчасністю, надійністю, можливістю поширення, цінністю для зацікавлених осіб [2, 3].

До другої групи належать погляди, в яких прозорість розглядають як спосіб регулювання, складову публічного управління, якість й ефективність якого залежить саме від прозорості інформації [4, 5, 6]. Більша відкритість, більш широкий обмін інформацією дають можливість приймати більш обґрунтовані рішення, підвищити відповідальність службовців, зменшити масштаби корупції.

Конкретний рівень інформаційної прозорості визначається рівнем інформаційно-комунікаційних технологій суб'єкта чи об'єкта, що її забезпечують, станом їх системи інформаційно-комунікаційної безпеки, наявністю ризиків, пов'язаних із її розкриттям, приховуванням, поширенням, рівнем корпоративної соціальної відповідальності суб'єкта чи об'єкта [7]. Тоді як ефективність конкретного рівня інформаційної прозорості для користувача обумовлена обмеженнями, які пов'язані із специфікою сприймання інформації конкретним суб'єктом чи об'єктом, намірів щодо її подальшого використання. При цьому надлишок інформації може переповнити пізнавальні й інтерпретаційні можливості стейкхолдерів, призвести до суперечливих висновків.

Отже, інформаційна прозорість передбачає своєчасне розкриття інформації у повній, зрозумілій, достовірній формі для всіх груп стейкхолдерів. Вважаємо, що її суть більш точно розкиває наступне визначення: інформаційна прозорість – категорія, що характеризує інформацію з точки зору її доступності, видимості, можливості поширення, інформативності, безпечності, цінності для користувача, оптимальний рівень якої визначається в процесі взаємодії між суб'єктами чи об'єктами, які накладають власні обмеження щодо її значення.

Список використаних джерел:

1. Kucherova, H., Didenko, A., & Kravets, O. (2019, October). *Modeling information transparency of economic entities under uncertainty*. In *2019 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019)*. Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/mdsmes-19.2019.38>
2. A. Williams, «A global index of information transparency and accountability», *Journal of Comparative Economics*, vol. 43, pp. 804-824, 2014.
3. Олійник О.О. Напрями підвищення прозорості діяльності організацій / О. О. Олійник // *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. – К., 2017. – № 1 (13). – С. 224-230.
4. Ткач І.В. Принципи прозорості та відкритості як невід'ємна складова публічного управління: теоретичний аспект / І.В. Ткач // *Международный научный журнал «Интернаука»*. – 2016. – Т. 1, № 12(22). – С. 25-32.
5. Юргачова М.І. Інформаційна прозорість компанії – складник моделі корпоративного управління / М.І. Юргачова М.І. // *Електронне фахове видання «Економіка та суспільство»*. – 2018. – Випуск 17. – С. 543-550.
6. Islam R. (2006). *Does more transparency go along with better governance?*

Economics and Politics, 18(2), 121–167.

7. Bushman, Robert M., and Abbie J. Smith. «Transparency, financial accounting information, and corporate governance.» *Financial Accounting Information, and Corporate Governance. Economic Policy Review* 9.1 (2003).

Жебка Вікторія Вікторівна
кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри інженерії програмного забезпечення
Державний університет телекомунікацій
м. Київ, Україна

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТА ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ НИМИ

Сьогодні з машинним навчанням пов'язують багато сподівань, проте успішність його застосування визначається не тільки вибором адекватного завданню алгоритму, але і правильними кроками на етапах планування, розробки та впровадження моделі.

Штучний інтелект ефективно працює на початкових етапах оцінки ризиків – від збору і аналізу інформації до розробки алгоритмів управління.

Застосування машинного навчання до управління фінансовими ризиками складається з певних етапів зображених на рис. 1.

Рис. 1. Етапи управління фінансовими ризиками за допомогою машинного навчання

На етапі прийняття рішення про застосування алгоритмів машинного навчання потрібно співвіднести витрати на розробку його методів з практичним вирашем. Застосування машинного навчання недоцільно, наприклад, при розмітці невеликої вибірки, що складається з декількох сотень об'єктів, за простими і заздалегідь відомими правилами або в разі, коли наявні дані або слабо пов'язані з передбачуваною величиною, або мають слабку достовірністю. Для запобігання подібних ситуацій необхідно відповісти на питання: а зміг би експерт при аналізуванні предметної області уточнити свій прогноз за наявними даними? Якщо відповідь негативна, то необхідно спрямувати зусилля на збір більш потрібних даних.

Машинне навчання виправдано у випадках, коли:

- є велика кількість достовірних даних;
- складно заздалегідь сформулювати формальні правила, за якими будується прогноз;

– прогнози необхідно будувати відповідно до динамічно мінливих умов.

Традиційно для оцінки ризику використовувалася оцінна модель, що ґрунтується на судженнях. Така модель, яку також називають якісною моделлю ризику, складається з моделі з експертними вхідними даними з зваженими факторами, заснованими на досвіді і судженнях експертів. Це робить модель дуже суб'єктивною. На сьогодні багато скорингових моделей засновано на статистичній моделі, яка є формалізацією відносин між змінними у формі математичного рівняння. У порівнянні з оцінкою, заснованою на оціночній моделі, статистична оцінка кількісно визначає ймовірності ризику. Проте залишається багато критики до статистичних моделей ризику в цілому. Ця критика в основному складається з проблеми з моделями, які використовують тільки історичні дані, які можуть негативно вплинути на прийняття рішень людиною [1].

При кредитному скорингу платформа збирає інформацію з клієнтської заявки, документів і різних галузевих баз (наприклад, податкової) і зображає портрет клієнта – вік, стаж роботи, рід діяльності. Потім інтелектуальна система збагачує його неструктурованими даними з соцмереж, пошукових систем, галузевих баз і шукає потенційні джерела ризику. Наприклад, визначає, чи не знаходиться майно клієнта під арестом, чи є єдиний він власник квартири або машини, чи є у позичальника діти. Наскільки надійні організації, в яких він працює. Отримавши всю інформацію з різних джерел, система визначає наскільки критично помилкове рішення. Це дозволяє банкам схвалювати необхідну кількість кредитів, при цьому зберігаючи мінімальний рівень ризику [2, 3].

Одним з етапів управління фінансовими ризиками є вибір методів машинного навчання. У машинному навчанні є методи різного рівня складності, проте використання простих методів є не менш виграшним ніж використання складних. Прості методи, такі як дерева рішень, випадковий ліс або метод найближчих сусідів, швидше налаштовуються на даних, що дозволяє швидше отримати перші результати прогнозування, зрозуміти специфіку завдання і оцінити, для яких об'єктів якість прогнозування висока, а для яких низька. Таким чином, можна точніше сфокусувати увагу дослідника на проблемних ділянках завдання – на типах об'єктів, на яких алгоритм працює найгірше, а не намагатися налаштувати алгоритм в цілому. До переваг простих методів відноситься і більш легка їх інтерпретація – використовуючи більш просту і наочну модель, простіше зрозуміти логіку її роботи і пояснити, чому для кожного набору ознак був отриманий той чи інший прогноз. Легка інтерпретація дозволяє краще зрозуміти внутрішні залежності в даних: які типи ознак найбільше впливають на прогноз, який тип цього впливу (лінійний, нелінійний, самостійний або в сукупності з іншими ознаками). Це дозволяє відібрати для прогнозування

найбільш значущі ознаки, а потім використовувати їх в більш складних моделях.

У випадку коли прогноз пов'язаний з прийняттям рішень, для яких ціна помилки висока дослідник обмежений тільки простими моделями. Цінність алгоритму визначається не тільки точністю прогнозу, а й можливістю зрозуміти і пояснити логіку його роботи, щоб внести корективи з боку експертів предметної області. Перед ускладненням алгоритму необхідно переконатися в тому, що вже неможливо збільшити точність його роботи шляхом лише зміни параметрів, тому одним з основних параметрів, що вимагає ретельної оптимізації в кожному алгоритмі, є складність моделі.

Складність моделей збільшується поступово (і тільки там, де цього вимагає задача) за рахунок виправлення обмежень простого методу, що дозволить поліпшити точність та уникнути перенавчання, а також додаючи ознаки (формулюються експертами предметної області). Оскільки часто подібні ознаки є нелінійними перетвореннями початкових даних, то складні алгоритми не здатні їх відтворити самотійно. Оскільки ці ознаки мають характерний фізичним змістом, їх облік в простих моделях часто дозволяє такі моделі зробити більш точними, ніж складні моделі. Наприклад, розглянемо задачу кредитного скорингу, в якій потрібно за попередніми виплатами боржника оцінити ймовірність погашення ним боргу. Крім стандартних ознак (величини поточної заборгованості і останньої виплати за боргом), велику роль будуть відігравати такі ознаки, як відношення останньої виплати до боргу, максимальний період часу простроченої заборгованості, відношення максимальної виплати до розміру боргу та ін. [5].

Штучний інтелект відкриває для бізнесу величезні можливості. Але як і будь-якою іншою технологією, нею потрібно вміло управляти – перш за все, навчати систему за допомогою правильно підібраних алгоритмів, даних і ознак для аналізу.

Список використаних джерел:

1. Глушенко С.А. Анализ функциональной полноты программных систем управления рисками // Вестник РГЭУ (РИНХ). 2012. № 2 (38). С. 53-62.
2. Шевцова Ю.В. Байесовские технологии в управлении операционными рисками // Электросвязь. 2010. № 10. С. 58–61.
3. Гусев А.Л. Сложные правила остановки непрерывного контроля // Современные проблемы науки и образования. 2013. № 3.
4. Frank, A. UCI Machine Learning Repository / A. Frank, A. Asuncion // University of California, Irvine, School of Information and Computer Sciences, 2010.
5. Жебка В.В. Управління фінансовими ризиками за допомогою машинного навчання // В.В. Жебка / Зв'язок. – Київ: ДУТ, 2018. – №6 – С. 32-35

Коцовський Владислав Миронович

кандидат технічних наук, доцент

доцент кафедри інформаційних управляючих систем та технологій

факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Мельниченко Тетяна Владленівна

студентка III курсу факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯ КОВЗНИХ СЕРЕДНІХ

У працях вчених України та зарубіжжя з прогнозування прогноз визначається як науково обґрунтована оцінка функціонування економічного процесу на перспективу з деяким ступенем ймовірності. Методологія прогнозування передбачає наступні складові, а саме: методи прогнозування, методики прогнозування і системи прогнозування.

Серед основних ознак класифікації прогнозів виділяють наступні:

- масштаб прогнозування (за масштабом прогнозування розрізняють макроекономічні прогнози (галузеві) і мікроекономічні прогнози);
- складність прогнозів (за рівнем взаємозв'язків параметрів у досліджуваному об'єкті);
- визначеність параметрів прогнозу (детерміновані та стохастичні);
- період прогнозування (оперативні, короткострокові, середньострокові, довгострокові і далекострочкові прогнози);
- ступінь локалізації в часі (точкові та інтервальні).

З погляду розрахункових характеристик методи прогнозування можна класифікувати на дві наступні групи: кількісні та якісні.

Кількісні методи прогнозування використовують під час розробки причинно-наслідкових і динамічних моделей на основі базової вибірки статистичних даних розвитку процесу за ретроспективний період.

Якісні методи використовують інтуїтивну оцінку досліджуваного процесу. За їх основу взяті експертні методи аналізу та обробки даних з використанням анкетувань та опитувань [1].

Побудова причинно-наслідкових моделей прогнозів передбачає дослідження структурних та функціональних зв'язків логістичного процесу, що обґрунтовує включення у модель залежних та незалежних змінних. Загальний вигляд моделі описується функціональною залежністю факторів:

$$\tilde{y}_t = f(x_1, x_2, \dots, x_n) + e_t,$$
$$\tilde{y}_t = b_0 + b_1 x_{1t} + b_2 x_{2t} + \dots + b_n x_{nt} + e_t,$$

де, \tilde{y}_t – прогнозоване значення досліджуваного параметра логістичного процесу;

$x_{1t}, x_{2t}, \dots, x_{nt}$ – незалежні параметри логістичного процесу, що обумовлюють причинно-наслідкові зв'язки з фактором \tilde{y}_t ;

e_t – випадкова змінна відхилень прогнозу (похибка моделі) [2].

Складність побудови даної моделі зумовлена передусім обґрунтуванням необхідності включення у модель тих чи інших незалежних факторів x_{it} , що потребує досконалих знань теорії різних напрямків. А реалізація цих моделей потребує тестування та усунення (за необхідності) автокореляції змінних та відхилень, що в свою чергу невід'ємно пов'язане з використанням базових прийомів математичної оцінки статистичних гіпотез та методами теорії імовірності.

Одним із перспективних напрямків дослідження параметрів логістичних процесів є розробка моделей прогнозування на основі кількісних та якісних моделей прогнозування [3].

Список використаної літератури

1. Федосеев В.В., Гармаш А.Н., Дайитбегов Д.М. и др. *Экономико-математические методы и прикладные модели* / Под ред. В.В. Федосеева. – М.: ЮНИТИ, 2002. – С. 8–19.
2. *Модели и методы теории логистики* / Под ред. В.С. Лукинскогo. –СПб.: Питер, 2003. – С. 78–108.
3. *Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов* / Под общ. и научн. ред. В.И. Сергеева. – М.: ИНФРА-М, 2004. – С. 485–556.

Кучерова Галина Юрїївна
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна

АНАЛІЗ ПСЕВДОФАЗОВОГО ПРОСТОРУ ЧАСТОТИ ЗАПИТІВ БІТКОЙНА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОНЛАЙН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Глобальні тенденції цифровізації соціально-економічних процесів та систем у всьому світі продукують та одночасно обумовлюють виробництво широкого спектру електронних технологій, продуктів, послуг. Стрімкий та суперечливий розвиток такого цифрового інструменту як біткойн є одним із продуктів галопуючого розвитку цифровізації та поглинання нею соціально-економічного середовища. Одним із факторів її успіху виступив також

зростаючий доступ до інтернет-технологій. Його поширення забезпечує користувачу доступність до цільової інформації у будь-який час та у будь-якому місці знаходження. Іншим вагомим фактором успіху поширення цифровізації виступило розширення меж усвідомлення користувача щодо цільових аспектів його діяльності чи функціонування (ринок, продукції, послуги, інструменти тощо). Кожен користувач в он-лайн середовищі, шукаючи цільову інформацію, залишає пошукові сліди, які формують частоту конкретних запитів, візуалізацію яких забезпечують пошукові системи. Зокрема, в Україні набула популярності система Google Trends. Як наслідок, отримано ще один спосіб відстеження зацікавленості користувачів у тому чи іншому аспекті, що дає змогу вважати частоту запитів он-лайн передвісником формування популярності чи навіть попиту за цільовими темами.

Якщо цінові та інші параметри такого актуального цифрового продукту як «біткойн» відстежуються цільовою аудиторією систематично, то його популярність в он-лайн просторі оминається практиками та вченими у дослідженнях, хоча відстеження пошукових запитів є відомим та ефективним інструментом інтернет-маркетингу.

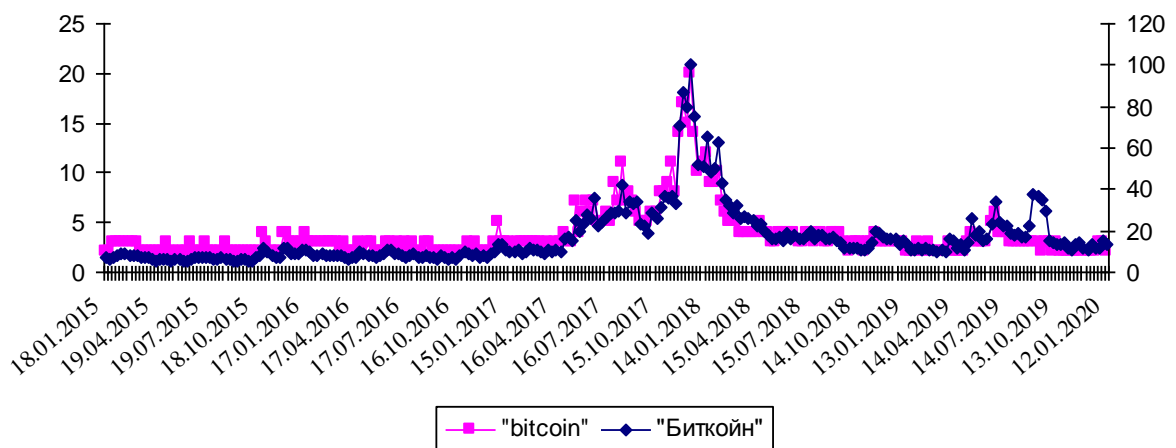

Рис. 1. Динаміка частоти запитів «bitcoin», «Биткойн» за даними Google Trends за період 18.01.2015 р.-12.01.2020 р.

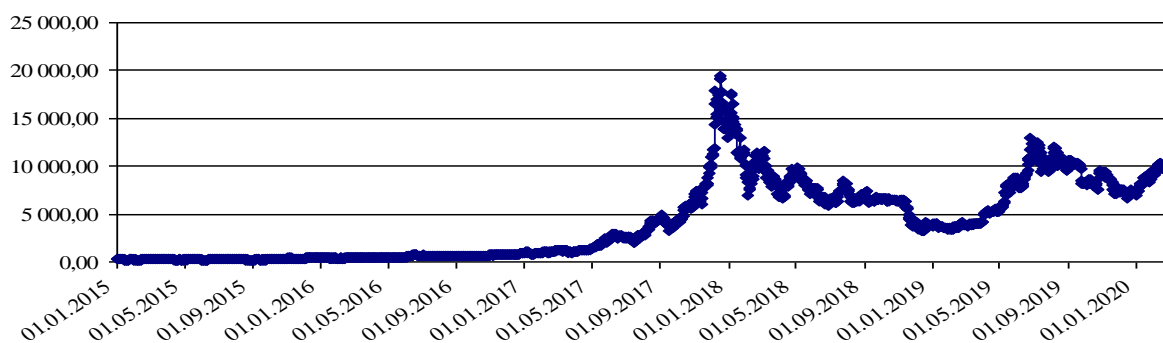

Рис.2. Динаміка ціни Біткойн у дол. США за період 01.01.2015 р.-01.01.2020р.

За даними рис. 1, 2 видно, що підвищення ціни біткойна супроводжується аналогічним сплеском інтересу до нього в інтернет-середовищі. При цьому щільність статистичного зв'язку між показниками ціни та частоти запитів за показником коефіцієнта кореляції є несуттєвою, тому пояснювати залежність та тенденції динамік (запізнення, випередження) досліджуваних показників доцільно лише з позиції нелінійної динаміки (зокрема фазовий аналіз) та фундаментального аналізу.

Псевдофазовий портрет статистичного ряду даних визначається як множина точок [1]:

$$\Phi(R) = \{(r_i, r_{i+1})\}, i = \overline{1, t-1}, \quad (1)$$

де R – деякий ряд динаміки; r_i, r_{i+1} – значення відповідного ряду та того ж ряду із зміщенням.

Так, псевдофазовий портрет курсу біткойна, рис. 3, характеризується не випадковою динамікою, наявна тенденція стабілізації ціни в певних межах (до 12000 дол. США). Також присутній дрейф атрактору, цикли якого досягають значень у 20 000 дол. США.

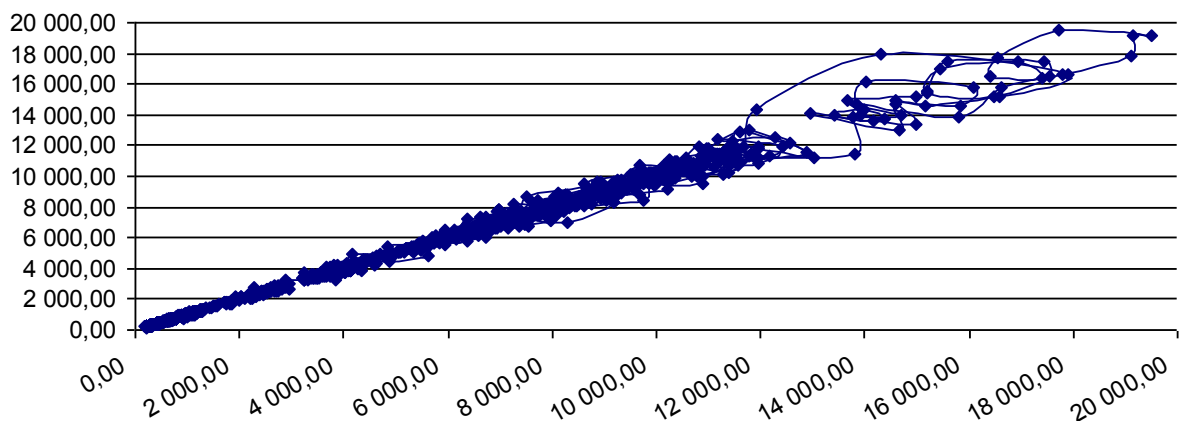

Рис. 3. Псевдофазовий портрет ряду динаміки курсу біткойна за період 01.01.2015 р. – 01.01.2020 р.

Псевдофазовий портрет ряду динаміки частоти запитів «bitcoin» також характеризується певною стабілізацією в межах значень 18-19 запитів на одиницю часу (в нашому випадку це становить тиждень). Наявність дрейфу атрактору також підтверджує випадкові або обумовлені соціально-економічними факторами відхилення кількості запитів від сформованого атрактора.

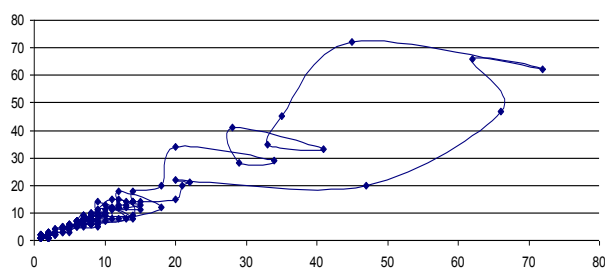

Рис. 4. Псевдофазовий портрет ряду динаміки частоти запитів «bitcoin» за період 01.01.2015 р. – 01.01.2020 р. по світу

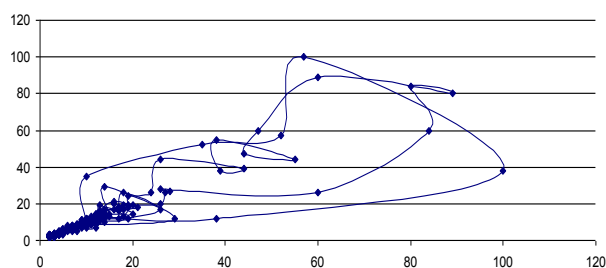

Рис. 5. Фазовий портрет частоти запитів «Биткойн» за період 01.01.2015 р. – 01.01.2020 р. по світу

Розширення діаметру циклів на певних проміжках часу відповідає певним параметрам, що визначають актуальність біткойна на ринку як фінансового та інвестиційного інструменту. Втім, циклічність та чітко виражений атрактор за показниками ціни та частоти запитів цифрової валюти доводить перспективність дослідження їх динамік з метою прогнозування та виявлення закономірностей, взаємозалежностей.

Список використаних джерел:

1. Сергеева Л. Н. Моделирование поведения экономических систем методами нелинейной динамики (теории хаоса) / Л. Н. Сергеева. – Запорожье, 2002. – 227 с.
2. Кучерова Г.Ю. Фрактальный анализ частоты запитів курсу валют як макроекономічного показника інформаційної активності соціально-економічних агентів ринку. Актуальні проблеми економіки. 2019. №8 (218). с. 122-130

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Яворський Петро Володимирович

студент І-го курсу магістратури спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» факультету інформаційних технологій ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ МЕРЕЖНОГО ТРАФІКА

Однією з основних функцій сучасного комп'ютера стала обробка та передача файлів мультимедіа, для роботи з якими потрібна висока пропускна

здатність комунікаційна мережі та надання її більшого пріоритету порівняно з іншими мережами [1]. Для розпізнавання пакетів, що пред'являють різні вимоги до продуктивності комунікаційна мережі, використовується механізм якості обслуговування – Quality of Service (QoS). Дія QoS заснована на розподілі потоків за категоріями та наданні кожному з них різних пріоритетів, завдяки чому трафік із високим пріоритетом отримує необхідні мережні ресурси, навіть за рахунок потреб менш важливого трафіку. Отже, проблема забезпечення та підтримки належного рівня QoS для різнопріоритетного трафіка є практично важливою в сучасних умовах.

Для прогнозування мережного трафіка використовують методи часових рядів (ARIMA, ковзне середнє і автокореляції, експоненціальне згладжування, сезонна декомпозиція), екстраполяцію, нейронні мережі тощо.

В дослідженні було докладно розглянуто та наступні методи прогнозування [2]:

- 1) модель авторегресійного процесу (AR):

$$\varphi(B)\tilde{z}_t = \varepsilon_t$$

де, z_t – значення часового ряду, \tilde{z}_t – відхилення від μ .

Для знаходження наступного значення часового ряду використовують p його попередніх значень і реалізації білого шуму в кожний момент часу. Для розв'язання практичних задач достатньо $p=0,1,2$.

- 2) модель процесу ковзного середнього (MA) [3]:

$$\tilde{z}_t = \theta(B)\varepsilon_t$$

Для знаходження наступного значення часового ряду використовують реалізації білого шуму в кожний момент часу та лінійні комбінації q попередніх реалізацій білого шуму. Для розв'язання практичних задач достатньо $q=0,1,2$

Отже, модель ARIMA(1,0,0) – найбільш оптимальна для моделювання та прогнозування розглянутого вихідного трафіка порівняно з іншими моделями, які дають гірший прогноз. Точність прогнозу залежить від кількості випереджень, на яку необхідно спрогнозувати майбутні значення.

Після проведення експерименту було отримано характеристики вихідного трафіка: час відправки та надходження пакетів, кількість надісланих і прийнятих пакетів, інтенсивність завантаження буфера Firewall (Kb/s, черга) для кожного відліку часу ($b(t)$).

Доведено, що прогнозувати краще лише на крок уперед, щоб прогнозування було дійсно ефективним. Швидкодія методів залежить від кількості операцій, які необхідно виконати. Показано, що реалізація ARIMA-моделей вимагає більших затрат часу порівняно з моделлю експоненціального згладжування, але це сповна компенсується якістю прогнозів [4].

Список використаних джерел

1. Растрюгин Л.А. Адаптация сложных систем. Методы и приложения. – Рига: Зинатне, 1981. – 200 с.
2. Попов Р. Обзор методов принятия решений трейдером на основании статистических методов обработки информации – (С) Релпресс, 1997.
3. Бокс Дж., Дженкинс Г. Анализ временных рядов. Прогноз и управление. Выпуск 1. – М.: Мир, 1974. – 406 с.
4. Гуц А.К. Математическая логика и теория алгоритмов – Омск, 2003. – 108 с.

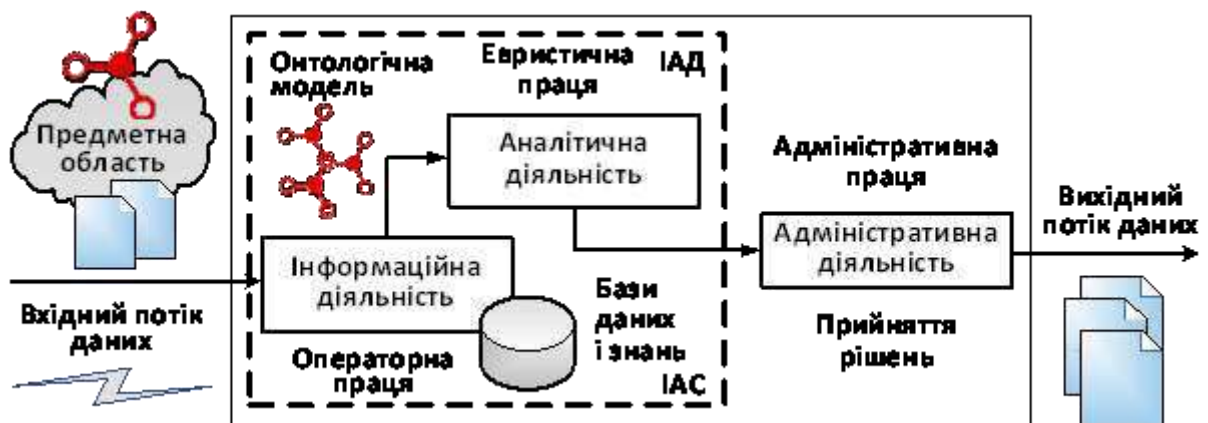
Нестеренко Олександр Васильович

кандидат технічних наук, доцент,
дійсний член Міжнародної академії інформатики
професор ВНЗ «Національна академія управління»
Заслужений працівник сфери послуг України
м. Київ, Україна

**ЗНАННЯ-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ
СЕРЕДОВИЩА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ**

У сучасних умовах інформаційно-аналітична діяльність у сфері адміністративного управління знаходить усе більшого поширення. Широке використання інформаційних технологій дозволяє створювати потужні інформаційно-аналітичні системи (ІАС), які поряд з отриманням, перетворенням і зберіганням інформації забезпечують її аналіз і аналітичну обробку.

Аналітична діяльність серед інших видів управлінської праці (див. рис.), які в різній степені відносяться до розумової, має найбільш творчий характер і пов'язана з постановкою цілей, аналізом ситуації, пошуком шляхів розв'язання проблем. Власне вона й спрямована на розробку проекту рішення і підготовку до його прийняття.

Основною технологією аналітичної діяльності є встановлення причинно-наслідкових зв'язків між різного роду даними та їхнє дослідження під всілякими кутами зору. Тому найважливішою умовою успішної аналітичної роботи експерта в органі управління є наявність в його розпорядженні інформаційного поля досліджуваної предметної області (ПдО). В умовах застосування ІАС це поле уявляє множину структурованих і неструктурованих інформаційних масивів (інформаційних ресурсів), потрібних для витягу з них необхідних даних, а засоби ІАС забезпечують можливість аналітику керувати процесами обробки і аналізу даних. Побудова причинно-наслідкових ланцюжків дозволяє оброблені дані перетворити в інформацію і нове знання та синтезувати відповідні рекомендації для замовників аналітики (осіб, що приймають рішення).

Складність відображення і сприйняття експертом-аналітиком властивостей та функціональності складових об'єктів та процесів ПдО впливає на якість підготовленого рішення. Об'єктні представлення предметних областей та описи конкретних процесів, що базуються на певних судженнях і твердженнях, можуть бути представлені відповідними інформаційними моделями. Кожна така модель має відображати деяку сукупність знань, яка описує властивості об'єктів і процесів, що розглядаються. Відображення процесів і об'єктів на основі моделі деякого типу потребує забезпечення спільної обробки різнопланової інформації, що вимагає її взаємозв'язаності, інтеграції й забезпечення взаємодії з іншими, різними за призначенням, системами.

Властивості інформаційних процесів і ресурсів відображаються певними ієрархіями, від оптимального визначення, формування та використання яких значним чином залежить ефективність використання інформаційних ресурсів, і, як наслідок, обґрунтованість та безсторонність підготовлених аналітичних рекомендацій [1, 2]. Розвиток наукових досліджень і практичного використання моделювання в сфері інформаційно-аналітичної діяльності свідчить, що одним з інструментів, який може забезпечити відображення взаємодії усіх інформаційних компонентів та допомогти достатньо ефективно спроектувати та реалізувати механізми управління ієрархією компонентів є онтологічна модель [3]. Онтологічна модель у своїй інформаційній основі має механізм динамічного формування та використання ієрархій у вигляді певних таксономій [4, 5]. Такий підхід до вирішення проблеми підтримки аналітичної діяльності виходить із природної здатності людей думати логічне й творчо, визначати події й встановлювати відношення між ними. Застосування онтологічних описів забезпечує динамічне формування для аналітика відповідних множин критеріїв на основі використання властивостей концептів ПдО, за якими здійснюється прийняття відповідних рішень.

Очевидно, подібні підходи дозволяють знаходити прийнятні рішення

тільки у тому випадку, якщо стан ПдО чітко відомий із заданим ступенем точності, а його математичний опис має бути поданим у вигляді визначених множин концептів та їх властивостей. Ця частина проблеми для сфери адміністративного управління може бути вирішеною шляхом розробки процедури формалізації ПдО та структурування інформації, що базується на онтологічній моделі [6].

Список використаних джерел

1. Ларичев О.И. Наука и искусство принятия решений / О.И. Ларичев. – Москва: Наука. – 1979. – 200 с.
2. Сараев А.Д. Системный анализ и современные информационные технологии / А.Д. Сараев, О.А. Щербина. Труды Крымской Академии наук. – Симферополь: СОНАТ. – 2006. – С. 47-59.
3. Гафт М.Г. Принятие решений при многих критериях / М.Г. Гафт. – Москва: Знание. – 1979. – 64 с.
4. Gruninger M. Ontologies to support process integration in enterprise engineering / M. Gruninger, K. Atefi, M. Fox // *Computational and Mathematical Organization Theory*. – 2000. – Issue 6. – P. 381-394.
5. Стрижак О. Є. Онтологічні інформаційно-аналітичні системи / О.Є. Стрижак // *Радіоелектронні і комп'ютерні системи*. – 2014. – № 3 (67). – С. 71-76.
6. Nesterenko O., Trofymchuk O. Patterns in forming the ontology-based environment of information-analytical activity in administrative management // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2019, № 5/2 (101). – P. 33-42. DOI: 10.15587/1729-4061.2019.180107

Тихонова Каріна Вікторівна

здобувач вищої освіти³

Державний університет телекомунікацій

м. Київ Україна

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ АЛГОРИТМІВ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ДАНИХ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Аналіз алгоритмів кластеризації даних все частіше стає популярною практикою, прийнятою багатьма організаціям з метою створення цінної інформації з великих об'ємів даних. Достатньо багато досліджень ставлять за мету організацію отриманих даних у наглядні структури. Фактично, кластерний аналіз є набором різноманітних алгоритмів класифікації. Техніка кластеризації застосовується в найрізноманітніших галузях, таких як психологія, біологія, педагогіка, маркетингу, інформаційні технології. Кластеризація – це поділ даних на групи подібних об'єктів. Кластеризація проводиться для розуміння отриманих даних, обсяг яких є проблематичним для аналізу людиною. Завдяки цьому алгоритми кластеризації стали

³ Під керівництвом кандидата технічних наук, доцента **Жебки Вікторії Вікторівни**

інструментами мета-навчання для аналізу дослідницьких даних.

Постановка проблеми. На теперішній час стрімке зростання об'ємів інформації в навколишньому світі спонукає сучасні технології до актуального завдання підвищення ефективності пошуку необхідної інформації в глобальному інформаційному просторі. Це завдання вимагає дослідження та розроблення методів і алгоритмів розподілу інформаційних моделей об'єктів на певні групи і класи. Завдання такого роду виникають в таких сучасних інформаційних технологіях як Data Mining, розпізнавання образів, машинне навчання.

Кожен день світ виробляє близько 2,5 квантильних байт даних (2,5 мільярди гігабайт), при цьому 90% цих даних у світі неструктуровані [1].

Терміном кластерний аналіз прийнято позначати сукупність методів, підходів і процедур, розроблених для вирішення проблеми формування однорідних класів в довільній проблемній області.

Методи аналізу даних, складовою частиною яких є методи кластерного аналізу, не використовують апріорних припущень про імовірнісну природу вихідної інформації і керуються лише евристичними міркуваннями про характер і особливості досліджуваної сукупності об'єктів.

Формулювання мети тези. Метою тези є аналіз існуючих алгоритмів кластеризації даних з ціллю відокремити переваги та недоліки кожного з алгоритмів.

Виклад основного матеріалу. Кластерний аналіз (автоматична класифікація, розпізнавання образів без вчителя) займає одне з центральних місць серед методів аналізу даних і є сукупністю підходів, методів і алгоритмів, призначених для знаходження деякого розбиття досліджуваної сукупності об'єктів на підмножини схожих між собою об'єктів.

Методи за способом обробки даних [1] діляться на: Ієрархічні методи та Неієрархічні методи.

Ієрархічна кластеризація в добуванні даних та статистиці – метод кластерного аналізу, який намагається побудувати ієрархію кластерів. Стратегії побудови ієрархічної кластеризації діляться на два типи [2]:

- Агломератові (об'єднувальні). Це підхід «знизу-вгору». Спочатку кожна точка має власний кластер, а далі пари кластерів об'єднуються при підйомі по ієрархії.
- Розділювальні. Це підхід «згори-вниз». Спочатку всі точки знаходяться у єдиному кластері, потім відбувається рекурсивне розбиття при русі вниз по ієрархії.

При ієрархічної кластеризації виконується послідовне об'єднання менших кластерів в великі або поділ великих кластерів на менші [1].

Огляд алгоритмів ієрархічної кластеризації.

Алгоритм кластеризації за допомогою представників (CURE – Clustering Using REpresentatives).

Виконує ієрархічну кластеризацію з використанням набору визначальних точок для визначення об'єкта в кластер [3].

Призначення: кластеризація дуже великих наборів числових даних.

Обмеження: ефективний для даних низької розмірності, працює тільки на числових даних.

Переваги: виконує кластеризацію на високому рівні навіть при наявності викидів, виділяє кластери складної форми і різних розмірів, має лінійно залежними вимогами до місця зберігання даних і тимчасову складність для даних високої розмірності.

Недоліки: є необхідність в завданні порогових значень і кількості кластерів.

Алгоритм мінімального кістякового дерева (MST – Algorithm based on Minimum Spanning Trees).

У цьому алгоритмі використовуються неорієнтовані графи та орієнтовані графи

Призначення: кластеризація великих наборів довільних даних.

Обмеження: обмеження по пам'яті на GPU не дозволяють обраховувати великі графи.

Переваги: виділяє кластери довільної форми, включно кластери опуклою і випуклою форми, вибирає з кількох оптимальних рішень найоптимальніше.

Недоліки: необхідно заздалегідь встановлювати число кластерів, алгоритм чутливий до первісного вибору центрів кластерів, можлива збіжність до локальних оптимумам

Алгоритм збалансованого ітеративного скорочення і кластеризації за допомогою ієрархій (BIRCH – Balanced Iterative Reducing and Clustering using Hierarchies).

У цьому алгоритмі передбачено двоетапний процес кластеризації [4].

Призначення: кластеризація дуже великих наборів числових даних.

Обмеження: робота з тільки числовими даними.

Переваги: двоступенева кластеризація, кластеризація великих обсягів даних, працює на обмеженому обсязі пам'яті, є локальним алгоритмом, може працювати при одному скануванні вхідного набору даних, використовує той факт, що дані неоднаково розподілені по простору, і обробляє області з великою щільністю як єдиний кластер.

Недоліки: робота з тільки числовими даними, добре виділяє тільки кластери сферичної форми, є необхідність в завданні порогових значень.

Огляд алгоритмів неієрархічної кластеризації.

Алгоритм k-середніх (k-means).

Алгоритм k-середніх будує k кластерів, розташованих на можливо великих відстанях один від одного.

Призначення: основний тип задач, які вирішує алгоритм k-середніх, це

наявність припущень (гіпотез) щодо числа кластерів, при цьому вони повинні бути різні настільки, наскільки це можливо. Вибір числа k може базуватися на результатах попередніх досліджень, теоретичних міркуваннях або інтуїції.

Обмеження: невеликий обсяг даних.

Переваги: простота використання, швидкість використання, зрозумілість і прозорість алгоритму.

Недоліки: алгоритм занадто чутливий до викидів, повільна робота на великих базах даних, необхідно ставити кількість кластерів.

Алгоритм розділення навколо медоїдів (PAM – partitioning around medoids).

Цей алгоритм досить схожий на k -means алгоритм, але PAM працює з медоїдами – об'єктами, які є частиною вихідної безлічі і представляють групу, в яку вони включені, а k -means працює з центроїдами – штучно створеними об'єктами, що представляють кластер.

Обмеження: невеликий обсяг даних.

Переваги: простота використання, швидкість використання, зрозумілість і прозорість алгоритму, алгоритм менш чутливий до викидів в порівнянні з k -means.

Недоліки: необхідно ставити кількість кластерів, повільна робота на великих базах даних

Висновки. Рішення задач кластеризації може здійснюватися за допомогою різноманітних методів та алгоритмів, які мають свої переваги, недоліки і специфічні особливості реалізації. Вибір найкращого алгоритму в умовах конкретного завдання повинен обґрунтовано здійснюватися особою, яка приймає рішення.

Крім безпосереднього етапу кластеризації вкрай важливим є процеси інтерпретації та оцінки отриманих результатів. На даній стадії головну роль грає експерт в досліджуваній предметній області, який на основі апріорних уявлень і знання ключових цільових показників може здійснити додаткову верифікацію результатів крім використання формальних критеріїв, які відслідковуються в процесі реалізації алгоритмів.

Список використаних джерел

1. I. A. Чубукова *Data Mining. Навчальний посібник: Інтернет-Університет Інформаційних технологій; БІНОМ. Лабораторія знань, 2006. – 382 с. табл. – (серія «Основи інформаційних технологій»).*
2. Rokach, Lior, and Oded Maimon. «Clustering methods» *Data mining and knowledge discovery handbook. Springer US, 2005. 321—352.*
3. Sudipto Guha, Rajeev Rastogi, Kyuseok Shim «CURE: An Efficient Clustering Algorithm for Large Databases».
4. Tian Zhang, Raghu Ramakrishnan, Miron Livny «BIRCH: An Efficient Data Clustering Method for Very Large Databases».
5. Akerkar R. *Big data computing, CRC Press, Taylor & Francis Group, Florida, USA, 2014.*

Сембер Дмитро Андрійович
*кандидат фізико-математичних наук
асистент кафедри програмного забезпечення систем
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Лісовський Денис Віталійович
*студент IV курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

РОЗРОБКА АРІ ДОДАТКІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ONLINE – ТЕСТІВ

Останні роки з розвитком сучасних інформаційних технологій, поширенням і доступністю Інтернет мережі відкриваються унікальні можливості для освіти. Інтернет є джерелом активної інтелектуальної діяльності сучасного програміста, який має необмежені можливості для одержання знань, удосконалення умінь та навичок. У свою чергу, надається можливість оптимізувати систему контролю, зокрема переводячи тестування в режим Online. Значний інтерес до створення та використання веб-ресурсів обумовлений серйозними і в значній мірі, обґрунтованими очікуваннями підвищення ефективності навчального процесу і якості навчання [1].

Мобільні додатки відрізняються не тільки функціональністю, і мобільною платформою (операційною системою), під яку розробляються.

Основні завдання, які ставляться перед тестувальниками наступні:

- Різноманітність типів мобільних додатків (нативні, гібридні, веб-додатки).
- Широка лінійка моделей мобільних девайсів.
- Фрагментація пристроїв.
- Різноманітність інтерфейсів для тестування мобільних додатків.

Головні переваги тестування за допомогою мобільних емуляторів:

- Тестувати на емуляторах – це просто.
- Баги або скріншоти легко фіксуються на емуляторі.
- Емулятор можна використовувати для вивчення поведінки мобільного додатку exploitatory testing.

З іншого боку, існують певні недоліки такого Online тестування мобільних додатків:

- Тестування на емуляторах може давати дещо помилкове враження про роботу мобільного додатку.
- Так як мобільні емулятори запускаються на ПК, вони мають зовсім інше мережеве середовище.

- Емулятори не можуть імітувати вхідні SMS та виклики.
- Емулятори не підтримують тестування на сумісність, оскільки вони не підключені до телекомунікаційної мережі.

Отже, практика показала, що знання різноманітних інформаційних технологій, допомагає використовуватися під час розробки Online тестування. Також було досліджено переваги та недоліки Online тестування, які вирішували різноманітні аспекти поставленої задачі [2].

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю., Лапінський В.В. *Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення // Комп'ютер у школі та сім'ї. – № 3. – 2012. – С. 3-6.*
2. Майоров А.Н. *Теория и практика создания тестов для системы образования / Майоров А.Н. – М.: Народное образование, 2000. – 352 с.*

Федорка Павло Павлович

*асистент кафедри програмного забезпечення систем
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Лісовський Денис Віталійович

*студент IV курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧІ ВИБОРУ ПРОГРАМНОЇ ПЛАТФОРМИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Для розроблення системи дистанційної освіти, яка максимально відповідає принципам дистанційної освіти та дозволяє забезпечити навчальний процес особам з особливими потребами в умовах Закарпатської області, треба обрати відповідну програмну платформу.

Така платформа повинна дозволити розробляти інструментальні засоби, щоб забезпечити вимоги щодо організації навчального процесу даної категорії студентів. Вибір необхідної платформи виконаємо за методом експертних оцінок, в основу якого покладено метод попарних порівнянь для аналізу ієрархій, розроблений Т. Сааті [1].

Для застосування методу аналізу ієрархій побудуємо відповідну ієрархію за трирівневою структурою. Верхнім її рівнем є ціль, щодо якої приймається рішення, другий рівень – це множина критеріїв, за якими здійснюється вибір альтернативних платформ для створення системи

дистанційного навчання. Ці альтернативи утворюють нижній рівень ієрархії. У даному випадку прийняття рішень полягає у виборі однієї з можливих альтернатив на основі побудови вектора пріоритетів. Пріоритет – це дійсне число, яке ставиться у відповідність кожній альтернативі. Альтернатива з найвищим пріоритетом вважається прийнятим рішенням. Пріоритет альтернативи ще будемо називати вагою альтернативи [2].

Під альтернативами розуміємо платформи дистанційної освіти, аналіз яких проведено у попередньому параграфі, а критерії будуть сформовані на основі аналізу властивостей та можливостей використання обраних платформ.

Досягнення мети полягає у виборі однієї з альтернатив на основі множини сформульованих критеріїв. Вибір альтернативи виконується обчисленням елементів вектора пріоритетів, які поставлено у відповідність кожній альтернативі. Альтернатива з найбільшим значенням такого елемента вважається прийнятим рішенням [3].

В методі аналізу ієрархій використовують шкалу експертних, або ступеней важливості – оцінок для парних порівнянь при оцінюванні переваги першого об'єкта над другим зі значеннями від 1 до 9.

На основі результатів аналізу функціональних можливостей обраних платформ дистанційної освіти сформуємо множину критеріїв, за якими буде здійснюватись вибір платформи за експертними оцінками, отриманим за методом аналізу ієрархій.

Основними критеріями, для яких обчислено ваги альтернатив, обрано їх характеристики, що отримали такі назви:

1. фахівці;
2. вартість;
3. сервіс;
4. контроль;
5. матеріали;
6. тести;
7. інтерактив.

Список використаних джерел

1. Саати Т. *Принятие решений. Метод анализа иерархий.* – М.: Радио и связь, 1993. – 278 с.
2. Павлов О.А. *Математичні моделі оптимізації для пошуку ваг об'єктів у методах підтримки прийняття рішень* / О.А. Павлов, Г.А. Иванова, В.І. Кут, О.С. Штанькевич // *Интеллектуальный анализ информации ИАИ-2008: Материалы VIII Международной конференции (14-17 мая 2008г., г.Киев)* – К.: Просвіта, 2008. – 608с.: ил. –С. 361-366.
3. Павлов О.А. *Математичні моделі оптимізації для пошуку ваг об'єктів у методах підтримки прийняття рішень* / О.А. Павлов, Г.А. Иванова, В.І. Кут, О.С. Штанькевич // *Матеріали XI Всеукраїнської (VI Міжнародної) студентської наукової*

конференції з прикладної математики та інформатики СНКПМІ-2008 (9-10 квітня 2008р., м. Львів) – К. 2008р.

Федорка Павло Павлович
*асистент кафедри програмного забезпечення систем
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Мельниченко Тетяна Владленівна
*студентка III курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

ПЛАТФОРМА ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯ MOODLE

Вибір платформи, на якій розробляється система дистанційної освіти в Україні, здійснюється на основі дослідження властивостей даної платформи та особливості запровадження інструментальних засобів системи дистанційної освіти України, яка буде розвиватись на обраній платформі.

Обрано та проаналізовано таку програмну платформу дистанційної освіти як Moodle. Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище. Moodle написана на мові PHP з використанням баз даних MySQL, PostgreSQL, Microsoft SQL Server та ін. Дана платформа Moodle може працювати з об'єктами та відповідає стандарту SCORM [1]. Moodle поширюється безкоштовно як програмне забезпечення з відкритим кодом за ліцензією GNU Public License і дозволяє створювати навчальні курси та веб-сайти [2, 3]; його можна запустити на операційних системах Windows, Mac, а також на багатьох дистрибутивах Linux.

Система дозволяє створювати засоби обміну файлами довільних форматів як між викладачем і студентом, так і між студентами:

- сервіс розсилання – оперативно інформувати всіх учасників курсу або окремі групи про поточні події;
- форум – організувати навчальне обговорення проблем, яке можна проводити по групах;
- чат – організувати обговорення проблем у режимі реального часу.

До повідомлень форуму можна приєднувати файли довільних форматів. Також є функція оцінювання повідомлень викладачами та студентами.

Платформа Moodle надає інструментальні засоби для створення спеціальних сервісів, призначених для індивідуального спілкування

викладача та студента, які використовуються при рецензуванні робіт, обговоренні індивідуальних навчальних планів тощо.

Важливою особливістю Moodle є те, що система створює та зберігає портфоліо кожного студента, в якому міститься така інформація про нього:

- усі захищені роботи;
- усі оцінки та коментарі викладача до робіт;
- усі повідомлення у форумі.

Викладач може створювати та використовувати різні системи оцінювання. Усі оцінки зберігаються у зведеній відомості. Moodle дозволяє контролювати «відвідуваність» та активність студентів, час їх навчальної роботи у мережі. Завдання у системі дистанційного навчання на основі платформи Moodle призначені для організації взаємодії викладача та студента, формування зворотних зв'язків між ними та спілкування студентів між собою.

Формування та використання навчальних матеріалів здійснюється з допомогою таких складових:

- електронних версій друкованих видань та підручників;
- учбових аудіо-, відеоматеріалів та електронних тренажерів для дистанційного виконання практичних та лабораторних робіт;
- навчального та методичного забезпечення для проведення практичних занять та лабораторних робіт, які поєднано з відповідними розділами теоретичних курсів;
- контрольних робіт з механізмом перевірки та захисту виконаної роботи;
- тестів з матеріалами тем та тестів для дистанційної перевірки знань.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Moodle>.
2. Андреев А.В. Практика электронного обучение с использованием Moodle / Андреев А.В., Андреева С.В, Доценко И.Б. – Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2008. – 146 с.
3. Белозубов А.В. Система дистанционного обучения Moodle: учебно-методическое пособие / Белозубов А.В., Николаев Д.Г. – СПб., 2007. – С. 45-49.

Шапочка Ігор Валерійович
*кандидат фізико-математичних наук,
доцент, завідувач кафедри алгебри,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Рябець Микола Миколайович
*студент V курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ВИРІШЕННЯ СЛАР В ЗАДАЧАХ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Одним з основних етапів при дослідженні об'єктів, явищ і процесів різної природи є математичне моделювання і пов'язаний з ним комп'ютерні експерименти. Чисельні експерименти дають можливість, як планувати натурний експеримент, так і отримувати нові знання про ті процеси і явища для яких утруднений, або взагалі неможливий натурний експеримент. Велика кількість математичних моделей після виконання відповідних перетворень можуть бути описані системами лінійних алгебраїчних рівнянь (СЛАР) з розрідженими матрицями [1].

Основною особливістю таких систем є їхні великі порядки і невелика кількість ненульових елементів. Великі порядки СЛАР виникають за рахунок того, що дослідники хочуть отримати якомога достовірніші результати, через це будуються більш деталізовані математичні моделі. Мала кількість ненульових елементів пояснюється особливостями дискретизації моделі. Зокрема, системи рівнянь з розрідженими матрицями виникають у задачах аналізу міцності конструкцій у цивільному та промисловому будівництві, фільтрації, тепло- та масо переносу, тощо. Область застосування методів розв'язування СЛАР з розрідженими матрицями постійно розширюється. Через це виникає інтерес до проблеми побудови ефективних методів розв'язання таких систем, порядки яких перевищують сотні тисяч [2].

Також зростають вимоги до обчислювальної техніки, що використовується для проведення комп'ютерного експерименту. Вона повинна забезпечувати достатню швидкодію і мати необхідну кількість ресурсів, щоб результат експерименту можна було отримати за досить невеликий проміжок часу. Отже одним з ефективних підходів до розв'язання СЛАР з розрідженими матрицями є побудова паралельних алгоритмів, що враховують особливості архітектури персонального комп'ютера.

Основними проблемами розробки ефективних паралельних алгоритмів є:

- аналіз структури матриці, або приведення її до відповідного вигляду, застосовуючи відповідні алгоритми перетворення;
- вибір ефективної декомпозиції даних;
- визначення ефективної кількості процесорних ядер і графічних прискорювачів, що використовуються для обчислень;
- визначення топології міжпроцесних зв'язків, яка зменшує кількість комунікацій і синхронізацій.

Саме для аналізу структури розрідженої матриці використовується нейрона мережа, яка дозволить виділити групи ненульових елементів, які можуть оброблятися незалежно. За результатами аналізу буде будуватись декомпозиція даних та обиратись кількість обчислювальних ядер, що забезпечить найкоротший час розрахунків для конкретної структури матриці [3].

Це забезпечить автоматизацію підготовки даних (а саме матриці) до безпосереднього обчислення та розрахунку СЛАР, що у свою чергу зменшить загальний час необхідний для обрахування обраної проблеми.

Список використаних джерел

1. Дж. Голуб, Ч. Ван Лоун *Матричные вычисления: Пер. с англ.* – М. Мир, 1999.
2. Р. Тьюарсон, *Разреженные матрицы: Пер. с англ.* – М.: Мир, 1977. – 192.с
3. Блатов И.А., Пименов А.С., Бубнова Н.В. *Псевдоразреженные матрицы и прикладной вейвлет анализ //Системы управ. и информ. Технологий. Научно – техн. журнал.* – Москва – Воронеж. – 2006.– № 1(23). – С. 68 – 73. [9] Блатов И.А., Рогова Н.В.

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Осос Павло Анатолійович
*здобувач PhD програми
ВНЗ «Національна академія управління»
м.Київ. Україна*

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ В УПРАВЛІННІ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ

Розвиток економіки України в останні роки демонструє нестійку динаміку, що підтверджує різну адаптованість її галузей до викликів сучасності, та має наслідком зниження рівня інвестиційно-інноваційної активності й конкурентоспроможності. До того ж, Україна стабільно посідає «почесні» місця серед найкорумпованіших країн.

У структурі ВВП України доля підприємств 4-го (літаки, автомобілі, кораблі тощо) та 5-го (мобільного зв'язку, мікроелектроніки та інформатики) технологічних укладів невелика. Не відповідають інноваційному курсу і низькі витрати на дослідження і розробки, особливо у промисловості України. Тому причиною низького рівня інновацій підприємства традиційно вважають нестачу коштів. Разом з тим, в цілому на інноваційну діяльність підприємств України було витрачено більше 3 млрд. грн., з яких на здійснення технологічних інновацій прийшлося майже 64%.

Слабке впровадження високих технологій, відсутність інноваційної інфраструктури, низька інноваційна активність – все це унеможлиблює характеризувати будь-який з регіонів України як високотехнологічний. Хоча інноваційність все-таки є визначальною характеристикою сучасних науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та суспільних процесів нашої держави [1].

На розвиток національного господарства України в подальшому значно впливатимуть структурні зміни у світовій економічній системі, а саме трансформація та поява нових галузей шостого та сьомого технологічних укладів. Зокрема, галузі нових технологічних укладів створюватимуть потужні міжгалузеві комплекси, що випускатимуть надсучасну продукцію в високою доданою вартістю. До найважливіших міжгалузевих комплексів в Україні відносяться паливно-енергетичний, металургійний, машинобудівний, хімічний, лісо-виробничий, агропромисловий, комплекс легкої індустрії, транспортний, будівельно-індустріальний тощо [2].

Сьогодні існує багато концепцій щодо майбутнього розвитку світової економічної системи шляхом впровадження високих технологій навіть у галузі першого та другого технологічних укладів. Розвиток кожного укладу сприяє сходженню цивілізації на новий, вищий рівень, що створює

наступність в історичному процесі й значно збільшує економічні можливості суспільства. Істотно ускладнюючи економічні взаємозв'язки та посилюючи їхній нелінійний характер, технологічні уклади формують відповідну виробничу структуру, яка справляє визначальний вплив на процес матеріального виробництва і сферу послуг [3].

Таким чином враховуючи сучасні концепції та гіпотези подальшого розвитку промисловості та сфери послуг для вітчизняного національного господарства необхідна стратегія для досягнення основної мети – вагомого місця у світовій економіці. Найчастіше стратегію ототожнюють з позицією на ринках, із заходами, що дають змогу зміцнити конкурентну позицію та збільшити частку на «своїх ринках», вести боротьбу за завоювання нових ринків та ін. Люди вже тривалий час вивчають і аналізують стратегію як явище та інструмент розв'язання їхніх проблем, тому що вони хочуть знати, що їм робити завтра, післязавтра, в довгостроковій перспективі, як, хоча б частково, керувати тими чи іншими процесами. [4]

Стратегія розглядається як модель поведінки спрямованої на досягнення поставлених цілей, набір правил для пошуку і використання можливостей. Разом із цим для досягнення будь-яких цілей необхідно дотримуватися стратегічних планів. Стратегічний план – це послідовність певних кроків та дій, інтегрованих у просторі і часі, що приводять до зміни поточного становища на бажане. План не має гнучкості і реалізується тільки за певних зовнішніх умов, стратегія застосовувана в будь-яких ситуаціях. План повинен постійно коригуватися залежно від змін у зовнішньому середовищі, тоді як стратегію потрібно змінювати тільки при внутрішніх змінах (за власним бажанням). У багатьох дефініціях термін «стратегія» визначається передусім як довгостроковий план. Для того щоб остаточно зрозуміти, що таке стратегічне планування, потрібно позбутися міфу, що стратегічність плану визначається терміном, на який він складається [5].

Враховуючи зазначене для побудови сильної вітчизняної економічної системи потрібна чітко визначена стратегія зокрема, створення стратегічного плану з урахуванням міжнародного досвіду та усіх галузевих особливостей національного господарства України.

Список використаних джерел:

1. Кондратенко М. Сучасний стан економічної сфери України // Кондратенко М. // *UA Модна [Електронний ресурс]* – <https://cutt.ly/Hr2YI8w>;
2. Лучко О.В. *Основи галузевої економіки та підприємництва* // Лучко О.В. // *Сайт викладача економіки Лучко О.В. [Електронний ресурс]* – <https://cutt.ly/fr2YSZp>;
3. Єрохін С.А. *Технологічні уклади, динаміка цивілізаційних структур та економічна перспектива України* // Єрохін С.А. // *Інтернет-холдинг Олега Соскіна [Електронний ресурс]* – <https://cutt.ly/kr2YHqT>;
4. *Бібліотека економіста [Електронний ресурс]* – <https://cutt.ly/Er2YVqV>;
5. Свистович М.Б. *Сутність та основні поняття стратегічного планування [Електронний ресурс]* – <https://cutt.ly/kr2YN2Z>.

Пилявський Юлій Миколайович

аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ПРИВАТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ТРАКТУВАННЯ ЛІБЕРТАРІАНЦЯМИ

Слабкий розвиток ринкових відносин в Україні є результатом «непрозорії, неконкурентної і хаотично проведеної приватизації» [7]. В Україні приватизація розпочалася в 1992 році, але процес переходу власності від держави до приватного володіння почався тоді коли Україна ще була в складі СРСР. З прийняттям законів «Про індивідуальну трудову діяльність» (1986) та «Про кооперацію в СРСР» (1988) почали з'являтися кооперативи та приватний бізнес. Закон СРСР «Про державне підприємство» (об'єднання) (1987 року) передав трудовим колективам в оренду майно державних підприємств, але їх «керівники, виступаючи представниками трудового колективу і використовуючи власні зв'язки в партійно-господарській номенклатурі, отримали можливість не тільки управляти державною власністю, але й використовувати її в своїх інтересах» [5].

Одним з авторів концепції приватизації в Україні є О.І. Пасхавер. Він дає оцінку приватизаційним процесам 90-х років, яка дещо пояснює недоліки сучасного розвитку приватної власності в нашій країні. На думку О.І. Пасхавер «В процесі приватизації стояло два завдання: забрати у держави право власності на майно виробничого сектора і розвинути новий невиробничий капітал.

З 1992 року до теперішнього часу в Україні було роздержавлено 133 тис. державних та комунальних об'єктів. Державний сектор за 1992-2018 рр. скоротився до 16%. Однак за цей час 5/6 економічного потенціалу великої європейської країни приватизували менш ніж за 11 млрд. дол. США. Це всього лише 13% номінального ВВП України в 1990 р. У 2018 році до державного бюджету від приватизації державного майна надійшло 0,3 млрд. грн., що становить лише 1,4% від початкового плану, котрий передбачав 21,3 млрд. грн. Закон про державний бюджет на 2019 рік передбачав 17,1 млрд. гривень надходжень від приватизації. Таку ж суму містили держбюджети за 2015, 2016 і 2017 роки. Але план з надходжень не виконувався. На 2018 рік уряд вирішив підвищити план приватизації до 21,3 млрд. гривень, потім зменшив до 18,8 млрд. гривень, але велика приватизація знову не почалася і план з приватизації 2018 року виконано лише на 1% [5; 2].

Наразі «на черзі» роздержавлення великих підприємств, активи яких складають 1,48 трлн. грн., або 92,5% від загальної вартості активів усіх державних підприємств. Усього в у власності України нараховується 3363 підприємства. За результатами 2018 року портфель 100 найбільших державних

підприємств отримав чистий прибуток у розмірі 25,3 млрд. грн., що на 48,2% менше показника 2017 року [6].

Згідно з макроекономічним прогнозом Кабінету Міністрів України у 2020-2022 роках приватизація буде щорічно приносити державі 0,5-6 млрд.грн. Це значно менше, ніж планувалося в попередні роки, але більше, ніж надходило реально. Очевидно, уряд врахував, що ціни за підприємства будуть дуже низькими, а також те, що більшість із запропонованих об'єктів – неліквідні або будуть не готові до продажу найближчим часом [4].

Таблиця 1

Заплановані та фактичні надходження від приватизації, млрд. грн.

2017		2018		2019		2020		2021		2022	
план	факт	план	факт	план	факт, 9 міс.	план база	альтер план	план база	альтер план	план база	альтер план
17,1	3,38	18,8	0,27	17,1	0,4	5	0,5	6	0,5	6	0,5

Джерело: [4]

Отже, лібертаріанство – політична філософія, яка приймає індивідуальну свободу як основну політичну цінність. Дослідження ідей лібертаріанства в розумінні економічної свободи та способів її реалізації необхідно не тільки з теоретичної точки зору, але й має велике значення для практики здійснення економічних реформ в Україні. Це допоможе знайти відповідь на такі важливі проблеми як вибір напрямків фінансової стабілізації, ступінь роздержавлення і демонополізації економіки, створення мотиваційного механізму розвитку підприємництва, рішення проблем зеленого розвитку тощо.

Список використаних джерел

1. *Лібертаріанство. Википедія: свободная энциклопедия: веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Либертарианство> (дата звернення: 16.03.2019)*
2. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua>*
3. *Пулявський Ю.М. Історія становлення та періодизація розвитку лібертаріанства/ Причорноморські економічні студії. – 2019. – Випуск 40. – С. 6-11.*
4. *Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки. Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування. URL: [http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9cdccd2-10de-4073-bb63-09a94f88a741&title=Prognoz EkonomichnogoISotsialnogoRozvitku UkrainiNa2020-2022-Roki](http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9cdccd2-10de-4073-bb63-09a94f88a741&title=Prognoz%20EkonomichnogoISotsialnogoRozvitku%20UkrainiNa2020-2022-Roki)*
5. *Смолякова Ю. Приватизація в Україні. Справка. URL: <http://www.strana-oz.ru/2007/1/privatizaciya-v-ukraine>*
6. *Топ-100 державних підприємств у 2018 році отримали загальний прибуток в 25,3 млрд грн. Прес-служба Мінекономрозвитку. 19.07.2019. URL: <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=5b766e9d-5da7-411a-9037-7085c5da1bca&title=Top100-DerzhavnikhPidprimstvU2018-RotsiOtrimaliZagalniiPributokV25-3-MlrdGrn>*
7. *Фролов П. Приватизація в Україні: ретроспективи і перспективи. Зеркало недели. Випуск №10, 17 марта-23 марта 2018.*
8. *Штулер І.Ю. Теоретичні засади концепції гомеостазису економічної системи // Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці та освіті: [матеріали XIV*

Міжнародного наукового семінару, Київ – оз. Світязь, 29 червня – 3 липня 2015 року] / за наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка; Національна академія управління; Міжнародна академія інформатики. – К. : СІК ГРУП УКРАЇНА, 2015. – С. 218-223

Сержанов Віталій Вікторович
*доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів,
декан економічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ОГЛЯД СВІТОВОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У 2019 РОЦІ

Питання розробки та просування заходів щодо підтримки та інвестування в провідні галузі та сектори національних господарств не зменшують своєї актуальності та вимагають постійного моніторингу стану та внесення необхідних коректив. У зв'язку з цим більшість країн світу намагаються реалізувати свою інвестиційну політику у відповідності до вимог часу та умов ринку. Дослідження та моніторинг реалізованої країнами інвестиційної політики засвідчує, що більшість цих заходів були спрямовані на створення сприятливіших умови інвестування.

Такі країни як Китай, Ефіопія, Індія, Малайзія, Оман, Філіппіни, Саудівська Аравія, Таїланд, Об'єднані Арабські Емірати та Узбекистан вживали заходи щодо лібералізації залучених іноземних країн інвестиції в різні галузі. До кола галузей, що були визначені цими країнами як ключові віднесено такі галузі як: сільське господарство, нафта і газ, видобуток, виробництво, телекомунікації, фінансовий сектор та засоби масової інформації.

Такі країни як Бразилія, Китай та Оман продовжують зусилля щодо сприяння інвестиціям шляхом спрощення або упорядкування адміністративних процедур. Шляхом встановлення фіскальних пільг вдалося залучити інвесторів таким країнам як Аргентина, Італія, Туреччина, Узбекистан та Киргизстан.

Розширенням переліку інституційних органів М'ямна та Катар сприяють інвестуванню – для цього у цих країнах створено нові урядові органи.

До окремих заходів вдалися такі країни як Франція, Ізраїль та Японія. Зокрема, Франція зміцнила механізм перевірки іноземних інвестицій, викликано це було необхідністю управління ризиками, пов'язаними із придбанням майна та відносинами власності. В Ізраїлі було створено консультативний комітет для оцінки наслідків впливу іноземних інвестицій для національної безпеки. Японія розширила сферу свого механізму перевірки іноземних інвестицій. Тобто ці країни пішли шляхом вжиття заходів пов'язаних з інтересами дотримання та забезпечення національної

безпеки.

Якщо проаналізувати заходи, які вживалися у 2019 році то, побачимо, що основна частина із них була спрямована на створення більш сприятливих інвестиційних умов. Лібералізація інвестицій, заходи просування та сприяння інвестиціям були прийняті у багатьох галузях, включаючи сільське господарство, енергетику, добувну промисловість, виробництво, роздрібна торгівля, фінансові послуги, телекомунікації, ЗМІ та інформаційні технології. До застосування цих заходів вдавалися країни, що розвиваються та країни з перехідною економікою.

Натомість світові експерти відзначають, що в цілому відбулося скорочення обмежувальних чи регуляторних заходів. Однак провідні країни світу все ж таки приймали інвестиційні обмеження чи правила для іноземних інвесторів. Викликано це було необхідністю прийняття рішень, що базувалися на національних проблемах безпеки щодо іноземної власності, технології чи інші чутливі активи.

– Окремі країни вживали заходів щодо процедури поводження з інвесторами. Серед основних процедур варто виділити:

– додаткову лібералізацію та упорядкування валютного контролю над транскордонними інвестиціями та торгівлею (*Китай*);

– внесення змін до керівних принципів та процедур щодо ліцензування іноземних інвестицій (*Індонезія*);

– дозвіл іноземним компаніям та спільним підприємствам купівлі та обміну акцій на біржі (*М'янма*);

– посилення правил закупівель, заборонивши всім державним організаціям ввозити товари (*Намібія*);

– послаблення обов'язковості вимог до зайнятості для іноземних інвесторів (*Філіппіни*);

– скасування ліміту на репатріацію виручки від іноземних інвестицій (*Україна*).

Отже огляд світової інвестиційної політики країн світу у 2019 році доводить, що кожна окрема держава вживає ряд інклюзивних заходів. Адже формування інвестиційної політики, що призведе до економічного зростання національного господарства вимагає побудови векторів альтернативних стратегій розвитку економічної системи кожної окремої країни.

Список використаних джерел

1. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №6. – С. 29-39

2. Сержанов В.В. Формування державної інвестиційної політики розвитку національного господарства: [моногр.] / В.В. Сержанов. – К.: Національна академія управління, 2018. – 281 с.

3. Шут. С. Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування/Економічний аналіз: зб.наук.праць. – 2013. – Том

13. – С. 268-274.

4. Штулер І.Ю. Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах: [моногр.] / І.Ю. Штулер. – К.: Національна академія управління, 2016. – 360 с.

5. Investment Policy Monitor No. 22: Latest trends in investment policy measures and international investment agreements. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://investmentpolicy.unctad.org/news/hub/1637/20191220-investment-policy-monitor-no-22-latest-trends-in-investment-policy-measures-and-international-investment-agreements>

Штулер Ірина Юріївна

доктор економічних наук, професор

Проректор з наукової роботи

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

СТАБІЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД КРАЇН БАЛТІЇ

Досвід європейських країн, які зазнали структурної перебудови своєї економічної та політичної систем доводить реальність та позитивність їх подальшого становлення. Використання зарубіжного досвіду дає можливість обрати кращі практики та обравши бажані для себе орієнтири вдатися до реалізації тих кроків, котрі вже виявилися апробованими та результативними. В цьому випадку доцільним для вивчення є досвід тих країн, які були на початку свого стабілізаційного періоду в тих же вихідних умовах, що наразі знаходиться і Україна. Прикладом такого досвіду є Естонія, Латвія та Литва, тобто країни Балтії, котрі свого часу зробили свій вибір орієнтації на Європейське співтовариство. У перші роки рівень їх економічного розвитку значно знизився порівняно з доперебудовним періодом. Однак швидкість та ефективність впровадження стабілізаційних заходів вражають. Уже через 2-3 роки відбулися позитивні зрушення: відбулося реальне економічне зростання, а сумарні втрати добробуту були набагато меншими.

Свій шанс ці країни змогли використати максимально ефективно. Поступовими, але рішучим кроками спершу було започатковано довгострокову спочатку стабілізаційну, а потім і стимулюючу економічну політику.

Аналізуючи їх досвід можна виділити два підходи до впровадження стабілізаційної політики. Перший підхід базується на режимі жорсткої валютної стабілізації. Другий підхід базується на стабілізації та цільовому управлінні пропозицією грошей. Свого часу Естонія, Латвія та Литва застосовували різні варіанти стабілізаційної політики [6, 11].

До прикладу в Естонії було обрано режим фіксованого обмінного курсу, що передбачав жорстку прив'язку національної валюти до німецької марки. Такий режим сприяв проведенню строгої монетарної політики,

зокрема заборону проводити кредитування державних підприємств, сільського господарства, уряду тощо.

Латвія обрала режим плаваючого обмінного курсу для нової грошової національної одиниці – лата. Центральний банк обрав строгу монетарну політику обмеживши зростання кредитування уряду та економіки, що в підсумку сприяло зміцненню міжнародних резервів і успішному контролю за рівнем інфляції.

У Литві перші кроки щодо впровадження стабілізаційних заходів не були успішними. Пройшовши шлях від талонів до впровадження національної валюти Литві все ж таки вдалося реалізувати стабілізаційну програму SBA. Монетарна стабілізація сприяла зростанню міжнародних резервів, що дозволило країні перейти до етапу послідовної макроекономічної стабілізації.

Отже, строга монетарна політика в Естонії та Латвії дала змогу за короткий час знизити рівень інфляції, хоча цей процес у Литві затягнувся до впровадження нової національної валюти.

Успіх країн Балтії є загально визнаним. Два роки реалізації стабілізаційних програм і цим країнам вдалося зменшити рівень інфляції. Успіху країн Балтії у впровадженні стабілізаційних заходів сприяло те, що уряди країн виявили наполегливість, послідовність і політичну волю в реалізації складних процесів перетворень.

Така послідовність та рішучість кроків, крім короткотермінового ефекту справила і довготерміновий вплив, відновила довіра й підтримка населення до політичних заходів уряду для подальших економічних і соціальних перетворень.

Україні варто перейняти досвід її найближчих сусідів Проблеми стабілізації національної економіки та її економічної безпеки є похідними від завдань економічного розвитку на кожному етапі функціонування суспільства. Виражається це, перш за все, у формуванні державної політики, спрямованої на підтримку гомеостазису національної економіки.

Список використаних джерел

1. Єрмошенко М.М., Єрохін С.А. *Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: наук. Монографія/ наук.ред.* – К.: НАУ, 2008. – 216с.
2. Черняк В.К. *Модель економіки: вибір України.* - *Економіка України.* – 1995. – № 9. – С. 12–28.
3. Шевчук В.Я. *Формування інноваційної моделі сталого розвитку України в посткризовий період: [Електронний ресурс].* – Режим доступу : // <http://soskin.info/ea/2010/1-2/20103.html>.
4. Штулер І.Ю. *Оцінювання ефективності прогнозованого розвитку національної економіки за умов гомеостазису// Актуальні проблеми економіки.* – 2016. – № 10. - С. 131-138.
5. Штулер І.Ю. *Обґрунтування моделі гомеостазису національної економічної системи за умов інноваційного розвитку// Вісник Одеського національного університету*

імені І.І.Мечникова. Серія «Економіка». – 2016. – Том 21. Випуск 7. – С. 52-57.

6. Юрчишин В. Макроекономічна стабілізація в Україні: факти, тенденції, проблеми. Монографія. – К.: УАДУ, 1999. – 256 с.

7. Bernard, C. *Leçons sur les phénomènes de la vie communs aux animaux et aux végétaux.* – *Cognition*, 1878. – 50(1), p.7-15.

8. Berridge, K. C., & Kringelbach, M. L. *Pleasure systems in the brain.* – *Neuron*, 2015. - 86(3), p. 646-664.

9. Kotas, M.E., Medzhitov, R. *Homeostasis, Inflammation, and Disease Susceptibility.* *Cell*, 2015. – 160, p.816-827.

10. Richter, C.P. *Total self-regulatory functions in animals and human beings.* *Harvey Lecture Series*, –1943. – 38, p. 63-103.

11. *Road maps of the transition: the Baltics, the Czech republic, Hungary and Russia* / B. Banerjee et al. – *IMF Occasional paper.* – 1995. – № 127. – 64 p

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Бахуринський Віталій Станіславович
*здобувач ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

РЕЙДЕРСТВО: ВИТОКИ ТА НАСЛІДКИ

Рейдерство, як явище зародилося в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття і вже близько 20 років значно розширює масштаби. Це явище є штучним у будь-яких його проявах, переслідуючи безліч корисливих цілей та мотивів своїх ініціаторів, одними з яких є прагнення до збагачення, відчуття влади, прояв помсти.

Згідно з Кримінальним кодексом України, рейдерство – це протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації (ч.1); ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна (ч. 2); ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або якщо вони заподіяли велику шкоду чи спричинили інші тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 206-2 КК України).

Разом з цим, незважаючи, на свій руйнівний вплив, рейдерство є абсолютно підконтрольним процесом, якому цілком можливо запобігати та не допускати небажаних наслідків його реалізації за допомогою ефективних управлінських механізмів та системою покарання, встановлених імперативно приписами закону та рішеннями компетентних органів державної влади і місцевого самоврядування.

В даному аспекті однією з ключових проблематик є боротьба зі спокусою заінтересованості чиновників та посадовців, які стоять на терезах встановлення справедливості та захисту бізнесу добросовісних підприємців (з однієї сторони), або отримання чергових «дивідендів» за сприяння у задоволенні недобросовісних інтересів зацікавлених осіб (з іншої сторони).

Під приціл рейдерів нерідко попадають квартири, дачі, сільськогосподарські угіддя, присадибні ділянки, врожаї фермерів, сади чи ласий шматочок пайової землі тощо.

Типові схеми, методи і способи рейдерських дій та їх взаємозв'язків з системною корупцією розкриваються на основі розгалуженої схеми діяльності організованої групи осіб, що діють за попередньою змовою.

Усе вищенаведене, свідчить про актуальність пошуку шляхів та механізмів ефективної протидії рейдерству в усіх секторах національного господарства, оскільки рейдерство і корупція завдають не тільки матеріальних і моральних збитків населенню, а й стримують розвиток економіки і підточують суспільний фундамент держави.

Однією з головних системних реформ має стати подолання «епідемії рейдерства», яка є породженням корупції (державних реєстраторів, нотаріусів, окремих – суддів, слідчих, прокурорів, тощо) і косить не тільки економіку, а й сіє зневіру у суспільстві. Зайве говорити, що якщо не подолати цю «епідемію», то про внутрішні і зовнішні інвестиції, а отже – про розвиток і подолання бідності працюючого населення – можна буде забути.

Необхідне чітке закріплення на законодавчому рівні повноважень, прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, недопущення узурпації ними влади шляхом зловживання наданими їм дискреційними повноваженнями, що призводить до перевищення посадових/службових компетенцій з метою задоволення інтересів зацікавлених осіб та безперешкодному сприянню провадження останніми рейдерських операцій у практично будь-якій формі («грін-мейл», самовільне захоплення земельних ділянок, самочинне будівництво, фактичне примусове витіснення з приміщень їх законних власників та/або користувачів тощо).

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Бахуринський В.С., Шевчук В.Я. Як подолати рейдерство і корупцію в Україні: [моногр.] / В.С. Бахуринський, В.Я. Шевчук. – К.: Геопринт, 2019. – 82 с
3. Шевчук В.Я., Черняк В.К., Ковальчук Т.Т. та ін. Розвиток заради порятунку. – К.: Геопринт, 2016. – 227 с.
4. Bakhurinskiy V. Environmental security in the extraction and refining of petroleum / V. Bakhurinskiy / The Ukrainian Journal of business Law. – 2014. – June. – P. 28-29

Вашенко Надія Сергіївна
здобувач вищої освіти

Навчально наукового інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ⁴
м. Київ, Україна

ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

Переважає більшість країн світу давно визнали доцільність існування інституту шлюбного договору в законодавстві. В різних країнах цей інститут

⁴ Під керівництвом старшого викладача кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ **Полішко Наталія Леонідівна**

має свої особливості, проте мета його існування єдина – надати подружжю достатньо широкі можливості для самостійного визначення своїх майнових відносин у шлюбі, щоб вони мали змогу, при необхідності, змінити режим майна, встановлений законом, який автоматично починає діяти з моменту укладання шлюбу. Не може бути винятком у вирішенні даної проблеми і правова система України.

Відповідно до ч. 1 ст. 64 СК України [1], дружина та чоловік мають право на укладання між собою усіх договорів, які не заборонені законом. При цьому вони мають відповідати вимогам, які висуваються до вчинення правочину. Шлюбний договір – не виняток. Він також має відповідати загальним вимогам вчинення правочинів.

Так, щодо осіб, які укладають шлюбний договір, необхідним є володіння визначеним обсягом дієздатності, а також дотримання встановленої для цього виду договору форми. Крім того, в договорі має бути виражена вільна воля сторін, яка має співпадати з їх волевиявленням.

Шлюбний договір має бути обов'язково нотаріально посвідчений. При цьому не має різниці, який саме нотаріус засвідчить цей договір державний чи приватний.

Шлюбний договір складається не менш як у двох примірниках, один із яких залишається у справах нотаріальної контори (ст. 59 Закону України «Про нотаріат»).

За наявності підстав нотаріус може відмовити у включенні в шлюбних договорів пунктів, які суперечать законодавству.

Шлюбний договір укладається за згодою подружжя. Тому дружина і чоловік за домовленістю між собою можуть відмовитися від нього. Відмова подружжя від шлюбного договору має нотаріально посвідчуватись. Права та обов'язки подружжя, встановлені шлюбним договором, припиняються у день подання нотаріусу заяви про відмову від нього.

Шлюбний договір, як і будь-який інший договір, може бути визнаний недійсним за рішенням суду на вимогу одного з подружжя. Проте, інколи умови шлюбного договору можуть стосуватися інтересів третіх осіб, крім того, він може порушувати права й інтереси цих осіб. На цей випадок сімейним законодавством передбачена можливість звернення до суду для визнання шлюбного договору недійсним іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені (ст. 103 СК України) [1].

Але слід зазначити, що шлюбний договір не обов'язково повинен бути визнаний недійсним повністю. Зважаючи на те, що цей договір має комплексний характер, і здебільшого включає в себе різноманітні умови, які із впевненістю можливо було б виділити в окремі самостійні договори, цілком зрозуміло, що немає необхідності у визнанні його недійсним повністю. Адже, як правило, недійсними є лише окремі умови договору, тому він має бути визнаний недійсним у частині, яка не відповідає закону. В іншій

частині договір не повинен втрачати свою чинність.

Щодо визнання шлюбного договору недійсним, то сімейне законодавство прямо передбачає застосування до цих відносин положень цивільного законодавства. Так, ст. 103 СК України встановлює, що шлюбний договір може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених Цивільним кодексом України [2].

Зважаючи на своєрідність інституту шлюбного договору, підстави для визнання його недійсним можна умовно розділити на загальні підстави недійсності правочинів та умови недійсності, які стосуються лише шлюбного договору. При цьому загальні підстави визнання шлюбного договору недійсним передбачені цивільним законодавством і можуть бути застосовані до шлюбного договору за аналогією закону, а підстави недійсності, які притаманні суто шлюбному договору, впливають із змісту глави 10 СК України [3] і можуть бути застосовані для вирішення питань, які стосуються лише інституту шлюбного договору.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України (2002р.) [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
2. Цивільний кодекс України (2003р.) [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Маломуж О. Шлюбний договір //Право України. – 2005. - №1. С. 73-75.

Веселовська Наталія Олександрівна
*старший викладач кафедри кримінального права, кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна*

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Проблема втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність за допомогою мережі Інтернет на сьогоднішній день є вкрай актуальною. Інтернет є необхідним для отримання сучасної освіти та отримання великої кількості компетенцій, що є позитивними можливостями мережі. Проте кіберпростір має і негативні моменти: викликає залежність, неповнолітній може «грати» різні ролі та відчувати себе зовсім іншою людиною, також це – величезна платформа для злочинних дій як самих дітей, так і для злочинців, які втягують неповнолітніх у злочинну діяльність.

Проблема корисності та небезпечності перебування дитини у медіапросторі – одна з величезних проблем, які стоять перед батьками, самими дітьми, школою та суспільством в цілому.

Боротися з даною проблемою та зменшити кількість жертв втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність через мережу Інтернет можна лише комплексно, залучаючи досвід спеціалістів різних напрямків: криміналістів, юристів, кримінологів, поліцейських, спеціалістів з превентивної роботи, психологів, соціальних працівників, педагогів, соціологів, організаторів навчально-розважальних та освітніх програм і проектів, батьків та самих дітей (використовуючи методики «Рівний – рівному» та «Навчання через діло»).

Дану проблему ще у 2011 році досліджував Microsoft у програмі «Партнерство в освіті». Так, кафедрою превентивної роботи та соціальної політики ЮНЕСКО в Україні було проведено Всеукраїнське широкомасштабне дослідження «Рівень обізнаності українців щодо питань безпеки дітей в Інтернеті». Це було перше дослідження, проведене в Україні. В опитуванні прийняло участь 16850 респондентів: 7600 дітей віком від 10 до 17 років, 4000 батьків та 5150 вчителів з 11 областей України: Київської, Запорізької, Харківської, Тернопільської, Рівненської, Львівської, Черкаської, Донецької, Луганської, Житомирської та АР Крим.

Нижче наведено порівняльну таблицю: дослідження «Рівень обізнаності українців щодо питань безпеки дітей в Інтернеті» 2011 року [1] та дослідження, проведене автором протягом 2019 року серед 130 батьків та 200 дітей (від 10 до 17 років з Київської, Вінницької, Одеської, Полтавської, Хмельницької, Чернігівської, Черкаської, Харківської, Тернопільської, Житомирської областей) [2].

Таблиця 1

Рівень розуміння проблем безпеки неповнолітніх у мережі Інтернет

№ п/п	Питання	Відповідь дослідження, проведеного Microsoft у 2011 р.	Відповідь батьків з дослідження, проведеного автором у 2019 р.	Відповідь неповнолітніх з дослідження, проведеного автором у 2019 р.
1.	Рівень користування Інтернетом серед батьків нижчий, ніж серед дітей	70,6%	40,2%	78%
2.	Установкою антивірусної програми займалась на домашньому комп'ютері дитина	95%	60%	82%
3.	Вважають можливим викрасти дитину, використовуючи Інтернет	76%	62%	48%
4.	Батьки знають про небезпеку в Інтернеті, але вважають, що саме їхня дитина захищена у мережі, знає про ризики і може їх уникнути	73%	86,4%	92%
5.	Вказали, що використовують програма «Батьківський контроль» (без роз'яснень що саме це за програма)	81%	17,8%	43,6%

6.	Вважали, що програма «Батьківський контроль» - це психологічний контроль з боку батьків	56%	93%	84%
7.	Чи відвідують діти Інтернет – кафе для виходу в інтернет	думка батьків 0% / відповіді дітей 16%	44%	82%
8.	Дитина повідомить батьків про заплановану зустріч з віртуальним знайомим	думка батьків 81% / відповіді дітей: 75% приховували такі зустрічі	62,8%	24,2%
9.	Необхідно навчати дітей безпеці в Інтернеті в рамках шкільної програми	97%	98%	100%
10.	Навчати дітей безпеці в Інтернеті – відповідальність батьків	72%	92%	88%

Автором були поставлені перед респондентами ті самі питання, які досліджувала компанія «Майкрософт Україна». Відповіді на деякі питання дуже сильно змінилися, крім того респонденти поясняли чому саме так відповіли на запитання.

Щодо рівня користування Інтернетом серед батьків, який у 2011 році був нижчий, ніж серед дітей, то проти минулих 70,6%, на даний час батьки стали більш впевненими користувачами, вони слідкують за освітніми тенденціями, використовують Інтернет на роботі та проходили курси онлайн, тому вважають, що саме як користувачі, вони краще розуміються у мережі Інтернет, ніж діти. Проте неповнолітні вважають, що якщо робота батьків не пов'язана з програмуванням чи рекламою, то старше покоління знає та вміє менше – вони вказують, що батьки частіше просять допомоги у встановленні програм, антивірусів, створенні таблиць чи реєстрації на сайтах чи платформах. Тому діти впевнені, що батьки не зможуть прослідити чим саме займаються діти, які сайти відвідують; тим більше, що майже на всіх сайтах діти встановлюють паролі та часто очищують історію пошуків та загрузок.

Що стосується встановленню антивірусів, то і в попередньому дослідженні, і зараз, частіше його встановлюють саме підлітки на домашніх комп'ютерах: вони ніби більше на цьому розуміються, а також батьки відзначають, що це можна назвати актом довіри дитині. Проте неповнолітні вважають, що так вони отримують впевненість у тому, що вони краще розбираються та можуть «контролювати» які сайти хто з родини відвідує, та відчують себе «на голову вище» у питаннях спілкування в соцмережах та мережі Інтернет взагалі, ніж батьки.

Однією з найсерйозніших проблем, які турбують батьків, це можливість викрадення дитини завдяки використанню Інтернета: дорослі вважають, що це реально, а от діти до даного питання ставляться скептично: вони впевнені, що можуть контролювати спілкування, розбираються до чого

їх залучають. Крім того, великий відсоток як батьків, так і дітей вважають що саме ця дитина захищена у мережі, що вона ознайомена з ризиками, небезпекою, отже може контролювати своє спілкування та уникне викрадення або втягнення у небезпечні ігри чи ситуації.

Досить дієвим є програмний продукт, що дозволяє перебувати неповнолітньому в мережі Інтернет більш безпечно – «Батьківський контроль». Проте не всі батьки розуміють, що йдеться не про психологічний вплив на дитину, а саме про програму, яка не дозволить дитині зайти на заборонені чи підозрілі сайти. Крім того, діти вважають, що на всі гаджети таку програму нереально встановити, тому роблять вигляд, що не скривають від батьків сайти, які відвідують, та роблять вигляд, що довіряють батькам свої таємниці. Це створює у дорослих відчуття того, що вони контролюють ситуацію, що немає про що хвилюватися, отже і встановлювати серйозну програму на телефони, планшети та комп'ютер непотрібно.

Дуже відрізняються результати дослідження 2011 року від проведеного автором у 2019 році щодо відвідування неповнолітніми Інтернет-кафе: якщо раніше батьки не вірили або не замислювались, що їхні діти відвідують такі заклади, то зараз це не є таємницею, батьки вважають, що в таких кафе немає нічого поганого, але думають, що дитині там не так цікаво, бо дитина має цілодобовий доступ до мережі, тому не зрозуміло для чого йти в Інтернет – кафе. Проте 88% опитаних неповнолітніх відвідують дані заклади, спілкуються з однолітками та старшими, вважають, що там можна почути нові тенденції, зустріти «крутих» та стати «своїм» у новій компанії, де його розуміють. Батькам про це не розповідають, тому що Інтернет-кафе не заборонені законодавством і в цьому немає нічого небезпечного.

Батьки вважають, що діти виходять в мережу найчастіше з дому (в дослідженні 2011 року називали ще дім друзів), проте зараз як батьки, так і діти не говорять про якесь особливе місце, де вони мають змогу вийти в Інтернет: телефони у дітей цілодобово, тому місце не має значення.

Велика різниця у відповідях про знайомства в Інтернеті серед дорослих та дітей: у 2011 році 81% батьків були впевнені, що дитина їх попередить, що хоче зустрітися із новим знайомим в реальності. Проте тоді 75% дітей вказало, що не розповідали батькам про реальні зустрічі із особами, з якими познайомилися в Інтернеті. В 2019 році дослідження показало, що батьки більш реально розуміють ситуацію: 62,8% дорослих вважає, що дитина попередить про зустріч, але постійно проводять бесіди на дану тему, аби дитина сама відчувала, що це може бути небезпечно. Щодо дітей, то вони проти того аби батьки дізналися про заплановану зустріч з віртуальним знайомим: дорослі все одно цього не зрозуміють, не відпустять, будуть контролювати сильніше та більше будуть заставляти вчитися («щоб не було часу на дурниці»), тому у 2011 році не повідомляли батькам про зустрічі 75%, а у 2019 році 75,8% неповнолітніх респондентів.

Майже 100% респондентів, як дорослих, так і неповнолітніх, вважають за необхідне вчити дітей безпеці в Інтернеті в школі. А от вважають, що це – відповідальність батьків, у 2019 році 92% дорослих, 88% неповнолітніх проти 72% респондентів у 2011 році.

Проблема втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність за допомогою мережі Інтернет є, необхідно працювати над покращенням ситуації, проте головними питаннями, на які немає чіткого алгоритму відповіді чи рішення залишаються:

- серйозний контроль з боку батьків приводить до недовіри та брехні з боку дітей;
- забороняючи перебувати в Інтернеті, батьки втрачають авторитет у неповнолітніх і вони знаходять собі нових «авторитетів», найчастіше все в тій же мережі Інтернет;
- діти показують дорослим такі канали, які дивитися дорослим не цікаво: там просто підлітковий гумор, відео не дуже розумного змісту, огляди гри тощо;
- неповнолітній не показує батькам реальні сайти, де відчуває себе дорослим, де починається «знайомство» дитини з розбещенням, де дитина відчуває справжній «адреналін», де можна отримувати таємні завдання або прочитати чи побачити інформацію, яку не виставляють на загальний перегляд;
- якщо це не конкретно руйнуючі психіку чи життя неповнолітнього сайти, такі, як «Синій кит», то дитина може відчувати, що просто грає, що вона може вийти в будь-який момент, що це лише віртуальне спілкування, не розуміючи, що це може бути злочинна група, яка залучає до своєї команди неповнолітніх: якщо не чиниться насильство, то дитина часто не розуміє, що вона на крок від скоєння злочину;
- дуже популярними є групи, в яких пропагуються нацистські, комуністичні, фашистські, екстремістські, сатанинські ідеї, де неповнолітній відчуває себе вільним, незалежним від батьків; що він володіє таємними забороненими знаннями, що у нього є сила та можливість помститися;
- поняття «Діти вулиці» зараз не є актуальним: зараз «вулиця», куди «тікають» неповнолітні - це Інтернет.

Якщо говорити про небезпечні сайти, де зрозуміло, що дитина піддається мобінгу, булінгу, навіюванням про самогубство, то не всі підлітки на це наважаться, адже це неприємно, може бути боляче та некомфортно. Набагато легше неповнолітнього втягти у злочини, де він відчуватиме себе неперевершеним, сильним, сміливим, крутим і «грати» на гордості та талантах дитини.

Незважаючи на заборону, на велику кількість нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу із втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність через мережу Інтернет, дуже важко побороти даний злочин, адже

важко відстежити як саме впливають на неповнолітнього сайти, групи, інформація тощо.

Саме тому як батькам, як самим неповнолітнім, так і державним структурам та освітнім установам необхідно приділяти велику увагу профілактиці, спрямованій на превенцію злочинів у кіберпросторі [3].

Список використаних джерел:

1. Рівень обізнаності українців щодо безпеки дітей в Інтернеті / Дослідження «Рівень обізнаності українців у питаннях безпеки дітей в Інтернеті», проведене кафедрою превентивної роботи та соціальної політики ЮНЕСКО [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/safe_internet_day/UNESCO_research_whitepaper-UA.pdf
2. Дослідження, проведене автором протягом 2019 року серед 130 батьків та 200 дітей (з Київської, Вінницької, Одеської, Полтавської, Хмельницької, Чернігівської, Черкаської, Харківської, Тернопільської, Житомирської областей)
3. Книжникова С. В., Гребёнкіна Ю. В. Риск вовлечения детей и молодежи в преступления через медиасреду // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 24. – С. 88–93. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/56419.htm>.

Діденко Юрій Андрійович
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
освітньої програми 081 «Право»⁵
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ ЗАБРУДНЕННЯ АБО ПСУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Постановка проблеми. Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України [1]. Проблеми екологічної безпеки формують екологічну політику більшості сучасних цивілізованих європейських держав. Стан екологічної безпеки тісно пов’язаний з антропологічним впливом на навколишнє природне середовище, функціонуванням екологічно небезпечних об’єктів, реалізацію державою заходів виявлення, запобігання і усунення техногенних загроз щодо довкілля. Відповідно до ст. 14 Конституції України, земля віднесена до основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави [2]. Основний закон, зважаючи на виключно важливе значення землі у всіх сферах життєдіяльності людини, виділяє землю серед інших об’єктів довкілля. З огляду на це, земля, як основне національне багатство, потребує

⁵ Під керівництвом кандидата юридичних наук, доцента **Карпенко Миколи Івановича**

збереження її якісного стану, належної охорони, зокрема за допомогою державно-правових засобів, обмеження спонтанної і шкідливої людської діяльності, яка здатна змінити її якісні характеристики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на актуальність проблеми охорони земель від негативного антропогенного впливу і те, що окремі аспекти цієї проблеми були предметом наукової дискусії існує портеба в розширенні меж наукового дослідження проблеми кримінально-правової охорони земель від забруднення або псування [3]. Питання кримінально-правової охорони природних ресурсів, серед них і землі в загальному плані розглядалися В.І. Андрейцевим, Ю.С. Богомяковим, М.М. Бринчуком, Т.А. Бушуєвою, В.П. Владимировим, С.Б. Гавришем, Н.С. Гавриш, П.С. Дагелем, О.Л. Дубовик, Є.Н. Жевлаковим, О.С. Колбасовим, З.Г. Корчевою, С.М. Кравченко, У.Я. Крастиньшем, Б.М. Леонтєвим, Н.О. Лопашенко, Ю.І. Ляпуновим, В.К. Матвійчуком, В.Л. Мунтяном, П.С. Матишевським, В.О. Навроцьким, В.В. Петровим, П.Ф. Повеліціною, Б.Г. Розовським, Н.І. Тітовою, Ю.С. Шемшученком, Н.Г. Шимбарєвою та іншими фахівцями з кримінального, екологічного права та кримінології.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливий статус землі як основного національного багатства передбачає необхідність розробки та впровадження механізмів охорони землі та відновлення її якісного і кількісного стану, в тому числі шляхом застосування юридичної відповідальності, зокрема кримінальної.

Мета статті полягає в комплексному дослідженні статті 239 Кримінального кодексу України.

Виклад основного матеріалу. Розглянувши статтю 239 Кримінального кодексу України «Забруднення або псування земель», законодавець зазначив, відповідно до ч.1 ст.239 забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.[4]

Коментар до ст.239 КК України *визначає основний безпосередній об'єкт злочину* – встановлений порядок раціонального використання, захисту і відтворення земель як складної природної екосистеми, тісно пов'язаної з іншими елементами довкілля. Його додатковим обов'язковим об'єктом є життя і здоров'я особи [5].

На думку А.М. Шульги, безпосереднім *об'єктом злочинного забруднення або псування земель* є нормальний природний якісний стан ґрунтового покриву земель, який є необхідною умовою стану безпечності для

життя та здоров'я людей, довкілля, а також повноцінного господарського використання корисних якостей землі [6].

Виходячи з вище наведеної інформації, можна зробити наступні висновки, що *основним безпосереднім об'єктом* злочинного забруднення або псування земель є нормальний природний стан ґрунтового покриву земель як обов'язкова ознака екологічної безпеки. При суспільно небезпечному порушенні цього стану погіршується стан безпечного існування і розвитку як людей, які мешкають або працюють на забруднених територіях, так і інших об'єктів природи. Розглядаючи ч.2 ст.239 КК України, можна виділити декілька додаткових безпосередніх об'єктів: 1) життя та здоров'я окремої особи; 2) здоров'я населення; 3) нормальний якісний стан інших об'єктів природи (атмосферного повітря, надр, водних ресурсів, об'єктів флори та фауни тощо); 4) власність та інші соціальні інтереси, блага та цінності, яким шкода завдається в результаті забруднення або псування земель. Всі зазначені об'єкти – факультативні, оскільки шкода від забруднення або псування земель рідко зачіплює всі об'єкти водночас. Законодавець відмітив це за допомогою сполучника «або» в диспозиції ст. 239 КК України. Тим самим він вказав, що додатковим безпосереднім об'єктом може бути або життя, здоров'я людей, або інші цінності та блага [7].

Предметом злочину виступають землі будь-якого цільового призначення. Землі у даному разі – це верхній шар земної поверхні у межах зони аерації, під якою слід розуміти верхню товщу земної кори між її поверхнею і дзеркалом ґрунтових вод. Вжите у ст. 239 поняття «землі» збігається з поняттям «ґрунт», який розглядається як мінерально-органічне утворення, поверхневий шар землі, що характеризується родючістю. Відповідно до цільового призначення всі землі України поділяються на землі: а) сільськогосподарського призначення; б) населених пунктів; в) промисловості, транспорту, зв'язку та іншого призначення; г) для потреб оборони; д) природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення; е) лісового і водного фондів; е) запасу.

Законодавець дає окреме визначення поняття «землі» в ст. 14 Конституції України, де земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Посідаючи домінуюче місце серед інших природних багатств, земля не може розглядатись ізольовано від інших елементів природи і є складовим елементом єдиної екологічної системи. Особливість землі як об'єкта природи полягає в тому, що вона відіграє важливу економічну роль у житті суспільства і являє особливу самостійну цінність як необхідна умова життєдіяльності людини.

Земельним кодексом України у ст.19 сформульовано більш чітке поняття землі відповідно її цільовому призначенню, а саме: 1) землі сільськогосподарського призначення; 2) землі житлової та громадської забудови; 3) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного

призначення; 4) землі оздоровчого призначення; 5) землі рекреаційного призначення; 6) землі історико-культурного призначення; 7) землі лісогосподарського призначення; 8) землі водного фонду; 9) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення [8].

Об'єктивна сторона злочину полягає у забрудненні або псуванні земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля.

У складі цього злочину терміни «забруднення» та «псування» одночасно позначають і діяння, і суспільно небезпечні наслідки.

Забруднення земель – це привнесення чи виникнення в зоні аерації одного і більше інгредієнтів (або їх комбінацій), що можуть погіршити продуктивність і якість біоти. Землі вважаються забрудненими, якщо в їх складі виявлені несприятливі кількісні або якісні зміни, що сталися в результаті господарської діяльності або інших антропогенних навантажень, внаслідок проникнення у землі різних забруднюючих речовин. При цьому негативні зміни можуть бути зумовлені не лише появою у ґрунті нових речовин, яких раніше не було, а й збільшенням вмісту речовин, що характерні для складу незабрудненого ґрунту або порівняно з даними агрохімічного паспорта для земель сільськогосподарського призначення, - понад гранично допустиму концентрацію забруднюючих речовин.

Під останньою розуміється максимально допустима кількість забруднюючих речовин у ґрунтах, яка не зумовлює негативних екологічних наслідків для їх родючості, загального стану довкілля, якості сільськогосподарської продукції та здоров'я людей. Такі нормативи, як гранично допустимі концентрації становлять табличні дані, які вміщують цифрові показники граничної допустимості тієї чи іншої речовини (фтору, свинцю, міді, нітратів тощо) в одиниці ґрунту (тонні чи кілограмі).

Види забруднення земель можуть бути різними – хімічне, радіоактивне, бактеріальне тощо. Поняттям забруднення земель слід охоплювати їх отруєння, тобто насичення ґрунтів токсичними речовинами, внаслідок чого земля перетворюється на фактор небезпеки для людини, флори і фауни.

Факти забруднення земель встановлюються інспекторами Державної екологічної інспекції МОПС, службовими особами спеціально уповноважених органів інших органів виконавчої влади, яким надані права державних інспекторів, і оформлюються відповідним протоколом.

Псування земель – це така зміна фізичних, біологічних та інших властивостей і характеристик земель, яка зумовлює непридатність використання їх за цільовим призначенням або потребує спеціальних обмежень (включаючи консервацію). Зниження природно-господарської цінності земель може виявлятися, наприклад, у знищенні або порушенні

родючого шару ґрунту, порушенні структури ґрунту, знищенні корисної для ґрунту фауни, засміченні або засоленні ґрунту, його деградації.

Розглядуваний злочин має місце лише у разі, коли забруднення або псування земель сталося внаслідок порушення спеціальних правил поводження із зазначеними вище речовинами, відходами чи іншими матеріалами, які у такому разі виступають засобом вчинення посягання. Тривале зниження або втрата родючості земель, виведення їх із сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту, яке стало результатом безгосподарського використання земель (наприклад, це стосується порушення правил рекультивації земель, їх затоплення, знищення родючого шару ґрунту транспортними засобами), має кваліфікуватись за ст. 254.

До *шкідливих речовин і матеріалів* у плані відповідальності за ст. 239 потрібно відносити, зокрема, неочищені і незнешкоджені стічні води, покидьки, нафту і нафтопродукти, солі важких металів та інші небезпечні хімічні речовини, штами-продуценти і продукти біотехнології. Внаслідок порушення спеціальних правил землі можуть бути забруднені понад встановлені норми пестицидами (токсичні речовини, їх сполуки або суміші хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, а також гризунів, бур'янів тощо) або агрохімікатами (органічні, мінеральні і бактеріальні добрива, хімічні меліоранти, регулятори росту рослин та інші речовини, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів та урожайності культур тощо).

Порушення спеціальних правил, що спричиняє забруднення або псування земель, може бути вчинене шляхом дії або бездіяльності. Наприклад, зберігання та видалення відходів повинно здійснюватись у місцях, визначених органами місцевого самоврядування, за наявності спеціальних дозволів, у яких визначено обсяги відходів відповідно до встановлених лімітів та умови їх зберігання. У зв'язку з цим самовільне захоронення (складування) промислових, побутових та інших відходів на землях утворює склад цього злочину. Забруднення земель може стати наслідком скидів шкідливих речовин і матеріалів у різних аварійних ситуаціях (прорив очисних споруд, транспортних трубопроводів, ємкостей різного призначення тощо).

Невиконання або неналежне виконання при застосуванні пестицидів і агрохімікатів комплексу заходів згідно з встановленими для певної ґрунтово-кліматичної зони регламентами, що спричинило забруднення ґрунтів, має кваліфікуватись за ст. 239.

Злочин, передбачений ч. 1 ст. 239, визнається закінченим з того моменту, коли забруднення або псування земель створило небезпеку для життя, здоров'я людей або для довкілля. Загроза заподіяння шкоди має бути

реальною, очевидною, а негативні наслідки (загибель хоча б однієї людини або зараження її епідемічним чи інфекційним захворюванням, зниження тривалості життя або імунного захисту людей, відхилення у розвитку людей тощо) не настають лише завдяки своєчасно вжитим заходам або в силу інших обставин, які не залежать від волі винної особи. Наприклад, серйозний розлад здоров'я людини здатне викликати вживання сільськогосподарської продукції, вирощеної на земельних ділянках, забруднених токсичними речовинами. Створення вказаної небезпеки слід розглядати як своєрідний різновид суспільно небезпечних наслідків, які хоч і тісно пов'язані з діянням, однак мають самостійний характер.

Якщо реальної загрози заподіяння шкоди охоронюваним соціальним цінностям внаслідок порушення спеціальних правил не виникло, вчинене має тягнути адміністративну відповідальність (ст. 52 КАП) [9].

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умисною або необережною формою вини. При цьому слід враховувати, що забруднення або псування земель, якщо умисел винного був спрямований на спричинення загибелі людей, їх масового захворювання або інших тяжких наслідків, може розцінюватись як екоцид або як злочин проти національної безпеки України чи проти життя і здоров'я особи. Психічне ставлення винного до тяжких наслідків (ч. 2 ст. 239) може характеризуватися тільки необережністю.

Суб'єктом злочину «Забруднення або псування земель» може бути будь-яка фізична особа, що досягла 16 років. У зв'язку з особливостями об'єктивної сторони забруднення земель, його суб'єктом може бути особа, яка займається діяльністю, пов'язаною із використанням, збереженням, транспортуванням, утилізацією речовин, відходів чи інших матеріалів, шкідливих для людей або довкілля, через те, що на неї покладено обов'язок діяти відповідно до встановлених правил поведження з такими речовинами, відходами чи іншими матеріалами.

Суб'єктом цього злочину може бути власник чи користувач (орендар) смольної ділянки, який не дотримується встановлених вимог щодо застосування пестицидів та агрохімікатів, порядку захисту рослин, спеціальних правил використання земельної ділянки, чим заподіює шкоду природному ресурсу шляхом його забруднення чи псування.

Також суб'єктом злочину може бути особа, яка не має легалізованих прав на земельну ділянку, проте здійснює негативний вплив, який призводить до її забруднення чи псування (несанкціоноване складування відходів, у тому числі побутових тощо). У цьому випадку така незаконна діяльність може поєднуватись із самовільним зайняттям земельної ділянки [10].

Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 239 КК) є спричинення загибелі людей, їх масового захворювання або інших тяжких наслідків.

Під загибеллю людей слід розуміти настання смерті хоча б однієї людини. Під масовим захворюванням людей слід розуміти захворювання значної кількості людей на одній території, що є небезпечними для їх життя і здоров'я або поєднані із стійкою втратою працездатності, зараження епідемічними або інфекційними хворобами кількох осіб, появу спадкових патологій, відхилень у розвитку дітей, значне зниження тривалості життя, захисних можливостей імунної системи тощо. З'ясовуючи питання про те, чи є захворювання людей масовими, слід, зокрема, досліджувати відомості про чисельність населення, що захворіло, його поширеність на території України або конкретній адміністративно-територіальній одиниці.

Під тяжкими наслідками слід розуміти: заподіяння шкоди здоров'ю окремих осіб або хоча б однієї людини, що відповідає за ступенем тяжкості тяжким або середньої тяжкості тілесним ушкодженням; істотне погіршення екологічної обстановки в тому чи іншому регіоні (місцевості); зникнення, масові загибель чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу; неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні; генетичне перетворення тих чи інших природних об'єктів; заподіяння матеріальної шкоди у великих (особливо великих) розмірах тощо.

Висновки. На основі вище викладеного матеріалу, та досліджень інших вчених, можна зробити наступні висновки: Кримінальна відповідальність за забруднення та псування земель потребує доопрацювання. Оптимізація закону про кримінальну відповідальність за забруднення або псування земель полегшить його практичне застосування. Вона сприятиме належній охороні та раціональному використанню земельних ресурсів та забезпечить належну реалізацію конституційних прав суб'єктів у сфері земельних правовідносин.

Список використаних джерел:

1. *Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1991. – №41. – Ст. 546.*
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Шульга А.М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / ХНУВС. – Х., 2004. – Ст.207.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року // ВВР України. - 2001. - № 25 - 26. - Ст. 131.
5. <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/236.php>.
6. Шульга А.М. Цит. праця. – С. 92.
7. Шульга А.М. Цит. праця. – С. 94.
8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
9. <https://jurisprudence.club/ugolovnoe-pravo-uchebnik/stattya-239-zabrudnennya-abo-psuvannya.html>.
10. Головін О. В., Лесяк Я. О. Кримінальна відповідальність за забруднення або псування земель, с.б.

Калько Дмитро Олексійович
здобувач ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Об'єктивні ознаки кримінально-правового порушення екологічних норм будівельного законодавства представлені достатньо складним комплексом характеристик протиправної поведінки, що виходить за межі окремого діяння, що потребує комплексного аналізу складових цієї категорії.

Так, А.М. Шульга дотримується точки зору, згідно з якою об'єктом злочину необхідно вважати все те, чому завдається шкода суспільно небезпечним діянням [4].

В узагальненій формі перелік екологічних правопорушень сформульований і закріплений у ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1]. Такими, зокрема, є: порушення прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище; порушення норм екологічної безпеки; порушення вимог законодавства України при проведенні екологічної експертизи, в тому числі поданні завідомо неправдивого експертного висновку; невиконання вимог державної екологічної експертизи; фінансування, будівництво і впровадження у виробництво нових технологій і устаткування без позитивного висновку державної екологічної експертизи; порушення екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції, введенні в дію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів; допущення наднормативних, аварійних і залпових викидів і скидів забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище; перевищення лімітів та порушенні інших вимог використання природних ресурсів; самовільне спеціальне використанні природних ресурсів; порушення строків внесення зборів за використанні природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища; нежиття заходів щодо попередження та ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище; невиконання розпоряджень органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, та вчиненні опору їх представникам; порушення природоохоронних вимог при зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні та захороненні хімічних засобів, мінеральних добрив, токсичних радіоактивних речовин та відходів; невиконання вимог охорони територій та об'єктів природнозаповідного фонду та інших територій, що підлягають особливій охороні, видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України; відмова від надання

своєчасної, повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, а також про джерела забруднення, у приховуванні випадків аварійного забруднення навколишнього природного середовища або фальсифікації відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення; приниження честі і гідності працівників, які здійснюють контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища, посяганні на їх життя і здоров'я; порушення природоохоронних вимог під час провадження діяльності, пов'язаної з поводженням з генетично модифікованими організмами [2].

На погляд В.В. Костицького складовими елементами об'єктивної сторони екологічного правопорушення прийнято вважати: протиправність поведінки (погіршення або невиконання вимог екологічного законодавства); заподіяння або наявність реальної загрози завдання екологічної шкоди чи порушення законних прав суб'єктів екологічного права; причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою особи і заподіяною шкодою [3].

Проте, у розширеному розумінні, за визначенням А.М. Шульги, об'єктивна сторона кримінально-правового порушення екологічних норм будівельного законодавства характеризується сукупністю трьох обов'язкових ознак:

- 1) суспільно небезпечного діяння;
- 2) суспільно небезпечного наслідку;
- 3) необхідного причинного зв'язку [4].

Суспільно небезпечне діяння (дії або бездіяльності) проявляється у:

- порушенні порядку проведення екологічної експертизи;
- порушенні правил екологічної безпеки під час: а) проектування; б) розміщення; в) будівництва; г) реконструкції; д) введення в експлуатацію; е) експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів [2, с. 34].

Таким чином, об'єктивні ознаки кримінально-правового порушення екологічних норм характеризуються достатньо складним об'єктом, де головним об'єктом є нормальний природний стан ґрунтового покриву земель, а факультативним об'єктом визнаємо навколишнє природне середовище – стан забруднення вод, рослинного покриву, норми радіаційного забруднення тощо.

Водночас об'єктивна сторона даного злочинного посягання також характеризується множинністю ознак, серед яких такі негативні наслідки, як порушення нормального природного стану ґрунтів та інших видів покриву земель, забруднення вод, порушення циркуляції ґрунтових вод (наприклад, у наслідок незаконного наливання поверхонь), загибель чи пошкодження рослинного і тваринного світу і найголовніше – загибель чи загроза здоров'ю людей. Множинність характеристик об'єктивної сторони даних

правопорушень залежить від суб'єктивних характеристик вчинення даних злочинів.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
2. Костицький В.В. Десять тез про юридичну відповідальність за екологічні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kostytsky.com.ua/upload/doc/vidp.pdf>
3. Костицький В.В. Десять тез про юридичну відповідальність за екологічні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kostytsky.com.ua/upload/doc/vidp.pdf>
4. Шульга А.М. Злочини проти довкілля. Питання кваліфікації: науково-практичне видання / А.М. Шульга. – Х.: НікаНова, 2012. – 192 с.

Полішко Наталія Леонідівна
*старший викладач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Марчук Катерина Олександрівна
*здобувач вищої освіти Навчально наукового
інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНІ ВІДПУСТКИ ДЛЯ «ОДИНОКИХ МАТЕРІВ»

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про відпустки» жінці, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину-інваліда, або яка усиновила дитину, одинокій матері, батьку, який виховує дитину без матері (у тому числі, й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також особі, яка взяла дитину під опіку, надається щороку додаткова оплачувана відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів (ст. 73 КЗпП). За наявності декількох підстав для надання цієї відпустки її загальна тривалість не може перевищувати 17 календарних днів.

При цьому поділу на частини ця відпустка не підлягає, вона надається повною тривалістю (10 календарних днів). Оскільки додаткова відпустка, передбачена ст. 19 Закону «Про відпустки» є соціальною і не належить до виду щорічних, то вона може надаватись у будь-який час протягом календарного року незалежно від відпрацьованого часу і дати народження дитини – до чи після [1].

Визначення поняття «одинокі матері» наведено у пункті 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами

трудових спорів» від 6 листопада 1992 року № 9 [2] та пункті 5 частини тринадцятої статті 10 Закону «Про відпустки» [1]. Згідно із постановою Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» **одинокую матір'ю** слід вважати жінку, яка не перебуває у шлюбі і у свідоцтві про народження дитини якої відсутній запис про батька дитини або запис про батька зроблено в установленому порядку за вказівкою матері; вдову; іншу жінку, яка виховує і утримує дитину сама [2].

Таким чином для визнання «іншої жінки» одинокою потрібно було дві ознаки: вона і виховує дитину і сама її утримує.

Після набрання чинності Законом «Про відпустки» таке поняття одинокої матері не повинно застосовуватись, оскільки п. 5 частини дванадцятої ст. 10 цього Закону визначає одинокую матір (батька) як таких, які виховують дитину без батька (матері) [1]. Отже, участь батька або інших осіб в утриманні дитини не позбавляє матері статусу одинокої.

Відповідно до зазначеного, до категорії одинокої матері належать: жінка, яка не перебуває у шлюбі та у свідоцтві про народження дитини якої відсутній запис про батька дитини або запис про батька зроблено в установленому порядку за вказівкою матері; вдова; жінка, яка виховує дитину без батька (у тому числі й розлучена жінка, яка виховує дитину без батька, незважаючи на факт отримання аліментів, і жінка, яка вийшла заміж, але її дитина новим чоловіком не усиновлена).

Зазначене визначення терміна «**одинокі мати**» застосовується тільки для надання пільг і гарантій, встановлених трудовим законодавством щодо відпусток.

Батько тільки тоді може бути визнаний таким, що бере участь у вихованні дитини, коли він або проживає разом з дитиною, або є інші докази щоденної участі батька у вихованні дитини.

Чинне законодавство не містить переліку документів, які потрібно пред'явити жінці, яка виховує дитину без батька, для отримання додаткової соціальної відпустки. Для підтвердження права на зазначену відпустку в цьому випадку може бути пред'явлено будь-який офіційно складений, оформлений та засвідчений в установленому порядку документ, у якому з достатньою достовірністю підтверджується відсутність участі батька у вихованні дитини.

Для отримання додаткової соціальної відпустки **одинокі мати**, тобто жінка, яка не перебуває у шлюбі і у свідоцтві про народження дитини якої відсутній запис про батька дитини або запис про батька зроблено в установленому порядку за вказівкою матері, надає роботодавцеві копію свідоцтва про народження дитини і довідку органів запису актів громадянського стану про підстави внесення до книги записів народжень відомостей про батька дитини; жінка, яка є вдовою, – копію свідоцтва про народження дитини та копію свідоцтва про смерть чоловіка. Отже, якщо

жінка дійсно є одинокою матір'ю, вона підтверджує це довідкою з органів реєстрації актів громадянського стану.

Додаткова соціальна відпустка використовується за минулий час. Законодавством не передбачено строку давності, після якого втрачається право на додаткову соціальну відпустку працівникам, які мають дітей.

Відповідно до ст. 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Тому тривалість невикористаних соціальних додаткових відпусток працівникам, які мають дітей, за минулі роки, має визначатися відповідно до норм законодавства, які були чинними на той час.

У разі коли працівник, який має право на соціальну відпустку, з якихось причин не скористався цим правом у році досягнення дитиною певного віку або ж за кілька попередніх років, він має право використати цю відпустку, і в разі звільнення, незалежно від підстав, йому має бути виплачено компенсацію за всі невикористані дні відпусток, як встановлено ст. 24 «Про відпустки» [1].

Додаткові відпустки працівникам, які мають дітей, надаються понад тривалість щорічної відпустки, передбаченої статтями 6-8 Закону «Про відпустки» [1], а також понад тривалість щорічних відпусток, установлених іншими законами та нормативно-правовими актами, і переносяться на інший період або продовжуються у порядку, визначеному ст. 11 цього Закону.

У зв'язку з тим, що статтею 19 Закону «Про відпустки» чітко не визначено сукупність кількох підстав для набуття права на додаткову соціальну відпустку, то з урахуванням правової експертизи цього питання кожна підставу, визначену частиною першою цієї статті, є правомірним вважати окремою підставою, а саме [1]:

- жінка, яка має двох або більше дітей віком до 15 років;
- жінка, яка має дитину-інваліда;
- жінка, яка усиновила дитину;
- одинока мати;
- батько, який виховує дитину без матері (у т. ч. й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі);
- особа, яка взяла дитину під опіку.

Так, одинока мати, в якої дитина є інвалідом, має право на таку відпустку за двома підставами (17 календарних днів): жінка, яка має дитину-інваліда та одинока мати. Якщо одинока мати виховує здорову дитину (мається на увазі не дитину-інваліда), соціальна відпустка надається за однією підставою (10 календарних днів).

У разі, коли одинока мати виховує двох дітей віком до 15 років, така відпустка надається за двома підставами: жінка, яка має двох дітей віком до 15 років, та одинока мати. Жінка, яка має усиновлену дитину і одночасно є одинокою матір'ю (вдовою), користується правом на таку відпустку за двома

підставами (17 календарних днів): жінка, яка всиновила дитину, та одинока мати. Якщо одинока мати виховує двох дітей віком 16 і 17 років, вона має право на цю відпустку за однією підставою (тривалістю 10 календарних днів).

Потрібно мати на увазі, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» та ст. 2 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» дитина – це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

Зазначені умови та порядок надання додаткової соціальної відпустки застосовуються і до батька, який виховує дитину без матері (одиноким батьком).

Одиноким батьком слід вважати чоловіка, який не перебуває у шлюбі й у свідочстві про народження дитини записаний як її батько, вдівець, розлучений чоловік, що виховує дитину без матері.

Список використаних джерел:

1. Закон «Про відпустки»: [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр>
2. Пленум Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 6 листопада 1992 року № 9 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Стерліков Олександр Сергійович
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня⁶
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДІЙ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АТО/ООС

В зоні проведення АТО/ООС перманентно відбувається значна кількість злочинів, що викликано багатьма чинниками. Наприклад: інформаційний вплив незаконних військових формувань, значне погіршення рівня життя, знецінення людського життя та майна на фоні значних людських втрат та руйнувань, відчуття безкарності через послаблення контролю з боку держави, та ін. При цьому розслідування злочинів в даному регіоні ускладнене, також на них впливають ряд особливостей, що не притаманні іншим регіонам України.

Зону АТО/ООС умовно ділиться на три зони, умови проведення криміналістичних дій в кожній із них відрізняються. Розглянемо кожну з них.

Тилова зона, підконтрольна державі (оперативна зона ведення

⁶ Під керівництвом старшого викладача кафедри кримінального права, криминології, цивільного та господарського права **Веселовської Наталії Олександрівни**

бойових дій)

Умови проведення криміналістичних дій майже не відрізняються від звичайних. Особливості можуть проявлятися при допитах та опитуванні свідків, так як в цій зоні проживає значна кількість вимушених переселенців з ОРДЛО. Вони відрізняються підвищеним рівнем замкненості, настороги, перенесеними психоемоційними травмами. З ними важче налагодити контакт.

Зона, що безпосередньо наближена до передової, та «сіра зона» (тактична зона ведення бойових дій)

Умови проведення криміналістичних дій значно відрізняються від звичайних.

Особливості звернення громадян. Мешканці цих районів дуже рідко звертаються до представників органів влади. На фоні бойових дій, злочини (крадіжка, зґвалтування, нанесення тілесних ушкоджень, тощо) не сприймаються так гостро, як у звичайному житті. Відповідно розслідуються лише значні, резонансні злочини, або ті злочини, що відбулися в державних органах, чи силових структурах. І майже не проводиться розслідування за «гарячими слідами».

Особи, що проводять криміналістичні дії. Через значний дефіцит співробітників правоохоронних органів в даній зоні, дуже часто розслідування проводиться нефахівцями. Найчастіше це неофіційне розслідування офіцерами ЗСУ, чи співробітників СБУ.

Ці розслідування мають деякі особливості:

- Вони проводяться у вільний від основних обов'язків час.
- Дуже часто проведення криміналістичних дій (огляд, допит, тощо) проводиться без урахування вимог кримінального права. Ці дії можуть не супроводжуватися фіксацією.
- Через непрофесійність осіб, що проводять допит, а також через критичність часового фактору, при допиті може застосовуватись фізичний вплив.
- При необхідності ведення документації (наприклад, при проведенні офіційного розслідування події, що сталася в військовій частині) можуть використовуватись старі документи, в яких змінюють лише деякі дані. Це пов'язано з непрофесійністю особи, що проводить розслідування (може назначатися особа, що ніякого відношення до криміналістики не має), а також брак час на діяльність, не пов'язану з основними обов'язками.
- Суб'єктивність. Особи, що проводять розслідування подій, можуть подавати інформацію відповідно до вигоди підрозділу, командування.

Проте, навіть якщо слідчі дії проводяться фахівцями (МВС, прокуратура, ВСП), то вони також стикаються з рядом ускладнень.

Огляд місця події. Обов'язково проводиться з використанням засобів

індивідуального захисту. Може вимагатися світло та шумо маскування.

Місце події, злочину, може бути частково, або повністю недоступне. Так, значна частина загибелі в цій зоні складають підриви на мінах, та ВВП (вибухо-небезпечних предметів). За даними ООН, з 2014 року на мінах підірвалося близько 1 тис. осіб, або 43% мирного населення за 2018 рік. При цьому мінні поля можуть бути встановлено без складання будь-яких планів. Або можуть повністю не відповідати ним. Знаходження біля місця підриву можливе тільки після повного розмінування району. Інший приклад – загиблих в Донецькому аеропорті направляли в морг м. Красноармійське, де криміналісти проводили їх огляд. Оглянути безпосередньо місце загибелі криміналісти не могли через бойові дії. Після підриву терміналу ДАП, відновити місце подій стає майже неможливим. Якщо місце події знаходиться на небезпечній (прострілюваній незаконними військовими формуваннями), або неконтрольованій ВСУ ділянках, то огляд місця події можливий лише після досягнення попередніх домовленостей з обома сторонами, та виконується в умовах гострого ліміту часу. Якщо домовленостей не досягнуто, то можливий лише ознайомчий, дистанційний огляд.

Використання фото та відеозйомки. Може бути неможливим при роботі в безпосередній бойовій зоні через наявність спеціальної контр снайперської апаратури, що відстежує оптичні прилади. Така апаратура позначає будь-які оптичні прилади, що використовують лінзи (наприклад об'єктив) як снайпера.

Перспективним є використання камер спостереження з дистанційним керуванням, що мають функцію збільшення зображення.

Також можливе використання БПЛА, проте це пов'язане з низкою ризиків:

– БПЛА може бути збитим «дружнім вогнем» через погану координату силових структур та підрозділів.

– Наявність сучасних засобів РЕБ дозволяють військовослужбовцям протидіючої сторони глушити зв'язок або перехоплювати контроль над БПЛА. СММ ОБСЄ регулярно повідомляють про втрату БПЛА.

– Через офіційну заборону використовувати БПЛА в зоні проведення АТО/ООС, та ОРДЛО будь яким службам та організаціям, крім міжнародної моніторингової місії ОБСЄ, інформація, зібрана таким чином, не може використовуватись офіційно.

Трасологія, пошук доказів. Пошук предметів, слідів, пов'язаних із вбивством чи пораненням вогнепальною зброєю, дуже ускладнений через значну забрудненість території різноманітними уламками, елементами зброї, набоями, пошкодженнями та слідами від дії вогнепальної зброї різної давнини.

Рис. 1. Фото землі в зоні бойових дій

Опитування свідків. Місцеві мешканці досить активно йдуть на контакт, через «інформаційний голод», або сподівання отримати винагороду (їжу, ліки). Особливо, коли їх спілкування з силовими структурами не помічають інші мешканці. Проте інформація, отримана від них, дуже часто неточна, суб'єктивна або неправдива, через наступні фактори:

– Мешканці цих районів рудко бувають безпосередніми свідками, тому що вони без нагальної необхідності не залишають без догляду свої помешкання, та намагаються бути ближче до укриття. Інформацію вони отримують через третіх осіб, і видають як власне бачене (почуте). При цьому спрацьовує ефект «зіпсованого телефону».

– Мешканці цих районів подають інформацію так, як більше подобається запитуючому, з метою отримати кращу винагороду. При цьому він скоріше видумає інформацію в надії на винагороду, ніж признається, що нічого не знає.

– На сприйняття оточуючого середовища дуже сильно впливають засоби масової інформації. В зонах бойових дій вони майже повністю контролюються незаконними збройними формуваннями, та нав'язують місцевим мешканцям свою точку зору на те, що відбувається.

Як приклад – реальна розмова з місцевим жителем у нерозірваної ракети РСЗО «Град»:

- Чому ракета нахилена в ту сторону?
- Тому що вона звідти прилетіла.
- Що в тій стороні знаходиться?
- Спартак (місто Донецької обл., прим. автора).
- Хто в Спартаку стоїть?
- Ополчення
- То хто стріляв з «Граду»?
- Ваші (ВСУ, прим. автора) стріляли.

– При опитуванні безпосередніх учасників бойових дій необхідно враховувати дію бойового стресу, що може проявлятися у зміні настрою, спалахах агресії, погіршення пам'яті, та суб'єктивному сприйнятті оточення. Наприклад, два людини, що були поряд в бою, можуть описувати його зовсім по різному.

Окупована зона. Офіційне проведення криміналістичних дій в цій зоні майже неможливе. Для отримання інформації можливе використання наступних джерел:

– Опитування мешканців, що досить активну рухаються через КПВВ в обидві сторони;

– використання агентурної та спеціальної розвідки. Особливістю цього методу є те, що агенти чи розвідники, які безпосередньо збирають інформацію, не знають як і для чого вона буде використана. Якість збирання інформації напряму залежить від якості постановки завдання та інструктажу. Ця ситуація може бути покращена за умови оперативної та криміналістичної підготовки агентів, чи розвідників (наприклад, спецпідрозділу ВСП);

– використання технічної розвідки – отримання доступу до комп'ютерних мереж на території ОРДЛО, прослуховування радіо та телефонних переговорів, тощо;

– використання даних з офіційних доповідей ОБСЄ. СММ ОБСЄ має досить широкі можливості пересування та спостереження, та їх доповіді знаходяться у вільному доступі;

– використання відкритих даних з інтернету. Цей метод дуже ефективно використовується. Зокрема, при розслідуванні справи по збитому Боїнгу МН-17.

Висновки. Зона проведення АТО/ООС це особлива територія, на якій використання стандартних криміналістичних технік може бути малоефективним або взагалі неможливим. Проте основні завдання криміналістичної техніки, а саме: розробка технічних засобів та методів, оцінка і подання криміналістичної інформації, використання цієї інформації для розслідування та попередження нових злочинів – наразі дуже актуальне питання. Яке стане ще актуальнішим під час майбутньої реінтеграції ОРДЛО. Реалізація цих завдань може бути досягнута завдяки:

– розробки нових методів з використанням спроможностей нових технічних засобів;

– налагодження контакту з місцевим населенням, ознайомленням з особливостями побуту (в різних районах АТО/ООС вони можуть бути різними), урахування психологічних особливостей мешканців даних територій;

– при неможливості особистої присутності на місці події, використовувати тих, хто має таку можливість (агенти, спеціальну розвідку);

– зосередитися на обробці відкритих джерел (соціальні мережі, дані

моніторингових місій, тощо);

- ретельно перевіряти будь які дані, навіть отримані від офіційних джерел;
- координувати співпрацю силових органів;
- використовувати судово-медичні та експертно-криміналістичні дослідження для розслідування злочинів, що сталися від кількох місяців до кількох років до того, як з'явився доступ до місця події;
- працювати дуже обережно, аналізувати можливі наслідки будь-яких дій з точки зору безпеки та захисту інформації.

Список використаних джерел:

1. Ежедневный отчет ОБСЕ № 8/2020 от 11 января 2020 года [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.osce.org/ru/special-monitoring-mission-to-ukraine/443668?download=true>
2. Оперативний звіт Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні (СММ): Місія втрачає безпілотний літальний апарат над Корсунем (Київ, 03.06.2016 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.osce.org/ru/ukraine-smm/244806>
3. Додаток до звіту: знімок БПЛА незадовго до втрати зв'язку [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.osce.org/ru/ukraine-smm/243391?download=true>
4. Оперативний звіт Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні (СММ): падіння БПЛА СММ дальнього радіуса дії в Донецькій області, обстріл міні-БПЛА в Луганській області (Київ, 26.07.2016 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.osce.org/uk/ukraine-smm/256431>

Судець Олена Миколаївна

здобувач наукового ступеня кандидата юридичних наук

ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Актуальність дослідження питання законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за порушення водного законодавства обумовлюється переліком чинників.

По-перше, проблема кримінально-правового порушення водного законодавства набула значної актуальності у сучасній юридичній науці, що зумовлюється масштабами негативних наслідків, які з'являються у результаті вчинення злочинів у даній сфері суспільних відносин;

По-друге, очевидною є потреба у розробці та науково-практичному обґрунтуванню механізмів запобігання злочинних порушень водного законодавства, зменшення злочинності у сфері водної екології загалом;

По-третє, не менш очевидною є потреба підготовки пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення законодавства у сфері кримінальної відповідальності за порушення водного законодавства, з урахуванням

розвитку кримінального законодавства у цій сфері суспільних відносин, особливостями його сучасного стану та міжнародної практики;

По-четверте, проблема кримінально-правового порушення водного законодавства у наукових дослідженнях вчених до цього часу не набула комплексного ґрунтовного системного аналізу.

Означені аспекти актуальності лягли в основу дослідження питання законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за порушення водного законодавства. Мета такого дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу та узагальнень наукового доробку вчених, законодавчого масиву та зарубіжної практики дослідити особливості кримінально-правового порушення водного законодавства.

Дослідження питання законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за порушення водного законодавства зумовлюють постановку та вирішення в першу чергу таких завдань:

- дослідити теоретико-методологічні основи дослідження;
- проаналізувати соціальну обумовленість кримінально-правової заборони порушення водного законодавства;
- охарактеризувати основні етапи розвитку водного законодавства та норми про кримінальну відповідальність за його порушення;
- здійснити аналіз об'єктивних ознак кримінально-правового порушення водного законодавства;
- надати характеристику суб'єктивних ознак кримінально-правового порушення водного законодавства;
- визначити основні критерії відмежування порушення водного законодавства від суміжних злочинів та адміністративно-правових деліктів;
- розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо запобігання злочинних порушень водного законодавства;
- визначити основні напрями удосконалення законодавства у сфері кримінальної відповідальності за порушення водного законодавства.

Дослідження особливостей соціальної обумовленості кримінально-правової заборони порушення водного законодавства надало можливість зробити висновок про те, що обумовленість заборони кореспондується із протиріччями суспільного розвитку, що лежить в основі злочинної поведінки. В основі протиріч суспільного розвитку, що зумовили підвищену злочинність у сфері порушення водного законодавства лежить два фактори: соціальний та економічний. Соціальний фактор представлений динамікою правового нігілізму щодо водних об'єктів, нехтуванням екологічних цінностей та відсутністю системної екологічної державної політики. Економічний фактор представлений низьким рівнем добробуту населення, який став каталізатором злочинної поведінки щодо водних об'єктів і створив передумови для посягань на водні ресурси, флору і фауну вод, берегові смуги (відведення земельних ділянок у охоронюваних Водним кодексом захисних

смугах). Соціально-економічний фактор порушення водного законодавства може бути подоланий централізованою екологічною політикою та ефективними правоохоронними заходами попереджувально-превентивного типу, водночас головне місце відводиться екологічній освіті, як головному інструменту боротьби з екологічною злочинністю.

Характеристика об'єктивних ознак кримінально-правового порушення водного законодавства визначає, що ці ознаки складаються з об'єкту та об'єктивної сторони даних злочинних посягань. Об'єктом посягання виступає сукупність суспільних відносин, які склалися у сфері раціонального використання водних та пов'язаних із водними об'єктів, водної флори і фауни, внаслідок чого настають негативні екологічні та соціально-економічні наслідки. Негативні екологічні наслідки порушують нормальне функціонування водних об'єктів та середовища, що з ними пов'язане, зокрема берегів, ґрунтів, підземних вод, флори і фауни та фітосанітарного середовища. Негативні соціально-економічні наслідки порушують соціогуманітарні та економічні права користувачів – фізичних та юридичних осіб. До соціогуманітарних прав належать право на вільне користування водними об'єктами, право на користування з метою рекреації та оздоровлення, відпочинку, туризму, спортивного використання тощо. Економічні права представлені комплексом прав набуття, зміни та припинення власності, правами на платне користування водою та водними об'єктами, орендними відносинами, використанням берегових зон тощо. Водночас об'єктивна сторона даних злочинних посягань представляє собою незаконні дії суб'єкту злочинного посягання, спрямовані на порушення водного законодавства, що заподіює, або може заподіяти негативні екологічні та соціально-економічні наслідки об'єктам водної екосистеми та пов'язаним із нею об'єктам.

Список використаних джерел

1. Берднік І.В. Основні орієнтири відмежування окремих злочинів, що посягають на водні ресурси, від адміністративних правопорушень
2. Praskova H. *Odpowiedzialnose za przestępstwa, za delikty administracyjne w Republice Czeskiej* // *Panstwo I prawo*. – 2016. – № 5.
3. Матвійчук В.К. Теоретичні і прикладні проблеми відмежування злочину, передбаченого ст. 242 КК України, від суміжних злочинів і аналогічного адміністративного правопорушення / В. К. Матвійчук // *Юридична наука*. – 2016. – № 7. – С. 48-59.
4. Локтионова В. Разграничение преступлений и проступков в сфере окружающей среды по действующему законодательству Украины // *Jurnalul juridic national: teorie și practică* – Numărul – 5-1(15) – 2015.

Чернюк Алла Юріївна
суддя Вінницького окружного адміністративного суду
м. Вінниця, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ ДО ТРАКТУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адміністративна відповідальність є найпоширенішою формою юридичної відповідальності. Зокрема у сфері архітектурно-будівельної діяльності вона виконує важливі соціальні функції, а саме: забезпечує суворе дотримання встановленого державою порядку будівництва, реконструкції, капітального ремонту об'єктів капітального будівництва, прийому і введення їх в експлуатацію; служить засобом запобігання вчиненню нових правопорушень, а також має на меті покарання правопорушника.

В юридичній літературі зустрічається велика кількість трактувань щодо визначення та формування ознак адміністративної відповідальності. Так, В.К. Колпаков визначає адміністративну відповідальність як специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [4, с. 289]. З цього визначення випливає, що реальна адміністративна відповідальність настає за наявністю нормативних, фактичних і документальних підстав [4].

До *нормативних* підстав належить наявність норм, які визначають діяння проступком; заходів примусу, які застосовуються за вчинення проступку; суб'єкти відповідальності і юрисдикції. Нормативні підстави встановлюють правила, за якими накладаються і виконуються стягнення, забезпечується законність, права учасників провадження тощо. Норми у сфері архітектурно-будівельної діяльності за своїм цільовим призначенням є нормами «позитивного» регулювання, тобто вони регламентують цю діяльність. Відтак, вони за своїм змістом самостійно не можуть слугувати нормативною підставою адміністративної відповідальності в сфері архітектурно-будівельної діяльності. Тому в якості обов'язкової нормативної складової будуть виступати охоронні норми. У нашому випадку це Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» тощо [1; 2].

До *фактичних* підстав відносять юридичні факти, пов'язані з проступком. Насамперед це факт вчинення проступку і факт виконання заходів відповідальності. Крім цього, до них належать факти затримання, огляду, подання звернень, визнання доказами фактичних даних тощо. В даному випадку ми зіставляємо об'єктивну сторону правопорушення (саме

протиправне діяння) з диспозицією статті нормативного акта, що врегульовує конкретну сферу суспільних відносин, тобто фактична підстава має бути обумовлена та визначена нормативною підставою. Якщо цього не буде, діяння не вважатиметься протиправним.

До документальних підстав включено наявність документів, оформлених відповідно до встановлених вимог. Перш за все це протокол про адміністративне правопорушення і постанова по справі про адміністративне правопорушення. Крім цього, до них належать акти, довідки, звернення, облікові документи тощо [4, с. 76-77].

О.М. Якуба застосовує поняття адміністративної відповідальності як відповідальності громадян і посадових осіб перед органами державного управління, а у випадках, визначених законом, перед судом (суддею), а також перед громадськими організаціями за винне порушення загальноприйнятих адміністративно-правових норм, що виражається у застосуванні до порушників встановлених адміністративних санкцій [8, с. 71]. Зокрема В.Т. Комзюк розглядає адміністративну відповідальність як застосування до фізичних та юридичних осіб, що вчинили адміністративні проступки, адміністративні стягнення, які тягнуть для них різні за характером обтяжливі наслідки і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і порядку, передбачених нормами адміністративного права [5, с. 151; 6, с. 72-73].

Зрештою, незважаючи на усю багатоманітність трактувань адміністративної відповідальності усі вони зводяться до того, що даний вид юридичної відповідальності передбачає накладення адміністративного стягнення органом державної влади або його посадовою особою на особу, яка вчинила протиправне діяння.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
2. Про відповідальність за порушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 46.
3. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підруч. – К., 2003.
4. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
5. Комзюк В.Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: Дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. – Х., 2003/
6. Комзюк В.Т. Особливості адміністративної відповідальності у сфері здійснення митної справи // Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип. 21. Ч. II. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2003.
7. Тропіна Г.М. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення законодавства у будівельній діяльності / Г.М. Тропіна // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4.
8. Якуба О.М. Административная ответственность. – М., 1972.

Чернюк Ігор Володимирович
суддя Вінницького міського суду
м. Вінниця, Україна

ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

З 1 вересня 2014 року відповідно до Закону України № 314-УП від 23 травня 2013 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виконання плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України щодо відповідальності юридичних осіб)» внесені зміни до Кримінального кодексу України, відповідно до яких до юридичних осіб можуть бути застосовані заходи кримінально-правового характеру [1].

Однак юридична особа на даний час не є суб'єктом злочину. В наукових колах тривалий час ведуться дискусії щодо доцільності визнання юридичних осіб суб'єктом злочину. В.Г. Павлов зауважує, що проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб є однією з найбільш проблемних і дискусійних у сучасній юридичній науці [2, с. 256].

Як вказує О.Ф. Пасека, інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб у зарубіжних державах формувався протягом значного проміжку часу, що дозволило визначити умови настання такої відповідальності і розробити систему спеціальних покарань [3, с. 194].

В.К. Грищук зазначає, що аргументами противників установа кримінальної відповідальності юридичних осіб є те, що така відповідальність суперечить гуманістичним принципам кримінального права: відповідальність за наявності вини та індивідуальній (особистій) відповідальності [4, с. 51].

Так, на думку О.О. Дудорова, якщо окремими представниками юридичної особи вчинені злочини, то саме ці представники, а не юридична особа, від імені якої вони виступали, повинні переслідуватись у кримінальному порядку [5, с. 46].

С.Б. Гавриш вказує, що юридична особа як установа є реальною, а як суб'єкт – фікцією, уявою людей, що сформувалася на певному етапі розвитку співпраці людей у господарській сфері. За такою фікцією приховується воля його членів, та й то не всіх, а більшості. Певна поведінка ж (вчинення дії або бездіяльність) властива тільки людині, а не юридичній особі [6, с. 524].

Р.І. Міхеєв зазначає, що для забезпечення відповідальності юридичних осіб досить ефективних норм і санкцій цивільного та адміністративного законодавства, і тому їх не потрібно притягувати ще й до кримінальної відповідальності [7, с. 17].

Вина юридичної особи втілюється у винній поведінці її керівника, який діє одноосібно, або у вині іншої особи, яка в складі органу управління

юридичної особи займає керівне становище й уповноважена вчиняти від імені юридичної особи певні юридично значущі дії і вважатиметься доведеною лише за наявності вини таких осіб. Такими діями можуть бути виконання представницьких функцій від імені юридичної особи; прийняття рішення від імені юридичної особи; здійснення контролюючих функцій у рамках юридичної особи тощо [8, с. 120].

Щодо принципу особистої відповідальності А.В. Наумов вказує, що кримінальна відповідальність юридичних осіб цілком може бути наявною разом з принципом особистої винної відповідальності і доповнювати його [9, с. 488].

А.С. Нікіфоров щодо цього принципу вважає, що якщо б юридична особа визнавалася суб'єктом злочину, рівноправною і рівнозобов'язаною фізичній особі, то її кримінальна відповідальність не повинна бути ні наявною поряд з принципом особистої відповідальності, ні доповнювати його, оскільки така відповідальність є специфічним різновидом особистої винної відповідальності [10, с. 122].

О.Ю. Антонова зазначає, що кримінальна відповідальність юридичних осіб (корпорацій) не виключає відповідальності осіб, які керували їх діями (індивідуальні суб'єкти), і навпаки. Водночас вона вказує, що корпорація підлягатиме самостійній кримінальній відповідальності, якщо неможливо ідентифікувати фізичну особу, яка діяла від імені та (або) в інтересах юридичної особи або фізична особа доведе, що не знала про вчинення злочину або вжила все залежне від неї, щоб запобігти вчиненню такого злочину [11, с. 364].

На думку О.Ю. Антонової, Б.М. Грека, В.К. Грищука та О.Ф. Пасеки, С.Г. Келіної юридична особа повинна підлягати кримінальній відповідальності у разі вчинення нею, перш за все, злочинів проти власності, господарських злочинів, злочинів проти довкілля, злочинів проти основ національної безпеки, проти конституційних, виборчих і трудових прав, прав інтелектуальної власності, злочинів у сфері здоров'я населення, громадської безпеки, проти миру, безпеки та міжнародного правопорядку тощо [12, 13, 14, 15].

Загалом же, основним аргументом противників встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб є те, що кримінальний закон пов'язує відповідальність із психічною здатністю особи, яка вчинила злочин, усвідомлювати свої дії, керуватись ними, тобто наявністю волі, якою володіють лише фізичні особи (люди). Юридична особа, на їхню думку, не може мати власної психіки і волі, відповідно не може бути визнана винною [15, с. 499]. Саме цей аргумент в першу чергу намагаються спростувати прихильники кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виконання плану

дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України щодо відповідальності юридичних осіб): Закон України від 23 травня 2013 року № 314¹¹ // Офіційний вісник України. – 2013. – № 47. – Ст. 1686.

2. Павлов В.Г. Субъект преступления / В.Г. Павлов. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001.

3. Пасека О.Ф. Развитие концепции криминальной ответственности юридических лиц у зарубежных государствах / О.Ф. Пасека // Научный вестник Львовского государственного университета внутренних дел. Серия юридическая. – 2009. – Вып. 4.

4. Грищук В.К. Встановлення кримінальної відповідальності колективних суб'єктів у зарубіжних державах: до історії проблеми / В.К. Грищук, О.Ф. Пасека // Право України. – 2011. – № 9. – С. 51.

5. Дудоров О.О. Проблема юридичної особи як суб'єкта злочину та її вирішення у проектах Кримінального кодексу України / О.О. Дудоров // Вибрані праці з кримінального права. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – С. 46.

6. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні: проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства / С.Б. Гавриш. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України. – С. 523-524.

7. Михеев Р.И. Уголовная ответственность юридических лиц: за и против: монография / Р.И. Михеев, А.Г. Корчагин, А.С. Шевченко. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1999. – С. 16-17.

8. Захарчук В.М. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво за кримінальним правом України: монографія / В.М. Захарчук – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. – 214 с.

9. Флетчер Дж. Основные концепции современного уголовного права / Дж. Флетчер, А.В. Наумов. – М.: Юрист, 1998. – С. 488.

10. Никифоров А.С. Юридическое лицо как субъект преступления и уголовной ответственности / А.С. Никифоров. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 122.

11. Антонова Е.Ю. Концептуальные основы корпоративной (коллективной) уголовной ответственности / Е.Ю. Антонова. – СПб.: Изд-во «Юрид. центр Пресс», 2011. – С. 360-361;

12. Грек Б.М. Кримінальна відповідальність юридичних осіб. Чи бути їй в Україні? / Б.М. Грек // Адвокат. – 2011. – № 12. – С. 22;

13. Грищук В.К. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: *de lege ferenda* / В.К. Грищук, О.Ф. Пасека // Научный вестник Львовского государственного университета внутренних дел. – 2012. – Вып. 4. – С. 278;

14. Келина С.Г. Ответственность юридических лиц в проекте нового Уголовного кодекса Российской Федерации / С.Г. Келина // Уголовное право: новые идеи. – М.: ИГП РАН, 1994. – С. 59.

15. Брич Л. Проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб за господарські злочини | Л. Брич || Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2001. – Вып. 36. – С. 499.

Чечерський Віктор Іванович
*кандидат юридичних наук, доцент
прокурор Офісу Генерального прокурора
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАРОДОНАСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА РЕПРОДУКТИВНЕ ВІДТВОРЕННЯ

Політика планування сім'ї є здійсненням повноважень держави у сфері соціально-економічного розвитку та обґрунтовано може бути спрямована на підвищення якості життя і загального добробуту населення.

Демографічна ситуація та її зміни акумулюють у собі вплив широкого кола соціальних, економічних, суспільно-політичних, екологічних чинників – як швидкоминучих, так і довготривалих; тих, що пов'язані зі специфікою суспільно-історичного розвитку країни, й тих, котрі викликані соціальними зрушеннями, які вона переживала й переживає тепер [1, с. 12].

Згідно інформації Інституту демографії НАН України, у 2026 році населення країни скоротиться до 36 млн. осіб. На думку вчених, демографічні проблеми ще довго залишатимуться гострими: потенціал демографічного зростання вичерпано, а процес вимирання триватиме не менше 20 років [2, с. 1].

За таких обставин слід шукати вихід із негативної демографічної спіралі, що чим далі, тим стає складнішим. І проблема тут пов'язана не тільки із зміною психології молодого покоління, яке вже не бажає ставати батьками у ранньому віці, складним соціально-економічним становищем чи міграцією населення за кордон, а перш за все з необхідністю перегляду всієї державної політики у сфері народонаселення, забезпечення та гарантування права кожному на продовження роду, допомоги молодим сім'ям тощо.

Розвиток суспільства від індустріального до постіндустріального супроводжується перенесенням соціального контролю над демографічною поведінкою з інституційно-колективного на індивідуальний рівень, «зовнішній» державний контроль поступається місцем «внутрішньому», який передбачає розширення свободи індивідуального вибору. У контексті репродуктивних прав це означає вибір ступеню, часу і способу відтворення [3, с. 71].

У 1966 році в Резолюції №2211 (XXII) Генеральна Асамблея ООН визнала суверенітет держав щодо формулювання та забезпечення їх демографічної політики, беручи до уваги принцип, відповідно до якого кожна окрема сім'я має право вільно приймати рішення щодо її розміру.

Принцип 5 Програми дій, прийнятої на Міжнародній конференції ООН з народонаселення і розвитку (МКНР) в 1994 році, зазначає: «Цілі і політики

у сфері народонаселення є складовою частиною культурного, економічного і соціального розвитку, основне завдання якого полягає в підвищенні якості життя всіх людей» [4].

У даному контексті вирішального значення набуває співвідношення права, природного права і їх впливу на державну політику народжуваності та народонаселення. Водночас сучасна вітчизняна правова регламентація не узгоджується з фактичним станом, який має місце у репродуктивній сфері, зокрема щодо виокремлення та регулювання методів допоміжних репродуктивних технологій, визначення змісту окремих репродуктивних прав, закріплення таких прав та кола суб'єктів, які вправі ними скористатися.

Варто підкреслити, що репродуктивну політику держави на кожному конкретному історичному проміжку часу визначають два серйозних фактори: демографічна ситуація в державі та ступінь впливу релігії на державне і суспільне життя. Проблеми демографічного характеру держава традиційно намагається вирішувати шляхом регулювання кількості дітей та своїм ставленням до абортів (їх повна заборона або, навпаки, дозвіл на проведення штучного переривання вагітності) [5, с. 150].

Незважаючи на удавану відсутність права в цих моментах, воно досить активно спочатку втручалось (і втручається) в регулювання репродуктивної діяльності.

Дії законів та інших нормативних актів можуть як обмежувати, так і сприяти покращенню сексуального і репродуктивного здоров'я населення. Система обмежень може слугувати перешкодою для сексуальної освіти молоді, вільного та інформованого вибору в питаннях регулювання народжуваності і обумовлювати зменшення фінансування програм планування сім'ї та до- і післяродової допомоги. Заохочувальна політика сприяє забезпеченню адекватності відпустки по догляду за новонародженою дитиною як матері, так і батька, поширенню інформації про наявні послуги у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я і визнання повноважень жінок самостійно приймати рішення щодо власної фертильності [6].

З погляду природного права важливим є забезпечення впливу держави на право людини на репродуктивне відтворення виключно опосередковано. Людина повинна мати добровільний вибір як розпорядитися власною фертильністю, а тому заходи стимулювання до певної репродуктивної поведінки не мають бути такими, що роблять її безальтернативною.

Впровадження стимулів, які безпосередньо впливають на репродуктивний вибір і фактично роблять його безваріантним є ознакою порушення природного права людини, відсутності реально діючого принципу верховенства права, надмірного втручання у особистий простір людини.

Законодавство держав у сфері відтворення населення істотно відрізняється залежно від демографічної ситуації на конкретний історичний

період. І якщо для європейських країни характерне скорочення населення і його старіння, то загальносвітовий тренд є зворотнім. У кожній четвертій державі з населенням понад мільйон чоловік народжуваність становить не менше 4 дітонароджень з розрахунку на одну жінку. Загальна чисельність населення у світі складає понад 7,7 млрд. осіб і невинно зростає.

У зв'язку з цим переважна більшість держав Африки та Азії навпаки, намагається зупинити зростання чисельності населення. Одним з таких заходів є впровадження широкого доступу до контрацептивів.

Стимулювання населення до використання методів контрацепції узгоджується з правом людини на репродуктивне відтворення, оскільки відповідальне, вільне та добровільне рішення про їх застосування (і жінками, і чоловіками) покладається на особу. Натомість політика заборони їх використання, або обмеження у використанні (за віком, статтю, іншими ознаками) призводить до його порушення, оскільки особа примусово позбавлена можливості належного регулювання кількості дітей завдяки існуючим методам контрацепції чи обмежена в ній.

З подібної точки зору слід розглядати питання стимулювання (обмеження) народження дітей та їх кількості завдяки державній фінансовій підтримці.

На противагу мають місце факти прийняття державами санкційних механізмів з метою стимулювання до репродуктивного відтворення. Так, у Радянському союзі був впроваджений так званий «податок на бездітність». Зокрема, Президією Верховної Ради СРСР з 01.10.1941 року введено податок на холостяків, одиноких та бездітних громадян СРСР [7].

Встановлення обтяжень, у тому числі додаткового оподаткування, за відсутність дітей, чи мінімальної їх кількості, може вважатися таким, що не порушує право людини на репродуктивне відтворення лише у тому разі, коли ці обтяження не впливають та не можуть істотно вплинути на репродуктивну поведінку особи з мотивів виникнення у неї суттєвих труднощів чи обмежень, не примушують її до безальтернативного прийняття репродуктивного рішення.

Аналогічно порушенням прав людини слід вважати примусові норми або політику у сфері планування сім'ї, які наказують, скільки дітей можуть мати батьки, і (або) які передбачають заходи примусового характеру або санкції для забезпечення дотримання таких законів або політики, або карають людей за їх порушення, не відповідають міжнародним нормам у сфері прав людини.

Проте, державна підтримка стимулювання до народження дітей, навіть надмірна, не може вважатися такою, що порушує це право, оскільки у будь-якому разі вона спрямована на покращення фінансового та соціального становища людини, не є безваріантним примусом та остаточне рішення щодо її прийняття залишається за особою.

Список використаних джерел:

1. Лібанова Е.М., Курило І.О. Соціально-демографічна політика в Україні у контексті принципів програми дій МКНР (1994 р.). Демографія та соціальна економіка. – 2009. – № 2. – С. 12-27.
2. Мокрецов С.Є. Вплив демографічної політики держави на репродуктивний стан здоров'я населення країни. Теорія та практика державного управління. – 2010. – Вип. 3 (30). – С. 1-6.
3. Русанова Н. Вспомогательные репродуктивные технологии в России: история, проблемы, демографические перспективы. Журнал исследования социальной политики. – 2013. – № 1. – Т. 11. – С. 69-86.
4. Програма дій Міжнародної конференції по народонаселенню та розвитку (Каїр, 5-13 вересня 1994 р.). URL: <http://www.un.minsk.by/ru/unfpa/rescenter/conference/unfpa-confer7.html> (дата звернення: 14.02.2020)
5. Рябенко О.В. Право фізичної особи на репродукцію (відтворення): поняття та історико-правові аспекти становлення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. – 2015. – Вип. 30. – Т. 1. – С. 148-151.
6. National-level monitoring of the achievement of universal access to reproductive health: conceptual and practical considerations and related indicators: report of a WHO/UNFPA Technical Consultation, 13-15 March 2007, Geneva. URL: <https://www.who.int/reproductivehealth/9789244596838/ru/> (дата звернення 02.05.2019).
7. О налоге на холостяков, одиноких и бездетных граждан СССР: Указ Президиума Верховного Совета СССР от 21.11.1941. URL: <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16436.htm> (дата звернення: 30.09.2019).

Герзанич Віталій Михайлович
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Кузьма Іван
здобувач освітньо-наукового ступеня
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

**ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ПІДРУНТЯ
РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ**

Ринок туристичних послуг відіграє істотну роль у стимулюванні господарського розвитку держави і приносить вигоду як державі так і регіонам. Розвиток ринку туристичних послуг є одним з пріоритетних напрямів підвищення ефективності функціонування. Відсутність в Україні розробок пов'язаних з визначенням мультиплікативного ефекту від туристичних послуг не дає змоги здійснити порівняльний аналіз впливу

туризму на розвиток держави та регіонів. Економічна рівновага на ринку туристичних послуг вимагає детального фінансово-економічного аналізу структури, тенденцій і умов розвитку, ролі і спрямованості туристичних послуг.

Сучасний стан ринку туристичних послуг в Україні - особливий. З 2014 року він проходить за умов революції Гідності, анексії Криму, військових дій на Сході України. Найважливішою проблемою економіки ринку туристичних послуг є аналіз економічної ефективності туристської діяльності. Особливої уваги вимагає аналіз продуктивності праці, аналіз задіяних ресурсів і матеріально-технічної бази ринку туристичних послуг тощо. Даний перелік питань дає змогу вирішити питання про реальні можливості пропозицій на ринку туристичних послуг, попит і пропозицію на туристські послуги, а також про якість туристського продукту.

Функціонування ринку туристичних послуг і суміжних галузей та видів діяльності залежить від політичної ситуації, валютних коливань, залежить від сезонних запитів та попиту на туристський продукт тощо. Дослідження цих умов на ринку туристичних послуг дозволяє: визначити міру впливу природно-кліматичних умов на формування туристських потоків; встановити тривалість туристського сезону; розкрити чинники, що обумовлюють сезонність в туризмі; визначити економічні наслідки валютних коливань на рівні регіону; розробити комплекс заходів щодо зниження негативних проявів та наслідків тощо..

Таким чином, з огляду на це актуальність встановлення економіко-правового підґрунтя розвитку ринку туристичних послуг полягає у тому що, туризм здатний здійснити як позитивний так і негативний вплив на економіку країни.

Ефективний розвиток ринку туристичних послуг в Україні стримує відсутність чіткого державного регулювання його розвитку, слабка розвиненість інфраструктури, а також недостатньо досліджений механізм державного впливу за невизначених умов в довгостроковому періоді.

Вирішення цих та багатьох інших питань має на меті дослідження таких питань економіко-правового підґрунтя розвитку ринку туристичних послуг, а саме потрібно:

- визначити роль і місце ринку туристичних послуг в соціально-економічному розвитку держави;
- визначити соціально-економічну дію ринку туристичних послуг на суспільство і навколишнє середовище;
- провести аналіз проблем і тенденцій розвитку ринку туристичних послуг;
- дослідити нормативно-праву базу державного регулювання туризму в Україні;
- встановити основні пріоритетні напрями державної політики

регулювання розвитку ринку туристичних послуг;

- розробити і обґрунтувати методичні підходи щодо стратегії управління ринком туристичних послуг;

- розробити маркетингові підходи до управління розвитком ринку туристичних послуг тощо.

Даний перелік питань економіко-правового підґрунтя розвитку ринку туристичних послуг не є вичерпним та може бути доповненим та розширеним у зв'язку з змінними зовнішніми чи внутрішніми умовами.

Отже, дослідження та реалізація визначеного переліку питань економіко-правового підґрунтя розвитку ринку туристичних послуг дасть змогу підвищити темпи розвитку туристичної галузі.

Це, у свою чергу, сприятиме збільшенню туристичних потоків на внутрішньому ринку туристичних послуг, формуванню мережі туристичних центрів та курортів, створенню необхідних умов для швидкого розвитку суміжних галузей, створення нових робочих місць, збільшенню надходжень до бюджетів усіх рівнів тощо. Для цього необхідно забезпечити координацію заходів, що вживаються центральними і місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування, громадських організацій, стимулюватиме місцеву ініціативу, розвиток соціального туризму тощо.

Список використаних джерел:

1. Алексеева Ю. Вплив державної політики на розвиток туристичної галузі України / Ю. Алексеева // *Актуальні проблеми внутрішньої політики* : зб. наук. пр. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – № 1. – С. 103–107.

2. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг / А. Гайдук // *Регіональна економіка*. – 2010. – № 2. – С. 172–178.

Герзанич Віталій Михайлович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Журавель Владислав

здобувач освітньо-наукового ступеня

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Активний розвиток сільського зеленого туризму набув значної актуальності останніми роками. Його розвиток потребує створення

економічних, правових та організаційних передумов та зацікавленості місцевих органів влади. Внаслідок розвитку сільського зеленого туризму відбувається створення конкурентоспроможного туристичного продукту з урахуванням регіональних особливостей, що дасть можливість забезпечити ефективний розвиток як окремих регіонів так і національного господарства в цілому.

Перспективний розвиток сільського зеленого туризму зумовлює необхідність державного регулювання та створення відповідного нормативно-правового регулювання. Нормативно-правові документи та інші законодавчі акти, що регулюють діяльність у сфері сільського зеленого туризму передбачають загальні правові основи, засади, принципи, механізми та регулятори. Змістом державного регулювання сільського зеленого туризму є покращення й розвиток туристичної інфраструктури, а також підготовка й підвищення якості надання послуг.

Важливим завданням щодо розвитку сільського зеленого туризму є врегулювання нормативно-правової бази у сфері сільського зеленого туризму зважаючи на мінливі умови зовнішнього середовища. Це має забезпечити ефективну взаємодію державних і громадських структур для успішного розвитку даної галузі.

Законодавством України, що регулює діяльність у сфері сільського зеленого туризму є Конституція України, Закон України «Про туризм», Закон України «Про особисте селянське господарство», проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» та інші нормативно-правові акти.

Проведений аналіз нормативно-правових актів показав, що правові засади регулювання сільського зеленого туризму в Україні передбачає дотримання таких принципів:

- визначення пріоритетних напрямів державної політики;
- розподіл влади та визначення управлінських функцій за органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- нормативно-правове забезпечення державного регулювання;
- фінансове забезпечення;
- цілісність, узгодженість і дієвість механізмів регулювання сільського зеленого туризму.

Отже, державне регулювання сільським зеленим туризмом дозволить створити ряд переваг, а саме:

- більш сприятливе середовище у сфері сільського зеленого туризму;
- якісний розвиток сільського зеленого туризму;
- залучення інвестицій в туристичну галузь й економіку України загалом.

Розвиток сільського зеленого туризму щороку стає більш потужним та одним із способів вирішення питань зайнятості населення.

Список використаних джерел:

3. Габа М.І. Сільський зелений туризм—ефективна ланка туризму у реформуванні економіки України / М.І. Габа // *Реформування економіки України як фактор забезпечення сталого розвитку зб. матер. II Всеукр. студент. інтернет–конференції, м. Чернівці, 12-13 листопада 2009 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНЕУ, 2009. – С. 169–171.*
4. Габа М.І. Сільський зелений туризм—соціально необхідна галузь економіки держави у сфері туризму / М.І. Габа // *Участь молоді в розвитку економіки та суспільства України: зб. матеріалів Всеукр. наук.–практ. конф. студентів, аспірантів і молодих учених, м.Київ, 10 березня 2010 р. – К.: НАКККіМ, 2010. С. 32–33.*
5. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг / А. Гайдук // *Регіональна економіка. – 2010. – № 2. – С. 172–178.*

Павлов Владислав Владиславович
*кандидат економічних наук, докторант
Національна академія управління
м.Київ, Україна*

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток економіки – довгостроковий процес змін, що відбуваються в економіці та передбачають як кількісні перетворення, пов'язані зі зростанням виробництва, зайнятістю, інвестиціями, розміром капіталу, доходами, споживанням та іншими економічними змінними (економічне зростання), так і супутні трансформації якісного (зміни в громадській організації) та структурного характеру. Елементом, що суттєво впливає на розвиток економіки, є спроможність економіки конкретної країни до створення інновацій, що є похідною від інноваційної спроможності окремих підприємств, що діють на території країни [1]. Інноваційний розвиток економіки визначається, як процес розвитку, в якому здатність до інноваційних змін є наслідком застосування раніше накопичених знань і досвіду [2].

Сучасні дослідження доводять актуальність концепції впливу держави на процеси стимулювання інноваційного розвитку економіки [3; 4; 5].

В цьому контексті важливою дослідницькою проблемою, що розглядається сучасними вченими, але все ще потребує суттєвої розробки, стає виокремлення та аналіз факторів, що впливають на розвиток інноваційної економіки. Ці фактори за сучасних умов впливають на рівень і напрями використання державного регулювання як інструменту стимулювання поширення високих технологій, підвищення якості людського капіталу в країні, і, внаслідок цього – розвитку економіки, формування засад інноваційної економіки, підвищення рівня та якості життя населення країни. Зрештою, під впливом означених факторів створюються специфічні ознаки,

що дозволяють ідентифікувати економіку конкретної країни як інноваційну, або показати в якій мірі вона прямує до досягнення даного статусу.

Стимулювання розвитку інноваційної економіки України з боку держави має забезпечувати комплексне досягнення поступу у розвитку інноваційної економіки за наступними орієнтирами:

1) Сприятливе для розвитку інноваційної економіки країни інституційного середовища через розвиток нормативно-правової бази та її адаптацію до потреб інвестування та ведення інноваційного бізнесу в умовах сучасного глобального бізнес-середовища (частиною якого має стати й Україна).

2) Ефективна взаємодія між учасниками національної інноваційної системи на основі партнерства взаємовигідного (інтеграція і кластерінг, міжнародні мережі співпраці, платформи співробітництва).

3) Усвідомлення доцільності, а також значні масштаби та спрямованість прямого фінансування проектів, що сприяють розвитку інноваційної економіки з боку держави.

4) Розвиток системи науки та освіти, допомога у професійному розвитку працівників, діджиталізація.

5) Розвиток інноваційної економіки через застосування непрямих методів державного впливу (пільги, податки тощо).

6) Зростання внутрішнього попиту на інноваційну продукцію (дослідження ринків, реалізація кампаній промоції та стимулювання попиту, співробітництво в сфері маркетингу з бізнес-структурами).

7) Посилення позицій експорту високотехнологічної продукції, виробленої в Україні.

8) Забезпечення правового захисту результатів інноваційної діяльності.

9) Спрощення адміністративних процедур.

10) Чітка регламентація комерціалізації інновацій і технологій.

Зазначені орієнтири, поряд із досягненнями світової теорії, методології та практики, що стосується досвіду державного стимулювання інноваційного розвитку економіки, визначають зміст державної політики інноваційного розвитку України, ключовою функцією якої, що має особливе значення для формування та розвитку інноваційної економіки в країні та є особливо цікавою з точки зору проблематики даної статті, є стимулююча функція. Саме дана функція дозволяє здійснювати цілеспрямований регуляторний вплив на національну інноваційну систему України, активізуючи потенціал розвитку на найбільш важливих напрямках розвитку. Водночас, даний розвиток може відслідковуватись кількісно та якісно за допомогою системи оцінки за певними орієнтирами, розробка якої визначає перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Деркач Т. В. Теоретико-сутнісний аналіз економічної інтеграції, як економічного процесу / Т. В. Деркач, В. М. Лисюк // *Наук. зб. Економічні інновації*. – 2015. – № 59. – С. 194-200
2. Катигрובה О. Система інституціоналізації інноваційних процесів в умовах ринкової трансформації / О. Катигрובה // *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка*. – 2012. – № 143. – С. 34–37.
3. Коломієць І. Ф. Еволюція теорії інноваційно-технологічного розвитку в ретроспективній оцінці / І. Ф. Коломієць, Г. В. Гошовська // *Регіональна економіка*. – 2014. – № 2. – С. 178-186.
4. Peilei F. *Innovation capacity and economic development: China and India* / F. Peilei // *Economic Change and Restructuring*. – 2011. – №44 (1/2). – Pp. 49-73.
5. Rawat A. *SI 2 – Trajectory of change – Remodelling India's national innovation system for sustainable development & inclusive growth* / A. Rawat // *IAMOT (International Association for Management of Technology) Conference – Technology, Innovation and Management for Sustainable Growth*. – 2015.

**ПЛАН
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ
МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ ІНФОРМАТИКИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ
на 2020 рік:**

01-10 травня 2020 року	X-ий Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (1 сесія) (Афіни, Греція) <i>Стажкування+Семінар+Ворк-шоп+Публікація</i>
22-26 червня 2020 року*	XIX-ий Міжнародний науковий семінар "Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи" (оз. Світязь, Волинська обл., Україна)
08-15 серпня 2020 року*	V МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗИУМ «Моделювання перспективного розвитку соціально-економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах трансформації інформаційного суспільства (Лідо-ді-Езоло, Італія) <i>Публікація (наукометричні бази даних), стажкування, ворк-шоп + науковий журнал</i>
4-8 грудня 2020 року*	I Передріздвяна сесія XI Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» <i>Прага, Чехія – Нюрнберг, Німеччина (Интерсіті+) Стажкування</i>
17-20 грудня 2020 року*	II Передріздвяна сесія XI Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» <i>Дрезден-Берлін, Німеччина Стажкування</i>

**Вказані періоди просимо вважати орієнтовними. Точні дати будуть вказані в інформаційних листах, які будуть розіслані електронною поштою.*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Pozega, 20-21 лютого 2020 року*

ДЛЯ ВЛУЧНИХ ДУМОК

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Pozega, 20-21 лютого 2020 року*

Наукове видання

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

Збірник наукових праць
VI-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції
20-21 лютого 2020 року

Випуск 6

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
INTERNATIONAL HELLENIC UNIVERSITY
НАУКОВІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ:
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» та «ЮРИДИЧНА НАУКА»**

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В ЕКОНОМІЦІ**

**V-та Міжнародна наукова Інтернет-конференція
14-15 жовтня 2019 року**

**Київ– Thessaloniki
2019**

УДК 327
ББК 65.23+330

Науковий комітет:

Єрмошенко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юрївна – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, проректор з стратегічного розвитку ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Michail Pazarskis – PhD in Financial Accounting, Assistant Professor in Financial Accounting, International Hellenic University, Thessaloniki, Greece.

Організаційний комітет:

Єрохін Сергій Аркадійович – доктор економічних наук, професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Антонова Олена Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали V-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Greece, 14-15 жовтня 2019 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – 153 с.

ISBN 978-617-7457-82-3

У збірнику викладено матеріали V-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (14-15 жовтня 2019 року, м. Київ), у яких розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів її реалізації, інформаційних технології та захист інформації, механізмів державного управління, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

УДК 327

© Колектив авторів, 2019
© Національна академія управління, 2019
© Міжнародна академія інформатики, 2019

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні науковці, викладачі, працівники органів державного управління, студенти, аспіранти, докторанти, практики та всі ті хто цікавиться розвитком науки. Ми щиро віримо та сподіваємося, що наукові пошуки та ґрунтовні дослідження висвітлені в цій збірці сприятимуть мобілізації зусиль наукового співтовариства у досягненні поставлених цілей. Саме цьому присвячено ювілейну V-ту міжнародну наукову Інтернет-конференцію «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». Незмінними співорганізаторами якої є Національна академія управління, Міжнародна академія інформатики, наукові фахові видання «Актуальні проблеми економіки» та «Юридична наука». Коло співорганізаторів та учасників кожного разу розширюється - це іноземні вищі навчальні заклади Азербайджану (Bakı), Китаю (Fenglin), Польщі (Nowy Sącz) та Греції (Thessaloniki).

Очевидно, що вирішення більшості важливих і складних питань можливо завдяки спільним зусиллям представників вітчизняних наукових шкіл у їх співпраці з зарубіжними колегами.

Такий формат надає якнайширші можливості дослідникам оприлюднювати та популяризувати результати власної наукової діяльності у всьому світі, не втрачаючи дорогоцінного часу, забезпечуючи читацьку аудиторію тисячами науковців з усіх країн світу.

Тематика наукової конференції є для наукової спільноти можливістю зібрати однодумців і опонентів для спільного висвітлення проблем, а дискусія між ними має сприяти формуванню нових ідей, розробці наукових концепцій і теорій, проектуванню методик та технологій придатних для прогресивного розвитку теорій економічної безпеки та цінним методико-рекомендаційним характером щодо практичного використання запропонованих розробок в практичній діяльності органів державного управління. А вже на їх основі будуть провадитися ґрунтовні дослідження, впроваджуватись нові дисципліни у навчальні плани вищих навчальних закладів, формуватись інформаційно-моніторингові бази та налагоджуватись форми науково-прикладного співробітництва.

Дана конференція має ще одне важливе завдання – висловлення власної наукової позиції, щодо процесів, які наразі відбуваються в Україні, що дає можливість осмислити та проаналізувати існуючий досвід і з урахуванням сучасних реалій.

В цій збірці втілена мрія, тут панує натхнення та утверджується впевненість, тобто все те, що загартує наукову особистість, формує світогляд української нації та визначає громадянську позицію, що є свідченням високого авторитету науково-дослідницьких та освітніх установ.

Сподіваємося, що професіоналізм, знання, досвід і результати дискусій сприятимуть зміцненню економічної безпеки національної економіки, забезпечуватимуть суверенітет держави, її територіальну цілісність та незалежність. Переконані, що обмін досвідом та пошук нових ініціатив здатні створити потужний науковий та освітній потенціал і вивести Українську економіку на найвищий щабель.

Для зручності користування та поширення матеріалів конференції їх можна безкоштовно завантажити на сайті: www.nam.kiev.ua.

Бажаємо всім учасникам Інтернет-конференції плідної роботи, спілкування, конструктивного діалогу та нових звершень, що сприятиме подальшим науковим пошукам!

Ірина Штулер
доктор економічних наук, професор

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Бенько Н.М.

УКРАЇНА У ІНДЕКСАХ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ..... 10

Гуляєв І.О.

МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ ЗА ДИФЕРЕНЦІЙНИХ УМОВ ПРОВАДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ АКТИВНОСТІ АВТОМОБІЛЕ-БУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ..... 13

Кирлик Н.Ю.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ..... 16

Коренюк П.І.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ У КОНТЕКСТІ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ..... 19

Масило А.Я.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ СУЧАСНОСТІ..... 20

Овчкіна О.А.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ..... 22

Осос П.А.

РОЛЬ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСАХ УКРАЇНИ..... 25

Серкутан Т.В., Шлапак Н.С.

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ..... 27

Шевченко І.Ю.

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОМОБІЛЬНОГО КЛАСТЕРА..... 29

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Grigorios Lazos, Michail Pazarskis

PERSPECTIVES OF BUSINESS TAXATION IN THE DIGITAL ECONOMY 32

Michail Pazarskis, Grigorios Lazos, Alkiviadis Karagiorgos

MAPPING THE PROBLEMS OF BUSINESS TAXATION IN E-COMMERCE..... 35

Баранівський В.Ф.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВІ ПРОБЛЕМИ..... 39

Житар М.О.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТИПІВ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ЗАЛЕЖНО ВІД ВЛАСТИВОСТЕЙ ЇЇ ПОБУДОВИ ТА СПЕЦИФІКИ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗОВНІШНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ..... 42

Чередніченко Ю.В., Кадученко С.О.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ..... 44

Чередніченко Ю.В., Мізіновська К.В.

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА 56

Штулер Г.Г.

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ У МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ ВИМІРІ..... 61

Штулер Ю.Ю.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВАХ..... 63

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Баула О.В.

НАРОЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ..... 66

Єрохін С.А.

СИСТЕМА ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ЗАХОДІВ ЗАДЛЯ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДЕРЖАВИ..... 69

Штулер І.Ю. ПОШУК ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ З ПОЗИЦІЙ ГОМЕОСТАЗИСУ 71
СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ	
Кляп М.М., Поршун В.В. АСПЕКТИ ПОБУДОВИ ІНТЕРФЕЙСІВ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ ВЕБ-ДОДАТКІВ..... 73
Кляп М.П., Меренич Ю.Ю. ОПТИМІЗАЦІЯ ШВИДКОСТІ РОБОТИ КЛІЄНТ-СЕРВЕРНИХ АРХІТЕКТУР..... 75
Кут В.І., Флуд С.Б. МІКРОСЕРВІСНА АРХІТЕКТУРА СИСТЕМ..... 77
Кучерова Г.Ю. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ГАЛУЗЕВИХ ПОКАЗНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЗАСОБАМИ СИСТЕМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОЗОРОСТІ..... 78
Лях І.М., Вайда П.П. СПОСОБИ ВИЯВЛЕННЯ СПАМІВ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ..... 82
Лях І.М., Кобаль В.І. ОЦІНКА РІВНЯ БЕЗПЕКИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ. 83
Лях І.М., Томишин Б.М. ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ У СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ... 85
Нестеренко О.В. СТІЙКІСТЬ, ЖИВУЧІСТЬ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ..... 86
Орос В.М., Могіш В.С. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ..... 89
Поліщук В.В., Гелетей М.М. ЕКСПЕРТНА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ МЕРЕЖЕВИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ АЕРОПОРТУ..... 90
СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	
Антонова Л.А. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА: НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД..... 93

Герзанич В.М., Машіка В.М. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДІЛОВОГО ТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ 101
Криштанович М.Ф. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 103
Лакас В.В. ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ПРАЦІ..... 105
Петрецький І.І. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ..... 107
Пилявський Ю.М. ЛІБЕРТАРІАНСЬКІ ІДЕЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ПРАЦЯХ П'ЄРА Ж. ПРУДОНА..... 110
Сержанов В.В. ДЕРЖАВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДТРИМКИ ІНВЕСТУВАННЯ В АПК..... 111
СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	
Вєніков О.Д. АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ..... 113
Веселовська Н.О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ..... 120
Калько Д.О. КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНОГО РІВНЯ, ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ НОРМ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА..... 125
Паризький І.В. АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ЗМІНАМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ..... 128
Полішко Н.Л., Катерезюк Д.С. ПРОГУЛ ЯК ПІДСТАВА РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ..... 132
Стерліков О.С. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАЛЕЖНОСТІ СКОЄННЯ ЗЛОЧИНІВ ІЗ НЕОБЕРЕЖНОСТІ АБО ОТРИМАННЯ ТРАВМ ВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ СЕРЕДОВИЩА ПРОЖИВАННЯ НА ПРИКЛАДІ АТО/ООС..... 135

Чернюк А.Ю.

ВІДОМЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО
ПРАВОПОРУШЕННЯ У ГАЛУЗІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА..... 140

Чернюк І.В.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА
ЗАЛЕЖНО ВІД РОДОВОГО ОБ'ЄКТА..... 142

Чечерський В.І.

ЗАКРІПЛЕННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН КОЛИШНЬОГО
РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ: ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ..... 145

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Бенько Надія Миколаївна

здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

УКРАЇНА У ІНДЕКСАХ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

У світовій практиці існують різноманітні індекси, які можна поділити на: соціальні, економічні та комплексні [1].

До соціальних індекс від, які характеризують людський капітал належать: індекс людського розвитку, індекс щастя, індекс соціальної глобалізації, багатовимірний індекс бідності, індекс суспільства знань. В таблиці 1 наведено сферу яку визначає індекс та організатор дослідження.

Таблиця 1

Характеристика індексів, що розкривають людський капітал

Назва індексу	Сфера, яку визначає рейтинг	Організатор дослідження	Сутність індексу
Індекс людського розвитку	Бідність, грамотність, освіта, рівень життя населення країни.	ООН	Інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території: рівня життя, освіченості та довголіття. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні рівня життя різних країн і регіонів. Індекс публікується в рамках програми розвитку ООН у звітах про розвиток людського потенціалу і був розроблений 1990 р. групою економістів на чолі з пакистанцем Махбубом-уль-Хаком.
Індекс щастя	Рівень добробуту людей в країні	ООН на основі даних Gallup World Poll	Міжнародний індекс щастя визначається Мережею ООН з рішень в галузі сталого розвитку на основі даних Gallup World Poll та враховує показники реального ВВП на душу населення, очікуваної тривалості життя, соціальної підтримки та рівня корупції.
Індекс соціальної глобалізації	Соціальна інтеграція	KOF Swiss Economic Institute	Індикатор дає змогу проранжувати країни, відповідно до їхньої участі у процесах глобалізації, глобальних зв'язків, інтеграції та взаємозалежностей в економічній, соціальній, технологічній, культурній, політичній та екологічній сферах. Індекс розраховує щорічно Швейцарський економічний інститут для 208 країн світу у розрізі трьох складових: економічної, соціальної і політичної

Рейтингування країн за найбільш репрезентативними соціальними індексами та місце України у системі міжнародних соціальних рейтингів представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Місце України у соціальних рейтингах

Рейтинг	Роки									
Індекс людського розвитку										
№	2000	Бал	2005	Бал	2010	Бал	2014	Бал	2017	Бал
1	Норвегія	0,9	Ісландія	0,97	Норвегія	0,94	Норвегія	0,9	Норвегія	0,9
2	Швеція	0,9	Норвегія	0,97	Австралія	0,93	Австралія	0,9	Швейцарі	0,9
3	Канада	0,9	Австралія	0,96	Швейцарі	0,92	Швейцарі	0,9	Австралія	0,9
4	Бельгія	0,9	Канада	0,96	Нідерланд	0,91	Данія	0,9	Ірландія	0,9
5	Австралі	0,9	Ірландія	0,95	США	0,91	Нідерланд	0,9	Германія	0,9
Україн	80	0,7	76	0,78	83	0,73	81	0,7	88	0,7
Індекс щастя										
№	2010-2012	Бал	2012-2013	Бал	2014-2015	Бал	2018-2019	Бал		
1	Данія	7,69	Швейцарі	7,58	Данія	7,5	Фінляндія	7,7		
2	Норвегія	7,65	Ісландія	7,56	Швейцарія	7,5	Данія	7,6		
3	Швейцарія	7,65	Данія	7,52	Ісландія	7,5	Норвегія	7,5		
4	Нідерланди	7,51	Норвегія	7,52	Норвегія	7,4	Ісландія	7,4		
5	Швеція	7,48	Канада	7,42	Фінляндія	7,4	Нідерланд	7,4		
Україн	87	5,05	111	4,68	123	4,3	133	4,3		

Джерело: розроблено автором на основі [4; 5; 6].

Індекс людського розвитку є ключовим показником у міжнародних рейтингах. Індекс людського розвитку був введений ООН в 1990 р. Цей індекс є головним показником, котрий показує розвиток особистості та характеризує можливість людини насолоджуватися життям. Даний індекс показує не тільки економічне зростанням національної економіки, а й можливістю людини реалізувати свою особистість завдяки таким складовим:

1. Тривалість життя;
2. ВВП у розрахунку на одну особу;
3. Рівень освіченості людини [3].

Упродовж 2010-2017 р. лідируючі позиції за Індексом людського розвитку займає Норвегія зі значенням показника на рівні 0,95. Щодо України, слід відзначити, що в 1990 р. вона посідала 45 місце серед 173 країн світу та входила до складу країн із високим рівнем даного індикатора зі значенням Індексом людського розвитку 0,84, то в 2017 р. – посіла 88 місце зі 187 досліджуваних країн. За окремими категоріями Україна отримала такі результати: очікувана тривалість життя при народженні становить 71 рік; очікувана тривалість навчання – 15,1 рік; середня тривалість навчання – 11,3 роки; валовий національний дохід (ВНД) за ПКС на душу населення – 8178 дол. США; різниця між рейтингом ВНД і індексом людського розвитку – 25 рейтингових позицій.

Індекс щастя, розраховується ООН, на основі даних Gallup World Poll, який демонструє відчуття щастя у людини як визначальний індикатор економічного та соціального розвитку нації. Індекс щастя, містить аналіз таких ключових параметрів для кожної країни: ВВП на душу населення, соціальний розвиток, здоров'я та тривалість життя, свободу вибору, задоволеність життям, рівень корупції, а також коригувальний коефіцієнт.

Лідуючі позиції в цьому Індексі впродовж 2018-2019 р. займала Фінляндія з показником 7,76 бали. Упродовж останніх років до п'ятірки країн-лідерів із розвиненою системою соціального захисту входять Швейцарія, Данія, Ісландія, Норвегія і Фінляндія, Нідерланди.

Україна в 2015 р. посіла 123 місце з рейтинговим показником 4,32 бали з 10, а у 2019 році вже аж 133 місце та рейтинговим показником 4,33 бали [2]. За кожною зі складових Україна отримала такі оцінки експертів: ВВП на душу населення – 0,87 (20,14% загальної оцінки); соціальний розвиток – 1,01 (23,38%); здоров'я та тривалість життя – 0,59 (13,66%), свобода вибору – 0,13 (3,01%); задоволеність життям – 0,2 (4,63%); рівень корупції – 0,02 (0,46%); коригувальний коефіцієнт – 1,5 (34,72%).

Отже як бачимо Україна демонструє зниження з всіма показниками, що є свідченням погіршення загального соціально-економічного розвитку країни та погіршення людського капіталу, зокрема.

Список використаних джерел

1. Мамчур О. І. Новітні економічні типології країн світу / О. І. Мамчур, С. В. Сідорова // *Геополітика и екогеодинамика регионов*. – 2014. – С. 141–146.
2. Тимошенко О. В. Оцінка податкового навантаження на юридичних та фізичних осіб / О. В. Тимошенко // *Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр.* – К., 2006. Вип. 3 (58). – С. 128–132.
3. *Human Development Report 2017. United Nations Development Programme*. – [Online]. – available at: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2017>.
4. *United Nations* – [Online]. – available at: <http://www.un.org/ru/>.
5. *United Nations Commodity Trade Statistics Database*. – [Online]. – available at: <http://comtrade.un.org/db/dqQuickQuery.aspx>.
6. *World Happiness Report*. – [Online]. – available at: <http://worldhappiness.report/>.

Гуляєв Іван Олександрович

здобувач

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна*

МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ ЗА ДИФЕРЕНЦІЙНИХ УМОВ ПРОВАДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ АКТИВНОСТІ АВТОМОБІЛЕБУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Важливим показником соціально-економічного розвитку країни є кількість проданих легкових автомобілів, адже рішення про придбання легкового автомобілю зазвичай є наслідком досягнення певного рівня матеріального забезпечення. Результати попередніх досліджень [1-2] вказали на значну диференціацію розвитку ринку легкових автомобілів в Україні. У контексті зазначеного набуває актуальності дослідження саме регіональних ринків легкових автомобілів – відкритих динамічних цілісних систем економічних відносин з приводу купівлі-продажу легкових автомобілів, що формуються та функціонують на території адміністративно-територіальної одиниці в результаті взаємодії учасників під прямим і непрямим (опосередкованим) впливом факторів соціально-економічного розвитку [3].

Первинна взаємодія заводу-автовиробника та покупця легкового автомобілю традиційно забезпечується автосалоном-посередником. Подальша взаємодія учасників здійснюється в процесі забезпечення післяпродажного сервісу. Окрім первинного ринку легкових автомобілів в Україні має місце й доволі емний вторинний ринок, де відбувається продаж легкових автомобілів, які вже були у використанні. У цьому випадку не виникає зобов'язань щодо забезпечення післяпродажного сервісу. Вторинний покупець вирішує питання щодо технічного обслуговування та поточного ремонту легкового автомобіля через використання послуг станцій технічного обслуговування. У випадку виробництва автомобілебудівними підприємствами власної продукції модель функціонування регіонального ринку легкових автомобілів має вигляд (рис. 1).

У сучасних умовах часто має місце ситуація, коли автовиробники не бажають ризикувати, інвестуючи значні кошти у проектування власного модельного ряду легкових автомобілів, налагодження автовиробництва «з нуля» та просування свого автомобільного бренду на ринок. У таких випадках у системі взаємовідносин учасників регіонального ринку легкових автомобілів з'являється новий учасник – «автозавод-франчайзер». Модель функціонування регіонального ринку легкових автомобілів буде мати наступний вигляд (рис. 2).

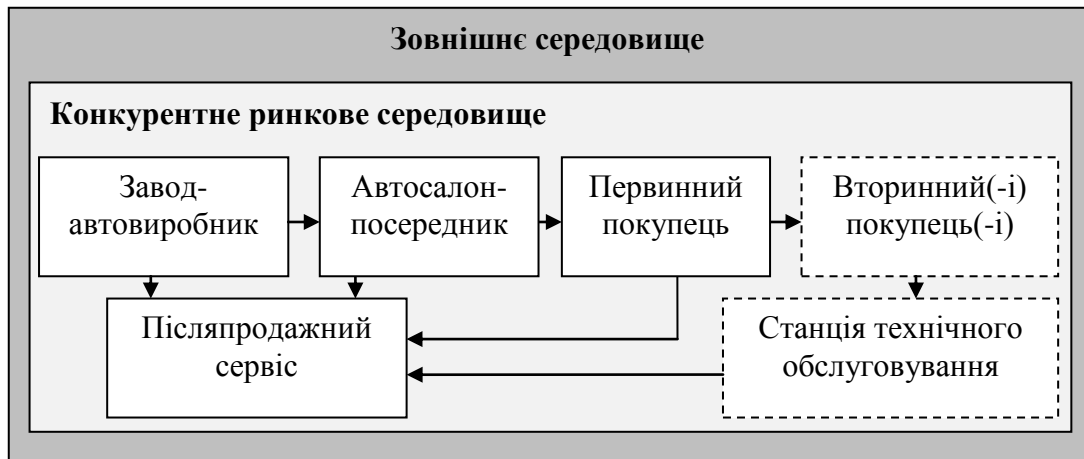

Рис. 1. Модель функціонування регіонального ринку легкових автомобілів за умов провадження автомобілебудівними підприємствами виробництва власної продукції

(авторська розробка)

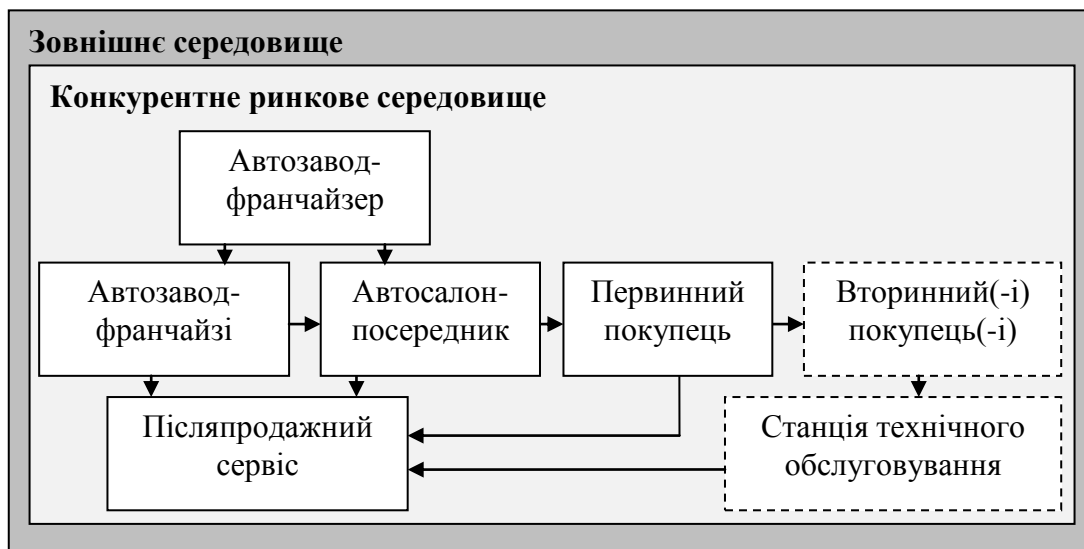

Рис. 2. Модель функціонування регіонального ринку легкових автомобілів за умов провадження автомобілебудівними підприємствами виробництва продукції на засадах франчайзингу

(авторська розробка)

Бажання автовиробників мінімізувати витрати та, тим самим, ризики, часто стає причиною переходу від виробництва легкових автомобілів до їх дрібновузлового або великовузлового складання. За вказаних умов завод-постачальник автокомплектуючих виступає повноцінним учасником забезпечення післяпродажного сервісу легкових автомобілів, певною мірою мінімізуючи участь у даному процесі автозавода-складальника та автосалона-посередника. Тим самим, модель функціонування регіонального ринку легкових автомобілів буде трансформуватися до такого вигляду (рис. 3).

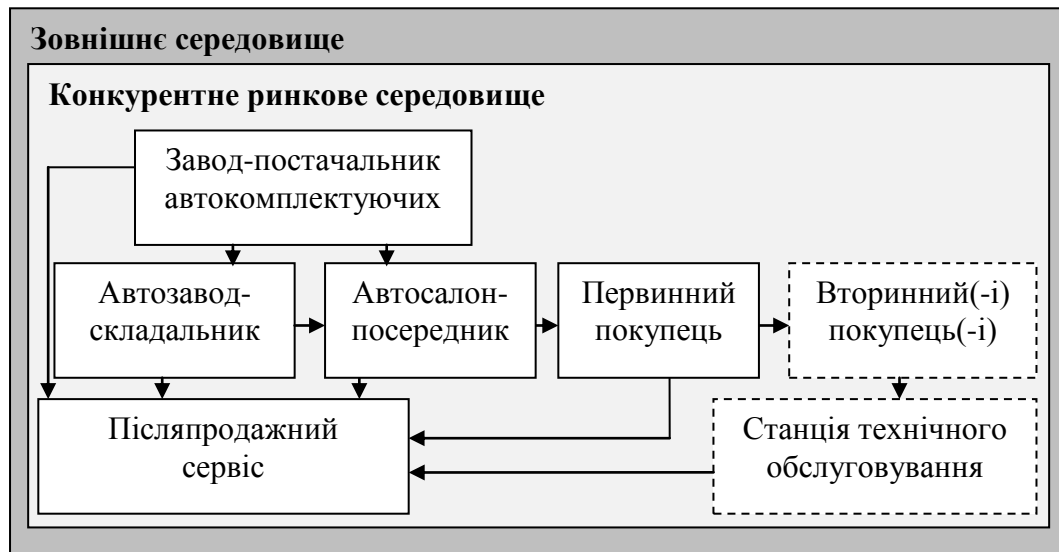

Рис. 3. Модель функціонування регіонального ринку легкових автомобілів за умов провадження автомобілебудівними підприємствами виробництва продукції на засадах автоскладальної діяльності (авторська розробка)

Список використаних джерел

1. Шевченко І.Ю., Гуляєв І.О. Регіональні особливості розвитку ринку продажу легкових автомобілів в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. – № 851. – С. 128-133.
2. Shevchenko I.Yu., Gulyaev I.O. Rating assessment of the regional cars sale markets in Ukraine. Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. EDEX, Madrid, España, 2016. – P. 165-170.
3. Шевченко І.Ю., Гуляєв І.О. Регіональний ринок легкових автомобілів як об'єкт дослідження: теоретичний аспект. Економіка. Фінанси. Право: щомісячний інформаційно-аналітичний журнал. К.: «Аналітик», 2018. №9/1. – С. 4-6.

Кирлик Наталія Юріївна
*кандидат економічних наук
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ

На початку 1960-х років ХХ ст. в Європі з'явилися транспортно-логістичні центри. Перший транспортно-логістичний центр був створений у Парижі в 60-х роках минулого століття. Цьому сприяв зростаючий обсяг вантажообігу та розвиток автомобільних і залізничних шляхів. Створення транспортно-логістичних центрів позитивно позначилося на економіці цих країн, адже різним компаніям надавали широкий спектр логістичних, організаційних, правових, консультаційних послуг. За цей період розвиток транспортно-логістичні центри підтримувався центральними та регіональними органами державної влади, оскільки давав можливість вирішувати багато соціальних і екологічних проблем. Щоб зрозуміти необхідність розбудови транспортно-логістичних центрів в Україні необхідно вивчити досвід зарубіжних країн.

Німеччина. Логістична інфраструктура Німеччини є найбільш розвинутою у Світі. В структурі економіки Німеччини логістична галузь займає перше місце за кількістю працівників та четверте місце за рівнем обігу (після автомобілебудування, електротехнічної промисловості та загального машинобудування).

Транспортно-логістичні центри знаходяться поблизу крупних центрах залізничних вузлів та в багатьох портових містах. Найбільші транспортно-логістичні центри знаходяться в морських портах Бремен, Росток і Гамбург. На їх території функціонує близько 600 транспортно-експедиційних компаній, 4 контейнерних термінали і 8 багатоцільових терміналів.

Основне призначення транспортно-логістичних центрів – це паралельне використання автомобільного, залізничного та водного транспорту. Водночас, існують і транспортно-логістичні центри призначені для використання окремо кожного виду транспорту.

Доставка товарів споживачам здійснюється вночі таким чином, щоб забезпечити наявність необхідного вантажу на робочому місці до початку робочого дня.

Для Німеччини характерна активна участь держави у створенні транспортно-логістичних центрів. Органи державної влади сприяють створенню транспортно-логістичних центрів на всіх етапах: ініціюють створення нових об'єктів інфраструктури, організують підготовку земельних ділянок під будівництво, беруть участь у процесі розробки і реалізації

проекту. Основними інструментами державної політики формування та експлуатації транспортно-логістичних центрів є бюджетне фінансування, дотації федеральних земель і кредитування по окремих інвестиційних проектах.

Приватні структури теж беруть активну участь у створенні транспортно-логістичних центрів. Сьогодні у країні функціонує два типи логістичних центрів: логістичні центри приватної власності та логістичні центри міської комунальної власності. Зокрема в 1993 р. в Німеччині було створено товариство розвитку та експлуатації логістичних центрів – Deutsche GVZ Gesellschaft mbH.

Нідерланди. На ринку логістичних послуг Нідерландів представлено більше 12 тис. компаній, які мають розгалужену мережу в різних регіонах світу. Основними транспортно-логістичними центрами є порти Роттердам, Амстердам і Венло.

Державна влада виконує функції керуючої компанії, тому більшість транспортно-логістичних центрів було побудовано за сприяння участю держави. Державними органами, які здійснюють управління логістичної галуззю є Міністерство транспорту та водного господарства, Нідерландська асоціація транспорту і логістики «TLN», Інститут перспективної логістики «DINALOG». Зокрема, Міністерство транспорту та водного господарства Нідерландів фінансує реалізацію великих національних інфраструктурних проектів. Також створено Національну міжнародну раду з розподілу, яка представляє інтереси логістичних компаній в уряді і парламенті та працює за принципом галузевої спілки або асоціації.

Широко поширені так звані розподільчі парки (Distriparks), які виконують функції транспортних вузлів. Процес обробки вантажів механізований і автоматизований з мінімальною участю персоналу. Одним з найбільш швидко зростаючих напрямків є логістика заморожених і охолоджених продуктів, зокрема площа зберігання цих продуктів на душу населення в Нідерландах є найбільшою у світі.

Китай. Транспортно-логістичні центри сконцентровані на сході Китаю, де сформовано чотири великих логістичних райони: логістичне кільце навколо Бохайської затоки з центром в Пекіні; логістичне кільце в дельті річки Янцзи з центром в Шанхаї; логістичне кільце в зоні Тайванської протоки; логістичне кільце в дельті річки Чжуцзян з центрами Гуанчжоу і Шеньчжень.

На відміну від країн ЄС інвестування в логістичну інфраструктуру здійснюють виключно приватні компанії, а державні органи виконують регулюючу функцію. Зокрема, держава активно залучає іноземні інвестиції в логістичну галузь, і в результаті сьогодні багато трансконтинентальних корпорацій співпрацюють з великими логістичними підприємствами Китаю.

Державна політика Китаю тривалий час не передбачала регулювання

логістичного ринку. Тому для Китаю характерною є спеціалізація місцевих операторів на вузькому сегменті логістичних послуг, що також обмежує розвиток загальної логістичної системи країни.

Формуються так звані «WFOE» – Wholly Foreign-Owned Enterprises – підприємства, які повністю знаходяться в іноземній власності.

Італія. Основні транспортно-логістичні центри були побудовані у 90-ті роки ХХ ст. Всі транспортно-логістичні центри побудовані поруч з розв'язками важливих національних і міжнародних автомагістралей, судноплавних ліній і аеропортів, а також експортоорієнтованих підприємств, які забезпечують високий рівень завантаженості об'єктів (Мілан, Верона, Турин, Трієст, Болонья, Флоренція). Більшість транспортно-логістичних центрів мають інтермодальні термінали.

У 1986 р. було розроблено генеральний план розвитку транспорту, у якому сформовано дворівневу мережу об'єктів інфраструктури: макрорівень (пункти для розміщення міжнародного транспорту) та мікрорівень (пункти для розміщення національного транспорту). Інвесторами були держава, залізниця і транспортна компанія «Сemat». Фінансування переважно відбувалося на принципах державно-приватного партнерства, причому держава виступала не тільки інвестором, але й ініціатором багатьох проектів.

Отже, досвід країн з розвинутою ринковою економікою доводить, що створення транспортно-логістичних центрів дозволяє знизити логістичні витрати окремих товаровиробників та перевізників. Діяльність транспортно-логістичних центрів сприяє підвищенню ефективності функціонування національної економіки в цілому. Залучення інвестицій у розвиток інфраструктури, збільшення кількості робочих місць і податкових надходжень до бюджету створюють синергетичний ефект для економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Боняр С.М., Корнійко Я.Р. Міжнародний досвід створення мультимодальних транспортно-логістичних центрів. *Економіка та держава*. 2012. № 3. С. 32–35.
2. Штулер І.Ю. Адаптація глобальних методик з підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні // *Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету, Економічні науки, серія «Облік і фінанси»*. – 2011. – Вип. 8 (29). Част. 2 с. 38-46.
3. Кіш Є.Б. Інноваційний потенціал транскордонного співробітництва регіонів України та Угорщини. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер.: Історичні науки*. 2013. Вип. 3.35. С. 197-201.
4. Крикавский Е.В. Логистический центр – это узловой объект логистических сетей. *Логистика: проблемы и решения*. 2008. № 5. С. 38-39.
5. Круминьш Н., Витолиньш К. Логистические центры: новые решения по минимизации транспортных расходов // Портал «Транспорт Информ». URL: <http://transportinform.com/logistika/586-logisticheskie-czentry->
6. Кузьменко А.В. Досвід та закономірності формування світової транспортно-логістичної інфраструктури. *Науковий огляд*. 2015. № 7 (17). URL: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/534>

Коренюк Петро Іванович
*доктор економічних наук, професор,
завідуючий кафедрою менеджменту організацій і адміністрування
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ У КОНТЕКСТІ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Сталий розвиток продовольчого комплексу передбачає раціональне співвідношення економічної, соціальної та екологічної складової національної економіки з позиції відтворювальних процесів. У той же час, в економічно розвинутих країнах аграрні технології базуються на використанні значної кількості матеріально-сировинних ресурсів так званих «третіх країн». Вищевказане посилює проблему взаємовідносин економічно розвинутих країн і тих, які стали на шлях розвитку ринкових відносин. Окремі складові чинники проблеми відтворення ресурсів продовольчого призначення продовольчої безпеки країни у контексті сталого розвитку досліджували відомі вчені економісти-аграрники П.П. Борщевський [1], З.В. Герасимчук [2], Б.М. Данилишин [3], І. Оробець [4], В.О. Паламарчук [5], Т.П. Сморганюк [8], Л.Г. Чернюк [1], В.Я. Шевчук [9], О.В. Шубравська [10], І.Д. Якушик [1].

Завоювання нових ринків збуту для вітчизняного продовольства сприяло б зростанню валового внутрішнього продукту в абсолютному (млрд. дол. США) і відносному (тис. грн. на душу населення) виразах і інших макроекономічних показниках розвитку держави. При цьому, головними причинами скорочення вітчизняного виробництва основних видів продовольства є прискорення руйнування суспільного виробництва при недостатній державній підтримці аграрних підприємств, ослаблення державної системи управління сільськогосподарським виробництвом, різке скорочення використання досягнень науково-технічного прогресу, припинення цільових державних інвестицій. Рівень виробництва валового внутрішнього продукту як в абсолютному вираженні, так і у відносному (на душу населення) є одним з важливих макроекономічних показників розвитку держави. Важливими додатковими показниками є структура і зміст в ньому валового внутрішнього продукту сільського господарства. Слід враховувати, що Україна має потужний аграрний природно-ресурсний потенціал у співвідношенні з вигідним економіко-географічним положенням. Фактично поруч знаходяться потужні ринки збуту продуктів харчування та продовольчої сировини такі як країни Європейського Союзу. Отже, стратегічним напрямком виходу з кризи у контексті сталого розвитку, має стати реструктуризація переробних галузей продовольчого комплексу на

фоні забезпечення розширеного відтворення ресурсів продовольчого комплексу.

Список використаних джерел

1. —
2. Герасимчук З.В. *Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: Монографія* / З.В. Герасимчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 528 с.
3. Данилишин Б.М. *Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України* / [Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін.]. – К.: РВПС України, 1999. – 716с.
4. Оробець І. *Історико-генетичний підхід у дослідженні еволюції концепції сталого розвитку* / І. Оробець // *Вісн. КНУ ім. Тараса Шевченка*. – 2015. – № 8. – С. 98-101.
5. Паламарчук В.О. *Еколого-економічні та соціальні нариси з економіки природокористування: [монографія]* / [Паламарчук В.О., Мішеніна Є.В., Коренюк П.І.]; під ред. В.О. Паламарчука. – Дніпропетровськ: Пороги, 2004. – 258 с.
6. Пасхавер Б. *Пріоритети продовольчого цінноутворення* / Б. Пасхавер // *Економіка України*. – 2003. – № 4. – С. 4-11.
7. *Повестка дня на XXI век принята конференцией ООН по окружающей среде и развитию Июнь 1992 г. Официальный перевод текста ООН: [електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/conferen/wssd/agenda21/>
8. Сморгжанюк Т.П. *Сталий розвиток в умовах глобалізації та його складові* / Т.П. Сморгжанюк // *Економічні інновації*. – 2013. – Вип. 53. – С. 253-260.
9. Шевчук В.Я. *Макроекономічні проблеми сталого розвитку* / В.Я. Шевчук. – К.: Геопринт, 2006. – 200 с.
10. Шубравська О.В. *Сталий розвиток агропродовольчої системи України* / О.В. Шубравська; Інститут економіки НАН України. – К., 2002. – 203 с.

Масило Андрій Ярославович
аспірант,
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ СУЧАСНОСТІ

В умовах глобалізаційно-інтеграційних процесах та трансформації національної економіки питання інтелектуальної власності стають ще злободеннішими. Це пов'язано насамперед з тим, що інтелектуальна власність все більше стає рушійною силою, тим ресурсом, який здатен забезпечити конкурентоспроможність [1, с. 53] та переваги на ринку.

У багатьох країнах світу активна комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності призвела до формування цілої індустрії прав інтелектуальної власності, що забезпечує значний вклад у ВВП цих країн. У постіндустріальних країнах інтелектуальний продукт реалізується на будь-якій стадії його готовності. Ідеї та промислові зразки користуються таким же успіхом, як і готова продукція. До того ж, у розвинутих країнах

інтелектуальну власність розглядають як одну з головних складових національного багатства.

Дослідження показують, що ринку інтелектуальної власності в наш час притаманні звичайні види асиметричності інформації про конкурентів (для продавців), ціни і якість (для покупців). Така інформація потрібна для визначення дій як продавців, так і споживачів об'єктів інтелектуальної власності. Вся складність тут полягає в тому, що якість інтелектуальної продукції неможливо визначити до споживання самого інтелектуального продукту. Тому важливого значення набуває добротна й об'ємна супровідна інформація про якість, що містить опис розробки, очікуваних результатів, характеристику світової кон'юнктури й прикладних інвестиційних можливостей у даній сфері діяльності [2, с. 43]. В таблиці 1, зроблено спробу представити матричну структуру особливості ціноутворення на ринку інтелектуальних продуктів крізь призму ціни на інтелектуальний продукт, попиту та пропозиції на нього.

Таблиця 1

**Матрична структура особливості ціноутворення на ринку
інтелектуальних продуктів**

	<i>Ціна на інтелектуальний продукт</i>	<i>Попит на інтелектуальні товари</i>	<i>Пропозиція інтелектуальних товарів/послуг</i>
<i>Характерні особливості</i>	залежить від вартості відтворення людського капіталу, що брав участь у його створенні, тому що вирішальними факторами вибору для споживачів є саме неповторність товару	залежить від попиту на традиційні товари, оскільки при моральному старінні устаткування об'єктивно спостерігається падіння попиту на нього при одночасному постійному зростанню попиту на інновації, які здатні робити таку ж продукцію з меншими витратами ресурсів	залежить від попиту на ці продукти, вартості ресурсів для їхнього виробництва, а також від відкритості вхідної інформації і ціни на неї
<i>Рішення про встановлення ціни на товар-інновацію</i>	приймається в умовах відсутності інформації про ефективність використання товару, що призводить до істотної економічної ризикованості цього рішення		
<i>Ціноутворення на ринку інновацій</i>	приймається в умовах відсутності інформації про ефективність використання товару, що призводить до істотної економічної ризикованості цього рішення		
<i>Товари, що мають статус суспільної новизни</i>	приносять вигоду не тільки індивідуальним споживачам, але і суспільству в цілому. Ринок завдяки властивій йому економічній природі враховує лише попит перших, ігноруючи попит останнього, що призводить до обмеження виробництва цього виду товарі		

Джерело: авторська розробка на основі джерел [2; 3; 4; 5]

Проведені нами науково-теоретичні дослідження засвідчують наявність різноманітних підходів серед дослідників та наукових шкіл щодо пізнання змісту інтелектуальної власності.

Разом з тим, ми прийшли до висновку, що в сучасних умовах ми маємо справу не лишень з економічним змістом власності, але й з юридичною її стороною, тож не буде помилкою вважати про виявлення впливу на зміст даній категорії діалектичного взаємозв'язку юридичної реальності і економічних взаємовідносин.

Сьогодні інтелектуальні продукти, що раніше розповсюджувалися поза ринком, стали одним з найбільш цінних товарів ринкового обороту. При цьому предметом на товарному ринку є не власне інтелектуальний продукт, а права на нього, що мають охоронятися та захищатися нормами права. Особливо важливим є врахування цих засад в умовах глобалізації та необхідності протекціоністської політики з боку нашої держави.

Список використаних джерел

1. Васильєв О. В. *Інтелектуальна власність: визначення, структура та роль у сучасних економічних умовах* / О. В. Васильєв // *Економіка і суспільство*. – 2016. – № 6. – С. 53-57.
2. Манжура О.В. *Інтелектуальна власність як чинник формування економіки знань: Монографія*. – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2011. – 179 с.
3. Кудряшов В.П. *Современная акционерная капиталистическая собственность: сущность, эволюция, противоречия* / В.П. Кудряшов. – Киев-Одесса: Лыбидь, 1991. – 197 с.
4. Дюндін В.Д. *Інтелектуальна власність як головна складова інтелектуального потенціалу суспільства*. – В.Д. Дюндін, *Ефективна економіка* № 5, 2014. – <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3021>
5. Вахонєва Т. *Поняття права інтелектуальної власності та його складові* // *Теорія та практика інтелектуальної власності*. – 2015. – № 6. С. 24-32.

Овечкіна Олена Андріївна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля
м. Северодонецьк Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Відносини власності завжди залишалися в полі дослідницьких інтересів провідних вчених, шкіл і цілих напрямків економічної думки. З 50-х років минулого століття багатьма вченими радянської школи політичної економії (московської, ленінградської, ростовської, Новосибірської, київської)

розглядалися: суб'єктна структура власності, її форми, функції і місце у відтворювальному процесі, перспективи подальшого розвитку, вплив на комплексоутворювання в галузевому і територіальному аспекті і т.д. З розпадом СРСР і прискореній ринковій перебудові пострадянських економік за монетаристською моделлю МВФ актуалізувалися дослідження перших результатів трансформацій старої економічної системи. З урахуванням сказаного *метою* даної роботи є характеристика етапів дослідження процесу реформування відносин власності в Україні.

З приводу визначеної мети слід відзначити, що після ейфорії перших років перебудови вчені констатували, що відбулася не трансформація, а деформація відносин власності, яка не відновила очікуване привласнення та споживання матеріальних благ і вигід відповідно трудового вкладу й не забезпечила зростаючий добробут населення і розвиток виробництва. Напроти, фактично трансформація відносин власності представляла собою перерозподіл її об'єктів між олігархічними групами тієї чи іншої політичної належності, яка перебувала при владі [1].

Подальші дослідження фіксували не лише економічний, але й не менш драматичний соціальний результат приватизаційного процесу в системі трансформацій відносин власності, відмічаючи, що головним підсумком приватизації стало безпрецедентне зростання соціальної нерівності в розподілі результатів економічної діяльності, майнове розшарування, яке доповнилося соціально-класовою диференціацією [2]. Наразі дослідники, узагальнюючи своєрідні «історичні» результати деформацій власності, звертаються до досвіду утворення й занепаду форм соціалістичної власності й адміністративної моделі управління з позицій аналізу об'єктивної руйнації старих інституціонально-правових форм й планового впровадження (імплементації) нових ринкових інституцій [3]. Інші вчені відшукують причини деформацій відносин власності у зайвому захопленні процесом приватизації на шкоду процесу акціонування, який мав би вирішити проблему співіснування приватного і колективного привласнення й запобігти конфлікту економічних інтересів різних верств населення [4]. Значна кількість робіт, присвячених розвитку сучасних відносин власності акцентує увагу на інституціонально-правовому аспекті досліджень, обґрунтовуючи правомірність публічної власності як такої, що належить суспільству [5], й доводячи ідею позитивних змін відтвореної капіталістичної власності під впливом модернізації економіки, появою нових технологічних укладів [6], або виділяючи нові проблеми функціонування вже реформованої власності.

Отже, у кожному з виділених етапів вивчення змін власності як економічної основи розвитку українського господарства й суспільства в цілому відбувалося в основному з позицій історичного емпіризму. З цього приводу, як вірно зауважив відомий вчений Гриценко А.А., неминучим стає повернення всіх напрямів досліджень до політекономії як своєї історичної і

логічної основи для того, щоб через пізнання сутності явищ, форм їх прояву, представити логіку соціально-економічних процесів, що відбуваються у соціумі. Саме політична економія усуне дискретність й функціональну обмеженість мікро- й макро аспектів дослідження процесів привласнення, дозволить перейти від фрактальності й зайвої описовості до аналітики у межах поведінкового й інституціонального підходів. Цей момент підмітив відомий вчений-політеконом Тарасевич В.М., коли, цитуючи В. Віндельбанда, відзначив, що «політична економія кожної епохи є мірилом тієї цінності, яку дана епоха приписує науці...», як різноманітно положення, що займане наука у загальному зв'язку з культурним життям, настільки ж багато форм і значень має політична економія...» [7], і жодного економічного поняття не можна вивести без неї, більш того, з'ясувати логіку реальних перетворень у суспільстві. В аспекті викладеного матеріалу дане твердження є особливо актуальним для побудови моделей політико-економічних досліджень сучасних постсоціалістичних відносин власності та їх трансформацій під впливом комплексів факторів.

Список використаних джерел

1. Степаненко С.В. Трансформація відносин власності в умовах формування постіндустріальної економіки / С.В. Степаненко, Л.І. Яковенко. – Полтава: Скайтек. – 2009. – 187 с.
2. Захарова Т. Приватна власність у сучасному українському суспільстві/Т. Захарова//Вісник КНТЕУ. – 2011. – №3. – С.117-127.
3. Мандибура В. Системно-формаційна трансформація інституту власності / В. Мандибура [Електронний ресурс]// Економічна теорія. – 2013. – № 2. – С. 57-73. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2013_2_6.
4. Ногінова Н.М. Трансформація форм власності в Україні: проблеми і пріоритети /Н. М. Ногінова //Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць /ред. кол.: І.Д. Пасічник, О.І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 27. – С. 27-30.
5. Публічна власність: проблеми теорії і практики: монографія/ під заг. ред. В.А. Устименка/ НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. – Чернігів: Десна Поліграф, 2014. – 308 с.
6. Кіндзерський Ю. Проблеми розбудови інституту власності у світлі модернізації економіки/ Ю.Кіндзерський // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 4. – С. 15-31.
7. Виндельбанд В. Прелюдии: философские статьи и речи/ В. Виндельбанд; пер. С.Л. Франк. – М.: «Кучково поле», 2007. – 400 с. – Режим доступа: URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=71984>
8. Гриценко А.А. Политическая экономика в истории и современности / А.А. Гриценко // Проблемы економіки та політичної економії. – 2015, – № 1. – с. 18-35.

Осос Павло Анатолійович

аспірант,

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

РОЛЬ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСАХ УКРАЇНИ

У сучасній геополітиці під національними інтересами розуміють стратегічно важливі цілі, що їх ставить перед собою кожна держава, і засоби, за допомогою яких вона розраховує їх досягти [1]. Відповідно до п.10 Статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [2].

Для забезпечення добробуту громадян необхідно розвивати економічну систему акцентуючи увагу на розвиток галузей, що виробляють товари, або надають послуги з високою доданою вартістю. Однією з таких є фармацевтична галузь, що є важливим сегментом національного ринку, багато в чому визначає національну і оборонну безпеку країни, відрізняється великою наукоємністю, розвиненою кооперацією та посідає значне місце в економіці України [3]. Одним з основних факторів розвитку ринку фармацевтики є загальне зростання купівельної спроможності населення. Однак така причина зовсім не єдина. На ринку також спостерігається тенденція до збільшення частки дорожчих і, як правило, ефективніших препаратів за рахунок зниження сегмента дешевих класичних препаратів. Є також суб'єктивні причини збільшення на ринку частки дорогих препаратів: покупець, як і в інших сферах споживання, наслідуює віяння моди. Часто виходить, що фактично люди платять лише за нову упаковку і бренд [4]. Також, важливим фактором для розвитку фармацевтичної галузі України є не лише збільшення обсягів та асортименту фармацевтичної продукції, але й покращення її якості для ефективної її конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках. Фармацевтика в Україні – це галузь, яка розвиває національну економіку та входить в трійку галузей, що є лідерами за інвестиціями, неістотно поступаючись лише харчовій промисловості. В ній задіяні лише 0,15% працівників від загальної кількості зайнятих, але вони створюють 0,83% ВВП країни і забезпечують 24 млрд. грн. доданої вартості. На кожні 100 грн. створеної доданої вартості тут припадає 19 грн. капітальних інвестицій. Обсяг інвестицій у фармвиробництво ще не досяг докризового рівня, але рівень їх інтенсивності є вищим, ніж в середньому по галузях економіки України [5].

Водночас на розвиток фармацевтичної галузі України має вплив присутність фармацевтичної продукції іноземного виробництва на українському ринку, що породжує конкуренцію. Наявність на ринку конкуренції є стимулом для українських товаровиробників удосконалювати якість своєї продукції та розширювати її асортимент. Збільшення попиту на фармацевтичну продукцію українського виробництва створить умови для збільшення виробництва такої продукції, що у свою чергу, матиме позитивний вплив на зайнятість та залучення інвестицій у цю галузь. При цьому, збільшення частки життєво важливої фармацевтичної продукції українських товаровиробників (в тому числі протионкологічних та орфанних препаратів) на ринку України зменшить залежність країни від імпорتنих поставок, що є надважливим для нашої національної безпеки. У масштабах держави фармацевтична галузь виступає посередником, що реалізує певні соціальні функції, спрямовані на поліпшення якості і тривалості життя населення, зокрема виконання соціальних функцій є важливим аспектом діяльності фармацевтичного сектору індустрії.

У розвинених країнах фармацевтична галузь відноситься до числа найдинамічніших і рентабельних, але водночас виступає як особливий сегмент ринку, що регулюється державними органами влади, а також контролюється страховою медициною. Останніми роками фармація починає інтегруватися зі сферою медичних послуг. На сьогодні головними постачальниками наукоємних фармацевтичних технологій залишаються США, країни Західної Європи та Японія. Швидкими темпами почали діяти корпорації Китаю та Індії, збільшуючи власну частку світового фармацевтичного ринку. В Україні теж спостерігаються позитивні тенденції розвитку фармацевтичної індустрії, а лікарські препарати вітчизняного виробництва претендують на високе місце на власному ринку для підвищення рівня та тривалості життя своїх громадян [6].

Список використаних джерел

1. Ковалюк Р.Т. *Національні інтереси України в новій геополітичній ситуації* [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/ueuZM2V>;
2. Закон України «Про національну безпеку України» [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/7euZ9tg>;
3. *Фармацевтична промисловість України // Державна підтримка українського експорту* [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/ReuZ8aN>;
4. Вітюк А.В., Траченко К.Р. *Суперечливі тенденції розвитку фармацевтичної промисловості України // Вітюк А.В., Траченко К.Р. // Вісник Вінницького політехнічного інституту, № 6, ст. 36, Груд. 2018;*
5. *Стаття «В Україні представили інфографічний довідник «Фармацевтика України 2019»// Всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання «Юридична газета online»* [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/7euXgXV>;
6. Гавриленко Н.І., Кулич Я.В. *Тенденції та перспективи розвитку фармацевтичного ринку// Гавриленко Н.І., Кулич Я.В.// Науковий журнал Проблеми і перспективи економіки та управління* [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/PeuXz30>.

Серкутан Тетяна Вікторівна
*кандидат економічних наук, доцент
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

Шлапак Наталія Степанівна
*кандидат економічних наук, доцент, професор
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Маріуполь, Україна*

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ

Концепція аудіювання знаходиться в процесі постійної зміни. Хоча аудит зародився як інструмент внутрішнього управління компанією, зростає зацікавленість до його результатів з боку урядів, інвесторів, союзів і громадськості, які бажають отримати доступ до результатів аудиту і мати єдині стандарти з його проведення для забезпечення високої якості таких перевірок.

Екологічний аудит (ЕА) почав розвиватися як процедура аналізу відповідності компанії вимогам законодавчих і нормативних актів. Актуальність цієї процедури визначалася, насамперед, притаманним 70-80 р. підвищення жорсткості вимог природоохоронного законодавства у всьому світі.

Підприємства вимушені були приводити свою діяльність у відповідність нормам екологічного законодавства. Така діяльність відповідала фінансовому аудиту. А пізніше, років з двадцять тому, став використовуватися як метод внутрішнього адміністративного управління для посилення контролю діяльності підприємства.

Концепція екологічного аудиту вперше була розроблена в кінці 70-х років минулого сторіччя у США і спочатку використовувалася для перевірки додержання компаніями законодавчих положень і правил.

Основні принципи і положення екологічного аудиту реалізовані в Керівництві Європейського Союзу з екологічного менеджменту і екологічного аудиту № 1836/93 (EMAS), прийнятому у 1993 році.

З 1996 року у світі діють міжнародні стандарти ISO серії 14000. З цього часу аудит перетворився не просто в інструмент контролю за дотриманням закону, а і в економіко-правовий інструмент стимулювання природоохоронної діяльності компаній, оскільки він є базою для розробки заходів упереджувального характеру.

Система екологічного аудиту була розроблена у 70-х-80-х роках минулого сторіччя рядом компаній, за участю таких, як «Еллайд Сигнал», «Філіпс», «ФйСіАй», у відповідь на зростання витрат, пов'язаних з

недодержанням законодавчо встановлених у країнах (таких, як США, Канада і країни західної Європи) з розвинутим регулюванням вимог в галузі охорони навколишнього середовища, а також охорони праці і техніки безпеки. «Аудит відповідності» спрямований на забезпечення додержання вимог діючих законів та інших нормативних актів. Аудит з метою перевірки свободи від обов'язків перед третіми особами використовується підприємствами для характеристики екологічної чутливості і екологічних проблем промислового об'єкту або підприємства в цілому перед тим, як будуть зроблені нові інвестиції. Результати такого аудиту можуть суттєво вплинути на рівень інвестицій, ціну придбання, первісну вартість акцій на фондовій біржі, майбутні інвестиції і поточні витрати, пов'язані з даним майданчиком, або навіть до відмови інвестора від даного проекту [3].

Міжнародна фінансова корпорація в якості цілі екологічного аудиту розглядає визначення характеру і масштабів усіх можливих екологічних проблем, разом з питаннями охорони здоров'я і забезпечення безпеки на існуючих об'єктах або в рамках корпоративної політики.

Всесвітній банк розглядає екологічний аудит як методичне вивчення екологічної інформації про організації, споруди або об'єкти для виявлення ступеню відповідності критеріям екоаудиту. Екологічний аудит стає свого роду «моментною фотографією» екологічного стану на об'єкті, який піддається аудіювання.

Рада Європейського Співтовариства екологічне аудіювання розглядає як засіб управління, який являє собою систематичну, періодичну, об'єктивну і документовану оцінку системи управління і процесів, встановлених для охорони навколишнього середовища, а також для контролю впливу і оцінки узгодженості виробничої діяльності підприємства з екологічною політикою.

Сьогодні термін «екологічний аудит» часто використовується у дуже широкому тлумаченні і іноді невірно застосовується для визначення первісної екологічної оцінки, спрямованої на виявлення впливу підприємства на стан навколишнього середовища і екологічних проблем, або для визначення аудиту системи екологічного менеджменту. Оцінка результативності природоохоронної діяльності проводиться для виявлення екологічних ризиків, проблем і можливостей після того, як було розроблено і впроваджено систему екологічного менеджменту. За характером вона аналогічна аудиту з метою перевірки свободи від обов'язків перед третіми особами. Аудит СЕМ є інструментом, який дозволяє визначити, чи відповідає система екологічного менеджменту планам організації, а також оцінити, чи правильно вона впроваджена, і наскільки ефективно функціонує.

Екологічний аудит покликаний сприяти отриманню об'єктивної інформації про ступінь безпеки конкретного підприємства як джерела техногенної загрози.

На відзнаку від фінансового аудиту, екологічний аудит до цих пір проводиться на добровільній основі ведучими корпораціями і підприємствами з ціллю покращення своєї діяльності.

Не існує універсального способу проведення аудиту і не можна точно визначити, що може, або повинно підлягати перевірці. Лише з накопиченням досвіду екологічний аудит від простої перевірки відповідності нормативним вимогам перейшов до оцінки систем управління, заходів з охорони навколишнього середовища, потенційних придбань компанії, а з недавнього часу – і постачальників.

В цілому, екологічний аудит завжди спрямований на запобігання і скорочення негативного впливу господарської діяльності на навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. Басанцов І.В., Пантелейчук О.С. Екологічний аудит в Україні: актуальність, проблемні питання та напрями удосконалення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/3523/1/CDFBE7F0d01.pdf>
2. Костишин Н. Екологічний аудит як інструмент системи інтегрованого інформаційного забезпечення / Н. Костишин // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. – 2014.-4№21(1).-С.11.-18.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2014_21%281%29_5
3. Шлапак Н.С., Волошин В.С., Серкутан Т.В. Екологічний менеджмент: підручник / Н.С. Шлапак, В.С. Волошин, Т.В. Серкутан. – Маріуполь: ПДТУ, 2016. – 205 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://umt.pstu.edu/handle/123456789/10561>

Шевченко І.Ю.

кандидат економічних наук, доцент

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОМОБІЛЬНОГО КЛАСТЕРА

Передова світова практика становлення та розвитку автомобілебудівних комплексів свідчить про позитивний досвід створення автомобільних кластерів з метою підвищення ефективності їх учасників на основі отримання ефектів від поглиблення спеціалізації та налагодження стійких коопераційних зв'язків. Так, чотири найбільші автомобільні кластери світу (автомобільний кластер у штаті Мічиган (США), автомобільний кластер у Сан-Паулу (Бразилія), автомобільний кластер у Баден-Вюртемберзі (Німеччина), автомобільний кластер у Тяньцзінь (Китай)) сукупно: об'єднують 2547 підприємств; забезпечують зайнятість 923,4 тис. осіб; мають щорічний грошовий оборот у розмірі 420 млрд. дол. США, у якому експорт становить 191,2 млрд. дол. США [1].

Не дивлячись на, здавалось би, очевидні позитивні ефекти від створення автомобільного кластеру, в науковій економічній літературі недостатньо уваги приділено даному питанню, зокрема, відсутня дефініція «автомобільний кластер». Указане окреслює мету даного дослідження, яка полягає в наданні авторського визначення «автомобільний кластер».

Надання дефініції «автомобільний кластер» потребує початкового формування уявлення щодо сутнісної характеристики категорії «кластер».

Введенням до наукової термінології категорія «кластер» завдячує економісту М. Портеру, який розумів кластер як «сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств по стандартизації, торговельних об'єднань) у певних областях, що конкурують, але при цьому ведуть спільну роботу» [2].

Згодом сутністю «кластеру» зацікавилися й вітчизняні дослідники.

Ю. Ковальова вважає, що «кластер» доцільно розуміти як локалізовану територіально-виробничу форму інтеграції взаємодіючих суб'єктів господарювання, банківського, приватного сектору, освітніх закладів, органів влади та суміжних, допоміжних, конструкторських, інноваційних підприємств, об'єктів інфраструктури [3].

М. Войнаренко розуміє кластер так: «територіально-галузеве добровільне об'єднання підприємств, яке тісно співпрацює з науковими установами й органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції й економічного зростання регіону» [4].

О. Терсіна вважає, що кластер – це: група компаній, розташованих географічно близько одна до одної, які пов'язані між собою і належать до однієї чи різних сфер діяльності, здійснюють внутрішню взаємодію в певній галузі, мають єдину мету та отримують активну або пасивну підтримку від держави чи місцевих органів влади, а також розвиваються завдяки зусиллям регіональних лідерів; об'єднання географічно близьких взаємопов'язаних компаній, в тому числі підприємств, які мають єдину мету у своїй діяльності та отримують підтримку від держави чи місцевих органів влади [5].

О. Ковтун презентує таке визначення: «кластер – це група підприємств певного ринку (при чому не тільки виключно виробничих, а й інноваційних, сервісних тощо), об'єднаних на основі довгострокових угод з метою ефективного використання ресурсів і специфічних конкурентних переваг для спільного ведення та здійснення бізнес-проектів на засадах спеціалізації та кооперації» [6].

С. Оксенюк розуміє сутність кластеру як організаційно-виробничої форми ведення господарства, що характеризується географічною близькістю суб'єктів, високим рівнем коопераційних зв'язків, максимально ефективним

використанням науково-технічного потенціалу, вільним розподіленням наявних ресурсів, що створюється з метою підвищення конкурентоспроможності та зниження вразливості до загроз як окремих суб'єктів, регіону, так і цілих галузей національної економіки [7].

Таким чином, вважаємо, що кластер – це сукупність географічно близьких взаємопов'язаних підприємств, установ та організацій основної, суміжних і пов'язаних галузей, що об'єдналися на добровільній договірній основі за підтримки органів державної влади та місцевого самоврядування для підвищення ефективності економічної діяльності, покращення конкурентного статусу на ринку, забезпечення реалізації стратегічних цілей розвитку галузі, регіону та держави у довгостроковій перспективі.

Відповідно, автомобільний кластер – це сукупність географічно близьких взаємопов'язаних підприємств автомобільної промисловості, підприємств, установ та організацій суміжних і пов'язаних галузей, що об'єдналися на добровільній договірній основі за підтримки органів державної влади та місцевого самоврядування для підвищення ефективності економічної діяльності, покращення конкурентного статусу на автомобільному ринку, забезпечення реалізації стратегічних цілей розвитку автомобілебудівної підгалузі, регіону та держави у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Кам'янська О., Боярин Ю. Світовий досвід формування та розвитку автомобільних кластерів. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(3). С. 241-244.
2. Портер М. *Конкуренція*. М.: Видавничий дім «Вільямс», 2005. 608 с.
3. Ковальова Ю.М. Кластер як новий інструмент модернізації економіки. *Схід*. 2007. № 5(83). С. 9-13.
4. Войнаренко М.П. *Кластери в економіці: аналіз теорії і практики: монографія*. Хмельницький: ХНУ, 2008. 220 с.
5. Терсіна О. Кластерна революція в Україні. Кластер як форма об'єднання підприємств та особливості його створення і розвитку в Україні. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/klasterna-revoluciya-v-ukrayini.html>.
6. Ковтун О.І. Кластери як засіб забезпечення конкурентоспроможності та самодостатності регіональних господарських систем: сутність та проблеми запровадження в Україні. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2011. Вип. 13. С. 80-86.
7. Оксенюк С.Г. Економічний кластер: поняття, сутність, структура, типи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 2(1). С. 182-188.

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Grigorios Lazos

*Assistant Professor, Department of Economics
International Hellenic University*

Michail Pazarskis

*Adjunct Assistant Professor, Department of Economics
International Hellenic University
Serres, Greece*

PERSPECTIVES OF BUSINESS TAXATION IN THE DIGITAL ECONOMY

***Abstract:** This study attempts to present new trends within a taxation framework in e-commerce, which is characterized by modern state-of-the-art technologies applied in it. Moreover, the theoretical background of proposals and decisions about the issue in question on an international level is drawn, as e-commerce is intricately connected with the globalized market. Furthermore, the current taxation framework pertaining to the operation of e-commerce is presented, derived from European Union directives. In conclusion, proposals are formed towards a more effective implementation of taxation in e-commerce.*

***Key words:** taxation, internet, e-commerce, VAT, permanent establishment.*

1. Introduction. Taxation of e-commerce is an issue on which many and often contradictory views have been expressed worldwide over the last twenty years, as is recorded in international bibliography. Nevertheless, up to date, applying tax legislation to e-commerce presents many problems. Regarding tax legislation governing e-commerce, the European Union has been a pioneer on an international level, having focused its efforts on indirect taxation of VAT.

2. Proposals about e-commerce taxation on an international level. Taxation of online transactions has become probably the most controversial issue in e-commerce. The complexity of the issue of e-commerce taxation is reflected on proposals presented internationally. Referring to literature worldwide, it is found that fundamental proposals have been submitted by the European Union, the government of the U.S.A., the Organization of Economic Cooperation and Development (OECD) and the World Trade Organization (WTO). The problematic on the issue in question, still ongoing, actually began in 1996, and brought about suggestions which were in some cases in conflict with each other. The principal ones were the following:

The proposal of a committee put together by the European Union in 1996 called for imposing bit tax, a special tax applied on the basis of the time spent online, and the distance between the connecting parties. This proposal was not adopted, among other things because it could hinder the growth of the Internet. What is more, it could reduce the use of the Internet, as the tax would be imposed

even on free use (Fortsakis, 2005). The disadvantages of this particular proposal included also the fact that bit tax did not take into account the value of the goods taxed (Lighthart, 2004). A diametrically opposite proposal dominated in 1997 in the U.S.A., according to which a worldwide free Internet zone would be created, free of tax conditions for direct e-commerce. In October 1998, the American Congress established the Internet Tax Freedom Act (ITFA). However, there is a strong controversy in the U.S.A. between those in favour of imposing tax on the Internet, on the grounds of loss of tax income, and those in opposition to Internet taxation, as taxes would increase the cost for the consumer and thus restrict the development of the use of the Internet and of e-commerce (Griffin et al, 2008). In fact, according to Rothenburg (2006) many support that as e-commerce sales are low, they should not be taxed, while others support full tax compliance. There is yet a third outlook according to which the tax on the sales and the use of such transactions should be determined by a single rate nationwide.

The OECD on its part acknowledges that Internet taxation is a problem that needs to be addressed collectively on the level of tax administrations of its Member-States requiring coordinated and multi-faceted actions (OECD, 1998). The European Union, in continuous negotiations with the U.S.A. as well as OECD and WTO, came to compose the Announcement COM (1998) 374 of the Commission of the European Communities, which aimed at setting guidelines on indirect taxation value added tax (VAT) in e-commerce. These guidelines were:

a. Imposing no new taxes. In the sector of indirect taxation all relevant efforts should focus on adapting existing VAT rules in the development of e-commerce.

b. Electronic transmissions are considered services. An action by which a product is put at the buyer's disposal in a digital form via an electronic network should be considered, in the interests of VAT, rendering of a service.

c. Ensuring neutrality. The VAT system should ensure that services rendered electronically within the E.U. are taxed within the E.U., irrespective of origin, and that services rendered by companies from the E.U. outside the E.U. are not subject to VAT within the E.U.

d. Facilitating observance of obligations. Taxation procedures should be designed which are fully compatible with the expected growth of trading practices in e-commerce.

e. Ensuring control and enforcement. The tax system and the means of control it provides for should ensure that the tax is truly enforced in electronic services within the E.U., both to companies and individuals.

f. Facilitating tax management. Pricing and keeping of accounting forms in electronic form should be made possible and tax administrations should allow the business bodies which are active in the area of e-commerce the possibility to carry out their tax obligations in electronic form.

In the course of the base erosion and profit shifting (BEPS) project, the

OECD focused on tax challenges of the digital economy. The February 2013 report *Addressing Base Erosion and Profit Shifting* identifies a number of coordinated strategies associated with BEPS in the context of direct taxation, which can often be broken down into four elements:

- Minimization of taxation in the market country by avoiding a taxable presence, or in the case of a taxable presence, either by shifting gross profits via trading structures or by reducing net profit by maximizing deductions at the level of the payer;
- Low or no withholding tax at source;
- Low or no taxation at the level of the recipient with entitlement to substantial no routine profits often built-up via intra-group arrangements; and
- No current taxation of the low-tax profits at the level of the ultimate parent (OECD, 2014).

The Council of the EU in 2017, adopted new rules making it easier for online businesses to comply with VAT obligations. According to these rules, the main features of the new system provide that, VAT will be paid in the member state of the consumer, ensuring a fairer distribution of tax revenues amongst member states and online platforms will be liable for collecting VAT on the distance sales that they facilitate. The new rules set out the following timeline:

- Introduction by 2019 of simplification measures for intra-EU sales of electronic services;
- Extension by 2021 of the one-stop shop to distance sales of goods, both intra-EU and from third countries, as well as the elimination of the VAT exemption for small consignments.

Therefore, the spread of the digital economy creates challenges for international taxation as well as domestic tax revenue mobilization. As taxes are the main sources of revenue for the government to fund its various public services and projects, tax authorities must learn to adjust their capability to catch up with the fast change of digital economy activities (Juswanto and Simms, 2017). Capital moves fluidly and at lightning speed but these dramatic efficiencies of the digital economy comprehensively disrupt taxing patterns. National economies are being forced to cooperate, to shore up the revenue leaks and to pursue some sort of common ground and global parity among tax systems (Corkery et al, 2013). The country's next steps should include continued participation in the International Taxation Forum, adoption of unilateral measures, improvement of its tax registration system to address untaxed consumer-to-consumer transactions, and strengthening of its tax administration capacity (Terada-Hagiwara et al, 2019).

3. Conclusions. Tax administrations, besides adopting OECD and EU guidelines and aligning tax law, should also intensify efforts regarding tax control of online transactions and businesses, by using advanced electronic control tools, and scientific methods of Information and Communication Technologies, as well as exploiting international experience. Also of significant contribution would be

the training of the tax control personnel by executives from tax administrations of EU Member-States, or from other states who have gained more extensive experience in e-commerce taxation.

References

1. Commission of the European Communities (1998), «Electronic commerce and indirect taxation», COM (1998) 374.
2. Corkery, J., Forder, J., Svantesson, D. and Mercuri, E. (2013), «Taxes, the Internet and the Digital Economy», *Revenue Law Journal*, 23 (1).
3. Fortsakis, Th., (2005), «E-commerce taxation issues», *Legal Review*, 30.
4. Griffin, K., McMurtrey, M., Smith, L., (2008), «To Tax or not to Tax? Foreign and Domestic Taxation of the Internet», *Proceedings of the Academy of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 12(1).
5. Juswanto, W., Simms, R. (2017), «Fair Taxation in the Digital Economy», *Asian Development Bank Institute*, 2017 (5).
6. Lighthart, J. (2004), «Consumption Taxation in a Digital World: A Primer», *Canadian Tax Journal*, 52(4), P. 1076-1082.
7. Nhung, L. and Marcel, G. (2019), «New Challenges in the Taxation of a Digital Economy, SA vs FA.», *Réunion annuelle de l'International Institute of Public Finance*, Glasgow, Scotland.
8. OECD, (1998), «Electronic Commerce: Taxation Framework Conditions», *A Report by the Committee on Fiscal Affairs, as presented to Ministers at the OECD Ministerial Conference, «A Borderless World: Realising the Potential of Electronic Commerce»*, Ottawa.
9. Rothenburg, E. (2006) «Sales Tax on E-Commerce Transactions», *Journal of State Taxation*, 24(6), 47-55.
10. Terada-Hagiwara, A., Gonzales, K. and Wang, J. (2019), «Taxation Challenges in a Digital Economy-The Case of the People's Republic of China», *Asian Development Bank*, 108.

Michail Pazarskis

*Adjunct Assistant Professor, Department of Economics
International Hellenic University*

Grigorios Lazos

*Assistant Professor, Department of Economics,
International Hellenic University*

Alkiviadis Karagiorgos

*Adjunct Assistant Professor, Department of Business Administration
International Hellenic University*

Serres, Greece

MAPPING THE PROBLEMS OF BUSINESS TAXATION IN E-COMMERCE

Abstract: *Unquestionably, taxation of e-commerce transactions constitutes an issue of ever-growing importance, given the fact that the Internet spreads rapidly, while online commercial trading increases remarkably. This study attempts a presentation of the implementation problems of a taxation framework in e-commerce characterized by modern state-of-the-art technologies applied in it.*

Keywords: *taxation, internet, e-commerce, digital goods, VAT, permanent establishment.*

1. Introduction. Despite the fact that e-commerce is claiming an ever-growing share of conventional trading, the taxation framework governing its proceedings, both nationally and internationally, is characterized by a slow adjustment to the new standards introduced. The particularly hard process of aligning tax legislation with the new trading morals of e-commerce is in direct conjunction with the very nature of the Internet itself.

2. A brief presentation of e-commerce. The term e-commerce is used to describe the whole scope of business practices which combine modern technologies and methods, with a view to materialization of commercial transactions via electronic means. E-commerce, in terms of the materialization of transactions, is distinguished in direct e-commerce, in which there is electronic ordering and delivery of digital goods and services, and indirect e-commerce, in which the delivery of material goods is realized with the traditional methods (Doukides et al, 1998). The former term is addressed in the argument presented hereafter, on the grounds of the new standards it introduces to taxation.

What is more, the following categories are drawn concerning the participating bodies: a) inter-business prototype (Business to Business, or B2B), which includes communication and transactions undertaken between businesses, b) communication prototype between businesses and individual consumers (Business to Consumer ή B2C), which includes communication and transactions undertaken between businesses and consumers, c) communication prototype between users (User to User), which deals with the communication and transactions undertaken between end users (Lee U, 2004).

Through e-commerce, consumers (individuals and businesses) have more opportunities to compare prices and purchase products and services from distant taxation domains at lower rates of consumer tax (Lackarite, 2009). Moreover, due to the absence of the profit margin of the conventional go-betweens (delivery agencies, brokers, sales representatives, etc.), prices in e-commerce can be cheaper, resulting in a smaller base of consumer tax (Lighthart, 2004). Therefore, the digitalization of the economy is considered as a key driver of innovation, economic growth and societal change, and is a major challenge for the international tax system (Olbert and Spengel, 2017).

3. Problems of applying the taxation system to e-commerce. The economy has evolved at a fast pace with digital business models expected to arise quickly. However, the international tax system seems outdated before that new reality. Hence, its reform is now an urgent task should we ensure a fair and efficient game on a playing field where digital business meets traditional economy (Nhung and Marcel, 2019). Concepts like permanent establishment, sale points, product and income classification that using in taxation process have been remained inadequate (Yapar et al, 2015).

A number of complex problems characterize the outlook on the matter in

question from the point of view of taxation. More specifically:

- The globalized Internet market, accessible from almost anywhere, clashes with national tax legislations and tax administrations.
- The digital nature of goods marketed via e-commerce has as a result that the taxation framework determining proceedings in conventional trade is not capable of dealing with the new reality.
- On the part of tax administrations, identifying the conducted transactions, the contracting parties, as well as their geographical positions is extremely difficult (Theocharopoulou, 2007).
- The presence of enterprising companies in the area of e-commerce could be associated with a lack of permanent establishment (PE), and locating them can be particularly difficult, taking also into account the ease of transferring their activity to another hosting provider. In fact, the concept of permanent establishment of a business is particularly vague in direct e-commerce, as websites of internet businesses can be hosted in servers located in other countries, rendering them difficult to trace.
- The possibility of double or multiple taxation from different countries exists, which goes against the conventions of avoidance of double taxation signed between countries. Dealing with royalties in terms of taxation is also difficult to apply.
- The risk of worldwide tax base erosion is imminent, given that businesses can transfer their activities to tax domains where low taxation is enforced, thus avoiding tax control (Pinto, 2005). As a matter of fact, e-commerce is a field in which transfer pricing can easily be applied.
- In the light of the aforementioned observations, as well as of the new forms of payment methods online (pre-paid cards, pre-paid electronic payment software), tax audit of internet businesses and transactions executed by them is rendered extremely difficult.

Cross-border trade in both goods and services (which include for VAT purposes digital downloads) creates challenges for VAT systems, particularly where such goods and services are acquired by private consumers from suppliers abroad. The digital economy magnifies these challenges, as the evolution of technology has dramatically increased the capability of private consumers to shop online and the capability of businesses to sell to consumers around the world without the need to be present physically or otherwise in the consumer's country. This often results in no VAT being levied at all on these flows, with adverse effects on countries' VAT revenues and on the level playing field between resident and nonresident vendors. The main tax challenges related to VAT in the digital economy relate to (i) imports of low value parcels from online sales which are treated as VAT-exempt in many jurisdictions, and (ii) the strong growth in the trade of services, particularly sales to private consumers, on which often no or an inappropriately low amount of VAT is levied due to the complexity of enforcing

VAT-payment on such services (OECD, 2014).

Also, tax laws in general rely heavily on the categorization of income to determine the rate and means of taxation. With digitalization, it is difficult to clearly distinguish some types of income, especially among royalties, service fees, and business profits (Terada-Hagiwara et al, 2019).

4. Conclusions. From the presentation of the contemporary taxation framework which focuses on indirect taxation it is concluded that crucial issues of the problematic developed above require further examination with the aim to adjust classic tax principles (direct and indirect) to the new technological standards brought about by the digital economy of cyberspace. This adjustment will, of course, be the result of international cooperation and consent, given the globalized nature of e-commerce. At the basis of this cooperation, software could be developed which, after establishing electronically the permanent establishment of the parties participating in the electronic transactions, would withhold the corresponding indirect taxes and render them electronically to the tax domains entitled to collect them. The WTO could, in fact, play a more significant role by determining a framework of international negotiations.

References

1. Doukides, G., Themistokleous, M., Drakos, B., and Papazafeiropoulou, N. (1998), «E-commerce», *New Technologies Publications, Athens*, P. 16-17.
2. Lacharite, J. (2009), «Major Inconvenience or Minor Irritation? Canadian Perspectives on Electronic Commerce, Globalisation and Taxation», *Commonwealth & Comparative Politics*, 47(2), P. 151-173.
3. Lee U, P. (2004), «Toward a National Tax Policy for E-Commerce», *Research Paper Series (Philippine Institute for Development Studies)*, 1, P. 1-59.
4. Lighthart, J. (2004), «Consumption Taxation in a Digital World: A Primer», *Canadian Tax Journal*, 52(4), P. 1076-1082.
5. Nhung, L. and Marcel, G. (2019), «New Challenges in the Taxation of a Digital Economy, SA vs FA», *Réunion annuelle de l'International Institute of Public Finance, Glasgow, Scotland*.
6. OECD, (2014), *Beps Action 1: Address the Tax Challenges of the Digital Economy, Public Discussion Draft*.
7. Olbert, M. and Spengel, C. (2017), «International Taxation in the Digital Economy: Challenge Accepted?», *World Tax Journal*, 9(1), P. 3-46.
8. Pinto, D. (2005), «Alternatives for Taxing E-Commerce», *Journal of International Taxation*, 16(8), P. 14-21.
9. Terada-Hagiwara, A., Gonzales, K. and Wang, J. (2019), «Taxation Challenges in a Digital Economy-The Case of the People's Republic of China», *Asian Development Bank*, 108 P.
10. Theocharopoulou, E. (2007) «E-commerce income taxation», *Ant. Sakkoulas Publications, Athens*,
11. Yapar, B.K, Bayrakdara, S., Yapar, M. (2015), «The Role of Taxation Problems on the Development of E Commerce», *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195 (2015), P. 642-648.

Баранівський Василь Федорович
*доктор філософських наук, професор
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВІ ПРОБЛЕМИ

Ключовим питанням земельної реформи в Україні є соціальна справедливість. Саме навколо нього крутиться весь механізм реформи. Деякі діячі вже попереджають: «Невдала земельна реформа призведе до «кривавої революції» [5]. Очевидно, що є потреба глибше вивчити ситуацію, врахувати світовий та вітчизняний досвід для недопущення прорахунків та проблем в Україні.

Один із прикладів земельної реформи в своїй праці «Володар» висвітлює відомий мислитель Н. Макіавеллі. Він аналізує боротьбу в Римській республіці плебеїв з нобілями за володіння землею у зв'язку з прийняттям закону про землю. Плебеї вимагали збільшення землі за рахунок її обмеження у нобілів. Довготривала боротьба між ними з цього приводу супроводжувалась збройними та кривавими сутичками, що є недопустимими в громадянському суспільстві, та привела до загибелі республіки [6, с. 197-199].

Повчальними також є приклади з історії Російської імперії, Радянського Союзу та України. Видатний норвезький економіст Ерік Райнерт стверджує, що причина, чому в Росії в 1917-му відбулася революція якраз у тому, що вона залишалась «фермерським суспільством» [2]. На той час більшість країн Європи стали економічно розвинутими промисловими країнами, мали потужний середній клас, систему законів та управлінських механізмів, що дали їм можливість поступово перейти до вільного ринку в світовій економіці. «А ви помилилися, – вважає Ерік Райнерт – коли повірили в пропаганду Заходу про вільний ринок». Вільний ринок не завжди відповідає інтересам держав [2].

«Актуальна для нинішніх умов (України – В.Б.) порада – лишити кордони відкритими для людей, і закрийте їх для чужих товарів. Мій уже хрестоматійний приклад про спагеті – не продавайте італійцям зерно, щоб купити в них спагеті. Робіть його самі. Люди повертатимуться з мандрів тоді, коли вдома матимуть гарну і добре оплачувану роботу» [2].

Англійський філософ, економіст Джон Стюарт Міл (John Stuart Mill) у своїй книжці «Принципи економіки» описує певний обов'язковий період індустріального самозахисту для держави. «Ви не готові відправляти свою семирічну дитину на ринок праці? От і нація, – пише науковець –, як дитина,

повинна дозріти до того, щоб відкрити свої ринки» [2]. Таким чином Ерік Райнерт пропонує українцям дуже критично відноситись до ідеї вільного ринку, а як ліки від бідності для України Райнерт рекомендує «хороший націоналізм» і відмовитись від лібертаріанців у владі: «Хороший націоналізм – це «давайте побудуємо нашу країну», «поганій» – «давайте нападимо на сусіда»... Але я думаю, що якраз ваші неоліберали, і ті, які правлять в ЄС, стоять на заваді вашого розвитку, бо думають лише про ринки. Україні конче необхідне спільне бачення «де вона хоче бути». Але неоліберали не приведуть туди, бо вони рухаються «за вітром»: куди він дмухне, туди вони й попливли...» [4].

«Для того, щоб зрозуміти, як вам вчиняти, найкраще спостерігати за Дональдом Трампом, – радить Ерік Райнерт. «Президент США демонструє для України гарний приклад для наслідування – треба захищати свої ринки, нарощувати свої виробництва. Звичайно, не йдеться про захист вугільної промисловості. Це – божевілля в ХХІ столітті, коли є більш вигідні, екологічніші способи добування енергії» [2].

Слід відзначити, що Ерік Райнерт позитивно оцінює БЕЗВІЗ та ЗВТ для України, але закликає: «лишіть кордони відкритими для людей, і закрийте їх для чужих товарів» [2]. Вбачається, що українським управлінцям є потреба прислухатись до порад відомого науковця і в політиці щодо аграрних відносин.

Маємо також досвід аграрної політики Радянського Союзу. На наш погляд, крім негативних сторін слід бачити і його певні позитиви. Це – плановий підхід до управління господарством, відсутність земельних та фінансових олігархів, достатньо високий рівень механізації та хімізації с/г виробництва, колективний спосіб обробки землі та тваринництва тощо. Сьогодні маємо визнати спад сільськогосподарського виробництва в Україні, розлад с/г господарства, зменшення населення, знищення великої кількості сіл, розвалені с/г комплекси, зубожіння населення, зниження якості земельних угідь, корупція та дерібан землі, напівкримінальне видобування корисних копалин в інтересах певних приватних фірм та осіб, забруднення річок, озер тощо.

Як бачимо земельна реформа в Україні розпочинається за дуже складних умов, нашарувань історичного досвіду та проблем соціальної справедливості.

З огляду на це Уряд України та Президент В. Зеленський рішуче підтримують земельну реформу, але виступають проти дозволу купівлі землі іноземцями. Про це Президент сказав під час зустрічі з аграріями (як передає кореспондент РБК-України, 19.09.2019). Він запропонував провести широке публічне обговорення моделі ринку землі в Україні, оскільки це питання є дуже чутливим. «По-перше, щоб розвіяти всі міфи та всі маніпуляції, які посіяли у свідомості громадян за останні 20 років. По-друге, щоб знайти

оптимальне і збалансоване рішення відкритого ринку землі». «Перше і головне: земля належить українцям. У моделі, яку пропонуємо ми з урядом, купувати або продавати землю зможуть тільки українські громадяни і українські компанії» [3].

Таким чином головними критерієм соціальної справедливості щодо ринку землі в Україні має бути її належність чесним українцям, тим хто її обробляє та приносить користь державі. Проблеми, які існують сьогодні з обігом землі, мають бути вирішені через створення однакових правил гри для всіх. Маленький фермер чи власник повинен мати право отримати такі ж ресурси, такі ж фінансові умови, за такі ж кошти викупити і конкурувати з великим бізнесом. Кримінальний бізнес має бути недопущеним до української землі. Прозорість ринку – це найкращий захист від тіньових схем. Сьогоднішній тіньовий ринок надає можливість тому, хто може собі дозволити найняти юристів або купити депутатів чи чиновників, і провести тіньові схеми на свою користь.

За умов справедливого проведення земельна реформа в Україні стане важливим фактором її розвитку та процвітання. Справедливий доступ громадян України до землі убезпечить державу, суспільство від збурень та потрясінь, забезпечить спокій та стабільний розвиток.

Очевидно, що подальших досліджень потребує механізм реалізації реформи, її організаційного, фінансового та кадрового забезпечення. Особливу увагу слід звернути на механізм першочергового та справедливого доступу до землі громадян України. Також потрібно передбачити можливість продажі землі українцям, які в різні часи вимушені були виїхати з України, але бажають повернутися на свою батьківщину. Необхідно відпрацювати систему податку на землю та їх збору з власників (особливо великих), контроль за цільовим та якісним використанням, що також стане важливим чинником справедливості, забезпечення інтересів як громадян так і держави.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення», від 20.09.2019 року.
2. Дубровик-Рохова Алла. «Україні потрібне чуття... Трампа»: Ерік РАЙНЕРТ – про алгоритм рішень, які зроблять нашу країну економічно сильною: «День», 17 жовтня 2017 року.
3. Зеленський виступив проти продажу землі іноземцям. – РБК-Україна, Новини. Економіка, 19.09.2019 р., <https://www.rbc.ua>.
4. Ерік Райнерт. Чому українці забули, як це – бути багатими і чим лікувати цю «амнезію»? «День» 27 жовтня 2015 року.
5. Коломойський І. Невдала земельна реформа призведе до «кривавої революції», – (AgroPolit.com (гаряча агрополітика), 15 серпня 2019 року.
6. Макиавелли Н. Государь / Николо Макиавелли; пер. с ит. М. Юсима. – СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2018. – 512 с.

Житар Максим Олегович
кандидат економічних наук, заступник директора
навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ТИПІВ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ЗАЛЕЖНО ВІД ВЛАСТИВОСТЕЙ ЇЇ ПОБУДОВИ ТА СПЕЦИФІКИ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗОВНІШНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Класифікацію типів фінансової архітектури залежно від властивостей її побудови та специфіки взаємодії із зовнішнім середовищем доцільно представити в наступному вигляді: (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація типів фінансової архітектури залежно від властивостей її побудови та специфіки взаємодії із зовнішнім середовищем

Критерій класифікації	Тип фінансової архітектури
за специфікою взаємодії із зовнішнім середовищем	відкрита закрита комбінована
за структурою будови	проста складна
за характером розвитку	стабільна трансформаційна
за ступенем організованості	організована неорганізована (дифузна)
за складністю поведінки	передбачувана перетворювальна
за характером зв'язків між складовими компонентами	детермінована стохастична
за характером структури управління	централізована децентралізована

За специфікою взаємодії із зовнішнім середовищем фінансова архітектура може бути поділена на: відкриту, закриту (замкнуту, ізольовану) і комбіновану. Такий розподіл пов'язано з її характерними ознаками: можливість збереження властивостей при наявності зовнішніх впливів. Якщо архітектура нечутлива до зовнішніх впливів її можна вважати закритою. В іншому випадку – відкритою.

Відкритою називається фінансова архітектура, яка взаємодіє із зовнішнім середовищем і є частиною всієї економічної архітектури національної економіки, пов'язана із середовищем певними комунікаціями, тобто мережею зовнішніх відповідних зв'язків. Виділення зовнішніх зв'язків та опис механізмів взаємодії «фінансова архітектура – зовнішнє середовище» включає не тільки внутрішні зв'язки між структурними компонентами, а й зовнішні зв'язки із середовищем як зовнішні комунікаційні канали, які

представляються вхідними та вихідними полюсами архітектури. У відкритій фінансовій архітектурі хоча б один компонент має зв'язок із зовнішнім середовищем, щонайменше, один вхідний і вихідний полюс, якими вона пов'язана з зовнішнім середовищем.

Закритою називається фінансова архітектура, яка не взаємодіє з середовищем або взаємодіє із середовищем певним чином. У першому випадку мається на увазі, що фінансова архітектура не має вхідних полюсів, в іншому – вхідні полюси є, але вплив середовища носить постійний характер і не змінюється у часі. Для закритої фінансової архітектури, будь-який її компонент має зв'язки тільки з іншими компонентами самої архітектури. Зрозуміло, закриті фінансові архітектури являють собою деяку абстракцію реальної ситуації, так як не можуть бути ізольовані від зовнішнього середовища.

Комбінована фінансова архітектура містить елементи відкритого і закритого типу, характеризується складністю їх комбінацій.

За структурою будови фінансова архітектура може бути простою і складною. Проста фінансова архітектура – архітектура, що не має розгалужених підпорядкованих рівнів, що складаються з невеликої кількості взаємозв'язків і невеликої кількості структурних компонентів, які слугують для виконання найпростіших функцій, в них не можна виділити ієрархічні рівні. Відмінною особливістю простої фінансової архітектури є детермінованість (чітка визначеність) будови, числа компонентів і зв'язків як усередині архітектури, так і з зовнішнім середовищем.

Складна фінансова архітектура – характеризується великою кількістю структурних компонентів і внутрішніх зв'язків, їх неоднорідністю і диференціацією, структурною різноманітністю, виконують складну функцію або низку функцій.

Як бачимо, з урахуванням сукупності вищезначених властивостей, фінансова архітектура представляє собою складну ієрархічну конфігурацію складових компонентів, тобто, вважаємо за необхідне, виділити окремо ознаки такої складності, зокрема:

1. структурна складність – визначається за кількістю компонентів архітектури, числу і розмаїтості типів зв'язків між ними, кількості ієрархічних рівнів і загальної кількості підпорядкованих рівнів архітектури. Тут, основними типами вважаються наступні види зв'язків: структурні, в тому числі, ієрархічні; функціональні; каузальні (причинно-наслідкові); інформаційні; просторово-часові;

2. складність функціонування (поведінки) – визначається характеристиками численних станів, правилами переходу зі стану в стан, взаємообумовлений вплив архітектури й зовнішнього середовища, ступенем невизначеності перерахованих характеристик і правил побудови;

3. складність вибору поведінки – в багатоальтернативних ситуаціях,

коли вибір поведінки визначається метою функціонування архітектури, гнучкістю реакцій на заздалегідь невідомі впливи середовища;

4. складність розвитку – визначається характеристиками еволюційних або стрибкоподібних процесів.

Таким чином, всі ознаки розглядаються у взаємозв'язку. Ієрархічна побудова характерна ознака архітектури, при цьому рівні ієрархії можуть бути як однорідні, так і неоднорідні. Для складної конфігурації фінансової архітектури притаманні такі чинники, як неможливість передбачити їх поведінку, різноманітність станів.

Список використаних джерел

1. Житар М. О. Сутність фінансової архітектури та її значення в теоретичній та практичній площинах сучасної фінансової науки // *Бізнес Інформ*, 2019. – № 7. – С. 8-13

2. Sosnovska O., Zhytar M. *Financial architecture as the base of the financial safety of the enterprise / Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 4 (2018) No. 4, Riga. – 2018. – P. 334-340.

3. Мельник В., Бичкова Н. *Фінансова архітектура національних корпорацій та її вплив на ефективність фінансової діяльності: монографія*. Тернопіль: Астон, 2012. – 244 с.

Чередніченко Юрій Васильович

кандидат економічних наук, доцент

ВНЗ «Національна академія управління»

Кадученко Сергій Олександрович

магістр 2-го року навчання, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Завдяки веденню бухгалтерського обліку відбувається узагальнення та систематизація інформації про діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, тоді як аудит покликаний підтвердити достовірність даних обліку або виявити упущення. З огляду на специфіку діяльності в тій чи іншій галузі національної економіки бухгалтерський облік та аудит можуть характеризуватися певними особливостями. Їх наявність у страховій галузі не є винятком. Об'єктивна необхідність узагальнення особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України пояснюється наступними чинниками:

– бухгалтерський облік і аудит відіграють роль важливих інструментів регулювання страхової галузі в контексті вимог до фінансової стійкості та надійності страховиків;

– дані бухгалтерського обліку і аудиту слугують базою для прийняття рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами інформації;

– специфічні характеристики бухгалтерського обліку та аудиту страхової діяльності лежать в основі багатьох програмних продуктів для автоматизації організації ведення страхового бізнесу, а відтак серед низки вимог до працівників страхової компанії висуваються ще й вимоги щодо знання відповідних особливостей;

– врахування специфічних характеристик бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях виступає необхідною передумовою для подальшого вдосконалення способів, методів і підходів до організації страхової діяльності.

В контексті останнього твердження, як правило, і розглядаються ті чи інші особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях. Натомість існує потреба в комплексному їх розгляді з урахуванням змін законодавства з переходом страховиків на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

У зв'язку з цим **мета статті** полягає у виявленні та узагальненні особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З огляду на те, що бухгалтерський облік і аудит організовується та здійснюється згідно з вимогами законодавчих актів, які досить часто удосконалюються через внесення змін до них, то відповідно при виявленні особливостей доцільним є дослідження безпосередньо останніх редакцій загальних і спеціальних документів щодо бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України, характеристику яких представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку та аудиту України*

№	Назва документу, джерело	Характеристика
1.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]	Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
2.	Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2]	Закон встановлює загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг. Містить положення щодо обліку в фінансових установах
3.	Закон України «Про страхування» [3]	Закон регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб. Містить положення щодо бухгалтерського обліку та аудиту звітності страховиків
4.	Закон України «Про аудиторську діяльність» [4]	Закон визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації

Продовження таблиці 1

5.	Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards, IFRS) [5]	Документи, прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО), якими визначено порядок складання фінансової звітності [1]. Стандарти, що були видані до 2001 р. називаються Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (International Accounting Standards, IAS)
6.	Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (International quality control, auditing, review, other assurance, and related services pronouncements) [6]	Стандарти, що підготовлені Радою з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (РМСАНВ), і видаються Міжнародною федерацією бухгалтерів (МФБ) та регулюють виконання завдань з аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, які здійснюються відповідно до Міжнародних стандартів
7.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» [7]	Положення Порядку поширюються на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми господарювання і форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством
8.	Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (Держфінпослуг) «Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків» [8]	Порядок визначає процедуру складання, термін подання до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, звітних даних щодо здійснення страхової діяльності
9.	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [9]	Застосовується підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (крім банків і бюджетних установ) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб

Складено автором з аналізу нормативно-правової бази

Критичний огляд вищезазначеної нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку та аудиту щодо страхових організацій України також лежить в основі дисертаційних досліджень, монографій та посібників із вказаних питань, зокрема слід виділити праці М.О. Белгородцевої, О.В. Бондаренко, О.О. Гаманкової, В.С. Леня [10], Я.Б. Федорової. Однак враховуючи зміну законодавства з переходом страховиків на застосування МСФЗ, важливого значення набувають останні публікації в наукових фахових періодичних виданнях (К.В. Бойко, О.Г. Софіюк) [11]. Без детального врахування галузевої специфіки питання обліку та аудиту за МСФЗ висвітлені у працях таких вчених як: Б.А. Засадний, Л.Г. Ловінська, О.О. Канцуров, В.Г. Швець [12] та інших.

Основними категоріями даного дослідження виступають «бухгалтерський облік» та «аудит», дефініції яких для цілей даної статті взято з відповідних законодавчих актів, використовуючи метод синтезу, з огляду зорієнтованості на конкретних суб'єктів господарювання, тобто страховиків, що відповідно до ст. 2 Закону України «Про страхування» визначаються як фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно

бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [3].

Враховуючи зазначене та визначення Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік у страхових організаціях розглядається як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність страхової компанії зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Метою ведення такого обов'язкового виду обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів страхової компанії. Слід зазначити, що фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник (грошова одиниця України), ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку [1].

Щодо аудиту страхових організацій, то враховуючи визначення Закону України «Про аудиторську діяльність» – це є перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності страхової організації з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України згідно з вимогами користувачів [4].

Головними джерелами інформації для дослідження особливостей бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України виступають загальні та спеціальні нормативно-правові акти у вказаній сфері. При цьому для вирішення поставлених у даній статті завдань використовується метод співставлення та порівняння окремих положень вітчизняних законодавчих актів між собою, а також з положеннями міжнародних стандартів фінансової звітності.

Для представлення прикладів інших країн, що використовують МСФЗ, взято узагальнені Міністерством фінансів України дані, що розміщені на спеціально створеному ним спеціалізованому інформаційному ресурсі щодо застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності, а саме: msfz.minfin.gov.ua [13; 14].

Для виділення певних груп особливостей щодо бухгалтерського обліку в страхових організаціях використано метод групування, а для формулювання висновків дослідження застосовується метод узагальнення.

Виклад основних результатів дослідження. Основні особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України впливають з вимог головних законодавчих актів та специфіки страхової діяльності.

Так, відповідно до ст. 7.3.1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» фінансова установа може

розпочати надання фінансових послуг, лише якщо: облікова і реєструюча системи відповідають вимогам, встановленим нормативно-правовими актами [2]. Тобто, належна організація системи обліку є необхідною умовою для діяльності фінансової установи, якою є страхова організація, оскільки вона надає страхові послуги, що належать до фінансових.

Згідно зі статтею 14 п. 4 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» страховики належать до установ, що зобов'язані не пізніше ніж до 30 квітня року, що настає за звітним періодом, оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану розміщення на власній веб-сторінці з опублікуванням у періодичних або неперіодичних виданнях [1].

З даної особливості та на підставі статті 8 п. 4 вищезазначеного Закону для страховиків впливає наступна особливість: для компаній, звітність яких повинна оприлюднюватися, заборонено використовувати таку форму організації бухгалтерського обліку як самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником організації. А дозволеними є наступні:

1) введення до штату посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

2) користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;

3) ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою [1].

До того ж, відповідно до статті 12-1 п. 2 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» страховики складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за МСФЗ, починаючи з 2012 р. [1]. Тобто, страхові організації вже не використовують національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) [15] при складанні звітності.

Приклади країн, в яких складають фінансову звітність за міжнародними стандартами представлено в табл. 2.

За даними табл. 2 чітко відслідковується тенденція до поширення використання МСФЗ не лише в країнах ЄС, а й в Канаді, Південній Кореї та країнах СНД.

Слід звернути особливу увагу на один з небагатьох галузевих міжнародних стандартів фінансової звітності «Страхові контракти», метою якого є визначення процесу підготовки фінансової звітності стосовно страхових контрактів суб'єкта господарювання, який випускає такі контракти, тобто страховика [5]. Враховуючи окремі положення даного стандарту та вітчизняних законодавчих актів, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

(Нацкомфінпослуг), надає деякі рекомендації страховим організаціям.

Таблиця 2

Перелік країн, що застосовують МСФЗ*

Країна	Рік прийняття МСФЗ на законодавчому рівні	Дата введення МСФЗ / в дію	МСФЗ для публічних компаній	Аудит звітності публічних компаній складеної за МСФЗ	МСФЗ для інших компаній
Австрія, Іспанія, Швеція	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	МСФЗ дозволені при складанні консолідованої звітності, заборонені для інших компаній
Бельгія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками та кредитними установами, дозволені для застосування іншими компаніями. Заборонені при складанні окремої звітності компанії
Білорусь	2007	2008	Обов'язкові для банків	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування банками
Велика Британія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування за винятком благодійних організацій
Вірменія	2008	2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені
Грузія	2005	2005-2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
Естонія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, дозволені для застосування всіма іншими
Індія	2010	2011-2014	В процесі змін	Необов'язковий	Заборонені
Італія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування за винятком деяких малих, страхових та компаній, діяльність яких регулюється державою
Казахстан	2002	2004-2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування банками, акціонерними товариствами та іншими суб'єктами суспільного інтересу
Канада	2006	2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені
Киргизстан	2002	2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
Латвія, Литва	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, заборонені для застосування іншими
Люксембург	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування у разі схвалення
Молдова	2008	2012	В перехідному періоді	Необов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами, заборонені для застосування іншими
Німеччина Угорщина	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені для застосування, також обов'язково складається фінансова

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Thessaloniki, 14-15 жовтня 2019 року*

					звітність за національними стандартами бухгалтерського обліку
Південна Корея	2006	2009-2011	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами і державними компаніями. Дозволені для застосування іншими
Польща	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками, дозволені при складанні консолідованої звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Дозволені при складанні окремої фінансової звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Заборонені при складанні фінансової звітності іншими компаніями
Португалія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками та фінансовими установами, дозволені для застосування іншими. Дозволені при складанні окремої фінансової звітності компаніями, які входять до групи компаній, що складають консолідовану звітність відповідно до МСФЗ. Заборонені для застосування іншими компаніями
Росія	2011	2012	В перехідному періоді	Необов'язковий	Дозволені для застосування паралельно з національними стандартами бухгалтерського обліку
Румунія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові при складанні консолідованої звітності банками, дозволені при складанні консолідованої звітності компаніями, які подали заявку на включення до лістингу або материнські компанії яких застосовують МСФЗ. Заборонені при складанні окремої фінансової звітності іншими компаніями
Сербія	2002	2004	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
Словаччина	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
Словенія	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування фінансовими установами. Дозволені для застосування іншими
США	2008	2011-2015	В перехідному періоді	Необов'язковий	Дозволені
Таджикистан	2002	2004-2006	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові
Хорватія	2007	2010	Обов'язкові	Обов'язковий	Обов'язкові для застосування всіма фінансовими установами та великими компаніями, дозволені для застосування іншими
Чеська Республіка	2002	2005-2007	Обов'язкові	Обов'язковий	Дозволені при складанні консолідованої звітності. Дозволені для застосування компаніями, що входять до групи компаній, яка складає консолідовану фінансову звітність
Японія	2009	2010	Дозволені	Необов'язковий	Заборонені

**Джерело: складено на основі [14]*

Із переходом страхових організацій на МСФЗ зберігається застосування плану рахунків бухгалтерського обліку для відображення господарських операцій і накопичення бухгалтерської інформації про страхову діяльність без обов'язковості використання Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 [9; 15].

У зв'язку з тим, що будь-яка проводка із використанням бухгалтерських рахунків складається на основі первинних облікових документів, які фіксують факт здійснення господарської операції [1, ст. 9.1], то відповідно і первинна документація для страхових компаній не втрачає своєї обов'язковості, незважаючи на те, що «МСФЗ прямо не передбачено та не дається переліку первинної документації й порядку проведення інвентаризації суб'єктами господарювання» [12].

Виходячи із специфіки страхової діяльності та відповідно до плану рахунків бухгалтерського обліку, лише для страховиків характерне використання наступних рахунків:

- 49 «Страхові резерви»;
- 76 «Страхові платежі» [9].

Міжнародні стандарти фінансової звітності не встановлюють стандартні форми звітності, однак регламентують види звітності, а також висвітлення та змістовне наповнення складових статей [10, с. 327; 11]. Так, МСБО 1 «Подання фінансової звітності» передбачає наступні види:

- а) звіт про фінансовий стан на кінець періоду;
- б) звіт про сукупні доходи за період;
- в) звіт про зміни у власному капіталі за період;
- г) звіт про рух грошових коштів за період;
- г) примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення [5]. Тобто в рамках міжнародних стандартів зростає вага облікової політики.

Закон України «Про страхування» також встановлює певні вимоги щодо бухгалтерського обліку в сфері страхової діяльності, на основі чого можна виділити три групи особливостей за напрямком регулювання (табл. 3):

Таблиця 3

**Вимоги щодо бухгалтерського обліку в сфері страхової діяльності
відповідно до Закону України «Про страхування»***

Напрямок регулювання	Особливості відповідно до положень Закону
Облік договорів і вимог (заяв)	<ul style="list-style-type: none"> – Страховики, які здійснюють страхування життя, зобов'язані вести персоналізований (індивідуальний) облік договорів страхування життя в порядку та на умовах, визначених Уповноваженим органом [3, ст. 16]; – страховики, які здійснюють страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, зобов'язані вести персоналізований (індивідуальний) облік договорів страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою в порядку та на умовах, визначених Уповноваженим органом спільно з центральним органом виконавчої

	<p>влади, що забезпечує формування і реалізує державну аграрну політику [3, ст. 16];</p> <p>– страховики зобов'язані вести облік договорів страхування і вимог (заяв) страхувальників щодо виплати страхової суми або страхового відшкодування за формою, яка забезпечить отримання інформації, необхідної для врахування при формуванні страхових резервів. Уповноважений орган може встановити порядок та форму ведення обліку договорів страхування і вимог (заяв) страхувальників щодо виплати страхової суми або страхового відшкодування [3, ст. 31]</p>
Облік страхових резервів	<p>– Страховики зобов'язані формувати і вести облік страхових резервів у порядку та обсягах, встановлених Законом «Про страхування», станом на кожен день. При цьому вони зобов'язані письмово повідомити Уповноважений орган про запровадження формування і ведення обліку визначених технічних резервів за видами страхування, іншими ніж страхування життя, не пізніше ніж за 45 днів до початку календарного року [3, ст. 31];</p> <p>– страховики, які мають право укладати договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, формують та ведуть облік страхового резерву збитків, які виникли, але не заявлені, та страхового резерву коливань збитковості в обов'язковому порядку [3, ст. 31];</p> <p>– окремий перелік резервів по медичному страхуванню, а також порядок їх формування та обліку може визначитися відповідними нормативно-правовими актами [3, ст. 31];</p> <p>– страховик зобов'язаний обліковувати кошти резервів із страхування життя на окремому балансі і вести їх окремий облік [3, ст. 31]</p>
Звітність	<p>Страховики зобов'язані щоквартально подавати Уповноваженому органу фінансову звітність та інші звітні дані за формою, встановленою Уповноваженим органом, затверджені власником (уповноваженим ним органом) страховика, а також давати на запити Уповноваженого органу необхідні пояснення щодо звітних даних [3, ст. 33];</p> <p>– страховики публікують свій річний баланс за формою і в порядку, встановленими Уповноваженим органом. Достовірність та повнота річного балансу і звітності страховиків повинна бути підтверджена аудитором (аудиторською фірмою) [3, ст. 34]</p>

**Джерело: складено на основі [3]*

За даними табл. 3, зокрема, виходячи з третьої групи особливостей можна зробити висновок, що вимоги до фінансової звітності страховиків встановлюються не лише на підставі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності», а й відповідно до вимог Закону України «Про страхування» і Уповноваженого органу, тобто йдеться про Розпорядження Держфінпослуг «Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків».

На практиці щодо аудиту складається ситуація, за якої достовірність річної фінансової звітності страховика за МСФЗ на вимогу акціонерів може підтверджуватися аудиторським висновком міжнародних аудиторських компаній (KPMG, Ernst&Young), а на вимогу законодавця – аудиторським висновком вітчизняних аудиторських компаній.

Слід зазначити, що обов'язковість зовнішнього аудиту для підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності страхових організацій впливає із ст. 8.1 Закону України «Про аудиторську діяльність», оскільки страховики належать до фінансових установ та інших суб'єктів господарювання, звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню [4].

До того ж аудиторський висновок (звіт) за підсумками аудиту річної

звітності небанківських фінансових установ повинен відповідати вимогам Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [15]. Вони не мають переважної сили над національними законодавчими чи нормативними документами, які регулюють аудит історичних фінансових звітів або завдань з надання впевненості щодо іншої інформації у конкретній країні та яких необхідно дотримуватися відповідно до національних стандартів країни [6]. Проте Рішенням Аудиторської палати України (АПУ) від 31.03.2011 № 229/7 дані стандарти прийняті як Національні стандарти аудиту [15]. При цьому:

- Міжнародні стандарти завдань з огляду (МСЗО) слід застосовувати під час огляду історичної фінансової інформації;

- Міжнародні стандарти завдань з надання впевненості (МСЗНВ) треба застосовувати під час завдань з надання впевненості, які не є аудитом або оглядом історичної фінансової інформації;

- Міжнародні стандарти супутніх послуг (МССП) необхідно застосовувати під час виконання завдань з підготовки фінансової інформації, завдань з виконання погоджених процедур та інших супутніх послуг. МСА, МСЗО, МСЗНВ та МССП разом називаються Стандартами завдань РМСАНВ;

- Міжнародні стандарти контролю якості (МСКЯ) слід застосовувати при наданні всіх послуг, на які поширюється дія Стандартів завдань РМСАНВ [6].

Висновки. Врахування специфіки страхової діяльності та положень нормативно-правової бази дало змогу виявити та узагальнити наступні особливості бухгалтерського обліку і аудиту в страхових організаціях України:

- належна організація обліку є необхідною умовою провадження діяльності фінансовою установою;

- наявність у вітчизняному страховому законодавстві трьох груп вимог щодо організації бухгалтерського обліку, зокрема, щодо: обліку договорів і заяв; обліку страхових резервів, а також формування та подання фінансової звітності;

- застосування МСФЗ замість вітчизняних НП(С)БО при складанні звітності для страхових організацій в Україні є обов'язковим і дана тенденція спостерігається не лише в країнах ЄС, а й в Канаді, Південній Кореї та країнах СНД;

- незважаючи на перехід страхових організацій України на МСФЗ обов'язковими для них залишаються складання первинних документів та застосування вітчизняного Плану рахунків бухгалтерського обліку із використанням характерних лише для страхової діяльності бухгалтерських рахунків (49 «Страхові резерви»; 76 «Страхові платежі»);

- необхідність урахування спеціальних вимог галузевого МСФЗ 4

«Страхові контракти»;

– поєднання дотримання вимог МСФЗ та положень вітчизняних нормативно-правових актів, зокрема щодо частоти подання звітності, формування та подання не лише повного комплексу фінансової звітності (стандартні форми яких не встановлені МСФЗ), а й повного комплексу спеціалізованих звітних даних страховика (стандартні форми встановлені Розпорядженням Держфінпослуг), які на практиці підтверджуються аудиторськими організаціями; України підлягає офіційному оприлюдненню [4].

До того ж аудиторський висновок (звіт) за підсумками аудиту річної звітності небанківських фінансових установ повинен відповідати вимогам Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [15]. Вони не мають переважної сили над національними законодавчими чи нормативними документами, які регулюють аудит історичних фінансових звітів або завдань з надання впевненості щодо іншої інформації у конкретній країні та яких необхідно дотримуватися відповідно до національних стандартів країни [6]. Проте Рішенням Аудиторської палати України (АПУ) від 31.03.2011 № 229/7 дані стандарти прийняті як Національні стандарти аудиту [15]. При цьому:

– Міжнародні стандарти аудиту, МСА (International Standards on Auditing (ISA)) слід застосовувати під час аудиту історичної фінансової інформації;

– страхові організації належать до категорії установ, що в обов'язковому порядку повинні оприлюднювати річну фінансову звітність разом з аудиторським висновком про її достовірність, і даній категорії установ заборонено використовувати таку форму організації бухгалтерського обліку як самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником організації;

– обов'язковість проведення аудиту річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності страхових організацій відповідно до положень Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, що за Рішенням Аудиторської палати України прийняті як Національні стандарти аудиту.

Особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях дуже пов'язані з етапами впровадження МСФЗ в українську практику. Так:

– до запровадження в Україні обов'язковості переходу страхових організацій на застосування МСФЗ у дослідженнях вчених мова йшла про гармонізацію положень вітчизняних ПСБО з міжнародними стандартами;

– в умовах переходу – праці присвячувалися специфіці першого застосування положень МСФЗ при складанні фінансової звітності;

– після переходу – в дослідженнях приділяється увага врахуванню при складанні звітності особливих вимог галузевого стандарту МСФЗ 4

«Страхові контракти» щодо оцінки адекватності визнаних страхових зобов'язань, необхідності класифікації страхових контрактів, що зазначається в обліковій політиці тощо.

В даній статті розглянуто в загальному основні особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України. Тоді як в подальших дослідженнях доцільним є підхід «від загального до конкретного», за якого в межах кожної виділеної особливості будуть покладені більш глибокі дослідження щодо удосконалення та перспектив розвитку обліку і аудиту в сфері страхової діяльності.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг Закон України від 12.07.2001 № 2664-III [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page>.

3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

4. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.

5. Міжнародні стандарти фінансової звітності від 01.01.2015 [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962.

6. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг у 2-х частинах, Ч. 1. – К.: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2013. – 1026 с.

7. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.

8. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків: Розпорядження Держфінпослуг від 03.02.2004 № 39 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04>.

9. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>.

10. Лень В.С. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посіб. – 2 вид., випр. / Лень В.С. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 584 с.

11. Бойко К.В. Особливості складання фінансової звітності страховими компаніями за міжнародними стандартами / Бойко К.В., Софіюк О.Г. // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Економічні науки. Серія "Облік і фінанси". – 2013. – Випуск 10 (37). – Частина 1. – С. 55-64.

12. Нормативно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності: [Монографія] / [О.О.

Канцуров, В.Г. Швець, Б.А. Засадний та ін.]; за заг. ред. Л.Г. Ловінської. – К.: ДННУ «Акад. фін. Управління», 2013. – 294 с.

13. *Щодо особливостей складання звітних даних страховиків у зв'язку з переходом на міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/files/MSFZ/osobluvska0312.pdf>.*

14. *Перелік країн, що застосовують МСФЗ [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України, Міжнародні стандарти фінансової звітності: [сайт]. – Режим доступу: <http://msfz.minfin.gov.ua/uk/IfrsOtherCountries/AboutIFRSInOtherCountries/Pages/ListCountriesUsingIFRS.aspx>.*

15. *Про визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України та оприлюднення інформаційного повідомлення щодо запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності та складання аудиторських висновків (звітів), які подаються до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, при розкритті інформації фінансовими установами: Розпорядження Нацкомфінпослуг від 20.11.2012 р. № 2316 [Електронний ресурс] // Проект document.ua: [сайт]. – Режим доступу: <http://document.ua/proviznannja-takimi-sho-vtratali-chinnist-dejakih-rozporjad-doc136887.html>*

Чередніченко Юрій Васильович

кандидат економічних наук, доцент

ВНЗ «Національна академія управління»

Мізіновська Катерина Вікторівна

магістр 2-го року навчання, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. За сучасних умов господарювання спостерігається посилення конкурентної боротьби та впливу глобалізаційних процесів на функціонування підприємств в усіх сферах діяльності. Це зумовлює об'єктивну потребу у використанні підприємствами дієвих інструментів для здійснення систематичного планування, аналізу, контролю і прогнозування змін власного фінансового стану. Одним із таких інструментів фінансового менеджменту, який ефективно зарекомендував себе у жорстких умовах ринкових відносин для розв'язання зазначених завдань, є бюджетування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження методологічних і прикладних засад бюджетування підприємств зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких особливо можна відзначити праці Р. Аккофа, І. Балабанова, Я. Догадайла, Р. Каплана, І. Немировського, В. Самочкіна, С. Онищенко, В. Савчука, О. Терещенка та інших. Теоретико-методологічні аспекти бюджетування в процесі реалізації

стратегії розвитку підприємства та процесно-орієнтованого управління досліджували М. Білик, М. Бойко, П. Дойль, Є. Добровольський, О. Кузьмін, Р. Науменко, В. Чубай, З. Шацька, ін. Ключові зовнішні і внутрішні чинники, що мають вплив при бюджетуванні, розглядалися Ю. Акчуріною, Р. Квасницькою, М. Макаренко, М. Ананською, М. Тарасюком тощо. Акцент на необхідність врахування ризиків бюджетування та особливостей управління ними зроблено в роботах Ж. Лисенко, Е. Юрія, М. Колісника, Г. Ларіонова, С. Колеснікова.

Разом з тим, високо оцінюючи значні досягнення в теорії та практиці бюджетного управління, змушені констатувати, що питання розгляду бюджетування як сучасного інструменту для розвитку та нарощення прибутковості підприємства опрацьовані недостатньо.

Цілі статті. Цілями статті є дослідження сутності бюджетування на підприємствах шляхом висвітлення дискусійних аспектів його наукового трактування, а також визначення принципів ефективного бюджетування через призму їх впливу на фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Бюджетування є складною економічною категорією, що відзначається різноманітними науковими підходами до її трактування. Нині наукове фінансово-економічне розуміння та трактування сутності терміну «бюджетування» є досить дискусійним (рис. 1).

Рис. 1. Ключові дискусійні аспекти трактування терміну «бюджетування»

Ряд вчених розглядає бюджетування як процес, що полягає у прийнятті управлінських рішень на основі розроблених бюджетів або безпосередньо стосується розробки бюджетів, їх формування та подальшого контролю виконання. Чимало науковців відносять бюджетування до складової частини фінансового планування підприємства, тоді як інші обґрунтовують більш широке бачення, досліджуючи бюджетування як окрему систему управління підрозділами господарюючого суб'єкта зі складними внутрішніми зв'язками. Деякі автори, думку яких ми поділяємо, вважають бюджетування управлінською технологією або інструментом, що передбачає формування

системи бюджетів підприємства і їх подальше використання для досягнення поставлених цілей та високих фінансового-економічних результатів підприємства з урахуванням впливу ендогенних та екзогенних факторів.

Базовою ланкою бюджетування на підприємстві є операційні бюджети, які трансформують та формалізують кількісні показники у вартісні й характеризують перспективні надходження і використання фінансових ресурсів підприємства. Основна частина операційних бюджетів прямо чи опосередковано впливає на кінцеві показники, й перш за все показники доходів, витрат та ефективності діяльності на кожному етапі фінансово-господарських процесів і структурних підрозділів підприємства. На підставі операційних бюджетів розробляються основні і фінансові бюджети, в яких відображується і формалізується вплив прийнятих рішень у виробничій, комерційній, інвестиційній діяльності підприємства на його активи, фінансові ресурси й фінансову стійкість протягом бюджетного періоду [9].

Застосування бюджетування довело свою ефективність в різноманітних розрізах управління підприємством з низки причин, зокрема [2]:

- в сфері фінансового менеджменту – це єдиний засіб, за допомогою якого можна заздалегідь сформувати досить чітке уявлення про структуру бізнесу підприємства, регулювати обсяг витрат у межах, що відповідають загальному припливу грошових коштів, визначити, коли і на яку суму має бути забезпечено фінансування;

- щодо управління комерційною діяльністю, то необхідність бюджетування змушує керівників систематично займатися маркетингом (вивчати свою продукцію і ринки збуту) для розробки більш точних прогнозів, що сприяє кращому знанню ситуації на підприємстві; визначати найбільш доцільні та ефективні комерційні заходи в межах, забезпечених наявними ресурсними можливостями для їх здійснення;

- щодо організації загального управління підприємством, то бюджетування чітко визначає значення і місце кожної функції (комерційної, виробничої, фінансової, адміністративної і т.д.), що здійснюється на підприємстві, і дозволяє забезпечити належну координацію діяльності всіх служб управління підприємством, змушує ці служби діяти спільно для досягнення затверджених у бюджеті результатів;

- щодо управління витратами – бюджетування сприяє більш економічному витрачанням засобів виробництва, матеріальних і фінансових ресурсів і забезпечує контроль витрат залежно від тієї певної мети, для якої вони виробляються, відповідно до отриманих від керівництва дозволами;

- щодо загальної стратегії розвитку підприємств – бюджетування є засобом кількісної оцінки діяльності, незалежної від емоційного сприйняття керівників, що безпосередньо відповідають за досягнення поставлених цілей, і сигналізує керівництву підприємства про несприятливі зміни ситуації шляхом повідомлення про відхилення фактичних результатів від прогнозних

показників.

На нашу думку, досягнення таких високих кінцевих результатів за допомогою використання бюджетування як інструменту управління матиме наслідком нарощення прибутковості підприємства за умови дотримання на практиці науково-обґрунтованих принципів, що розглянуті у табл. 1.

Таблиця 1

Принципи бюджетування

Принцип	Сутність принципу бюджетування
Цільовий характер та пов'язаність зі стратегією підприємства	Передбачає формування бюджетів на основі конкретних управлінських цілей, зокрема, узгодження стратегічних цілей з показниками довгострокових планів і короткострокових бюджетів підприємства
Часової визначеності / періодичності	Означає, що бюджети повинні відноситись до визначеного періоду часу, а бюджетний період повинен мати визначені часові межі.
Багатоваріантності / сценарного підходу	Процес бюджетування потребує розгляду кількох можливих варіантів розвитку ринкових і виробничих ситуацій, що матиме наслідком розробку різних сценаріїв кінцевих фінансово-економічних результатів підприємства з врахуванням ризиків
Повноти	Виконується, якщо всі операції, що призводять до руху фінансових ресурсів і впливатимуть на фінансові результати підприємства, відображені в бюджетах.
Невідривності з системою управлінського обліку	Полягає у тому, що бюджетування і система управлінського обліку підприємства повинні бути зв'язані між собою нормативними показниками.
Декомпозиції	Означає, що кожен бюджет нижчого рівня є деталізацією бюджету більш високого рівня (бюджети цехів є «вкладеними» у зведений бюджет виробництва, часткові бюджети в розрізі статей затрат конкретизують бюджет виробництва тощо).
Відповідальності та виокремлення ЦФВ у фінансовій структурі підприємства	Базується на необхідності правильного виділення центрів фінансової відповідальності підприємства, за якими закріплюються показники ефективності, що підвищує фінансову прозорість і контроль операцій. Грошові потоки слід відображати відповідно до їх видів і джерел виникнення, завдяки чому можна проконтролювати рух грошових коштів у розрізі окремих ЦФВ.
Єдності та пов'язаності планових показників	Втілюється шляхом додержання єдності планових і фактичних форм бюджетів, а також співпадання форматів бюджетів і звітів за ними.
Відповідність планових показників наявним ресурсам підприємства	Заплановані кінцеві фінансово-економічні результати діяльності повинні бути досяжними, що ґрунтується на чіткому визначенні ресурсних можливостей підприємства (в тому числі залучених джерел фінансових ресурсів) та економічному їх витрачанні
Релевантності, достовірності та кодування інформації	Важливо враховувати всю основну інформацію, яка може вплинути на фін. результат і фін. потік і фінансовий стан підприємства. Також слід присвоювати кожній операції визначений код, що полегшуватиме проведення оперативного план-факт аналізу виконання бюджетів.
Безпеки інформації	Реалізується шляхом обмеження доступу окремих користувачів до ключових інформ. потоків, що зменшуватиме ризик виникнення помилок і відхилень в результаті впливу людського фактору.
Автоматизації процесу бюджетування	Реалізується за допомогою використання сучасних інформаційних систем, що підвищує прозорість та точність процесу бюджетування.
Чіткості та стимулювання до виконання	Передбачає, що бюджети повинні складатися таким чином, щоб усі задіяні в їх виконанні особи чітко уявляли завдання, які перед ними ставляться, та мали стимули до їх виконання.

Складено на основі [1; 3; 4; 5; 6; 8; 10; 11]

Разом з тим, варто відмітити певну суперечність щодо різного бачення науковцями необхідності централізації бюджетування (здійнюється з єдиного центру, а всі грошові надходження повинні служити для покриття всіх вихідних грошових потоків) або, навпаки, уникнення надмірної централізації управлінських рішень (за виключенням випадків перебування підприємства у кризовому стані). Очевидно, що вирішення даного питання тісно пов'язане з загальною організаційною структурою підприємства та обраною політикою управління фінансовими потоками в цілому.

Загалом, дотримання розглянутих принципів дозволить уникнути типових помилок, забезпечить найбільш раціональне використання наявних ресурсів і виконуватиме превентивну функцію щодо можливого деструктивного впливу середовища на фінансово-господарську діяльність підприємства.

Наведений у табл. 1 перелік принципів не претендує на вичерпність, адже відбувається безперервний розвиток методологічних та прикладних підходів щодо здійснення бюджетування найбільш ефективним чином.

Серед таких новітніх тенденцій – поступове оновлення традиційного бюджетування і перехід до стратегічного планування, в рамках якого виділяються такі різновиди як «просунуте бюджетування» (Advanced Budgeting) і «за рамками бюджетів» (Beyond Budgeting). «Просунуте бюджетування» не відкидає сам інструмент бюджетування, а підкреслює необхідність розробки бюджетів на основі стратегічних цільових показників.

При цьому передбачається безперервне складання і коригування бюджетів, уніфікація форм, процедур і регламентів та використання сучасного програмного забезпечення, що дозволяє підприємству відповідно до змін оцінювати свою релевантність в більш короткі терміни. В результаті застосування технології «за рамками бюджетів» наскрізний консолідований бюджет перетворюється у фінансовий план, значна частина якого складена модельним способом і може бути оперативно перерахована для покращення потенціалу росту ефективності і прибутковості. Таким чином, підприємство має можливість щомісяця оновлювати і оптимізувати план реалізації залежно від поточної ринкової ситуації. Процедури фінансування організаційних проектів працюють усередині планового періоду, а не раз на рік [7].

Висновки. Отже, раціональне управління розвитком підприємства нині слід здійснювати за допомогою бюджетування – сучасного інструменту управління на операційному, тактичному та стратегічному рівнях, що має значний вплив на постановку цілей та розробку заходів для досягнення високих фінансово-економічних результатів підприємства, забезпечуючи прогнозоване ресурсне підґрунтя їх отримання.

Список використаних джерел

1. Бадокіна Е.А. Бюджетирование / Е.А. Бадокіна, Н.В. Ружанская. – Сыктывкар: Изд-во СыктГУ, 2002. – 170 с.

2. Безрукова Т.Л. Основные аспекты формирования бюджета организации / Т.Л. Безрукова, Е.А. Сергеева, М.А. Пожидаева // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2014/607/3007>
3. Волкова О.Н. Управленческий учет: учебн. / О. Н. Волкова. – М.: ТК Велби: Издательство «Проспект», 2006. – 472 с.
4. Догадайло Я.В. Теоретичні основи бюджетування на підприємстві / Я.В. Догадайло // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/202.pdf>
5. Дмитриев А.Е. Бюджетное управление: типичные ошибки / А.Е. Дмитриев // Экономика. Финансы. Управление. – 2007. – № 10. – С. 91-99.
6. Макаров Д.В. Построение системы внутрифирменного бюджетирования (на примере мебельной подотрасли Калининградской области): автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. экон. наук: 08.00.10 / Д. В. Макаров. – СПб, 2009. – 16 с.
7. Медвідь Л. Роль бюджетування в управлінні торговельним підприємством / Л. Медвідь, Д. Хариневич-Яворська // Міжнар. зб. наук. пр. «Економічний дискурс». – 2014. – Випуск 3. – С. 146-149.
8. Мухина Е.Р. Теоретические аспекты бюджетирования как элемента ресурсного обеспечения управленческого учета / Е.Р. Мухина // Вестник Пермского университета. – Серия «Экономика». – 2014. – Вып. 1 (20). – С. 70-76.
9. Онищенко С.В. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: 08.04.01 / С.В. Онищенко. – Київський національний економічний університет, Київ, 2003. – 16 с.
10. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібн. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
11. Шадрин С.Н. Бюджетирование в системе управления сельскохозяйственным предприятием: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Шадрин С. Н. – М., 2005. – 156 с.

Штулер Ганна Гордіївна

старший викладач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ У МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ ВИМІРІ

Трансакційні витрати – це витрати, котрі здійснюються господарюючими суб'єктами на всіх стадіях здійснення виробничої діяльності. Прикладами ми тансакційних витрат є витрати на дослідження та вивчення ринку для укладення найбільш вигідної угоди, пошук партнерів та і збір інформації про них, проведення переговорів, юридична експертиза контрактів, банківське обслуговування (отримання кредитів, відкриття рахунків, конвертація, грошові трансфери і т.п.), використання послуг аудиторських, транспортно-логістичних, юридичних компаній, участь в судових розглядах тощо.

Такого роду діяльність може вимірюватися значними сумами та супроводжуватися значними розмірами витрат. Тому виникла потреба в

окремому її обліковуванню та в економічний аналіз було введено поняття трансакційних витрат [6].

В рамках сучасної економічної теорії трансакційні витрати отримали доволі багато трактувань, іноді навіть доволі протилежних. Однак найвдалішим є трактування, коли під трансакційними витратами розуміють ресурси підприємств, які витрачаються на супровід та здійснення господарської діяльності. Їх особливістю є те, що їх не включають до витрат, що спрямовані безпосередньо на виробництво економічних благ, але їх наявність щоб забезпечує успішну реалізацію всього процесу.

В економічній літературі найбільш широко поширена наступна типологізація трансакційних витрат [5]:

1. *витрати пошуку інформації* – включають витрати на пошук інформації про потенційного партнера і про ситуацію на ринку, а також втрати, пов'язані з набуттям ексклюзивної інформації;

2. *витрати вимірювання* – стосуються витрат, необхідних для перевірки якості товарів і послуг;

3. *витрати ведення перемовин* – включають витрати на здійснення перемовин про умови співпраці;

4. *витрати специфікації і витрати прав власності* – включають витрати на судові розгляди, арбітраж; відновлення порушених прав, тощо.

Інформаційною базою для розрахунку рівня трансакційних витрат можуть виступати дані статистичних служб, фінансові показники підприємств. [1].

Виокремлюють два підходи до вимірювання трансакційних витрат: макроекономічний і фінансовий [3].

Для оцінки трансакційних витрат на макроекономічному рівні Дж. Уолліс і Д. Норт запропонували використовувати поняття трансакційного сектору, тому величина трансакційних витрат може бути визначена часткою трансакційного сектору у ВВП, а їх динаміка – шляхом зіставлення темпів зростання.

Суть фінансового підходу полягає у тому, що джерелом інформації про трансакційні витрати служить фінансова звітність [3]. Застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності робить можливим на всіх підприємствах використовувати фінансовий метод обчислення трансакційних витрат. В той же час варто враховувати, що арсенал методів поліпшення показників звітності не дозволяє повною мірою використовувати офіційні дані про витрати організацій для аналізу рівня трансакційних витрат. Тому будь-які дослідження на основі офіційної звітності про витрати підприємств можуть мати значну похибку.

Однією з причин зростання трансакційних витрат в економіці будь-якої держави є неефективність регулювання господарської діяльності [2]. Операції з ліцензування, сертифікації, отримання дозволів та погоджень,

експортно-імпорتنі процедури, митне оформлення проявляється в зростанні вартості трансакційних витраті, відповідно, собівартості продукту трансформаційного сектору. Чим більшою є кількість встановлених бар'єрів, тим вище рівень трансакційних витрат в економіці.

Список використаних джерел

1. Тухбатов, Р.Р. Влияние информационных технологий на структуру трансакционных издержек [Электронный ресурс] / Р.Р. Тухбатов //
2. Трансакционный сектор Узбекистана: работает ли он на углубление структурных преобразований и повышение конкурентоспособности экономики? [Электронный ресурс] // Центр макроэкономических исследований Узбекистана. – Режим доступа: http://www.cer.uz/upload/iblock/9d4/awdsjecf_alxnieovdjrwtlkwbkgnjsjcoijg%20zsgfkvstgeub%20jscvaxshdtgfaqvtmqyuc%202.pdf. – Дата доступа: 25.01.2016.
3. Экономические науки. – 2007. – № 4(29). – Режим доступа: http://ecs.n.ru/files/pdf/200704/200704_169.pdf. – Дата доступа: 25.01.2016.
4. Гареев, Б.Р. Учет и анализ трансакционных издержек [Электронный ресурс] / Б.Р. Гареев, И.Р. Галимов // Аудит и финансовый анализ. – 2013. – № 1. – Режим доступа: http://www.auditfin.com/fin/2013/1/2013_I_10_12.pdf. – Дата доступа: 25.01.2016.
5. Шакиров, Н.Ш. Теория и методология оценки структуры трансакционных издержек [Электронный ресурс] / Н.Ш. Шакиров // Актуальные проблемы экономики и права. – 2010. – № 1. – Режим доступа: <http://dSPACE.ieml.ru/bitstream/handle/11435/979/.pdf?sequence=5>. – Дата доступа: 25.01.2016.
6. Васильцова, В.М. Институциональная экономика: учеб. пособие: стандарт третьего поколения / В.М. Васильцова, С.А. Тертышный. СПб.: Питер, 2014. – 256 с.

Штулер Юдіта Юрїївна

Аспірант PhD програми за спеціальністю 051 «Економіка»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В сучасних геополітичних процесах принципово важливого значення набувають питання забезпечення інформаційної безпеки та розробки інноваційних технологій систем захисту, які б змогли забезпечити гідну інтеграцію України у світове інформаційне співтовариство

Проблематика забезпечення безпеки інформаційних відносин багатоступенева, передбачає вирішення цілого спектру завдань, що стосуються реформування та вдосконалення нормативно-правового регулювання, оптимізації інформаційних мереж і потоків, забезпечення загальнодоступності державних інформаційних ресурсів, відкритості та прозорості в діяльності органів державної влади, комерційних,

некомерційних структур, окремих громадян.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку назріла об'єктивна необхідність створення єдиного інформаційного простору, що забезпечує своєчасну, всебічну інформаційну безпеку, захист від комп'ютерного тероризму і тероризму взагалі, соціально-економічну стабільність підприємств і, суспільства в цілому від різних загроз. Тому першочерговими питаннями, які мають бути вирішеними на мікро- і макrorівні є такі:

- вивчення сучасного стану рівня інформаційної безпеки;
- виявлення спільних та відмінних особливостей інформаційних відносин на підприємствах;
- дослідження взаємозв'язків кожної складової інформаційної безпеки;
- аналіз існуючих методів забезпечення безпеки інформаційних потоків у господарських системах;
- дослідження особливостей інформаційних потоків у сучасному інформаційному середовищі;
- виявлення передумов виникнення інформаційних ризиків;
- виявлення проблем організації і захисту інформаційних потоків у сучасному інформаційному середовищі підприємства.

Дослідження стану забезпечення безпеки інформаційних відносин на підприємствах дає змогу дійти наступних висновків:

1. Здатність підприємства до виявлення та виконання антикризових заходів є індикатором його економічної безпеки.
2. Складність аналітичного забезпечення обумовлено функціонуванням підприємства в умовах динамічного розвитку та постійного зростання об'єму інформації.
3. Дає змогу вчасно дослідити тенденції розвитку як позитивного, так і негативного характеру.

Аналітичне забезпечення обумовлюється особливостями суб'єкта господарювання, його галузевою специфікою, встановленим терміном реалізації оцінки, реальністю забезпечення необхідною інформацією, рівнем володіння аналітичними методами тощо.

Адже, діяльність будь-якого підприємства незалежно від галузі та виду діяльності потребує захисту інформації. Абсолютно всі сфери господарювання в умовах глобалізаційних перетворень та викликів зумовлених піддаються ризикам атак, щодо інформації яка є на підприємстві. Інтересом для конкурентів та контрагентів підприємства може виступати інформація щодо режиму поставок сировини та матеріалів; переліку постачальників; банківських рахунків; заробітних плат та особистих даних працівників, технології виробництва тощо. Відповідно перед керівництвом постає питання щодо нівелювання ризиків та можливих викрадень та

пошкодження інформації щодо діяльності підприємства. формуванні ефективної системи аналізу підприємства. Особливої актуальності набуває питання забезпечення захисту економічної інформації на підприємстві, котрий необхідно побудувати у відповідності до цілей і стратегії діяльності.

Зважаючи на це, порушена проблематика є особливо актуальною та своєчасною в умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. Ананский С. В. Защита информации – основа безопасности бизнеса, журнал «Бизнес и безопасность». – 2009. – С. 18.
2. Бродська Д. В. Оцінка продуктивності підприємства як складова системи забезпечення його ефективного функціонування / Д. В. Бродська [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201264/brodaska.html>
3. Пуцентейло П.Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства / П.Р. Пуцентейло // Сталій розвиток економіки. – 2015. – № 1. – С. 168-174.
4. Штулер І.Ю. Інноваційне керування в умовах глобальної диспропорційності та трансформаційності національних економік / І.Ю. Штулер // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2017. – №19. – С. 331-336

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Баула Олена Вікторівна
*кандидат економічних наук., доцент
кафедра міжнародних економічних відносин
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна*

НАРОЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

За умов глобалізації світогосподарських зв'язків особливо важливим для позиціонування країни на світовому ринку високотехнологічних товарів і послуг є міжнародне партнерство, залучення зарубіжних інвесторів до розвитку вітчизняної інноваційної сфери та використання можливостей міжнародної співпраці, в тому числі і в науковій сфері.

ЄС при формуванні стратегії міжнародної інноваційної співпраці спирається на диференційований підхід щодо фінансування проектів відносно «третіх» країн. Так, з 2015 р. Україна стала асоційованим членом Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», участь у якій надало однакові права вітчизняним та європейським партнерам, зокрема впливати на формування її положень. Крім цього Україну визнано єдиним стратегічним партнером ЄС серед країн Східної Європи та однією з одинадцяти провідних країн світу зі значним науковим потенціалом, а також надано статус ключового стратегічного партнера ЄС у програмі «Горизонт 2020» [2].

Діагностику та рейтингування країн ЄС за рівнем інноваційного розвитку здійснюють за інноваційним табло (EIS) – це комплекс показників науково-технічної та інноваційної діяльності, які є базою для розрахунку зведеного індексу інновацій для окремої країни. У 2016 р. зростання рівня показників в Україні спостерігалось за 4 групами: «людські ресурси», «дослідницькі системи», «інтелектуальні активи» та «економічний ефект». Однак, навіть в цих групах деякі показники погіршилися порівняно з 2015 р. Найбільше знизилась значення показників «Витрати на інновації, не пов'язані з дослідженнями та розробками» на 6,5% та «Частка інноваційної продукції» на 5,2%. Лише за одним показником з 25 аналізованих Україна має рівень вищий, ніж в цілому по країнам Європейського союзу. Це «Відсоток населення віком 30-34 роки, які мають завершену вищу освіту». Значення інноваційного індексу у рейтингу «European Innovation Scoreboard 2017» погіршилося порівняно з 2016 р. на 4,2 (28,9 пунктів при середньому

значенні по ЄС 102 пункти) [1, с.312; 4].

За рівнем інноваційної активності країни в інноваційному табло поділяються на 4 групи: лідери інновацій, сильні, помірні та скромні інноватори. Найвищий рівень інноваційної активності у 2017 р. мала Швейцарія (164,6 бали), найнижчий – Україна (28,9 бали) [3].

Низький рівень інноваційного розвитку економіки України відносно країн ЄС пояснюється консервацією застарілої структури виробництва, що нівелює інноваційний розвиток економіки. Негативний вплив на рівень інноваційності вітчизняної економіки здійснила світова економічна криза, яка вимагала адекватних заходів економічної політики, в першу чергу, у виробничій та соціальних сферах.

Стримуючими чинниками інноваційності вітчизняних підприємств, окрім вище зазначених, є недостатність власних джерел фінансування, зниженням рівня довіри інвесторів через складну політичну ситуацію в країні, зростанням вартості кредитних коштів, неможливістю оформлення довготермінових позик, відсутністю заходів стимулювання впровадження інновацій на виробництві, незначною кількістю власних інноваційних продуктів та зростанням вартості закордонних через знецінення національної валюти, недоліки у законодавчій базі – їх нескоординованість та у більшості випадків невідповідність економічній ситуації в країні. Окрему сферу проблем становить військовий конфлікт на Сході, анексія півострова Крим, зростання видатків з бюджету на армію та озброєння. Паралельно відбувається нарощення інноваційного розвитку саме у військово-промисловій сфері, зокрема активізувались дослідження щодо покращення якості броні, використання безпілотних апаратів, удосконалення зброї.

Одним з найбільш ефективних інструментів формування висококонкурентної національної економіки є використання інноваційних продуктів для модернізації технологічної бази виробничих підприємств, а саме налагодження тісного взаємозв'язку між розробками науковців та отриманням реального корисного ефекту від використання їх при модернізації технологій виробництва. Ще однією гострою проблемою вітчизняної економіки є формування практичних навичок та вмінь інженерно-технічних та робочих кадрів.

Підготувати висококваліфікованого працівника без постійної співпраці з реальним виробництвом та потенційними роботодавцями неможливо. Однак в Україні склалась парадоксальна ситуація – підприємства не мають бажання, подекуди і можливості, брати участь у формуванні практичних знань студентів, узгодження їх теоретичних знань до реального виробничого процесу.

Незважаючи на усі проблемні моменти у інноваційній діяльності України, варто наголосити на значному потенціалі у даній сфері. А саме: наявність розгалуженої мережі наукових установ та досить потужний

науковий потенціал, розробка унікальних технологій у сфері ядерної фізики, літакобудування, ракетно-космічної сфери, створення нових матеріалів і т.п.

Зважаючи на вище викладене, вважаємо за можливе окреслення пріоритетів нарощення інноваційного потенціалу як на мікро- так і на макрорівнях в Україні:

- захист інтелектуальної власності згідно світових стандартів;
- формування високоефективного ринку інноваційної продукції;
- введення держзамовлення на інноваційні товари;
- цілеспрямована підготовка кадрів зі створення інноваційних продуктів та з координації і організації інноваційної діяльності на підприємствах;

- створення керованої інноваційної моделі розвитку країни шляхом затвердження національних пріоритетів, на основі яких необхідно започаткувати стратегічні програми розвитку, які об'єднують власні наукові розробки, кадровий супровід, вітчизняний виробничий сектор і бізнес тощо.

Одночасно з отриманням позитивних ефектів суб'єктами реального виробничого сектору від впровадження інновацій, нові горизонти відкриватимуться перед науково-освітніми закладами, які отримають додаткові джерела фінансування для модернізації матеріально-технічної бази, заохочення наукових працівників, зростання наукового рівня розробок через створення можливостей їх апробації та точнішого врахування вимог сучасного ринку. Використання показників інноваційного табло дасть змогу окреслити найбільш перспективні напрями нарощення інноваційної діяльності України та отримати високі показники у рейтингу країн ЄС. Це однозначно позиціонуватиме Україну як інноваційно перспективну країну та сприятиме залученню додаткових фінансових ресурсів для нарощення інноваційного розвитку.

Отже, розвиток інноваційної діяльності та запровадження інноваційних продуктів на підприємствах позитивно вплине на економічний розвиток не лише підприємства, а також і регіону, що за умов децентралізації влади сприятиме зростанню його конкурентоспроможності в межах країни та підвищенню інвестиційної привабливості країни загалом.

Список використаних джерел

1. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.*

2. *Україна добре інтегрована в «HORIZON-2020» і вже визначено потрібні кроки для приєднання до наступної програми «HORIZON-EUROPE» – спільний комітет Україна – ЄС. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ukrayina-dobre-integrovana-v-horizon-2020-i-vzhe-viznachenopotribni-kroki-dlya-priyednannya-do-nastupnoyi-programi-horizon-europe-spilnij-komitet-ukrayina-yes> (дата звернення: 30.09.2019).*

3. *EU Law and Publications. URL: <https://publications.europa.eu> (дата звернення: 02.10.2019).*

4. *Innovation Union Scoreboard 2018. URL: https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en (дата звернення: 30.09.2019)*

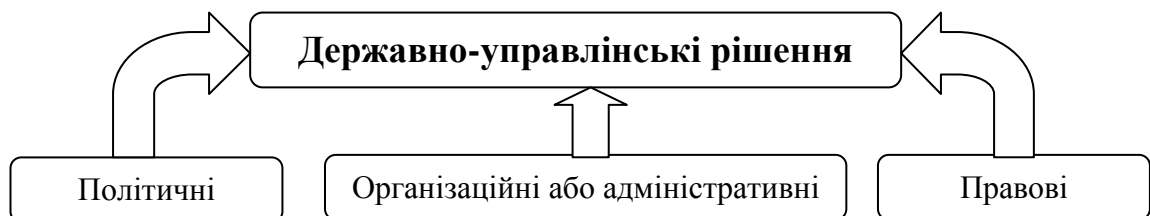
Єрохін Сергій Аркадійович
доктор економічних наук, професор
Ректор ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

СИСТЕМА ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ЗАХОДІВ ЗАДЛЯ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Держава регулює інноваційний процес через систему органів задовольняючи потреби в інноваційному розвитку як держави так і суспільства. До основних функцій держави у сфері інноваційно-технологічного розвитку виділяють такі як: розробка та реалізація державних стратегій, внутрішньої та зовнішньої політики, правове визначення і регулювання відносин, формування та реалізація державного бюджету тощо [1, с. 7].

Україна для регулювання інноваційно-технологічного розвитку, застосовує систему державно-управлінських заходів, вирішуючи проблеми і нівелюючи перепони, що виникають на шляху інноваційних структурних перетворень.

Залежно від сфери виділяють групи державно-управлінських рішень, що наведені на рис. 1.

Охарактеризуємо наведені на рис 1. державно-управлінські рішення:

- **політичні державно-управлінські рішення.** Державне управління здійснюється шляхом дотримання та реалізації рішень у формі доктрин, концепцій, стратегій, державних програм та проектів, державного бюджету, формування та реформування системи державної влади, державних програм та державної політики та життя суспільства;

- **правові державно-управлінські рішення.** Державне управління здійснюється шляхом дотримання Конституції, законів, міжнародних угод та договорів, указів Президента, постанов ВРУ та КМУ, розпоряджень, наказів керівників центральних органів виконавчої влади, державних та галузевих стандарти тощо;

- **організаційні або адміністративні державно-управлінські рішення.** Державне управління здійснюється шляхом дотримання та

реалізації положення про центральні органи державної влади, доручень, вказівок, протоколів нарад, інструкцій та інші організаційно-субординаційних та організаційно-координаційних рішень, а також заходів вищих і центральних органів державної влади.

Комплексне державне управління інноваційною сферою повинно орієнтуватися на результат, включати державно-управлінські заходи наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Державно-управлінські заходи прямої та непрямой дії

<i>Прямой дії</i>	<i>Непрямой дії</i>
<ul style="list-style-type: none">- бюджетне фінансування;- цільові державні програми;- ресурсне забезпечення;- створення та обслуговуючої інфраструктури;- державні замовлення (контракти на проведення НДДКР);- створення науково-технічних зон зі спеціальним режимом інноваційно-інвестиційної діяльності тощо.	<ul style="list-style-type: none">- податкове регулювання (пільги для інвесторів);- субсидування;- створення нормативно-правової бази, націленої на захист прав інтелектуальної власності (авторських прав);- створення соціальної інфраструктури;- міжнародне співробітництво;- пільгове кредитування;- страхування інвестицій тощо.

Всі перелічені заходи державного управління здійснюються відповідно до напрямів, прописаних в основних нормативних і законодавчих документах.

Список використаних джерел:

1. Бакуменко В.Д. Державно-управлінські рішення : Навчальний посібник / В.Д. Бакуменко // К. : ВПЦ АМУ, 2012. – 344 с.
2. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки: Навч. посібник / За заг. ред. В. Є. Новицького. – К.: КНТ, 2008. – 360 с.
3. Козоріз М.А. Формування і розвиток інноваційної інфраструктури України: окреслення проблем і шляхів їх подолання / М.А. Козоріз, О.Б. Жихор // Економіка промисловості. – 2009. – № 3. – С. 111-115.
4. Михайловська О. В. Вплив глобалізації інформаційного простору на розвиток міжнародних інноваційно-інвестиційних процесів: монографія / О. В. Михайловська. – К. : Дакор, 2009. – 424 с.

Штулер Ірина Юріївна
*доктор економічних наук, професор
Проректор з наукової роботи
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ПОШУК ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ З ПОЗИЦІЙ ГОМЕОСТАЗИСУ

Кінець 20 століття для світової економічної системи ознаменувався трансформаційними перетвореннями. Економіка будь-якої країни відчуває негативний вплив кон'юктурних коливань. Такий процес не дозволяє в повній мірі використовувати національні ресурси і вони виявляються незатребуваними. На макрорівні це проявляється, як правило, в збільшенні чисельності безробітних і зменшенні коефіцієнта завантаження виробничих потужностей. У періоди економічних криз надлишок ресурсів досягає особливо вражаючих розмірів, а виробнича система працює на півсилу. Такий стан речей вимагає пошуку нових ідей розвитку національних економік та прийняття відповідних управлінських рішень. Їх осмислення зосередило увагу науковців на встановленні якісних змін, що формуються на першопочаткових етапах економічного зростання і необхідності структурних перетворень, які екзистують до економічного розвитку та зростання.

Глобалізаційні процеси призвели до інтеграції практично у всіх сферах суспільства: економічній, соціальній, політичній, культурній тощо. Швидкоплинні зміни ключових показників та екстенсивний розвиток глобального середовища змушують більшу увагу звертати на пошук нових ідей розвитку національної економіки з позицій гомеостазису, як на національному рівні так і у глобальному вимірі.

Це в свою чергу обумовило необхідність вирішення важливої проблеми – пошуку інноваційних моделей розвитку національної економіки з позицій гомеостазису.

Історичні традиції в розвитку національних господарств та існуючий економічний потенціал визначають розкид ідей через синтезування елементів різних моделей економічного розвитку.

У попередніх дослідженнях доведено, що ідея розвитку національної економіки з позицій гомеостазису полягає у пошуку ефективного поєднання внутрішніх та імплементованих механізмів та відповідних інструментів та методів. Важливо, щоб модель розвитку національної економіки з позицій гомеостазису було враховано при створенні комплексної системи забезпечення цілісності існування та безпеки національної економіки в залежності від характеру впливу зовнішнього середовища. Розуміння цього

взаємозв'язку дає змогу зробити наступні висновки:

- споживацький підхід до національних багатств, світові економічні дисбаланси та кризові ситуації у національних економіках спонукають до пошуку нових ідей економічного розвитку;
- в трансформаційному полі різноманітних економік світу здійснюється новий виток реприватизації, в результаті якого відбувається зниження рівня конкурентоспроможності та привабливості бізнесу для потенціальних інвесторів, посилюються процеси бюрократизації та корупції, що призводить до порушення механізмів державного та корпоративного управління, наростає відчуження від економік розвинених країн;
- історичні традиції в розвитку національних господарств, значні міжкраїнні відмінності та економічний потенціал визначають розкид ідей через синтезування елементів різних моделей економічного розвитку.

Зважаючи на вищевказане, важливо, щоб модель розвитку національної економіки з позиції гомеостазису було враховано при створенні комплексної системи забезпечення цілісності існування та безпеки національної економіки в залежності від характеру впливу зовнішнього середовища. Як підсумок в статті запропоновано узагальнену структурно-логічну схему організації й регулювання розвитку національної економіки з позиції гомеостазису у вигляді трьох взаємозалежних комплексів заходів.

Список використаних джерел

1. Солоха Д. Теоретико-методологічні основи регулювання економічних процесів: від кризи до сталого розвитку // моногр. за заг. ред. Кендюхова О.В. – К.: Вид-во «Центр навчальної літератури». – 2015. – 217 с.
2. Холодков В. Причини кризисного экономического развития России // Вопросы политической экономики. – 2015. – №3. С.89-98.
3. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку // Видання друге. – Львів:Кальварія, 2017. – 164 с.
4. Штулер І.Ю. Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах// моногр. Національна академія управління. – 2016. – 360 с.
5. Штулер І.Ю. Оцінювання ефективності прогнозованого розвитку національної економіки за умов гомеостазису// Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 10. С. 131-138.
6. Штулер І.Ю. Фінансово-економічна криза та її вплив на гомеостазис національної економічної системи // Вісник Одеського національного університету імені І.І.Мечникова. Серія «Економіка». – 2016. – Том 21. Випуск 2., С. 46-50.
7. New Economy Allocation. What is the New Economy? (<http://neweconomy.net/about/what-is-the-new-economy>).

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Кляп Михайло Михайлович

кандидат технічних наук

*доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Поршун Віктор Вікторович

*студент 6-го курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

АСПЕКТИ ПОБУДОВИ ІНТЕРФЕЙСІВ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ ВЕБ-ДОДАТКІВ

Розвиток ІТ технологій демонструє дедалі більший попит на створення сайтів електронної комерції. Проте разом з зростанням кількості подібних продуктів, зростає і кількість помилок при їх розробці. В проектуванні користувацького інтерфейсу існують повторювані рішення типових проблем. Майже 99% дизайн-проблем вирішуються за допомогою вже давно придуманих рішень. Розробляючи веб-додаток електронної комерції, ви повинні пам'ятати, що люди не запитують про неможливе; люди хочуть, щоб їх інтернет-магазини були швидкими, легкими та безпечними.

Метою є аналіз окремих елементів(аспектів) користувацьких інтерфейсів для комерційних веб-додатків. Головні вимоги що ставляться перед користувацьким інтерфейсом – практичність, інтуїтивна зрозумілість і зручність. Пошук нових форм і підходів до проектування таких засобів – є закономірним і очевидно необхідним. Це пов'язане з великою конкуренцією у сучасному комерційному секторі.

User Interface(UI) в перекладі означає «користувацький інтерфейс» і включає в себе взаємодію людини та комп'ютера, користувача з додатком чи веб-сайтом. Зростаюча залежність багатьох підприємств від веб-додатків та мобільних додатків призвела до того, що багато компаній надають підвищений пріоритет користувацьким інтерфейсам, намагаючись покращити загальний досвід користувача. Кожен намагається зробити все швидше і краще ніж у сусіда(конкурента), також на це впливають сучасні стандарти, розширення можливостей взаємодій, та модні віяння [1].

До основних аспектів побудови інтерфейсів для комерційних сайтів, які підвищують ефективність та збільшують кількість продаж, можна віднести:

– **Дизайн каталогу товарів.** У сфері eCommerce – більше не означає краще. Рекомендується розмішувати меншу кількість товарів та більші за розміром фото.

– **Фільтри і сортування.** Згідно закону Хіка, чим більший вибір, тим складніше його зробити і, відповідно, більше часу йде на прийняття рішення. У eCommerce-додатках це вирішується, зазвичай двома типами впорядкування контенту: фільтрація, більш загальне (тип та категорія), та сортування, навпаки, опосередковане (ціна, розмір, рейтинг).

– **Кошик.** Фінальний елемент в будь-якому онлайн магазині. Логічно буде відразу після фільтрування та сортування зосередити увагу на кнопці «Додати до кошика» або «Купити».

– **Кольори.** Найкраще для eCommerce-додатків використовувати «білий» (асоціюється із чесністю), «червоний» (змушує діяти рішуче, що обумовлює те, чому саме він привертає увагу до себе і викликає інтерес) та «зелений» (колір спокою та молодості) кольори [2].

Висновки. Розробка інтерфейсів для eCommerce-додатків повинна враховувати такі аспекти: визначення мети сайту та індуктивний підхід до розробки окремих елементів; створення найбільш сприятливого середовища для прийняття користувачем рішень; актуальність, простота, максимально допустима легкість та зручність. В результаті правильної розробки інтерфейс користувача повинен перетворити звичайну взаємодію в приємне проведення часу, подібне до звичного шопінгу. В результаті збільшується ефективність веб-додатків, та підвищується конверсія.

Список використаних джерел

1. Margaret Rouse. *User Interface(UI)*. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://searcharchitecture.techtarget.com/definition/user-interface-UI>. - Загол. з екр. - Мова англ.
2. Елена Гальцина. *Дизайн интерфейсов eCommerce-приложений*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://livetyping.com/ru/blog/dizajn-interfeisov-ecommerce-prilojeniy>. – Загол. з екр. – Мова рос.

Кляп Михайло Петрович
*кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри менеджменту туристичного та
готельно-ресторанного бізнесу
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

Меренич Юліан Юліанович
*студент 4-го курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ ШВИДКОСТІ РОБОТИ КЛІЄНТ-СЕРВЕРНИХ АРХІТЕКТУР

В ХХІ столітті головні вимоги, які ставляться перед веб-додатками: швидкість, зручність і практичність. Швидкість сайту створює перше враження вашого бізнесу. Низька швидкість завантаження веб-сторінки – одна з найбільш неприємних речей, яка відбиває інтерес користувача. Варто розуміти, що у вас не вийде отримати другий шанс, коли це стосується користувацького досвіду. Повільні веб-сайти будуть коштувати не малих втрат і пошкодження репутації.

Клієнт-серверних архітектура є домінуючою концепцією у створенні сучасних веб-додатків та веб-сайтів, саме тому розглянуті підходи оптимізації можна сприймати як загально поширені.

Метою є знаходження (пошук) простих, ефективних підходів до оптимізації продуктивності клієнт-серверної архітектури. Пошук нових методів оптимізації є необхідним і очевидним явищем в рамках збільшення кількості веб-додатків.

Клієнт-серверну архітектуру можна означити, як концепцію інформаційної мережі, в якій основна частина її ресурсів зосереджена в серверах, обслуговуючих своїх клієнтів.

Час завантаження – це показник ефективності, який показує час, необхідний для відображення сторінки. Чим швидше завантажуються сторінка, тим вище будуть конверсії. Згідно з дослідженням Hubspot, затримка на 1 секунду означає зменшення конверсій на 7 відсотків. Наприклад, уповільнення сторінки на 1 секунду може коштувати Amazon 1,6 мільярда доларів продажів щороку [1].

Перш ніж почати оптимізацію швидкості клієнт-серверної архітектури, слід визначити поточний час завантаження та визначити, що сприяє уповільненню. Згідно рекомендації, щодо часу завантаження сторінки в 2019 р., час очікування повинен бути менше 3 секунд [2].

Елементи, які потребують оптимізації:

- **Зображення.** Найчастіше картинки складають громістку частину матеріалів веб-сторінок, тому їх оптимізація може в значній мірі вплинути на покращення продуктивності, призначеної на користувача інтерфейсу. Найпопулярнішими тут є зображення формату WebP, через хорошу підтримку стиснення.

- **Шрифти.** Можливість використання великого асортименту шрифтів – неймовірно потужний дизайнерський інструмент. Але велика сила пов'язана з великою відповідальністю. За статистикою шрифти є головними ворогами продуктивності приблизно на 68% сайтів. Тому важливо обмежити кількість шрифтів та використовувати TTF або WOFF формат.

- **JavaScript.** Оптимізувати отримання JavaScript – це тільки півсправи. Після того, як код буде завантажений, він буде скомпільований і запущений в браузері. Якщо пробіжно проглянути декілька популярних сайтів, то стає зрозумілим, що JS після розпакування стає в три рази більшим, як мінімум. Щоб код був оптимізованим, потрібно позбавитися від залежностей, дублювання і розбити його на сегменти для завантаження тільки необхідної частини.

Висновки. Модель клієнт-серверної взаємодії визначається перш за все розподілом обов'язків між клієнтом та сервером. Відповідно до цього логічно можна відокремити три рівні операцій клієнт-серверного додатку. Наразі типовий користувач розраховує на завантаження веб-сторінок менше ніж через 3 секунди. Не дотримання цього бар'єру очікувань, ймовірно приводить до затримок завантаження трафіку на веб-сайті і, як результат, втрата користувача.

Список використаних джерел

1. Стаття «altexsoft». *12 Techniques of Website Speed Optimization: Performance Testing and Improvement Practices*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.altexsoft.com/blog/engineering/12-techniques-of-website-speed-optimization-performance-testing-and-improvement-practices/>. – Загол. з екр. – Мова англ.
2. Записи Colin Loughran. *2019 Is the Year of Page Speed. Are You Ready?*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unbounce.com/landing-pages/2019-is-the-year-of-page-speed/>. – Загол. з екр. – Мова англ.

Кут Василь Іванович

кандидат технічних наук,

доцент кафедри програмного забезпечення систем

факультет інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Флуд Святослав Богданович

магістр 2-го року навчання факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

МІКРОСЕРВІСНА АРХІТЕКТУРА СИСТЕМ

Мікросервісна архітектура стає все більш популярною у веб розробці. Це модульний підхід розробки, при якому веб-додаток функціонально поділяється на окремі сервіси. В результаті розробники великих і складних веб-додатків можуть швидше фірми-виробники випускати якісний програмний продукт. При такому підході фірмам-виробникам простіше освоювати нові сучасні інформаційні технології, так як з'являється можливість реалізовувати кожен окремий сервіс за допомогою найбільш коректного і сучасного стека технологій. Мікросервісна архітектура також покращує масштабованість веб-додатків за рахунок можливості розгортати кожен окремий сервіс на оптимальному для нього обладнанні [1].

Однак мікросервіси є не таким вже й простим і універсальним рішенням. Зокрема, моделі предметної області, транзакції і запити дивно стійкі до поділу за функціональною ознакою. В результаті розробка транзакційних бізнес-додатків з використанням мікросервісної архітектури є досить складним завданням для розробників.

Мікросервісна архітектура функціонально розділяє веб-додатки на сервіси, кожен з яких відповідає певному бізнес-об'єкту або бізнес-процесу. Однією з основних проблем при розробці мікросервісних бізнес-додатків є те, що транзакції, моделі предметної області і запити протистоять поділу на сервіси. Розробники можуть розділити модель предметної області, застосовуючи концепцію «агрегату» з Domain Driven Design(DDD). Бізнес-логіка кожного сервісу є моделлю предметної області, що складається з одного або декількох агрегатів DDD [2].

Усередині кожного сервісу транзакція створює або оновлює один єдиний агрегат. Оскільки розподілені транзакції не є життєздатною технологією для сучасних веб-додатків. У сучасному веб-додатку є різні обмеження по транзакціях, які роблять його складним для підтримки узгодженості даних в сервісах. Кожен сервіс має свої власні дані, але використання розподілених транзакцій не є життєздатним варіантом. Крім того, багато програм використовують NoSQL-бази, які не підтримують навіть

звичайні локальні транзакції, не кажучи вже про розподілені. Отже, сучасні веб-додатки повинні використовувати керовану подіями модель транзакції, відому як «узгодженість в кінцевому рахунку» (Eventually Consistent).

Список використаних джерел

1. Ричардсон Крис, Микросервиси. Паттерны разработки и рефакторинга // Питер, 2016. – 544 с.
2. Сэм Ньюмен, Создание Микросервисов // Питер, 2018. – 304 с.

Кучерова Ганна Юрїївна

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ГАЛУЗЕВИХ ПОКАЗНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЗАСОБАМИ СИСТЕМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОЗОРОСТІ

Результати аналізу динаміки та структури Індексу прозорості сайтів українських компаній доводять [1], що рівень показників низький, проте, щороку зростає, зокрема: у 2012 р. рівень досліджуваного показника становить – 14%, у 2013 р. – 16,9%, у 2014 р. – 17,1%, у 2015 р. – 21,5%, у 2016 р. – 19,3%, у 2017 р. – 21,7%. Досліджувались сайти компаній, що виступають великим платниками податків та лідери інформаційної прозорості попереднього періоду різних форм власності. Лідери інформаційної прозорості представляють енергетичний сектор, агросектор, зв'язок та транспорт, металургію, виробництва алкогольних напоїв. Найгірші показники продемонстрували компанії добувного сектору. Стабільними лідерами інформаційної прозорості виступають ДТЕК, СКМ та Арселор Міттал Кривий Ріг. За методом побудови індекс виступає інтегрованим значенням показників та такими категоріями як: зміст, звітність, навігація, доступність. Ступінь розкриття «змісту» компаній поступово зростає, так, у 2013 р. становить [1] 6,7%, у 2014 р. – 6,3%, у 2015 р. – 9%, у 2016 р. – 10,3%, у 2017 р. – 12,8%. За категорією «звітність» компаніям присвоєно у 2012 р. – 9%, у 2013 р. – 13%, у 2014 р. – 14%, у 2015 р. – 17%, у 2016 р. – 12%, у 2017 р. – 16%. У 2017 р. за показником «навігація» компаніям присвоєно 3,5 з 8 можливих балів, тоді як за доступністю – 6 із 17 можливих балів.

Аналіз показників також підтвердив вагомість впливу фінансового становища як компанії, так і секторів, на рівень інформаційної прозорості компаній. Розглянемо фінансове становище окремих секторів національної економіки. Дані галузевих показників національної економіки стали доступні в результаті появи інформаційних аналітичних систем, націлених на вирішення питань інформаційної прозорості і не тільки, зокрема: *YouControl* [2].

Таблиця 1

Динаміка значень фінансових показників промислового комплексу України

Найменування показника	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Поточна ліквідність, %	140,8	134,5	140,5	137,6	133,4
Абсолютна ліквідність, %	2,2	2,8	4,4	4,4	3,9
Коефіцієнт автономії, %	44	40,6	41,1	40,5	39,7
Рентабельність активів, %	0,1	0,4	3	3,4	3,1
Рентабельність обігових коштів, %	1,2	0,4	3	3,4	3,1
Чиста маржа, %	0,6	0,3	1,7	1,8	1,5
Рентабельність сумарних активів, %	3,8	1,5	3,7	4,2	3,8
Оборотність активів	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4
Оборотність робочого капіталу	2,5	2,2	2,3	2,4	2,3
Оборотність дебіторської заборгованості	5,4	5,1	5,5	5,5	5,8

Джерело: узагальнено за даними [2]

Таблиця 2

Динаміка значень фінансових показників сільського господарства України

Найменування показника	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Поточна ліквідність, %	266,6	134,5	357,9	356,5	305,2
Абсолютна ліквідність, %	3	2,8	7,9	6,5	4,3
Коефіцієнт автономії, %	74,5	40,6	79	77,9	76,6
Рентабельність активів, %	3,6	0,2	20,9	14	9,4
Рентабельність обігових коштів, %	7,1	0,4	34,3	22,8	15,9
Чиста маржа, %	4,5	0,3	25,5	19,4	12,2
Рентабельність сумарних активів, %	5,8	1,5	23,3	16	11,2
Оборотність активів	0,7	1,2	1	0,8	0,8
Оборотність робочого капіталу	1,4	2,2	1,8	1,5	1,4
Оборотність дебіторської заборгованості	7,3	5,1	7,4	6,4	6,6

Джерело: узагальнено за даними [2]

Таблиця 3

Динаміка значень фінансових показників сектору фінансової та страхової діяльності України

Найменування показника	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Поточна ліквідність, %	819,8	766,5	634,5	702,2	593,9
Абсолютна ліквідність, %	39,8	31,3	26,3	30,3	32,3
Коефіцієнт автономії, %	88,9	88,6	86,2	87,3	84,7
Рентабельність активів, %	0,1	0,1	0	0,1	0,1
Рентабельність обігових коштів, %	0,1	0,1	0	0,2	0,1
Чиста маржа, %	0,8	1,6	1,9	2,3	1,6
Рентабельність сумарних активів, %	0,4	0,4	0,2	0,5	0,3
Оборотність активів	0,2	0	0	0	0
Оборотність робочого капіталу	0,5	0	0	0	0
Оборотність дебіторської заборгованості	1,3	0	0	0	0,1

Джерело: узагальнено за даними [2]

Таблиця 4

Динаміка значень фінансових показників сектору торгівлі діяльності України

Найменування показника	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Поточна ліквідність, %	118,4	115,3	116,6	117,6	116,5
Абсолютна ліквідність, %	3,5	3,7	4,5	4,6	4,3
Коефіцієнт автономії, %	19,7	15,6	16,3	17,6	18,1
Рентабельність активів, %	1,1	0,1	1,5	2,1	2
Рентабельність обігових коштів, %	1,4	0,2	1,8	2,5	2,5
Чиста маржа, %	0,4	0,1	0,7	0,8	0,9
Рентабельність сумарних активів, %	3,8	1,6	3,5	4,5	4,1
Оборотність активів	2,7	2,3	2,6	2,6	2,6
Оборотність робочого капіталу	5,2	3,4	4,1	4,7	5,2
Оборотність дебіторської заборгованості	8,9	7,8	8,5	8,3	8,4

Джерело: узагальнено за даними [2]

Таблиця 5

Динаміка значень фінансових показників сектору транспорт та складування діяльності України

Найменування показника	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Поточна ліквідність, %	93,9	92,9	96	99,4	100,7
Абсолютна ліквідність, %	2,7	3	4,3	3,5	4,4
Коефіцієнт автономії, %	41,5	36,9	36	37,6	36,6
Рентабельність активів, %	0,1	-0,9	0,3	0,8	0,6
Рентабельність обігових коштів, %	0,1	-2,3	0,8	2,3	1,5
Чиста маржа, %	0,1	-1,0	0,4	0,8	0,5
Рентабельність сумарних активів, %	1	0	1,1	2,2	1,7
Оборотність активів	1	0,9	1,1	1,2	1,2
Оборотність робочого капіталу	-0,3	-0,1	0	0	0
Оборотність дебіторської заборгованості	5,5	4,8	6	5,9	5,8

Джерело: узагальнено за даними [2]

Таблиця 6

Динаміка значень фінансових показників сектору операції з нерухомості діяльності України

Найменування показника	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Поточна ліквідність, %	102,9	102,7	105	103,1	101,7
Абсолютна ліквідність, %	2,4	2,2	1,4	1,5	3,4
Коефіцієнт автономії, %	71	68,8	68	65,6	64,8
Рентабельність активів, %	0,1	-0,3	0	0,1	0,2
Рентабельність обігових коштів, %	0,3	-1,8	0	0,2	1,1
Чиста маржа, %	0,3	-1,	0	0,5	0,8
Рентабельність сумарних активів, %	0,6	0	0	0,2	0,7
Оборотність активів	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Оборотність робочого капіталу	0	0	0	0	0
Оборотність дебіторської заборгованості	3,2	2,3	2,4	2,7	3,3

Джерело: узагальнено за даними [2]

Таблиця 7

Коефіцієнт кореляції галузевих показників із показником інформаційної прозорості

Найменування показника	Поточна ліквідність, %	Абсолютна ліквідність, %	Коефіцієнт автономії, %	Рентабельність активів, %	Рентабельність обігових коштів, %	Чиста маржа, %	Рентабельність сумарних активів, %	Оборотність активів	Оборотність робочого капіталу	Оборотність дебіторської заборгованості
Промисловий комплекс	-	0,83	-0,61	0,87	0,84	0,83	-	0,91	-	0,80
Сільське господарство	0,69	0,70	0,59	0,78	0,78	0,77	0,77	-	-	-
Фінансова і страхова діяльність	-0,98	-0,64	-0,96	-	-	0,51	-0,65	-0,58	-0,58	-0,55
Торгівля		0,81	-	0,70	0,70	0,84	-	-	-	-
Транспорт і складування	0,74	0,99	-0,68	0,63	0,63	0,63	0,54	0,77	0,78	0,75
Операції з нерухомістю	-	-	-0,72	-	0,60	0,53	0,55	0,58	-	-

За даним табл. 7 наявний прямий тісний зв'язок рівня інформаційної прозорості із показниками фінансового стану у промислового та сільсько-господарського комплексів, також, прямий але середньої щільності зв'язок досліджуваного показника встановлено із сектором транспорту та складування. Крім того, обернений зв'язок середньої щільності визначено між показниками інформаційної прозорості та показниками фінансового стану сектору фінансової і страхової діяльності. Сектор торгівлі має прямий тісний зв'язок із показниками інформаційної прозорості, проте, не за всіма досліджуваними фінансовими показниками, лише за абсолютною ліквідністю, рентабельністю активів та обігових коштів, чистої маржі. Середньої щільності прямий зв'язок із інформаційною прозорістю мають рентабельність обігових коштів та активів, чиста маржа, оборотність активів, обернений зв'язок із коефіцієнтом автономії сектору операцій з нерухомістю.

Отже, наявний не тільки якісний, а і кількісний зв'язок інформаційної прозорості із галузевими показниками національної економіки, що обумовлює доцільність проведення подальших досліджень в цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Індекс прозорості сайтів українських компаній 2017 [Електронний ресурс] / Укладачі: Зінченко А., Резнік Н., Саприкіна М. К. : Видавництво «Юстон», 2018. 28 с. URL: http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2018/10/Transp_Index_2018_preview.pdf

2. Офіційний сайт Аналітичної системи для ділової розвідки і перевірки контрагентів України YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/>

3. Kucherova, H., Didenko, A., & Kravets, O. (2019). Modeling information transparency of economic entities under uncertainty. In 2019 7th Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System (MDSMES 2019). Atlantis Press.

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук, доцент

доцент кафедри інформатики на фізико-математичних дисциплін

факультет інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Вайда Петро Петрович

магістр 2-го року навчання факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

СПОСОБИ ВИЯВЛЕННЯ СПАМІВ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

На сьогоднішній день спам є джерелом цілої низки серйозних проблем в інформаційній галузі. В сучасному інформаційному світі спам може використовуватись для різного роду махінацій, поширення вірусів через мережу Інтернет та реклами. Поширення спаму є незаконним у багатьох країнах світу, але боротьба з ним відбувається тільки на технічному рівні з використанням всіх можливих технічних засобів, а не на законодавчому.

Існує в світі дуже багато різних визначень спаму, тому спам це масове розсилання кореспонденції рекламного чи іншого характеру людям, які не висловили бажання її отримувати.

Існують такі види спаму:

– Реклама – різновид спаму, який трапляється найчастіше. Деякі компанії рекламують свої товари чи послуги за допомогою спаму. Привабливість такої реклами в її порівняно низькій вартості і досить великому охопленню потенційних клієнтів [1].

– Нігерійські листи – використовується для того, щоб виманити гроші в одержувача листа. Такий лист містить повідомлення про те, що одержувач листа може одержати якимось чином велику суму грошей, а відправник йому в цьому може допомогти.

– Фішинг – спамер намагається виманити в одержувача листа номер його кредитних карток чи паролі доступу до електронних платіжних систем тощо. Такий лист, зазвичай, маскується під офіційне повідомлення від адміністрації банку.

- розсилання листів релігійного змісту;
- масове розсилання для виведення поштової системи з ладу;
- масове розсилання листів, що містять комп'ютерні віруси.

Найнадійніший спосіб боротьби зі спамом – не дозволити спамерам роздобути вашу електронну адресу. Не варто без необхідності публікувати адресу електронної пошти на веб-сайтах. Не потрібно реєструватися на підозрілих сайтах. Якщо якийсь корисний сайт вимагає реєстрації, можна вказати спеціально для цього створену поштову скриньку [2].

Інший підхід боротьби зі спамом базується на класифікації відправника як спамера, не заглядаючи в текст листа. Для визначення застосовуються різні методи. Це програмне забезпечення може працювати тільки на сервері, який безпосередньо приймає пошту. При такому підході можна зменшити витрати – гроші витрачаються тільки на спілкування зі спамерськими поштовими програмами і звертання до інших серверів при перевірці.

Список використаних джерел

1. Насадюк А. Плетется глобальная antispat-паутина // Юридическая практика, 2007. – №41.
2. Ковалев С. С., Шишаев М. Г. Сучасні методи захисту від небажаних поштових розсилок // Роботи Кольського наукового центру РАН, 2011. – №7.

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук, доцент

*доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Кобаль Владислав Іванович

*магістр 2-го року навчання факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ОЦІНКА РІВНЯ БЕЗПЕКИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Захист в засобах масової інформації будь-якої інформації потребує можливості здійснення оцінки величини міри захисту. Це зумовлюється тим, що досягнути повної безпеки, яку можна було б ідентифікувати одиницею, важко. Доцільність чи недоцільність визначається вартістю засобів захисту інформації та процесів, що її забезпечують.

Рівень безпеки переданої інформації в кінцевому випадку визначається на основі аналізу об'єкта, який передбачається захищати та на основі аналізу засобів захисту, або системи безпеки, яка забезпечує відповідний рівень безпеки. Оскільки в цьому випадку об'єктом захисту є інформаційні системи різного характеру, що орієнтовані на обслуговування соціальних потреб населення. Залежно від послуги, яку хоче отримати та чи інша особа, при використанні інформаційних соціальних систем персональні дані такої особи можуть мати різну міру повноти, це залежить від характеру послуги, на

надання якої система орієнтована, і певної міри безпеки. Безпека кожної з систем значною мірою визначається наступними факторами:

- захистом доступу користувачів;
- захистом доступу із суміжних систем;
- захистом доступу через несанкціоновані канали зв'язку із зовнішнім середовищем.

Міру захищеності інформаційної соціальної системи доступу можна визначати на основі аналізу таких чинників:

- повноти ідентифікації користувача;
- вартості даних, що можуть бути використаними при несанкціонованому доступі та вартості засобів захисту від несанкціонованого доступу;
- встановлених рівнів необхідного захисту, які визначаються декларативно.

Згідно з прийнятими уявленнями, ідентифікація реалізується на основі використання наступних даних [1]:

- ідентифікатора користувача;
- пароля користувача;
- особистих характеристик користувача.

Ідентифікатор являє собою деякий код, що використовується як ідентифікатор, який підтверджує особу, що відповідним ідентифікатором користується. Користувач такий ідентифікатор може використовувати у різних системах доступу, що належать до різних інформаційних соціальних систем, до яких може звертатися користувач тієї чи іншої мережі.

Пароль користувача являє собою деякий код, який користувач може використовувати тільки при доступі до однієї системи *ICS* і, крім користувача, ніхто не повинен користуватися цим паролем. Цим відрізняється пароль від ідентифікатора.

Особисті характеристики користувача являють собою параметри, які фізично пов'язані безпосередньо із споживачем і досить широко використовуються в системах захисту [2]. Типовим прикладом такого способу ідентифікації є використання відбитку пальців споживача.

Список використаних джерел

1. Иванов М.А. Криптографические методы защиты информации в компьютерных системах и сетях. – М. : КУДИЦ-ОБРАЗ, 2001. – 368 с.
2. Биометрическая аутентификация: Обзор // Защита информации. – 1994. – №2. – С. 29-30.

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук, доцент

доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін

факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Томишин Богдан Михайлович

магістр 2-го року навчання факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ У СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

Захист покупців у системі електронної торгівлі в теперішній час все більше набуває популярності. Кожна система Інтернет-магазинів проводить свою рекламно-торговельну політику, яка пов'язана із специфікою продажу товару. В рамках цієї політики окремі Інтернет-магазини можуть використовувати шкідливі для покупця методики рекламування своїх товарів чи послуг використовуючи мережу Інтернет. Шкідливість виникає в тих випадках, коли під час реалізації процесу рекламування застосовуються різні методи та засоби, що можуть впливати на покупця на рівні підсвідомості. Це особливо характерно для тих груп покупців, які користуються сучасною комп'ютерною технікою та можливостями комп'ютерних мереж [1].

Таке зловживання зі сторони системи Інтернет-магазинів може полягати у наступному:

- використання персонально орієнтованої реклами на покупця;
- використання рекомендацій стосовно товарів, які пропонується покупцю придбати;
- пропозиції складних механізмів отримання знижок, акцій на окремі товари та інші методи впливу на покупців.

Використання персонально орієнтованої реклами є досить поширеним явищем у світі. Персоналізація реалізується з точністю до віку потенціальних покупців. Наприклад, реклама може бути орієнтована на дітей, на осіб пенсійного віку.

Сьогодні засоби захисту населення від реклами, що передається засобами масової інформації використовуючи електронні мережі Інтернет, є досить слабо розвинутими.

Ця ситуація має місце, оскільки:

- мало проектується продуктів захисту від рекламної інформації, тому що такі продукти досить слабо продаються;
- державні організації не проводять діяльність із захисту населення від шкідливої рекламної діяльності;
- високі доходи від продаж, що збільшуються, завдяки вдалій, з точки

зору працівників, рекламі [2].

Список використаних джерел

1. Карпуніна О.В. *Основи Інтернет-технологій : навч. посіб. / О.В. Карпуніна – Х. : Компанія СМІТ, 2010. – 394 с.*
2. Дурняк Б.В. *Пректування реклами в мережі Internet на основі семантичного аналізу / Б.В. Дурняк, О.Ю. Коростіль Львів: УАД, 2014. – 35 с.*

Нестеренко Олександр Васильович
*кандидат технічних наук, доцент,
дійсний член Міжнародної академії інформатики,
професор ВНЗ «Національна академія управління»,
Заслужений працівник сфери послуг України
м. Київ, Україна*

СТІЙКІСТЬ, ЖИВУЧІСТЬ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створив умови для впровадження в органах адміністративного управління автоматизованих систем підтримки прийняття рішень, які, з урахуванням парадигми відкритості діяльності, забезпечують оприлюднення власних інформаційних ресурсів в Інтернеті. Разом із тим на сьогодні вже є очевидною глобальна небезпека, на яку наражаються веб-ресурси сфери адміністративного управління у зв'язку із екстенсивним зростанням інцидентів кібербезпеки, що призводить до спотворення ресурсів, перешкоджання діяльності органів управління та погіршення їх іміджу, особливо у надзвичайних ситуаціях та в критичних сферах, і, як наслідок, до відповідного зниження рівня безпеки органів управління та держави в цілому [1, 2].

Водночас в публічному дискурсі останніх років підіймаються питання про нові шляхи попередження природних та техногенних катастроф, забезпечення процесів життєдіяльності в кризових умовах, пов'язані зі зростанням рівня глобальних загроз у різних сферах як для держави, так і для громадян. Особливого значення це набуває в умовах цифрової трансформації державного управління, курс на яку проголошено керівництвом країни. Внаслідок цього виникло поняття стійкості інфраструктур, екосистем й інших сфер [3]. На порядок денний вийшли завдання розбудови стійкості держави і суспільства до інформаційних атак, стійкості комп'ютерних систем до хакерських атак, стійкості до терористичних загроз як складової національної стійкості. Питаннями стійкості опікуються й міжнародні організації, зокрема ООН, НАТО, ОЕСР.

Поняття стійкості, що використовується в різних сферах, є складним, багатогранним й має різні відтінки. Певною мірою така ситуація є відображенням неоднозначності й багато в чому новизни процесів, що відбуваються, а також відсутності чіткої стратегії дій в різних ситуаціях. Крім того, поняття стійкості та інші пов'язані з ним поняття, зокрема в сфері інформаційних систем та їх кібербезпеки, ще не знайшли належного термінологічного врегулювання.

Приміром, поняття стійкості для технічних систем є не новим і використовується вже тривалий час. Наприклад, для систем автоматичного регулювання – це їх здатність не допускати відхилення регульованої величини від заданого значення при будь-якому реальному збуренні у системі.

У загальному системному плані стійкість (*robustness*) – це якість, що дозволяє системі витримувати зміни параметрів зовнішнього та/або внутрішнього середовища, відмінні від розрахункових. Система може бути названою стійкою, якщо вона в змозі впоратися з варіаціями (іноді непередбачуваними) в операційному середовищі з мінімальними збитком, зміною або втратою функціональності.

У суспільній сфері поширюється поняття стійкості, яке пов'язує зі словом *resilience*. Але насправді воно означає пружність – міру швидкості повернення до початкового стану після виведення з нього (порушення). Вочевидь, при розгляді стійкості необхідно виділяти й опір (*resistance*) як показник здатності протистояти змінам.

Отже стійкість системи залежить від гомеостатичних реакцій її складових, а здатність системи повертатися до деякого певного стану пов'язана з поняттям стійкої рівноваги.

Повертаючись до інформаційних систем необхідно згадати й про їх функціональну стійкість, яка, в першу чергу, обумовлена здатністю системи надавати регламентовані послуги на протязі визначеного часу [4]. При цьому функціональна стійкість інформаційної системи поєднує властивості надійності (безвідмовності), відмовостійкості й живучості.

У свою чергу живучість (*survivability*), згідно зі стандартним визначенням стосовно автоматизованої системи (АС) – це здатність АС виконувати установлений обсяг функцій в умовах впливу зовнішнього середовища та відмов компонентів системи в заданих межах [5].

Вищенаведені поняття той чи іншою мірою стосуються підтримки кібербезпеки інформаційних систем, і лише їх фрагментарний перелік свідчить про неоднозначність трактувань і умов використання. Тому в науково-прикладному плані постає проблема розроблення відповідного веб-госарію термінології національної стійкості, особливо в сфері кібербезпеки, та формалізованої моделі стійкості веб-ресурсів сфери адміністративного управління, до якої входять як до спільного інформаційного простору не

лише органи управління, а й установи, підприємства та організації, що використовують ці веб-ресурси.

Іншою проблемою є врахування результатів цього моделювання при формуванні та розвитку захищеного середовища функціонування інформаційного простору сфери адміністративного управління, особливо в частині виявлення вразливостей веб-ресурсів та їх захисту не лише з точки зору цілісності та доступності інформації, а й для запобігання можливості зараження через них комп'ютерів зовнішніх користувачів і, таким чином, попередження вірусних епідемій [6].

Список використаних джерел

1. Горбулін В.П. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України / В.П. Горбулін, А.Б. Качинський. – К.: ДП «НВЦ «Євро-атлантикінформ», 2007. – 592 с.
2. Нестеренко О.В. Безпека інформаційного простору державної влади. Технологічні основи / О.В. Нестеренко. – К.: Наук. думка, 2009. – 352 с.
3. Резнікова О.О. Концептуальні підходи до вибору моделі забезпечення національної стійкості / Ольга Резнікова // Стратегічні пріоритети. – 2019. – № 1 (49). – С. 18-27.
4. Саланда І.П. Система показників та критеріїв формалізації процесів забезпечення локальної функціональної стійкості розгалужених інформаційних мереж / І.П. Саланда, О.В. Барабаш, А.П. Мусієнко // Наукове періодичне видання «Системи управління, навігації та зв'язку». – Полтава: ПНТУ, 2017. – Вип. 1 (41). – С. 122-126.
5. Додонов А.Г. Компьютерные информационные системы и хранилища данных. Толковый словарь / А.Г.Додонов, С.Р. Кожженевский, Д.В. Ланде, В.Г. Путятин. – Киев: Феникс, ИПРИ НАН Украины, 2013. – 554 с.
6. Нестеренко О.В. Методологія використання результатів прогностичного моделювання зараження комп'ютерними вірусами веб-ресурсів органу державного управління на основі епідеміологічного підходу / О.В. Нестеренко // Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці, матеріали IV-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Nowy Sącz, 27-28 червня 2019 року), ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – С. 55-57.

Орос Віктор Михайлович

*кандидат фізико-математичних наук, заслужений вчитель України
завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та
інформаційних технологій*

*«Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти»
старший викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Могіш Валентін Станіславович

*магістр 2-го курсу навчання факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні в Україні проживає близько 750 тисяч людей з вадами слуху та/або вадами мовлення. Для такої категорії громадян функціонує 59 спеціалізованих шкіл, 20 університетів [1].

Жестова мова (ЖМ) – природна мова, основана на комбінації жестів, що використовуються для спілкування людей з вадами слуху. Жест виконується однією або обома руками в поєднанні з мімікою, а також в поєднанні з положенням корпусу тіла. Українська жестова мова (УЖМ) є самостійною візуально-просторовою мовою та має свої правила побудови речень, відмінні від граматики української словесної мови (УСМ). Особливістю УЖМ є паралельне передавання інформації, яке можливе завдяки виконанню жестів обома руками, міміці та артикуляції. На відміну від цього в українській словесній мові передавання інформації відбувається лінійно (слово за словом). Поряд з УЖМ існує також калькована жестова мова (КЖМ), висловлювання якої повністю відповідають словесній мові.

Для вирішення проблеми доступу до інформаційних ресурсів людей з вадами слуху розроблено словники та відеословники УЖМ, а також тренажери УЖМ. Проте немає ефективних засобів перекладу. Розроблення інформаційної технології перекладу української жестової мови є актуальним завданням. Така інформаційна технологія матиме велике соціальне значення, зокрема, надасть можливість особам з вадами слуху активно комунікувати із людьми, які не володіють жестовою мовою. Розроблена комп'ютерна реалізація української жестової мови надасть змогу широкому загалу людей вільно спілкуватися між собою.

Для розроблення інформаційної технології перекладу української жестової мови реалізуються такі задачі:

1. аналіз граматичних особливостей української жестової мови та сучасні підходи до створення систем перекладу жестових мов;
2. декомпозицію задачі перекладу української жестової мови та

проектування структури програмного комплексу;

3. побудову системи правил для перекладу української жестової мови з використанням граматично доповненої онтології;

4. розроблення методів інформаційної технології для перекладу української жестової мови із застосуванням граматично доповненої онтології;

5. проведення експериментальних досліджень та виконання порівняльного аналізу отриманих результатів [2].

Ключовими завданнями у процесі створення інформаційної технології перекладу української жестової мови є розроблення методів та засобів для ефективного перекладу, оптимізація процесу наповнення граматично доповненої онтології, розроблення системи правил перетворення української словесної мови на жестову та навпаки.

Список використаних джерел

1. Кульбіда С. В. *Українська жестова мова як природна знакова система. Жестова мова й сучасність: збірник наукових праць / С. В. Кульбіда // К.: Центродрук. – 2009. – С. 218-239.*

2. Фрадкіна Р. Н. *Говорящие руки: Тематический словарь жестового языка глухих. – М.: Знание, 2001. – 62 с.*

Поліщук Володимир Володимирович

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри програмного забезпечення систем, факультету інформаційних технологій, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Гелетей Михайло Михайлович

магістр факультету інформаційних технологій, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ЕКСПЕРТНА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ МЕРЕЖЕВИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ АЕРОПОРТУ

Сучасний повітряний транспорт, його управління та забезпечення безпекою створюють не тільки комерційні успіхи, але й різного роду ризики, що несуть потенційну небезпеку для людей, майна та інших юридично захищених інтересів. Небезпека проявляється у вигляді інцидентів безпеки чи інших антисоціальних явищ, які також можуть мати кримінальний характер. Інцидент (щодо кібербезпеки) – означає будь-яку подію, що негативно впливає на безпеку мережесистем та інформаційних систем (МІС) [1]. Привабливим і потенційним об'єктом кіберзлочинності є величезна кількість даних в мережесистемній роботі інформаційних систем цивільної авіації та роботи аеропортів.

У більшості випадків для вирішення проблем із захистом МІС аеропортів використовують часткові підходи, що зумовлено поточним рівнем доступних ресурсів. Експерти з безпеки мають тенденцію реагувати лише на

зрозумілі їм ризики безпеки. Тому тільки комплексний підхід, що забезпечить єдину політику безпеки дасть змогу знизити ризики безпеки [2]. Адаптивна безпека мережі, що дає можливість контролювати, виявляти ризики та реагувати на них, складається з трьох компонентів: технологія управління ризиками, технологія аналізу захищеності та технологія виявлення атак [1]. Модель адаптивної безпеки мережі не відкидає вже використовувані механізми захисту, а розширює їх завдяки новим технологіям. Підприємствам необхідно доповнити наявні рішення компонентами, що відповідають за аналіз захищеності, виявлення атак і управління ризиками в рамках запобігання кіберзлочинності та для приведення систем інформаційної безпеки у відповідність до сучасних вимог. Дослідження орієнтується на створення технологій управління ризиками з залученням інтелектуального аналізу знань експертів у адаптивному підході до безпеки роботи аеропортів.

Нехай маємо множину активів інформаційної безпеки аеропорту, для яких визначено множину загроз безпеки персональних даних мережевих та інформаційних систем. Кожна загроза безпеки для деякого активу буде оцінюватись експертом з безпеки по вхідним експертним даним: T – наслідки реалізації загроз безпеки персональних даних МІС аеропорту; μ – степінь можливості реалізації загрози МІС аеропорту; L – тяжкість наслідків інциденту по активу.

На основі вхідних експертних даних потрібно вивести оцінку ризику безпеки персональних даних МІС аеропорту окремо по активах, розрахувати фінансові збитки інцидентів (ймовірність реалізації ризику) для активів та вивести одну агреговану оцінку для прийняття подальших рішень у рамках запобігання кіберзлочинності.

Розроблена модель та її програмна підтримка буде корисним інструментом для експертів з безпеки авіації та роботи аеропортів в рамках запобігання кіберзлочинності [3].

Список використаних джерел

1. Бобало Ю.Я. *Інформаційна безпека: навчальний посібник* / Ю.Я. Бобало, І.В. Горбатий, М.Д. Кіселичник, А.П. Бондарев, С.С. Войтусік, А.Я. Горпенюк, О.А. Немкова, І.М. Журавель, Б.М. Березюк, Є.І. Яковенко, В.І. Отенко, І.Я. Тишик. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 580 с.
2. Казарин О.В. *Программно-аппаратные средства защиты информации. Защита программного обеспечения: учебник и практикум для вузов* / О.В. Казарин, А.С. Забабурин. – М.: Издательство Юрайт, 2017. – 312 с.
3. Polishchuk V. *Technology Improving Safety of Crowdfunding Platforms Functioning in the Context of the Protection of the Start-up Investors in the Financial and Transport Sectors* / V. Polishchuk, M. Kelemen, J. Kozuba // *The Journal of Air Force Institute of Technology (Journal of KONBiN)*, 2019. – Volume 49: Issue 1. – P. 313-330.

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Антонова Людмила Анатоліївна
*магістр 2-го року навчання,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА: НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Постановка проблеми. Державне регулювання національної економіки – це система заходів задля здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, спрямованої на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки і всього суспільства [1].

Процес державного регулювання макроекономічного середовища країни включає в себе: інституційну державну підтримку макроекономічного середовища; забезпечення створення ринкового інфраструктурного простору; формування конкурентного внутрішнього середовища; регламентацію фінансових, економічних та соціальних відносин у макроекономічному середовищі; організаційну структуру управління, здатну розробляти доцільні принципи і норми поведінки суб'єктів макроекономічного середовища, у тому числі контроль за їх дотриманням; зрівноважування недоліків або негативних наслідків функціонування національного ринкового простору шляхом проведення відповідних компенсаційних дій; формування концепції та політики структурних перетворень, що відповідає прогресивному розвитку макроекономічного середовища та його сегментів; визначення фінансово-економічних та соціальних механізмів побудови прогресивної структурної моделі національного макроекономічного середовища в умовах сьогодення та інше.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Національна економічна теорія державного регулювання макроекономічного середовища країни виходить з об'єктивності цього процесу. Об'єктивність зумовлена відповідними аспектами. Ключові аспекти державного регулювання економіки вивчали автори [6; 9; 11; 14-19]. Проте подальшого вивчення потребують національні та міжнародні аспекти державного регулювання макроекономічного середовища.

Виклад основних результатів дослідження. В умовах сьогодення держава є забезпечуючим інститутом ринкової моделі господарювання. У

міжнародному просторі практика розвитку всіх провідних країн світу (США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Китай та інші) свідчить про нездатність ринкового механізму повною мірою виконувати функції регулятора макроекономічного середовища в інтересах всього суспільства. Вирішення загальногосподарських, галузевих криз, безробіття, порушень у фінансово-грошовому обігу, а також потреба у фінансуванні сегментних складників національної економіки, низькорентабельних з погляду приватного капіталу, але необхідних для повноцінного відтворення в національних масштабах, вимагають активного державного регулюючого впливу на національне макроекономічне середовище. Але необхідно пам'ятати, що для ринкового механізму характерні риси саморегулювання або самонастроювання структур під впливом попиту і пропозиції, ціноутворення і конкуренції. Ринковий механізм спонукає до припинення неефективної господарської діяльності та сприяє перенаправленню ресурсів у ті сегменти макроекономічного середовища, які є найбільш прибутковими, і тим самим сприяє раціональному використанню ресурсів. З практичного досвіду відомо, що ринковий механізм активізує підприємницьку діяльність суб'єктів макроекономічного середовища та забезпечує формування виваженої організації бізнесу з урахуванням стратегічного розвитку. Розвиток національної економіки є одним із пріоритетних завдань у трансформаційних умовах нашої країни. Згідно зі Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [2]: вектор розвитку – це забезпечення сталого розвитку нашої держави, проведення структурних та необхідних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя українського суспільства. Наша країна має стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього передусім необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим засобом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову політику.

Поряд з об'єктивною важливістю державного регулювання сегментного складника національного макроекономічного середовища необхідно враховувати також те, що держава здатна та зобов'язана здійснювати цей процес. В умовах сьогодення, для цього є цілком певне правове, політичне, фінансове, економічне та соціальне підґрунтя.

Держава володіє достатніми ресурсами для впливу на макроекономічне середовище країни, вона є носієм законодавчої та адміністративної влади, має необхідну міцність. Зазначені аспекти надають можливість системно, цілеспрямовано і різноманітно втручатися у сегментний складник національного макроекономічного середовища у потрібному руслі.

Державне регулювання сегментного складника національного макроекономічного середовища повинно будуватися з урахуванням методологічних аспектів. Необхідно відмітити, що таке регулювання

відбувається у системі державного управління національної економіки та має спільні з ним властивості. У практичній площині ця теоретична посилка проявляється у тому, що державна сегментна економічна політика повинна бути вбудована в довгострокову стратегічну національну економічну політику країни. Сегментні структурні перетворення повинні бути спрямовані на забезпечення такої моделі сегментної структури макроекономічного середовища країни, яка забезпечить реалізацію потенційних можливостей динамічного зростання національної економіки з метою забезпечення послідовного підвищення рівня життя населення країни, ефективне відтворення і модернізацію економіки, у тому числі за рахунок інноваційного складника.

Зміст державного регулювання сегментного складника національного макроекономічного середовища визначається його роллю у фінансово-економічному та соціальному розвитку України. Роль державного регулювання полягає у створенні визначених умов, які забезпечать прогресивний розвиток як самої сегментної структури макроекономічного середовища, так і макроекономічної системи. Відстоюючи насамперед інтереси суспільства загалом, система державного управління у взаємодії з ринковим середовищем за допомогою сегментних структурних перетворень підтримує і стимулює національний суспільний розвиток в умовах глобалізації.

Необхідно відмітити, що зміст державного регулювання сегментного складника національного макроекономічного середовища розкривають його загальні функції: формування, затвердження та моніторинг за виконанням сегментних структурних пріоритетів макроекономічної політики; інституційне забезпечення ефективного функціонування ринкового простору у макроекономічному середовищі країни; вирішення сегментних структурних проблем розвитку національного макроекономічного середовища, які ринковий механізм не вирішує; сегментне регулювання економічних та соціальних відносин з метою вирішення певних завдань.

Необхідно відмітити, що базовою функцією держави є законодавча функція, яка полягає у формуванні системи економічних, соціальних, організаційних, господарських та інших законів, які створюють певні правові засади функціонування ринкового простору у національному макроекономічному середовищі.

Важливою функцією державного регулювання сегментного складника національного макроекономічного середовища є стратегічне сегментне макроекономічне і міжгалузеве моделювання динаміки і структури макроекономічного середовища з метою обґрунтування оптимального варіанту структурних сегментних економічних та соціальних пропорцій.

Реалізація функцій регулювання забезпечується вирішенням виокремлених завдань державного регулювання сегментного складника

національного макроекономічного середовища, які відображають систему пріоритетів сегментної структурної політики держави у поточному періоді та у майбутньому. Основними завданнями можуть бути: удосконалення сегментної структури національного макроекономічного середовища; вирівнювання сукупного попиту та сукупної пропозиції у національному макроекономічному середовищі; економічне стимулювання розвитку експортно-орієнтовної діяльності суб'єктів національного макроекономічного середовища; підтримка базових галузей промисловості; забезпечення оптимального поєднання поточних і стратегічних напрямів розвитку національного макроекономічного середовища та інші.

В умовах трансформаційних змін істотну значущість у системі державного регулювання сегментного складника національного макроекономічного середовища має процесний підхід. У контексті цього підходу регулювання розглядається як послідовна цілеспрямована комплексна діяльність з оптимізації сегментного складника національного макроекономічного середовища та її основних пропорцій з урахуванням економічного та соціального розвитку країни.

У національному макроекономічному середовищі державне регулювання здійснюється адміністративними та економічними методами. Адміністративні методи виокремлюються на економічні, соціальні та правові.

Основні прогностичні показники економічного та соціального розвитку України на 2016-2019 роки розроблені Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та схвалені відповідними постановами Кабінету Міністрів України [3, 4]. Основні прогностичні макропоказники можуть постійно уточнюватися на основі зміни соціально-економічної ситуації, а також припущень прогнозу з урахуванням внутрішніх та зовнішніх ризиків.

Макропрогноз сегментного структурного розвитку національного макроекономічного середовища повинен бути не тільки гранично вивіреним, але і науково обґрунтованим. Масштаб і сегментна структура державного сектору національного макроекономічного середовища створюють основу для державного інституційного підприємництва. Державне інституційне підприємництво полягає в активній участі державних інститутів у господарській діяльності. Зазначена діяльність здійснюється з метою створення тих суспільних благ, у створенні яких не зацікавлений приватний сектор макроекономічного середовища.

Державне інституційне підприємництво має свій особливий стратегічний потенціал, мета якого полягає не в збільшенні прибутку, а в збільшенні суспільного добробуту у національному макроекономічному середовищі, тобто поряд з економічними завданнями ставлять ще соціальні.

Державне інституційне підприємництво, як форма державного регулювання сегментного складника макроекономічного середовища,

використовується з метою підтримки недостатньо рентабельних суб'єктів макросередовища, але є стратегічними для національної громади.

Сучасною, з позиції глобалізації, організаційно-правовою формою господарських одиниць, які перебувають у державній власності, є державні корпорації. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб [7].

Економічною основою діяльності державних корпорацій є власний капітал, утворений за рахунок державного інвестування, акціонерного капіталу і прибутку, та позиковий капітал у формі кредитів або позик. Необхідно зазначити, що розміри позикових коштів зазвичай регулюються державою, що знижує можливість маневрування фінансовими ресурсами суб'єкта державного управління. На кількісні та якісні параметри економічної ефективності діяльності державних корпорацій значно впливає реалізація виробленої продукції (робіт, послуг) з регламентованим державним ціноутворенням.

В останні роки, особливо 2014-2017 р., процес створення державних корпорацій значно активізувався і вимагає до себе більш пильної уваги. На рівні Кабінету Міністрів України затверджено перелік підприємств державного сектору економіки, які мають найбільші за розміром активи [7].

Пошук оптимальної моделі державного регулювання сегментного складника макроекономічного середовища передбачає можливість застосування у цій сфері досвід країн із розвинутою ринковою економікою. Дослідження досвіду міжнародного середовища регулювання сегментного складника макроекономічного середовища дав змогу виявити низку істотних особливостей.

Базовими принципами централізованого керівництва в європейських країнах є створення державними інституціями для регулювання відповідних правил для суб'єктів господарювання, які спонукають їх здійснювати свою діяльність у бажаних напрямках для розвитку макроекономічного середовища.

У США змішана економіка називається змішаним капіталізмом, у Німеччині – соціальним ринковим господарством [9].

Таким чином, змішані економіки у міжнародному просторі мають специфічні особливості у кількісному та якісному впливі державних інституцій на фінансово-економічні та соціальні процеси у макроекономічному середовищі.

Національна економіка України має ознаки змішаної, що спонукає враховувати ці аспекти в системі державного регулювання сегментного складника макроекономічного середовища. У період 2014-2017 р. національна економічна система може бути охарактеризована як економіка з ринковим середовищем, але у деяких сегментах проявляється значне зосередження за державними У міжнародному просторі чітко виявилися

сучасні підходи у державному регулюванні ринкового середовища: макроекономічне регулювання, засноване на податково-бюджетному і фінансовому інструментарії, та політика індустріалізації, яка спрямована на сегментну перебудову макроекономічного середовища.

Європейські країни сформували засоби стимулювання ринкових підприємств (венчурного бізнесу), які працюють на найновіших напрямках науково-технічного прогресу шляхом безпосереднього виділення державних кредитів, зниження оподаткування на біржові доходи, надання державних гарантій. Особливістю сучасного західноєвропейського ринку є інтеграція і перехід від внутрішньодержавного до міждержавного його регулювання. І на національному і на міждержавному рівнях здійснюється певне втручання в господарське життя ЄС з боку Комісії Європейської співдружності, Ради Міністрів ЄС, Європейського парламенту і суду ЄС [11].

У Сполучених Штатах Америки система інституційного державного регулювання, яка досить довго ґрунтувалася на кейнсіанській моделі, змінилася на політику монетаризму і теорії «пропозиції».

У Японії має місце сегментна система державного програмування. З метою розроблення та впровадження макроекономічних проектів створена система державного інституційного програмування і регулювання, де застосовуються найновітніші методи експертних оцінок, економічного і соціального прогнозування і програмування.

У скандинавській системі державного регулювання Данії, Ісландії Норвегії, Фінляндії, Швеції поєднується приватний сегмент і ринкова конкуренція з державними інституційними програмами. Відмінність скандинавської моделі – значний ступінь соціального захисту і забезпечення національного суспільства.

Південнокорейська модель сегментного державного регулювання формується на основі державного інституційного регулювання, яке спирається на історичні, культурні та національні традиції.

У країнах зі стабільною ринковою економікою у сферу державного впливу на інфраструктуру макроекономічного середовища входить промислова політика державних інституцій. Вона спрямована насамперед на формування належних пропорцій у промисловому секторі, з урахуванням вектору захисту внутрішнього ринку від зовнішнього середовища.

У європейському просторі кожен регіон включений у свій індивідуальний кластер, який підтримує взаємозв'язки. Необхідно відмітити, що зазначені комунікації не лише на рівні «бізнес-бізнес», а й на рівні «освіта-освіта», що сприятиме розвитку в процесі глобалізації.

Провідні позиції у міжнародному макроекономічному середовищі займає лісовий кластер Фінляндії, завдяки якому, маючи в своєму розпорядженні всього 0,6% лісових ресурсів світового простору, вона забезпечує до 12% світового експорту продукції деревообробки та 27%

світового виробництва паперу. Не менш важливим є досвід Австрії, в якій діють трансграничні кластери з Італією, Німеччиною, Полькою, Швейцарією, Угорщиною, що стало основою для формування центру автомобілебудування в європейському просторі.

Таким чином, зазначені та інші численні успішні приклади кластеризації показують, наскільки важливо для державної інституції підтримувати та забезпечувати наукомісткі кластери, які є конкурентоспроможними у міжнародному макроекономічному середовищі.

В умовах глобалізації міжнародного макроекономічного простору, появи нових суб'єктів міжнародної економіки, нових центрів сили, їх взаємодії і балансу, агресивної міждержавної політики недоцільно говорити про якесь неминуче послаблення ролі державної інституції в системі регулювання макроекономічного середовища. У трансформаційних умовах формуються і нові реалії, а отже, виникає інше середовище для функціонування національних економік. На наш погляд, у національному макроекономічному середовищі в умовах глобалізації необхідне запровадження жорсткої та ефективної економічної політики, яка забезпечить економічний та соціальний розвиток суспільства. Але ефективність такої політики залежить від пріоритетних напрямів системи державного регулювання розвитку національного макроекономічного середовища.

Висновки. Таким чином, функціонування державного механізму регулювання національного макроекономічного середовища є необхідною умовою розвитку ринкової економіки в умовах глобалізації. Для українських реалій масштаби сегментного державного регулювання можуть бути набагато ширшими, ніж у інших країнах європейського простору, але це не означає, що можна відкинути міжнародний досвід системи державного регулювання макроекономічного простору країни, навпаки, його потрібно всебічно досліджувати і водночас формувати певні стратегічні висновки.

Міжнародний досвід державного регулювання сегментної структури національного макроекономічного середовища може бути досить корисним у тому разі, якщо він не буде сліпо копіюватися, а буде застосовуватися з урахуванням особливостей фінансово-економічного та соціального розвитку нашої країни. У сучасних трансформаційних умовах, в умовах європейського вектору розвитку та міжнародних глобалізаційних процесів вимоги до державного регулювання сегментного складника національної економіки значно зросли. Система державного регулювання повинна носити цілеспрямований, стратегічний та комплексний характер.

Список використаних джерел

1. *Державне регулювання економіки.* URL: <http://library.if.ua/book/72/5235.html>.
2. *Указ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015 // Адміністрація Президента України.* URL:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2017-2019 роки» від 05.08.2015 № 558 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248397249>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2017 рік та основних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2018 і 2019 роки» від 01.07.2016 № 399 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/399-2016-%D0%BF>

5. Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. URL: http://old.razumkov.org.ua/upload/2014_Ekonomika_101114_NNN.pdf.

6. Третяк Г.С. Державне регулювання економіки та економічна політика [Текст]: навч. посіб. / Г.С. Третяк, К.М. Бліщук. Львів: ЛПІДУ НАДУ, 2011. 128 с.

7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку підприємств державного сектору економіки, які мають найбільші за розміром активи» від 27.05.2015 № 600-р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/600-2015-%D1%80>

9. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залоза; за ред. І. Михасюка. К.: АРТК «Ельга», 2000. 592 с.

10. Огляд банківського сектору / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>

11. Кушнір І. Функціональний аспект державного регулювання економіки // Підприємництво, господарство і право. 2008. № 8. С. 157-160.

12. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-III (Редакція від 02.12.2012) / Відомості Верховної Ради України (ВВР). Оф. вид. № 25, 2000, ст. 1956. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.

13. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 № 1621-IV (Редакція від 02.12.2012) / Відомості Верховної Ради України (ВВР). Оф. вид. № 25, 2004, ст. 352. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

14. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства: [моногр.] / О.В. Побережець. Херсон: Видавництво: Грін Д.С., 2016. 500 с.

15. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства [моногр.] / Є.І. Масленніков. Одеса: Прес-кур'єр, 2015. 316 с.

16. Maslennikov E.I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise: / E.I. Maslennikov // Економіка: реалії часу. 2014. № 6 (16). С. 111-115.

17. Побережець О.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення: / О.В. Побережець, К.В. Іванова // Економіка: реалії часу. 2012. № 2 (3). С. 98-104.

18. Yuri V. Kovtunenکو. Commercialization and technology transfer: the processes'

contents and correlation in the innovative activity of industrial enterprise [Електронний ресурс] / Svitlana V. Filyppova, Yuri V. Kovtunencko // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. № 2(7). Одеса: ОНПУ, 2013. С. 33–38.

19. Ломачинська І.А. Вплив конвергенції фінансового та реального секторів на розвиток національної економіки України. / І. Ломачинська, А. Кравцова. // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2012. том 17, вип. 2. С. 139-146.

Герзанич Віталій Михайлович

кандидат економічних наук

доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Машіка Василь Михайлович

студент 4 курсу економічного факультету

спеціальність «Економіка підприємства»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДІЛОВОГО ТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

У світовій економічній практиці не існує єдиного спільно врегульованого визначення понять діловий клімат та інвестиційний клімату. Світовий банк визначає діловий та інвестиційний клімат як можливості та стимули для фірм, щоб останні продуктивно інвестували, створювали робочі місця та розширювали свою діяльність. Відповідно, діловий та інвестиційний клімат виступають як основи діяльності, яка дозволяє іноземним і вітчизняним компаніям здійснювати бізнесову діяльність і шукати прибуток у певній країні.

Інвестиційний клімат можна визначити трьома показниками:

- макроекономічна політика, такі як фіскальна, грошова та торговельна політики;
- управління та установи;
- інфраструктура.

Діловий та інвестиційний клімат складається з набагато більше складових ніж просто податкові ставки та фіскальні стимули доступні для підприємств. Інші основні компоненти це: політична стабільність, верховенство права, макроекономічні умови, уявлення про уряд та регулювання середовище.

Стан ділового та інвестиційного клімату країни є ключовим фактором здатності цієї країни залучати іноземні інвестиції та розвивати малі та середні підприємства. Транснаціональні корпорації обирають провадження діяльності в підприємствах країн із здоровим діловим кліматом – де вартість, затримка та ризик мінімізовані. Окрім того, малі та середні підприємства мають більше шансів процвітати в умовах ділового клімату там, де вони не

перевантажені податками та нормативно-правовими нормами. На веб-сторінці Світового банку зазначено так: «Хороший інвестиційний клімат є найважливішою опорою країни, стратегією країни щодо стимулювання економічного зростання, що в свою чергу створює можливості для бідних людей мати більш продуктивну роботу та більший дохід».

По всьому Світі найзаможнішими країнами, є ті, які мають сприятливіший діловий та інвестиційний клімат. Є певний зв'язок між економічним зростанням та процвітанням, інвестиційним кліматом та бізнес-кліматом. Багато європейських країн, без зайвих витрат сировини чи резервів перетворили свою економіку на найбільш привабливі світові напрямки прямих іноземних інвестицій, шляхом реформування ділового та інвестиційного клімату.

За Індексом стійкості, що передбачає опитування керівників підприємств, відносну привабливість країн стосовно прямих іноземних інвестицій отримали Польща та Чехія, випередивши таких азіатських тигрів, як Малайзія, Сінгапур та Тайвань.

Уряди часто применшують значення ділового клімату при залученні прямих іноземних інвестицій. Вони, як правило, зосереджуються на розмірі ринку, збалансованості природних ресурсів і витрат. Ці фактори є важливими, однак інвестиційний клімат є критичним фактором і його не можна недооцінювати.

До прикладу, словацький уряд залучає інвесторів для покращення ділового середовища. Для цього було запроваджено багато реформ, в тому числі: реформа податкової системи, реформа ринку праці, пенсійна реформа та відновлення банківської системи. Це призвело до збільшення прямих іноземних інвестицій завдяки вжитим заходам та загальним удосконаленням.

Існують і негативні наслідки несприятливого ділового клімату. Інвестори прагнуть передбачуваної та прийнятної віддачі щодо їх інвестицій. Для досягнення конкурентних результатів інвестор буде намагатися уникати трьох основних перешкод: зростання вартість, затримок та ризиків. Якщо інвестиційний клімат поганий – через податки, збори, штрафи, корупцію та додаткову потребу для послуг (юристів, бухгалтерів, консультантів тощо), то це збільшує вартість інвестиційної операції. Відповідно інвестор може шукати місця більш привабливої діяльності, хоча робоча сила, транспортні та енерговитрати можуть бути конкурентоспроможними. Якщо ж перешкоди, спричиняють затримку початку діяльності то інвестори можуть прагнути інвестувати в іншому місці, незважаючи на конкурентні переваги. Нарешті, навіть якщо початкові витрати і затримки не є критичними фактором, але інвестор переживає політичні потрясіння, вилучення активів або законодавчі зміни, які можуть зменшити прибуток, інвестор готовий прийняти менш привабливий прибуток в іншому місці, але щоб мінімізувати ймовірний ризик.

Отже, як бачимо з проведеного дослідження, взаємозв'язок ділового та інвестиційного клімату є надзвичайно важливим. Дана умова зумовлює врахування цього при вибудовуванні політики забезпечення ділового клімату та підтримки інвестиційної привабливості країни.

Список використаних джерел

1. Носова О. Прямі іноземні інвестиції у трансформаційній економіці України / О. Носова // *Економіка України*. – 2000. – №5. – С. 47-51.
2. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. Державна політика залучення інвестицій в стратегії розвитку національних економік / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. – 2017. – Випуск 16. – С. 162-166.
3. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. Вплив інвестиційної політики на гомеостазис національної економічної системи крізь призму інновацій [Електронний ресурс] / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. – 2016. – №2. – електронне фахове видання Режим доступу до журналу: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/2-2016-ukr>
4. Штулер І.Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій // *Науковий економічний журнал «Актуальні Проблеми Економіки»*. – 2012. – №5. – С. 102-108.
5. Shtuler I.Y. Institutional preconditions forming competitiveness model of the national economy // *International Journal of Advance Researches*. 2019 Special Issue # 2 (3): Problems of Raising up a New Generation in the Vision of Modern Scientists. P.14-25.

Криштанович Мирослав Франкович

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
НУ «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Політична безпека займає ключове місце в державній політиці. Втрата суспільством політичної керованості або її невідповідність можливостям і інтересам суспільства неминуче ведуть до його деградації. Тому питання щодо забезпечення політичної безпеки України є особливо актуальне для державної політики, бо є ряд викликів і загроз які зосереджені, саме в політичній сфері, тому її вирішення для влади і суспільства є пріоритетними і вимагають серйозної уваги до цієї сфери. Політична безпека займає одне із головних місць в системі забезпечення національної безпеки і виступає у якості одного із головних її структурних елементів.

Вітчизняними науковцями не до кінця з'ясовано механізми державної політики по забезпеченню політичної безпеки. Ця проблема ще не стала об'єктом спеціального вивчення.

Розглядаючи поняття «політична безпека», науковці переважно розглядають його через призму різних соціально-політичних явищ.

Одні науковці розглядають політичну безпеку в якості системи заходів держави і суспільства із захисту політичних інтересів країни і громадян.

Другі – як стан ненасильницьких суспільних відносин, що виключають досягнення політичних цілей збройним шляхом.

Треті – як політичне й правове вирішення проблем, пов'язаних зі зменшенням соціальної і політичної напруженості.

На думку четвертих, політична безпека це – сукупність заходів щодо виявлення, попередження та усунення тих факторів, які можуть завдати шкоди політичним інтересам країни, народу, суспільству, громадянам, обумовити політичний регрес держави, а також перетворити владу і політику з конструктивної в руйнівну силу [1].

Зокрема В. Серебрянников зазначає, що політична безпека визначає стан гарантованого захисту особистості, суспільства, народу, образу життя, суверенітету країни, конституційного ладу і системи управління країною [2, с. 19].

А науковець Г. Ситник пояснює, що політична безпека як складова системи національної безпеки визначає процедуру і спосіб будови та функції установ влади та врядування, стиль ухвалення рішень, відносини між державою і суспільством [3, с. 170-173].

У багатьох випадках політична безпека ототожнюється з державною безпекою, проте її зміст значно ширший.

На нашу думку, *політична безпека* – це стан захищеності політичних інтересів особи, суспільства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, а також механізми їх забезпечення. Таким чином, під політичною безпекою слід розуміти динамічно-структурований стан, який забезпечує стабільність, єдність і цілісність політичної системи, її здатність до саморегуляції, саморозвиток і реагування на несприятливі внутрішні і зовнішні впливи. Вона являє собою комплекс заходів, спрямованих на збереження конституційно легітимізованого політичного ладу держави, забезпечення державотворення і конструктивної політики.

Складовими політичної безпеки держави є, внутрішньополітична та зовнішньополітична безпека.

Під внутрішньополітичною безпекою, ми розуміємо, безпеку всіх інститутів країни, які зумовлені збереженням стабільності конституційного ладу держави, забезпеченням правопорядку і громадянського спокою та національної згоди, а також єдності правового простору країни;

Під зовнішньополітичною безпекою, ми розуміємо безпеку інтересів політики, влади і держави, яка забезпечується в рамках постійних міжнародних відносин [4].

Розглядаючи питання політичної безпеки слід виходити із розуміння структури її забезпечення.

Оскільки політична безпека – це безпека держави, нації, суспільства, громадян від зовнішніх і внутрішніх загроз, то виходячи з цього, можна запропонувати два основних підходи до розуміння сутності політичної безпеки: політична безпека як частина національної безпеки і політична безпека як самостійна політична категорія [5].

Перший підхід дозволить нам розглядати політичну безпеку, як одну з складових національної безпеки, яка порушує певну сферу людських відносин – політичну.

Другий підхід характеризує політичну безпеку через з'ясування її сутності через окремі різновиди національної безпеки: економічну, інформаційну, конституційну, військову і соціальну.

Підводячи підсумок хочемо сказати, що в цілому політична безпека є складовою частиною національної безпеки в аспекті забезпечення політичних інтересів країни, включно всіх її життєво важливих інститутів, відношень і процесів політичної сфери життя суспільства і громадян, шляхом адекватного реагування на негативні внутрішні та зовнішні загрози.

Політична безпека, як головний елемент національної безпеки, означає безпеку всього політичного життя, захищеність прав і свобод громадян, політичних партій, громадсько-політичних об'єднань, рухів, цілісності та незалежності держави від політичної сваволі й екстремізму в середині держави, політичного тиску та агресивних спрямувань на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Мизер А.А. *Политическая безопасность государства: постановка проблемы* / А.А. Мизер // *Научные и образовательные проблемы гражданской защиты*. – 2012. – № 1. – С. 89-95.
2. Серебрянников В.В. *Политическая безопасность* / В.В. Серебрянников // *Свободная мысль*. – 1997. – № 1. – С. 18-24.
3. Ситник Г.П. *Проблеми реформування політичної системи в контексті політичної безпеки* / Г.П. Ситник // *Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні: стан і перспективи розвитку політичних наук: зб. матеріалів круглого столу*. Київ, 13 квітня 2001 р. / за ред. В.І. Лугового, В. М. Князева. – Київ: Вид-во УНДУ, 2001. – С. 8-15.
4. Хазин М. *Політична безпека на глобальному та регіональному рівні*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.worldcrisis.ru.
5. Франчук В.И. *Политическая система как средство выживания общества и основы ее реформирования* / В.И. Франчук. – *Социальногуманитарные знания*. – 2005. – №1.

Лакас Вероніка Владиславівна
*студентка 4 курсу економічного факультету
спеціальність «Облік і аудит»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ПРАЦІ

Ринок праці є одним із інструментів зростання національної економічної системи. Саме ринок праці є індикатором рівня соціально-економічного стану держави, а показники кон'юнктури ринку праці (зайнятість, безробіття тощо) є основними макроекономічними показниками, що оцінюють поточний стан та перспективи розвитку економіки. За такими показниками, як пропозиція, попит та ціноутворення на ринку праці можна визначити поточний стан або здійснити прогнозування окремих складових ринку праці.

При дослідженні ефективності управління ринком праці слід враховувати рівневі механізми регулювання ринком праці, а саме: державний, який полягає у нормативно – методичному забезпеченні ринку праці та регіональний – полягає у організаційно-результативному забезпеченні.

При управлінні ринком праці слід враховувати те, що аналіз статистичних даних показує асиметричність його функціонування. Такі диспропорції свідчать про залежність ринку праці від природних ресурсів, соціально-економічних умов, але кількісної або якісної ознаки його інфраструктурного забезпечення.

Ринкова інфраструктура виникла з розвитком ринкових відносин, а інфраструктура ринку праці з'явилася з виникненням самого ринку праці. Спершу це були посередницькі мережі під час купівлі-продажу робочої сили, а потім державні та приватні установи, які займалися пошуком, працевлаштуванням та навчанням персоналу.

В. Ландсман новадить таке визначення інфраструктури ринку праці «це складова ринку праці, що є системою інститутів, котра включає державні і недержавні структури сприяння зайнятості, служб персоналу підприємств, громадських організацій і фондів, а також впроваджені ними правові, фінансово-економічні й інформаційні механізми, під дією яких створюються сприятливі економічні, соціальні, психологічні та інші умови для функціонування ринку праці» [2, с.334].

С. Мочерний під інфраструктурою ринку праці розуміє «сукупність підприємств, установ чи організацій, метою діяльності яких є забезпечення стабільного розвитку і функціонування ринкового механізму регулювання економікою, безперервний рух товарів та послуг у різних сферах суспільного

відтворення» [1, с. 705].

Більшість іноземних вчених вважає, що інфраструктура ринку праці проявляється як система існування посередників з питань купівлі-продажу робочої сили. Зокрема Д. Аутор визначає інфраструктуру ринку праці як «організації або інститути, що працюють як інформатори між працівниками та роботодавцями» [4, с. 4].

Прийнято виокремлювати чотири рівні інфраструктури ринку праці: міжнародний, державний, регіональний і рівень підприємства. Міжнародний і державний рівні інфраструктури ринку праці приймають міжнародні й державні правові та організаційні норми загального характеру функціонування. Регіональний рівень і рівень підприємства виконують функції спрямовані на задоволення інтересів суб'єктів місцевих ринків праці, на досягнення збалансованості попиту і пропозиції на цих ринках [3].

Характеристика інфраструктури ринку праці полягає у розкритті таких параметрів:

- регулювання безробіття та зайнятості;
- нормативно-правове регулювання заробітної плати;
- пенсійна система;
- категоризація працівників;
- наявність служб зайнятості, рекрутингових агенцій, агенств з питань лізингу персоналу;
- освітні заклади різного рівня;
- професійні угруповування, профспілки тощо.

Якщо проаналізувати поточне становище інфраструктури національного ринку праці, то слід визначити, що вона перебуває у стані неоднорідності. Причиною цьому є те, що функціонування національного ринку праці відбувається в критичних та досить несприятливих умовах.

Список використаних джерел

1. *Економічна енциклопедія: у трьох т. / [С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – Т.3. – 952 с.*
2. *Ландсман В.А. Методологічні підходи до державного регулювання ринку праці / В.А.Ландсман // Теорія та практика державного управління. – 2012. – № 4 (39). – С. 338-345.*
3. *Терно А.В. Механізми регулювання інфраструктури ринку праці / А.В. Терно // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка», 2015, вип. 15. – С. 86-94.*
4. *Autor David H. Introduction to Studies of Labor Market Intermediation / David H. Autor // NBER Chapters. - 2009. – P. 1-32.*

Петрецький Іван Іванович
*аспірант, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна*

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В розвитку певного регіону завжди є певні проблеми. Однією з важливих є неефективне та нераціональне використання ресурсів. Сьогоднішній рівень розвитку Закарпатської області не відповідає наявному потенціалу. Так, наприклад, до питань, що потребують нагального вирішення можна віднести: відсутність розвиненої інфраструктури, низьку якість обслуговування, відсутність реклами краю, значний податковий тягар тощо.

Наявні проблеми гальмують розвиток економіки регіону. Їх вирішення призведе до покращення економічного та соціального розвитку України.

У країнах світу існують різноманітні підходи до створення та функціонування моделей розвитку. Це пояснюється специфікою соціально-економічних і політичних умов окремих держав, рівнем значущості та масштабами розвитку галузей та секторів національної економіки, рівнем розвитку ринкових відносин тощо. Аналізуючи роль держави в розвитку регіонів, можна виділити чотири моделі.

Перша (ринкова) модель передбачає відсутність центральної державної влади чи органу державного управління на рівні центральної влади. Всі проблеми та питання вирішуються на рівні регіонів або самостійно суб'єктами господарювання на основі оперативного регулювання та принципів ринкової економіки. Основна умова для можливості використання цієї моделі полягає в тому, що країна має бути привабливою для інвесторів [3]. Подібна модель розвитку сформувалася в США. Однак прийняття першої моделі можливе лише у випадках, коли регіон здатен вирішувати всі свої проблеми без участі держави. Такий підхід ефективний у країнах з розвинутою ринковою економікою, де переважають приватні компанії різної величини і спеціалізації. Важливе значення при цьому мають розвинута інфраструктура, система забезпечення безпеки, високий рівень надання банківських, страхових і освітніх послуг, медичного обслуговування.

Друга модель розвитку передбачає наявність спеціального, потужного, авторитетного та самостійного державного центрального органу (держави, міністерства, управління та ін.). Спеціалізовані органи займаються виключно питаннями їх компетенції. Така модель управління регіоном властива багатьом країнам, що розвиваються, країнам з перехідною економікою. Для реалізації цієї моделі потрібні: значні фінансові інвестиції в розвиток регіону для створення й підтримки на високому рівні національного продукту та інфраструктури, забезпечення державної підтримки малого і середнього

бізнесу, створення системи безпеки тощо.

Третя (європейська) модель участі держави в розвитку регіону переважає в розвинутих європейських державах. Вона передбачає, що питання розвитку кожного регіону вирішуються на рівні спеціалізованого галузевого підрозділу (централізована структура, державний орган), який функціонує в рамках багатогалузевих, багатофункціональних міністерств (найчастіше економічної спрямованості) або напряму підпорядковується урядові країни, однак має статус відносно самостійного адміністративного органу.

Четверта (комбінована) модель розвитку регіону передбачає створення комбінованого міністерства, яке, крім спеціалізованого галузевого підрозділу, охоплює інші, суміжні з ним або взаємодоповнюючі напрями соціально-економічної політики.

Як показує українська практика, вклад регіону в національну економіку явно недостатній, що обумовлюється не стільки слабкими інвестиційними можливостями, скільки станом існуючої системи управління регіоном.

В Україні, а на Закарпатті особливо, значну частину потенціалу розвитку складає природний потенціал: рекреаційні ландшафти (лісові, приморські, гірські), оздоровчі ресурси (мінеральні води та лікувальні грязі), природно-заповідні об'єкти (національні природні та регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва тощо), території історико-культурного призначення (пам'ятки архітектури та містобудування, історико-архітектурні заповідники та ін.) цілому по країні, так і по окремих регіонах.

Не менш важливе місце у розвитку регіонів займають культурні об'єкти, пам'ятки історії, архітектури, археології, етнографічні особливості території. Загальна кількість архітектурно-історичних пам'яток в Україні становить 48690 об'єктів, їхня цінність та чисельність (насичення, щільність) у межах областей істотно різняться.

Отже, маючи такий природно-ресурсний потенціал розвиток регіонів повинен сприяти зміцненню економіки країни, наповненню державного бюджету, зростанню добробуту українських громадян, збереженню історико-культурної спадщини, піднесенню нашого духовного потенціалу.

Україна має достатньо ресурсів для того, щоб стати країною з розвинутою економікою. Однак ступінь їх використання є незначним.

Список використаних джерел

1. Арсеєнко А.Г., Єщенко П.С. *Нова парадигма розвитку економіки – настійний виклик нашого часу* / А.Г. Арсеєнко П.С. Єщенко, // *Економіка і прогнозування*. – 2011. – № 1. – С. 28-47.

2. Валевський О.Л. *Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження: монографія* / О.Л. Валевський. – К.: НІСД, 2001. – 240 с.

3. Воротін В.Є. *Державне регулювання інтеграційних процесів в Україні та його вплив на економічне зростання* / В.Є. Воротін // *Вісник УАДУ*. – 2001. – № 4. – С. 174-186.

4. Данилишин Б.М. *Україна: проблеми сталого розвитку* / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, Е.М. Лібанова // *Наукова доповідь*. – К.: РВПС України НАН України, 1997. – 157 с.

5. *Інвестиції, що вже працюють*. Електронний ресурс: <https://rating.zone/investytsii-shcho-vzhe-pratsiuiut/>

6. Данилишин Б.М. *Україна: проблеми сталого розвитку* / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, Е.М. Лібанова // *Наукова доповідь*. – К.: РВПС України НАН України, 1997. – 157 с.

7. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. *Державна політика залучення інвестицій в стратегії розвитку національних економік* / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. – 2017. – Випуск 16. – С. 162-166.

Пилявський Юлій Миколайович
аспірант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЛІБЕРТАРІАНСЬКІ ІДЕЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ПРАЦЯХ П'ЄРА Ж. ПРУДОНА

Питання про економічну природу і конкретні форми прояву економічної свободи посідає важливе місце в характеристиці відносин економічних систем, перш за все ринкового типу. Це обумовлено її зв'язком з сутнісними характеристиками економічної системи: власністю, економічним механізмом, системою економічних інтересів, ефективністю виробництва тощо.

В суспільній думці концепція економічної свободи формувалась поступово. Змінювалися уявлення про те, як треба вести господарство, а також про місце та роль держави в суспільстві та в економіці. Розуміння цього логічно знаходилося у взаємозв'язку з осмисленням поняття економічної свободи.

«Батьком анархізму» нерідко називають видатного французького мислителя П'єра Жозефа Прудона (1809-1865 р.). З його ім'ям пов'язані самоідентифікація анархізму, розробка його основних соціальних ідей та їх поширення в масах. Він розвинув і популяризував анархічний світогляд. У поглядах Прудона, як і в його житті, поєднувалося чимало суперечливих рис. Відстоюючи індивідуальну свободу, Прудон водночас виступив проти жіночої емансипації. Прудон був противником державного насильства в будь-яких формах. Завданням соціалізму в ХІХ ст. Прудон вважав досягнення реальної соціальної рівності і забезпечення реальної свободи (тобто подолання влади держави над людиною). Він говорив: «Я не пропоную ніякої системи; я вимагаю знищення привілеїв і рабства, я хочу рівноправності ... Надаю іншим дисциплінувати світ» [3]. Прудон стверджував,

що політична свобода неможлива без економічного забезпечення та без децентралізації управління. «Те, що називають в політиці владою, – писав він, – аналогічно і рівноцінно тому, що в політичній економії називають власністю; ці дві ідеї рівні одна одній і тотожні...». Будучи противником ринкової економіки і необмеженої конкуренції, Прудон не прагнув замінити їх державно-соціалістичної казармою і тотальної регламентацією. Грунтуючись на принципі рівноваги, Прудон відстоював і права суспільства, і права особистості, заперечуючи як егоїстичні, так і деспотичні крайності. Щоб уникнути їх, французький анархіст рекомендував зруйнувати державну владу і соціальну ієрархію, замінивши їх добровільним союзом вільних особистостей, громад і місцевостей. «Суспільство треба розглядати не як ієрархію посад і здібностей, а як систему рівноваги вільних сил, де всім гарантовані однакові права, з умовою нести однакові обов'язки, рівні вигоди за рівні послуги. Отже, ця система істотно заснована на рівності і свободи, вона виключає будь-яку пристрасть до багатства, рангів і класів» [3].

Політична філософія, яка називається лібертаріанство, стверджує, що основа суспільної справедливості може полягати тільки в створенні умов, при яких кожна людина є господарем свого життя, і тому їй повинна бути надана максимально можлива свобода, обмежена свободою інших. Всі блага або зло, які отримує індивід, він отримує в результаті обміну або відплати, а тому навіть сама постановка питання про справедливий розподіл є помилковою. Морально виправданим може бути тільки існування мінімальної держави, обмеженої завданнями захисту індивідів від обману і насильства. Будь-яка інша держава, з більш значними повноваженнями і особливо держава добробуту, яка передбачає перерозподіл, неминуче схиляється до порушення прав людини.

Список використаних джерел

1. *Лібертаріанство*. Вікіпедія: свободная энциклопедия: веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Либертарианство> (дата звернення: 16.03.2019)
2. *Пілявський Ю.М.* Історія становлення та періодизація розвитку лібертаріанства/ Причорноморські економічні студії. – 2019. – Випуск 40. – С. 6-11.
3. *Рябов П.* Краткий очерк истории анархизма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.theanarchistlibrary.org/library/petr-ryabov-kratkij-ocherk-istorii-anarhizma#toc9>
4. *Фридман Милтон.* Капитализм и свобода. Пер. с англ. – М.: Новое издательство, 2006. – 240 с.
5. *Штулер І.Ю.* Теоретичні засади концепції гомеостазису економічної системи // Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці та освіті: [матеріали XIV Міжнародного наукового семінару, Київ – оз. Світязь, 29 червня – 3 липня 2015 року] / за наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка ; Національна академія управління; Міжнародна академія інформатики. – К.: СІК ГРУП УКРАЇНА, 2015. – С. 218-223

Сержанов Віталій Вікторович
*доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів,
декан економічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ДЕРЖАВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДТРИМКИ ІНВЕСТУВАННЯ В АПК

Інвестування в агропромисловий комплекс (АПК) країн, що розвиваються, є одним з найбільш ефективних способів зменшення бідності та підвищення продовольчої безпеки. Інвестиції в АПК мають багато позитивних наслідків, серед котрих доцільно виділити:

- поліпшення доступу до капіталу та ринків збуту;
- передача технологій, розвиток інфраструктури та підвищення продуктивності праці.

Відповідно, збільшення прямих іноземних інвестицій у АПК може розглядатися як певна перспективна тенденція. Однак, хоча інвестиції в АПК країн, що розвиваються, можуть мати значні потенційні позитивні наслідки для приймаючих громад, вигоди не виникають автоматично, і не всі види інвестицій однаково вигідні. Наприклад, великі проекти – масштабні придбання земель можуть мати негативні наслідки, включаючи виселення та зкуповування за безцінь землі. Країни, що займаються інвестиціями, можуть відігравати важливу роль у регулюванні прямих іноземних інвестицій та у просуванні передових технологій. Їх вплив може бути особливо значним, коли капітал інвестується в країни, де системи управління та регуляторні системи є слабкими.

Останнім часом розвинені країни посилили регуляторні рамки та створили стимули для сприяння відповідальній поведінці бізнесу стосовно інвестицій в АПК. Нормативно-правова база може включати зобов'язання, що застосовуються до всіх приватних компаній, що здійснюють діяльність на території країни, або до тих, хто шукає державної підтримки або допомоги. Звичайно, уряди можуть також регулювати поведінку компаній, які перебувають у власності або підконтрольності державі. І навпаки, держави можуть обирати стимули як засоби сприяння відповідальній поведінці бізнесу, наприклад, коли вони співпрацюють з приватними корпораційними суб'єктами для здійснення проектів допомоги розвитку. Деякі з цих регуляторних актів можуть бути розроблені для забезпечення загальної корпоративної відповідальності, але актуальними для сприяння відповідальним інвестиціям, зокрема, у АПК. В тому випадку, якщо регуляторні акти не були спеціально розроблені для АПК, то вони використовуються як інструменти для заохочення інвестицій у сільське господарство. Наприклад, Конвенція ОЕСР про боротьбу з хабарництвом

іноземних державних службовців у міжнародних ділових операціях, вимагає від держав-підписантів притягнути до відповідальності за хабарництво державних чиновників за кордоном. Деякі країни, такі як Данія, пішли на крок далі, а також вимагають від великих приватних корпорацій, а також усіх державних компаній звітувати про свою роботу та заявляти, як вони вирішують питання прав людини.

На інших державних рівнях встановлюються більш високі регуляторні стандарти для компаній, які контролюються або перебувають у власності держави.

Якщо у держав є спеціальні програми для приватних компаній, які шукають їх підтримки для отримання прибуткових підприємств, вони зазвичай ставлять аналогічно високі вимоги. Наприклад, країни, які пропонують страхування інвестицій за кордоном для покриття політичного ризику, вимагають від клієнтських компаній дотримання визнаних міжнародних інструментів, як правило, стандартів діяльності. Держави часто доповнюють використання цих стандартів принципами, які вони вважають особливо актуальними.

Оскільки держави все частіше прагнуть залучити приватний сектор до діяльності через державно-приватні партнерства (ДПП). ДПП можуть бути вигідними для корпоративних суб'єктів, і державні установи можуть вимагати дотримання найвищих стандартів. Наприклад «Німецьке продовольче партнерство» підтримує придбання лише тих земель, які отримали попередню та усвідомлену згоду всіх причетних осіб, і забороняє просування генетично модифікованих організмів.

Отже, питання розробки та просування державних заходів щодо підтримки та інвестування в АПК не зменшують своєї актуальності та вимагають постійного моніторингу стану та внесення необхідних коректив.

Список використаних джерел

1. *Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: наук. монографія/ наук.ред. М.М. Єрмошенко, С.А.Єрохін. – К.: НАУ, 2008. – 216 с.*
2. *Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №6. – С. 29-39*
3. *Сержанов В.В. Формування державної інвестиційної політики розвитку національного господарства: [моногр.] / В.В. Сержанов. – К.: Національна академія управління, 2018 – 281 с.*
4. *Сержанов В.В., Штулер І.Ю. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу АПК: спонукальний механізм / В.В. Сержанов, І.Ю. Штулер // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – №4 (101). – Київ, 2016. – С. 29-35.*
5. *Шут. С. Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування/Економічний аналіз: зб.наук.праць. – 2013. – Том 13. – С. 268-274.*
6. *Штулер І.Ю. Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах: [моногр.] / І.Ю. Штулер. – К.: Національна академія управління, 2016. – 360 с.*

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Веніков Олександр Дмитрович
*магістр 2-го року навчання, спеціальність 081 «Право»
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Актуальність теми. Однією із форм правового захисту особи у відносинах з органами публічної адміністрації є інститут адміністративного оскарження, призначення якого полягає в повному і своєчасному запобіганні та усуненні будь-яких порушень законності й дисципліни в діяльності суб'єктів публічної влади. Він забезпечує активну та ініціативну участь громадян у захисті належних їм прав в адміністративному порядку. Право на адміністративне оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень безпосередньо до них самих або до адміністративних органів, які є вищими в системі ієрархічного підпорядкування, є важливим і необхідним механізмом досудового врегулювання спору між громадянином і відповідним органом. Вирішення таких спорів у межах адміністративного оскарження надає можливість суб'єктам господарювання, окремим громадянам захистити свої інтереси, виявити недоліки в роботі органів публічної влади та своєчасно їх усунути, зекономити час і зусилля, оминаючи судову форму захисту. Як свідчить досвід провідних країн світу, побудові системи адміністративного оскарження значну увагу приділяють як державні органи і службові особи, так і пересічені громадяни. Фактично рівень розвитку системи адміністративного оскарження в тій чи іншій країні свідчить про загальний рівень її економічних відносин та соціального добробуту. Актуальності цій проблемі додає й та обставина, що, незважаючи на заходи, які вживаються щодо забезпечення прав громадян, рівень дотримання законності й дисципліни в діяльності органів публічної адміністрації в Україні ще неадекватний ужитим зусиллям, а ігнорування проблем, що виникають у цій сфері, призводить до негативних явищ. Саме тому проблема активізації роботи щодо забезпечення повноцінного функціонування інституту адміністративного оскарження та зниження загальною скарг на рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень у суспільстві давно стала актуальним завданням як для учених, так і суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не сприяє якнайшвидшому її розв'язанню й чинне законодавство, до проблем реалізації якого зверталися

відомі вчені-адміністративісти, такі як: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Д.Н. Бахрах, В.М. Бевзенко, А.І. Берлач, Ю.П. Битяк, А.С. Васильєв, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, Д.М. Лук'янець, Р.С. Мельник, В.І. Олефір, О.І. Остапенко, Ю.М. Старілов, С.Г. Стеценко, А.П. Шергін, В.К. Шкарупа та ін.

Виклад основного матеріалу. Попри вагому наукову зацікавленість учених окресленою проблемою, назвати інститут адміністративного оскарження досконалим важко, підтвердженням чому є застарілість багатьох норм чинного законодавства в цій сфері правового регулювання, слабка ефективність їх реалізації, невідповідність значної частини правових норм реаліям сьогодення, численні скарги громадян на рішення, дії (бездіяльність) посадових осіб суб'єктів владних повноважень тощо. Усе це зайвий раз підкреслює необхідність наукового опрацювання інституту адміністративного оскарження з метою вироблення оптимального механізму забезпечення законності й дисципліни в діяльності органів публічної адміністрації. Не применшуючи значення судового захисту прав особи, варто відзначити важливість збереження та оновлення інституту адміністративного оскарження. До прямих переваг адміністративного оскарження над судовим можна зарахувати його економічність, оперативність, меншу формалізованість [1, с. 71]. До речі, ефективне адміністративне оскарження суттєво зменшує навантаження й на судову владу. Показовим у цьому сенсі є іноземний досвід. Наприклад, у ФРН адміністративне оскарження є обов'язковою стадією, але, навіть попри значне «відсіювання» багатьох потенційних судових спорів ще на стадії адміністративного оскарження та принципово відмінні фінансові можливості наших країн, позивачі в адміністративних судах Німеччини чекають слухання справи місяцями, а то й роками [2, с. 175]. Необхідно зважати на економічний аспект нашого життя, адже ефективність судового захисту значною мірою залежить від його своєчасності. Переважно в порядку адміністративного оскарження є можливість переглянути рішення на предмет його доцільності. Крім того, необхідно пам'ятати, що суд, навіть визнавши оскаржуване рішення незаконним, не може прийняти позитивне рішення замість адміністративного органу, й особа ще чекатиме, поки орган виконає судове рішення і прийме відповідний адміністративний акт. У цьому сенсі адміністративне оскарження є додатковою гарантією захисту прав і законних інтересів особи [3, с. 206-207]. До того ж, як слушно наголошує О.Л. Соколенко, становлення системи адміністративного оскарження як повноцінного правозахисного механізму доповнюватиме інші форми захисту прав громадян, дасть змогу розвантажити судочинство і, зрештою, сприятиме налагодженню діалогу між суспільством і органами державного врядування [4, с. 84]. В основу адміністративного оскарження покладена скарга на рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень. Її можна розглядати у двох

аспектах. По-перше, інформація, викладена у скаргах, – це завжди відомості про порушення органами публічної адміністрації вимог законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів; по-друге, це метод захисту прав та законних інтересів громадян від порушень закону, які допускають посадові особи органів публічного управління. Як справедливо зазначила М.В. Карасьова, одна з основних функцій конституційного права на оскарження – бути засобом охорони прав і законних інтересів громадян [5, с. 25]. Гарантіями своєчасного та правильного вирішення скарги громадянина можна вважати такі: – по-перше, право скарги в нашій країні забезпечується Конституцією – актом найвищої юридичної сили; – по-друге, відсутні будь-які обмеження на дії органів (посадових осіб), які можуть бути оскаржені; – по-третє, законодавство забороняє використання будь-яких адміністративних впливів за подачу скарги, а держава зобов'язана забезпечувати недоторканність і безпеку особи, яка звертається зі скаргою; – по-четверте, важливою гарантією є також застосування різних заходів відповідальності до осіб, котрі не прийняли рішення за скаргою або несвоєчасно прийняли таке рішення. Як слушно зазначила професор Н.Ю. Хаманєва, закон може виконувати функцію гаранта, якщо він адекватний економічній і політичній ситуації в країні, а чіткість, ясність, конкретність закону – важливий показник правової культури суспільства. Дослідження такого найважливішого демократичного інституту, як право скарги, свідчить про необхідність критично переосмислити чинні в цій сфері законодавчі акти, практику їх застосування для того, щоб виробити відповідні пропозиції щодо їх удосконалення, спрямовані на ще більшу демократизацію цього інституту [6, с. 16]. Ю.П. Битяк зазначає, що одним із найважливіших заходів щодо забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні є право громадян на звернення до державних органів влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій різних форм власності, громадських об'єднань [7, с. 279]. «Захищаючи свої законні права та свободи, – наголошує Ю.П. Битяк, – громадяни звертають увагу компетентних органів на порушення законодавства і в такий спосіб захищають існуючі в державі та суспільстві правовідносини» [7, с. 279]. Крім того, учений, підкреслюючи значимість і важливість стадії оскарження під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, зазначає, що «наявність цієї стадії виступає однією з найважливіших гарантій права особи, яка притягується до адміністративної відповідальності» [7, с. 277]. Своєю чергою О.І. Остапенко доходить висновку, що «важлива гарантія законності й обґрунтованості застосування адміністративних стягнень – це наявність стадії перегляду справ. Під переглядом розуміють розгляд справ органами, на які покладено контроль за законністю постанов у справах про адміністративні правопорушення, або повторний розгляд справ органом, який раніше прийняв постанови. Перегляд – це перевірка законності й обґрунтованості

постанови у справі суб'єктом, наділеним правом скасовувати, змінювати або залишати без зміни раніше прийняту постанову» [8, с. 117]. Сутність скарги дуже вдало, на нашу думку, визначив В.М. Гаращук, який, зокрема, зазначив, що «звернення громадян можна визнати особливим засобом забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні, який суттєво відрізняється від державного контролю та нагляду. Різниця полягає в тому, що ініціаторами перевірок у цьому випадку виступають не державні утворення й навіть не громадські об'єднання, а окремі фізичні особи, а також у тому, що, не маючи адміністративно-владних повноважень, самі громадяни (навіть на відміну від громадських угруповань, не кажучи вже про спеціалізовані контролюючі органи) ніяких перевірок або інших контрольних дій не здійснюють. Звертаючись до компетентних органів із заявами та скаргами, вони лише сигналізують про виявлені ними порушення законності та дисципліни, даючи змогу повноважним державним органам розібратися в суті справи, притягнути до відповідальності винних» [9, с. 181]. Закон України «Про звернення громадян» деталізує положення Конституції України щодо практичної реалізації громадянами України наданого їм Основним Законом права вносити в органи публічного управління, об'єднання громадян пропозиції щодо поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Закон забезпечує громадянам України можливості для участі в управлінні державними і громадськими справами, для впливу на поліпшення роботи органів державної влади й місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення [10]. Як слушно зазначає О.М. Тараненко, використання в тексті цього Закону такого терміна, як «громадяни України» (ст. 1 Закону), обмежує коло можливих суб'єктів направлення звернень, тому що стосується лише громадян України, якими, відповідно до чинного законодавства, є «особи, що набули громадянства України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України» (ст. 1 Закону України «Про громадянство України»). Як наслідок, буквально трактування цього терміна означає, що правом на звернення не наділені такі суб'єкти, як іноземці й особи без громадянства. Наприклад, у Конституції України ця проблема (суперечність) вирішена за допомогою використання таких слів, як «усі» (ст. 40) і «кожен (кожному)» (ст. 55), а в Кодексі України про адміністративні правопорушення використовується термін «особа» (ст. 287), що є більш доречним та обґрунтованим. У зв'язку з цим, варто підтримати вчених, які наголошують на необхідності використання в Законі України «Про звернення громадян» лише терміна «особа», який є ширшим за змістом, ніж термін «громадяни» і «громадяни України» [11, с. 143]. Варто зауважити, що в чинному законодавстві існують певні розбіжності щодо строків розгляду скарг

громадян. Зокрема, у ст. 292 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначено, що скарга на постанову по справі про адміністративне правопорушення розглядаються правомочними органами (посадовими особами) в десятиденний строк із дня їх надходження, якщо інше не встановлено законами України [12]. Водночас у Законі України «Про звернення громадян» зазначено, що «звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів» [10]. Тобто, цього разу законодавець встановлює граничний мінімальний строк розгляду звернень громадян (у тому числі й скарги) – п'ятнадцять днів. На нашу думку, з метою оптимізації діяльності органів виконавчої влади, а також на виконання Конституції й Законів України в частині забезпечення прав громадян на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів виконавчої влади та їх посадових осіб необхідно внести зміни до Закону України «Про звернення громадян» і доповнити його таким змістом: «Стаття 20. Термін розгляду звернень громадян Звернення розглядаються й вирішуються в термін не більше ніж один місяць від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше ніж за десять днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може становити більше ніж сорок п'ять днів». Аналіз правозастосовної практики свідчить, що у зверненнях до органів публічної адміністрації громадяни порушують питання переважно такого змісту: соціального захисту (здебільшого звернення з вимогами проведення перерахунку пенсії від дітей війни); забезпечення дотримання законності й охорони правопорядку, реалізації прав і свобод громадян (кожне п'яте з них щодо виконання судових рішень); діяльності центральних органів виконавчої влади; комунального господарства (зокрема щодо вартості житлово-комунальних послуг); фінансової, податкової, митної політики (щодо повернення коштів із банківських установ і кредитних спілок, механізму виплати знецінених заощаджень часів СРСР тощо) [13]. Наведене свідчить, по-перше, про те, що звернення до органів влади є важливим інструментом у вирішенні приватних проблем для менш соціально захищених верств населення, яке скоріш за все

не знаходить підтримки власних потреб та інтересів в діяльності політичних партій; по-друге, велика кількість звернень громадян стосуються проблем місцевого рівня, проте неспроможність або небажання (за різних обставин) місцевих органів влади примушує людей звертатися до центральних органів. Зважаючи на викладене вище, найбільш суттєвими особливостями оскарження, порівняно з іншими видами звернень, як засобу забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів публічної адміністрації можна назвати такі: – на скарги припадає великий, порівняно з іншими видами звернень, обсяг інформації про порушення законності й дисципліни в діяльності органів публічної адміністрації; – право на подання скарги є абсолютним, необмеженим і невідчужуваним правом особистості, яке передбачено Основним Законом України. Конституційне положення про можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів виконавчої влади є важливим здобутком Української держави на шляху зміцнення законності, дотримання прав і законних інтересів громадян; – ст. 55 Основного Закону закріплює обов'язок органів державної влади та їх посадових осіб щодо розгляду звернень і надання обґрунтованої відповіді на них у встановлений строк; – підставою подання скарги є рішення, дії чи бездіяльність держслужбовців органів публічної адміністрації у зв'язку з виконанням ними посадових обов'язків; – подвійна природа скарги також є її особливістю: з одного боку, вона є способом захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а з іншого – сигналізує про наявні недоліки в роботі органів публічної адміністрації, сприяє усуненню останніх, поліпшенню її роботи тощо; – особам, чиї права порушені, надано право звернутися зі скаргою не тільки у вищий орган, а й безпосередньо до суду; – скарга може бути певним підґрунтям для застосування інших засобів забезпечення законності й дисципліни в діяльності органів публічної адміністрації, зокрема контролю та нагляду. Отже, звернення громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування як одна з форм здійснення прямої демократії в Україні мають конституційний статус. У Законі України «Про звернення громадян» визначені нормативно-правові засади щодо регулювання питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади пропозиції стосовно поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Закон забезпечує громадянам України можливості для участі в управлінні державними та громадськими справами, впливу на поліпшення роботи органів державної влади й місцевого самоврядування, відстоювання своїх прав і законних інтересів і відновлення їх у разі порушення.

Висновки. Отже, питання захисту прав громадян у відносинах з органами державної влади набули особливої актуальності у зв'язку з утілюваною в життя українського суспільства переорієнтацією відносин у

системі громадянин – держава і її органи. Пріоритет загальнолюдських цінностей та інтересів особи перед інтересами держави та її органів наскрізь пронизує і змінює наявну з радянських часів систему відносин, у якій держава стоїть над особою і громадянином у всіх випадках. Спрямування діяльності органів виконавчої влади на обслуговування та забезпечення законних інтересів, прав і свобод громадянина – це основний напрям і мета адміністративної реформи, а також є одним із способів реалізації норми ст. 3 Конституції України про відповідальність держави перед людиною за свою діяльність. Проте декларування принципів і загальнолюдських цінностей та втілення їх у життя являють собою різні за складністю завдання. Саме тому становлення й розвиток інституту адміністративного оскарження є принциповою умовою успішної реалізації задекларованих принципів адміністративного реформування. Адміністративно-правовий захист громадян у відносинах із державними органами повинен реалізовуватись на тлі встановлених законом матеріальних норм і у відповідних процесуальних формах, а держава й наявна правова система мають бути гарантом забезпечення повноцінної реалізації прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина в Україні.

Список використаних джерел

1. *Адміністративна процедура та адміністративні послуги. послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упорядник В.П. Тимоцюк. – К.: Факт, 2003. – 496 с.*
2. *Кисіль Л.Є. Нагальні завдання удосконалення адміністративного оскарження / Л.Є. Кисіль // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 174-179.*
3. *Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с.*
4. *Соколенко О.Л. Адміністративне оскарження як форма захисту прав громадян у діяльності правоохоронних органів / О.Л. Соколенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – Випуск 636 «Правознавство». – С. 83-87.*
5. *Карасева М.В. Конституционное право граждан СССР на обжалование / М.В. Карасева. – Воронеж: Изд. Воронежского ун-та, 1989. – 150 с.*
6. *Хаманева Н.Ю. Защита прав граждан в сфере исполнительной власти / Н.Ю. Хаманева. – М.: Изд-во ИГиП РАН, 1997. – 120 с.*
7. *Адміністративне право: [підручник] / [Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.]; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – 624 с.*
8. *Адміністративне право: [навчальний посібник] / [О.І. Остапенко, З.Р. Кисіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кисіль]. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 536 с.*
9. *Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В.М. Гаращук. – Х., 2003. – 412 с.*
10. *Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 257.*

11. Тараненко О.М. Забезпечення законності в діяльності митних органів: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О.М. Тараненко. – Одеса, 2006. – 203 с.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122. 13. Інформація про роботу зі зверненнями громадян, що надійшли до Кабінету Міністрів України у 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245982628&cat_id=244866718.

Веселовська Наталія Олександрівна
*викладач кафедри кримінального права, кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Офіційна статистика різних країн показує, що рівень злочинності виріс майже вдвічі з другої половини ХХ-го століття. Винятком є така великорозвинена країна як Японія.

Широта антигромадської поведінки досить значна і дослідження великої кількості учених, які вивчають дане питання, показало, що більшість людей схильна до неї. Часто вирішальним моментом може слугувати втягнення у злочинну поведінку іншою особою: другом, знайомим, керівником тощо.

1. Книга вченого – англійця Майкла Раттера «Антисоціальна поведінка молодих людей» [1] з'явилась в результаті дослідницького проекту 1995-1998 р., який був профінансований Міністерством охорони здоров'я Великобританії, і є великим міжнародним оглядом наукових даних з антигромадської поведінки. Автори Майкл Раттер і Анрі Гіллер вже проводили подібне дослідження у 1983 р. та зуміли об'єднати клінічні, соціальні та кримінологічні погляди на проблему. Багато уваги приділяється дослідженням, які проводились за новими теоріями, новими питаннями, використовувались знання з політики і практики вчених.

Основна увага в книзі приділяється таким актам, які передбачають випадки порушення закону, але які можуть або не можуть привести до судового переслідування. Також йдеться про осіб, які беруть участь в злочинній поведінці та які для цього є причини.

Особливо це стосується осіб у віці 10-19 років. Саме в цьому віці у підлітків є потреба наслідувати чийсь вчинки, копіювати, вони виходять з-під батьківської опіки. Процес асоціалізації особистості, який найчастіше веде до антигромадської поведінки та злочинів, можна поділити на декілька етапів.

На ранньому етапі головним є механізм наслідування, коли діти або підлітки несвідомо переймають у дорослих негативні зразки поведінки. Це їх

основний мотив: бажання бути дорослим, отримати схвалення в негативному мікросередовищі, що стимулює закріплення таких зразків поведінки. Такий процес початку антигромадської поведінки здійснюється стихійно, але цілеспрямовано.

Нездатність ладнати з оточуючими – основна риса асоціальної особистості. Вона підозріла, суспільство здається такій людині ворожим.

Інша характерна риса – нездатність встановлювати зв'язки з людьми і навколишнім світом. Як вважають учені, надмірне почуття неповноцінності, що лежить в психіці такої особистості, веде до невротичної поведінки і мотивоване непомірною жагою влади.

Особистість, яку було втягнуто у злочинну діяльність, дивиться на інших людей як на джерело небезпеки або насолоди, не звертаючи уваги на їхню безпеку, зручності, задоволення. Вона переживає власні бажання як невідкладні і невблаганні, відкладання реалізації яких або заміна чим-небудь іншим немислимі. Задоволення цих бажань веде до розбещеності, стану перенасичення, але не до переживання щастя з властивим йому почуттям підвищення самоповаги.

Висновки після ознайомлення з книгою «Антисоціальна поведінка молодих людей», є такими: враховуючи концептуальні та методологічні питання, виділено три основні аспекти антигромадської поведінки:

- що це таке (з описової та історичної точки зору),
- причини, які викликали антисоціальну поведінку молодих людей,
- які саме втручання або превентивні стратегії можуть бути корисними у поліпшенні цієї проблеми.

2. Важливе дослідження провели Джанет Керрі і Ердал Текін та результати видали у брошурі «Чи насильство над дітьми спричиняє злочин?» [2]. Автори відповідають на питання чи має місце жорстоке поводження з дітьми як причина дитячої злочинності.

Жорстоке поводження з дітьми та бездоглядність є однією з головних соціальних проблем у багатьох країнах світу. За даними Міністерства охорони здоров'я та соціальних служб США, понад мільйон дітей стають жертвами жорстокого поводження щороку. Більше півмільйона дітей страждають від серйозних травм і близько 1500 дітей помирають від них, що робить жорстоке поводження з дитиною провідною причиною смерті від травм у дітей, старших одного року. На додаток до цієї статистики, насильство над дітьми, в майбутньому має багато шкідливих довгострокових наслідків.

Розглядаючи причини жорстокого поводження з дітьми як причину дитячої злочинності, використовуючи дані Національного дослідження здоров'я підлітків, автори вказують на те, що такі діти зорієнтовані на злочин, бо він є соціально зрозумілою для них відповіддю на всі питання; жорстокість дозволяє тримати під контролем ситуації та людей. Так, вчені

встановили, що 1% зниження безробіття породжує зниження на 2,2% крадіжок, і що 10% збільшення розміру мінімальної заробітної плати призводить до 3,5% зниження грабежів у Нью-Йорку.

Автори наводять різні дослідження, які показують, що маючи доступ до рушниці у власному будинку, у 30% підлітків збільшується схильність до вчинення різноманітних злочинів. Зниження володіння зброєю за 1990 рік привело до зниження злочинності на третину за той же період. Вплив насильства на дитину за допомогою вогнепальної зброї подвоює ймовірність того, що підліток займеться серйозним насильством протягом наступних двох років. Отже, ефект жорстокого поводження приводить до схильності до збройного насильства.

Якщо дитина потрапляє у коло ненависті, страху та агресії, то навіть несвідомо, але вона продовжує ці дії та емоції. Неблагополучні або бездоглядні діти, більш ймовірно, будуть заарештовані: як неповнолітні, так і у дорослому віці. Починаючи займатися злочинною діяльністю рано, неповнолітній збільшує кількість протизаконного людського капіталу за рахунок підвищення досвіду у злочинній діяльності, і зниження людського капіталу в законній діяльності: наприклад, шкільного, студентського, працюючого. Це, в свою чергу, сприятиме подальшому зростанню злочинних нахилів та стає поганим прикладом для інших неповнолітніх та дорослих.

Важливим є дослідження медсестринських програм домашнього візиту, які починаються в дитинстві. Такі програми показали, що візити медсестер додому можуть знизити захворюваність від доведених випадків жорстокого поводження на 50%. При вартості близько 4000 дол.США на кожную дитину, загальна вартість надання цієї послуги для всіх дітей буде близько 16 мільярдів доларів. Враховуючи, що ця соціальна витрата допоможе продиті жорстокому поводженню, бачимо, що така програма відвідин медсестрами будинків цілком реальна в плані скорочення соціальних витрат в майбутньому.

Автори вважають, що жорстокість подвоює ймовірність залучення дітей до багатьох видів злочинів, що найчастіше попадають в цей сектор діти із низьких шарів соціально-економічного статусу. Хлопці піддаються більшому ризику до збільшення злочинних нахилів, ніж дівчата. Сексуальне насильство найбільше впливає на злочини і часто може бути виправдовуючим акцентом.

3. Джозеф Віклайф у своїй роботі «Чому неповнолітні вчиняють злочини» [3] розглядає таку проблему як причину, чому неповнолітні скоюють злочини.

Автор пояснює як дорослі розуміють злочинну поведінку неповнолітніх, дає визначення неповнолітніх і правопорушень, досліджує природу і ступінь злочинності серед неповнолітніх, а також те, як сімейні відносини залучені в процес, і пропонує кілька теорій щодо чинника впливу

сім'ї та її причин.

Моделі поведінки неповнолітніх перебувають під впливом, зокрема тим, що відбувається в середовищі, в якому вони живуть. Кожен етап розвитку людини є перехідним. Члени сім'ї, друзі та колеги впливають у ці перехідні часи на неповнолітнього. Це іноді супроводжується бажанням мати якісь матеріальні речі, тут додається тиск моди та однолітків, грошові кошти та багато іншого.

Час від часу, вимоги, бажання та реальні потреби посилюються в суспільстві. Крім того, соціальні зміни можуть створити занепокоєння і розчарування для підлітків і, таким чином, вони здійснюють правопорушення. Очевидно, що люди, як правило, розвиваються по-різному та в різних умовах, поки вони стануть дорослими. Один з цих етапів є підлітковий етап. Коли люди знаходяться в підлітковому етапі, вони вважаються неповнолітніми, і коли неповнолітній робить щось неправильно, всупереч законам або нормам суспільства, наприклад скоює акти вандалізму, крадіжки, діяльності, пов'язаних з наркотиками, підпалу або інші антисоціальні діяння, він потім розглядається як неповнолітній правопорушник.

Крім того, норми одного суспільства можуть значно відрізнятись від іншого товариства. Те, що можна вважати злочинним в Африці чи Азії, може не бути злочинною поведінкою в Сполучених Штатах. Законна легалізація, система вірувань, традицій відіграють визначальну роль в різних аспектах нашого життя. Ці фактори допомагають суспільству створити ідеали й очікування своїх громадян. Тут важливим є вклад в суспільне життя позитивного досвіду дітей: на поведінку неповнолітніх правопорушників впливають не тільки те, що відбувається в оточуючому середовищі, але й те, що вони спостерігають у дорослих, вчителів, керівників секцій, яку музику вони слухають, про що дізнаються від однолітків, родичів і суспільства в цілому. Злочинність неповнолітніх не властива людині, це, скоріше, те, про що дитина дізналася через асоціації, імітації, спостереження, тиск, потреби, бажання, вплив.

4. Майкл Шейдер зробив ґрунтовний огляд «Фактори ризику злочинності» [4] та дослідив, що відносно невелике число неповнолітніх скоює злочини, але вони здійснили один або два злочини. Досвід відносин із системою правосуддя у справах неповнолітніх, із співробітниками правоохоронних органів, з батьками, як вважає автор, достатньо, щоб втримати неповнолітніх від здійснення нових злочинів.

Тим не менш, невелика кількість людей, які є хронічними рецидивістами, вважають, що неповнолітні несуть реальну відповідальність за більшу частину скоєних ними злочинів.

Велика кількість досліджень показали, що неповнолітні скоюють тяжкий злочин в ранньому віці (зазвичай в 11 років), при цьому самі

неповнолітні як серйозні проблеми вказують на такі «групи ризику»:

– відмова від навчання в школі. Цей фактор часто проявляється в ранньому віці: неуспішність, погана відвідуваність, виключення зі школи. Це важливий фактор для передбачення майбутньої злочинної поведінки: залишивши школу рано, неповнолітній не зможе розвивати «соціальні» навички, які набуваються в школі: укластися в терміни, слідувати інструкціям, вміти конструктивно спілкуватись зі своїми однолітками;

– сімейні проблеми та неповнолітні, які стали жертвами сексуального чи фізичного насильства, відсутності піклування чи батьківської любові. Це проявляється також у відсутності батьківського контролю за дитиною;

– токсикоманія: не тільки арешти за наркотики або алкоголь, володіння ними або продаж, але й ефект впливу від зловживання психоактивними речовинами на поведінку неповнолітніх. Через алкоголь або наркотики знижується розуміння заборон та приводить до цілого ряду злочинів проти власності, щоб заплатити за придбання наркотиків;

– шаблон поведінки і «поведінка проблеми». «Поведінка проблеми» включає в себе хронічне розкрадання або втечу з дому. Неповнолітні з подібними проблемами можуть характеризуватися як люди, які не переросли агресивність в ранньому підлітковому віці;

– членство в банді та злочинність пов'язані з, насамперед, проблемою неповнолітніх. Належність до банди, особливо в ранньому віці, в значній мірі пов'язане з майбутньою злочинною діяльністю. Ювенальне володіння зброєю є фактором, який «збільшує» злочинність серед неповнолітніх та, швидше за все, призведе до травмування або смерті оточуючих.

І хоча ці фактори ризику не гарантують на 100% злочинну поведінку неповнолітніх, а просто збільшує ймовірність такої поведінки, але молоді правопорушники, як показують множинні фактори ризику, швидше за все, стануть хронічними рецидивістами. «Кар'єра злочинця» передбачає ранній початок, тому втручання, що дозволяє усунути ці проблеми, потенційно можуть мати довгостроковий позитивний ефект на рівень майбутньої злочинності.

Список використаних джерел

1. Michael Rutter. *Antisocial Behavior by Young People A Major New Review*. – MRC Child Psychiatry Unit, London. – 1998.
2. Janet Currie, Erdal Tekin. *Does Child Abuse Cause Crime?* – National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 12171, April 2006.
3. Joseph A. Wickliffe. *Why Juveniles Commit Crimes*. – Yale-New Haven Teachers Institute, Contents of Curriculum Unit 00.02.07.
4. Michael Shader. *Risk Factors for Delinquency: An Overview*. – US Department of Justice. – Office of Justice Programs. – 1999, P. 2-11.

Калько Дмитро Олексійович
здобувач ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНОГО РІВНЯ, ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ НОРМ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Документи чинного законодавства на міжнародному рівня, якими врегульовуються екологічні норми будівельного законодавства:

Стокгольмська Декларація з навколишнього середовища від 16 червня 1972 р., зміст якої складають керівні положення, на які повинні опиратися держави і міжнародні організації у своїх діях, що впливають на стан навколишнього середовища. Зокрема, щодо регулювання суспільних відносин, пов'язаних з використанням природних ресурсів у сфері містобудування, Декларацією закріплено принцип планування й управління територіями «по мірі необхідності» (Принцип 2), який за своєю суттю повинен врегульовувати «невідповідності між потребами розвитку і потребами охорони та покращення навколишнього середовища» (Принцип 14), а також уникнення «негативних наслідків для навколишнього середовища і отримання максимальної користі від соціального й економічного розвитку» (Принцип 15) [1].

Всесвітня хартія природи від 28 жовтня 1982 р., якою передбачено, що під час планування і здійснення діяльності в сфері соціально-економічного розвитку слід належним чином враховувати, що охорона природи є складовою цієї діяльності (п. 7 Розділу II) [2].

Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище (ОВНС) у транскордонному контексті від 25 лютого 1991 р., якою встановлено вимоги до здійснення того чи іншого виду діяльності на конкретній території, а саме: оповіщення щодо запланованого виду діяльності, який може призводити до значного шкідливого транскордонного впливу; підготовка та зміст документації з оцінки впливу на навколишнє середовище; порядок проведення консультацій; процедура запиту; прийняття остаточних рішень; післяпроектний аналіз [3].

Протокол стратегічної екологічної оцінки до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті від 21 травня 2003 р., яким передбачено, що стратегічна екологічна оцінка проводиться у відношенні до планів і програм, які розробляються, зокрема, планування розвитку міських і сільських районів, які в майбутньому визначають основу для видачі дозволів на реалізацію проектів. Обов'язковим додатком таких планів і програм є екологічна доповідь, в якій визначаються й оцінюються ймовірні суттєві екологічні наслідки реалізації плану чи програми та в зв'язку з цим – розумні альтернативи. До сфери дії цього

Протоколу не відносяться плани і програми, єдиною метою яких є обслуговування потреб, пов'язаних з національною обороною або надзвичайними ситуаціями, а також фінансові чи бюджетні плани і програми [4].

Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку від 14 червня 1992 р., в основі якої – принцип сталого (збалансованого) розвитку, що включає наступні ключові положення: в центрі уваги – людина, яка повинна мати право на здорове, плідне життя у гармонії з природою; охорона навколишнього природного середовища повинна стати невід'ємною частиною процесу розвитку і не може розглядатися окремо від нього; задоволення потреб розвитку та збереження навколишнього природного середовища повинно поширюватися не лише на нинішнє, але і на майбутні покоління; зменшення розриву у рівні життя між державами, викорінення бідності належить до числа найважливіших завдань світового співтовариства; щоб досягти сталого розвитку, держави повинні виключити або зменшити використання тих моделей виробництва, які йому не сприяють [5, с. 10].

Так, Принципом 2 цієї Декларації встановлено право держав розробляти природні ресурси відповідно до власної політики у сфері розвитку навколишнього середовища, а також обов'язок держав забезпечувати, щоб діяльність, яка здійснюється під їхньою юрисдикцією чи контролем, не завдавала шкоди навколишньому середовищу інших держав чи районів, що знаходяться за межами національної юрисдикції [6].

На Конференції в Ріо учасники прийняли також ряд інших документів, серед яких велике значення відіграє *Порядок денний на XXI сторіччя* від 14 червня 1992 р., який став міждержавним політичним консенсусом у сфері співпраці з питань навколишнього середовища і розвитку. Названим документом встановлено основні засади концепції сталого розвитку в економічній та соціальній сферах, а також у сфері збереження і раціонального використання природних ресурсів. У сфері розміщення і розвитку населених пунктів ключовими є положення про сприяння усталеному розвитку населених пунктів та про комплексний підхід до планування і раціонального використання природних ресурсів. У зв'язку з цим в Порядку денному на першому плані стоїть завдання розробити системи планування і управління, які враховуватимуть екологічні компоненти.

Стамбульська декларація щодо населених пунктів (Хабітат II), яка стала результатом Другої конференції ООН зі сталого розвитку населених пунктів, проведеної в Стамбулі (Турція) з 3 по 14 червня 1996 р. Як слідує з п. 25 Порядку дня Хабітат, проблему населених пунктів необхідно розглядати, виходячи з принципів рівності, солідарності, партнерства, людської гідності, поваги та співпраці. У зв'язку з цим головною метою та принципами учасники Конференції проголосили, зокрема, досягнення усталеного розвитку населених пунктів в урбанізованому світі, що, як

визначено в п. 35 Порядку дня Хабітат, повинно супроводжуватися конкретними заходами в цілях міжнародного технічного співробітництва й обміну інформацією [7].

Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) від 25 червня 1998 р., метою якої є гарантувати зацікавленій громадськості право вільного доступу до екологічної інформації, збирати та поширювати таку інформацію, брати участь у прийнятті рішень щодо конкретних видів діяльності, щодо нормативних актів, планів, програм та політичних документів, пов'язаних з навколишнім середовищем, а також право зацікавленої громадськості бути допущеною до юрисдикційного розгляду справ у судах. У зв'язку з цим на держави-учасниці Конвенції покладається обов'язок створювати належні умови, необхідні для реалізації таких прав [8].

Також законодавчі засади забезпечення екологічної безпеки при розміщенні і розвитку населених пунктів містяться в *актах Європейського Союзу*, до яких належать: Рішення № 1600/2002/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 липня 2002 р. щодо Шостої програми дій Співтовариства у сфері навколишнього середовища; Директива Ради 85/337/ЄЕС від 27 червня 1985р. (із змінами, внесеними Директивою 97/11/ЄС від 03 березня 1997 р.) щодо оцінки впливу деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище; Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 27 червня 2001 р. стосовно оцінки впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище; Директива 2003/4/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 28 січня 2003 р. про доступ громадськості до екологічної інформації; Директива Ради 96/82/ЄС від 09 грудня 1996 р. стосовно контролю над загрозою великих аварій з небезпечними речовинами, Директива 2010/75/ЄС Європейського парламенту та Ради від 24 листопада 2010 р. про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль забруднення), Хартія «Міста Європи на шляху до сталого розвитку» (Ольборзька хартія), схвалена учасниками Європейської Конференції зі сталого розвитку великих та малих міст Європи від 27 травня 1994 р. (Ольборг, Данія); Зелені та Білі книги Європейської комісії тощо [9].

Список використаних джерел

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй по проблемам окружающей человека среды [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454
2. Всесвітня хартія природи від 28 жовтня 1982 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_453
3. Протокол стратегічної екологічної оцінки до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті від 21 травня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272

4. *Протокол стратегічної екологічної оцінки до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті від 21 травня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b99*
5. *Балюк Г. Правове забезпечення екологічної складової сталого розвитку: проблеми законодавчого регулювання, створення екологічної столиці світу та удосконалення екологічної освіти в Україні // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки; Вип. 92/ Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2012. – С. 9-13.*
6. *Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку від 14 червня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455*
7. *Стамбульська декларація щодо населених пунктів (Хабітат II) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_508*
8. *Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуській Конвенції) від 25 червня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015*
9. *Проблеми права екологічної безпеки: навч. посіб. / М.В. Краснова, Г.І. Балюк, А.Г. Бобкова [та ін.]; під заг. ред. М.В. Краснової та Р.С. Кіріна; відп. ред. В.І. Андрейцев; М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. – Дніпро: НГУ, 2016. – 575 с.*

Паризький Ігор Володимирович

доктор економічних наук, кандидат юридичних наук,

проректор зі стратегічного розвитку

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ЗМІНАМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Першим нормативним актом, який регламентує інноваційну діяльність в країні є Конституція України. Відповідно до статті 54, держава гарантує громадянам свободу наукової, технічної та інших видів творчої діяльності, захист інтелектуальної власності, авторських прав, а стаття 116 передбачає, що Кабінет Міністрів України розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України, а також забезпечує здійснення економічної політики у сфері освіти, науки і культури [2]. Хоча у цьому документі поверхового окреслено основні сфери можливої інноваційно-технологічно практики та обов'язки контролюючих органів.

Конкретні пріоритети розвитку економіки України за інноваційною моделлю були проголошені в Угоді про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами та Україною від 1 березня 1998 року та прописані у Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, яка набула

чинності після затвердження Указом Президента України, 11 червня 1998 року № 615/1998 [11]. Згідно цими документами ключовим для розвитку України стало створення та розповсюдження інновацій, розвиток наукових, економічних та законодавчих засад становлення інноваційної моделі розвитку з метою сприяння зміцнення авторитету держави на світовій арені.

Наступним корок на шляху інноваційного розвитку України було прийняття у 1999 році Верховною Радою України «Концепції науково-технічного та інноваційного розвитку України» [10], яка визначає основні цілі, пріоритетні напрями та принципи на яких базується державна науково-технічна політика, механізми та регулятори прискореного інноваційного розвитку, вектори та орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його забезпечення ресурсами.

Основним законом при цьому є ЗУ «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року [4], у якому визначено правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлено форми її стимулювання з метою підтримки розвитку економіки України на основі інноваційних змін.

Що стосується принципів функціонування та розвитку науково-технологічної сфери, без якої неможливе створення, тестування та апробація інноваційних розробок, то Верховною Радою у 2003 році було прийнято Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» [1], який визначає організаційні, правові та фінансові параметри її здійснення. Нормативною базою для створення технологічних парків, як одних із найтипівіших структур такої інфраструктури було прийнято Закон України «Про технологічні парки» [7]. Він регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані із створенням та функціонуванням наукових парків, і спрямований на інтенсифікацію процесів розроблення, впровадження, виробництва інноваційних продуктів та інноваційної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На жаль, наявність перелічених законів не сприяла активному інноваційному прориву країни, хоча й правові межі науково-технологічної та новаторської діяльності були визначені. Тому, як чергова спроба мотивувати державні установи та суб'єктів господарювання до створення інновацій, у 2010 році було розроблено «Стратегію інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [12], а 2012 р. – Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України на період до 2015 року» [5]. Їх метою було забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки завдяки концентрації ресурсів держави та зосередження їх на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва (визначено галузі, які повинні оновлюватися першочергово), а також на підвищення за рахунок цього конкурентоспроможності вітчизняної продукції не лише на внутрішньому, а на зовнішньому ринках.

Державне регулювання інноваційною діяльністю на основі принципу міжнародного співробітництва має законодавчі підстави, базуючись на ЗУ «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [6]. Він гарантує забезпечення розвитку національного промислового і науково-технічного потенціалу, його ефективне використання для виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та забезпечення технологічності виробництва вітчизняної продукції з урахуванням світового досвіду, можливих соціальних, економічних, технологічних і екологічних наслідків від застосування технологій та їх складових, сприяння розвитку виробництва, де використовуються новітні вітчизняні технології та їх складові.

Аналіз законодавчої бази регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці дозволяє зробити висновок, що в Україні діє чимало нормативно-правових актів (на думку різних дослідників їх число налічує 200-400 документів), але їх якісний склад незадовільний. Дуже часто різні закони, постанови, укази, стратегії дублюють та суперечать одні одним, а проголошені у них функції держави не виконуються належним чином. Характеристика диспропорцій норм, закладених в законодавчих документах, та реальним станом їх реалізації подано у табл. 1.

Таблиця 1

Проблеми нормативно-правового забезпечення державного регулювання інноваційними і технологічними змінами в економіці України

Передбачувані результати державного регулювання	Ефективність державного регулювання
Дієва концепція і стратегія інноваційного розвитку європейського зразка, розроблена із урахуванням найкращих світових практик.	Правове регулювання стратегічного розвитку немає реального підґрунтя – не враховує ні існуючого світового досвіду, ні економічних можливостей країни.
Згідно із законодавством передбачається, що держава бере активну участь у визначенні пріоритетів і порядку інноваційної діяльності, її фінансуванні та експертизі інноваційних програм і проектів.	Практика інноваційного розвитку свідчить про відсутність необхідного, а інколи й мінімального, фінансового забезпечення, а також відмову держави надавати будь-яку допомогу у цьому.
Завдання держави щодо сприяння інноваційно-технологічного розвитку країни, зазначені у Законі України «Про інноваційну діяльність» повинні максимально сприяти інноваційній активності державних та приватних суб'єктів.	Статус держави як основного замовника та фінансиста в науково-технологічній та новаторській сферах втрачено. На розвиток цих сфер із державного бюджету виділяється критично мала сума коштів. Механізм пільгового оподаткування та кредитування не працює, а держава не надає гарантій щодо банківських кредитів на інноваційні проекти та страхування інвестицій.
	Державна підтримка інноваційно-технологічної активності непрямыми формами фінансування теж не реалізована. Зміна податкової політики країни звела нанівець можливість пільгового оподаткування та митного регулювання. Спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків був повністю скасований у 2011 році.
Закони у сфері інноваційної та науково-технологічної діяльності повинні виконуватися на практиці і максимально	Норми, прописані у законах не мають прямої дії, а реалізуються тільки через численні порядки, методи, підзаконні акти, методики тощо. Законодавство у сфері

сприяти розвитку інноваційної економіки.	інновацій нестабільне, крім того ніде не закріплені гарантії його надійності і незмінності.
Передбачається, що правові та економічні відносини щодо інноваційної діяльності регулюються Цивільним і Господарським кодексами, а також окремими законами.	Не визначено межі приватних відносин у сфері створення та комерціалізації результатів наукових досліджень та «ноу-хау». Вони повинні базуватися на міжнародних стандартах. Ринковий механізм регулювання інноваційної діяльності не діє.
Законодавча база передбачає створення та функціонування інноваційної інфраструктури, зокрема технологічних парків.	В Україні технологічні парки не відповідають загальноприйнятим ознакам сучасної інноваційної інфраструктури. Вони більше виступають суб'єктами інноваційно-технологічної діяльності.

Джерело: розроблено автором

У цілому недосконалість системи державного управління інноваційним процесом в Україні на рівні законодавства тягне за собою неузгодженості у системі його організаційно-інституціонального забезпечення, тобто породжує розпорошеність функцій управління між різними суб'єктами влади та відсутність єдиного державного керівного центру.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – №9. – ст. 56.
2. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – №40. – ст. 363.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
5. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» // ВВР. – 2003. – №13.
6. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – №45. – ст.434.
7. Закон України «Про наукові парки» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – №51. – ст. 757.
8. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 13. – ст. 222.
9. Бошота Н.В., Шишоло Д.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності / Н.В. Бошота, Д.В. Шишоло // Молодий вчений. «Економічні науки». – 2014. – №9 (36). – С. 14-18.
10. Концепція науково-технічного та інноваційного розвитку України// Голос України. – 1999. – 3 серпня.
11. Концепція розвитку національної інноваційної системи до 2025 року / Урядовий портал Кабінету Міністрів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=223063395&cat_id=244274160.
12. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрущук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

Полішко Наталія Леонідівна
*старший викладач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*
Катерезюк Діана Сергіївна
*здобувач вищої освіти Навчально наукового
інституту №4 Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ПРОГУЛ ЯК ПІДСТАВА РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

У КЗпП встановлено, що працівник підпорядковується правилам внутрішнього трудового розпорядку і виконує трудові функції, під якою мається на увазі будь-яка робота за певною спеціальністю, кваліфікацією чи посадою. У разі не виконання або порушення правил внутрішнього трудового розпорядку працівником, можливе розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця.

Ст. 40 КЗпП України регулює загальні підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.

Ми розглянемо особливості звільнення працівників з ініціативи роботодавця у випадку вчинення прогулу (в тому числі відсутності на роботі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин.

Звільнення за порушення трудової дисципліни, в тому числі за прогул, є однією із найбільш поширених підстав звільнення працівника. Сама можливість звільнення за вчинення прогулу в якості виду дисциплінарного стягнення є ефективною мірою для відвернення порушень обов'язків, покладених на працівника трудовим договором [5, с. 31].

Якщо проаналізувати визначення поняття «прогул», то можна визначити, що воно складається з декількох компонентів. Перший стосується часу, який необхідний, щоб визнати відсутність працівника на роботі прогулом. Як впливає зі змісту п. 24 Постанови Пленуму ВСУ «Про практику розгляду судами трудових спорів» № 9 від 06.11.1992 р прогулом визнається відсутність працівника на роботі як протягом усього робочого дня, так і більше трьох годин безперервно або сумарно протягом робочого дня без поважних причин [3]. Важливим є визначення робочого часу для кожного із працівників: хто працює на умовах фіксованого робочого дня, хто має гнучкий графік роботи, тощо. При цьому, слід зазначити, що у час відсутності працівника не враховується час відпочинку, протягом якого працівник був відсутній на роботі, оскільки останній не включається до робочого часу працівника.

Другою умовою звільнення за прогул є відсутність працівника на роботі саме без поважних причин. До таких причин судова практика відносить: самовільне використання без погодження з власником або

уповноваженим ним органом днів відгулів, чергової відпустки, залишення роботи до закінчення строку трудового договору чи строку, який працівник зобов'язаний пропрацювати за призначенням після закінчення вищого чи середнього спеціального учбового закладу).

Поважними причинами судова практика визнає хворобу працівника навіть за відсутності у нього лікарняного листка про тимчасову непрацездатність; запізнення на роботу через аварії чи простої на транспорті; надання допомоги особам, які постраждали від нещасних випадків або аварій тощо [4, с. 170].

Невихід працівника на роботу в зв'язку з незаконним переведенням не можна вважати прогулом без поважних причин. Працівник, який відмовився від переведення на більш легку роботу, якої він відповідно до медичного висновку потребував за станом здоров'я, не може бути звільнений за п.3 чи п.4 ст.40 КЗпП, Власник або уповноважений ним орган можуть у зв'язку з цим розірвати трудовий договір за п.2 ст.40 КЗпП, якщо наявні передбачені ним умови [3].

Тому роботодавцю необхідно вжити заходів для з'ясування причин відсутності працівника. Це пов'язано з тим, що у випадку звернення працівником до суду з позовом про поновлення на роботі та представлення доказів наявності поважних причин відсутності, суд поновить такого працівника на роботі.

Варто погодитись з Г. Угрюмовою щодо того, що прогул не повинен бути «прив'язаний» до місця роботи. Місце роботи нерідко невизначене, наприклад, велика територія заводу, або іншого підприємства, структурні підрозділи, якого розташовані в різних кінцях міста, в межах одного району, але в різних населених пунктах. Тому важко перевірити, чи знаходиться працівник на роботі, особливо в тих випадках, коли його робота пов'язана з відвідуванням цехів, відділів і т.п. Уявляється, що прогул повинен бути пов'язаний тільки з робочим місцем [5, с. 35].

Роботодавець має право звільнити працівника за вчинення одноразового випадку прогулу без поважних причин. Проте, варто зазначити, що звільнення працівника за п. 4 ст. 40 КЗпП України є саме правом, а не обов'язком роботодавця. Тому останній може і не звільняти працівника, а оголосити йому догану.

При звільненні працівника за п. 4 ст. 40 КЗпП України повинні бути дотримані строки і порядок накладення дисциплінарних стягнень. Зокрема, відповідно до 148 КЗпП України дисциплінарне стягнення застосовується власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявлення проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не рахуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці. Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення

проступку.

Для правомірного звільнення працівника повинні бути відповідні документи, які оформляє керівник. Зокрема, це може бути доповідна керівника про відсутність працівника без поважної причини; акт, підписаний трьома особами про відсутність працівника. Якщо працівник не виходить на роботу декілька днів поспіль, необхідно складати окремі акти про його відсутність на роботі на кожен день.

Відповідно до ст. 149 КЗпП України до застосування дисциплінарного стягнення власник або уповноважений ним орган повинен зажадати від порушника трудової дисципліни письмові пояснення. У випадку неможливості доведення відсутності працівника без поважних причин, звільнити його за пунктом 4 ст. 40 КЗпП України неможливо.

Варто зазначити, що при наявності на підприємстві первинної профспілкової організації членом якої є працівник, для його звільнення за прогул необхідною є згода профспілки. Порядок отримання згоди профспілки передбачений ст. 43 КЗпП України.

Відповідно до п. 2.27 Інструкції №58 «Про порядок ведення трудових книжок працівників», затверджено наказом Мінпраці України, Мін'юсту України та Мінсоцзахисту України від 29.07.1993 р. Днем звільнення вважається останній день роботи. У випадку звільнення працівника за п. 4 ст. 40 КЗпП України днем звільнення є день невиходу працівника на роботу, якщо працівник до часу видання наказу не працював.

Отже, для звільнення працівника за п. 4 ст. 40 КЗпП України необхідною є наявність таких умов:

- відсутність працівника на робочому місці без поважних причин;
- працівник повинен бути відсутній протягом всього робочого дня або більше трьох годин протягом робочого дня;
- дотримання строків і порядку звільнення за вчинення дисциплінарного проступку.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників, затв. наказом Мінпраці України, Мін'юсту України та Мінсоцзахисту України від 29.07.1993 р. № 58. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0110-93>.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» № 9 від 06.11.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>
4. Кодекс законів про працю України: Науково-практичний коментар. – Харків: Консум, 2018. – 832 с.
5. Угрюмова Г. Расторжение трудового договора в случае совершения прогула (вопросы истории, правовой аспект) // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 6. – С. 31-35.

Стерліков Олександр Сергійович
*студент магістратури ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАЛЕЖНОСТІ СКОЄННЯ ЗЛОЧИНІВ ІЗ НЕОБЕРЕЖНОСТІ АБО ОТРИМАННЯ ТРАВМ ВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ СЕРЕДОВИЩА ПРОЖИВАННЯ НА ПРИКЛАДІ АТО/ООС

Злочини, що стаються через необережність, тобто коли людина не передбачає шкідливих наслідків своїх дій і не бажає їх настання, досить численні. Вони призводять як до травмування чи смерті людей, так і до фінансових втрат, псування майна та екологічних катастроф.

Проте доросла людина, що набула певного життєвого досвіду, як правило здатна тверезо оцінити можливі наслідки своїх дій. В ідеальних умовах злочини через необережність повинні були би відбуватися лише за умови скоєння них дітьми або підлітками, що не можуть зрозуміти можливих наслідків своїх дій через відсутність досвіду та знань. Проте відсоток таких злочинів відносно незначний. Отже, хтось або щось впливає на здатність людини передбачати шкідливі наслідки своїх дій.

Комплекс цих зовнішніх впливів можна звести до умовного «небезпечного середовища» – зовнішніх факторів, що значно підвищують ймовірність скоєння злочину чи травмування людини, незалежно від досвіду, небажання нанесення шкоди та здатності прогнозувати результати своїх дій у людей, які в це середовище потрапили. При цьому «небезпечне середовище» може бути частиною повсякденного оточення людини. Отже, кожна людина потенційно може скоїти злочин через необережність чи стати жертвою нещасного випадку. Це явище рідко розглядається через наступні фактори:

1) Якщо результатом злочину через необережність чи нещасного випадку не стає загибель, важкі травми або значні матеріальні втрати – такі випадки майже не фіксуються та не отримують розголошення.

2) Важкість наслідків залежить від потенційної небезпечності технічних засобів, якими користуються в повсякденному житті. В більшості випадків злочин через необережність чи нещасний випадок не завдають значної шкоди та залишаються непомітними лише через відсутність чи важкодоступність ефективного знаряддя злочину в повсякденному житті.

3) людина отримує технічні засоби чи інші знаряддя, що можуть призвести до тяжких травм чи загибелі – дія «небезпечного середовища» стає більш помітною. Так, значна частина ДТП була не спланованими та не мали злочинного наміру. Між тим, впродовж 2018 року було скоєно 150120 ДТП, загинуло 3350 осіб, травмовано 30884. Економічні збитки можливо оцінити за даними Світового Банку. Так, за його оцінкою, у 2010 році економічні

втрати держави внаслідок ДТП склали 5 млрд. дол. США Номінальне ВВП України в цьому році складало 136,42 млрд. дол США. Лише через ДТП, не враховуючи інших злочинів з необережності, держава втратила 3,64% ВВП. Проте при розслідуванні ДТП дуже рідко розглядається вплив зовнішніх факторів, якщо вони не пов'язані зі станом транспортного засобу чи станом доріг.

«Небезпечне середовище» може бути частиною будь-якого оточення людей. Проте для аналізу його впливу зручно використовувати приклад АТО/ОСС. Так як:

- 1) «небезпечне середовище» там виражено більш явно;
- 2) наслідки необережних дій більш помітні, через небезпечність доступних технічних засобів;
- 3) в АТО/ОСС приймали участь люди з різних соціальних, вікових, політичних груп, різної статі.

Негативною стороною аналізу подій в АТО/ОСС є закритість статистичної інформації. Тому аналіз ґрунтується на анонімному опитуванні безпосередніх учасників подій.

За офіційними даними Міністерства оборони України від 15.11.2016 р. та 24.11.2016 р., загальні втрати ЗСУ становили: 2142 загиблих, та 7070 поранених. З них небойові втрати склали: 487 військовослужбовців (22,8%). Проте офіційна статистика може не відповідати дійсності: загиблих через необережність безпосередньо на лінії зіткнення часто подають як бойові втрати.

За результатами опитування, найчастішими факторами, що спровокували злочини з необережності чи нещасні випадки в АТО/ОСС, є:

- 1) Втома. Велике навантаження, необхідність пересування з важкими вантажами (маса повної викладки військовослужбовця до 30 кг), пересування на незручному транспорті, нестача сну – призводять до фізичного виснаження. Перебуваючи в такому стані, людина намагається уникати додаткових навантажень, навіть якщо це може призвести до нещасних випадків. Також виснажена людина намагається витратити менше зусиль на приймання рішень чи спостереження за навколишнім середовищем. Розуміючи небезпеку, така людина схильна невиправдано ризикувати, сподіваючись на везіння.

Приклад: під час ротації (заміни) одного підрозділу іншим на лінії зіткнення, під час ознайомлення з мінними загородженнями, відбувся підрив на своїй розтяжці. Дві людини отримали поранення. Випадок стався через те, що виснажений сапер підрозділу, що виїжджав (після важкої ротації з нестачею сну та важких завантажувальних робіт) повів сапера новоприбулого підрозділу ознайомлюватися з встановленими мінами не безпечною дорогою, а найбільш зручною, уникаючи додаткового навантаження. При цьому не одягнув важкий бронежилет. Втративши

пильність, зірвав розтяжку, яку сам ставив. Сапер не знаходився під дією алкоголю чи психотропних речовин. В звичайних умовах ніколи не нехтував технікою безпеки, поранення отримав в живіт, що не був прикритий бронезилетом.

2) Сильний дискомфорт. Навіть не виснажена людина, відчуваючи спрагу, голод, біль від потертостей чи дискомфорт від інших подразнюючих факторів, втрачає пильність. Вона намагається якнайшвидше позбавитись дискомфорту, навіть нехтуючи вимогами техніки безпеки та здорового глузду, сподіваючись на везіння.

Приклад: під час довготривалого бою військовослужбовець відчув сильний потяг до дефекації. Під час паузи в вогневому контакті він перебіг до обладнаного під туалет місця, віддаленого від основних позицій підрозділу відкритою місцевістю приблизно на 100 м. Коли бій почався, він виявився ізольованим, не міг виконувати свої військові обов'язки та втратив комунікацію з командирами. Це створило небезпечну ситуацію, що могла призвести до поранень або смерті інших військовослужбовців.

3) Психологічне виснаження. Підвищена небезпека в умовах бойових дій викликає адаптивні зміни в свідомості людини, так звану «бойову і оперативну стресову реакцію». Це захисна реакція, що допомагає вижити. Проте, навіть якщо військовослужбовець здатен оптимально реагувати в умовах різкої зміни ситуації та максимальної загрози, перебуваючи довгий час в умовах безпосередньої загрози, він все одно з часом отримує стресові розлади через нервові виснаження. Це може виявлятися у апатії, істеричних вибухах, ігноруванні небезпеки, втраті пам'яті, галюцинаціях, нелогічній поведінці. При цьому військовослужбовець втрачає здатність раціонально контролювати свої дії. Проблема загострюється через те, що всі військовослужбовці перебувають в умовах стресу і буває дуже важко помітити коли стрес накопичується до небезпечного рівня. Більш того, бойовий медик чи командир підрозділу, що повинні спостерігати за військовослужбовцями, так само перебувають під дією стресу.

Приклад 1: під час перебування в населеному пункті, що знаходиться на лінії бойового зіткнення, група військовослужбовців направилися до сусіднього опорного пункту, але потрапила під мінометний обстріл. Частина військовослужбовців укрилася від обстрілу, частина продовжила йти по вулиці в повний зріст, ігноруючи небезпеку. Подібні випадки неодноразово призводили до невиправданих втрат.

Приклад 2: перебуваючи на взводному опорному пункті, військовослужбовець почав поводитись агресивно та неадекватно. Вигукуючи погрози, він зробив декілька неприцільних пострілів в довільні сторони, незважаючи на наявність там військовослужбовців. Після цього встав і пішов в повний зріст, покинувши позиції. Зупинився перед

розтяжкою. Там його роззброїли, відвели до опорного пункту, евакуювали в тил. Роззброєння відбувалося на відкритій місцевості, за 450 метрів від позицій супротивника. Випадково вдалося уникнути поранених чи вбитих.

4) Традиції та прикмети субетносу, чи соціальної групи. Інколи традиції, прикмети, чи забобони конфліктують з вимогами безпеки. В таких випадках значна частина військовослужбовців схильна діяти відповідно до вимог традицій, а не інструкцій. Наприклад: одягати в бою берет замість захисного шолому, відмовлятися від бронезилету, «знямати стрес» чи надавати домедичну допомогу народними, а не рекомендованими способами, намотувати гумовий джгут на приклад автомату, і т.д. Якщо в повсякденному житті вплив традицій не значний, то в умовах підвищеної небезпеки (бойові умови, керування транспортом, робота з небезпечними речовинами) це може призвести до травм, загибелі чи пошкодження майна.

Приклад 1: після бою, військовослужбовець з метою профілактики стресу зловжив алкоголем. Після цього почав розбирати автомат, з метою його чистки, не перевірявши патрон у патроннику. В результаті випадкового пострілу отримав поранення стегна. Військовослужбовці, що були поряд, намагалися зупинити кровотечу, проте це не вдалося, і поранений помер через втрату крові. В цей час на місці події знаходилося принаймні два кровоспинних джгути (типу «турнікет»), всі військовослужбовці пройшли курси по їх накладанню. Проте жоден «турнікет» не було використано. В звичайному житті загиблий не був схильний до повсякденного вживання алкоголю, та використав його саме через вимоги народного повір'я про корисні властивості алкоголю при профілактиці стресу.

Приклад 2: під час бойового злагодження на полігоні військовослужбовець підпалив суху траву. Чрез пожежу зупинили заняття на декілька годин. Причина підпалу: суху траву потрібно спалювати (в їх селі так прийнято).

5) Дія гормонів. В окремих ситуаціях (поранення, гарна або сумна звістка, несподіваний або сильно подразнюючий фактор тощо) організм людини може посилювати виділення різноманітних гормонів (так званий гормональний викид), що регулюють поведінку та провокують до тих чи інших дій. Це нормальна реакція організму, що допомагає спрацюванню інстинктів виживання чи розмноження та має характер швидкої, але тимчасової зміни в поведінці, настрою та фізичних можливостей. Проте через негативний вплив на здібності раціонального аналізу дій в поєднанні з діями інших людей чи при використанні (керуванні) технічних засобів підвищеної небезпеки, це може призвести до значної шкоди. Часто проявляється у людей, в яких нервовий процес збудження домінує над процесом гальмування, або у тих, хто вже перебуває під дією стресових факторів чи пост-травматичного стресового розладу (наприклад, в бойових умовах).

Приклад 1: в зоні бойових дій військовослужбовець проводив роботи з обслуговування БТР-80, який мав механічні ушкодження, але довго не міг зняти кулемет ПКТ. Це призвело до різкого емоціонального вибуху і військовослужбовець почав вибивати кулемет ногою, знаходячись зі сторони ствола. Так як кулемет був заряджений, відбувся постріл, що призвів до його важкого поранення. Зайого словами, під час події він не розумів своїх дій.

Приклад 2: Відповідно до протоколу надання домедичної допомоги ТССС (Tactical Combat Casualty Care), до надання допомоги пораненому зі зміненою свідомістю (через травму голови чи дії гормонів, прим. автора), його необхідно роззброїти: бували випадки використання зброї проти рятувальника.

б) Ефект Данінга – Крюгера: люди з низьким рівнем кваліфікації, роблять хибні висновки, приймають небезпечні рішення і при цьому нездатні усвідомити свої помилки через низький рівень своєї кваліфікації.

Приклад: Дівчина перебувала в зоні АТО на посаді медика. Після репортажу журналістів про неї, як про снайпера, волонтери подарували їй високоякісну снайперську гвинтівку. Без тренувань дівчина спробувала свої снайперські навички в бойових умовах. Не маючи досвіду, вона підірвалася на міні при пересуванні нейтральною зоною. Під час її евакуації отримав поранення ще один військовослужбовець. Сама дівчина залишилася інвалідом.

Висновки: оточуюче середовище може провокувати людину до травмування або до вчинення злочину з необережності. Це, в свою чергу приводить до загибелі, втрати здоров'я, екологічних катастроф або псування майна. При цьому сама людина не може ефективно впливати на розвиток подій. Наслідки таких випадків тим важчі, чим небезпечніше середовище, та процеси, чи технічні засоби, з якими працює людина.

Для запобігання таким випадкам значні кошти витрачаються на проведення інструктажів, ознайомлення, доведення інформації, лекції, ознайомчі тренування та ін. При цьому коефіцієнт корисної дії витрачених таким чином коштів досить низький, тому що потрапивши в таке середовище, людина не завжди може скористатися інформацією, отриманою в спокійних умовах.

Для профілактики таких випадків ефективним буде виділення коштів на:

- 1) зменшення впливу середовища на людину (наприклад, створення більш комфортних умов);
- 2) зменшення ризику чи важкості негативних явищ під час дій з необачності шляхом зменшення небезпечності технічних засобів (наприклад, введення автоматичних запобіжників, зменшення кількості людей, що працюють з небезпечними технічними засобами, використання автопілотів).

Узагальнюючи, можна сказати, що для боротьби зі злочинами через

необережність, максимум зусиль необхідно прикладати не до людини, що може стати злочинцем, а до середовища, що може спровокувати людину на злочин.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Аналіз динаміки ВВП України та інших країн світу О.П. Хаєцька, к.е.н., старший викладач кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет М.В. Вертелецький, студент 3 курсу факультету економіки та підприємництва, Вінницький національний аграрний університет УДК 330.55(045)
3. Проект міністерства інфраструктури України «Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року»
4. Відповідь начальника відділу по роботі з громадянами та доступу до публічної інформації Департаменту інформаційно-організаційної роботи та контролю Міністерства оборони України О.В. Копаниця на офіційний запит №266/із/2666 від 5.11.2016, та №266/із/2766 від 24.11.2016 р.
5. Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини Навчальний посібник. – Х.: Право, 2014. – 513 с.

Чернюк Алла Юріївна

суддя

Вінницького окружного адміністративного суду

м. Вінниця, Україна

**ВІДОМЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО
ПРАВОПОРУШЕННЯ У ГАЛУЗІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА**

Від імені органів державного архітектурно-будівельного контролю розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

– керівники виконавчих органів з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад – щодо об'єктів, розташованих в межах населених пунктів (статті 96, 96-1 (крім частин третьої – п'ятої), частини перша та друга статті 188-42 КУпАП) [3];

– керівники структурних підрозділів з питань державного архітектурно-будівельного контролю Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій – щодо об'єктів, розташованих в межах міст Києва та Севастополя (статті 96, 96-1 (крім частин третьої – п'ятої), частини перша та друга статті 188-42 КУпАП);

– головні інспектори будівельного нагляду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі – щодо об'єктів, розташованих на території кількох адміністративно-територіальних одиниць,

за межами населених пунктів та в межах населених пунктів, в яких не утворено органів державного архітектурно-будівельного контролю (статті 96, 96-1 (крім частин третьої – п'ятої), частини перша та друга статті 188-42 КУпАП).

Безпосередньо орган державного архітектурно-будівельного нагляду розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства з питань надання документів, необхідних для здійснення будівництва, невиконанням законних вимог (приписів) головних інспекторів будівельного нагляду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі (частини третя – п'ята статті 96-1, частина третя статті 188-42 КУпАП).

Зокрема від імені органу державного архітектурно-будівельного нагляду розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право головні інспектори будівельного нагляду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі (частини третя – п'ята статті 96-1, частина третя статті 188-42 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [1].

Процесуальні підстави притягнення винних до адміністративної відповідальності в сфері архітектурно-будівельної діяльності також є особливостями такої відповідальності. Так, підставою для адміністративної відповідальності є протокол про адміністративне правопорушення, постанова та документи, які підтверджують факт правопорушення у сфері архітектурно-будівельної діяльності.

Враховуючи правові наслідки застосування адміністративної відповідальності в процесі введення об'єктів будівництва у експлуатацію, можемо говорити, що вона направлена не лише на застосування до правопорушника штрафних санкцій, що мають каральний характер по відношенню до цієї особи, але специфіка такої відповідальності полягає ще й у прагненні компенсувати збитки, завдані протиправними діями правопорушника(-ів). І зрештою, спеціальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері архітектурно-будівельної діяльності, оскарження постанови про накладення штрафу та постанови про закриття справи, а також виконання постанови про накладення штрафує також спеціальними ознаками адміністративної відповідальності у процесі введення об'єктів будівництва у експлуатацію [7, с. 32].

Щодо розмірів штрафів варто зазначити, що розмір санкції здійснюється з прив'язкою до мінімальної заробітної плати – від п'яти до дев'ятисот мінімальних зарплат залежно від порушення.

Неможливо не акцентувати увагу на такій ситуації, як відсутність затвердженої містобудівної документації у населених пунктах. Це одна із найголовніших проблем, яка, з одного боку, стримує розвиток будівельного ринку України, а з іншого, – часто призводить до порушень і як наслідок –

стихійна та безсистемна забудова без урахування принципів сталого розвитку. Тому наступні дослідження будуть присвячені цьому аспекту.

Список використаних джерел

1. Про відповідальність за порушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. -№ 46.
2. Кривошеїн П. П. Адміністративно-правове регулювання будівництва в Україні: автореф. дис ... канд. юрид. наук: [спец.] 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / П. П. Кривошеїн; НДІ публічного права. – Київ, 2017. – 218 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.
4. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підруч. – К., 2003.
5. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
6. Семенко Б.М. Зміст та підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі будівництва / Б.М. Семенко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 564-568.
7. Савицький О.В. Адміністративна відповідальність у сфері архітектурно-будівельної діяльності
8. Практика определения расходов на страхование объектов капитального строительства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rustradeusa.org/usa/1328/1330/>
9. Фурман В. Особливості формування страхових ринків країн з перехідною економікою / В. Фурман // Економіст. – 2008. – № 8.

Чернюк Ігор Володимирович
суддя, Вінницький міський суд
м. Вінниця, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ЗАЛЕЖНО ВІД РОДОВОГО ОБ'ЄКТА

Залежно від родового об'єкта можна виділити декілька груп злочинів у сфері будівництва.

1. **Злочини проти власності.** У сфері будівництва вчиняють злочини, передбачені ст. 185, 190, 191, 192, 197-1 КК України. Найчастіше в судовій практиці розглядають факти крадіжок будівельних матеріалів з об'єктів будівництва, інструментів та комплектуючих до будівельної техніки, електроінструменту, металоконструкцій тощо. Наприклад, ОСОБА_2 6 червня 2014 р. близько 12 год 30 хв, переконавшись у тому, що за його діями ніхто не спостерігає, таємно викрав із даху житлового будинку, де проводяться будівельні роботи, мідний кабель «ПВЗ нгд-70» довжиною 27 м, закупівельною вартістю 1431 грн, що належить науково-виробничому підприємству у формі товариства з обмеженою відповідальністю «А» [1].

2. **Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг.** Це злочини, передбачені ст. 364, 364-1, 366, 367, 368, 369-2 КК України. Такі протиправні діяння зазвичай супроводжують різноманітні незаконні заволодіння майном у сфері будівництва. Наприклад, ОСОБА_2, будучи службовою особою, діючи умисно, достовірно знаючи, що роботи, згідно з договором підряду від 12 грудня 2014 р. № 111 зі змінами та доповненнями, предметом якого є капітальний ремонт (заміна віконних і дверних блоків) у будівлі по вул. Н., 42 м. К., де розташовано районний будинок народної творчості та дозвілля, не виконано, вікна й двері підприємцем ОСОБА_3 не виготовлено та не встановлено, з метою розтрати бюджетних коштів та їх оплати в розмірі 131 060 грн підприємцю ОСОБА_3, зловживаючи своїм службовим становищем, шляхом службового підроблення офіційних документів, внесла та надала завідомо неправдиві відомості, зокрема підписала, засвідчила гербовою печаткою відділу культури, національностей і релігій К. РДА та видала акт приймання виконаних підрядних робіт за грудень 2014 р. № 28-02-1-1 форми «КБ-2в», а 12 грудня 2014 р. – довідку про вартість виконаних будівельних робіт від грудня 2014 р. № 28-02-1-1 типової форми № КБ-3 щодо виконання та вартості робіт із заміни віконних і дверних блоків у вказаному закладі культури, загальною вартістю 131060 грн. [2].

3. **Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та журналістів.** Ідеться про злочини, передбачені ст. 356 (Самоправство) та ст. 358 (Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів). Так, наприклад, у період з 25 липня 2008 р. до 30 січня 2009 р. ОСОБА_2 умисно незаконно внесла завідомо неправдиві відомості в офіційний документ, зокрема акт про закінчення та введення в експлуатацію індивідуального домоволодіння від 22 січня 1988 р. на ім'я забудовника ОСОБА_5 шляхом дописування в графі п. 5 зазначеного документа («Благоустрій садиби передбачає») слова «брама» з метою подальшого використання підробленого акта як доказу під час розгляду цивільної справи в суді [3].

4. **Злочини проти безпеки виробництва.** У контексті протиправних дій у сфері будівництва варто звернути увагу на ст. 272 (Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою). Наприклад, ОСОБА_13, перебуваючи з 1 лютого 2011 р. на посаді виконавця робіт Товариства з обмеженою відповідальністю «В», будучи відповідальним за техніку безпеки й охорону праці під час проведення будівельно-електромонтажних робіт у Торгівельно-розважальному центрі «Л», розташованому на вул. Г. в м. К., 27 серпня 2012 р. порушив правила безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою на підприємстві, а саме – не проконтролював дотримання

працівником ОСОБА 15 правил і норм охорони праці, трудової дисципліни та правил внутрішнього розпорядку під час прокладування електронного кабелю на риштуванні висотою 6 м, допустивши його до виконання вказаних робіт із підвищеною небезпекою без відповідного наряду-допуску, у стані алкогольного сп'яніння та без засобів безпеки – поясу та каски, унаслідок чого сталося падіння ОСОБА_15, що призвело до його загибелі [4].

5. **Злочини у сфері господарської діяльності.** У межах цієї категорії сфера будівництва означена вчиненням дій, передбачених ст. 212 (Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)). Так, наприклад, ОСОБА_2, знаючи, що ІПІ «БК «П» в зазначеному податковому періоді будь-яких фінансово-господарських взаємовідносин із ТОВ «Будівельна Фірма «У» не мало, ніяких послуг із проведення будівельно-монтажних робіт від останнього не отримувало, а всі роботи виконувалися винятково працівниками ІПІ «БК «П», умисно, діючи з корисних мотивів, з метою незаконного отримання права на податковий кредит для ухилення від сплати податку на додану вартість, включив до складу податкового кредиту за податком на додану вартість підприємства податкові накладні ТОВ «Будівельна Фірма «У» [5].

Серед зазначених груп злочинів найбільшого поширення набули злочини проти власності, поєднані з протиправним діянням у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Список використаних джерел

1. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 12 вересня 2015 р. *Справа № 755/23407/14-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40553138>. – Назва з екрана.*
2. Вирок Кіцманського районного суду Чернівецької області від 11 січня 2016 р. *Провадження № 1-кп/718/100/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54867234>. – Назва з екрана.*
3. Вирок Гоцманського районного суду Рівненської області від 27 січня 2016 р. *Справа № 563/1058/14-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55257829>. – Назва з екрана.*
4. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 27 травня 2015 р. *Справа № 752/11412/13-к. Провадження № 1-кп/752/8/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46239167>. – Назва з екрана.*
5. Вирок Київського районного суду м. Полтави від 19 листопада 2015 р. *Справа № 552/5316/15-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53578458>. – Назва з екрана.*

Чечерський Віктор Іванович
*кандидат юридичних наук, доцент, прокурор відділу
Генеральної прокуратури України
м. Київ, Україна*

ЗАКРІПЛЕННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН КОЛИШНЬОГО РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ: ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

Зміна можливостей людства у сфері відтворення собі подібних, укладення низки міжнародних угод з цих питань зумовили держави встановити власні правила регулювання суспільних відносин у цій сфері з врахуванням існуючих правових традицій, звичаїв і менталітету.

Допоміжні репродуктивні технології стали одним з факторів впливу на соціально-економічний розвиток країн, зокрема через оновлення державної політики у сфері народонаселення.

У світі постійно збільшується кількість держав, які на законодавчому рівні регулюють права людини у репродуктивній. Знайшли своє закріплення репродуктивні права і в окремих спеціальних законах деяких країн колишнього Радянського Союзу.

Для всіх цих законів характерне визначення тільки базових елементів репродуктивних прав, у тому числі права людини на репродуктивне відтворення, загального порядку чи принципів застосування допоміжних репродуктивних технологій та наявність значної кількості відсильних норм. Їх аналіз підтверджує, що на теперішній час не сформовано на міжнаціональному рівні єдиного підходу як до розуміння права людини на репродуктивне відтворення, так і репродуктивних прав у цілому.

Відмінність полягає як у різному сприйнятті репродуктивного права і репродуктивних прав людини, так і у підходах до регулювання окремих правомочностей людини у репродуктивній сфері. В одних випадках основна увага акцентується на репродуктивному здоров'ї та його захисті, в других – на репродуктивних правах, у третіх – на їх охороні та гарантіях.

Так, згідно із ст. 2 Закону Республіки Молдова «Про репродуктивне здоров'я» репродуктивні права – це права, засновані на визнанні права всіх різностатевих пар і окремих осіб вільно приймати відповідальне рішення щодо визначення кількості дітей в сім'ї, інтервалів між вагітностями, часу дітонародження, а також право на користування методами контрацепції, на доступ до якісних послуг в галузі охорони репродуктивного здоров'я, на освіту та інформування у цій сфері [1]. Отже у законі закріплено як основний перелік і зміст репродуктивних прав, так і визначено суб'єктів, які ними користуються (різностатеві пари та окремі особи).

Дещо усічене визначення міститься у ст. 1 Закону Киргизької

Республіки «Про репродуктивні права громадян і гарантії їх реалізації» де зазначено, що під репродуктивними правами слід розуміти права громадян на охорону їхнього репродуктивного здоров'я та вільне прийняття рішень стосовно народження чи відмови від народження дитини у шлюбі чи поза ним, а також на медико-соціальну, інформаційну та консультативну допомогу у цій сфері [2].

У ст. 96 Кодексу про здоров'я народу і систему охорони здоров'я Республіки Казахстан розмежовано право людини на вільний репродуктивний вибір та право на вільне прийняття рішення щодо кількості дітей і часу їх народження в шлюбі або поза шлюбом, інтервалів між народженнями, необхідних для збереження здоров'я матері і дитини [3]. У зв'язку з цим виникає питання, що саме розуміє законодавець під поняттям «репродуктивний вибір» і чи не має місце у даному випадку повторення (дублювання) норм у пунктах 1 та 10 цієї статті. Репродуктивні технології згадано тільки в загальному значенні, з переліком окремих з них та без деталізації їхнього змісту.

Подібне має місце у законодавстві Таджикистану у якому виокремлено «планування сім'ї» (здатність індивідуумів і пар передбачати і досягати бажаного числа дітей, з дотриманням інтервалу між пологами) та «репродуктивне право» (право громадян на охорону репродуктивного здоров'я та вільне прийняття рішення щодо народження або відмови від народження дитини, а також на медико-соціальну, інформаційну та консультативну допомогу в цій сфері). Водночас відповідно до ст. 84 Кодексу репродуктивні права ґрунтуються на визнанні основних прав подружніх пар у прийнятті вільних і відповідальних рішень про кількість дітей, часу їх зачаття і інтервалах між народженнями, в отриманні необхідних для цього коштів та інформації, для досягнення репродуктивного здоров'я [4]. На окремі неузгодженості понятійного апарату даного закону вказує Ф.М. Амінова [5].

У Білорусії застосування допоміжних репродуктивних технологій врегульовано Законом «Про допоміжні репродуктивні технології» [6].

У березні 2019 року набув чинності Закон Республіки Узбекистан «Про охорону репродуктивного здоров'я громадян» [7]. Проте найбільш дискусійні питання: сурогатне материнство, донорство репродуктивних клітин та ембріонів, кріоконсервація у ньому не врегульовані.

Закон Республіки Вірменія «Про репродуктивне здоров'я та репродуктивні права людини» не містить дефініції цих прав, проте у ст. 4 надає перелік прав людини, пов'язаних з репродуктивністю та розкриває їх зміст [8]. Згідно із ст. 3 цього Закону він поширюється на громадян Республіки Вірменія, іноземних громадян і осіб, які не мають громадянства, що проживають у Вірменії, та застосовується до юридичних осіб, діяльність яких у Республіці Вірменія пов'язана з репродуктивністю людини. Проте, як

слушно доводить М.А. Манукян, з цієї норми не можна робити висновок про заборону використання у державі допоміжних репродуктивних технологій іноземним громадянам, які не проживають у Вірменії, оскільки таке право їм надано іншими положеннями законодавства, зокрема Цивільним кодексом Республіки [9].

У деяких країнах колишнього Радянського Союзу відсутні спеціальні закони, які б регулювали порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій. Серед них Російська федерація, Україна тощо.

Слід зауважити, що відсутність окремих законів не означає, що це питання взагалі не врегульовано на законодавчому рівні. Так, у Російській Федерації положення про права громадян у репродуктивній сфері закріплені Федеральним Законом «Про основи охорони здоров'я громадян у Російській Федерації». Частина 3 ст. 55 встановлює, що: «чоловік і жінка, які перебувають у шлюбі, мають право на застосування допоміжних репродуктивних технологій при наявності обопільної інформованої добровільної згоди на медичне втручання. Одинок жінка також має право на застосування допоміжних репродуктивних технологій при наявності її інформованої добровільної згоди на медичне втручання» [10]. Окремі норми, які регулюють право людини на репродуктивне відтворення, знайшли своє відображення у цивільному, сімейному законодавствах, законах, які регламентують охорону здоров'я та ін. До цієї когорти держав належить також Україна, яка незважаючи на неодноразові спроби, до теперішнього часу не прийняла відповідного профільного Закону.

Таким чином практика законодавчого закріплення права людини на репродуктивне відтворення та застосування допоміжних репродуктивних технологій у державах колишнього Радянського Союзу засвідчує, що на сьогодні відсутній єдино-прийнятний національний підхід. У зв'язку з цим Україна повинна розробити свій власний закон у цій сфері з врахуванням вітчизняних особливостей і здобутків, державної політики у сфері народонаселення одночасно врахувавши ті недоліки і негативні тенденції, що мають місце в зарубіжних країнах.

Список використаних джерел

1. *О репродуктивном здоровье: Закон Республики Молдова от 15.06.2012 №138* URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=344838&lang=2> (дата звернення: 11.06.2019).
2. *О репродуктивных правах граждан и гарантиях их реализации: Закон Кыргызской Республики от 04.07.2015 №148* URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111191> (дата звернення: 11.06.2019).
3. *Кодекс о здоровье народа и системе здравоохранения: Закон Республики Казахстан от 18.09.2009 № 193-IV.* URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30479065#pos=5;-155 (дата звернення: 11.06.2019).
4. *Кодекс здравоохранения Республики Таджикистан: Закон Республики*

Таджикистан от 30.05.2017 №1413 URL: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/taj181168.pdf> (дата звернення: 11.06.2019).

5. *Аминова Ф.М. Проблемы правопонимания конструкции «искусственное оплодотворение» применительно к законодательству Таджикистана. Вестник КРСУ. 2018. Том 18. № 3. С. 56-59.*

6. *О вспомогательных репродуктивных технологиях: Закон Республики Беларусь от 07.01.2012 №341-3 URL: <http://pravo.newsby.org/belarus/zakon0/z175.htm> (дата звернення: 12.06.2019).*

7. *Об охране репродуктивного здоровья граждан: Закон Республики Узбекистан от 11.03.2019 №ЗРУ-528 URL: <http://lex.uz/ru/docs/4233888> (дата звернення: 20.06.2019).*

8. *О репродуктивном здоровье и репродуктивных правах человека: Закон Республики Армения от 11.12.2012 №ЗР-474-Н URL: <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=63870> (дата звернення: 12.06.2019).*

9. *Манукян М.А. Правовое регулирование применения вспомогательных репродуктивных технологий с участием иностранных лиц в Республике Армения. Международное публичное и частное право. 2012. №3. С. 33-36.*

10. *Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации: Закон Российской Федерации от 21.11.2011 №323-ФЗ URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=325674&fld=134&dst=1000000001,0&rnd=0.4268737884999301#09910346032726636> (дата звернення: 13.06.2019).*

**ПЛАН
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ
МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ ІНФОРМАТИКИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ
на 2019 - 2020 роки**

- 26.10.2019-01.11.2019** IV Міжнародна науково-практична конференція «Економіка інформаційного суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» на круїзному лайнері Costa Magica (маршрут круїзу Савона-Марсель-Барселона-Савона)
- 7-10 грудня 2019 року*** I Передріздвяна сесія IX Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (м. Відень, Австрія)
- 8-12 грудня 2019 року*** II Передріздвяна сесія IX Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» на круїзному кораблі Silja Line (маршрут подорожі Київ-Таллін-Стокгольм-Рига-Київ)
- 01-10 травня 2020 року** X-ий Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (1 сесія) (Барселона, Іспанія) (транспорт: поїзд Інтерсіті+ та автобус)
Публікація WoS
- 3-7 липня 2020 року*** XVIII-ий Міжнародний науковий семінар "Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи" (оз. Світязь, Волинська обл., Україна)
Публікація Scopus

- 10-19 серпня 2020 року*** **IV МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗИУМ**
«Моделювання перспективного розвитку соціально-економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах трансформації інформаційного суспільства (м.Афіни-м. Лутракі, Греція)
Публікація WoS
- 7-10 грудня 2020 року*** **I Передріздвяна сесія XI Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства»**
- 8-12 грудня 2020 року*** **III Передріздвяна сесія XI Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» на круїзному кораблі Silja Line (маршрут подорожі Київ-Таллін-Стокгольм-Рига-Київ)**

**Вказані періоди просимо вважати орієнтовними. Точні дати будуть вказані в інформаційних листах, які будуть розіслані електронною поштою.*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Thessaloniki, 14-15 жовтня 2019 року*

Наукове видання

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

Збірник наукових праць
V-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції
14-15 жовтня 2019 року

Випуск 5

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
WYŻSZA SZKOŁA BIZNESU – NATIONAL-LOUIS UNIVERSITY
НАУКОВІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ:
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» та «ЮРИДИЧНА НАУКА»**

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В ЕКОНОМІЦІ**

**IV-та Міжнародна наукова Інтернет-конференція
27-28 червня 2019 року**

Київ – Nowy Sącz
2019

УДК 327
ББК 65.23+330

За загальною редакцією:

Єрмошенко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юріївна – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, проректор з стратегічного розвитку ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Dariusz Woźniak – PhD, rektor Wyzsza Szkoła Biznesu – National-Louis University. Nowy Sącz, Poland.

Рецензенти:

Єрохін Сергій Аркадійович – доктор економічних наук, професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Антонова Олена Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці матеріали IV-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Nowy Sącz, 27-28 червня 2019 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – С. 85.

ISBN 978-617-7457-82-3

У збірнику викладено матеріали IV-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (27-28 червня 2019 року, м. Київ), у яких розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів її реалізації, інформаційних технології та захист інформації, механізмів державного управління, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

УДК 327

© Колектив авторів, 2019

© Національна академія управління, 2019

© Міжнародна академія інформатики, 2019

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні науковці, доброю традицією стало проведення Національною академією управління міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». Незмінними співorganizаторами є Національна академія управління, Міжнародна академія інформатики, наукові фахові видання «Актуальні проблеми економіки» та «Юридична наука». Кожного разу коло учасників та співorganizаторів розширюється - це іноземні вищі навчальні заклади Азербайджану (Bakı), Китаю (Fenglin) та Польщі (Nowy Sącz).

Тематика конференції є для наукової спільноти нагодою осмислити та проаналізувати набутий досвід і з урахуванням сучасних реалій зробити гідний внесок у справу збагачення потенціалу української держави. Адже суспільно-політичні процеси, що наразі відбуваються в Україні актуалізували й загострили проблему національної безпеки. Ухвалення 28 червня 1996 року Конституції України стало поворотним кроком в українській історії. Її затвердив своєю волею сам народ і тим самим зробив рішучий вибір в сторону вільного і прогресивного розвитку. Саме в цей час, 23 років тому, перед українцями постало питання формування, збереження і розвитку національної ідентичності, кардинальної зміни політичних і економічних відносин на користь соціальної держави і справедливо побудованого суспільства.

З огляду на актуальні проблеми національної безпеки, нової геополітичної реальності, стратегії України у вирішенні соціальних проблем, обмін науковою інформацією сприятиме виявленню різних підходів та напрямів розвитку.

У світлі вищенаведеного стає зрозумілим, чому проблеми національної безпеки є одним з найважливіших об'єктів наукових досліджень, постійно привертаючи увагу не лише науковців-теоретиків, а й практиків, політиків, громадських діячів та всіх кому не байдуже майбутнє України.

Ми щиро сподіваємося, що пошук шляхів вирішення існуючих проблем та ґрунтовних досліджень сприятимуть мобілізації зусиль наукового співтовариства у досягненні поставлених цілей. Саме цьому присвячено IV-ту міжнародну наукову Інтернет-конференцію «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». Дана конференція має ще одне важливе завдання – висловлення власної наукової позиції щодо процесів, які наразі відбуваються в Україні та дає можливість осмислити та проаналізувати існуючий досвід.

В цій збірці втілена мрія, тут панує натхнення та утверджується впевненість, тобто все те, що загартовує наукову особистість, формує

світогляд української нації та визначає громадянську позицію, що є свідченням високого авторитету науково-дослідницьких та освітніх установ.

Організація і проведення наукових обговорень на Інтернет платформі має на меті зібрати однодумців і опонентів для спільного висвітлення проблем, а дискусія між ними має сприяти формуванню нових ідей та розробки наукових концепцій і теорій, інтелектуального зростання, презентації наукових результатів, покращення творчої співпраці між різними науковими школами та сприяння розвитку взаємин між закладами вищої освіти та науковими установами України та світу. Очевидно, що вирішення більшості важливих і складних питань можлива спільними зусиллями представників вітчизняних наукових шкіл у їх співпраці з зарубіжними колегами.

Відзначимо, що міжнародна наукова Інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» це чудова нагода для спеціалістів і науковців з різних країн обмінятися досвідом, новими напрацюваннями, досягненнями, відкриттями, що позитивно впливатиме на реалізацію державного курсу європейської інтеграції України.

Сподіваємося, що професіоналізм, знання, досвід і результати дискусій сприятимуть обміну досвідом та пошуку нових ініціатив здатних створити потужний науковий та освітній потенціал і вивести українську економіку на найвищий європейський рівень.

Для зручності користування та поширення матеріалів конференції їх можна безкоштовно завантажити на сайті: www.nam.kiev.ua.

Бажаємо всім учасникам Інтернет-конференції плідної роботи, конструктивного діалогу та нових творчих здобутків, що сприятиме подальшим науковим пошукам!

Ірина Штулер
доктор економічних наук, професор
ВНЗ «Національна академія управління»
Член-кореспондент «Міжнародної академії інформатики»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Бенько Н.М.

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ТА СКЛАДОВИХ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ КРАЇНИ..... 8

Бігус М.М.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ У ФОКУСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 11

Герзанич В.М., Машіка В.М.

РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ..... 13

Гнатенко І. А., Рубежанська В. О.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ У КОНТЕКСТІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА..... 15

Іванишина Г.С., Краус Н.М., Мاستило А.Я., Голубка С.М.

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ECONOMY IN CONDITIONS OF INSTITUTIONAL CHANGES..... 18

Лютак О.М., Баула О.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ..... 20

Осос П.А.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ УКРАЇНИ..... 23

Петрецький І.І.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ..... 25

Шевченко В.А.

ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГУ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 27

Шнаревич О.І.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА..... 29

Шрам П.І.

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ РИНКОВОМУ
СЕРЕДОВИЩІ..... 33

Штулер Г.Г.

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ. 35

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Гужва І.Ю.

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ..... 38

Korolchuk L.

THE PROBLEM OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC
SECURITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION
PROCESSES AND CROSS-BORDER COOPERATION
DEVELOPMENT..... 40

Штулер І.Ю.

ДОМІНАНТНІ СФЕРИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.... 43

**СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА
ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА
ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Паризький І.В.

ВПЛИВ ПРИВАТИЗАЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ..... 46

Шевченко В.С.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ
ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ..... 48

**СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ
ІНФОРМАЦІЇ**

Dariusz Woźniak

KOMPLEKSOWE SYSTEMY ZARZĄDZANIA UCZELNIĄ
WYŻSZĄ NA PRZYKŁADZIE CLOUD ACADEMY (CLOUDA)..... 51

Легеза А.В., Лакатош В.В.

АНАЛІЗ ЗАВАД В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ..... 52

Лях І.М., Качур В.В.

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ПРОТОКОЛІВ ЛОКАЛЬНИХ
КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ..... 53

Нестеренко О.В. МЕТОДОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОГНОСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЗАРАЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИМИ ВІРУСАМИ ВЕБ-РЕСУРСІВ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ.....	55
Поліщук В.В., Маркович П.О. ВИБІР ТРАФІКУ ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ.....	58
Сержанов В.В. ВНЕСОК ІНФОРМАЦІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.....	59
Лопатин А.К., Черненко О.Б. МОДЕЛИ ОБЩЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДИНАМИКИ В ЗАДАЧАХ ПРЕДСКАЗАНИЯ КРИЗИСОВ.....	62
СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	
Єрохін С.А. ПЕРСПЕКТИВИ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДЕРЖАВИ.....	65
Кирлик Н.Ю КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ	67
Марченко Д.О. ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	69
Пилявський Ю.М. ПРИНЦИПИ ЛІБЕРТАРІАНСТВА.....	73
СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	
Безсмертна Ж.М. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ДИВЕРСІЇ.....	75
Чернюк А.Ю. СУБ'ЄКТИ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ АРХІТЕКТУРНО- БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	79
Чернюк І.В. ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОРУШЕННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	81

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Бенько Надія Миколаївна
*здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ТА СКЛАДОВИХ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ КРАЇНИ

Сучасні економісти вважають, що природні ресурси (тобто корисні копалини, доступність води, джерел енергії тощо) відіграють важливу роль у економічному розвитку країни. Країна, яка володіє багатими природними ресурсами, може розвиватися швидше, ніж країна, яка не має таких ресурсів. Однак наявність природних ресурсів не є достатньою умовою для пояснення всіх аспектів економічного зростання. Економіки створюються і управляються людьми. Ці люди повинні бути здатні виконувати обов'язки, необхідні для створення такої економіки. Питання економічного зростання і спаду залежать від населення – це називається людським капіталом, і щоб насправді зрозуміти світ, ми повинні розуміти, яку роль відіграє населення в зростанні або зниженні економіки.

Беззаперечно, що людський капітал є основним джерелом економічного зростання. Це джерело як підвищення продуктивності, так і технологічного прогресу. Насправді, основна відмінність між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються – це темпи зростання людського капіталу. Нерозвиненим країнам необхідний людський капітал для персоналу нових і розширення державних послуг для запровадження нових систем землекористування та нових методів сільського господарства, для розробки нових засобів комунікації для просування індустріалізації та побудови системи освіти. Проф. Гальбrait має рацію вважаючи, що «ми отримуємо більшу частину економічного зростання від інвестицій у людей і покращень, що відбуваються завдяки людському удосконаленню» [7].

Постає питання – як країна може збільшити людський капітал? Відповідь на це питання проста – його можна збільшити за допомогою:

1. класичної освіти;
2. навчання на робочому місці;
3. поліпшення здоров'я та психологічного благополуччя. Іншими словами, якщо люди країни добре освічені, добре виховані, кваліфіковані і здорові, вони володіють більшим людським капіталом.

Оскільки країни, що розвиваються в усьому світі здійснюють інвестиції

в людину, вони прагнуть підвищити їх навички програмування, соціальні здібності, ідеали та здоров'я. Ці інвестиції спрямовані на підвищення продуктивності. Успіх економіки залежить від збільшення людських можливостей. Однак, людський капітал не існує у вакуумі. Щоб краще зрозуміти цю складну тему, ми повинні враховувати активні/пасивні фактори, які пов'язують здатність країни здійснювати ці інвестиції [2].

Фізичні фактори вважаються «пасивними факторами» економічного зростання. Вони не відокремлені один від одного, але залежать один від одного.

«Активні фактори» країни включають такі важливі виміри, як розмір темпів зростання населення у міських і в сільських районах, пасивні фактори включають наявність землі в кожній з цих областей.

Країни, які розвинула навички та знання своїх людей, можуть використовувати природні ресурси, будувати соціально-економічні та політичні устрої, а також продовжувати національний розвиток. Тим не менш, країни, які не звертають уваги на пасивні фактори, які впливають на ці цілі, будуть боротися за швидке зростання людського капіталу [6].

Які ж проблеми формування людського капіталу в країнах, що розвиваються? Насправді існує багато переваг для інвестування у формування людського капіталу в країнах, що розвиваються. Проблеми формування людського капіталу країнах, що розвиваються включають:

1. Швидше зростання чисельності населення: населення майже всіх країн, що розвиваються у світі зростає швидше, ніж темпи накопичення людського капіталу. Як наслідок, ці країни не задовільно використовують секторні витрати на освіту.

2. Дефектні моделі інвестування в освіту. У країнах, що розвиваються, уряди надають пріоритет початковій освіті для підвищення рівня їхньої грамотності. Середню освіту, яка забезпечує критичні навички, необхідні для економічного розвитку, залишається поза належною увагою. Іншою проблемою, пов'язаною з інвестиціями в освіту, є те, що в державному та приватному секторах існує зростання кількості університетів. Ці університети є коштовними для цих країн. Існують також масові невдачі на початковому, середньому та вищому рівнях освіти, які призводять до втрати дефіцитних ресурсів, які країна потребує для розвитку.

3. Ще однією проблемою, з якою зіштовхуються країни при інвестуванні в людський капітал у країнах, що розвиваються, є те, що політики надають більше уваги спорудженню будівель та забезпеченню обладнання, ніж наданням кваліфікованих спеціалістів. Це нераціональне використання освітніх ресурсів може негативно вплинути на економічне зростання.

4. У менш розвинених країнах не вистачає кваліфікованих медсестер, кваліфікованих лікарів, медичного обладнання, медикаментів тощо.

Населення стикається з незадовільними санітарними умовами, забрудненою водою, високими показниками народжуваності та смертності, неписьменністю тощо. Всі ці недоліки впливають на здоров'я людей і скорочують тривалість їх життя. Це знижує зростання людського капіталу.

5. Відсутність можливостей для підготовки на робочому місці. Під час професійної підготовки необхідне вдосконалення або набуття нових навичок. Результатом є те, що ефективність працівників і знання працівників викликають зростання людського капіталу. Компетенція працівників є надзвичайно важливою для ефективного використання людських ресурсів.

6. Навчальні програми для дорослих також можуть бути запроваджені для покращення рівня грамотності країни. Навчальні програми забезпечують базову освіту, що підвищує навички дрібних промисловців.

7. Заохочення зайнятості. У більшості країн світу безробіття або кількість непрацюючих осіб дуже великі. Для збільшення зайнятості та/або скорочення зайнятості необхідні належні інвестиції в людський капітал. Це очевидно не вистачає у країнах, що розвиваються.

8. Неспроможність планувати краще використання трудових ресурсів, через недоступність достовірних даних щодо робочої сили в менш розвинених країнах. Результатом є те, що велика кількість кваліфікованих і висококваліфікованих працівників залишається непрацюючими. Розчарування і невдоволення серед безробітних призводять до «відтоку мізків». Це коли кваліфіковані працівники залишають країну для кращих можливостей за кордоном. Це величезні втрати людських ресурсів для цих країн, що розвиваються.

Список використаних джерел

1. Гаранина Т.А. Роль нематеріальних активів в створенні цінності компанії: теоретическіе и практическіе аспекти/ Корпоративные финансы. – 2009 – № 4(12). – С. 79-96.
2. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал. СПб.: – 2001. – 288 с.
3. Давидюк Т.В. Методичні підходи до відображення людського капіталу у звітності зарубіжних компаній: досвід для України / Т.В. Давидюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/607/1/117.pdf>.
4. Жураковська І.В. Результати інтелектуальної діяльності як ресурси, активи, власність та капітал підприємства: обліковий аспект / І.В. Жураковська // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 647. – С. 331-336.
5. Дерун І.А. Проблеми оцінювання інтелектуального капіталу та його відображення у фінансовій звітності [Текст] / І.А. Дерун // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 6(144). – С. 103-113.
6. Євсєєв А. Методологічні аспекти оцінки вартості інтелектуального капіталу [Текст] / А. Євсєєв // Економіка промисловості. – 2012. – № 3-4 (59-60). – С. 336-345.
7. Гавкалова Н.Л., Маркова Н.С. Інтелектуальний капітал та його соціальна складова // Вісник ЖДТУ. – 2005. – № 1(31). – С. 58-62.

Бігус Мар'яна Михайлівна
кандидат економічних наук, доцент
Львівський інститут економіки і туризму
м. Львів, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ У ФОКУСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Нинішня ситуація щодо рівня конкурентоспроможності туристичного бізнесу в регіонах України в певній мірі не відповідає вимогам глобалізаційних процесів, що в першу чергу вимагає перегляду та внесення змін нормативно-правового регламентування основних способів його підвищення. У цьому контексті піднімається за вагою стратегічне планування, яке належить за основними ознаками до правового механізму забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу (рис. 1).

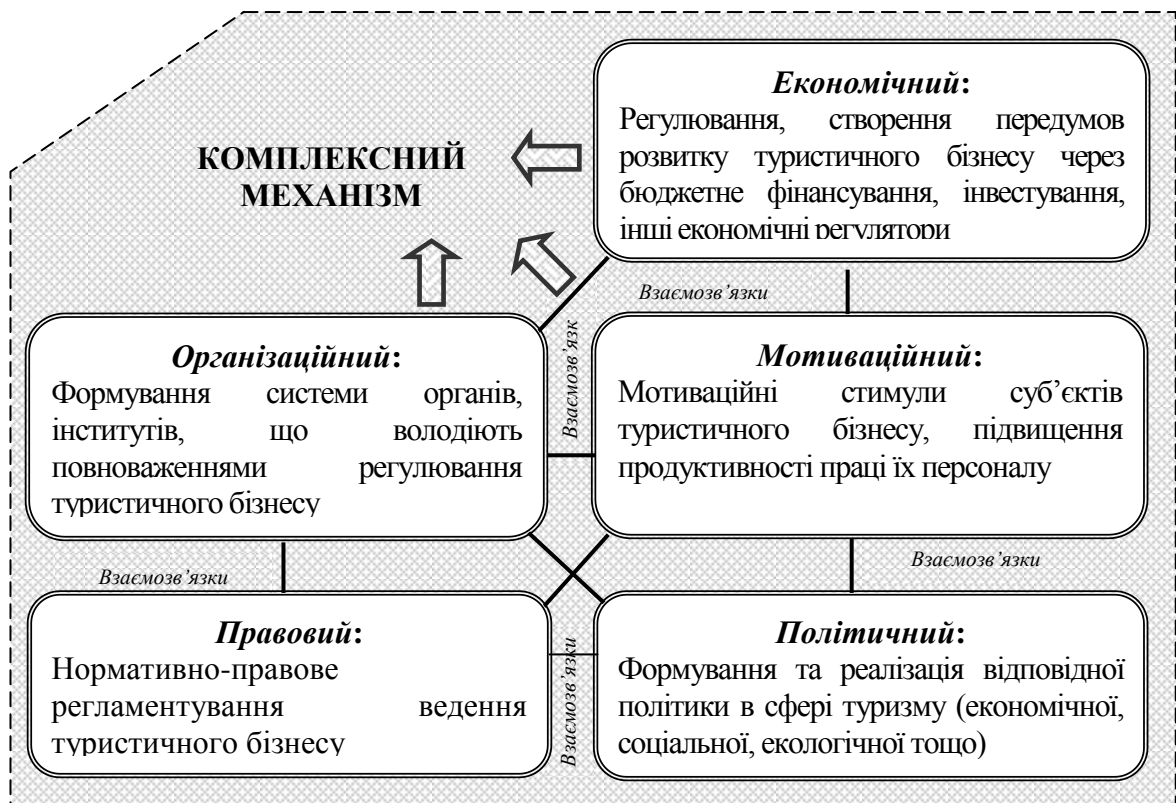

Рис. 1. Основна цільова спрямованість функціонування різних видів механізмів у регулюванні туристичного бізнесу [1, с 97]

Кожен вид механізму регулювання володіє певним інструментарієм та важелями впливу, а також та може поєднуватись з іншими видами механізмів залежно від пріоритетності поставлених ними цілей впливу. Поєднання двох і більше видів механізмів формує комплексний механізм, який може

функціонувати на регіональному чи загальнодержавному рівнях.

Однак, пропри існування різних видів механізмів регулювання, необхідність розробки й реалізації відповідної стратегії для ефективності їх реалізації сьогодні постає першочерговим завданням для всіх рівнів виконавчої влади (центральної, місцевої). Наявність ефективної стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу, для економічного блоку механізму дасть змогу регламентувати пріоритети, способи, інструменти застосування економічних регуляторів, а наприклад для організаційного блоку механізму регламентувати відповідальність конкретних державних структур з розподілом відповідного ресурсного забезпечення на реалізацію задекларованих цілей.

Розробка стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу повинна здійснюватись з відповідністю стратегічним пріоритетам та викликам сучасності на загальнодержавному та глобальному рівні. Теоретичні основи розробки реалізації ефективної стратегії повинні мати такі основні складові (рис. 2).

Рис. 2. Основні етапи розробки й реалізації ефективної Стратегії розвитку туристичного бізнесу*

* Складено автором на основі джерела [2, с. 85]

Теоретично і практично ефективність такої стратегії залежатиме не лише від процесу організації й розробки, але від її реалізації та своєчасного контролю на всіх етапах її реалізації. Етап реалізації та контролю стратегії, який передбачає постійний моніторинг ситуації з метою виявлення дієвості обраних цілей і завдань, для того щоб вчасно можна було б внести корективи для більш ефективної її реалізації.

Список використаних джерел

1. Бігус М.М. Вісник ДІТБ. Серія «Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому» / Головний редактор: д.е.н., проф., академік АЕН України М.М. Туріяньська. – Донецький інститут туристичного бізнесу. – 2012. – №16. – 2012. – С. 95-102.

2. Бігус М.М. Збірник наукових праць: Торгівля, комерція, підприємництво // Вип. 14. Львівська комерційна академія: - Львів: вид-во ЛКА, 2012. – С.82-87

Герзанич Віталій Михайлович

кандидат економічних наук

доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Машіка Василь Михайлович

студент 3 курсу економічного факультету

спеціальність «Економіка підприємства»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Всі іноземні інвестиції можна розділити на два види: прямі та портфельні. При прямих іноземних інвестиціях іноземний інвестор отримує контроль над майном в яке вкладає кошти або бере пряму участь в його управлінні. Таким майном може бути підприємство, завод, будь-який інший фізичний об'єкт. При портфельних інвестиціях іноземний інвестор не приймає участі в управлінні майном. Участь в його управлінні він здійснює опосередковану. Його «зацікавленість» в об'єкті інвестування задовольняється отриманням дивідендів від цінних паперів. А зважаючи на те, що у більшості випадків прямі іноземні інвестиції здійснюються в цінні папери, що вільно обертаються на ринку, то це значно полегшує доступ іноземних інвесторів до їх реалізації. Отже, мета, що переслідується при інвестуванні у прямі та портфельні інвестиціями відрізняються між собою [5].

Будь яка країна залучає іноземний капітал у формі як прямих, так і портфельних інвестицій. Також можливим є залучення іноземного капіталу у

вигляді позикових коштів та розміщення облігацій на світовому ринку капіталів. Прямі іноземні інвестиції також можуть бути у вигляді капіталовкладень у підприємства. Вони представляють собою внески до статутного фонду спільних підприємств, а також кредити, які отримані від іноземців. За умови прямого вкладення іноземці стають співвласниками підприємств [2].

При залученні іноземних інвестицій в економіку країни існує ризик втрати національного надбання. На початку становлення незалежності України в пріоритеті були спільні підприємства. Більшість економістів бачили спільних підприємствах вирішення всіх економічних проблем. Однак, за умов дотримання оптимальності ці ризики будуть нівельовані [4]. При виборі оптимального рішення треба розглядати і інші форми залучення іноземного капіталу. До таких форм належать:

- 1) міжнародна кооперація, що може згодом перерости у створення спільного підприємства;
- 2) закордонне кредитування;
- 3) лізинг іноземного обладнання;
- 4) отримання кредитів на компенсаційній основі;
- 5) спільні підприємства, що на 100-відсотків або частко належать іноземному капіталу;
- 6) залучення іноземного капіталу на основі концесій або договору про розподіл продукції;
- 7) створення вільних економічних зон [1].

Даний перелік не є вичерпним однак, всі наведені форми залучення іноземних інвестицій мають довгостроковий стратегічний характер. Така співпраця спроможна при правильній постановці допомогти економіці у вирішенні наявних проблем. Виважене залучення іноземних інвестицій здатне з меншими витратами та у значно коротші терміни вивести економіку на новий рівень. [4]

Іноземні інвестиції можуть сприяти скороченню технологічного розриву який існує у нас з індустріальними країнами. Ми вбачаємо в цих формах співробітництва позитивний результат вирішення стратегічних завдань щодо стабілізації і зростання української економіки. Однак варто відмітити і негативні явища такі як інфляція, політична нестабільність та економічна дезорганізація тощо.

Список використаних джерел

1. *Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Жаліло Я.А., Базилюк Я.Б., Белінська Я.В. та ін.; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2005. – 162 с.*
2. *Носова О. Прямі іноземні інвестиції у трансформаційній економіці України / О. Носова // Економіка України. – 2000. – №5. – С. 47-51.*
3. *Штулер І.Ю., Сержанов В.В Державна політика залучення інвестицій в стратегії розвитку національних економік / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні*

відносини та світове господарство» . – 2017. – Випуск 16. – С. 162-166.

4. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. Вплив інвестиційної політики на гомеостазис національної економічної системи крізь призму інновацій [Електронний ресурс] / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – №2. – електронне фахове видання Режим доступу до журналу: <http://www.easterneurope-bm.in.ua/index.php/2-2016-ukr>

5. Штулер І.Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій // Науковий економічний журнал «Актуальні Проблеми Економіки». – 2012. – №5. – С. 102-108.

Гнатенко Ірина Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент, докторант

*Київського національного університету технологій та дизайну
м.Київ, Україна*

Рубежанська Вікторія Олегівна

кандидат економічних наук

*асистент кафедри фінансів, обліку та банківської справи
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Україна*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ У КОНТЕКСТІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розвиток та стабільне функціонування інноваційного підприємництва є одним із найважливіших системних факторів стійкого економічного зростання, формування конкурентних переваг країни, забезпечення національної безпеки. При цьому, важливе значення для ефективної роботи інноваційних підприємств має забезпечення кадрами з відповідним рівнем кваліфікації та навичок, здатних до розробки та реалізації інновацій. Постачальником такого персоналу для підприємств є ринок праці, гармонійне функціонування якого повинна забезпечити його інфраструктура. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває визначення заходів з удосконалення функціонування зазначеної інфраструктури для максимального забезпечення інноваційних підприємств необхідним персоналом.

Інноваційне підприємництво здійснює посередницьку роль між науково-технічною та виробничою сферами. У зв'язку з цим, інноваційні фірми виникають як наслідок суспільної потреби у скороченні витрат, що з'являються в процесі трансформації продукту, створеного у науково-технічній сфері, у продукт, що створюється у господарській сфері. Такі підприємства дозволяють ліквідувати деякі з витрат (витрати виробництва), тобто вони виступають інституційною формою, яка забезпечує ефективну взаємодію науково-технічних інститутів і приватних господарюючих суб'єктів у рамках ринкових відносин.

Слід приділити окрему увагу тому факту, що для виконання вищевказаних задач інноваційним підприємствам необхідно мати, перш за все, якісний кадровий склад, який відповідатиме основним вимогам – компетентності, цілеспрямованості і працездатності. При цьому, формування персоналу неможливе без стабільно працюючого ринку праці, для якого наявність інфраструктурних елементів є однією з найголовніших умов гармонійного функціонування. Досвід розвинених країн свідчить, що особливо ефективними на ринку праці є такі інноваційні структури як технопарки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори, наукові та науково-технологічні центри. Зазначені структури спеціалізуються на створенні сприятливих умов для ефективної діяльності ринку праці шляхом реалізації оригінальних ідей з поліпшення його функціонування, тобто на інноваційних засадах.

Для того, щоб інфраструктура ринку праці могла функціонувати у сучасній економіці ефективно та сприяти забезпеченню інноваційних підприємств кадрами необхідної кваліфікації, її структура повинна відповідати процесам і тенденціям, що відбувається на світовому та національному ринку праці. Складність адаптації полягає у тому, що інфраструктура ринку праці – це поліфункціональна система, що має складну структуру з великою кількістю учасників (інститутів), діяльність яких полягає у забезпеченні найвигідніших умов для функціонування ринку праці [1]. Тому кожен з інститутів інфраструктури ринку праці повинен забезпечити власну стратегію пристосування, щоб гармонічно доповнювати одне одного.

На нашу думку, діючу інфраструктура ринку праці представляє собою дворівневу моделі з державними та недержавними установами. Державна складова даної інфраструктури являє собою єдину систему владних органів і спеціалізованих установ з вертикальної ієрархічної підпорядкованістю. До державних установ, які повинні збільшити свій вплив на ринок праці, насамперед, слід віднести найважливіший інфраструктурний елемент ринку праці – орган виконавчої влади, що здійснює правозастосовні функції в сфері праці та зайнятості – Державну службу України з питань праці (далі – ДСУПП). ДСУПП здійснює свою діяльність безпосередньо через свої територіальні органи (що утворюють регіональний рівень) у взаємодії з іншими органами виконавчої влади, представниками місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та іншими організаціями [2].

Іншим, не менш важливим органом державного рівню, який також здійснює свій вплив на ринок праці через своїх представників на рівні регіонів є Державна служба зайнятості України (далі – ДСЗУ), яка є одним з основних інститутів, покликаних забезпечити практичну реалізацію державної політики в сфері соціально-трудових відносин, зайнятості та соціальної підтримки населення [3]. Саме напрями діяльності ДСУПП та

ДСЗУ як представників найголовніших інфраструктурних елементів ринку праці повинні вдосконалюватися у першу чергу.

Окреме місце в інфраструктурному забезпеченні ринку праці займають недержавні установи, серед яких особливо розповсюдженими є приватні агентства з працевлаштування (рекрутингові центри, кадрові консалтингові фірми тощо). Основна відмінність у діяльності органів державної служби зайнятості та приватних агентств з працевлаштування безробітних полягає в тому, що, згідно із законодавством, діяльність державної служби спрямована на вирішення соціальних завдань: допомога безробітним громадянам у працевлаштуванні, надання їм матеріальної підтримки, і особливий акцент в цій діяльності робиться на особах, які відносяться до категорії соціально незахищених, насамперед, на категорію жінок. Приватні ж структури мають на меті отримання доходу від діяльності, пов'язаної з наданням послуг з працевлаштування громадян або підбору персоналу [4, с. 12].

Результати комплексного оцінювання сучасного стану інфраструктури ринку праці дозволили визначити напрями її подальшого вдосконалення з метою забезпечення якісним кадровим складом інноваційні підприємства. Серед зазначених напрямів необхідно виділити наступні:

1. Підвищення взаємодії державних та недержавних інфраструктурних елементів шляхом утворення «Єдиного інтегрованого комплексу сприяння працевлаштуванню».

2. Розвиток мережі альтернативних (недержавних) служб працевлаштування шляхом створення приватних агентств з тимчасового працевлаштування та працевлаштування вивільнюваних працівників.

3. Удосконалення трудового законодавства за допомогою формулювання правових основ для ефективного партнерства суб'єктів ринку праці; законодавчого визначення засад регулювання попитом на працю, включаючи визначення критеріїв відбору персоналу і відповідальність роботодавця за їх дотриманням; створення правових норм регулювання діяльністю недержавних організацій сприяння зайнятості та підбору персоналу вивільнюваних працівників.

4. Удосконалення технологій роботи державних служб зайнятості шляхом забезпечення координації між підбором підходящого робочого місця та виплатою допомоги; між посередництвом у пошуку роботи та активними програмами професійної підготовки; між підрозділами, зайнятими виплатою допомоги і підрозділами, що направляють безробітних для участі в активних програмах; застосування політики активного втручання протягом періоду безробіття з метою скорочення його тривалості.

Таким чином, головною передумовою розробки ефективної політики зайнятості, необхідної для забезпечення інноваційного підприємництва кадрами з відповідною кваліфікацією, є солідарна відповідальність усіх структур, державних і приватних, що діють в області працевлаштування.

Реальним кроком на шляху до досягнення поставленої мети може стати формування партнерських відносин між підприємцями-новаторами, державною та комерційними структурами, які сприяють зайнятості, базуються на узгодженості дій і сегментації ринку праці з урахуванням особливостей осіб, що шукають роботу, і сформованої структури вакансій.

Список використаних джерел

1. Рубежанська В.О. Функції та ключові напрями управління регіональним ринком праці. – *Економіка та суспільство*. – 2016. – № 7. [Електронний ресурс] – Режим доступу до журналу: <http://econotyuandsociety.in.ua/>
2. Державна служба України з питань праці: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsp.gov.ua/>
3. Державна служба зайнятості України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/>
4. Герасимчук В.І. Ринкова інфраструктура та її вплив на ринок праці / В.І. Герасимчук. – К.: Укр. ін-т соц. досліджень; ПК «Принт-Експрес», 1999. – 33 с.

Іванишина Галина Сергіївна

*кандидат економічних наук
доцент кафедри маркетингу, економіки,
управління та адміністрування
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

Краус Наталія Миколаївна

*доктор економічних наук, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Мастило Андрій Ярославович

*помічник депутата
Верховна рада України
м. Київ, Україна*

Голубка Степан Михайлович

*доктор економічних наук, професор
Міністерство фінансів України
м. Київ, Україна*

**DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ECONOMY
IN CONDITIONS OF INSTITUTIONAL CHANGES**

The institutional environment of Ukraine's economy is characterized by a high level of instability and uncertainty. This is caused by a special, very incorrect, in some cases even «shock» strategy to move the domestic economy from administrative-command to market form, and therefore fundamental changes in the institutional structure. The main causative mechanism of the development of all kinds of innovation is market competition. To achieve stable economic growth, the

state must provide a balance of competition policy. The perspective competitiveness is ensured only by active innovation policy.

Innovative capacity and technological availability are integral components of the competitiveness of the national economy in terms of institutional changes. The role of innovation in ensuring competitiveness will increase, because the structure of world industrial production will change in favor of high-tech industries, particularly under the influence of the rapid development of nanotechnology, genetic engineering will appeared new production, at the same time ecological, and climate threats will cause the activization of ecologically caring industry [1, p. 105].

Competitiveness interpret as the ability to attract and use intellectual capital. The stimulation of the development of innovative entrepreneurship and science and education supporting the experts of EU chose as the most important directions of improvement of the quality of economic growth of its grouping. In most cases, taking into account the national features, these should become the foundation for the construction of a new Ukrainian competitive economy [2, p. 38].

Ukrainian scientist L. Mikhailov considers the structure of innovative economy through the prism of types of markets and identifies two components:

- the market of innovations that form the scientific organizations, universities, scientific associations and other entities. On this market the key commodity is a product of intellectual activity that is subject of copyrights, which are decorated in accordance with applicable international, national, corporate and other legislative and normative acts;

- capital market (investments). This market is a sphere rotation of capital, where, on the one hand, organizations and individuals engaged in the scientific field, and on the other hand – organizations and individuals who invest are the subjects [3, p. 15-16]. The main influence on the market of investments exert macroeconomic policy of the state, legislation, securities market, information provision.

However, in our opinion, no full is the consideration of the structure of innovative economy through the prism of types of markets without market of goods and services.

Institutional conditions of raising the competitiveness of Ukraine economy at the expense of innovative factors should be considered as a set of necessary institutions that directly or indirectly contribute to revitalization of innovation processes in the country.

Innovative activity is the main source of the process of expanded reproduction. Innovative activity is primarily directed to overcome technological backwardness, reorientation of production potential for creating competitive industrial enterprises, whose development depends on the susceptibility enterprises to innovations [4, p. 68].

Implementation of innovative technologies in Ukraine enterprises plays very

crucial value in economic development of the country, in its competitiveness in the global innovative space.

In this connection, there is a need for a practical application of some tools from the complex of institutional changes, needed to improve the competitiveness of domestic innovative economy.

Particular attention should be paid to improve the institutions that are involved in innovative processes. Only institutional transformation at the making of the innovation model of economic development in Ukraine will enable adaption to the requirements of the global information world society and continuously improve the economic behavior of economic entities and the mechanisms of market self-production production and industrial complex of Ukraine.

References

1. Varnaliy Z.S. *Competitiveness of the national economy: problems and priorities of innovative software* / Z.S. Varnaliy, O.P. Garmashova. – K.: Knowledge of Ukraine, 2013. – P. 382.
2. *Innovative policy: study guide* / by general editorship of B.M. Andrushkiv. – Ternopil: "Ternopil–Earl", 2012. – 484 p.
3. Mykhailova, L.I. and Turchin, S.H. (2007), *Innovative Management, Center of educational literature, Kyiv, Ukraine*, p. 248.
4. Kasich A.O. *Innovative products as a basis for improving the competitiveness of enterprises in Ukraine* / A.O. Kasich, M.V. Nazarova, T.A. Klimovich // *State and Regional: magazine*. – 2008. – № 2. – P. 66-69.

Лютак Олена Миколаївна

доктор економічних наук, професор

Луцький національний технічний університет

м. Луцьк, Україна

Баула Олена Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент

кафедра міжнародних економічних відносин

Луцький національний технічний університет

м. Луцьк, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Міжнародна торгівля за сучасних глобалізаційних умов розвитку світового господарства тісно переплітається з іншими сферами відтворювального процесу економіки країни, виступає відображенням, наслідком та стимулом макроекономічних взаємозв'язків.

Як на етапах раннього капіталізму внутрішня торгівля була рушійною силою стимулювання капіталістичного виробництва, так і сьогодні

міжнародна торгівля є локомотивом глобалізації виробництва та розподілу соціального продукту [1, с. 66].

Зовнішньої торгівлі України на даний час знаходиться в процесі трансформації структури, що викликано процесами її євроінтеграції та розривом торговельно-економічних відносин з РФ на тлі необхідності забезпечення загального експортного потенціалу країни в умовах глобальних трансформацій усіх сфер суспільного виробництва. Загалом, проблеми, які гальмують розвиток вітчизняного експорту товарів і послуг, можна поділити на три основні блоки: проблеми на рівні підприємства (конкурентоспроможність продукції, кваліфікованість кадрів), проблеми, пов'язані з економічно-адміністративним регулюванням (коливання валютного курсу, податкове навантаження), проблеми невідповідності законодавчої бази міжнародним стандартам.

Серед внутрішніх причин трансформації зовнішньої торгівлі України можна виділити такі, як фактичне виключення – часткове або повне – з прямої участі в системі зовнішньої торгівлі цілих регіонів. Тут мова йде про анексований Крим та окуповані території Донецької та Луганської областей (на Донбасі зосереджена більшість металургійних підприємств, які раніше забезпечували найбільшу частку експорту в товарній структурі, а тепер знаходяться під окупацією РФ) [2].

Для успішного просування України на міжнародні ринки необхідне суттєве коригування зовнішньоторговельної політики, яке доцільно здійснювати за стратегічними напрямками:

- розвивати експортний потенціал держави в рамках міжнародної спеціалізації, яка б органічно поєднувалася з вигідними для України напрямками структурних трансформацій в економіці із дотриманням балансу між внутрішнім і зовнішнім попитом на українські товари й послуги;

- диверсифікувати географічну структуру зовнішньої торгівлі, мінімізувати критичну залежність від окремих держав (ринків), відповідно посилюючи економічну безпеку України;

- забезпечити збалансованість експорту та імпорту, торговельних і поточних платіжних балансів України;

- нарощувати зусилля в секторах світової економіки, які є найбільш перспективними на світовому ринку. Такими секторами є електроніка, енергетика, біотехнології, науково-технічні, інжинірингові, консалтингові послуги, міжнародний туризм і т.д.;

- створювати конкурентоспроможні транснаціональні корпорації, освоювати стратегії глобального маркетингу, технології реалізації великих міжнародних коопераційних проектів [3, с. 46-47; 4].

Для прискорення процесу економічного самовизначення, застосування маркетингових інструментів і підходів, притаманних світовому ринку, уряду України необхідно впровадити ряд заходів: визначитися з галузевими

пріоритетами експортної діяльності і надавати дієву державну підтримку саме тим українським підприємствам, чії товари мають експортний потенціал на світовому ринку; визначити конкретний перелік регіонів світу, які можуть претендувати на роль стратегічних партнерів України; підвищити рівень захисту інформації та прав вітчизняних виробників; удосконалити менеджмент і маркетингове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; розробити систему макро- і мікроекономічних показників і стандартів якості, що будуть стимулювати організацію та розвиток сучасного виробництва маркетингової діяльності [4; 5].

Після того, як Україна сформує ефективну стратегію позиціонування себе як повноцінного партнера на світовому ринку, вона поступово займатиме гідне місце у світовому економічному просторі, показуючи себе не як «сировинний додаток» розвинутих країн, а як країна із самостійною ринковою економікою, яка доцільно використовує свій науково-технічний потенціал та набутий досвід управлінської діяльності.

Отже, для досягнення максимальних вигід від участі в світовій торгівлі необхідна комплексна програма розвитку даного сектора міжнародних економічних відносин з переорієнтацією на наукомісткі галузі та державна підтримка вітчизняних виробників. Крім того, важливими постають питання модернізації систем науки і освіти відповідно до нових вимог економіки і суспільства. Диверсифікація географії всіх видів українського експорту вимагає більш активних дій у зміцненні своїх позицій на ринках європейських країн. В той же час, важливою є інтенсифікація торгівлі з країнами далекого зарубіжжя по високотехнологічних видам послуг, розвиток потенціалу у експорті транспортних та туристичних послуг.

Список використаних джерел

1. *Мойсей В.І. Функціональна роль міжнародної торгівлі в умовах глобалізації. Міжнародна економіка. 2010. № 4/12. С. 65–70.*
2. *Далик В.П. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_1_2016ua/31.pdf (дата звернення: 26.05.2019).*
3. *Мельник Т.М. Іллегалізація сфери зовнішньої торгівлі товарами в Україні. Економічний часопис ХХІ ст. 2014. № 7-8(1). С. 44–47.*
4. *Панченко Ю. Зовнішня торгівля регіонів: кілька тривожних сигналів для України. Європейська правда. 09.09.2016. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/09/9/7054154/> (дата звернення: 27.05.2019).*
5. *Зовнішня торгівля України та її регулювання. URL: http://www.cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=218 (дата звернення: 30.05.2019).*

Осос Павло Анатолійович
*аспірант ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ УКРАЇНИ

Галузева структура національного господарства є своєрідним «віддзеркаленням» суспільного поділу праці. Співвідношення між галузями може визначатися за чисельністю ВВП, обсягом виробленої продукції, вартістю основних виробничих фондів. Також, галузева структура вказує на функціональні відмінності між окремими галузями, а також визначає пропорції, зв'язки та економічну ефективність виробництва.

Господарську діяльність з галузями виробництва об'єднують у групи (сфери). В найбільш узагальненому вигляді у складі національної економіки можна виділити дві сфери: виробничу і невиробничу. Виробнича сфера включає такі основні галузі: промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт і зв'язок, торгівлю, ресторанне господарство, заготівлю, матеріально-технічне постачання. До невиробничої сфери належать: житлово-комунальне господарство і побутове обслуговування населення, освіта, охорона здоров'я, культура і мистецтво, наука і наукове обслуговування, органи управління і оборони, кредитування та страхування [1].

Згідно визначення Господарського Кодексу України (ст. 260) галузь економіки – це сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності [2]. Зокрема, зміни у тих чи інших виробничих одиницях певної галузі прямо впливають на галузеву структуру національного господарства України.

Значне місце у економіці України посідає фармацевтична галузь, яка включає в себе виробництво лікарських засобів і виробів медичного призначення, оптову і роздрібну торгівлю, спеціалізоване зберігання і розподіл (дистрибуцію) за допомогою налагодженої збутової мережі (аптеки, аптечні пункти, тощо). У розвинутих країнах фармацевтична галузь належить до числа найбільш динамічних і рентабельних, але водночас виступає, як особливий сегмент ринку, що регулюється державними органами влади, а також контролюється страховою медициною [3]. З точки зору науково-технічних факторів фармацевтична галузь має певні особливості, які відрізняють її від інших галузей: тривалий цикл розроблення лікарських препаратів, висока наукомісткість, широкий асортимент, нееластичний попит, залежність потреби в лікарських препаратах від епідемій, стихійних лих та інших екстремальних ситуацій, необхідність забезпечення доступності лікарських препаратів для широких верств населення та ін. Фармацевтична

галузь будучи складовою частиною системи охорони здоров'я, посідає особливе місце у сфері інтелектуальної та виробничої діяльності людства. Своєрідна привілейованість цієї галузі серед інших галузей економіки пояснюється об'єктом прикладення її досягнень, спрямованих на внутрішню регуляцію й підтримку життя людей [4].

Українські фармацевтичні компанії намагаються диверсифікувати асортимент з метою задоволення потреб покупців, з кожним роком покращуючи якість і асортимент продукції, що випускається. Одним з основних факторів розвитку ринку фармацевтики є загальне зростання купівельної спроможності населення. Однак така причина зовсім не єдина. На ринку також спостерігається тенденція до збільшення частки дорожчих і, як правило, ефективніших препаратів за рахунок зниження сегмента дешевих класичних препаратів. Сучасна фармацевтична галузь України включає виробництво лікарських засобів, дієтичних добавок, лікувальної косметики, виробів медичного призначення, оптових та роздрібних продажів продукції [5].

Збільшення на ринку України частки фармацевтичної продукції (лікарських препаратів, засобів медичного призначення, дієтичних біодобавок, тощо) іноземного походження є стимулом для вітчизняних товаровиробників покращувати якість власної продукції та її конкурентоспроможність.

Для ефективного функціонування фармацевтичної галузі потрібно використовувати відповідні інструменти управління. Розрізняють державне, галузеве, територіальне та корпоративне управління фармацевтичною галуззю. Державне управління базується на формуванні державної політики, координації, контролі та нагляді за додержанням усіма фармацевтичними організаціями, як суб'єктами господарювання, так і контролюючими та місцевими органами влади чинних нормативно-правових актів. Головним органом, що є координуючим та контролюючим органом за діяльністю фармацевтичної галузі є Міністерство охорони здоров'я України та його спеціалізовані структурні підрозділи. Державна служба з лікарських засобів здійснює державний контроль за якістю ліків у процесі їх виробництва, зберігання, оптового та роздрібного обігу. Має в структурі територіальні (обласні) державні інспекції, тощо. Територіальне управління фармацевтичною галуззю формується залежно від насиченості та розгалуженості мережі фармацевтичних (аптечних) підприємств, різноманітності форм власності, планів розвитку, воно більш лабільне. Ієрархічно державне (адміністративно-територіальне) управління аптеками на цьому рівні здійснюється в основному підприємствами комунальної форми власності [6].

Враховуючи зазначене можна вважати, що особливістю фармацевтичної галузі є її наукоємність оскільки, створення нових видів

продукції прямо та опосередковано впливає на необхідність удосконалення інструментів управління цією галуззю.

Список використаних джерел

1. Сучасна галузева і територіальна структура господарства [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/LjU6IQ>
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/SjIqck>
3. Фармацевтична промисловість України // Державна підтримка Українського експорту [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/GjIwOe>
4. Черних В.П. Фармацевтична галузь // Черних В.П. // Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/GjIemB>
5. Вітюк А.В., Траченко К.Р. Суперечливі тенденції розвитку фармацевтичної промисловості України // Вітюк А.В., Траченко К.Р. // Економіка та менеджмент ст. 36, 39
6. Слободянюк М.М. Управління фармацією // Слободянюк М.М. // Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс] – <https://cutt.ly/KjIu6Q>

Петрецький Іван Іванович
аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Наразі структурна перебудова національної економіки та інституціональні реформи є найважливішими напрямками, що сприятимуть підвищенню національної конкурентоспроможності. Суть здійснюваних реформ на регіональному та національному рівнях мають полягати у тому, щоб реальні потреби суспільства відповідали сучасним технологіям. Саме дозволить національній економіці ефективно функціонувати в умовах ринку і інтеграції української економіки до європейського співтовариства.

Структурна перебудова на регіональному рівні повинна відповідати наступним цілям: зміна галузевих пропорцій; технічна модернізація виробництва; забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції; раціоналізація системи міжрегіональних господарських зв'язків [1].

Суть цих змін на регіональному та національному рівнях пов'язані з науково-технічним прогресом, конкуренцією, змінами зовнішньоекономічної кон'юнктури, соціально-політичними зрушеннями та іншими факторами. Реструктуризація регіональної економіки може здійснюватися як у позитивній так і у негативній формі. Негативні прояви реструктуризації регіональної економіки проявляються у скороченні виробництва та інвестицій, ліквідації підприємств тощо. Позитивні прояви реструктуризації регіональної економіки виявляється в зростанні виробництва й капітальних

вкладень, підвищенні ефективності роботи підприємств, у формуванні конкурентоспроможних господарських одиниць.

Ключем до нового розвитку національної економіки безперечно є інвестиції. Вони необхідні як для подолання спаду й активізації господарському життю в країні, так і для структурної перебудови й наступного економічного підйому. У механізмі, що сформувався в ході реформ, обороту суспільного капіталу найважливішими ланками виступають держава, фінансовий і реальний сектору економіки. До дії цього механізму ставлення було таке, що воно гальмувало ріст заощаджень і створювало перешкоди на шляху їх трансформації в продуктивні капіталовкладення. Це проявляється в наступному. Держава за роки реформ різко скоротило фінансування інвестицій. До цього штовхала, з одного боку, сама логіка інституціональних перетворень, націлених на роздержавлення економіки, а з іншого, - гостра потреба розв'язання завдань економічної стабілізації [4].

Одним із ключових чинників, що впливають на конкурентоспроможність економіки України, економічний розвиток держави є кількість капітальних інвестицій, залучених у ту чи іншу сферу (рис. 1).

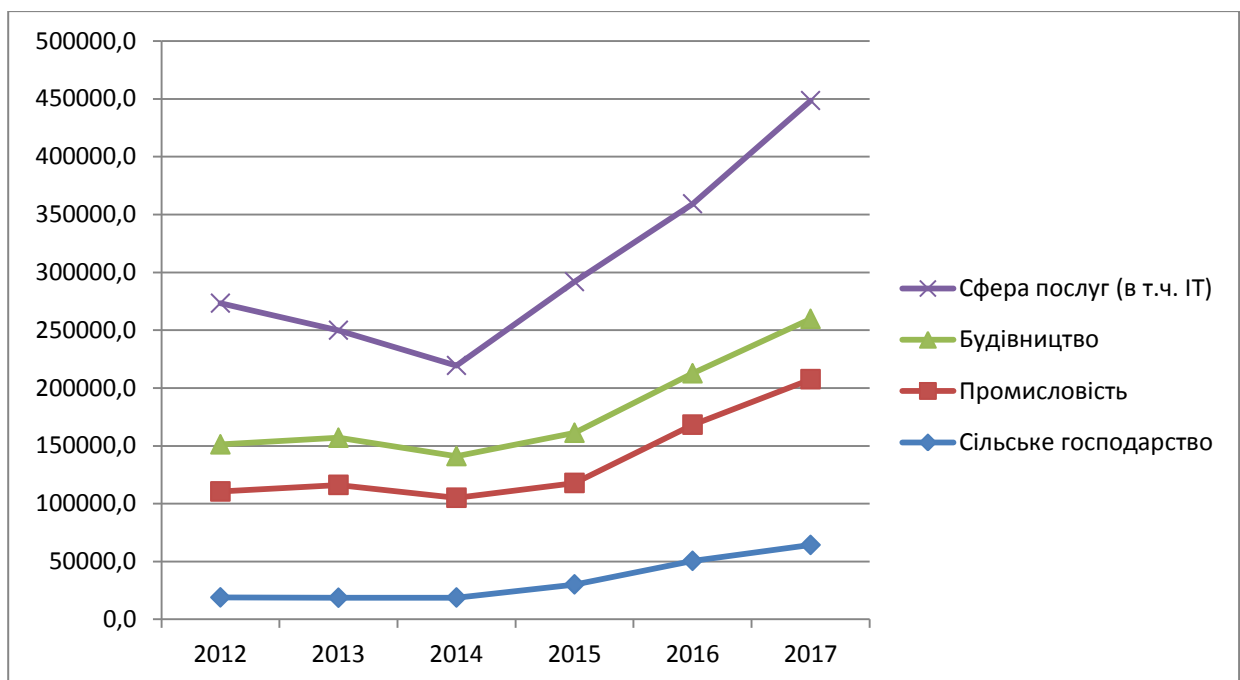

Рис. 1. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2012-2017р., млн. грн. [2]

Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014-2017р. – також без частини зони проведення антитерористичної операції. Дані наведено у фактичних цінах

Привабливими з позиції залучення іноземних інвестицій є промислово потужні регіони нашої країни, а також ті, які володіють рекреаційним потенціалом. Найбільші обсяги іноземних інвестицій станом на 1.10.2018 р.

надійшло до Дніпропетровської області – 11,7%, Київської області – 4,9%, Одеської області – 3,7%, Донецької області – 3,9% Полтавської області – 3,2%, Львівської області – 3%. Інтерес до цих областей викликаний їх виробничим та діловим потенціалом.

Найменш привабливими для інвесторів були Тернопільська, Кіровоградська, Чернівецька, Хмельницька та Рівненська області [3].

Останні роки характеризуються загальним спадом активності як зарубіжних, так і вітчизняних інвесторів. Закордонні інвестори в більшості продовжують чекати визначення перспектив економічного розвитку країни. Основними факторами, що стримують розвиток інвестиційних процесів в українській економіці на національному та регіональному рівнях є: фінансова криза в банківській системі, політична нестабільність, сумніви в здатності уряду виконати запланований бюджет, небезпека дефолту за зовнішніми боргами.

Отже, українська регіональна економіка потребує структурної перебудови, що забезпечить інтеграцію всієї економічної системи до світового співтовариства. Вирішення цього завдання буде успішним лише при зміні регіональної інвестиційної політики та тісній взаємодії і рівноправним діловим співробітництвом.

Список використаних джерел

1. Арсеєнко А.Г, Єщенко П.С. *Нова парадигма розвитку економіки – настійний виклик нашого часу* / А.Г. Арсеєнко П.С. Єщенко, // *Економіка і прогнозування*. – 2011. – № 1. – С. 28-47.
2. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. *Інвестиції, що вже працюють*. Електронний ресурс: <https://rating.zone/investytsii-shcho-vzhe-pratsiuiut/>
4. Штулер І.Ю., Сержанов В.В *Державна політика залучення інвестицій в стратегії розвитку національних економік* / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. – 2017. – Випуск 16. – С. 162-166.

Шевченко Валерій Анатолійович

викладач Харківського інституту фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Харків, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГУ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Необхідність створення належного інформаційного забезпечення управління економічною діяльністю в сучасних умовах висуває особливі вимоги до якості, своєчасності, вірогідності, достатності інформації щодо стану економічної діяльності. Вирішення задач пошуку, накопичення, узагальнення й інтерпретації актуальної економічної та технічної інформації,

що є вкрай необхідною для обґрунтування управлінських рішень, важливою складовою якої є підсистема моніторингу.

Додатковими обставинами, які обумовлюють необхідність застосування процедур моніторингу економічних процесів у виробничій сфері виступають неможливість повної екстраполяції минулих тенденцій розвитку виробничих систем на майбутнє, наявна неповнота даних про сучасні трансформації процесів створення нової вартості, необхідність постійної адаптації економічної діяльності до змін суспільних і споживчих вимог, розширення і поглиблення суспільного контролю над господарськими процесами тощо.

Моніторинг економічної діяльності при формуванні вартості підприємства являє собою комплекс взаємопов'язаних і взаємозалежних централізованих заходів, спрямованих на забезпечення постійного контролю стану економічних процесів у виробничій сфері та обґрунтування належних управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління вартістю.

Головними характеристиками цього процесу є наступні. По-перше, моніторинг здійснюється безперервно на основі постійного цілеспрямованого визначення і контролю величини (значення, розміру) обмеженого числа заздалегідь обраних показників (параметрів), що найбільше повно і всебічно характеризують поточний стан і перспективи розвитку фінансово-економічних процесів відповідно до попередньо встановленими цілями дослідження. По-друге, здійснення моніторингу прямо і безпосередньо спрямоване на виявлення законів і закономірностей розвитку досліджуваного об'єкта на основі спостереження за зміною чітко визначеного комплексу параметрів його функціонування. По-третє, моніторинг обов'язково має носити систематичний характер, забезпечення якого здійснюється через формування цілісної (як правило, централізованої) системи його проведення, складність і розмаїтість якої (насамперед – у сфері організаційного і методичного забезпечення процесу моніторингу) має цілком відповідати складності об'єкта дослідження, а також цілям і задачам проведення моніторингу. По-четверте, моніторинг має носити прогностичну спрямованість, тобто моніторингові процедури на основі виявлення існуючих закономірностей функціонування досліджуваного об'єкту повинні давати повне і всебічне уявлення щодо перспектив найбільш ймовірних змін його стану. По-п'яте, використання результатів моніторингу відбувається насамперед у сфері обґрунтування широкого кола управлінських рішень, зв'язаних з регулюванням стану об'єкта дослідження (еколого-економічної діяльності підприємств).

Процес моніторингу являє собою результат реалізації комплексу організаційних і аналітичних заходів, пов'язаних із здійсненням неухильного спостереження та контролю за станом певного об'єкту в сполученні з негайною оцінкою результатів такого спостереження.

Моніторинг фінансово-економічного стану та вартості підприємства по своїй суті й призначенню повинен сприяти вирішенню цілого ряду принципів задач. По-перше, дати відповідь на питання щодо потенційних учасників ринку, по-друге, сприяти виявленню внутрішніх резервів, досягненню кращих господарських результатів, прийняттю ефективних рішень у фінансовому управлінні.

Основною метою проведення комплексу процедур моніторингу вартості підприємства є формування належного інформаційного забезпечення процесу стратегічного управління конкурентними перевагами підприємства на ґрунті моделювання можливих альтернатив розвитку та своєчасного виявлення необхідності здійснення змін у господарській діяльності. Концептуальні засади розбудови системи моніторингу вартості підприємства (СМВП) підприємства являють собою певну сукупність підходів щодо визначення сутності даної системи, методології й методики її розробки, а також реалізації заходів щодо її впровадження. Таким чином, концептуальні засади формування СМВП складаються з низки тверджень, що є ключовими й основними при розбудові системи моніторингу вартості підприємства, а саме:

- 1) перелік вимог до побудови й функціонування окремих компонентів загального механізму формування й реалізації СМВП;
- 2) принципові особливості, які беруться за основу побудови окремих компонентів (складових) системи моніторингу;
- 3) комплекс умов і вимог, яким мають задовольняти складові системи моніторингу вартості підприємства;
- 4) чітко визначені пріоритети, прогнози, тенденції й перспективи розвитку предметної області, вивчення та спостереження за станом якої здійснюється системою моніторингу.

Шнаревич Олена Іванівна

Здобувач

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Невизначеність та мінливість сучасних умов господарювання, ускладнення змісту і структури виробничо-господарських відносин промисловості з навколишнім середовищем, посилення руйнівних екодеструктивних тенденцій у процесі суспільних трансформацій на цей час є характерною ознакою сучасного етапу економічного розвитку України. За такі умови орієнтація підприємства на вирішення стратегічних завдань

усталеності розвитку, підтримки стабільності функціонування досить часто є нечіткою і розмитою, що обумовлює принципову неможливість забезпечення вимог щодо досягнення довгострокового гармонійного природного балансу з навколишнім природним оточенням. На підприємствах повсюдно переважає орієнтація на вирішення сьогочасних задач виживання, здобутку комерційного успіху понад будь-яку ціну, навіть на загальну відмову від плановірності та прогнозованості господарської діяльності. При цьому вирішення довгострокових проблем стратегічного характеру звичайно відкладається на невизначений термін, хоча неприйняття рішень такого роду цілком здатне стати причиною втрати підприємством ознак усталеності розвитку, та, як наслідок, причиною набуття значних економічних втрат, фінансової неспроможності та загрози банкрутства.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів економіки, організації і управління природокористуванням на підприємствах в умовах ринку здійснювалося в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як В. Андронов [1], С. Домбровська [1], В. Ковальчук [1], О. Крюков [1], Д. Лук'яненко [4], А. Матвійчук [3], Г. Обиход [2], А. Омельченко [2], А. Степаненко [2], М. Хвесик [5] та ін.

Проте наявне поглиблення кризових явищ у еколого-економічній діяльності вітчизняних підприємств беззаперечно свідчить про необхідність формування новітнього економічного інструментарію, спрямованого не тільки на сприяння захисту і очищенню навколишнього природного середовища (що насамперед є ретроспективною реакцією на негативні явища, що вже відбулися), але й на формування економічних важелів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу промисловості для запобігання нераціональному природокористуванню, стимулювання впровадженню ресурсозберігаючих заходів та підвищення екологічної безпеки виробництва.

Особливу небезпеку тенденції до втрати або відмови від дотримання пріоритетів усталеного розвитку набувають у сфері еколого-економічної діяльності, де порушення балансу природних умов і розміщення природних ресурсів може спричинити не тільки виникнення економічних труднощів певного підприємства, але й стати передумовою серйозних екодеструктивних проблем для усього суспільства.

Слід проте зазначити, що перешкоди і вади, притаманні сучасному стану управління усталеним розвитком вітчизняних підприємств є перш за все відбиттям наявності фундаментального еколого-економічного протиріччя між вимогами забезпечення економічної ефективності виробництва та збереженням природного балансу навколишнього середовища. Консервативна орієнтація промисловості, що сформувалася за часи адміністративного регулювання економіки, на редицироване споживання-винищення природних благ обумовлює збереження нищівного відношення

виробників до природи, яка дотепер залишається «не храмом, а майстернею». Природні блага в уявленні більшості підприємців (навіть тих, хто визнає та співчуває екологічним проблемам) залишаються насамперед засобом отримання прибутку, в той час як будь-які заходи щодо збереження навколишнього природного оточення з такої точки зору розцінюються як економічно невиправдані втрати, що погіршують конкурентоспроможність підприємства, скорочують конкурентні переваги або зменшують ефективність господарської діяльності у цілому. Реалізація таких заходів звичайно має вимушений характер, відбуваючись під потужним тиском держави, екологічна політика якої також вимагає на суттєве удосконалення.

Проте зазначене фундаментальне протиріччя, властиве продуктивній еколого-економічній діяльності людини, на нашу думку, не може вважатися непоборним. Навпаки, дотримання вимог гармонійного і усталеного розвитку має стати важливим окремим видом конкурентних переваг підприємства, на забезпечення яких буде спрямовано творчу активність, натхнення, підприємницькі здібності суб'єктів господарювання. За думкою автора, концептуальні засади формування конкурентних переваг екологічного походження у підприємницькій діяльності полягають у наступному.

1. Екологічна безпека використовуваних технологічних процесів та екологічна чистота виробленої продукції мають вважатися безсумнівною вимогою (обов'язковим критерієм) щодо оцінки оптимальності виробничої діяльності усіх без винятку суб'єктів господарювання. Будь-яка вибірковість або винятковість вимог щодо запобігання екодеструктивним тенденціям виробництва є зовсім неприпустимою.

2. Побудова господарського механізму еколого-економічної діяльності на загальнодержавному рівні має здійснюватися на засадах самоорганізації природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання через створення економічних, соціальних, організаційних, нормативно-правових умов здійснення підприємництва, сприятливих щодо визнання пріоритетності екологічної безпеки виробництва як провідного фактору конкурентоспроможності. Головним чинником регулюючого впливу у такому механізмі має бути обсяг трансакційних витрат (витрат учасників ринкового обміну, обумовлених тільки вимогами забезпечення можливості його участі у ринкових відносинах, а не конкретними обставинами ринкових операцій або властивостями товарів – об'єктів обміну), відносно незмінних за загальним рівнем для усіх учасників ринку.

3. Підвищення статусу екологічної чистоти технологічних процесів та екобезпеки продукції до рівня пріоритетних конкурентних переваг (провідних факторів забезпечення конкурентоспроможності) у ринковому суперництві суб'єктів господарювання має здійснюватися через ефективне державне регулювання (насамперед на останньому етапі ланцюжку «постачання ресурсів – виробництво – споживання» – у сфері кінцевого

споживання). Спрямованість державного регулювання за такий підхід повинне насамперед охоплювати умови ринкового обміну товарами та послугами для створення надійних економічних (непрямих) передумов, що сприяли б збільшенню економічної ефективності реалізації природоохоронних рішень (на засадах обмеження обігу екологічно шкідливої продукції, збільшення фінансово-податкового обтяження процесів споживання такої продукції, формування активної несприятливої суспільної позиції щодо можливостей вжитку небезпечних для екології товарів і послуг). Головними формами непрямого регулювання еколого-економічної діяльності має бути встановлення вимог щодо сертифікації якості, стандартизації, ліцензування, а також поширення використання економічних регуляторів – екологічних зборів за вжиток шкідливої продукції, податкових обтяжень і фінансових санкцій.

4. Пряме регулювання процесів еколого-економічної діяльності підприємств у частині обмеження викидів, запобігання забрудненню та ін. мають тільки доповнювати (не замінити) регулятивні функції держави у тих сферах, де самоорганізація природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання є неможливою (організаційно або через конкурентну структуру певних ринків, яка обмежує гостроту конкурентного суперництва – наприклад, при монополії), тобто при наявності т. зв. «прогалін ринку». В усіх інших сферах ринкового обміну використання прямих важелів екологічного контролю, які можуть бути підставою для створення штучних конкурентних переваг, розповсюдження корупції та інших негативних явищ, має бути свідомо і заздалегідь обмежене.

5. Пряме й жорстке державне адміністративне регулювання є необхідним та безальтернативним тільки для об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, діяльність яких може стати причиною виникнення екстремально великих екодеструктивних ефектів. Жорсткість та широта такого регулювання має бути прямо пов'язана із ступенем небезпечності певного виробництва для стану навколишнього природного середовища.

6. Реалізація зазначеної регулятивної функції держави в процесі створення передумов формування конкурентних переваг екологічного походження у підприємницькій сфері циклу «ПВС» має здійснюватися шляхом побудови цілісної інституціональної структури еколого-економічної діяльності. В інституціональній структурі такого роду мають належним чином бути презентовані усі різновиди інституціональних правил і структур, на які покладається функція визначення правил і вимог ринкового обміну.

Впровадження наведених концептуальних засад конкурентного забезпечення усталеного еколого-економічного розвитку в контекст впровадження заходів щодо використання ресурсного потенціалу промислового підприємства обумовлює необхідність суттєвих економічних, організаційних, технологічних, соціокультурних трансформацій у широкому

колі аспектів здійснення суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Андронов В.А. Екологічна безпека держави: державно-управлінський вимір: монографія / В.А. Андронов, С.М. Домбровська, В.Г. Ковальчук, О.І. Крюков та ін. – Х.: НУЦЗУ, 2016. – 220 с.
2. Екологічна модернізація в системі природно-техногенної та екологічної безпеки: монографія / А.В. Степаненко, Г.О. Обиход, А.А. Омельченко та ін. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. – 435 с.
3. Матвійчук А.В. Екологічне знання та стиль мислення сучасної науки. монографія. Рівне: «Ліста-М». 2002. – 147 с
4. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненка. К.: КНЕУ, 2001. 538 с.
5. Хвесик М.А. Економіка природокористування: вектори розвитку: монографія. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2019. – 398 с.

Шрам Поліна Ігорівна

викладач Харківського інституту фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Харків, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства являє собою порівняльну характеристику підприємства, яка відбиває різницю між рівнем ефективності використання на ньому всіх видів ресурсів у порівнянні з аналогічними показниками інших підприємств певної однорідної групи, що діє на міжнародному та світовому ринку з метою досягнення більш-менш однорідного комплексу підприємницьких (визначаються інтересами власників та колективу підприємства), національних (мають загальнодержавний характер та визначаються пріоритетами розвитку країни, до якої належить підприємство) та суспільних (рівень розвитку економіки, господарства, культури, науки та освіти, добробуту усього людства або переважної більшості учасників світового ринку) цілей. Характерною ознакою міжнародної конкурентоспроможності підприємства виступає саме ступінь відповідності його діяльності складному комплексу вимог, що встановлюється низкою суспільних, національних, підприємницьких цілей. Необхідність узгодження різноманітних пріоритетів розвитку підприємства згідно до зазначеного складного комплексу цілей обумовлює необхідність застосування не менш складного стратегічного підходу до планування конкурентних переваг на міжнародному рівні та визначення оптимальних шляхів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємства.

Основними вимогами щодо зазначеного стратегічного підходу виступають наступні.

1. Міжнародна конкурентоспроможність підприємства та відповідні його бажані конкурентні переваги є відбиттям (насамперед – умовою досягнення) сукупності загальних (стратегічних) цілей підприємства, які мають довгостроковий характер та вже надалі виступають підґрунтям для визначення поточних цілей та завдань підприємства та які погоджуються з існуючими у суспільстві національними та загальнолюдськими пріоритетами стійкого розвитку. Характерною ознакою процедури вибору такого роду цілей є комплексний багатокритеріальний характер, високий рівень невизначеності, незначні можливості для формалізації та ін.

2. Джерелами виникнення конкурентних переваг підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності на міжнародному рівні у цілому можуть ставати різноманітні за природою внутрішні та зовнішні фактори (економічні, соціально-демографічні, правові, культурні, науково-технологічні та ін.), більшість з яких майже не підкорятиметься будь-якому регулюючому впливу з боку підприємства. Важливою умовою досягнення сталої міжнародної конкурентоспроможності за такі умови є забезпечення активної адаптації підприємства до можливих трансформацій зазначених факторів.

3. Міжнародна конкурентоспроможність підприємства є похідною від складного комплексу конкурентних переваг, що можуть виникати на різних рівнях у різноманітних сферах діяльності підприємства та вступати в процесі формування до складної взаємодії між собою. Результатом такої взаємодії буде виникнення позитивних (або негативних) синергетичних ефектів, необхідною умовою регулювання яких є створення відповідного координаційного механізму найвищого рівня.

4. Виникнення та подальша трансформація конкурентних переваг на міжнародному рівні має чітко виражений ситуативний характер, обумовлений різними варіантами сполучення (поєднання) стратегічних ресурсів підприємства у різноманітних умовах зовнішнього (переважно – глобалізованого) ринкового середовища. Перетворення складу або умов доступу підприємства до цих ресурсів, релевантні зовнішні зміни неодмінно будуть призводити до необхідності перегляду пріоритетів забезпечення конкурентних переваг.

5. Умови та пріоритети формування конкурентних переваг підприємства на міжнародному рівні майже завжди носять заздалегідь невизначений характер, що заперечує можливість екстраполяції минулих тенденцій розвитку підприємства при плануванні конкурентоспроможності. Основним принципом формування конкурентних переваг за такі умови стає «рух від майбутнього до теперішнього стану», що, в свою чергу, свідчить про близькість методичних засад планування конкурентних переваг до

методології стратегічного планування.

6. Визначення пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності та досягнення конкурентних переваг на міжнародному рівні базується на послідовному зіставленні та встановленні відповідності комплексних релевантних характеристик внутрішнього середовища підприємства до вимог його зовнішнього оточення, а також на обґрунтуванні оптимальних способів адаптації підприємства до навколишніх умов (теперішніх і майбутніх).

7. Забезпечення бажаних конкурентних переваг на міжнародному рівні обумовлює необхідність залучення та використання величезних капітальних ресурсів (інвестицій), обсяги яких у деяких випадках можуть дорівнювати вартості створення нового підприємства. Невдача або неможливість досягнення певних конкурентних переваг обов'язково буде призводити до перетворення стратегічних і поточних цілей, а також відповідних стратегій і планів щодо досягнення цих цілей, використання стратегічних виробничих ресурсів тощо.

Таким чином, процес формування конкурентних переваг зокрема та конкурентоспроможності підприємства у цілому має комплексний стратегічний характер, є відбиттям стратегічних цілей підприємства, а також можливостей і загроз, що існують у його зовнішньому оточенні.

Штулер Ганна Гордіївна

*старший викладач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Сучасні світові економічні тенденції спонукають керівників до формування якісно нової системи управління витратами своєї діяльності. У зв'язку з цим вітчизняна наука відчуває нестачу в комплексних науково-практичних розробках, присвячених управлінням витратами в умовах інформатизації. Управління витратами в режимі реального часу вимагає зворотного зв'язку зважаючи на стратегічні орієнтири розвитку. Потребують систематизації комплексні дані з усіх контрольних взаємопов'язаних параметрів: показники, що характеризують взаємини з клієнтами, фінанси і внутрішні бізнес-процеси. Також необхідним є виділення випереджаючих і відстрочених індикаторів даного процесу управління витратами.

Однією зі складових процесу управління витратами виступає стратегічний зворотній зв'язок, тобто інформування, або комунікація. Використання системи показників в якості мови спілкування допомагає перевести складні та розпливчасті поняття в більш точну форму і оцінити результат вдосконалення потоку створення цінності. Особливої уваги

заслуговує підхід до визначення системи показників процесу управління витратами спрямований на ідентифікацію всіх механізмів створення вартості.

Система показників процесу управління витратами розроблена в трьох аспектах (рис. 1):

- 1) клієнтська складова (взаємини зі споживачами);
- 2) фінансова складова;
- 3) складова внутрішніх бізнес-процесів (операційна ефективність).

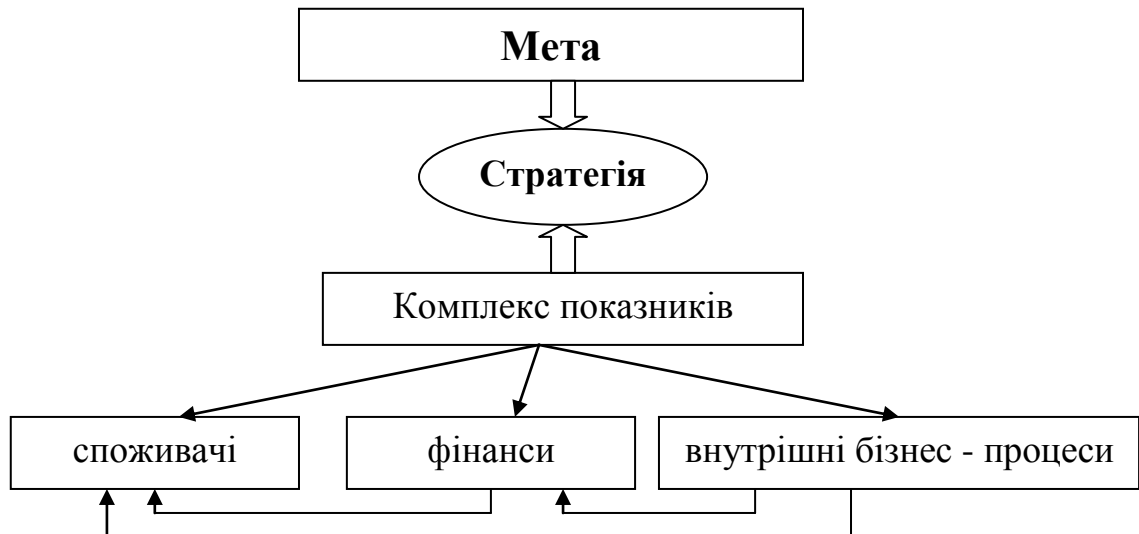

Рис. 1. Параметри системи показників процесу управління витратами [1]

Таким чином, система показників виступає концептуальною основою для реалізації стратегії та отримання результатів.

Розроблена система показників характеризує перспективи трьох параметрів: клієнтів, фінансів і внутрішніх бізнес-процесів. Основною перевагою запропонованої системи показників є можливість визначення послідовності гіпотези і концепції причинно-наслідкового зв'язку між показниками, що вимірюють результати діяльності, і тими внутрішніми рушійними силами, які привели до цих результатів.

Елементи цієї системи концентрують увагу на вхідних характеристиках процесу – факторах, трансформуючи традиційну технологію управління витратами. Застосування цієї системи показників дозволить оцінити систему управління витратами і підпорядкувати її функціонування кінцевим результатами діяльності.

Список використаних джерел

1. Городкова, С.А. Основные слагаемые современной системы управления затратами / С.А. Городкова // Вестник Сибирского университета потребительской кооперации. – 2011. – № 1. – С. 137-147.
2. Давидович І.Є. Управління витратами: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2008. – 320 с.
3. Козаченко Г.В. Особливості витрат як об'єкта управління. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-referat.com/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B1%60%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B0%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F>

4. Маршал А. Принципы экономической науки. Экономическая мысль запада. – М.: Издательская группа «Прогресс». 1993. – 375 с.
5. Нивен, П.Р. Сбалансированная система показателей для государственных и неприбыльных организаций: пер. с англ. / П.Р. Нивен; под ред. О.Б. Максимовой. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. – 336 с.
6. Панасюк В. Управління витратами виробництва. – Тернопіль: «Економічна думка», 1999. – 118с
7. Паламарчук, А.С. Формирование и списание затрат при производстве продукции / А.С. Паламарчук // Справочник экономиста. – 2009. – № 3. – С. 38-45.
8. Пивкин С.А. Особенности выбора базы распределения косвенных расходов при расчете себестоимости продукции производственного предприятия / С.А. Пивкин // Экономический анализ: теория и практика. – 2007. – № 9. – С. 63-67
9. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения. Том 1. – М.: Госполитиздат. – 1955. – 360 с.
10. Смит А. Исследования о причинах богатства народов. / Пер. с англ., отв. ред. Л.И. Абалкин; рос. АН Ин-т экономики. – М.: Наука. 1993, – 596 с.
11. Сэй Ж.-Б., Батиста Ф. Тракт по политической экономии. / Ж.-Б. Сей; Экономические софизмы. Экономические гармонии /Ф. Батиста / Сост., вступ. статья, коммент. М.К. Бункина, А.М. Семенов. – М.: Дело, 2000. – 232 с.
12. Турило А.М. Управління витратами підприємства: навч. посібник / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 120 с.
13. Череп А.В. Управління собівартістю / А.В. Череп. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 373 с.
14. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследования предпринимательской прибили, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). – М.: Прогрес, 1982. – 230 с.
15. https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/fin/fchpr/fchpr_u/fchpr_sv_0315_u.htm

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Гужва Ігор Юрійович
*доктор економічних наук
Перший заступник директора
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
м. Київ, Україна*

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Зовнішньоторговельний сектор України тривалий час перебуває у стані глибокої кризи, що має деструктивний вплив на макроекономічну рівновагу.

По-перше, обсяги імпорту хронічно перевищують обсяги експорту. Так, у 2015 році імпорт товарів перевищив експорт на 3,4 млрд дол. США, у 2016 – на 6,9 млрд дол. США, у 2017 – на 9,7 млрд дол. США, у 2018 – на 12,6 млрд дол. США [1].

Внаслідок такої системної диспропорції іноземна вільноконвертована валюта «вимивається» з економіки, а національна грошова одиниця піддається перманентному девальваційному тиску.

Більше того, для покриття валютних витрат за імпортом, що хронічно перевищують валютні надходження від експорту, зумовлюють додаткові валютні запозичення, сумарний обсяг яких на сьогодні вже наближається до номінального обсягу ВВП України.

По-друге, вкрай неефективною залишається структура торговельних потоків. 2/3 українського експорту складає сировинна продукція (зернові культури, залізна руда) і товари первинної обробки (чорні метали, соняшникова олія) забезпечуючи учать України лише в первинно-сировинних ланках глобальних ланцюгів доданої вартості. В той час як у структурі імпорту понад 50% – готова продукція, причому у багатьох випадках вироблена з української сировини [2].

По-третьє, Україна на належному рівні не використовує наявний потенціал для активізації зовнішньої торгівлі з низкою країн і регіонів світу. Вітчизняний експорт сконцентровано на країнах ЄС та найближчих країнах-сусідах, тоді як ринки більшості країн Азії, Близького Сходу, Африки та Латинської Америки надалі залишаються практично незвіданими вітчизняними товаровиробниками.

Зазначені проблеми зовнішньоторговельної політики України зумовлюють поглиблення кризи у промисловій політиці, результатом чого є трудова еміграція та консервація економічного розвитку.

Як відомо, валютні запозичення для покриття дефіциту платіжного

балансу у зовнішній торгівлі України зумовлює нові зобов'язання, що на сьогодні фактично позбавляють країну права на власну промислову політику.

В свою чергу деіндустріалізація економіки країни серед іншого зумовлює скорочення чисельності працездатного населення через трудову еміграцію, адже концентрація трудових ресурсів відбувається в місцях активного розвитку промисловості, що забезпечує робочі місця та купівельну спроможність.

У цьому контексті хочу звернути увагу на результати власного порівняльного аналізу динаміки змін частки промисловості у ВВП та змін чисельності населення України та Туреччини. Так, в Україні скорочення переробної промисловості з 20,9 млрд. дол. США (1992 р.) до 13,8 млрд. дол. США (2017 р.) супроводжувалось скороченням чисельності населення в країні з 52,2 млн (1992 р.) до 44,8 млн. (2017 р.). У той час, як в Туреччині спостерігалась протилежна ситуація – наряду із нарощенням переробної промисловості з 54,6 млрд. дол. США (1992 р.) до 198,6 млрд. дол. США (2017 р.) динамічно зростала чисельність населення з 55,7 млн (1992 р.) до 80,7 млн. (2017 р.) [3]. З купівельною спроможністю населення ситуація аналогічна – із збільшенням частки промисловості в структурі ВВП прямо-пропорційно відбувалось збільшення доходів на душу населення.

Вирішення вищезазначених проблем України потребує невідкладного та системного запровадження низки заходів за двома основними напрямками:

I. Індустріалізація економіки України. Без активізації внутрішнього виробництва конкурентоспроможної продукції імпортозаміщення та збільшення в структурі експорту частки товарів з високою доданою вартістю є неможливим. Навіть якщо весь світ (теоретично) надасть Україні абсолютний доступ до власних ринків. Торгівля є похідною від промисловості, тому проблема має розглядатися в контексті розвитку виробничо-експортного потенціалу.

II. Перегляд зовнішньоторговельної політики та запровадження інструментів стимулювання експорту. Сучасні тенденції державного управління фактично призвели до того, що в практичному аспекті в Україні на сьогодні більш вигідно та «зручно» займатись імпортом готової продукції та експортом сировини на відміну від розвитку інновацій та запуску промислового виробництва. А ті поодинокі випадки успішного запуску промислового виробництва слід віднести до категорії героїв, що відбулись не завдяки, а в супереч провладним діям. Водночас, через відсутність інструментів та механізмів підтримки експорту на сучасному етапі блокує вихід на зовнішні ринки високотехнологічних товарів через низький розвиток екосистеми, внаслідок чого вітчизняні товаровиробники та експортери несуть надмірні фінансові та часові витрати на митне оформлення, кредитування, страхування та інші послуги порівняно з іноземними конкурентами.

Відповідно, перегляд зовнішньоторговельної політики створить передумови для ліквідації проблем у сфері вітчизняної промисловості, в той час, як запровадження заходів зі стимулювання експорту сприятиме активній експансії на міжнародних ринках.

Насамкінець, варто відзначити, що для України при наявності унікальної ресурсної бази, промислової інфраструктури та головне – досвіду у таких галузях, як авіакосмічна, оборонно-промислова, енергетична, машинобудівельна та багатьох інших галузях, говорити, що «ми агарна держава» і пишатись тертім місцем серед експортерів в ЄС сільгоспсировини – найвищий рівень прояву комплексу меншовартості та консервація економічного розвитку країни на довгі роки.

Список використаних джерел

1. Динаміка платіжного балансу України: аналітична форма представлення / Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=25173323>.

2. Товарна структура зовнішньої торгівлі України / Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Manufacturing, value added (constant 2010 US\$) / The World Bank Data [Electronic Resource] – Mode of access: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.KD>.

Korolchuk Lesya

*PhD in Economics, Associate Professor
Lutsk National Technical University
Lutsk, Ukraine*

THE PROBLEM OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES AND CROSS-BORDER COOPERATION DEVELOPMENT

Today, the EU is a key player in international economic relations, a powerful economic and political center of the world, a leader in the application of cutting-edge technologies and the development of leading concepts for the functioning of the modern world economy. The EU, along with other highly developed countries, sets the main trends in the development of international economic processes. The geographical proximity of our country with such a neighbor opens not only great opportunities for the Ukrainian economy, but it can also pose potential threats in the absence of an effective policy of Ukraine's foreign economic security.

Thus, the formal nature of cross-border cooperation and euro integration processes in Ukraine can constitute an objective risk for our state to remain away from modern world processes. Lack of world standards for the production of goods and services, increased technological breakdown, environmental pollution by emissions from production processes and consumer waste, destructive uncontrolled

felling of forests, illegal export of soils, sand, etc., as well as lack of production specialization, lack of jobs, unfavorable investment climate, ineffectiveness, or lobbyist nature of supporting the priority sectors programs poses a threat to the economic security of our state and the vocation will lead to the following negative trends in cross-border markets in particular:

1. Outflow of labor force of young working age.

According to the data of the State Statistics Service of Ukraine (Figure 1), the number of emigrants from Ukraine is increasing each year, and this, without taking into account the factor of visa-free regime, the only slightly negative dynamics is observed in relation to the Russian Federation due to political reasons.

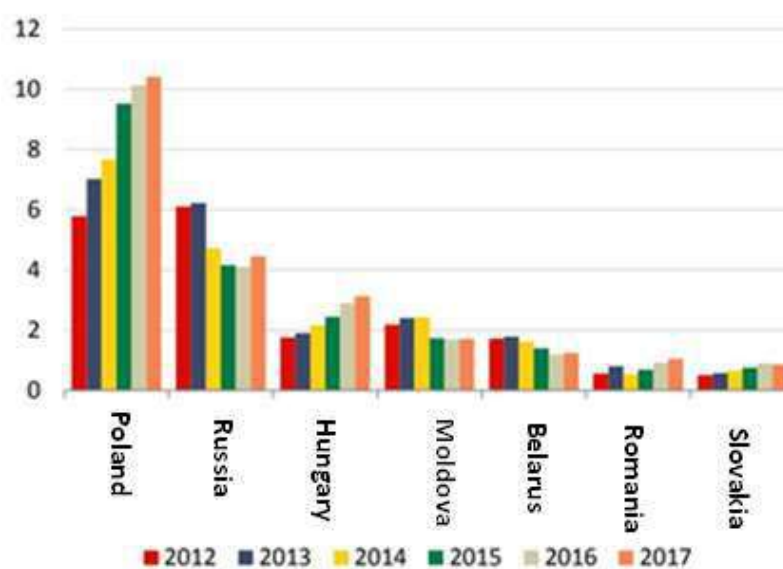

Figure 1. Emigration of Ukrainian citizens to the neighboring countries for the period from 2012 to 2017, mln. persons [2]

Lack of jobs, low wages, inactivity of the authorities, and the ineffectiveness of the policy to counteract these processes, as well as the fact that Ukraine receives visa-free travel as a factor in expanding the possibilities of leaving the country abroad, contributes to the development of the cross-border labor market, where Ukrainian workers form a non-competitive offer, while EU employers are in demand for employees involved in low-profile activities.

2. As the next threat to the economic security of Ukraine and the unfavorable development of cross-border markets, we define the formation of a secondary cross-border market for goods.

As statistics and our everyday realities show, in Ukraine a large-scale consumer market of used things from the EU is being actively formed (Figure 2).

First of all it concerns used European cars and clothes. Thus, according to the State Fiscal Service, in the mode of temporary admission in 2016, 616 thousand european cars were imported into Ukraine. In 2017, the volume of import of cars that had the right to stay in Ukraine significantly increased and amounted to

753.3 thousand pieces. In half of 2018 alone, 493.3 thousand european cars came to Ukraine.

Equally active in Ukraine is developing the market of used clothing from Europe. According to the television news service, each year about 100 thousand tons of second hand are imported to Ukraine in the amount of 2.5 billion UAH. Ukraine in 2017 took third place in the world in terms of imports of second hand, only Pakistan and Malaysia ahead, and after ten in Russia, Cameroon, Guatemala, Kenya, India, Tunisia.

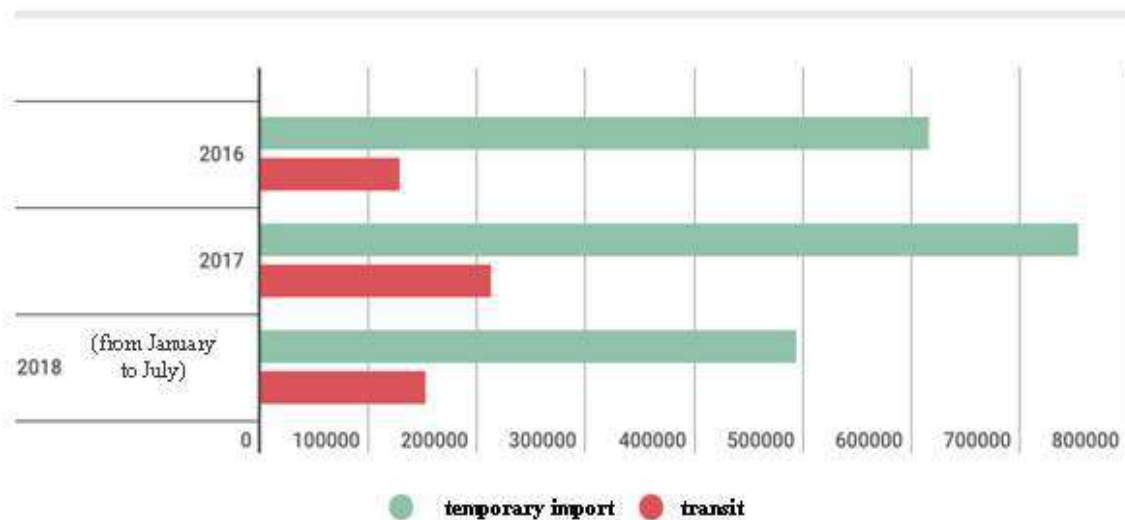

Figure. 2. Number of imported cars for foreign registration for the period from 2016 to the middle of 2018, pcs [1]

According to the State Statistics Service of Ukraine, the share of second-hand in the structure of imports of light industry goods in Ukraine is 54%.

Such processes are beneficial for second-hand exporters, as they continue the life cycle of goods (if not humanitarian aid), and also relieve themselves of the cost of recycling used things. For importers, this is beneficial only at first glance, when consumers get access to cheap and high-quality products. However, in fact, the growth of the imported goods market destroys the corresponding types of domestic production, which can not compete with cheap and advertised products of foreign producers, which leads to Ukraine losing its position on the world commodity market, and in addition, there is a real prospect for our state to become a big garbage dump without the timely launch of the utilization industry.

Thus, ensuring Ukraine's economic security in the context of Ukraine's European integration and development of cross-border cooperation is to use the opportunities provided by Ukraine's cooperation with the EU for the development of cross-border markets and euro integration processes and counteracting the threats to Ukraine's economic security and the adverse development of cross-border markets. In this case, we are talking about increasing the competitiveness of transboundary regions, which in our opinion, according to the requirements of the modern world, is ensured through the introduction of eco-innovations in all spheres

of the economy as any form of innovation directed at, or having a significant and demonstrated progress towards the goal of sustainable development by reducing environmental impacts, increasing environmental sustainability or achieving more effective and responsible use of natural resources.

In addition, in view of the above, in order to increase the socio-economic potential of trans-border region and increase the competitiveness of its economy, we propose to introduce a cluster model of eco-innovation development, which we see in the rationalization of the deployment of productive forces of the border regions within the trans-border region through the cross-border body through the creation of cross-border clusters in mutually beneficial areas of economy of the regions-participants of trans-border cooperation with the purpose of introduction of the newest technologies in the production of goods and services in trans-border region, increasing their competitiveness on the world market and the competitiveness of the trans-border region economy generally, providing the influence of decoupling-factor for social and economic processes in trans-border region to preserve the environment.

Activating the trans-border cooperation with the help of effective tools, and not just formal indicative ones, based on the joint strategy of socio-economic development, trans-border region will promote the integration of Ukraine and its regions into a progressive world community on the rights of an equal partner, capable of defending their state interests in the international economic and political stage.

References

1. *Eurobljahy v cyfrah. Scho vidomo pro avtomobili p inozemnyu nomeramy [Electronic Resource]. – Access mode: <https://opendatabot.ua/blog/205-blyahi>*
2. *Statystychna zvitnist Derjavnoi slujby statystryky Ukrainy [Electronic Resource]. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*
3. *Towards circular economy: analysis of indicators in the context of sustainable development [Electronic resource]. – Mode of access: http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/07/STICS_2016_4_142-150.pdf.*

Штулер Ірина Юріївна

доктор економічних наук, професор

Проректор з наукової роботи

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

ДОМІНАНТНІ СФЕРИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сьогодні в наукових колах жваво обговорюються проблеми стратегічного розвитку, створення ефективної інституціональної системи, яка сприяє оптимізації національної економіки. У розвинених країнах уряди

відводять цьому аспекту головне місце в системі регулятивних та політичних пріоритетів. Це перший крок до завоювання передових позицій на світовому ринку.

Наразі можна констатувати відсутність єдиної моделі розвитку та регулювання соціального середовища у економіці, взаємодії з господарськими процесами та функцією економічної ефективності. Тому великого значення набуває дослідження формування соціальної інституційної моделі як формуючого чинника відкритої економіки, об'єкта та сфери реалізації глобальної конкурентоспроможності.

Специфіка регулювання та розвитку національної економіки потребує вдосконалення, тому реалізацію основних пріоритетів розвитку потрібно здійснювати із застосуванням методів системного, макроекономічного та галузево-секторального аналізу. Адже, саме за допомогою економічно-аналітичних методів, прогностичних оцінок, з урахуванням сучасного глобально-конкурентного контексту відбувається формування ефективних інституційних механізмів до інноваційного розвитку.

При цьому важливу роль відіграє створення сприятливих умов для розширеного відтворення усередині країни сприятливого економічного середовища, реалізації зовнішньоекономічних зв'язків, поліпшення умов участі країни в міжнародному поділі праці, створення загальнонаціональної соціально-інституційної моделі, яка буде пов'язана з міжнародними організаціями. Інноваційний характер сучасного інформаційного суспільства та основний вектор економічного та гуманітарного розвитку вимагають від будь-якої країни, що прагне закріпити за собою статус впливового суб'єкта історичного, цивілізаційного процесу, сформувати і послідовно реалізовувати стратегію соціально-економічного розвитку в контексті сучасного еволюційного інституціоналізму.

Основними заходами реалізації певної стратегії є прийняття і введення в дію нової законодавчо-нормативної бази у сфері державної політики і адекватне її фінансове забезпечення. Реформування законодавчо-нормативної бази повинне відбуватися в контексті підняття соціальних стандартів української соціальної політики до найкращих світових зразків. Йдеться про адаптацію норм, розмірів, показників соціальної забезпеченості до найвищих стандартів.

Реформування системи соціального забезпечення і зменшення рівня бідності – одне з найважливіших завдань нинішньої влади. Ці труднощі свого часу доводилося долати урядам країн Центральної Європи. Саме тому досвід цих країн має особливе значення для впроваджуваних в Україні реформ. Згідно розрахунку Римського клубу зменшення відриву між багатими і бідними на 5% дає приріст ВВП 20%. Для України, де подібне розмежування є найбільшим у світі, подолання розбіжності у доходах є важливішою обставиною оздоровлення економіки.

Заохочення зайнятості в офіційній економіці – це основа будь-якої стратегії, спрямованої проти бідності в країнах з середнім рівнем прибутків, таких як Україна. Ця стратегія повинна сконцентруватися і на переміщенні робочих місць з тіньової економіки в офіційну, і на створенні нових робочих місць в легальній економіці.

Дуже важливо уникати універсальних систем підвищення загального добробуту, які існують у багатьох західноєвропейських країнах, і відповідним чином направляти соціальні програми. Нинішній владі слід докласти багато зусиль, спрямованих, в першу чергу, на підвищення добробуту громадян і подолання бідності. Разом з тим, накопичений досвід європейських країн в рішенні цих проблем слід обов'язково врахувати при формуванні державної політики, обравши ті методи, які понад усе підходять до ситуації в Україні.

Список використаних джерел

1. *Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів: [монографія] / А.А. Мазаракі, О.П. Корольчук, Т.М. Мельник та ін; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 718 с.*
2. *Єрохін С.А. Фінансово-економічний механізм глобалізації// Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №9(63). – С. 151-158.*
3. *Штулер І.Ю. Інноваційне керування в умовах глобальної диспропорційності та трансформаційності національних економік / І.Ю. Штулер // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту . – 2017. – №19. – С. 331-336.*
4. *Штулер І.Ю. Ретроспективний аналіз стабілізаційних заходів валютної політики України другої половини 90-х років (частина I) // International Scientific Seminar «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» Venice-Verona (Italy). – 12-14.10.2018. – С.76-78.*
5. *Штулер І.Ю. Валютна політика як інструмент фінансової безпеки національної економіки // Міжнародна наукова інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». – Київ-Баку. – 15-17.02.2019. – С.26-29.*

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Паризький Ігор Володимирович

доктор економічних наук, кандидат юридичних наук

*Проректор зі стратегічного розвитку
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ ПРИВАТИЗАЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Приватизація – як глобальний світовий процес, охопив десятки країн капіталістичного світу. В результаті приватизації, в цих країнах, були кардинально зменшені масштаби державного сектора та обсяг економічних функцій держави.

У цьому контексті приватизація розглядається як спосіб підвищення ефективності функціонування економіки та економічного зростання, що досягається шляхом реформування відносин власності, зокрема, подолання монополій. При цьому процеси роздержавлення та приватизація державної і колективної власності, що лежать в основі реформування відносин власності, стають привабливими об'єктами залучення інвестицій (в т. ч. прямих іноземних), розвитку конкуренції, підвищення ефективності й структурної перебудови економіки, наповнення державного та місцевих бюджетів, підвищення мотивації до високопродуктивної праці, забезпечуючи формування відповідального прошарку приватних власників і, відповідно, середнього класу.

На жаль, у вітчизняній науковій літературі мало уваги приділяється питанням зв'язку приватизаційних процесів та інноваційного розвитку економіки країни, у той час як іноземні економісти все частіше висувають теорії негативного впливу передачі державного майна у приватну власність, що пов'язано із тим, що приватні підприємці намагаються інвестувати кошти у короткострокові проекти, а не у сферу наукових досліджень та розробок. Сучасні наукові підходи до визначення рівня впливу приватизації процесів на інноваційний розвиток держави полягають у наступному:

- державний сектор орієнтується на реструктуризацію, орієнтовану на ринок. Приватизація державних підприємств передбачає реструктуризацію та скорочення їх науково-технічної діяльності;
- припускають, що технологічна поведінка визначається коеволюцією макро-, середніх і мікроекономічних сил. Приватизація державних підприємств спричиняє зменшення, а часом і навіть закриття

місцевих науково-дослідних та інженерних центрів. Модернізація національної інфраструктури, хоча й відбудується, але на основі імпортного обладнання та іноземного інженерного «ноу-хау»;

– дослідження підтвердили скорочення витрат на НДДКР, перехід до більш комерційно орієнтованих проектів і зміни міжнародного співробітництва;

– фондові ринки недооцінюють інвестиції в НДДКР ново приватизованих підприємств, у порівнянні з інвестиціями в наукові дослідження й розробки підприємствам, які давно працюють в галузі;

– приватизація негативно впливає на науково-дослідну діяльність компаній, навіть всупереч наявним в галузі тенденціям, але позитивно позначається на кількості патентів;

– приватизація зменшує обсяги НДДКР. Крім того, спостерігається тенденція що зростає до використання наявних «ноу-хау».

Загалом, процес приватизації (крім, неперспективних у плані виконання суспільно важливих функцій підприємств) краще пригальмувати, а зусилля сконцентрувати на підвищенні ефективності державного сектора з метою зміцнення конкурентоспроможності національної економіки, її інноваційного розвитку та поліпшення соціального становища населення. Для усунення наслідків соціально-економічної несправедливості приватизації в Україні, варто провести оцінку ефективності та доцільності передачі державної власності стратегічно важливих державних об'єктів, а у разі виявлення порушень, провести повернення в державну власність цих господарсько-майнових комплексів.

Зважаючи на вищевказане, важливо, повернути до державної власності приватизовані в незаконний спосіб об'єкти державної власності, а значить народу України, та переглянути політику приватизації, орієнтуючись на підвищення ефективності державного управління що до розвитку підприємств, галузей та економічний розвиток країни в цілому, шляхом інноваційних змін, що є, захистом національних інтересів України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про приватизацію державного майна» від 04.03.1992 р. № 2163-ХІІ, ред. від 20.06.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>.

2. Захарченко І.В. Реформування відносин власності в Україні: теоретичні й правові аспекти, етапи, сучасні проблеми / І.В. Захарченко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Економічна», випуск 93. – 2017. – С. 23-33.

3. Кошик О.М. Приватизація в Україні: ідеологія, реалізація, проблеми / О.М. Кошик, Н.І. Легіньова, І.В. Фібрика // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, Вип. 20, Ч1. – 2011. – С. 71-81.

4. Ногінова Н.М. Трансформація форм власності в Україні: проблеми і пріоритети / Н.М. Ногінова // Наукові записки Нац. університету «Острозька академія». Серія: Економіка. – 2014. – Вип. 27. – С. 27-30.

5. Shtuler I.Y. Institutional preconditions forming competitiveness model of the national economy // International Journal of Advance Researches. Special Issue # 2(3): Problems of Raising up a New Generation in the Vision of Modern Scientists. p.14-25.

Шевченко Валентина Сергіївна
аспірантка

*Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

На сьогодні інновації є основою розвитку підприємств харчової промисловості. Вони визначають темпи та масштаби розвитку підприємства, а також їх структурні зміни. Впровадження інновацій дозволяє створювати передові виробничі технології та освоювати на їх основі випуск нових продуктів, які дозволяють виробництву підвищувати якість продукції, зменшувати собівартість і забезпечувати підприємству конкурентоспроможність.

Проте, як показує досвід, впровадження інновацій наштовхується на ряд труднощів та економічних невдач. Джерелом даних невдач є управління інноваціями та безпосереднім їх введенням в виробничий процес.

Управлінські рішення в інноваціях можуть мати за основу або інтуїцію, або науковий підхід. Інтуїтивний спосіб ґрунтується на емоційному сприйнятті при оцінці ситуації і доречним буде лише при умові наявності в менеджера професійних знань і значного практичного досвіду. Науковий підхід забезпечує прийняття раціональних рішень, які ґрунтуються на об'єктивному аналітичному процесі і враховує вимоги до управлінських рішень (цільову направленість, обґрунтування рішення, забезпечення необхідними ресурсами, орієнтація на конкретного виконавця).

Однією з проблем, яка виникає при впровадженні інновацій – є ризики інвестування, що зумовлені мінливістю та непередбачуваністю впливу зовнішнього середовища на функціонування виробничого об'єкту. За таких умов необхідно проводити моніторинг, оцінку та оптимізацію ризиків. Тобто при впровадженні інновацій необхідно прорахувати всі можливі ризики та передбачити управління інноваціями виходячи з отриманих даних.

На ризики впливають різні фактори, які можуть відноситися до макросередовища або до мікросередовища. До факторів ризику макросередовища відносяться міжнародні, політичні, економічні, екологічні, соціально-демографічні, інноваційні, культурні. До факторів

мікросередовища відносяться постачальники та конкуренти, контактні аудитори, маркетингові посередники, місцеві органи влади [1, 2].

Доречним є прогнозування не лише можливого управління для визначених ризиків, а й його вартість. Тобто перш ніж впроваджувати інновацію необхідно провести її оцінку. Для цього доречним є використання теорії ігор, в якій буде задіяно два протилежних суб'єкта.

Отже, маємо справу з двома гравцями: перший гравець має на меті максимізувати прибуток підприємства, а другий – мінімізувати видатки. Всі можливі варіанти управління і їх результати можемо представити у вигляді платіжної матриці (матриці гри), рядки якої будуть відповідати різним стратегіям першого гравця x_i ($i=1,2,\dots,n$), а стовпчики – стратегіям другого гравця y_j ($j=1,2,\dots,m$). На перетині рядків та стовпчиків буде знаходитися величина a_{ij} , яка відповідає вартості управління (1):

$$\begin{array}{cccccc} & x_1 & x_2 & \dots & x_n & \\ y_1 & a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} & \\ y_2 & a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} & \cdot \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \\ y_m & a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} & \end{array} \quad (1)$$

При виборі оптимальної стратегії необхідно проаналізувати всі можливі ризики та ймовірності їх настання, врахувати всі можливі компроміси. В залежності від конкретних умов та ситуацій існує цілий ряд розрахункових схем компромісів, кожна з яких виходить зі своїх цілей і використовує свій критерій оптимальності для обрання рішення.

При розв'язанні задачі теорії ігор пошук оптимальної стратегії може здійснюватися за допомогою використання різних критеріїв, а також переходом до гри зі змішаними стратегіями при умові, що не існує сідлової точки (за допомогою переходу до задач лінійного програмування).

В теорії ігор доведено [3], що задачі лінійного програмування, складені для обох гравців гри є двоїстими, тобто стратегія, що максимізує середній виграш співпадає з стратегією, що мінімізує середній ризик. Отже, максимум середнього прибутку співпадає з мінімумом середнього ризику.

Якщо рішення приймається в умовах ризику, то вартість альтернативних рішень зазвичай описується ймовірнісним розподілом. Тому рішення, що приймається, ґрунтується на використанні критерію очікуваного значення, у відповідності до якого альтернативні рішення порівнюються з точки зору максимізації очікуваного прибутку чи мінімізації очікуваних витрат. Такий підхід має свої недоліки, які не дозволяють використовувати його в деяких ситуаціях [4], проте для них розроблені модифікації критерію. До таких модифікацій відносяться: дерево рішень, апостеріорні ймовірності Байєса, функція корисності та ін.

Якщо рішення приймаються в умовах невизначеності, то доречно використати наступні критерії:

1. Критерій Вальда – максимізації мінімуму доходів.
2. Критерій Севіджа – мінімізація максимальних ризиків.
3. Критерій Лапласа – ґрунтується на гіпотезі рівної ймовірності, тобто враховує рівноймовірність станів середовища. Недоліком критерію є ефект компенсації малих вигравів великими при знаходженні середнього арифметичного виграшу.
4. Критерій Гурвіца – пов'язаний з введенням показника $0 < k < 1$, який має назву показника песимізму. При будь-якому виборі альтернатив найгірший варіант реалізується з ймовірністю k , а найкращий – $1-k$.
5. Критерій Байєса – досліджує проблему синтезу для визначення оптимальних рішень за допомогою розподілу ймовірностей на множині станів.

Вибір критеріїв оптимальності є суб'єктивним, проте досить корисно проаналізувати ситуацію з точки зору декількох критеріїв. Якщо результати декількох критеріїв співпадають, то доречним буде обрати саме дану стратегію. В іншому випадку необхідним є аналіз сильних та слабких сторін обраних критеріїв.

Різниця між прийняттям рішення в умовах невизначеності та в умовах ризику полягає в тому, що в умовах невизначеності ймовірнісний розподіл є невідомим.

В результаті використання теорії ігор буде знайдена або одна чиста стратегія (у випадку наявності сідлової точки), або отримана гра зі змішаними стратегіями, яку можна розв'язати перейшовши до задачі лінійного програмування.

Таким чином, використання теорії ігор при впровадженні інновацій у підприємства харчової промисловості та управління ними дозволить раціонально обрати необхідне управління та обґрунтувати його з наукової точки зору. Тобто впровадження інновацій буде ґрунтуватися не на інтуїтивному виборі менеджера, а на раціональному відборі з врахуванням всіх управлінських вимог. Це, в свою чергу, дозволить попередити ризики невдачі, які може спіткати підприємство при втіленні обраних інновацій.

Список використаних джерел

1. Петрович Й.М. Інноваційний потенціал управління організацією: монографія / Й.М. Петрович, Л.М. Прокopiшин-Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 184 с.
2. Миценко І.М. Інноваційна політика у формуванні соціально-економічної моделі розвитку / І. М. Миценко // Україна на шляху соціально-економічних перетворень в умовах глобалізації. Збірник наукових статей. Випуск 6. – Кіровоград, 2015. – С. 5-11.
3. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений / О.И. Ларичев. – М.: Наука, 2006. – 312 с.
4. Хэмди Таха Введение в исследование операций. 6-е издание.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 912 с.

SEKCJA 4. INFORMACYJNE TECHNOLOGIE I ZACHYT INFORMACJI

Dariusz Woźniak

*doktor nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii,
Rektor Wyższej Szkoły Biznesu
NationalLouis University
Nowy Sącz, Poland*

KOMPLEKSOWE SYSTEMY ZARZĄDZANIA UCZELNIĄ WYŻSZĄ NA PRZYKŁADZIE CLOUD ACADEMY (CLOUDA)

Dyskusje o jakości kształcenia na studiach wyższych, szczególnie studiach niestacjonarnych trwają od wielu lat. Raport o stanie szkolnictwa wyższego z 2009 roku wyraźnie wskazał na wiele słabości w tej sferze (np. s. 91) [1]. Przewagę słabych stron nad silnymi w odniesieniu do całego systemu szkolnictwa wyższego diagnozują też inne opracowania, np. «Analiza SWOT systemu edukacji ogólnej, kształcenia zawodowego oraz szkolnictwa wyższego w Polsce» [2]. Nikogo zapewne nie trzeba przekonywać, że jakość kształcenia w szkołach wyższych należy podnosić. Postępująca globalizacja, szczególnie poprzez otwarcie rynków pracy (nie tylko w kontekście UE), wymusza coraz większy nacisk na jakość absolwenta. Presja ta jest odpowiednio wzmacniana lub osłabiana przez działania władz publicznych. Jako przykład działań z pierwszej grupy warto podkreślić wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego oraz, szerzej, zintegrowanego systemu kwalifikacji. Drugi aspekt reprezentowany jest przez oderwane od realiów ekonomicznych publiczne finansowanie szkolnictwa wyższego. Rozważając jakość kształcenia, nie sposób w odniesieniu do polskiego szkolnictwa wyższego, szczególnie niepublicznego, nie wspomnieć o aspekcie demograficznym, które najtrafniej określił raport Instytutu Sokratesa z 2011 roku jako «demograficzne tsunami» [3]. W ciągu zaledwie dziesięciu lat liczba studentów spadła o przeszło pół miliona do liczby 1,4 mln osób w roku 2015/16, głównie wśród studentów niestacjonarnych (spadek o ok 50% z 950 tys. do 486 tys.) [4]. W takich okolicznościach (globalizacja, zmiany instytucjonalne, zmiany demograficzne), paradoksalnie, jedynym wyjściem dla wielu Uczelni jest postawienie na utrzymywanie określonego standardu jakościowego opartego o transparentność, co umożliwi łatwą wewnętrzną i zewnętrzną ocenę (np. oceny organizacji akredytacyjnych).

Wiele polskich uczelni publicznych oparło zarówno zarządzanie swoją placówką jak i realizację studiów online na niemieckim systemie USOS, podczas gdy opracowany przez WSB-NLU system CloudA jest bardziej funkcjonalny, kompleksowy, łatwiejszy w obsłudze i co ważne, nieporównywalnie tańszy od systemu niemieckiego. CloudA daje całkiem nowe możliwości kształcenia, w tym dla mniej mobilnych studentów: osób z niepełnosprawnością ruchową czy

młodych rodziców mających ograniczone możliwości kształcenia ze względu na swoje pociechy. To z pewnością nowa jakość w edukacji budowana na zasadzie przejrzystości.

Spis literatury

1. *Analiza SWOT systemu edukacji ogólnej, kształcenia zawodowego oraz szkolnictwa wyższego w Polsce (2017), ekspertyza dostępna na witrynie <http://www.kwalifikacje.edu.pl> (data odczytu: 20 lutego 2017 r.).*
2. *Antonowicz, D., & Godlewski, B. (2011). Demograficzne tsunami. Raport Instytutu Sokratesa na temat wpływu zmian demograficznych na szkolnictwo wyższe do 2020 roku. Warszawa: Instytut Rozwoju Kapitału Intelektualnego im. Sokratesa.*
3. *Dane elektroniczne GUS, www.stat.gov.pl (data odczytu: 20 lutego 2017 r.).*
4. *Diagnoza stanu szkolnictwa wyższego w Polsce, D. (2009). Raport cząstkowy. Warszawa: Ernst&Young, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.*
5. *Sallis, E. (2014). Total quality management in education. Routledge.*

Легеза Андрій Васильович
*викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Лакатош Віталій Васильович
*студент V курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

АНАЛІЗ ЗАВАД В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ

Втрата кадру у безпроводній мережі може виникнути у двох випадках: одночасний доступ до середовища двох або більше станцій і, як наслідок, інтерференція сигналів на фізичному рівні. У другому випадку кадр може бути втрачено внаслідок виникнення завади, яка спотворює фізичний сигнал, та робить неможливим його прийом.

В реальних каналах зв'язку сигнали при передачі даних спотворюються, що призводить до прийому кадру з деякою помилкою. Причиною таких помилок є спотворення, які вносять сам канал, та завади, які впливають на сигнал.

Спотворення, які вносять канал, можуть бути лінійними та нелінійними. Вони усуваються шляхом відповідної корекції характеристик каналу [1].

На відміну від спотворень завади носять випадковий характер. Вони невідомі заздалегідь та не можуть бути повністю усунені. Завади в каналі є флуктуаційними явищами (випадковими коливаннями струму та напруги), пов'язані з тепловими процесами в елементах електричних схем,

індукційними процесами під дією атмосферних явищ (грозові розряди) та індустріальних процесів (робота промислових установок). Такі завади є адитивними, оскільки накладаються на основний інформаційний сигнал. Математичною моделлю флуктуаційної адитивної завади є гаусівський «білий шум» [2].

Стандартом 802.11 регламентовано мінімальний рівень чутливості приймача, при якому сигнал буде виокремлено та розпізнано. Крім того, передбачено механізм динамічної зміни швидкості передачі, який забезпечує автоматичний вибір найкращої швидкості з'єднання в залежності від співвідношення сигнал/шум в каналі та наявності завад шляхом зміни модуляції сигналу.

Список використаних джерел

1. Душин В.К. *Теоретические основы информационных процессов и систем: Учебник.* / В.К. Душин. – Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2003. – 348 с.
2. Rahman M.A. *A Comparison of Models Designed using Different Kinds of Network Simulation Tools* / M.A. Rahman, A. Pakstas, F.Z. Wang // PGNET 2007, Liverpool, UK, June 2007.

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук, доцент

*доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін
факультету інформаційних технологій*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Качур Валентин Віталійович

студент V курсу факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ПРОТОКОЛІВ ЛОКАЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ

Потреба забезпечення ефективного та безперебійного функціонування локальних комп'ютерних мереж призвела до розробки та широкого впровадження сукупності технологій та протоколів, що призначені для підвищення рівня надійності мережі в цілому. Одним з найбільш поширених рішень для підвищення рівня надійності локальних мереж Ethernet є використання одного з варіантів протоколу канального рівня STP: RSTP, PVST, PVST+, RPVST+, MSTP.

Просте встановлення додаткових фізичних зв'язків між комутаторами мережі призводить до появи петель комутації і, як наслідок, передача ширококомовних і групових повідомлень зациклюється. Протоколи сімейства

STP призначені для усунення петлеподібними зв'язків за рахунок переведення їх у резервний стан [1].

В основі протоколу STP лежить алгоритм STA. За алгоритмом STA у мережі автоматично обирається кореневий комутатор, решта комутаторів стають призначеними і формують оптимальні маршрути передачі трафіку. Надлишкові зв'язки між комутаторами переводяться у резервний стан.

При розробці протоколу STP проблемам безпеки пристроїв мережі та безпеки передачі трафіку приділяли мало уваги. Як наслідок, у протоколі наявні вразливі місця, які тісно пов'язані з принципами та особливостями його функціонування[2].

Відповідно атаки можна згрупувати за методами їх проведення таким чином:

1. Атаки, які орієнтовані на ініціалізацію перерозподілу комутатора для всієї мережі.
2. Атаки, які орієнтовані на ініціалізацію перерозподілу призначеного комутатора для певного сегмента мережі.
3. Атаки, які орієнтовані на ініціалізацію перерозподілу призначеного порту для певного сегмента мережі.

Всі вищезгадані атаки використовують підміну параметрів у повідомленнях (BPDU) протоколу. Часто ці атаки називають атаками типу BPDU-Spoofing. Використання лише BPDU-Spoofing є малоефективним. Але зазначені атаки є ефективними складовими інших атак. У першу чергу це стосується атак, які орієнтовані на відмову в обслуговуванні, та атак, які орієнтовані на перехоплення трафіка.

Основними методами виявлення атак на протокол STP є:

- спостереження за процесами передачі даних та процесами функціонування комутаторів та кінцевих вузлів локальної мережі;
- систематичний аналіз службового мережевого трафіка;
- відстеження та аналіз системних повідомлень операційної системи мережевих пристроїв;
- використання систем виявлення атак[3].

Провідні виробники мережного обладнання для захисту від STP-атак в протокол включили наступні функції: BPDU Guard, Root Guard, BPDU Filtering, Loop Guard.

Список використаних джерел

1. Олифер В.Г. *Компьютерные сети. Принципы, технологии, протоколы: учебник для вузов. [4-е изд.] / В.Г. Олифер, Н.А. Олифер – СПб.: Питер, 2010. – 944 с.*
2. Кулаков Ю.О. *Комп'ютерні мережі: підручник. / Ю.О. Кулаков, Г.М. Луцький. / за ред. Ю.С. Ковтанюка. – К.: Видавництво «Юніор», 2005. – 400 с.*
3. Буров Є. *Комп'ютерні мережі. [2-е вид., оновл. і допов.] / Буров Є. – Львів: БаК, 2003. – 584 с.*

Нестеренко Олександр Васильович

*кандидат технічних наук, доцент,
дійсний член Міжнародної академії інформатики,
професор ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

МЕТОДОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОГНОСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЗАРАЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИМИ ВІРУСАМИ ВЕБ-РЕСУРСІВ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

В наші часи, в умовах стрімкого зростання Інтернету, зокрема у формі Інтернету речей (*Internet of Things, IoT*) і Усеохоплюючого Інтернету (*Internet of Everything, IoE*) як агрегації людей, процесів, даних та пристроїв, кількість мережевих підключень збільшується до безпрецедентних рівнів. Чим більше вузлів мережі (кількість з'єднань), тим більше можливостей отримують кіберзлочинці та їх шкідливе програмне забезпечення, тим прудкіше зростає й кількість кібератак. Як би добре не наростав рівень ефективності технологій захисту від шкідливих програм, але кількість видів атак постійно є більшою, що потребує застосування заходів, спрямованих на упередження.

Однією з найбільш поширених причин виникнення інцидентів у сфері кібербезпеки є зараження комп'ютерними вірусами. Тому в науково-прикладному плані передусім стоїть проблема прогнозування шляхом математичного моделювання інтенсивності розповсюдження вірусного зараження комп'ютерів. Особливо це стосується автоматизованих систем органів державного управління (ОДУ) та установ, підприємств, організацій, які входять до спільного інформаційного простору ОДУ і використовують його відкриті веб-ресурси, адже зниження рівня безпеки ОДУ, особливо у надзвичайних ситуаціях та в критичних сферах, негативно впливає на безпеку держави в цілому [1].

Іншою проблемою є використання результатів цього моделювання при формуванні та розвитку захищеного середовища функціонування інформаційного простору ОДУ, особливо в частині виявлення вразливостей веб-ресурсів та їх захисту для запобігання можливості зараження через них комп'ютерів користувачів.

Прогнозуванню розвитку антибезпекових процесів на основі математичного моделювання присвячено чимало робіт як закордонних, так і вітчизняних учених та фахівців. В рамках нових підходів щодо прогнозування стану зараження комп'ютерними вірусами об'єктів, які взаємодіють в Інтернеті, враховуючи значну динаміку розвитку процесів зараження, їх різноманіття і поширення джерел доцільним є вивчення

прогнозного моделювання у суміжних галузях, а саме в медицині, адже зі збільшенням кількості ланок в Мережі особливий інтерес викликає схожість закономірностей розвитку кібератак та розвитку біологічних епідемій [2].

В попередніх дослідженнях щодо розвитку епідемій запропоновано починати моделювання з грубих моделей, переваги яких полягають в оперативності підготовки до застосування, наочності, простоті вчасного корегування параметрів відповідно до зміни внутрішніх та зовнішніх умов дії об'єкту моделювання. У якості грубої моделі визначається більш адекватною S-подібна логістична модель у вигляді звичайних диференціальних рівнянь в кінцевих припущеннях та інтегрування кінцевими сумами [3].

При реалізації моделі в програмному середовищі MatLab, по-перше, було використано суто біологічну характеристику – інкубаційний період, який в комп'ютерному світі відповідає латентному періоду, під час якого зловмисний код виконує відповідні налаштування, додаткові проникнення в умовах повної скритності своїх дій. Водночас головним практичним результатом моделювання виявилася «дзвоноподібна» залежність кількості заражених об'єктів, амплітуда якої визначає рівень епідемічної небезпеки [4].

Для практичного застосування результатів моделюванні необхідно враховувати такі показники:

P – загальна кількість можливих об'єктів зараження (кількість комп'ютерів в інфраструктурі, що досліджується);

S , N – кількість об'єктів, сприйнятливих та несприйнятливих до зараження (відповідно, наявність незахищених або недостатньо захищених комп'ютерів і комп'ютерів, обладнаних надійними засобами захисту);

E – кількість об'єктів в інкубації (заражені комп'ютери, які поки що не заражають інших і не ідентифікуються);

I – заражені об'єкти, які активно заражають інших;

R – об'єкти, які вилікувані та отримали імунітет (комп'ютери, в яких зловмисний код знищено антивірусними засобами);

F – об'єкти, які довелося повністю вилучити з роботи після зараження (тобто частка комп'ютерів, які виявилися неспроможними до функціонування внаслідок зараження);

T_E – інкубаційний період, тобто тривалість часу від умовного нуля до того, поки поширення вірусу в інфраструктурі не розпочалося;

T_I – період стану зараження, тобто тривалість часу від умовного нуля до того, коли зараження почало наростати.

Передумовою початку епідемії є певна пропорція нестійких щодо зараження об'єктів S та наявність умов передачі інфекції від інфікованих до сприйнятливих об'єктів. Це визначається певними співвідношеннями: K_S , K_E , K_F – відповідно коефіцієнти сприйнятливості до зараження, передачі зараження, вилучення з роботи. Для прийняття рішень корисним є

дослідження залежностей епідемічних піків від K_S і K_E , а також визначення залежностей піків епідемій від K_S і K_E одночасно, що є більш вигідним.

Якщо небезпечний рівень епідемічного піку є відомим (наприклад, 700 об'єктів з 1000), то необхідно намагатися утримувати в певних межах величини K_S і K_E , тому що їх певні значення будуть вести до небезпечного рівня епідемічного піку у випадку виникнення інцидентів (у даному прикладі K_S має бути меншим 0.7, а $K_E < 0.00674 (e^{-5})$). У цьому сенсі K_S і K_E є головними чинниками для керування епідемічним процесом інциденту.

Якщо проаналізувати основні параметри епідемічного процесу з точки зору мережевого середовища, тоді частка вузлів мережі, які мають абсолютний захист від атак буде оцінюватися як $1 - K_S$. Збільшення цього показника досягається застосуванням широковідомих засобів і заходів антивірусного захисту (від антивірусних програм до потужних IDS – систем запобігання вторгнень).

Ці системи також дозволяють суттєво понизити значення показника ефективності розповсюдження зловмисного коду по всій інфраструктурі K_E . Вони спроможні виявляти сам факт атаки за ознаками нетипової поведінки комп'ютера, навіть, якщо атака такого виду відбулась уперше. Далі виконується миттєве блокування можливих шляхів розповсюдження зараження, а заражена частина системи переводиться у режим карантину, де вивчається, аналізується, лікується.

Також досить ефективними можуть виявитись дії організаційного характеру, наприклад, щодо мінімально можливого рівня включення деякого комп'ютера в обмін даними з іншими комп'ютерами, ретельно проаналізувавши функціональність кожного з комп'ютерів та визначившись стосовно задовільності виконання ними їх функцій.

Список використаних джерел

1. *Нестеренко О.В. Безпека інформаційного простору державної влади. Технологічні основи / О.В. Нестеренко. – К.: Наук. думка, 2009. – 352с.*
2. *Шевченко А.В. Математична модель прогнозування динаміки епідемій / А.В. Шевченко, А.Л. Гепко // Профілактична медицина. - 2011. - №3(15). - С. 3-6.*
3. *Шевченко В.Л. Оптимізаційне моделювання в стратегічному плануванні / В.Л. Шевченко. – К.: ЦВСД НУОУ, 2011. – 283 с.*
4. *Нестеренко О.В. Прогностичне моделювання зараження комп'ютерними вірусами веб-ресурсів органу державного управління на основі епідеміологічного підходу / О.В. Нестеренко, І.Є. Нетесін, В.Б. Поліщук, В.Л. Шевченко, А.В. Шевченко // Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали III-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Баку, 15-17 лютого 2019 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – С. 78-82.*

Поліщук Володимир Володимирович
*кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Маркович Петро Олександрович
*студент V курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ВИБІР ТРАФІКУ ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ

Трафік безпроводної мережі, який надає доступ до мережі Інтернет характеризується власними вимогами до пропускної здатності, затримки передачі та її варіації, швидкості передачі, ймовірності бітової помилки. Так, при передачі голосового трафіку через безпроводну мережу достатньо забезпечити досить невисоку швидкість передачі, яка, в залежності від методу стискання голосу, становить близько 20 Кбіт/с [1]; також голосовий трафік є терпимим до високої ймовірності бітової помилки, але при цьому затримка передачі кадру повинна бути менша, ніж 30 мс, інакше вона стає помітною для користувача. Для відео трафіку в реальному часі крім аналогічних вимог до затримки передачі важливо забезпечити ще й високу швидкість передачі. Так, наприклад, більшість типів потокового відео стандартної чіткості (Standard-definition, SD) потребують 1-3 Мбіт/пропускної здатності, для потокового відео високої чіткості (High-definition HD) – 4-6 Мбіт/с [2]. Для передачі даних потрібна висока швидкість передачі до 100 Мбіт/с та низька ймовірність бітової помилки, іншого боку трафік даних немає визначених обмежень щодо величини затримки передачі.

Ще один тип трафіку, який використовується в безпроводних мережах – фоновий трафік – не є вимогливим ні до швидкості передачі, ні до затримок передачі. Зважаючи на те, що в безпроводних мережах часто виникають ситуації з високою завантаженістю, то можна гарантувати якісну передачу високопріоритетного трафіку в присутності низькопріоритетного трафіку.

Проаналізуємо вихідні станції та точки доступу безпроводної мережі та затримку при передачі кадру щодо забезпечення вимог високопріоритетного трафіку до якості передачі: пропускна здатність має становити щонайменше 20 Кбіт/с та 1 Мбіт/с для голосового та потокового SD-відео трафіку відповідно, а затримка при передачі кадру не має перевищувати 30 мс. Нагадаємо, що безпроводна мережа функціонує в режимі Infrastructure Mode, де кожна із станцій намагається передати свій згенерований трафік через

точку доступу. При цьому точка доступу обслуговує 10 або 30 станцій, що відповідає середньому та великому розмірам безпроводної мережі відповідно.

Список використаних джерел

1. Goldsmith A. *Wireless Communications* / A. Goldsmith., 2005.
2. *Medianet Reference Guide* [Електронний ресурс] // Cisco. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.cisco.com/en/US/docs/solutions/Enterprise/Video/Medianet_Ref_Gd/medianet_DG.pdf.

Сержанов Віталій Вікторович
доктор економічних наук
доцент кафедри фінансів,
декан економічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ВНЕСОК ІНФОРМАЦІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Подібно до того, як інформаційні технології, виникнувши в інформаційному секторі економіки, успішно поширюються в інших секторах, – так само неминуче методи аналізу та прогнозування завойовують визнання і знаходять все більш широке застосування в різних сферах сучасної економічної науки.

Внесок інформаційного виробництва в економічне зростання неоцінений. Процес розвитку кожної технології в найзагальнішому, приблизному, вигляді описується логістичною кривою, яка визначається диференціальним рівнянням виду:

$$\frac{dy}{dt} = \alpha(y - k_1)(k_2 - y), \quad (1)$$

де:

t – параметр, що виражає сукупні витрати суспільства на розвиток даної технології (це можуть бути витрати часу, енергії або абстрактного суспільної праці)

$y(t)$ – технологічно значимий результат, який досягається даною технологією

α – позитивна постійна (параметр «масштабу»)

k_1 і k_2 – позитивні константи, що обмежують (відповідно, знизу і зверху) технологічно значущий результат функціонування даної технології.

При цьому k_1 – це нижня межа $y(t)$, що виражає вихідні, стартові, гранично низькі можливості технології, а k_2 – її технологічна межа, що

характеризує максимально високі її можливості.

Зі збільшенням витрат (в якій би формі вони не вимірювалися) на освоєння і вдосконалення даної технології її технологічно значимий результат може лише зростати, тому $y(t)$ являє собою функцію, монотонно зростаючу на всій сфері її визначення. Той факт, що перша похідна (швидкість росту) величини $y(t)$, відповідно до рівняння (1), прямо пропорційна відриву цієї величини від її стартових можливостей, означає, що $y(t)$ зростає тим швидше, чим більше цей відрив. З іншого боку, пропорційність першої похідної значенням $(k_2 - y)$ означає уповільнення зростання величини $y(t)$ в міру наближення її до своєї технологічної межі. Логістична (S-подібна) крива, що описує життєвий цикл кожної окремої технології (рис.1), може розглядатися як модель динаміки різних кумулятивних величин, тобто, таких, які здатні акумулюватися, накопичуватися і в кожен момент часу утворюють відомий фонд, так що швидкість подальшого зростання таких величин пропорційна вже наявному їх значенню.

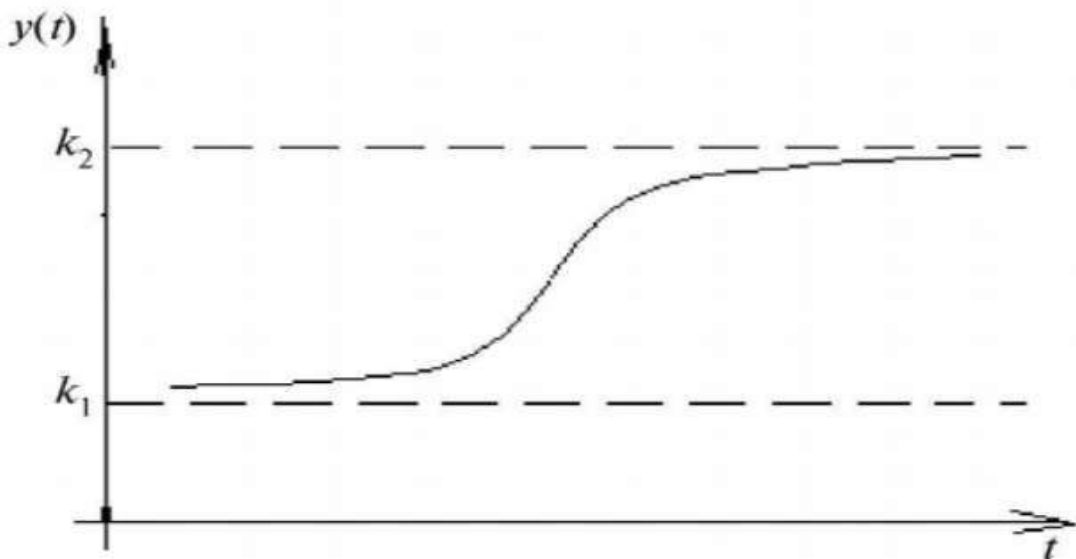

Рис. 1. S-подібна крива, що описує життєвий цикл кожної окремої технології

Логістичні криві описують кумулятивне зростання з насиченням, що означає, що накопичується величина має верхню межу, в міру наближення до якого її зростання сповільнюється.

Процес заміщення технологій, динаміка кожної з яких виражається логістичної кривої, схематично зображено на рис. 2.

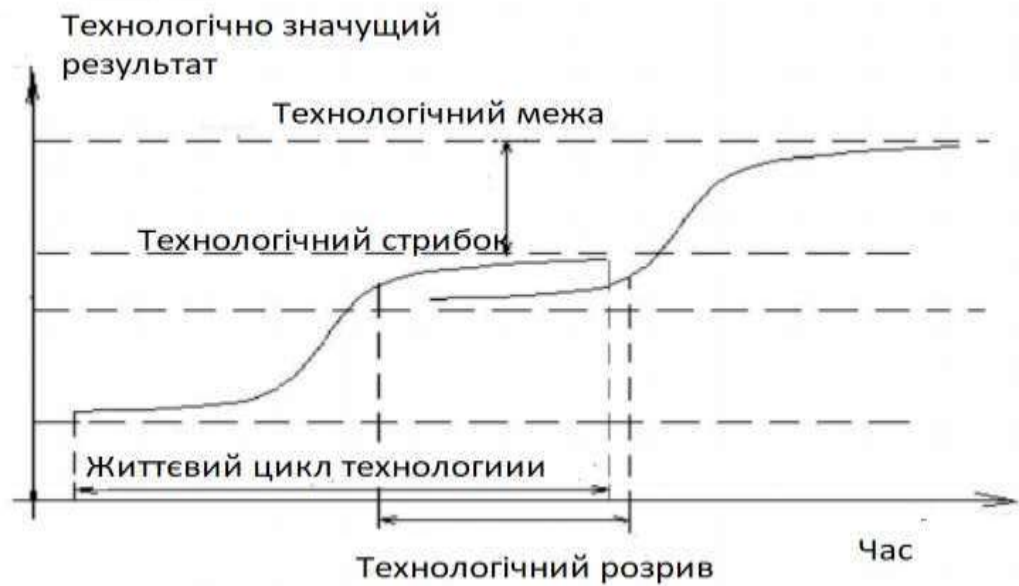

Рис. 2. Процес заміщення технологій

Для практичних розрахунків періодом технологічного розриву можна вважати, як це показано на рисунку 2, час між найближчими друг до друга точками локального максимуму кривизни двох сусідніх логістичних кривих (тобто між найближчими друг до друга точками, де ці сусідні криві найбільш «опуклі»).

Рис. 1 і рис. 2. мають більш загальне значення, ніж ілюстрації до процесу розвитку окремих технологій.

В цілому розвиток продуктивних сил суспільства (і на локальному, і на глобальному рівні) постає як кумулятивний процес, динаміка якого підпорядковується логічному закону.

Список використаних джерел

1. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: наук. монографія/ наук.ред. М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін. – К.: НАУ, 2008. – 216 с.
2. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №6. – С. 29-39
3. Сержанов В.В. Формування державної інвестиційної політики розвитку національного господарства: [моногр.] / В.В. Сержанов. – К.: Національна академія управління, 2018. – 281 с.
4. Шут. С. Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування/Економічний аналіз: зб.наук.праць. – 2013. – Том 13. – С. 268-274.
5. Штулер І.Ю. Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах: [моногр.] / І.Ю. Штулер. – К.: Національна академія управління, 2016. – 360 с.

Лопатин Алексей Константинович
*доктор физико-математических наук, профессор
Профессор кафедры компьютерных наук,
информационных технологий и системного анализа
ВУЗ «Национальная академия управления»
г. Киев, Украина*

Черненко Ольга Борисовна.
*старший преподаватель кафедры компьютерных наук,
информационных технологий и системного анализа
ВУЗ «Национальная академия управления»
г. Киев, Украина*

МОДЕЛИ ОБЩЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДИНАМИКИ В ЗАДАЧАХ ПРЕДСКАЗАНИЯ КРИЗИСОВ

В работе [1] выделены статистические циклы в эталонном диффузионном индексе PMI (Еврозона) методом нормированного размаха Херста. В работе [2] построены вероятностные модели оценки фазы финансовых рынков.

В настоящей работе разработаны индикаторы общеэкономической динамики в задачах предсказания кризисов на примере мирового финансового кризиса 2007-2009 годов. Решены следующие задачи:

Задача 1. Разработаны алгоритмы выделения статистических циклов в числовых рядах, которые соответствуют структурным перестройкам системы.

Задача 2. Разработаны индикаторы общеэкономической динамики раннего обнаружения кризиса в экономической системе.

В качестве объекта исследования выбран индекс PMI (Еврозона) на период мирового финансового кризиса 2007-2009 годов. Особенность-малое количество данных (<120).

Задача 1. Строится кривая нормированного размаха для индекса r для PMI_EURO. Кривую нормированного размаха можно представить как кусочно-линейную функцию. Каждому линейному отрезку соответствует локальный показатель Херста (тангенс угла наклона этой линии). Суть алгоритма построения границ циклов: строится кривая средних значений нормированного размаха (μ_{herst_EURO}). По средним значениям нормированного размаха строится статистика \tan . Локальные экстремумы построенной функции ответственны за начало или конец статистического цикла.

На рисунке приведен окончательный результат.

Задача 2. Экономическая интерпретация показателя Херста ($0 < H < 1$).

Показатель Херста описывает эффективность или неэффективность финансового рынка. Выделяется по меньшей мере 4 различные области [3].

1 область: $H = 1/2$. Это так называемый *белый шум*. Рынок, который ведет себя в соответствии с этим равенством называется *математически эффективным* рынком (характеризуется математической теорией мартингалов).

2 область: H принимает значения в области $H = 1/2 + \varepsilon$, где величина $\varepsilon > 0$ мала и обычно не превосходит 0,03. Это ведет к исчезновению тенденций и к возвращению рынка в состояние мартингальности. Такой рынок называется *экономически эффективным* рынком.

3 область: Случай $H < 1/2 - \varepsilon$, $\varepsilon > 0$ соответствует турбулентному рынку. В финансовом плане турбулентность означает невозможность статистически обоснованных предсказаний.

4 область: H принимает значения в области $H = 1/2 + \varepsilon$, где величина $\varepsilon > 0.03$. Для этой области справедливы сильные последствия и память.

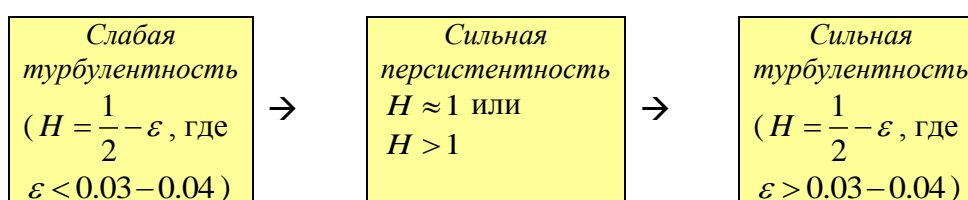
В заключении приведем итоговую таблицу индикаторов общеэкономической динамики раннего обнаружения кризиса в экономической системе.

Таблица 1.

Индикаторы общеэкономической динамики раннего обнаружения кризиса в экономической системе

Номер цикла	Дата	Показатель Херста	Характер рынка
Цикл 1	Январь_2006-Август_2007	0.4590	Слабо турбулентный (перемежающиеся случайные значения в низком диапазоне)
Цикл 2	Август_2007-Ноябрь_2009	0.8991	Сильно персистентный (сильные последствия и память)
Цикл 3	Ноябрь_2009-Май_2011	0.3313	Сильно турбулентный (перемежающиеся случайные значения в широком диапазоне)
Цикл 4	Май_2011-Апрель_2013	0.3102	Сильно турбулентный (перемежающиеся случайные значения в широком диапазоне)

Наличие финансового кризиса характеризуется такой последовательностью статистических циклов

Приближение финансового кризиса можно спрогнозировать за 0.5-1 года по обнаружению слабой турбулентности рынка.

Список использованных источников

1. Лопатин А.К., Черненко О.Б., Построение статистических циклов на основе метода нормированного размаха Херста/ Матеріали 15 Міжнародної науково-технічної конференції «Системний аналіз та інформаційні технології». - 27-31 травня 2013 року. – Київ. – с.127-128.

2. Лопатин А.К., Черненко О.Б. Вероятностные модели оценки фазы финансовых рынков на основе методов нелинейной динамики/ Матеріали 17 Міжнародної науково-технічної конференції «Системний аналіз та інформаційні технології». - 26-30 травня 2015 року. - Київ. – с.82-83.

3. Костюк В. Н. Два вида финансовых рисков/ Труды Института системного анализа РАН, Москва. – 2008. - 36 No.1. – с. 56-60.

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Єрохін Сергій Аркадійович
доктор економічних наук, професор
Ректор
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Беззаперечно стало зрозумілим, що індустріальне суспільство відходить, а на зміну йому іде принципово нове суспільство, яке більшість фахівців почали називати постіндустріальним. Однак з приводу змісту, відмінностей індустріальної цивілізації немає єдності та висловлюються різні міркування.

Є. Тоффлер одним з перших відповів на виклик сучасності. Саме він назвав переворот «Третьою хвилею». На його думку «Першою хвилею» була 10 тисячоліть назад аграрна цивілізація. «Друга хвиля» стала джерелом становлення індустріального суспільства. Є. Тоффлер: «Початок цієї нової цивілізації – єдиний, що й володіє найбільшою вибуховою силою факт часу, в якому ми живемо. Це – центральна подія, ключ до розуміння часу, що впливає за сьогоднішнім... Людство чекають різкі зміни. Воно стоїть перед найглибшим соціальним переворотом і творчою реорганізацією усього часу... Третя хвиля пронесеться через історію і завершиться протягом декількох десятиліть» [5].

Дослідженню концепції постіндустріального суспільства як інформаційного суспільства присвячено багато наукових пошуків. Однак при цьому ніде не акцентується, що першість належить технології. Згідно концепції постіндустріального суспільства перевага надається не людині та її взаємовідносинам з природою, а технологіям. Однак даний підхід дав тріщину під час кризи 2001-2002 р. Саме тоді вперше виникло явище інформаційної кризи, що набуло світового масштабу. «Мильні інформаційні бульбашки» остаточно обвалилась у період сучасної глобальної фінансової кризи, що почалась у 2008 році [7].

Глобальний та стрімкий розвиток інформаційних технологій є одним з нововведень, але він породжує і нові загрози. Сучасне суспільство «дійсно впливає на суспільство, стрімко міняючи умови нашого життя...

Загальну характеристику сучасної економіки, особливо до першої половини 21 століття, можна виразити двома словами – інноваційна економіка постіндустріальної фази розвитку, яка визначить інституціональну структуру економічної системи світу на найближчі декілька сторіч.

Представляє інтерес, наскільки реальним є шлях до інноваційної економіки постіндустріального суспільства.

Існуючі тенденції становлення постіндустріальної економіки і протікання процесів модернізації характеризуються активізацією інноваційної діяльності. Головну роль в цьому процесі відіграють суб'єкти господарювання всіх рівнів. Пошук і розробка ефективної інноваційної інфраструктури – основне завдання в підвищенні значимості становлення національної інноваційної системи. Подібні зміни економічних відносин супроводжуються структурними перетвореннями, які необхідні при націленості на інноваційний розвиток і формування соціально-орієнтованого суспільства.

Інноваційна конкурентоспроможність обумовлена сукупністю зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких першочерговими є моделі організації інноваційної діяльності господарюючого суб'єкта. До внутрішніх факторів належать: рівень освіти працівників підприємства, стан науки і досліджень на підприємстві, стимулювання інноваційної діяльності, наявність капіталу та можливості його одержання для досліджень і розробок, інших умов, необхідних для успішного здійснення інноваційної діяльності [2].

Треба відмітити, що крім внутрішніх факторів важливу роль в інноваційній конкурентоспроможності держави відіграє і зовнішня ситуація. Сюди, насамперед, належить можливість доступу до зовнішніх джерел інновацій, ряд ринкових і неринкових умов, тобто, затребуваність продукції внутрішнім ринком; оподаткування; діяльність інноваційної інфраструктури поза підприємством; затребуваність продукції закордонним ринком; наявність державного замовлення; фінансування, кредити, страхування ризиків; стандартизація та сертифікація; захист інтелектуальної власності, ринок патентів і патентних послуг; поставки матеріалів і комплектуючих; відносини з ТНК та органами місцевої влади [3].

До зовнішніх умов інноваційного середовища належить формування інфраструктури інноваційної діяльності. Така інфраструктура передбачає наявність таких елементів, як: системи вирішення питань про захист інтелектуальної власності; патентування; системи експертизи проєктів; системи сертифікації продукції; інформаційного забезпечення інноваційних розробок; презентацій; маркетингу; пошуку інвестора; випуску пробної партії; організації виробництва; реалізації продукції тощо.

Отже, загальне розуміння інноваційної конкурентоспроможності та технологічності держави зводиться до створення конкурентних переваг за рахунок впровадження інновацій [4].

Список використаних джерел

1. Артеменко Л.П. Формування конкурентоспроможності інноваційно-активних підприємств/ Економіка і організація управління. – 2014. – 1(17); 2(18). Електронний

ресурс: <https://docplayer.net/amp/90891734-Formuvannya-konkurentospromozhnosti-innovaciyno-aktivnih-pidpriemstv.html>

2. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса / В.М. Горбатов. – *Competitiveness and cycles of development of integrated structures of business / V.M. Gorbatov / Институт проблем развития общества*. – Х.: Издательский Дом «ИНЖЭК», 2006. – 591 с.

3. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки: Навч. посібник / За заг. ред. В. Є. Новицького. – К.: КНТ, 2008. – 360 с.

4. Мешко Н.П. Інноваційний розвиток країн світової економіки в умовах глобалізації: монографія / Н.П. Мешко; Дніпропетровський національний ун-т ім. Олеся Гончара. – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 344 с.

5. Михайловська О.В. Вплив глобалізації інформаційного простору на розвиток міжнародних інноваційно-інвестиційних процесів: монографія / О. В. Михайловська. – К.: Дакор, 2009. – 424 с.

6. Моделирование инновационных процессов и экономической динамики // Проблемы информационной экономики: Сб. науч. трудов; Под ред. Р.М. Нижегородцева. – М.: ЛЕНАНД, 2006. – Вып. VI. – 392 с.

7. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью: Учебник / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Экономика, 2005. – 505 с.

Кирлик Наталія Юріївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ

У 2017 року Україна почала співпрацю з Європейським союзом у рамках реалізації проекту «Транс'європейські транспортні мережі» (TEN-T). TEN-T – це інфраструктурний проект, робота над яким розпочалася у 1990 році. Метою його запуску було вдосконалення шляхопроводів, залізниць, водних шляхів, а також комплексне координування всієї логістичної системи. Робота над проектом TEN-T розпочалася в 1990 році та триває і понині. Координує його реалізацією Виконавче агентство транс'європейської транспортної мережі при Єврокомісії, котре було спеціально створене в 2006 році. Щодо України, то для її входження до загальноєвропейської логістичної мережі необхідно було впровадити етапи розширення політики ЄС з орієнтацією на держави, які не є членами співтовариства. Цьому передували наступні кроки:

- у 2013 році затверджено Декларацію «Майбутнє співробітництво у сфері транспорту в рамках «Східного партнерства», де було схвалено карти транспортної регіональної мережі «Східного партнерства»;
- у 2016 році ухвалено рішення про поширення TEN-T на сусідні з

ЄС держави;

– у 2017 року було підписано документ «Взаєморозуміння високого рівня про поширення індикативних карт Європейської транспортної мережі TEN-T на Україну» [1].

Такі послідовні кроки розкрили можливості розвитку логістичної системи України та надасть можливість поступово вирівняти ситуацію щодо якості логістичної інфраструктури та приведення її до європейських стандартів.

Ключові напрями співпраці України та ЄС у сфері логістики нами вбачаються такі:

1. Приведення до європейського законодавства та розробка нових нормативно-правових документів, стандартів надання логістичних послуг та розбудови інфраструктури;

2. Мобілізація фінансових ресурсів у розробку та реалізацію проектів розвитку логістичної інфраструктури;

3. Модернізація матеріально-технічних засобів у розробку та реалізацію проектів розвитку логістичної інфраструктури;

4. Накопичення та обмін досвідом, знаннями, технологіями щодо розвитку логістичної інфраструктури;

5. Формування спільних інформаційно-аналітичних платформ, де акумулюватиметься інформація;

6. Спільні наукові дослідження;

7. Розробка нових технологій, надання послуг та функціонування об'єктів логістичної інфраструктури.

Усі вищенаведені напрямки базуються на спільних підходах до регулювання та ініціювання логістичної політики. Визначені підходи є взаємозалежними та базуються на спільних стратегічних пріоритетах розвитку, як логістичної системи так і суміжних сфер.

З 2014 року Україна, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, взяла на себе зобов'язання узгодження політики у більшості сфер, в тому числі у логістиці.

Роль логістичної системи в реалізації пріоритетів співпраці України з ЄС згідно Угоди про асоціацію полягає в:

1. Розвитку логістичної системи, що відповідає сучасним вимогам суспільного обслуговування, економіки та екології;

2. Реалізації стратегій, спрямованих на суспільну безпеку, якість послуг, розвиток інфраструктури та покращення умов зайнятості;

3. Реалізації інфраструктурних проектів;

4. Підписанні та виконанні міжнародних нормативів, активізації співпраці тощо;

5. Використання транзитного потенціалу;

6. Науково-технічні та дослідно-конструкторські проекти на засадах

співпраці.

Саме з метою комплексного розв'язання вказаних проблем у логістиці, зокрема в контексті впровадження євроінтеграційного курсу та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, у 2018 році в Україні було затверджено Національну транспортну стратегію на період до 2030 року [2].

Список використаних джерел

1. Україна приєдналася до європейської транспортної мережі TEN-T (24.11.2017): Європейська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/11/24/7074176/>

2. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 року № 430-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80>

3. Овчар П.А. Економіко-організаційні аспекти перевезення пасажирів автомобільним транспортом в Україні / П.А. Овчар // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – № 7-8. – С. 51-61.

4. Штулер І.Ю. Адаптація глобальних методик з підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету, Економічні науки, серія «Облік і фінанси». – 2011. - Вип. 8 (29). Част. 2 с. 38-46

Марченко Дмитро Олексійович
Виконавчий директор
Українська асоціація Римського Клубу
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Державні закупівлі в розвинених країнах є невід'ємною складовою регулювання економіки і одним із засобів реалізації стратегічних планів та програм розвитку економіки, науки і техніки, створення суспільних благ та розв'язання соціальних проблем населення. Виконуючи роль найбільшого замовника, вона активно залучає бізнес усіх форм власності як підрядника для реалізації своїх економічних і соціальних цілей, вступаючи з останнім у договірні відносини. Така взаємодія охоплює широкий спектр контрактів – від простих (на постачання певних товарів) до складних (на виконання великих, комплексних проектів). Розмір державного ринку (обсяг усіх товарів, робіт і послуг, що замовляються і закупляються державою) в більшості розвинених країн перебуває в межах 20-30% ВВП. Наприклад, у США він дорівнює третині ВВП, а витрати федерального уряду на закупівлю продукції сягають близько 40% видатків федерального бюджету.

Державні закупівлі в Україні, на відміну від економічно розвинених країн, майже не використовуються як інструмент економічного розвитку

(активізації інвестиційної діяльності, системної підтримки вітчизняного виробництва, селективного імпортозаміщення, технологічної модернізації, регіонального розвитку тощо). Більше того, навіть навпаки, деякі приклади проведених в Україні державних закупівель свідчать про надання штучної переваги імпортним товарам та дискримінацію вітчизняних виробників.

Наприклад, КП «Київпастрас» в системі електронних закупівель «Prozorro» оголошено тендер на закупівлю 40 трамвайних вагонів [1]. Переможцем тендеру, який відбувся 18 липня 2017 року, визнано іноземну компанію виробника трамваїв «Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz SA (Польща)». Вказана компанія перемогла вітчизняного виробника «Електронтранс» у поставці трамваїв на суму 1,8 млрд. грн., запропонувавши суму контракту на 1 000 грн дешевше українського виробника.

При цьому зазначений тендер мав всі ознаки проведення під конкретного переможця, зокрема:

- заявлений термін постачання (до 29 грудня 2017 року) складної технологічної продукції (трамваїв) коротший від реального виробничого циклу і під цей строк підпадає лише постачальник, який мав вже готові трамвайні вагони;

- умови оплати з відстрочкою платежу на 30 днів, що грають на руку постачальнику, який заздалегідь був готовий до тендеру;

- умови поставки (DAP згідно з INCOTERMS-2010) одразу надають перевагу імпортній продукції, адже за розмитнення трамваїв (5%) заплатити покупець.

Таким чином, ряд українських виробників трамвайних вагонів був дискримінованим подібними умовами закупівель.

Водночас, згідно досвіду та рекомендацій іноземних країн, у тому числі ЄС, для формування ефективної політики в сфері публічних закупівель та забезпечення об'єктивної оцінки тендерних пропозиції окрім ціни мають враховуватись такі фактори, як залучення іноземних інвестицій та інновацій, а також заохочення участі місцевих трудових та матеріально-технічних ресурсів для виготовлення товарів, виконання робіт й надання послуг на державне замовлення.

Так, згідно аналітичних звітів ОЕСР, протягом останніх 30 років різними країнами світу через оптимізацію системи публічних закупівель, зокрема щодо залучення місцевих трудових та матеріально-технічних ресурсів, а також стимулювання участі в цих процедурах малих та середніх підприємств, ефективно вирішувались питання щодо створення нових робочих місць, промислового розвитку, залучення інвестицій та нових технологій, диверсифікації індустріальної моделі країни тощо.

Цікавим є досвід окремих країн світу, які свого часу на державному рівні встановлювали практику обов'язкового залучення місцевих компонентів, у тому числі малих та середніх підприємств, до реалізації

галузевих та регіональних програм розвитку.

Наприклад система державних закупівель США регулюється правилами, викладеними в Законі про федеральні закупівлі (FAR) [2]. Уряд США активно підтримує малий бізнес, заснований громадянами США, через програми державних закупівель для малого бізнесу (Частина 19 FAR): Програма 8(a), Програма для раніше невикористовуваних бізнес-зон (HUBZone Program), Програма для малого бізнесу, який належить ветеранам збройних сил США, Програма для малого бізнесу, який належить жінкам.

Крім того, у системі державних закупівель США існує ряд обмежень, зокрема деякі закупівлі Департаменту оборони недоступні для іноземних компаній (Додаток I, FAR). У закупівлях будівельної сталі, автотранспорту та вугілля деяких штатів не може брати участь іноземний бізнес. Усі транспортні послуги, послуги з підтримки військових сил, розташованих за кордоном, наукових досліджень і розробок недоступні для учасників з країн GPA (Додаток II, FAR). Дозволені лише ті будівельні роботи, які перелічені в Частині 51 Попереднього класифікатора основних продуктів (окрім розробки підводних ґрунтів) (Додаток VI FAR).

В Австралії існує 11 нецінових критеріїв оцінки тендерних пропозицій відповідно до Національних критеріїв попередньої кваліфікації, які були затверджені Австралійською радою міністрів з питань закупівель та будівництва. Важливо зазначити, що використання цих критеріїв переважною мірою спрямовано на підтримку та розвиток інноваційної складової, а також посилення кооперації та партнерства між виробниками [3].

Державні закупівлі Швеції регулюються Законом про державні закупівлі, який базується на Директиві 2004/18/ЄС, також відомій як Директива про державні закупівлі ЄС, та основних принципах законодавства Євросоюзу і передбачає під час здійснення оцінки тендерних пропозицій використання великої різноманітності методів множинних критеріїв (Multi-criteria contractor selection), що стимулює інноваційну діяльність та технологічну конкуренцію. Державні установи використовують стандартизовану систему (AF AMA) для проведення тендерних документів, яка полегшує процес перегляду та кодифікації [4].

Система державних закупівель Франції регулюється Положенням про державні закупівлі (Code des marchés publics), заснованому на положеннях Директиви ЄС 2004/18 /ЄС, та використовує не ціновий підхід (non-price criteria) для визначення оптимальної тендерної пропозиції. Серед основних критеріїв: технічна цінність – 50%, ціна – 40%, інноваційна складова – 10%. Водночас Стаття 87 містить та окреслює механізм стимулювання малих та середніх підприємств до участі в державних закупівлях [5].

В рамках Директиви ЄС «Про публічні закупівлі» (2014/24/ЄС) приділяється велика увага участі МСП у публічних закупівлях. Однією з причин оновлення закупівельних правил ЄС були саме наміри забезпечити

можливість для участі МСП. Непрямі засоби підвищення шансів МСП на перемогу в публічних тендерах згідно з правилами нової Директиви призвели до того, що включення до оцінки конкурсних пропозицій критерію найбільш економічно вигідної пропозиції в більшості випадків не призводить до вибору найнижчої ціни.

До того ж, більшість країн ЄС віддає перевагу тендерним пропозиціям, що передбачають участь малих та середніх підприємств, зокрема тих, що є місцевими постачальниками робіт, товарів та послуг, зокрема мають безпосередню територіальну та фізичну наближеність до місця реалізації предмету публічної закупівлі.

Разом з цим слід відзначити рекомендації звіту «Про сприяння полегшенню доступу малих та середніх підприємств до процедур публічних закупівель», підготовленого в рамках проекту технічної допомоги «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС», серед яких відзначається актуальність та необхідність вдосконалення практики використання багатофакторної оцінки тендерних пропозицій, зокрема забезпечення участі в державних закупівлях малих та середніх підприємств.

Враховуючи проаналізований закордонний досвід, варто зазначити, що діюча система публічних закупівель України переважною мірою побудована на використанні цінкових показників в рамках організації публічних закупівель та оцінці тендерних пропозицій. Водночас, не враховується низка об'єктивних факторів, зокрема таких як якість, наявність інноваційної складової, забезпечення участі місцевих трудових та матеріально-технічних ресурсів тощо, що мають вагомe значення в умовах загострення дефіциту платіжного балансу, де-факто надзвичайного стану в соціально-економічній та військово-політичній сферах.

Тому вкрай важливим залишається питання розробки, прийняття та реалізації необхідних нормативно-правових актів, спрямованих на створення сприятливих передумов для ефективного використання механізму публічних закупівель як засобу стимулювання розвитку вітчизняної промисловості та підприємництва.

Список використаних джерел

1. Тендер на закупівлю рейкового рухомого складу / Система електронних закупівель «Prozorro» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2017-05-31-000423-a>.
2. Закон США про федеральні закупівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gsa.gov/policy-regulations/regulations/federal-acquisition-regulation-far>.
3. Національні критерії попередньої кваліфікації / Австралійська рада з питань закупівель та будівництва / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.apcc.gov.au/docs/prequalification_criteria.pdf

4. Державні закупівлі – як працюють у Швеції / Урядовий офіс Швеції / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.government.se/government-policy/central-government-administration/public-procurement---how-it-works-in-sweden/>

5. Директива ЄС 2004/18 /ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004L0018&from=en>

Пилявський Юлій Миколайович
аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ПРИНЦИПИ ЛІБЕРТАРІАНСТВА

У світі йдуть процеси, що впорядковують соціальне життя демократичних держав: уряд посилюється, свобода обмежується новими законами, йде перерозподіл ресурсів на користь знедолених, розширюється соціальна держава.

Лібертаріанство представляє собою набір політичних поглядів та філософських течій. В енциклопедії «Britannica» – лібертаріанство називають «політичною філософією, яка приймає індивідуальну свободу як основну політичну цінність» [1]. Також лібертаріанство трактують як суспільно-політичну філософію, в основі якої лежить заборона на будь-який прояв насильства.

Поняття «лібертаріанець» вперше з'явилося у 1789 році в есе англійського історика, політичного письменника та філософа Вільяма Белшама) «Про свободу і необхідність» [2].

Соціально-економічна філософія, яка називається «лібертаріанство», стверджує, що всі блага або зло, які отримує індивід, він отримує в результаті обміну або відплати, а тому навіть сама постановка питання про справедливий розподіл є помилковою. Морально виправданим може бути тільки існування мінімальної держави, обмеженої завданнями захисту індивідів від обману і насильства. Будь-яка інша держава, з більш значними повноваженнями і особливо держава добробуту, яка передбачає перерозподіл, неминуче схиляється до порушення прав людини. [3].

Лозунгом лібертаріанства стала не свобода, а добробут і рівність [4, с.29]. Для того, щоб виявити специфіку лібертаріанства як напряму суспільно-економічної думки необхідно простежити еволюцію розвитку та спадкоємність основних ідей лібертаріанства та надати їм оцінку. Для кращого з'ясування специфіки економічних ідей лібертаріанців, розглянемо принципи лібертаріанської теорії.

Принцип 1 – приватна власність. Лібертаріанці вважають, що люди мають право на свободу від зазіхань на свою власність, а закони повинні

лише забезпечувати таку свободу, а також виконання вільно укладених договорів.

Принцип 2 – добровільність. З точки зору лібертаріанства, всі відносини між людьми повинні бути добровільні.

Принцип 3 – справедливість. Лібертаріанство пропонує суспільство свободи в рамках закону, отже, повинні бути певні норми поведінки як для держави, так і для громадян.

Принцип 4 – вільний ринок. Лібертаріанці впевнені, що вільний ринок і є втілення справедливості.

Принцип 5 – радикальне обмеження державних функцій у всіх сферах суспільного та економічного життя. Лібертаріанці згодні мати державу, наділену тільки самими мінімальними повноваженнями.

Принцип 6 – відношення до державних податків. Згідно логіки лібертаріанців, оподаткування аморально, є різновидом рабства, й по суті нічим не відрізняється від грабежу, тому його слід скасувати.

Принцип 7 – свобода. У лібертаріанців свобода розглядається як стан, коли кожен має право робити все, що йому заманеться, якщо тільки це щось не вступає в протиріччя зі свободою інших.

Принцип 8 – неприпустимість соціального забезпечення. Лібертаріанці вважають аморальним жити за рахунок інших.

Ми розглянули основні принципи теорії економічної свободи, котрі сформульовані світовою наукою та практикою. Однак, варто зауважити, що пропагуючи ряд принципів лібертаріанство визнає багато виключень з них.

Список використаних джерел

1. *Libertarianism.* Енциклопедія: веб-сайт. URL: <https://www.britannica.com/topic/libertarianism-politics> (дата звернення: 16.03.2019)
2. *Либертарианство.* Википедія: свободная энциклопедия: веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Либертарианство> (дата звернення: 16.03.2019)
3. *Пулявський Ю.М. Історія становлення та періодизація розвитку лібертаріанства/ Причорноморські економічні студії.* – 2019. – Випуск 40. – С. 6-11.
4. *Фридман Милтон. Капіталізм и свобода. Пер. с англ.* – М. Новое издательство, 2006. – 240 с.
5. *Штулер І.Ю. Теоретичні засади концепції гомеостазису економічної системи // Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці та освіті: [матеріали XIV Міжнародного наукового семінару, Київ – оз. Світязь, 29 червня – 3 липня 2015 року] / за наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка ; Національна академія управління; Міжнародна академія інформатики. – К. : СІК ГРУП УКРАЇНА, 2015. – С. 218-223*

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Безсмертна Жанна Миколаївна
магістр, спеціальність 081 «Право»¹
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ДИВЕРСІЇ

В нинішній непростий період української історії проблеми кримінально-правової протидії диверсії, на жаль, вкрай актуалізувалися. Підвищеної актуальності їм надають непоодинокі випадки вчинення у різних регіонах держави вибухів, підпалів та інших діянь, що кваліфікуються або можуть бути кваліфіковані як диверсія. Саме тому питання кваліфікації цього виду злочину та призначення за нього покарання викликають підвищену увагу.

Слід зазначити, що питання кримінальної відповідальності за диверсію досліджували у своїх роботах Г.В. Андрусів, В.Ф. Антипенко, О.Ф. Бантишев, Г.В. Єспур, В.П. Ємельянов, С.В. Коваленко, Б. Романюк, О.А. Чуваков та інші вчені. Разом з тим, більшість відповідних наукових досліджень було проведено ще тоді, коли проблематика відповідальності за диверсію була значною мірою «умоглядною», а самі такі злочини не були поширеними й не викликали значного суспільного резонансу.

Зараз же, коли вчинення актів диверсії стало достатньо високо ймовірним, коли в результаті таких актів гине або може загинути значна кількість людей, питання караності окремих видів диверсії потребують свого самостійного вивчення. На це й спрямована дана стаття.

Відомо, що відповідно до ст. 113 КК України диверсією визнається вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій. Карасться диверсія позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

На нашу думку, в Україні існує проблема караності диверсії, що спричинила масове знищення людей або заподіяння шкоди їх здоров'ю,

¹ Під керівництвом доктора юридичних наук, професора Гіди Євгена Олександровича

масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери, водних ресурсів, значні матеріальні втрати тощо. Тобто, відповідальність за такі дії, які спричинили тяжкі наслідки, передбачені іншими статтями, або частинами статті КК України. Так, наприклад, якщо в результаті диверсії загинуло декілька десятків людей, то таке діяння за наявності інших необхідних ознак також підпадає під ознаки злочину, передбаченого статтею 113 КК України, адже «масове знищення людей», про яке йдеться в ній, – це позбавлення життя багатьох людей. Конкретна кількість людей, знищення яких можна визнати масовим, визначається з урахуванням обставин справи. Це може бути як декілька людей, що знаходяться просто на вулиці, так і декілька десятків людей к певному приміщенні, а так само й декілька тисяч осіб, що скупчені в одному місці (наприклад, під час демонстрації).

Разом з тим, умисне одночасне заподіяння смерті декільком особам підпадає під ознаки злочину, передбаченого п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України. При цьому покарання, що передбачене за цей злочин – позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі, є більш суворим, ніж те, яке встановлене за диверсію. У зв'язку із цим постає питання, про співмірність покарань, що передбачені в санкціях за диверсію й убивство декількох осіб.

Масове знищення людей або заподіяння шкоди їх здоров'ю при вчиненні диверсії у своїй основі спрямоване на заподіяння смерті або шкоди здоров'ю значної кількості громадян, і винний вдається до загально небезпечних способів (вибухів, підпалів, затоплення, організації завалів, аварій транспортних засобів та ін.) [1, с. 30]. О.Ф. Бантишев та В.С. Картавцев вважають, що саме тому слід кваліфікувати подібне діяння за сукупністю злочинів. Якщо при цих діях заподіюється смерть або тілесні ушкодження, якщо руйнуються або пошкоджуються об'єкти, що мають важливе народногосподарське або оборонне значення, відповідальність настає за сукупністю вчиненого – як диверсія і, відповідно, як злочин проти особи чи власності [2, с. 267].

Але така кваліфікація, на нашу думку, буде свідчити про порушення одного з основоположних принципів кримінального права – принципу законності. Відповідно до ст. 61 Конституції України ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Теж саме положення закріплено й у ч. 3 ст. 2 КК України. Ця вимога означає, що за один і той же злочин особа не може бути двічі покарана: ні послідовно у часі, ні одночасно. При чому останню ситуацію слід відрізнити від ідеальної сукупності злочинів, при якій подвійна кваліфікація одного й того ж діяння обумовлюється тим, що окремі ознаки складу злочину не охоплюються однією статтею КК України.

При вчиненні ж акту диверсії, що спричинив загибель декількох людей,

таке діяння повністю підпадає під усічений склад злочину, передбачений ст. 113 КК України. Тому кваліфікація його ще й за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України є штучно створеною «ідеальною сукупністю злочинів», спрямованою на виправлення пеналізаційної помилки законодавця. Інакше кажучи, додаткова кваліфікація за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України необхідна лише для того, щоб умисне вбивство декількох осіб в результаті акта диверсії не каралося м'якше, аніж інші випадки умисного вбивства декількох осіб. Якби санкція ст. 113 КК України не біла м'якшою, аніж санкція ч. 2 ст. 115 КК України, така додаткова кваліфікація не була б потрібна і ніякої «ідеальної сукупності злочинів» у даному випадку б не було.

З іншого боку, виникає питання про дотримання таких основоположних принципів як справедливість, та співмірність призначеного покарання. Адже наслідки, які спричиняються диверсією часто є більш тяжкими, ніж спричинені злочинам, за які передбачено покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Ще римські юристи говорили: *ius est ars boni et aequi* (право – мистецтво добра і справедливості). Справедливість як фундаментальний принцип права міцно втілилась у правотворчість та правозастосування. Ще одним стовпом права в цілому та кримінального права у тому числі є принцип законності, який в найбільш загальному вигляді розуміється як принцип точного виконання усіма органами держави, посадовими особами і громадянами вимог закону. Як правило, ці принципи не тільки не вступають у протиріччя, а й навпаки доповнюють один одного.

На жаль, відомі випадки колізій між ними [3, с. 10]. І проблема кримінальної відповідальності за диверсію – яскравий приклад.

Проте вирішення цієї дилемі, вибір між принципами справедливості і «законності», у цьому випадку не завдання правосуддя, а завдання законодавця.

І пов'язане це, перш за все, с проблемою неспіврозмірних покарань. Це в свою чергу є елементом ще більшої проблеми: відсутності єдиної теорії пеналізації злочинів. Чинний КК України містить не один десяток таких прикладів недоліків у караності злочинів як при відповідальності за диверсію. До таких недоліків належать, зокрема випадки надмірної суворості або надмірної м'якості санкцій; неспіврозмірності санкцій за злочини приблизно рівного ступеня суспільної небезпечності; неспіврозмірності санкцій основних і кваліфікованих складів злочинів; поєднання в одній санкції несумісних видів чи розмірів покарання тощо [4, с. 39].

Ми не ставили собі за мету цієї статті вирішити це питання, метою статті є окреслення шляхів виходу із проблеми наявності неспіврозмірного покарання суспільної небезпечності диверсії при масовому знищенню людей тощо. На нашу думку, для того, щоб однозначно вирішити це точкове питання стосовно диверсії та забезпечити законне, справедливе та обґрунтоване судове рішення необхідно внести зміни до ст. 113 КК України.

Слід запровадити інститут кваліфікованої диверсії. Доцільно було б при призначенні покарання враховувати не лише суспільно небезпечні наслідки, а й мотив, мету, спосіб, приналежність суб'єкта до громадянства тої чи іншої держави тощо.

Вдалим, на нашу думку, є вирішення цієї проблеми в КК Російської Федерації. Так ч. 2 та 3 ст. 281 зазначеного закону передбачає ряд обтяжуючих обставин, таких як вчинення диверсії організованою групою та вчинення диверсії, що спричинило значні матеріальні втрати або інші тяжкі наслідки або умисну смерть особи.

Однак, ми вважаємо, що і цього недостатньо для повного забезпечення реалізації принципу законності і справедливості при призначенні покарання за диверсію. Зазначений перелік кваліфікуючих обставин слід розширити. До них слід віднести:

- 1) заподіяння смерті чи інших тяжких наслідків двом або більше особам;
- 2) поєднане з посяганням на життя державного чи громадського діяча;
- 3) масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери, водних ресурсів;
- 4) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості;
- 5) вчинене представником влади;
- 6) вчинене за попередньою змовою групою осіб;
- 7) вчинене особою, яка раніше вчиняла злочини, передбачені ст.ст. 109-114 КК України.

За вчинення диверсії, що обтяжена зазначеними ознаками, пропонуємо передбачити покарання у виді позбавлення волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі. Також у санкції за доцільним вбачається передбачення конфіскації майна як альтернативного додаткового покарання для тих випадків, коли диверсія може бути вчинена з корисливого мотиву.

Отже, запровадження інституту кваліфікованої диверсії, на нашу думку, є доцільним і обґрунтованим, адже дозволить нам «урівноважити» вплив принципів законності та справедливості при застосуванні покарання та забезпечити виконання всіх завдань інституту покарання.

Список використаних джерел

1. *Кримінальне право України: Особлива частина / підручник Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.*
2. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренко, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.*
3. *Салихов Д.Р. Соотношение принципов законности и справедливости в уголовном праве // Четверті харківські кримінально-правові читання : тези доп. та наук. повідомл. учасників міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів (м. Харків, 16-17 трав.*

2014 р.) / ред.кол.: В.Я. Тацій (голов. ред.) та ін. – Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого: Право, 2014. –С. 10-12.

4. Пономаренко Ю.А. Щодо структури вчення про пеналізацію злочинів // *Правові засади підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в Україні: матер. наук. конф., 15 трав. 2008 р. / голов. ред.: В. І. Борисов. – Х.: Право, 2008. – С. 39-40.*

Чернюк Алла Юріївна
суддя

*Вінницького окружного адміністративного суду
м. Вінниця, Україна*

СУБ'ЄКТИ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Будь-які порушення норм чинного законодавства потребують відповідної реакції з боку держави. Завжди будуть мати місце обставини за яких відбуватиметься порушення загальноприйнятих норм і це є цілком прийнятним для нашого розуміння та сприйняття. Держава не може задовольнити вимоги та потреби усіх без винятку, окрім того, важливого значення набуває суб'єктивна сторона протиправного діяння, яку держава не в змозі контролювати та передбачити негативні наслідки, що породжуються її рушійною силою.

Юридична відповідальність є інститутом, який виникає на основі права й одночасно з правом, оскільки поява правових норм одразу обумовила виникнення механізму, який би по-перше, забезпечував їх реалізацію, по-друге, передбачав застосування певних заходів впливу до осіб, які їх порушували. Тому юридична відповідальність являє собою процес встановлення та застосування санкцій правової норми, які передбачають негативні наслідки для особи, що порушила встановлені норми.

Відповідно суб'єктами правопорушень у сфері архітектурно-будівельної діяльності є:

- суб'єкти містобудування, які здійснюють проектування об'єктів, експертизу проектів будівництва;
- архітектори, інші особи, які беруть участь у підготовці і розробленні містобудівної документації;
- суб'єкти містобудування, які є замовниками будівництва об'єктів (у разі провадження містобудівної діяльності), або ті, що виконують функції замовника і підрядника одночасно;
- суб'єкти містобудування, які виконують будівельні роботи;
- суб'єкти містобудування, які здійснюють господарську діяльність з будівництва об'єктів IV і V категорій складності за переліком видів робіт, які визначаються Кабінетом Міністрів України, що підлягає ліцензуванню, чи доручають виконання окремих видів робіт відповідальним виконавцям, які

згідно із законодавством повинні мати кваліфікаційний сертифікат;

– суб'єкти містобудування, які виготовляють будівельні матеріали, вироби та конструкції;

– суб'єкти містобудування, що залучаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю, до проведення перевірок;

– підприємства, що надають технічні умови щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва.

Отже, поділ суб'єктів може бути проведений на фізичних та юридичних осіб. Враховуючи особливість будівельних відносин, зазначимо, що безпосередньо фізичні особи можуть виступати суб'єктами правопорушень в даній сфері переважно при порушенні норм законодавства під час дачного чи котеджного будівництва, а також під час перепланування квартир. Такі будівельні роботи ведуться здебільшого господарським способом самим же правопорушником. Порівняно з порушеннями, вчиненими юридичними особами, шкода від правопорушень фізичних осіб є меншою. Тому законодавець встановлює різний розмір адміністративно-правової відповідальності за правопорушення в будівництві для юридичних та фізичних осіб.

Таким чином, якщо ми маємо порушення норм чинного законодавства, порушення прав, свобод та законних інтересів осіб, виявляємо явні ознаки зневаги до загальнолюдських цінностей, ми повинні паралельно бачити реакцію держави на ці руйнівні для неї прояви. Така потреба обумовлена тим, що:

- по-перше, має підтримуватися правопорядок в державі;
- по-друге, має бути відновлено стан речей, який існував до моменту вчинення протиправного діяння;
- по-третє, має бути забезпечена профілактична спрямованість державної політики на те, щоб попередити протиправну поведінку в майбутньому;
- по-четверте, забезпечити покарання особи та її виховання в дусі дотримання законності.

Всі ці фактори покладені в основу юридичної відповідальності. Таким чином, цілями юридичної відповідальності є: охорона суспільного правопорядку; підвищення рівня правосвідомості та правової культури населення, нівелювання будь-яких проявів правового нігілізму; забезпечення правопорядку та виховання поваги до норм права.

Список використаних джерел

1. Про відповідальність за порушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 46.
2. Кривошеїн П.П. Адміністративно-правове регулювання будівництва в Україні: автореф. дис ... канд. юрид. наук: [спец.] 12.00.07 «Адміністративне право і процес»;

фінансове право; інформаційне право» / П.П. Кривошеїн; НДІ публічного права. – Київ, 2017. – 218 с.

3. Семенко Б.М. Зміст та підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі будівництва / Б.М. Семенко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 564-568.

4. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підруч. – К., 2003.

5. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008.

6. Фурман В. Особливості формування страхових ринків країн з перехідною економікою / В. Фурман // Економіст. – 2008. – № 8.

7. Практика определения расходов на страхование объектов капитального строительства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rustradeusa.org/usa/1328/1330/>

Чернюк Ігор Володимирович
суддя Вінницького міського суду
м. Вінниця, Україна

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОРУШЕННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У складі злочину предмет має самостійне значення, виступаючи однією з найважливіших ознак предметних складів злочинів. Однак способи опису ознак предмета в законі є різні і багато в чому залежить від характеру злочину, а також від індивідуальних властивостей його предмета [1, с. 94].

Враховуючи те, що предмет злочину за порушення правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, є обов'язковим для розглядуваного складу злочину, саме його ознаки є вирішальними для з'ясування інших ознак цього злочину.

Наприклад, В.О. Навроцький вважає предметом розглядуваного злочину промислову продукцію, будівлі та споруди. Будівлі та споруди – це будь-які штучні, створені людьми будівельні об'єкти (житлові будинки, склади, цеха, мости, тунелі тощо) [2, с. 841]. Інші правники вважають, що будівлі – це об'єкти будівництва, призначені для постійного проживання або тимчасового перебування людей із захистом їх від впливу несприятливих атмосферних умов (житлові будинки, школи, театри тощо). У той же час споруди – це об'єкти будівництва, що не мають ознак будівель (вежі, мости, тунелі, естакади) [3, с. 646-647]. У деяких науково-практичних коментарях до КК України та підручниках з кримінального права не тільки не розкривається зміст зазначеного предмета, а взагалі не виділяються як окрема ознака промислова продукція, будівлі та споруди [4, с. 571-572; 5, с. 331-332].

Законом України «Про архітектурну діяльність» від 20.05.1999 визначено правовий статус об'єктів архітектурного процесу в Україні.

Об'єкти архітектурної діяльності (об'єкти архітектури) – це будинки і споруди житлового, цивільного, комунального, промислового та іншого призначення, їх комплекси, об'єкти благоустрою, садово-паркової та ландшафтної архітектури, монументального і монументально-декоративного мистецтва, території (частини територій) адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів [6].

Відповідно до Державного класифікатора будівель та споруд ДК 018-2000, затвердженого і введеного в дію наказом Державного комітету України із стандартизації, метрології та сертифікації від 17 серпня 2000 р. № 507, під спорудами розуміють будівельні системи, пов'язані з землею, які створені з будівельних матеріалів, напівфабрикатів, устаткування та обладнання в результаті виконання різних будівельно-монтажних робіт.

Крім наукового розмежування понять «будівлі» та «споруди» розрізняють вказані поняття й у будівельній практиці. Спорудою прийнято називати все, штучно зведене людиною для задоволення матеріальних і духовних потреб суспільства; будівлею – наземну споруду, що має внутрішній простір, призначена і пристосована для того чи іншого виду людської діяльності (житлові будинки, заводські корпуси, вокзали та ін.) [7, с. 11-12].

Таким чином, будівлі та споруди в широкому розумінні цього терміна – це будівельні системи, призначені для забезпечення різних потреб життєдіяльності. Таким чином, об'єктивні ознаки кримінально-правового порушення будівельного законодавства вбачаються в трьох основних складових небезпечного посягання у сфері наступних об'єктивних виявів:

1. Порушення норм будівництва
2. Шахрайства із фінансами і майном
3. Порушення безпеки виробництва

Об'єктивна сторона кримінально-правового порушення будівельного законодавства характеризується такими обов'язковими ознаками зовнішньої сторони, як: дії – проведення будівельних робіт із порушеннями; невиконання фінансових зобов'язань перед замовниками і кредиторами, або фінансовими установами-посередниками; проведення будівельних робіт без забезпечення належних умов безпеки працівників, сторонніх осіб, навколишнього середовища. Як спосіб виявлення, тут слід відзначити використання неякісних будівельних матеріалів, здійснення неналежних за якістю робіт, забудова на земельних ділянках без належних дозволів, укладення завідомо фіктивних договорів, ігнорування умов безпеки виробництва.

Однак, як справедливо констатує А.П. Запотоцький, способи вчинення злочинів, механізми реалізації злочинних тіньових схем із відмивання, привласнення коштів, «правила та порядок» отримання неправомірної вигоди (наприклад за надання дозвільної та проектної документації) – усі ці та

багато інших факторів стрімко змінюються, удосконалюючись паралельно з розвитком будівельної галузі загалом. Злочини у сфері будівництва також не становлять винятку. Тому питання ефективного розслідування останніх потребує більш глибокого та детального вивчення, урахування всіх особливостей сучасного законодавства, ринкових відносин та економічної політики держави [8, с. 33].

Також засобами вчинення злочину тут виступають будівельні матеріали і технології, а також документи – договори на проведення будівельних робіт, документи на передачу права власності, документи на введення у експлуатацію об'єктів будівництва.

Список використаних джерел

1. *Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ; Харків, 2002.*
2. *Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – Х., 2011.*
3. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. Яценко М. – Х., 2002.*
4. *Уголовный кодекс Украины: комментарий / под ред. Ю.А. Кармазина, Е.Л. Стрельцова. – Х., 2001.*
5. *Кримінальне право України: Особлива частина: підруч. / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і доп. – К., 2005.*
6. *Про архітектурну діяльність: Закон України // ВВР України. – 1999. – № 31. – Ст. 246.*
7. *Буга П.Г. Громадські промислові й сільськогосподарські будівлі / Буга П. – К., 1985.*
8. *Запотоцький А.П. Криміналістична класифікація злочинів у сфері будівництва / А.П.Запотоцький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2016. – №1. – С. 32-43.*

**ПЛАН
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ
МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ ІНФОРМАТИКИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ
на 2019-2010 навчальний рік**

- 09-20 серпня 2019 року*** **III Міжнародний науковий симпозиум**
«Моделювання перспективного розвитку соціально-
економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах
трансформації інформаційного суспільства»
(м. Афіни-м. Лутракі, Греція)
- 14-15 жовтня 2019 року** **V-а міжнародна наукова Інтернет-конференції**
«Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних
процесів в економіці»
- 14-16 грудня 2019 року*** **III Міжнародна науково-практична конференція
здобувачів вищої освіти та молодих вчених**
«Економіка інформаційного суспільства: сучасні проблеми
та перспективи розвитку» у м. Прага та м. Дрезден
- 15-16 лютого 2020 року** **VI-а міжнародна наукова Інтернет-конференції**
«Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних
процесів в економіці»
- 01-14 травня 2020 року*** **IX-ий Міжнародний науковий семінар**
«Формування економіки знань як базису інформаційного
суспільства» (м. Жирона – м. Барселона, Іспанія)
- 01-5 липня 2020 року*** **XIX-ий Міжнародний науковий семінар**
«Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці,
освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи»
(оз. Світязь, Волинська обл., Україна)

**Вказані періоди просимо вважати орієнтовними. Точні дати будуть вказані в інформаційних листах, які будуть розіслані електронною поштою.*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Nowy Sącz, 27-28 червня 2019 року*

Наукове видання

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

Збірник наукових праць
IV-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції
27-28 червня 2019 року

Випуск 4

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ:
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» та «ЮРИДИЧНА НАУКА»

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ

III-тя Міжнародна наукова
Інтернет-конференція
15-17 лютого 2019 року

Київ-Баку

УДК 327
ББК 65.23+330

За загальною редакцією:

Єрмошенко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юріївна – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, проректор з стратегічного розвитку ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Самедова Ельнара – кандидат економічних наук, доцент, Азербайджанський державний економічний університет. м. Баку, Азербайджан.

Рецензенти:

Єрохін Сергій Аркадійович – доктор економічних наук, професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Антонова Олена Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали III-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Баку, 15-17 лютого 2019 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2019. – с.112.

ISBN

У збірнику викладено матеріали III-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (15-17 лютого 2019 року, м. Київ) у яких розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів її реалізації, інформаційних технології та захист інформації, механізмів державного управління, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

УДК 327

© Колектив авторів, 2019

© Національна академія управління, 2019

© Міжнародна академія інформатики, 2019

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні науковці вже втретє Національною академією управління спільно з Міжнародною академією інформатики за підтримки наукових фахових видань «Актуальні проблеми економіки» та «Юридична наука» проводиться міжнародна наукова Інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці».

Суспільно-політичні процеси, що наразі відбуваються в Україні актуалізували й загострили проблему національної безпеки. Революція Гідності залишила глибокий і незабутній слід в історії, економіці, політиці, а також визначила вектор розвитку, що хвилює не лише науковців-теоретиків, а й практиків, політиків, громадських діячів та всіх кому не байдуже майбутнє України. Саме в цей час, 5 років тому, перед українцями постало питання формування, збереження і розвитку національної ідентичності, і питання національної безпеки не було останнім.

У світлі вищенаведеного стає зрозумілим, чому проблеми національної безпеки є одним з найважливіших об'єктів наукових досліджень, постійно привертаючи увагу вчених та викликаючи дискусію та полеміку. В контексті викликів глобалізаційних процесів національна безпека є складною системою, яка є основою формування всіх компонентів та процесів національного господарства. Відповіддю на нові історичні виклики, що постають перед Україною є майбутня архітектура національної безпеки з урахуванням особливої значимості науки, освіти, економіки, культури, політики. Формування науково-обґрунтованого механізму зміцнення національної безпеки забезпечуватиме суверенітет держави, її територіальну цілісність та незалежність, а також сприятиме підвищенню рівня та якості життя населення і гарантуватиме захист прав та свобод громадян.

Пошуку шляхів вирішення існуючих проблем на основі подальших наукових розвідок та ґрунтовних досліджень з урахуванням нових економічних та політичних реалій присвячено III-ю міжнародну наукову Інтернет-конференцію «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці». Дана конференція зорієнтована не лише на порушення актуальних проблем та представлення результатів наукових досліджень, вона також має ще одне важливе завдання – висловлення власної наукової позиції, щодо суспільних процесів, що відбуваються в Україні сьогодні.

В цій збірці втілена мрія, тут панує натхнення та утверджується впевненість, тобто все те, що загартовує наукову особистість, формує світогляд української нації та визначає громадянську позицію.

Організація і проведення таких наукових обговорень на Інтернет

платформі покликані зібрати однодумців і опонентів для спільного висвітлення проблем, а дискусія між ними має сприяти формуванню нових ідей, розробці наукових концепцій і теорій, проектуванню методик та технологій придатних для прогресивного розвитку теорій економічної безпеки та цінним методико-рекомендаційним характером щодо практичного використання запропонованих розробок в практичній діяльності органів державного управління. А вже на їх основі будуть провадитися ґрунтовні дослідження, впроваджуватись нові дисципліни у навчальні плани вищих навчальних закладів, формуватись інформаційно-моніторингові бази та налагоджуватись форми науково-прикладного співробітництва.

Звертаючись до учасників Інтернет-конференції відзначаю, що нами закладений певний оптимізм, що сприятиме не тільки поєднанню результатів наших наукових з питань національної безпеки, а й позитивно впливатиме на реалізацію державного курсу європейської інтеграції України.

Сподіваємося, що результати дискусій сприятимуть обміну досвідом та пошуку нових ініціатив в питаннях вирішення кризових та конфліктних явищ, а також стануть підґрунтям для подальшої співпраці.

Для зручності користування та поширення матеріалів конференції їх можна безкоштовно завантажити на сайті: www.nam.kiev.ua.

Бажаємо всім учасникам Інтернет-конференції плідної роботи та конструктивного діалогу, що сприятиме подальшим науковим пошукам!

Ірина Штулер

доктор економічних наук, професор

ВНЗ «Національна академія управління»

Член-кореспондент «Міжнародної академії інформатики»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Батченко Л.В., Стариченко Т.В.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ..... 9

Васюренко Л.В., Кукса І.М.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВІ
РЕСУРСИ» В КОНТЕКСТІ ДЖЕРЕЛА МАТЕРІАЛЬНОГО
СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ..... 12

Герзанич В.М., Машіка В.М.

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ В 2018 РОЦІ... 15

Сугак Т.М.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-
КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА..... 18

Точиліна І.В.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ І МІКРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ СПІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ..... 22

Штулер І.Ю.

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ..... 26

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова О.М.

ІНСТИТУТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ
ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ..... 29

Ільченко В.А.

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ТА ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ..... 32

Кирлик Н.Ю.

БЕЗПЕКА ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ. 38

Подік І.І.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В
ПОДАТКОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ..... 40

Сержанов В.В.

«ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ» ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ
ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....42

Штулер Г.Г.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ФАКТОР
ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ..... 45

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Гончар Л.О., Беляк А.О.

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ
ГАЛУЗІ УКРАЇНИ..... 49

Даньків Й.Я., Веселовська Я.І.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДІНВЕСТИЦІЙНОЇ
СТАДІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ..... 54

Живко З.Б., Кухарська Л.В., Мартин О.М.

НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ..... 58

Коренюк П.І.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ..... 60

Молнар О.С.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ..... 63

Паризький І.В.

ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИСКОРЕНОГО
ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ... 65

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Білак Ю.Ю., Долик С.М.

ЗАСТОСУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ МАП В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ..... 69

Кляп М.М., Свереняк А.В.

ДО ПИТАННЯ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦИФРОВИХ ПРОДУКТІВ..... 71

Кут В.І., Бланар Р.Я.

МОЖЛИВОСТІ 3D МАХ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ..... 72

Легеза А.В., Пискач В.В.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ДОСТУПОМ В БЕЗПРОВІДНИХ
МЕРЕЖАХ..... 74

Лях І.М., Яворський П.В.

РЕЖИМИ РОБОТИ БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖ НА МАС-ПІДРІВНІ ... 76

Нестеренко О.В., Нетесін І.Є., Поліщук В.Б., Шевченко В.Л., Шевченко А.В.	
ПРОГНОСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАРАЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИМИ ВІРУСАМИ ВЕБ-РЕСУРСІВ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ.....	78
Шпак О.І., Струков Б.М.	
МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРЕГАЦІЇ КАДРІВ В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ.....	82
Malyar M., Polishchuk V.	
MODELING THE PROBLEM OF CHOICE AND ASSESSMENT BANKING INSTITUTIONS.....	84
СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	
Баранівський В.Ф.	
СТАН ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	86
Єрохін С.А.	
ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ: АКЦЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ.....	91
Пилявський Ю.М.	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ІДЕЙ ЛІБЕРТАРІАНСТВА.....	93
СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	
Веселовська Н.О.	
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРАВОСУДДІ, ДРУЖНЬОМУ ДО ДИТИНИ.....	96
Калінюк А.Л.	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї У СУЧАСНОМУ СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	99
Мироненко В.П.	
ОНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	101
Полішко Н.Л.	
ВРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ	

ЖІНОК-ПОЛЩЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ – ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	103
Чернюк А.Ю. КЛАСИФІКАЦІЯ ПІДСТАВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВВЕДЕННЯ У ЕКСПЛУАТАЦІЮ ОБ’ЄКТІВ БУДІВНИЦТВА.....	106
Чернюк І.В. КЛАСИФІКАЦІЯ ГРУП ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ЗАЛЕЖНО ВІД РОДОВОГО ОБ’ЄКТА.....	108

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Батченко Людмила Вікторівна
доктор економічних наук, професор

Стариченко Тетяна Василівна
асистент

*Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Сьогодні ринок готельного господарства України характеризується чутливістю до найменших змін зовнішнього середовища, які змушують підприємства готельного господарства впроваджувати прогресивні методи, системи і підходи до управління конкурентоспроможністю бізнесової діяльності. Тому своєчасне впровадження термінових заходів щодо підтримання рівня попиту на готельні послуги, підвищення завантаженості номерного фонду, достатнього для того, щоб не бути збитковим, та забезпечення конкурентоспроможності є пріоритетними напрямками для керівного складу підприємств готельного бізнесу.

Нагальна потреба вжиття заходів щодо підвищення рівня конкурентоспроможності передбачає впровадження стратегії ведення конкурентної боротьби готельним підприємством, що має на меті не лише обслуговування існуючих сегментів ринку, але і завойовування нових, а також виявлення тенденцій з появи нових потреб на ринку і визначення переваг потенційних споживачів.

Значна увага проблемі конкурентоспроможності підприємства приділяється як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками. Однак, все ж існує проблема недостатньої висвітленості положень з розробки економічних заходів впливу на розвиток готельної сфери, відсутності системних досліджень щодо впровадження ефективного менеджменту ведення конкурентної політики готельних підприємств та неефективності механізму управління в закладах готельного господарства, що спричиняє поглиблення кризових явищ в рамках готельної індустрії країни в цілому та кожного окремого підприємства зокрема.

Комплексний процес управління конкурентоспроможністю є багатофункціональною, багатокомпонентною системою, що являє собою комплекс взаємопов'язаних елементів, які відображають організаційно-економічні й техніко-технологічні заходи, яких потребує підприємство. Саме реалізація цих заходів сприятиме забезпеченню результативного здійснення

управлінських рішень сфери послуг. Кожен з елементів цієї системи сприяє вирішенню проблеми підвищення конкурентних можливостей підприємства, зміцненню його позицій на зовнішньому і внутрішньому ринках, досягненню стійкого розвитку завдяки створенню й підтримці довгострокових конкурентних переваг [2].

Основними напрямками підвищення конкурентоспроможності підприємств сфери послуг слід вважати наступні:

– **проведення ґрунтовного аналізу запитів споживачів та ретельний моніторинг діяльності підприємств-конкурентів.** Даний процес передбачає комплексне дослідження ресурсів Internet (офіційних сайтів підприємств-конкурентів, електронних каналів продажу), систематичне відвідування підприємств-конкурентів з метою отримати бажаної послуги, відслідковування динаміки цін і рейтингів готелів-конкурентів).

– **здійснення обґрунтованої рекламної політики.** Цей напрям включає в себе комплекс організаційних і технічних рекламних заходів, застосування необхідних заходів для нейтралізації діяльності конкурентів, створення позитивного іміджу підприємства та його торговельної марки. Ці заходи дозволяють швидко зреагувати на зміни ринкової кон'юнктури.

– **розширення асортиментного переліку послуг** – діяльності підприємства щодо виокремлення сукупності принципів, стратегій і методик, які формують оптимальний асортимент продукції та послуг, які пропонуються підприємством, враховуючи задоволення потреб споживачів та тенденції розвитку ринку. Саме мобілізація усіх факторів та забезпечення їх узгодженості не лише дозволяють сформуванню ефективну асортиментну політику конкретного підприємства, але і сприяють становленню якісно нового рівня розвитку підприємницької діяльності в Україні.

– **покращення якісних характеристик послуг, що надаються.** Цей напрям передбачає запровадження програм лояльності, програм мотивації праці, індивідуалізація надання послуг, постійний контроль і самоконтроль за якістю виконання робіт та надання послуг.

– **поступова модернізація обладнання** – процес, що уособлює систематичне оновлення матеріально-технічного забезпечення та створення сприятливих умов для ефективного виготовлення продукції та надання послуг в закладах готельного господарства;

– **орієнтація на зміни ринку та відповідно на потреби зниження витрат.** Цей напрям реалізовує впровадження конкуренто орієнтованого ціноутворення, що зумовлює підприємство підлаштовуватись під найменші ринкові коливання.

– **систематичне удосконалення процесу обслуговування.** Основним завданням даного напрямку є своєчасний моніторинг процесу обслуговування з метою усунення недоліків, виявлення нагальних потреб в підборі конкурентоспроможних кадрів та, за необхідності, коригування

складових процесу реалізації послуг, що є невіддільними від їх виробництва.

Для ефективного застосування вище зазначених напрямків підвищення конкурентоспроможності, підприємству необхідно створити умови для підвищення конкурентоспроможності, що передбачає комплексне залучення відділів, служб, які здатні забезпечити конкурентоспроможності продукції та послуг, адже один підрозділ управління не зможе повністю охопити її зростання і збереження на належному рівні. У зв'язку з цим постає необхідність раціонального розподілення функцій забезпечення конкурентоспроможності продукції та послуг між відділами, націленими на виготовлення конкурентоспроможної продукції та надання конкурентоспроможних послуг. Це в свою чергу дозволить мінімізувати потенційні ризики, адаптуватися до потреб споживачів та виявити приховані можливості [1].

Таким чином, стратегічне управління конкурентоспроможністю в умовах сучасного стану ринку послуг є об'єктивною необхідністю. Цей процес є досить містким, охоплює безліч чинників, потребує ґрунтового аналізу та прийняття ефективних управлінських рішень. Також слід зазначити, що дослідження конкурентоспроможності попри наявність єдиної для всіх підприємств мети – збільшення прибутку і оптимізація процесу управління конкурентоспроможністю, є індивідуальним для кожного підприємства, адже різними підприємствами надається різний спектр послуг, на кожному підприємстві своя специфіка і методи забезпечення конкурентоспроможності, що і формує необхідність подальшого розгляду даної проблематики вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Список використаних джерел

1. Зайцева, Л.О. Аналіз сучасних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства // *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С.І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – № 3. – С. 12-17.*
2. Нестеренко С.А. Управління конкурентоспроможністю підприємств як системна цілісність / Нестеренко С.А. // *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки), №3(27), 2014. – С. 88-93.*

Васюренко Лариса Валентинівна

кандидат економічних наук

декан економічного факультету

Кукса Ігор Миколайович

доктор економічних наук, професор

завідувач кафедри фінансів, оподаткування та інформаційних технологій

Луганський національний аграрний університет

м. Харків, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ» В КОНТЕКСТІ ДЖЕРЕЛА МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ

Сучасні економічні перетворення, динамічні інноваційні процеси в усіх сферах господарської і виробничої діяльності викликають глибокий інтерес науки до світового досвіду активізації людського чинника для досягнення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки. Науковець Р. Дарт розглядає мотивацію як сили, що існують усередині людини або поза нею, і які збуджують у ній ентузіазм і завзятість за виконання певних дій. І далі він зазначає: «Мотивація працівників впливає на їхню продуктивність, і частина роботи менеджера саме і полягає в тому, щоб спрямувати мотивацію на досягнення цілей організації» [1, с. 49]. Складність управління розвитком людських ресурсів обумовлює необхідність пошуку резервів матеріального стимулювання у фінансових ресурсах задля активізації високопродуктивної праці, розвитку їхнього творчого потенціалу, який можна плідно застосувати в інтересах підприємства.

Потреба в ресурсах пов'язана з процесом виробництва та створення споживчої вартості, використання будь-якого виду ресурсу передбачає його вартісне відтворення [2]. Таким чином, ресурси є важливим компонентом будь-якого суб'єкта господарювання, що зумовлює необхідність подальшого їх дослідження та формування видової характеристики. Загальна класифікація ресурсів за фізичним змістом включає чотири основні види ресурсів: матеріальні, людські, фінансові та інформаційні. Часто економічні ресурси класифікують за складом на матеріальні, фінансові, трудові та природні. Класифікація фінансових ресурсів підприємства дає можливість обрати правильне співвідношення між власними та позиковими коштами, що сприяє зміцненню фінансового стану підприємства. Характерною особливістю для фінансів будь-якої економічної системи є те, що фінансові ресурси виступають матеріальними носіями фінансових відносин, виокремлюючись при цьому з сукупності інших економічних категорій [3].

Пропонуємо дослідити запропоновані вітчизняними науковцями підходи до трактування фінансових ресурсів. А.М. Поддерьогін поділяє

фінансові ресурси на ті, що формуються під час заснування підприємства за рахунок власних та притриманих до них коштів; ті, що мобілізуються на фінансовому ринку та ті, що надходять у порядку розподілу грошових коштів [4]. І.Т. Балабанов зазначає, що фінансові ресурси необхідно поділяти на власні та чужі. До власних він зараховує статутний капітал, що сформований із внесків засновників, прибуток, амортизаційні відрахування, а до чужих – позикові та залучені кошти, що надаються в борг та на умовах платного користування [5]. На думку Філімоненкова О.С. [6], фінансові ресурси це власний, позиковий та залучений капітал, що використовується суб'єктом господарювання для формування власних активів, а також здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання прибутку. Радіонова В.М. [7] надає наступне тлумачення: грошові доходи й надходження, які знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання й використовуються для задоволення фінансових зобов'язань, здійснення витрат із розширеного відтворення та для стимулювання працівників. Дещо схожу думку має Белоліпецький В.Г. [8] в контексті того, що це частина грошових ресурсів представлених у вигляді надходжень, що призначені для виконання як фінансових зобов'язань так і затрат із забезпечення розширеного відтворення.

Таким чином, аналіз публікацій щодо формування та використання фінансових ресурсів свідчать, що думки науковців стосовно сутності поняття «фінансові ресурси» суттєво відрізняються.

На наш погляд, деякі трактування є надто вузьким, оскільки не враховують процеси розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства, деякі – навпаки мають загальнотеоретичний зміст. Ми вважаємо необхідним зазначенням у сутності трактування даного поняття компоненти забезпечення розширеного відтворення, що включає й людський потенціал (рис. 1).

Рис. 1. Сутність використання фінансових ресурсів в контексті матеріального стимулювання працівників*

*Джерело: побудовано авторами

Метою використання фінансових ресурсів є досягнення найвищого рівня їх ефективності. Таке визначення дає змогу пов'язати одну із функцій фінансових ресурсів із створенням мотиваційного чинника задля оптимізації

соціального простору в будь-якому економічному середовищі й створює основу для забезпечення матеріального стимулювання працівників. Це надасть можливість активніше використовувати фінанси як інструмент господарського механізму для впливу на всі елементи структури процесу господарської діяльності. У цьому визначенні виражена економічна основа і зв'язок фінансових ресурсів із відтворювальними процесами. Базовою компонентою механізму управління фінансовими ресурсами повинні стати мотиваційні механізми, діючи за допомогою економічних методів управління, таких як методи матеріального стимулювання (преміювання, підвищення зарплати за результатами атестації), економічного планування, бюджетного управління, пов'язані з формуванням плану роботи та контролем за його здійсненням, і навіть економічним стимулюванням праці, тобто з раціональною системою оплати праці, що передбачає заохочення за певну кількість і якість праці, застосування санкцій за невідповідну її кількість і недостатню якість.

Список використаних джерел

1. Городецька Л.О. Удосконалення систем стимулювання праці персоналу підприємства [Текст] / Л.О. Городецька, Ю.О. Беженар // Проблеми підвищення інфраструктури: збірник наукових праць. – 2007. – № 15. – С. 120-129.
2. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент / Г.Г. Кірейцев. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
3. Фролова Т. Фінансовий ресурс розвитку національної економіки: формування та пріоритетні напрями використання / Т. Фролова, Л. Лук'яненко, К. Отченаш // Міжнародна економічна політика. – № 2 (25). – 2016. – С.126-157.
4. Фінанси підприємств / за ред. А.М. Поддєрьогіна. – [4-те вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.
5. Войнаренко М.П. Економічний потенціал підприємства: обліковостатистичний та інформаційно-технологічний контексти: монографія / [М.П. Войнаренко, О.Г. Осауленко, Л.В. Скоробагата, В.О. Шевчук]; за ред. О.Г. Осауленка. – Київ: Держкомстат України, 2008. – 282 с.
6. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: [навч. посіб.] / О.С. Філімоненков. – 2-ге вид., перероблене. і доповн. – К.: МАУП, 2014. – 328 с.
7. Салькова І.Ю. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства / І.Ю. Салькова // Економіка та суспільство: електронний науково-практичний журнал. – 2018. – Вип. 16. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-16/23-stat-16/2074-salkova-i-yu-santsevich-v-o>.
8. Громова А. Финансовый менеджмент на предприятии / Т. Сімаш, Ю. Романовська, А. Громова // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. – 2015. – Vol. 3. – №2. – С. 33-35.

Герзанич Віталій Михайлович

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м Ужгород, Україна*

Машіка Василь Михайлович

*студент 3 курсу економічного факультету, спеціальність «Економіка»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м Ужгород, Україна*

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ В 2018 РОЦІ

Інвестиції є ключовою умовою успішного розвитку національної економіки. Дослідження інвестиційного клімату визначає вектор руху не тільки економіки загалом, а й підприємницької діяльності кожної галузі чи сфери окремо. Саме тому виникає необхідність зосередити увагу на дослідженні питань інвестиційного клімату.

Особливої гостроти проблеми пов'язані з позитивним економічним іміджем України та її інвестиційним кліматом набувають саме зараз, коли національна економіка, опинилась у стані виходу з посткризових явищ, які мали місце в суспільстві.

На інвестиційну привабливість значно впливає соціально-економічний стан та умови ведення бізнесу. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни.

За даними сайту ВВС у рейтингу Doing Business 2018 Україна піднялась на +4 пункти і посіла 76 позицію зі 190 країн світу. Найбільший прогрес Україна продемонструвала по компоненту «одержання дозволів на будівництво». Покращивши свій показник на 105 пунктів (з 140-го на 35-те місце) [6].

Також, слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився з Саа3 до Саа2, що означає зміна прогнозу зі «стабільного» на «позитивний» [8].

В таблиці 1 наведено дані щодо прямих інвестицій з країн ЄС в економіку України в 2015-2018 р.

Як бачимо за даними таблиці 1 спостерігається стабільність у інвестиціях, що надходять в Україну з країн ЄС. Також, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

Таблиця 1

**Інформація щодо прямих інвестицій з країн ЄС в економіку України
в 2015-2018 роках, млн. дол. США [3]**

	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019
Усього з країн ЄС	29308,0	24982,8	23425,7	24145,2	24742,7
Австрія	1351,5	1152,6	1099,9	1038,8	1005,6
Бельгія	104,2	96,8	99,3	103,9	108,2
Болгарія	22,0	32,1	38,4	39,9	43,5
Велика Британія	2146,2	1785,2	1947,0	1944,4	1955,9
Греція	54,3	41,8	44,3	43,0	61,8
Данія	149,3	138,8	137,6	153,6	161,0
Естонія	240,3	243,3	222,1	235,0	240,0
Ірландія	71,5	72,9	42,8	48,4	48,9
Іспанія	64,9	56,1	59,0	63,5	61,4
Італія	207,8	216,4	196,7	201,6	249,6
Латвія	62,6	49,0	40,0	38,2	41,2
Литва	188,2	137,1	121,7	124,6	140,9
Люксембург	398,8	363,9	660,1	515,8	526,1
Мальта	47,0	46,0	56,9	59,3	48,1
Нідерланди	6887,3	6090,3	6028,4	6395,0	7060,9
Німеччина	2110,6	1604,9	1564,2	1682,9	1668,2
Польща	708,0	679,4	509,1	571,3	593,9
Португалія	7,6	5,5	3,2	4,3	4,5
Румунія	25,3	20,2	19,3	20,1	25,9
Словаччина	74,2	72,2	71,1	74,9	74,3
Словенія	24,7	19,5	18,7	20,1	20,8
Угорщина	466,4	333,7	498,1	511,1	500,1
Фінляндія	103,1	89,8	110,2	131,0	129,3
Франція	1341,9	1299,1	615,6	723,4	636,0
Хорватія	2,4	1,4	1,6	1,3	1,3
Чехія	112,6	106,2	106,3	115,8	114,0
Швеція	363,7	334,0	328,8	351,2	341,8
Кіпр	11971,6	9894,8	8785,5	8 932,7	8 879,5
Усього в Україні	38356,8	32122,5	31230,3	31606,4	32291,9
Усього з країн ЄС-15	15362,8	13347,9	12936,9	13400,8	14019,0

Крім того, у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 р. Україна покращила свої позиції на 4 пункти і зайняла 81 місце серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016/2017 – 85 місце серед 138 країн) [9].

Отже, головними проблемами інвестиційного клімату України у 2018 р. залишилися ті, що були і в попередніх роках. До них належать недосконалість законодавчої бази щодо регулювання інвестиційної діяльності, відсутність пільг для іноземних інвесторів, низький рівень

захисту інтересів інвесторів.

Також негативний вплив на інвестиційний клімат чинили такі фактори, як загальний незадовільний рівень соціально-економічного розвитку, низький рівень життя населення, нестабільна політична ситуація, постійне підвищення тарифів тощо.

Ідея стимулювання та надходження інвестицій в економіку України має стати визначальною для держави в частині покращення її інвестиційного клімату. До основних заходів, котрі допоможуть покращити ситуацію належать: удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності; спрощення реєстраційних процедур, стабілізація економічного становища. стимулювання залучення інвестицій в інтелектуальний капітал; розвиток корпоративного управління; формування позитивного іміджу, подолання корупції, відновлення довіри до судової системи [2].

Ми впевнені, що визначені напрями сприятимуть закладенню інвестиційного фундаменту для майбутнього успішного розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Єрохін С.А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне фахове видання Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського – 2016. – №13. <http://global-national.in.ua/issue-13-2016>
2. Сержанов В.В. Формування державної інвестиційної політики розвитку національного господарства: [моногр.] / В.В. Сержанов. – К.: Національна академія управління, 2018 – 281 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №6. – С. 29-39
5. Штулер І.Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій / І.Ю. Штулер / Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5 (131). – С. 102-108.
6. Інформаційний ресурс: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-41817098>
7. Інформаційний ресурс: <https://economics.unian.ua/finance/10256877-yeba-nazvala-osnovni-pereshkodi-dlya-inozemnih-investiciy-v-ukrajini.html>
8. Інформаційний ресурс: <https://www.moody.com/>
9. Інформаційний ресурс: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>

Сугак Тетяна Михайлівна
*старший викладач кафедри фінансів,
обліку та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Важливою складовою соціально-економічного розвитку країни є житлово-комунальна галузь, яка забезпечує безпечне та комфортне проживання громадян. Наразі в Україні неефективна державна політика управління житлово-комунальним господарством, нестача коштів місцевих бюджетів для реконструкції та оновлення основних фондів комунальних підприємств, велика заборгованість споживачів за отримані комунальні послуги, і все це призвело до погіршення якості та неналежної кількості цих послуг. Щоб вийти з кризи необхідно реформувати галузь, залучити додаткові оптимально мінімальні інвестиції, запровадити інноваційні технології, переглянути нормативні-правові документи, які регламентують комунальну галузь. Для вибору ефективного напрямку реформування житлово-комунального господарства доцільно здійснити ретроспективний аналіз цього питання у практиці Великобританії, Німеччині, Франції, США та інших розвинених країн.

Метою статті є аналіз міжнародного досвіду реформування житлово-комунального господарства з огляду на можливість імплементації його кращих практик у національне господарство України.

В науковій літературі виділяють основні три моделі реформування та розвитку житлово-комунального господарства: англійська, німецька, французька.

Розглянемо першу модель реформування – англійську. В Англії та Уельсі підприємства комунального господарства на сьогодні повністю приватизовані, реформування житлово-комунального господарства було здійснено за 15 років. Спочатку провели об'єднання усіх муніципальних міськводоканалів у 10 регіональних державних компаній, а потім було проведено їх приватизацію. Перед приватизацією держава списала всі заборгованості комунальних підприємств, узяла на себе всі витрати на приведення об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства в належний стан та зробила його паспортизацію [1]. Також були розроблені нормативно-правові документи, які регулюють діяльність комунальних підприємств та захищають права споживачів на отримання доступних та безперебійних послуг. Наприклад, у 1997 р. було введено заборону на відключення послуг

водопостачання для побутових споживачів, але одночасно було прийнято рішення про підвищення тарифів для злісних неплатників [3].

Особливо цікавим є досвід реформування житлово-комунального господарства Німеччини після приєднання Східної до Західної. На момент приєднання в Східній Німеччині забезпечення електроенергією, теплом і газом здійснювалося міжрегіональними енергетичними підприємствами [5]. Ці підприємства знаходилися в державній власності і відповідали за постачання в закріпленому за ними регіону. Після об'єднання на базі державних міжрегіональних підприємств були створені так звані міські комунальні компанії у формі акціонерних товариств. Власність таких компаній була змішаною, і вони спеціалізувалися на наданні повного спектра послуг: електроенергії, теплоенергії, газу. Такі організації мають холдингову структуру, що дозволяє здійснювати фінансування менш розвинутих або соціально важливих напрямків за рахунок більш успішних. Створення багатопрофільного підприємства з гнучкою структурою дозволяє їм досягати «синергетичних» ефектів у технічних, організаційних, фінансово-економічних напрямках. З метою досягнення конкурентних переваг підприємства почали приділяти особливу увагу сучасним технологіям і автоматизації, вдосконаленню управління. Також була переглянута та вдосконалена політика ціноутворення, розробили схеми, які дозволяли покривати поточні витрати в середньостроковій перспективі. Для цього першим кроком відмовились від надання соціальної допомоги населенню через комунальні підприємства та перейшли до адресного субсидування. Субсидії надавалися малозабезпеченим родинам залежно від їхніх одержуваних доходів. У результаті бюджетні кошти, що звільнилися, були спрямовані як інвестиції в модернізацію мереж й устаткування. Кошти виділялися шляхом надання кредитів під низькі відсотки й гранти. Кредити, спрямовані на модернізацію житлового фонду, надавалися як Федеральним урядом Німеччини, муніципальними утвореннями, постачальниками енергоресурсів, так й Європейським Співтовариством. Але в процесі реформування значно зросла вартість послуг, що призвело до стимулювання економії ресурсів населенням.

Третя модель житлово-комунального господарства французька – це об'єднання муніципальної власності з управлінням приватним бізнесом на умовах довгострокових договорів оренди та сукупних інвестиційних угод. Сфера міського господарства у Франції підпорядкована комуні – найменшій адміністративно-територіальній одиниці Франції. Об'єкти інфраструктури житлово-комунального господарства є власністю муніципалітетів. Усі роботи ведуться через муніципалітет. Тому, в остаточному підсумку, саме муніципалітет несе політичну відповідальність перед громадянами. Разом з тим досить широко розповсюджений і досвід застосування концесій у комунальному господарстві. Ця форма заснована на договорі концесії,

відповідно до якого підприємство комунальної сфери передається в експлуатацію приватній фірмі. У той же час, разом з націоналізованими газовими мережами і державною енергетикою, існують і приватні компанії. Ці компанії є відносно невеликими, однак їхня роль у підвищенні ефективності надання населенню комунальних послуг є досить значною. На рівні уряду встановлюються стандарти на те, чим повинні забезпечуватися житлові будинки, наприклад, на якість води. А в кожному контракті між муніципалітетом і експлуатаційною компанією визначаються конкретні умови роботи системи, наприклад, тиск та якість води при постійній подачі води споживачам. У такому контракті визначаються також майбутні тарифи на надані послуги. Окремо перед проведенням реформ централізованого теплопостачання, було зроблено ряд експертиз, які показали, що 50% тепла виходить на вулицю – через вікна, стіни, дах. Однак, французи не стали відразу піднімати тарифи, а спочатку впровадили програми трирічного утеплення житлового фонду [4].

У 1970 роках в США почали загострюватись проблеми з управління і фінансування житлово-комунального господарства. Відповідальність за безперебійне функціонування об'єктів комунальної інфраструктури, за їх реконструкцію і розвиток була покладена на місцеві органи виконавчої влади. Фінансування цих об'єктів силами місцевих органів влади було непосильно, тому почала надходити фінансова допомога з бюджетів штатів та федерального бюджету у вигляді субсидій. Досі популярним видом федеральної фінансової допомоги є «блокові програми», спрямовані не на конкретний об'єкт, а у певну сферу, що потребує фінансової підтримки. Відрахування з бюджету йдуть залежно від чисельності населення і статистичного статусу даного місця. Так, 70% фондів направляються в органи місцевого управління великих міст, а інші 30% – маленьким містам і поселенням [6]. Федеральний уряд відповідає в основному за інвестування в природні ресурси, охорону навколишнього середовища, водний транспорт, порти і вокзали, регулярно виділяє великі кошти штатам для підтримки і розвитку доріг державного значення. Уряди штатів несуть відповідальність за будівництво шосейних доріг, частково за розвиток мережі електро-, тепло- і газопостачання. Інші питання комунальної інфраструктури – водопостачання, водовідведення, санітарний стан, громадський транспорт, – перебувають у віданні місцевої влади, що використовує на ці цілі як свої бюджетні кошти, так і федеральні субсидії в різних формах, а також кошти з бюджетів штатів. Цікавим є досвід з управління житловим господарством, шляхом створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, що було розроблено та законодавчо затверджено в США у 1964 р. такі ж об'єднання відомі в Англії та Франції. Основна мета подібних об'єднань – поліпшення утримання житлового фонду та раціональне використання платежів мешканців будинку [6].

Підсумовуючи вище зазначене, виділимо основні напрямки, які можна використати для реформування житлово-комунальної галузі в Україні. До комунальних підприємств необхідно залучати довгострокове фінансування через державні, міжнародні програми чи приватні інвестиції через договори концесії, які б дали змогу оновлювати основні фонди, запроваджувати сучасні технології та автоматизацію всіх виробничих процесів. Необхідно вдосконалювати управління, розробляти державні та місцеві програми переходу об'єднань житлових будинків на нові системи опалення, утеплення, використовувати нові види виробництва електроенергії та прогресивні методи очищення води та раціонального використання ресурсів. Цей процес повинен бути постійним і, можливо, як і Англія, Україна за 15 років покращить роботу житлово-комунальної галузі та вийде на світовий рівень якості надання комунальних послуг.

Список використаних джерел

1. Booker, Alan. *British Privatization: Balancing Needs* /A. Booker // *Journal of the American Waterworks Association*. – №86, March 1994.
2. Dumol Mark. *The Manila Water Concession: A Key Government Official's* / M. Dumol // *Diary of the World's Largest Water Privatization*. – Washington, D.C.: World bank. – 2000. – 137 p.
3. Jeffery, Jack. *Privatization in England and Wales* / J. Jeffery // *Journal of the American Waterworks Association*. – №. 86, March 1994.
4. Гладчук Т.П. Досвід реформування житлово-комунального господарства в країнах Європейського союзу / Т.П. Гладчук // *Часопис Київського університету права*. – 2011. – №4. – С. 376-378.
5. Фурман Р.С. *Житлово-комунальне господарство: закордонний і вітчизняний досвід його реформування та розвитку* /Р.С. Фурман // *XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION (19-21.04.2018)*
6. Хвищун Н.В., Токарчук В.В., Шепетько В.Ю. *Зарубіжний досвід інноваційних напрямів реформування комунального господарства* / Н.В. Хвищун, В.В. Токарчук, В.Ю. Шепетько // *Економічні науки*. – Серія «Регіональна економіка». – 2014. – Випуск 11 (43). – С. 264-274.

Точиліна Ірина Валентинівна
*кандидат економічних наук
старший науковий співробітник
ДННУ «Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОПОДАТКУВАННЯ САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ І МІКРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ СПІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Спільне використання активів притаманне суспільству вже протягом тисяч років, але поява Інтернету – і використання його можливостей для швидкого обміну інформацією – створила можливості для власників активів і тих, хто прагне ними скористатися, легше знаходити один одного. Економіка спільного використання (англ. sharing economy) – це узагальнюючий термін, що характеризує соціо-економічну систему, засновану на спільному користуванні людськими та фізичними ресурсами, що підтримується за рахунок використання можливостей онлайн-платформ [1]. У доповіді, підготовленій в 2013 р. групою аналітиків PricewaterhouseCoopers, автори визначають економіку спільного використання як таку, що об'єднує компанії, які застосовують бізнес-моделі, базовані на наданні доступу до чогось на ринках, що функціонують за принципом peer-to-peer (P2P)¹. Цей тип бізнес-моделі не обмежується певними галузями промисловості; учасники-споживачі тут платять за право тимчасового використання ресурсу, який належить іншим учасникам (яких також називають споживачами), тоді як компанія просто виступає посередником між тими й іншими [2, с. 3].

Концепція «спільного використання», ґрунтується на уявленні, що вільний потенціал ресурсів, таких як автомобілі та будинки, може бути використаний іншими. І, хоча, для позначення такого роду транзакцій вживається слово «ділитися» (to share), однак власники ресурсів насправді не діляться ними, а використовують їх у звичайних бізнес-транзакціях, отримуючи за це гроші. В контексті даного дослідження важливо враховувати те, що «неформальність», притаманна дрібним, аномічним взаємодіям через платформи в цифровій економіці є серйозним викликом для зміцнення податкових систем, оскільки посилює ризики недотримання податкового законодавства. В той же час, багато «неформальних» підприємств, можуть бути настільки малими, що їхні прибутки не

¹ Термін, запозичений зі сфери комп'ютерних технологій, характеризував організаційну структуру комп'ютерних мереж. Комп'ютерні мережі типу peer-to-peer (або P2P) засновані на принципі рівноправності учасників і характеризуються тим, що їх елементи можуть безпосередньо зв'язуватися між собою, на відміну від традиційної архітектури, коли лише окрема категорія учасників, яка називається серверами, може надавати певні сервіси іншим. При характеристиці економічних відносин найбільш близьким за змістом аналогом даного терміну буде вираз «взаємодія без посередників».

підлягатимуть оподаткуванню. Це стосується в першу чергу самозайнятих осіб, які працюючи через цифрові платформи, виконують мікро завдання і отримують невеликі доходи, відповідно не генерують значних потенційних виплат.

З одного боку, природа багатьох видів діяльності, що здійснюється через платформи передбачає використання особистого майна для цілей ведення бізнесу, що ускладнює визначення та розподіл витрат. З іншого – такі дрібні платники податків можуть отримувати низькі доходи, а тягар дотримання податкового законодавства для них залишається відносно високим. Разом з тим, невеликі суми оподаткованого доходу, в сукупності можуть скласти значну суму, якщо їх об'єднати, тому питання ефективності постає як для платників податків, які намагаються дотримуватися законодавства і виконувати свої податкові зобов'язання, так і для урядів, перед якими стоїть задача комплексного удосконалення законодавства у сфері ведення бізнесу та оподаткування. Тому багато країн Європи уже активно відреагували на зазначені виклики введенням спеціальних умов оподаткування мікропідприємців, самозайнятих та фрілансерів. Мета таких заходів – заохочення формалізації малого бізнесу, і спрощення дотримання податкових зобов'язань платниками.

Так, у Великобританії з метою спрощення податкової системи та з урахуванням викликів, сформованих розвитком економіки спільного споживання в 2017 р. в межах індивідуального прибуткового податку було запроваджено неоподатковуваний мінімум в обсязі 1000 фунтів стерлінгів для прибутку від власності та торгівлі². Хоча ця знижка була введена як свого роду допомога для мікропідприємців в умовах розвитку економіки спільного використання – і це правда, вона досягне цих цілей – вона охопить більш широкий цільовий діапазон, адже неможливо обмежити її застосування лише мікропідприємцями чи учасниками економіки спільного використання, як неможливо чітко визначити ці поняття для цілей оподаткування, щоб спрямувати допомогу на ту чи іншу групу людей. Насправді, будь-хто, хто отримує доходи від визначених видів діяльності, має право на застосування знижки у розмірі 1000 фунтів стерлінгів. Це знижки для всіх – починаючи від тих, хто продає спечені вдома пиріжки до тих, хто здає в оренду житло чи інші речі, чи для продавців e-Bay. За попередніми оцінками ця податкова знижка буде стосуватися 700 тис. учасників Р2Р економіки і дасть можливість заощадити на адміністративних витратах близько 20 млн. фунтів стерлінгів на рік щодо осіб, які не повинні ні подавати податкові декларації, ні обліковувати та подавати звітність про свої витрати [3].

² Якщо сума знижки покриває увесь відповідний дохід (до вирахування витрат), то податкові зобов'язання не виникають взагалі – декларувати цей дохід не потрібно. Ті, хто має вищі доходи, мають змогу при обчисленні оподаткованого прибутку вираховувати всю суму знижки зі своїх надходжень замість відрахування фактичних допустимих витрат.

Експерти також вважають, що введення цієї податкової знижки може стати стимулом для тих, хто заробляв більше 1000 ф. ст. в рік і не декларував ці доходи, нарешті зробити це. Така мета не декларувалася при запровадженні пільги, але це може стати корисним побічним ефектом. До слова, цей крок був схвалений компаніями, що працюють в економіці спільного використання, включаючи Airbnb [3].

В Угорщині з 2013 р. діє фіксований податок для самозайнятих (КАТА), згідно з яким суб'єкти малого підприємництва, доходи яких не перевищують 6 млн. уг. ф. (18000 EUR) сплачують податок у розмірі 50 тис. уг. ф. на місяць. Сплата фіксованого податку КАТА звільняє платника від податку на прибуток підприємств, податку з доходів фізичних осіб, податку на соціальне страхування та медичні послуги, відрахувань до пенсійного фонду, профспілкових та інших внесків. Однак не звільняє від зобов'язань щодо ПДВ. Схема КАТА призначена для боротьби з функціонуванням малих суб'єктів підприємництва поза межами формального сектора, а також дозволяє вести спрощений бухгалтерський облік [4].

В Австрії фрілансери – незареєстровані самозайняті особи – звільнені від обов'язку застосовувати подвійний бухгалтерський облік. Самозайнятим особам у Словацькій Республіці дозволяється вести простий бухгалтерський облік (по системі одинарних записів), а мікропідприємства можуть обрати спрощену фінансову звітність, якщо вони відповідають двом із нижченаведених критеріїв: (1) вартість активів менше 350 тис. євро; (2) оборот менше 700 тис. євро; або (3) середньорічна кількість працівників менше десяти [5].

Згідно з останніми дослідженнями в 2013-2017 р. Україна посіла перше місце в Європі та четверте місце у світі з зайнятості на цифрових платформах, що вимірюється за сумою фінансових потоків та кількістю завдань, виконаних на таких платформах. Україна також посідає перше місце у світі в «ІТ-фрилансі». Станом на березень 2018 р. лише на 6 платформах працювали щонайменше півмільйона працівників з України. Це приблизно 3% працевлаштованого населення (кількість якого станом на січень 2016 р. оцінювалася в 16,2 млн. осіб). Вісімнадцять відсотків українських офісних працівників уже пробували цифрову роботу і хотіли б повністю перейти на неї; один із двох розглядає це як додаткове джерело доходу. При цьому, три чверті працівників цифрових платформ не зареєстровані як самозайняті і не сплачують податків. Більшість із них переконані, що їм не потрібно офіційно реєструвати їхню діяльність в державних органах (податкова й інші) для того, щоб працювати на інтернет-платформах [6]. Водночас, важливо пам'ятати, що суб'єкти господарювання, які не зареєстровані та/або не виконують вповні своїх зобов'язань щодо сплати прибуткових податків, можуть сплачувати митні платежі або ПДВ в ході ведення господарської діяльності, і суми цих податків можуть бути значними.

Таким чином, в умовах динамічного розвитку економіки спільного використання, зайнятість через цифрові платформи стає все більш привабливим способом заробітку для мікропідприємців і фрілансерів. З одного боку, виходячи з припущення, що діяльність більшості продавців P2P платформ є трудомісткою з незначною дохідністю, тобто вони не генерують значних потенційних виплат, важливо не переоцінювати потенційні податкові доходи, які можна від них отримати, так само як і ризики стосовно поточних доходів бюджету. З іншого – зростання їх кількості породжує тенденцію до витіснення великих фірм з ринку в багатьох видах діяльності, та посилює вже існуючі виклики, пов'язані з оподаткуванням великої кількості малих підприємств. Україна також має відреагувати на зміну економічного середовища функціонування мікробізнесу і розробити відповідні заходи у сфері державної податкової політики з урахуванням особливостей нового виду економічних відносин. Для цього необхідно ідентифікувати та оцінити максимально широке коло питань, пов'язаних з оподаткуванням такого виду діяльності, оскільки окреслені зміни можуть бути вирішальними для майбутнього податкових систем.

Список використаних джерел

1. *Sharing Economy*. Investopedia. Reviewed by Will Kenton. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/sharing-economy.asp>
2. *The Sharing Economy. Accessibility Based Business Models for Peer-to-Peer Markets*. PwC, European Union, September 2013. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/13413/attachments/2/translations/en/renditions/native>
3. *Income Tax: new tax allowance for property and trading income. Policy paper*. HMRC <https://www.gov.uk/government/publications/income-tax-new-tax-allowance-for-property-and-trading-income/income-tax-new-tax-allowance-for-property-and-trading-income>
4. *Favorable tax types for small companies in Hungary in 2016*. NewFlash. March, 2016. URL: <https://accace.com/wp-content/uploads/2016/03/HU-2016-03-21-Favorable-tax-types-for-small-companies-in-Hungary-in-2016-EN.pdf>
5. *Taxation of SMEs in OECD and G20 Countries*. OECD Tax Policy Studies URL: <http://ifuturo.org/documentacion/taxation%20of%20smes.pdf>
6. Алексинська М., Бастракова А., Харченко Н. *Зайнятість через цифрові платформи в Україні. Проблеми та стратегічні перспективи*. Міжнародна організація праці, 2018 р. URL: https://www.kiis.com.ua/materials/pr/15082018_ILO_report/wcms_ukr.pdf

Штулер Ірина Юріївна
доктор економічних наук, професор
Проректор з наукової роботи
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Важливість державного валютного регулювання при формуванні стратегії соціально-економічного розвитку України обґрунтована його значним впливом на усі сфери суспільного життя. Фінансові кризи останніх років, поширення глобалізаційних та інтеграційних процесів, а також військовий конфлікт на Сході України засвідчили необхідність регулювання економічних процесів на макрорівні.

Отже, актуальності набуває обґрунтування валютної політики держави, а також вивчення основних чинників впливу, оскільки подолання наслідків кризи та стабілізація економіки суттєво залежить від валютної політики із оптимальним набором адекватних важелів регулювання. Серед показників, що розкривають та характеризують валютну політику України варт виокремити наступні:

1. Рівень інфляції.
2. Частка довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, скоригованих на курсову різницю.
3. Рівень доларизації грошової маси.
4. Міжнародні резерви України.
5. Індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США.

Рівень інфляції є одним з найтипівіших показників, який розкриває не лише фінансову безпеку держави, але й визначає ефективність здійснення усієї економічної політики держави. Єдиної думки стосовно мінімального рівня інфляції серед економістів ще й досі не сформовано. Окремі науковці вважають 5% інфляції допустимим значенням, а, до прикладу, згідно з критеріями вступу до ЄС цей показник має становити – 3,1%. У зоні євро допустимим вважається ще нижчий рівень інфляції – 2%.

Перевищення допустимих рівнів знецінення національної грошової одиниці призводить до порушення дестабілізації соціального становища більшості населення країни. Найбільших втрат зазнають незахищені верстви населення. Пересічні громадяни із низьким доходом та ті, хто отримує заробітну плату та соціальну допомогу за рахунок коштів Державного бюджету найбільше відчують погіршення, що суперечить принципу справедливого розподілу благ і послуг у суспільстві.

Частка довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів – один з найскладніших показників. В короткостроковій перспективі його ефект визначити важко. А от довготривалий позитивний тренд свідчить про спроможність банківської системи сприяти інвестиційно-інноваційному розвитку країни. Надані комерційними банками кредити спрямовуються на підтримку реального сектора економіки та зростання національного господарства в цілому. Але за оцінками експертів оптимальною є частка довгострокових кредитів у кредитному портфелі банків на рівні 55-65%.

Рівень доларизації відображає співвідношення кредитів у іноземній валюті до загального обсягу виданих кредитів. За європейськими стандартами оптимальним є рівень доларизації кредитного ринку на рівні не більше 50%. Перевищення цього значення означає валютну небезпеку економіці країни. Однак не слід забувати, що процентні ставки за кредитами в іноземній валюті вигідніші ніж кредити у національній грошовій одиниці.

Міжнародні резерви потрібні для оплати імпорту. Цих коштів має вистачити для того, щоб оплатити щонайменше 3 місяців майбутніх поставок товарів з-за кордону. Це свого роду запас, що використовуваватиметься для розрахунку за ввезені товари та послуги, якщо надходження іноземної валюти в країну тимчасово припиниться. Недостатній обсяг міжнародних резервів, неефективна політика управління ними, нераціональна структура золотовалютних резервів країни можуть призвести до неспроможності державного уряду обслуговувати зовнішні борги. Необхідно відзначити, що Україна зберігає менше 4% своїх золотовалютних резервів у золоті, тоді як, наприклад, США – 80% всіх американських резервів. Друге місце за розміром резервів у золоті посідає Німеччина, третє – МВФ. У країнах Євросони основні державні резерви зберігаються в золоті.

Індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США. Ефективність валютної політики визначається через зміну валютного курсу та зміну пропозиції і попиту валюти. Основним тут є дослідження співвідношення процентної зміни обсягів продажу та купівлі валюти до процентної зміни курсу гривні до долара США. За допомогою коефіцієнта еластичності можна оцінити впливу офіційного валютного курсу на стабілізацію ситуації на валютному ринку.

Отже важливою проблемою управління національною економікою є необхідність забезпечення економічної стабільності та здатності держави до розвитку. Комплексність завдань економічної безпеки об'єктивно потребує спрямування валютної політики на забезпечення позитивних економічних та соціальних змін, що супроводжуються загостренням соціально-економічних суперечностей, виникненням загроз економічному розвитку та суверенітету держави.

Список використаних джерел:

1. *Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів: [монографія] /*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Баку, 15-17 лютого 2019 року*

- А.А. Мазаракі, О.П. Корольчук, Т.М. Мельник та ін; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 718 с.*
- 2. Єрохін С.А. Фінансово-економічний механізм глобалізації// Актуальні проблеми економіки. –2008. – №9(63). – С. 151-158*
 - 3. Косевцов В.О. Національна безпека України: теорія, реальність, прогноз. – К., 2000. – 78 с.*
 - 4. Контурова С.М. Головні чинники і наслідки розвитку економіки України в умовах глобалізації // Актуальні проблеми економіки. – 2008р. –№12(66). – С. 91-97.*
 - 5. Тимошенко О.В. Систематизація показників, методів та індикаторів економічної безпеки держави: монографія / О.В. Тимошенко // Economic security and protection of information: theory, methodology, practice: Collective monograph. – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2016. – С. 75-91.*
 - 6. Філіпенко Т.В. Валютна безпека держави в умовах світової глобалізації / Т.В. Філіпенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – №11. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=219>*
 - 7. Штулер І.Ю. Співвідношення базових макроекономічних показників в контексті відновлення рівноваги економічної системи // Науковий фаховий журнал «Вісник КНУТД» . – 2016. – №1. – С. 102-108.*

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова Олена Михайлівна
*кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ІНСТИТУТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Стрімкий розвиток фінансово-економічних відносин в Україні на тлі сучасних тенденцій глобалізації світового господарства відбувається трансформація загроз економічній безпеці. Тіньова економічна діяльність набуває все більш агресивного характеру, стає джерелом фінансування терористичних і екстремістських груп [1]. Аналіз динаміки тіньової економіки свідчить про те, що вона не тільки не скорочується, але, при збереженні тенденцій до зростання, відбувається її якісне і структурне ускладнення, з'являються нові види і різновиди різних тіньових і кримінальних фінансових схем. Зростають і масштаби економічного збитку від тіньової діяльності. Необхідно відзначити, що правопорушення у фінансовій сфері є одним з найбільш інтелектуаломістких типів тіньових економічних відносин. При цьому схеми і технології здійснення фінансових правопорушень істотно випереджають розвиток нормативно-правової бази забезпечення економічної безпеки.

У цих умовах актуальним завданням забезпечення економічної безпеки держави стає скорочення тіньового сектора української економіки шляхом протидії процесам формування кримінального кругообігу капіталів, а також боротьби з погрозами фінансово-економічного характеру, які не належать до точки зору закону до правопорушень.

Ефективне вирішення цього завдання можливе за умови кардинального вдосконалення аналітико-прогнозної, організаційно-управлінської, законодавчої та правозастосовної бази системи забезпечення економічної безпеки. Назріла гостра необхідність в пошуку нових форм і механізмів забезпечення економічної безпеки, розробці таких інструментів скорочення «тіньового простору» до рівня, який не представляє загрозу економічній безпеці, які будуть працювати на випередження і профілактику [1].

В контексті сказаного актуальною є проблема формування інституту фінансово-економічних розслідувань як ефективною форми організації боротьби з існуючими загрозами економічної безпеки і виявлення потенційних загроз.

Необхідно відзначити, що фінансово-економічні розслідування як певний механізм аналітичного забезпечення економічної безпеки використовується в системі заходів економічної політики, контролю, правоохоронних механізмів забезпечення економічної безпеки. Поняття «фінансово-економічні розслідування» широко застосовується і в міжнародній практиці, зокрема, при протидію легалізації «брудних» грошей, фінансовим основам тероризму.

Разом з тим, сьогодні наукове визначення поняття фінансово-економічних розслідувань, його ролі і місця в системі забезпечення економічної безпеки, правомірності застосування цього терміну в системі економічної та управлінської науках практично відсутня. Застосування тих чи інших механізмів, використовуваних в ході виробництва фінансово-економічного розслідування, носить безсистемний, розрізнений характер, що негативно позначається на забезпеченні економічної безпеки.

Відсутня також і нормативно-правове закріплення даного терміну, що не дозволяє виробити єдиний підхід до його розуміння в економічній і юридичній літературі. У свою чергу зазначені проблеми породжують невизначеність і суперечки між економістами і юристами щодо тлумачення сутності поняття «фінансово-економічне розслідування».

Розробка наукового обґрунтування поняття та методики фінансово-економічних розслідувань, спрямованих на виявлення, попередження, припинення, розкриття і розслідування тіньових процесів у фінансово-економічній сфері, дозволить більш повно забезпечити національні інтереси України. Визначення концептуальних засад інституту фінансово-економічних розслідувань закладе фундамент для розробки прикладних методичних рекомендацій розслідування, що, в свою чергу, мобілізує потенціал державних інститутів по формуванню більш досконалої системи забезпечення економічної безпеки.

Необхідність наукової розробки наявної сукупності поглядів на теоретичні і практичні проблеми фінансово-економічних розслідувань, формування відповідних інститутів, механізмів їх функціонування обумовлює особливу актуальність дослідження даного питання. Комплексна розробка поняття і сутності фінансово-економічних розслідувань, оцінка ефективності діяльності інститутів забезпечення економічної безпеки в ході проведення фінансово-економічних розслідувань, дослідження питань взаємодії зазначених інститутів і ефективності роботи системи фінансово-економічних розслідувань в цілому в аспекті забезпечення економічної безпеки не проводилися і представляють науковий інтерес.

Важливість забезпечення економічної безпеки від викликів і загроз на сучасному етапі розвитку України можна не дооцінювати, так як економічна безпека, проявляючись у сферах впливу інших видів національної безпеки (екологічної, інформаційної, військової, соціальної, фінансової, податкової),

проникаючи в них і взаємодіючи з ними, акумулює в собі їх вплив, залишається при цьому базисом національної безпеки. Відповідно, стан економічної безпеки зумовлює загальний розвиток суспільства і держави.

Аналіз останніх досліджень [3, 5, 6], дають підставу для загального висновку про недостатню ефективність діяльності державних інститутів забезпечення економічної безпеки. Зазначені проблеми пов'язані, перш за все, з відсутністю комплексної методики протидії тіньовим процесам в фінансово-економічній сфері, ефективної і достатньої взаємодії між інститутами, які забезпечують економічну безпеку. Очевидні серйозні недоліки, які вимагають вирішення проблеми в організації цієї діяльності, її правового регулювання.

Необхідно створення комплексного, міждисциплінарного інституту фінансово-економічних розслідувань, під яким ми розуміємо сукупність наукових, аналітичних, оперативно-розшукових, процесуальних та експертних процедур, що використовуються з метою виявлення і розслідування порушень в ході господарської, управлінської та фінансової діяльності, є механізмом, покликаним вирішувати проблему протидії тіньовим процесам в фінансово-економічній сфері. Створення зазначеного інституту зменшить невизначеність і структурує діяльність держави по боротьбі з тіньовими процесами в фінансово-економічній сфері та забезпеченні економічної безпеки.

Фінансово-економічні розслідування, як поняття, мають власний економічний зміст. Їх предметом є економіка, економічні процеси, дослідження впливу тіньових відносин на економічну безпеку, тобто розвиток в межах граничних значень економічної безпеки, в рамках правового поля [3, 4]. Фінансово-економічні розслідування використовують характерні для економічної науки методи аналізу – статистичний аналіз, фінансовий аналіз, аудит, методи бухгалтерського обліку та ін. Правовий зміст визначається тим, що фінансово-економічні розслідування є частина контрольної та оперативно-службової роботи правоохоронних органів і в цьому аспекті є виробництво кримінально-процесуальних процедур, спрямованих на боротьбу з правопорушеннями в фінансово-економічній сфері.

Змістом інституту фінансово-економічних розслідувань є взаємопов'язані і функціонально близькі види діяльності – сукупність наукових, аналітичних, експертних, оперативно-розшукових і процесуальних процедур, до яких відносяться: фінансовий контроль, оперативно-службова діяльність (включає систему оперативно-розшукової, кримінально-процесуальної, адміністративно-правової, інформаційно-аналітичної діяльності), фінансовий моніторинг; науковий напрямок.

Перераховані вище дії, здійснюються в ході проведення фінансово-економічних розслідувань. Вони сприяють досягненню найкращих

результатів у справі забезпечення економічної безпеки країни. Однак слід зазначити, що для досягнення позитивного ефекту економічна безпека держави повинна забезпечуватися всім комплексом перерахованих вище механізмів, в тісній взаємодії їх між собою. Велику увагу необхідно приділити питанням взаємодії моніторингу з контрольно-наглядовими та правоохоронними інститутами забезпечення економічної безпеки. Важливим елементом забезпечення економічної безпеки України є вдосконалення інформаційної взаємодії між контрольно-наглядовими та правоохоронними інститутами в ході виробництва дослідження і розслідування порушень, скоєних в фінансово-економічній сфері.

Список використаних джерел

1. Антонова О.М. Протидія тіньовій економіці в системі забезпечення економічної безпеки України / О.М. Антонова // *Актуальні проблеми економіки №9*. – 2018. – К.; НАУ, 2018. С. 13-22.
2. *Економічна безпека: Навч. посібник.* / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
3. Єрмошенко М.М. *Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення.* – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.
4. *Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство* / Гесць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.; за ред. Гейця В.М.: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
5. Мунтіян В.І. *Економічна безпека України* / В.І. Мунтіян. – К.: КВЦ, 1998. – 462 с.
6. Сенчагов В.К. *Экономическая безопасность: геополитика, глобализация, самосохранение и развитие* / Сечагов В. К. – М.: Финстатинформ, 2002. – 446 с.

Ільченко Віктор Анатолійович
здобувач
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Функціонування тіньової економіки в Україні завдає колосальної шкоди суспільству і державі, дестабілізує нормальні економічні відносини, і в цілому є однією із загроз економічній безпеці України. Найбільші побоювання викликає зростання кримінальних економічних відносин: організованої, економічної та професійної злочинності. Держава, будучи єдиним носієм публічної політичної влади, прагне за допомогою створених в своїй структурі органів забезпечити національну безпеку в економічній сфері. В Україні існують економічні і правові інститути, які спрямовані на протидію тіньовій економіці і економічній злочинності.

Роль економічних інститутів у вирішенні завдань щодо забезпечення

економічної безпеки України специфічна: вони повинні здійснювати регулюючий вплив на тіньову економіку. Правові інституції повинні не тільки забезпечити правомірність застосування економічних важелів впливу на тіньову економіку, а й реалізувати охоронну функцію права. Правові інститути протидії тіньовій економіці втілені, в першу чергу, в діяльності правоохоронних органів, які мають монополію на застосування найсуворіших заходів юридичної відповідальності за вчинення злочинів. Успішна боротьба з економічною злочинністю можлива тільки при оптимальному спільному використанні економіко-правових інститутів протидії тіньовій економіці.

Існуюча практика боротьби з кримінальною економікою далека від досконалості, оскільки в ній не приділяється необхідної уваги механізму економіко-правового впливу на тіньові процеси. Разом з тим, ряд питань, пов'язаних з протидією тіньовій економіці, залишаються маловивченими і представляють науковий інтерес.

По-перше, недостатньо, на нашу думку, досліджено проблеми взаємозв'язку тіньової економіки і економічної безпеки.

По-друге, не достатньо відображено в дослідженнях інституційний підхід до проблеми протидії тіньовій економіці. Не досліджені питання функціонування економіко-правових інститутів протидії тіньовим економічним процесам.

Тіньова економіка являє собою складне явище, яке має розгалужену структуру і в більшій чи меншій мірі, властиве всім державам. Тіньові економічні процеси відносяться до числа базових економічних інститутів і в деяких країнах перевершують за масштабами офіційну економіку. Складність в дослідженні тіньової економіки полягає в різноманітті її визначень, пропонуваніх підходів до її вивчення. Безліч підходів до визначення економіки дозволяє об'єднати їх в три групи: правові, економічні та комплексні (міждисциплінарні). Кожен з підходів має свої переваги і недоліки. Поняття тіньової економіки охоплює деструктивну і статутну економіку, яка функціонує поза правовим полем.

Серед детермінант тіньової економіки виділяються дві групи: причини її існування і причини її зростання або зниження. Серед найбільш важливих з них виділяються корумпованість контролюючих і правоохоронних органів, неефективна діяльність контролюючих і правоохоронних органів у зв'язку з ресурсними та іншими обмеженнями, недосконалість законодавства, соціальна нестабільність, надмірне податкове навантаження на платників податків та ін.

Аналіз корумпованості українського суспільства і держави дозволяє зробити попередній висновок про те, що корупція, будучи кримінальним явищем, грає криміногенну роль, стає фактором, який сприяє вчиненню економічних правопорушень, в тому числі і злочинів. Корупція, таким чином,

з одного боку є частиною тіньової економіки, з іншого боку, сприяє її зростанню.

Зростанню тіньової економіки в Україні сприяє неефективність діяльності правоохоронних органів внаслідок різного роду обмежень. Причини неефективної діяльності державних органів полягають в неадекватності діючих правоохоронних інститутів складним економічним відносинам, в тому числі і тіньовим.

До найважливіших причин зростання тіньової економіки в Україні можна віднести і недосконалість законодавства, яке, з одного боку, застаріло, а з іншого – не спрямоване на протидію тіньової економіки.

Соціальна нестабільність як детермінанта тіньової економіки проявляється в різкому розшаруванні українського населення, значне збільшення числа громадян, які проживають за межею бідності. Бідні верстви населення стають основою трудових ресурсів тіньової економіки, що породжує явище нелегальної зайнятості.

Надмірне податкове навантаження перестає бути одним з провідних факторів відходу від оподаткування, але її соціальні та психологічні наслідки продовжують чинити сильний вплив на суб'єктів господарювання, які не готові вивести свою діяльність з «тіні».

Зростанню тіньової економіки сприяє ряд обставин: непослідовне проведення економічних перетворень, інституційний вакуум, жорсткі державні обмеження і адміністративні бар'єри. Використання методів оцінювання тіньової економіки дозволяє скласти уявлення про розміри тіньової економіки в Україні.

У структурі тіньового ВВП значне місце займає прибуток (близько 60%), заробітна плата (25%) і суми несплачених податків (14-15%).

Дані про стан тіньової економіки можуть бути використані для визначення її тенденцій. Загальною закономірністю є те, що в міру зміцнення базових інститутів, стабілізації економіко-правової ситуації тіньова економіка зменшується.

Тенденції тіньової економіки досить суперечливі. З одного боку, є достатні підстави стверджувати, що в Україні склалися передумови для зниження тіньової економіки.

По-перше, проводяться економічні перетворення, спрямовані на подолання бідності.

По-друге, проводиться адміністративна реформа, в результаті якої передбачається зменшити корупцію і знизити адміністративні бар'єри, які сприяють переходу в тінь.

По-третє, проводяться податкові реформи, результати яких вже очевидні: податковий тягар безперервно знижується.

Разом з тим, процес глобалізації досить тривожний, оскільки поряд з позитивними зрушеннями несе в собі і потужний тіньовий потенціал, який

може призвести до нового якісного стрибка тіньової економіки.

У структурі тіньової економіки виділяються елементи: кримінальні та некримінальні відносини. Чіткою межею між кримінальними і некримінальними економічними відносинами не існує. Це пояснюється розмитістю кордонів протиправності і суспільної шкідливості, вчиненням ряду діянь «на грані» закону.

У сферу кримінальної тіньової економіки входить економічна злочинність, інші економічні правопорушення (податкові, адміністративні), організована злочинність і професійна злочинність. Серед факторів, які сприяють проникненню організованої злочинності в усі галузі економіки, головною залишається корупція в державних органах.

Економічні злочини в Україні стають основою тіньової економіки. Їх специфіка – це галузь економічної діяльності, діяльності з виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ.

Економічна злочинність тісно пов'язана з корупцією. Корупція є каналом взаємовідносин між елементами державного механізму і господарюючими суб'єктами. З одного боку, хабарі використовуються для розширення тіньового бізнесу, а з іншого боку, доходи від тіньової діяльності направляються для налагодження подальших корупційних зв'язків.

В даний час спостерігається дуже тривожна тенденція щодо включення української економічної та організованої злочинності до складу міжнародної тіньової економіки.

Тіньова економіка як явище суспільно шкідливе є загрозою для економічної безпеки України. Основним фактором загрози є матеріальна шкода, яку завдає тіньова економіка суспільству і державі. Тому методологічно обґрунтованим може стати аналіз способів оцінювання збитку від її функціонування. При вирішенні цього завдання можна стикнутися з неминучими труднощами, пов'язаними зі складністю визначення збитку, тому що найважливішою властивістю тіньової економіки є її не контрольованість. Найбільш небезпечні прояви тіньової економіки одночасно є і найбільш латентними. Тому при визначенні збитку від економічних злочинів доводиться вдаватися до методу експертного оцінювання, який не дозволяє надійно і точно визначити розмір завданої цим явищем збитку.

Загрози, які походять від тіньової економіки, носять комплексний характер. До них можна віднести: масове ухилення від сплати податків; масове виробництво продукції, що не відповідає санітарним, технічним і іншим нормам, яке може привести до недобросовісної конкуренції; масове порушення авторських і суміжних прав, а також прав на винаходи, дослідні зразки і корисні моделі; незаконне вивезення капіталу за кордон; підпільне виробництво забороненої продукції, поширення якої може завдати шкоди здоров'ю населенню; надання правомірною характеру володіння, користування і розпорядження коштами, отриманих незаконним шляхом;

широкий обіг неврахованої готівки («чорного налу»); встановлення оптового фактичного контролю над галузями економіки; транснаціональний характер економічної та організованої злочинності; корупція та ін.

Аналіз сутності, детермінант, тенденцій тіньової економіки, загроз, що походять від неї, дозволить нам перейти до побудови системи протидії цьому соціально-економічному явищу. Система заходів протидії тіньовій економіці повинна бути диференційована: суспільно небезпечні діяння повинні бути викорінені, а суспільно безпечні – по можливості легалізовані.

Загальною метою протидії тіньовій економіці, на нашу думку, є її стримування на оптимальному рівні. Основним суб'єктом протидії тіньовій економіці є держава в особі своїх органів.

В даний час назріла гостра необхідність проведення адміністративної реформи, яка визначається роллю і місцем держави в створенні сильної економіки.

На наш погляд, можна виділити наступні напрямки інституційних перетворень.

По-перше, це трансформація формальних інститутів.

По-друге, створення сприятливих з точки зору підприємницького клімату неформальних інститутів.

По-третє, ліквідація суспільно шкідливих інститутів. І, нарешті, руйнування функціональних зв'язків і організацій, які відтворюють кримінальні інститути.

Необхідно виділити ряд істотних умов ефективною протидії тіньовій економіці.

По-перше, покладання завдань протидії тіньовій економіці на органи влади повинно здійснюватися на підставі критеріїв необхідності і достатності. Відповідно до першого критерієм відбираються ті завдання, які найбільш ефективно вирішуються шляхом реалізації державно-владних повноважень. До компетенцій державного апарату повинні входити всі без винятку завдання, визнані необхідними для протидії тіньовій економіці.

По-друге, орган державної влади для вирішення питань, віднесених до його відання, повинен бути наділений необхідними для цього функціями. У зазначеному випадку також повинні використовуватися логічні критерії необхідності і достатності.

По-третє, ефективна реалізація основних напрямів діяльності органів влади можлива в разі їх наділення достатніми повноваженнями.

По-четверте, визначення процесуального порядку реалізації тих правочинів державного органу має з одного боку відбуватися з урахуванням конституційних гарантій прав людини і громадянина, а з іншого – дозволяти ефективно здійснювати правоохоронну діяльність.

По-п'яте, функціонування органів державної влади має бути забезпечено наявністю кадрових, інформаційних, фінансових, матеріально-

технічних та інших ресурсів.

Аналіз підходів до оцінювання ефективності діяльності правоохоронних інститутів протидії тіньовій економіці призводить до висновку про необхідність використовувати поряд з правовими економічні показники.

Боротьба з економічними злочинами здійснюється правоохоронними органами в правовій і неправовій формах. Основними напрямками їх діяльності є: перевірна, оперативно-розшукова, адміністративно-деліктна та кримінально-процесуальна діяльність.

Аналіз всіх основних напрямків діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби з економічними злочинами та правопорушеннями показує ряд істотних проблем: недостатня правова урегульованість порядку здійснення діяльності по боротьбі з економічними злочинами та правопорушеннями; відсутня єдина державна політика щодо протидії тіньовій економіці, забезпечення економічної безпеки; недостатня взаємодія правоохоронних органів між собою по протидії економічним злочинам і правопорушенням; недостатньо налагоджена взаємодія між контролюючими та правоохоронними органами; неготовність правоохоронних органів вирішувати завдання, пов'язані з протидією економічній злочинності; недостатньо враховуються в практичній діяльності результати наукових досліджень в області тіньової економіки, боротьбі з економічною злочинністю та забезпечення економічної безпеки.

Виділені проблеми дозволили сформулювати основні напрямки їх вирішення.

По-перше, необхідно розробити єдину державну політику по боротьбі з економічними злочинами та правопорушеннями.

По-друге, необхідно розробити систему протидії тіньовій економіці і економічній злочинності.

Третім важливим напрямком удосконалення правоохоронних інститутів є поліпшення нормативно-правової бази протидії тіньовій економіці.

Посилення взаємодії між правоохоронними органами щодо протидії кримінальній економіці є четвертим важливим напрямком удосконалення діяльності правоохоронних органів.

По-п'яте, боротьба з корупцією є одним з важливих напрямків протидії кримінальній економіці.

І, нарешті, шостим напрямком є поліпшення ресурсного забезпечення діяльності правоохоронних органів по боротьбі з економічною злочинністю.

Список використаних джерел

1. Антонова О.М. Протидія тіньовій економіці в системі забезпечення економічної безпеки України / О.М. Антонова // *Актуальні проблеми економіки №9. – 2018. – К.; НАУ, 2018. С. 13-22.*

2. *Економічна безпека: Навч. посібник. / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.*
3. *Срмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.*
4. *Ільченко В.А. Класифікація загроз економічній безпеці на основі існуючих організаційно-правових форм та «збиральної групи загроз» / В.А. Ільченко // Національна безпека у фокусі викликів глобалізації цих процесів в економіці: матеріали II-ї Міжнародної наукової Інтернет-конференції, 12-14 жовтня 2018 р. – Київ. – С. 69-73.*
5. *Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.; за ред. Геєця В.М.: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.*
6. *Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К.: КВШ, 1998. – 462 с.*
7. *Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації: монографія / Флейчук М. І.. – Львів: Арал, 2008. – 660 с.*

Кирлик Наталія Юріївна
кандидат економічних наук
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна

БЕЗПЕКА ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Роль і значення транспортно-логістичної системи України для гармонійного життя суспільства складно переоцінити. На цей сегмент ринку послуг припадає найбільша частка вантажних та пасажирських перевезень України в межах країни та з-за кордон.

В національному значенні транспортно-логістична система України оцінюється як особлива соціально-технічна структура, котра залежить від владно-політичного впливу, соціально-економічного становища та геостратегічного характеру [6, с. 70].

Належне правове регулювання транспортно-логістичної системи України сприяє її перетворенню в передову галузь суспільної діяльності. Це, в свою чергу, забезпечує розвиток економіки, підвищення якості виконання договірних зобов'язань, сприяє безпеці руху і ліквідації аварійності, поліпшенню експлуатаційної роботи на підприємствах транспорту тощо [3; 4].

Якість та безпеку транспортно-логістичної системи України регламентують міжнародні нормативно-правові документи. В рамках європейського транспортного простору діє Європейська угода щодо роботи екіпажів транспортних засобів, які виконують міжнародні автомобільні перевезення (ЄУТР) [1]. Також в Україні ратифіковано Конвенцію про міжнародні автомобільні перевезення пасажирів і багажу [2].

На рівні міжнародних організацій та структур є визначено умови щодо стандартизації послуг перевезень пасажирів та вантажу. Це сприяє розвитку мережі транспортно-логістичної системи та є сприятливим для України з огляду на її високий транзитний потенціал.

Оцінювання перевезень та їх безпеки на українському ринку транспортно-логістичних послуг засвідчує, що найбільшу вагомість в структурі пасажирообороту в Україні має автомобільного транспорту: 43,4% у 2017 р. і 54,4% у 2010 р. В той же час вагомість автомобільного транспорту в структурі вантажних перевезень зросла, за період 2010-2017 р. на 2,4%. Обсяги перевезень найбільш стрімко зростали за період 2005-2011 р. – в 1,4 рази. Аналіз структури видів вантажів, що перевозились транспортом у 2017 р., засвідчив домінування продукції добувної промисловості, продукції сільського господарства, а також харчових продуктів. Незважаючи на високе значення автотранспортної галузі в транспортно-логістичній системі України у здійсненні вантажних перевезень за рахунок переваг мобільності, провідним способом транспортування вантажів залишається залізниця. Станом на 2017 р. на неї припадало майже 54% усіх вантажних перевезень і 56% вантажообороту [4].

Загалом щодо забезпечення безпеки транспортно-логістичної системи України існує багато проблем. Спеціалісти в сфері логістики та безпеки руху виділяють такі основні з них [1, с. 340]:

- слабкий матеріально-технічний стан автомобільного парку в Україні;
- відсутність мотивації перевізників проводити оновлення рухомого складу в умовах економічної кризи;
- проблеми розвитку автотранспортної інфраструктури;
- відсутність культури водіння тощо.

В окремих випадках важливо спрогнозувати ресурс транспортно-логістичної системи України та капіталовкладення на ремонт і подальшу експлуатацію рухомого складу. Однак, за умов їх проведення ці результати можуть внести ясність для розрахунків у транспортно-логістичній системі України при визначенні реальних термінів окупності та поступового оновлення.

Список використаних джерел

1. Європейська угода щодо роботи екіпажів транспортних засобів, які виконують міжнародні автомобільні перевезення (ЄУТР) від 27.02.2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_016
2. Конвенція про міжнародні автомобільні перевезення пасажирів і багажу від 8.04.1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/997_034
3. Ляшук Р.М. Правові основи здійснення автомобільних перевезень / Р.М. Ляшук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки. – 2017. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_2_4

4. Овчар П.А. Економіко-організаційні аспекти перевезення пасажирів автомобільним транспортом в Україні / П.А. Овчар // *Актуальні проблеми економіки*. – 2018. – № 7-8. – С. 51-61.

5. Рубан Д.П. Структура парку автобусів громадського транспорту України та аналіз ситуації / Д.П. Рубан, А.Я. Рубан // *Наукові нотатки*. – 2016. – Вип. 55. – С. 338-340.

6. Чернявська Т.А. Стратегічні напрями розвитку транспортно-комунікативної системи України в контексті забезпечення національної безпеки і самодостатності / Т.А. Чернявська // *Економічний вісник Національного гірничого університету*. – 2015. – № 3. – С. 68-76.

7. Штулер І.Ю. Адаптація глобальних методик з підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні//*Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету, Економічні науки, серія «Облік і фінанси»*. – 2011. – Вип. 8(29). Част. 2. С. 38-46.

Подік Іванна Іванівна
кандидат економічних наук
завідувач відділу розвитку податкового та митного аудиту
Науково-дослідний інститут фіскальної політики
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ПОДАТКОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ

У сучасних умовах платники податків активно захищають свої права, висловлюючи незгоду з результатами проведених щодо них контрольних заходів, перевірок, рішень та дій (бездіяльності) посадових осіб органів Державної фіскальної служби. Такі спори не лише спричиняють втрати у бюджетах всіх рівнів, а й стають на заваді налагодження партнерських відносин платників податків з фіскальними органами, а також унеможливають встановлення довіри між ними. Відповідно постає потреба в застосуванні швидких та результативних інструментів вирішення конфліктів, що виникають в податкових правовідносинах. При цьому обрані методики мають бути ефективними та задовольняти інтереси всіх учасників податкового процесу, де платники прагнуть уникнути, відтермінувати або мінімізувати виконання податкового обов'язку, а контролюючі органи спрямовують свою діяльність на максимізацію податкових надходжень до бюджету. Одним з інструментів, що відповідає зазначеним параметрам, є процедура медіації.

Зауважимо, що такий спосіб вирішення спорів як медіація виник у США в 60-70 роках ХХ ст. через кризу американської судової системи. Її поява й динамічний розвиток були зумовлені численними перевагами у порівнянні з судовим розглядом спору. Так, беручи участь у медіації,

сторони отримували реальну можливість швидко й ефективно врегулювати конфлікт [1, с. 134].

З часом відбулося розширення географічних кордонів використання цієї процедури. Медіація набула поширення у Великобританії, Канаді, Австралії й у більшості країн Європейського союзу (Австрія, Італія, Німеччина, Нідерланди та ін.). Практика різних країн свідчить, що досягти взаємовигідного вирішення спору за допомогою медіації вдається частіше ніж у випадках застосування інших методів альтернативного вирішення спорів. Крім того, угоди, укладені в результаті процедури медіації, виконуються набагато сумлінніше, ніж судові рішення [1, с. 134].

Зазначимо, що обов'язкова досудова стадія врегулювання податкового спору передбачена в Австрії, Бельгії, Болгарії, Угорщині, Німеччині, Греції, Данії, Ізраїлі, Іспанії, КНР, Латвії, Литві, Люксембурзі, Мальті, Нідерландах, Новій Зеландії, Польщі, Румунії, Саудівської Аравії, Сінгапурі, Словаччині, Словенії, Фінляндії, Франції, Чехії, Швейцарії, ПАР, Японії. Але в деяких країнах це скоріше посередництво, ніж медіація. Власне податкова медіація застосовується в таких державах, як Австралія, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, США, Ізраїль [2].

Цікавою є практика Грузії, де було створено Службу медіації в структурі податкових органів. По своїй суті цей орган нагадує українське адміністративне врегулювання спору, але основною відмінністю є той факт, що окрема організація спеціалістів проводить перевірку і виносить рішення: відхилити повністю скаргу платника податків; частково задовольнити вимоги платника податків; повністю задовольнити вимоги платника податків; приймати самостійне рішення по тому чи іншому питанню [3].

Ще одним аргументом на користь запровадження медіації в податкові правовідносини є її визнання європейською спільнотою – більшість документів Ради Європи та Директива ЄС 2008/52/ЄС рекомендують впровадження медіації як основного методу альтернативного врегулювання спорів на досудовому етапі або під час судового розгляду.

В Україні питання доцільності запровадження інституту медіації в податкові правовідносини обговорюється з 2012 р., коли у Верховній Раді України було зареєстровано перший проект Закону «Про медіацію». З того часу і дотепер було здійснено ще кілька спроб надати медіації законного статусу, а також внести зміни до Податкового кодексу України щодо запровадження податкової медіації. Проте на сьогодні законодавча процедура ще триває.

Відсутність правових засад застосування інституту медіації в податкових спорах обмежує розвиток ДФС України у напрямі підвищення рівня довіри до державних фіскальних органів, побудови партнерських відносин з платниками податків, збільшення швидкості пошуку справедливого рішення на принципах паритетності сторін та сум отриманих

податкових платежів. Тому потрібно здійснити оцінку кращих світових практик в частині досвіду застосування податкової медіації та розробити рекомендації щодо запровадження процедурно-правового регулювання розв'язання конфліктних податкових відносин в Україні. Адже введення медіації в систему розгляду податкових спорів дозволить зменшити кількість рішень, що оскаржуються, зміцнити авторитет податкових органів та довіру до них з боку платників податків та населення загалом, підвищити якість роботи податкових органів. Додатковим аргументом на користь медіації та її впровадження у процес врегулювання спорів є значне скорочення затраченого часу як для платників, так і для податкових органів.

Список використаних джерел

1. Поліщук М.Я. *Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів* / М.Я. Поліщук // *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* – 2014. – Вип. 65. – С. 134-139. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2014_65_22

2. Церетелі Л. *Медіація як альтернативне вирішення податкових спорів* / Л. Церетелі // *Вісник. Офіційно про податки.* – 2016. – URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/90003283>

3. Колишній В. *Медіація в налогових спорах способна и обеспечит достижение взаимовыгодного решения, и способствовать наполнению бюджета: Закон и бизнес* – 2015 – №15 URL: http://zib.com.ua/ua/115612keruyuchiy_partner_yuk_prove_group_v_kochkarov_mediaciya_v_p.html

Сержанов Віталій Вікторович
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
декан економічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

«ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ» ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Тенденція розробників державної політики передбачає все більше втручання у економіку та певною мірою керування інвестиційною діяльністю, що видно з частки регуляторної та обмежувальної політики в загальних заходах щодо інвестиційної політики, яка протягом більшої частини останніх десяти років зростає (хоча лібералізація інвестицій та їх заохочення залишаються домінуючими). Ця тенденція частково відображає відроджений реалізм щодо економічних та соціальних витрат нерегульованих ринкових сил, але це також викликає занепокоєння тим, що накопичення регуляторної діяльності може поступово збільшувати ризик надмірного регулювання або інвестиційного протекціонізму, який заважає внутрішнім та зовнішнім інвестиціям.

В зв'язку з цим виникає необхідність визначення «інвестиційного

протекціонізму». Незважаючи на те, що міжнародні політичні форуми на найвищому рівні (наприклад, G-20) часто вказують на «інвестиційний протекціонізм», наразі не існує універсально узгодженого визначення цього терміну [4].

Різні наукові школи приймають різні підходи. Зокрема, визначення протекціонізму широко представлено науковій літературі. Матеріали вільної енциклопедії «Wikipedia» визначають таке визначення протекціонізму. «Протекціонізм – економічна політика держави, спрямована на обмеження міжнародної торгівлі. В економічній теорії одним із головних аргументів протекціонізму є критика теорії зовнішньої торгівлі з позицій захисту національного добробуту, що впливає безпосередньо з аналізу вигащів і втрат. Вигода від застосування експортного й імпорного мита може бути протиставлена виробничим і споживчим втратам, які виникають від викривлення мотивів поведінки виробників і споживачів. Однак можливий і такий випадок, коли вигода від поліпшення умов торгівлі після введення зовнішньоторговельних податків перевищить втрати від неї» [10].

«Енциклопедія Історії України» трактує поняття протекціонізму наступним чином «Протекціонізм (від лат. *protectio* – прикриття, захист) – економічна політика держави, яка виражається в системі взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підтримку й захист власних товаровиробників від іноземної конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках» [8].

Система протекціоністських заходів обмежується в світі генеральними угодами про тарифи й торгівлю. Також у більшості країн світу проводиться державна політика *культурного протекціонізму*, спрямованого на захист національної мови, звичаїв, культурно-історичного надбання. В Україні останнім часом гостро постало питання *аграрного протекціонізму* [7].

Загалом, протекціоністські заходи, пов'язані з інвестиціями, включають, по перше, заходи, спрямовані на іноземних інвесторів, які прямо чи де-факто дискримінують їх і призначені для запобігання або перешкоджання їм інвестувати; по друге, заходи, спрямовані на вітчизняні компанії, які вимагають від них репатріації активів або операцій до своєї країни.

Такі визначення містять ряд недоліків. А саме, у такому контексті «заходи» стосуються національних регуляторних заходів, але також включають застосування адміністративних процедур або, навіть менш відчутний, політичний тиск. Вищезгадане міркування ігнорують будь-які можливі обґрунтування інвестиційного протекціонізму, тобто заходи можуть бути обґрунтовані законними політичними потребами, такими як захист національної безпеки, охорони здоров'я чи природоохоронних цілей, або бажання збільшити внесок прямих іноземних інвестицій в економічний розвиток. Також таке трактування не передбачає оцінку пропорційності заходів стосовно потреб економічної політики. Тобто не відбувається спроби

оцінити законність відповідних заходів згідно з будь-якими використовуваними міжнародними нормативними документами (або інвестиційними контрактами, міжнародними інвестиційними угодами, наприклад, правила СОТ або інше). Проте незважаючи на ці міркування, аналогічна ситуації є і в торгівлі, де тариф може застосовуватися до імпорту та може бути законним за правилами СОТ, але все ще буде розглядатися як протекціоністська міра в лексиконі економіста.

З точки зору розвитку цей підхід явно незадовільний: заходи, прийняті для реалізації законних цілей державної політики, відповідні та пропорційні цим цілям та прийняті відповідно до відповідних міжнародних документів, не повинні розглядатися як протекціоністські. Виклик полягає у визначенні меж легітимності, актуальності та пропорційності, з тим щоб розрізнити заходи, прийняті добросовісно для суспільного блага, та заходи із суто дискримінаційними цілями.

Для багатьох економістів поняття «протекціонізм» має негативний зміст, оскільки, протекціонізм однієї країни може бути індустріальною політикою іншої країни [4].

Відсутність спільного розуміння серед розробників економічної політики та інвестиційного співтовариства вимагає власного визначення «інвестиційний протекціонізм», під яким ми розуміємо політику держави, яка виражається як сукупність зв'язків та відносин (організаційних, економічних, правових), які мають на меті стимулювання розвитку національного інвестиційного ринку, відстоювання інтересів вітчизняних інвесторів, що в підсумку сприятиме збалансуванню, відкритості та захисту національної економіки, мінімізації потенційно негативних впливів на інвестиційні процеси. Існує велика потреба в глобальній координації інвестиційної політики. Необхідність вирішення спільних завдань сталого розвитку та ефективного реагування на глобальні економічні та фінансові потрясіння, щоб уникнути майбутніх криз ініціювало заклики до нових моделей глобального економічного урядування. У сфері інвестицій є переконливі підстави для поліпшення міжнародної координації. Це може допомогти зберегти протекціоністські тенденції та нівелювати дискримінаційне ставлення іноземних інвесторів до перевірок. Крім того, в Світі, де уряди (держави) все більше борються за бажаними для них видами інвестицій, це може допомогти уникнути «перегонів» у регуляторних стандартах або «прагнути вершини» у стимулах [4].

До прикладу, економічна стратегія Німеччини і ЄС до 2030 р. передбачає промисловий протекціонізм – захист національних компаній в конкурентній боротьбі з Китаєм і США. Головною галуззю визнані технології штучного інтелекту [9].

Кількість специфічних інвестиційних питань підкреслюють необхідність кращого глобального узгодження інвестиційної політики,

оскільки за своєю природою вони можуть бути ефективно врегульовані лише на основі співпраці.

Список використаних джерел

1. Гриценко Л.Л. Галузеві аспекти вибору пріоритетів при державному інвестуванні// *Економіст*. – 2012. – №10. – С. 41-44.
2. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: *наук. монографія/ наук.ред. М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін*. – К.: НАУ, 2008. – 216 с.
3. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №6. – С. 29-39.
4. Сержанов В.В. Формування державної інвестиційної політики розвитку національного господарства: [моногр.] / В.В. Сержанов. – К.: Національна академія управління, 2018 – 281 с.
5. Шут. С. Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування/Економічний аналіз: зб.наук.праць. – 2013. – Том 13. – С. 268-274.
6. Штулер І.Ю. Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах: [моногр.] / І.Ю. Штулер. – К.: Національна академія управління, 2016. – 360 с.
7. Аграрный протекционизм: открыть границу и не проспать «национальный интерес». Електронний ресурс: Режим доступу: <https://latifundist.com/spetsproekt/396-agrarnyj-protetsionizm-otkryt-granitsu-i-ne-prospat-natsionalnyj-interes>
8. Енциклопедія Історії України Електронний ресурс: Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P0
9. Протекционизм и инновации. Как Германия будет развивать экономику Електронний ресурс: Режим доступу: https://biz.censor.net.ua/resonance/3114092/protetsionizm_i_innovatsii_kak_germaniya_budet_razvivat_ekonomiku
10. Матеріали вільної енциклопедії «Wikipedia» Електронний ресурс: Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC>

Штулер Ганна Гордіївна
старший викладач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сутність економічної безпеки реалізується через систему критеріїв та показників.

Критерій економічної безпеки – оцінка стану економіки з точки зору найважливіших процесів, що відображають сутність економічної безпеки. Критеріальне оцінювання безпеки включає в себе оцінювання:

- ресурсного потенціалу і можливостей його розвитку;
- рівня ефективності використання ресурсів, капіталу і праці та його відповідності рівню в найбільш розвинених країнах, а також рівню, при якому загрози внутрішнього і зовнішнього характеру зводяться до мінімуму;
- цілісності територій і економічного простору;
- суверенітету, незалежності і можливості протистояння зовнішнім загрозам;
- соціальної стабільності і умов запобігання та вирішення соціальних конфліктів;
- співвідношення та якості обсягів експорту та імпорту;
- конкурентоспроможності економіки, яка складається з конкурентоспроможності регіонів та підприємств.

Для економічної безпеки національного господарства важливе значення мають не самі показники, а їх порогові значення, які визначаються як граничні величини, недотримання яких перешкоджає розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних, а часом і руйнівних тенденцій в галузі економічної безпеки. Найвищий ступінь безпеки досягається шляхом приведення показників в межі допустимих меж.

З досвіду багатьох країн, що розвиваються відомо, що структура експорту має бути різноманітною, оскільки при погіршенні кон'юнктури, пов'язаної з попитом на окремі товари на світовому ринку, або політичної ситуації економіка може зазнавати кризи. Відповідно, до прикладу, в Україні розвиток відбувається у видобувній галузі, і як наслідок в тих регіонах, в яких знаходяться підприємства цієї галузі.

Отримані надприбутки не потрапляють у вигляді інвестицій на підприємства в інші регіони, і тим самим посилюється диспропорція розвитку всередині країни. Цей факт негативно позначається на економічній безпеці України.

Але в економіці України все ж намітився деякий економічний ріст, і на даному етапі одна з головних цілей економічної стратегії повинна полягати в підтримці цього зростання, який можливий тільки за умови конкурентоспроможності економіки, регіонів і відповідних підприємств. Ці підприємства дозволять забезпечити надходження іноземної валюти для забезпечення імпорту, шляхом поставки на світові ринки конкурентоспроможної продукції; суперництво з іноземними компаніями на внутрішньому ринку, а також збільшення обсягу інвестицій у виробництво в регіоні і в країні в цілому.

Постає питання як домогтися конкурентоспроможності вже існуючих підприємств в регіоні. Одним з варіантів становлення конкурентоспроможного підприємства є ознайомлення з накопиченим досвідом і проведенням порівняльного аналізу конкурентоспроможних іноземних підприємств.

На основі отриманих результатів необхідно виробити певні параметри, до яких повинні прагнути вже існуючі підприємства, тобто шляхом планування питомих показників вийти на той чи інший рубіж продуктивності праці, прибутковості капіталу, фондовіддачі, якісних характеристик виробленої продукції, рівня цін, ефективності системи продажів і управління. У процесі планування основними питаннями, на які необхідно відповісти є:

- загальний обсяг виробничих потужностей;
- якими видами обладнання і техніки повинно бути забезпечено підприємство;
- які види матеріалів, напівфабрикатів і послуг повинні здійснюватися всередині підприємства, а які придбаваються на стороні;
- кадрова політика і методи управління;
- спосіб підвищення і методи контролю якості продукції;
- визначення виробничого планування і контроль запасів;
- вибір системи стимулювання праці;
- створення організаційної структури управління.

Але необхідно не забувати про те, що підприємство не зобов'язане дотримуватися загальних стандартів виробництва, що встановилися в галузі чи на світовому ринку, так як деякі особливості підприємства регіону можуть виявитися перевагами в конкурентній боротьбі.

В процесі загального аналізу всіх факторів управління підприємство повинно вийти на такий виробничий рівень за якому ефективність виробничої системи визначається не стільки внутрішніми факторами, а скільки зовнішніми – управлінськими (якість організації та ефективність самої системи управління). Конкурентоспроможне підприємство – це підприємство, що прагне не тільки копіювати досвід інших, а перевершити існуючі стандарти.

В результаті цього конкурентоспроможне підприємство буде сприяти зростанню ВВП на душу населення, забезпечення зайнятості в регіоні і якості рівня життя населення, як наслідок поповненню доходної статті бюджету регіонів і країни в цілому. Тим самим вирішується одне з головних завдань економічної безпеки країни – збалансоване територіальний розвиток регіонів.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Детінізація економіки як чинник розвитку підприємництва / З.С. Варналій, З.Б. Живко // *Стратегічні дослідження*. – 2013 – №4 (29). – С. 29-37.
2. Гончаров Г.О. Аналіз ефективності державної підтримки малого підприємництва в Україні (в аспекті забезпечення економічної безпеки цього сектора економіки) / Г.О. Гончаров // *Papers of the 9 Th International Scientific Conference. «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches»*: March 31, 2014. – Stuttgart, Germany. – p. 142-146.

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Баку, 15-17 лютого 2019 року*

3. Євдокімова Н.М. Стратегія підприємства: адаптація організації до впливу світових суспільно-економічних процесів: монографія / [Наливайко А.П., Решетняк Т.І., Євдокімова Н.М. та ін.; за ред. А.П. Наливайка.] – К.: КНЕУ, 2013. – 454 с.

4. Системи прийняття рішень в економіці, техніці та організаційних сферах: від теорії до практики: колективна монографія. у 2т.Т.2. / за заг. ред. Савчук Л.М. / Павлоград: АРТ Синтез-Т, 2014. – 429 с.

5. Штулер І.Ю. Адаптація глобальних методик з підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету, Економічні науки, серія «Облік і фінанси». – 2011. – Вип. 8(29). Част. 2. – С. 38-46.

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Гончар Лілія Олександрівна

викладач

Київський національний університет культури і мистецтв

Беляк Андрій Олександрович

студент

Київський національний університет культури і мистецтв

м. Київ, Україна

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Тенденція розширення економічних, політичних та соціально-культурних зв'язків між Україною та іншими державами світу суттєво позначається на розвитку вітчизняної туристичної галузі, і відповідно, впливає на функціонування і розвиток національної економіки України.

Вітчизняна туристична галузь на сучасному етапі її розвитку поряд із перевагами має ряд проблем і загроз. Однією із найгостріших перепон для розвитку туризму в Україні є політична та економічна нестабільність в державі, що зумовила різке зменшення іноземних туристичних потоків в Україні, починаючи з 2014 р.

Станом на сьогодні в туристичній галузі простежується незначне поступове, але головне стабільне піднесення. Тому сьогодні досить актуальною постає проблема вивчення та аналізування стану та основних тенденцій розвитку сучасної туристичної галузі України.

Протягом 2017 р. послугами туристичних операторів, що надали звіти про діяльність в Міністерство економічного розвитку і торгівлі, скористалися 2564,2 тис. туристів, у тому числі:

- 2505,6 тис. громадян України (з них 353 тис. – діти віком до 17 р.);
- 58,6 тис. іноземних громадян.

Із загальної кількості обслугованих громадян України:

- здійснили подорож за кордон – 2347,7 тис. осіб (91,5%);
- подорожували в межах території України – 157,9 тис. осіб (8,5%).

Загалом в межах в'їзного, внутрішнього і виїзного видів туризму за 2017 р. реалізовано 1255,6 тис. путівок (організаціям та безпосередньо населенню) на 12347,9 тис. днів загальною вартістю близько 27883,1 млн. грн. [3].

Безпосередньо населенню у 2017 р. було реалізовано 790,7 тис. путівок

на 8427,5 тис. днів загальною вартістю 21219,0 млн. гривень.

Зокрема:

- громадянам України для подорожі в межах країни – 38,6 тис. путівок (5%);
- громадянам України для подорожі за кордон – 742,1 тис. путівок (94%);
- іноземцям для подорожі в межах України – 10 тис. путівок (1%).

Аналізуючи направленість туристичних потоків, слід зауважити, що у 2017 р. головними цілями туристів були: культурно-пізнавальний, службовий, лікувально-оздоровчий, подієвий, круїзний, гірський, пригодницький, спортивний та інші види туризму. Аналіз популярності кожного з видів туризму за сферою діяльності продемонстровано на рис. 1.

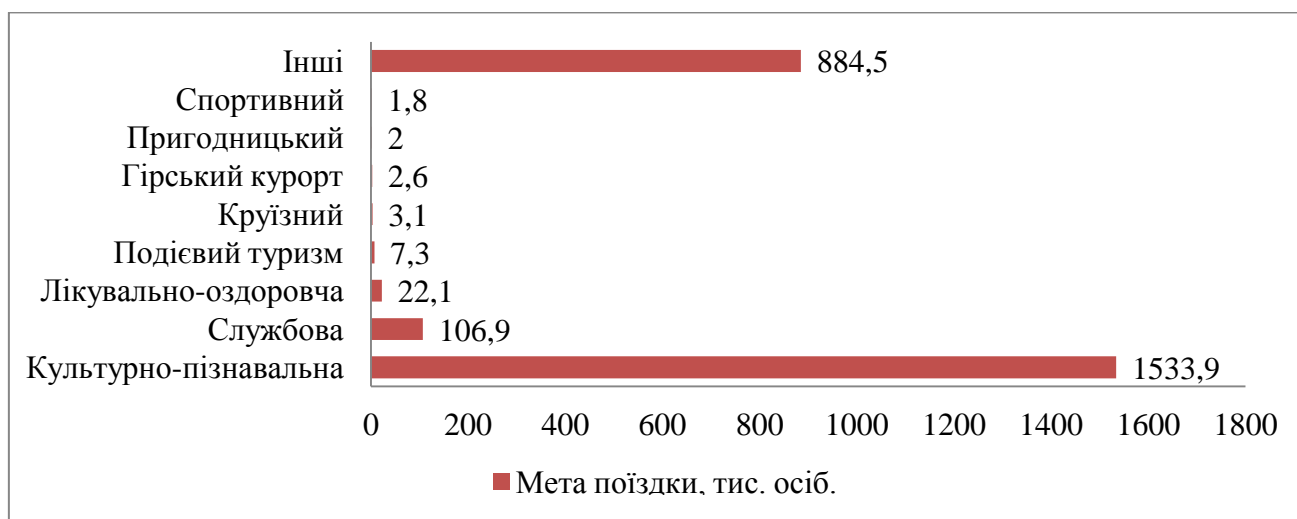

Рис. 1. Мета поїздки туристів у 2017 році, тис. осіб. [3]

З рис. 1 видно, що найпоширенішим видом туризму за сферою діяльності є культурно-пізнавальний (60%), натомість частка спортивного туризму – найменша і становить лише 0,07%.

Згідно з даними ліцензійного реєстру суб'єктів туроператорської діяльності Департаменту туризму та курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України офіційно в Україні діє 1743 суб'єктів туристичної діяльності (серед них, 498 туроператорів, 1172 турагентів, 73 суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність) [1]. Серед них, за звітними даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України можна виділити 10 туроператорів з найбільшою кількістю обслуговуваних туристів у 2017 р. (рис. 2).

Рис. 2. ТОП-10 туроператорів за кількістю обслуговуваних туристів у 2017 р., осіб [3]

* Всього за даними туроператорів обслуговуваних туристів у 2017 році 2564227 осіб.

Із рис. 2. видно, що найбільшу кількість туристів обслуговувало ТОВ «Джоін Ап!», частка яких від загальної кількості обслуговуваних туристів у 2017 році склала 27,4%; для порівняння, підприємство, що займає 10 місце за популярністю ПрАТ «Універсальне агентство з продажу авіап перевезень» – складає 0,66%.

За даними Адміністрації Державної прикордонної служби у 2017 році Україну відвідало найбільше туристів з Молдови, Білорусі, Великої Британії, Туркменістану, Китаю, Канади, Німеччини, Польщі, Швеції, Франції. Питома вага кожної з країн відображена на рис.3.

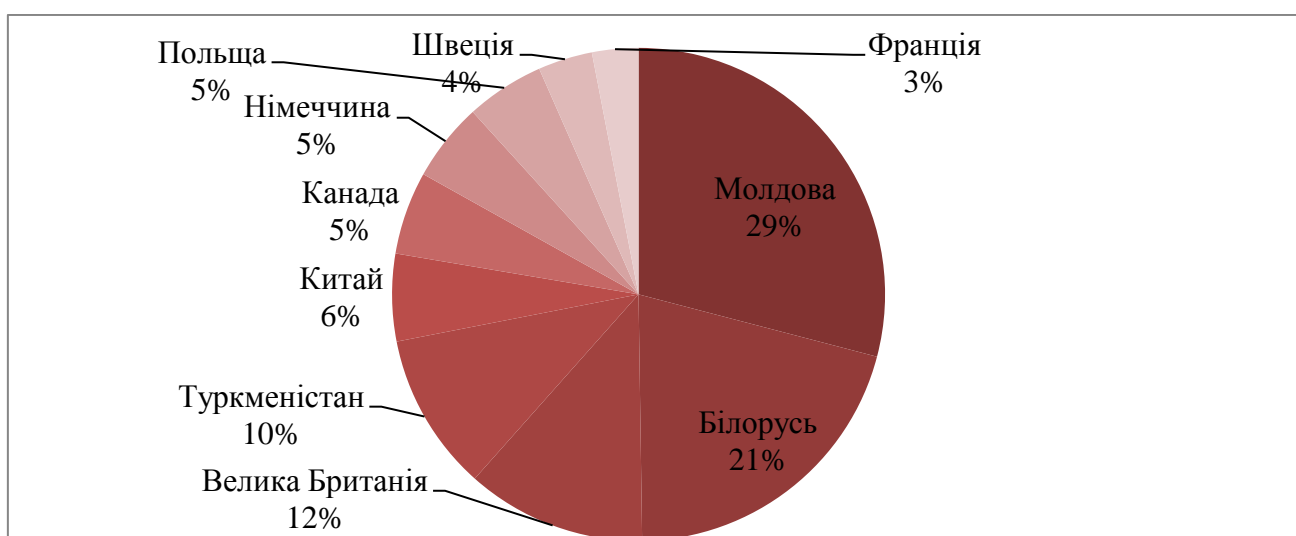

Рис. 3. ТОП-10 країн, з яких найбільше туристів відвідало Україну, осіб [1]

У 2017 році країнами-лідерами за кількістю іноземних громадян, які прибули до України є: Молдова, Білорусь, Велика Британія, Туркменістан,

Китай. У порівнянні з 2016 роком значно збільшився потік іноземних туристів з Білорусі (на 49,5%), Туреччини (на 33,3%), Німеччини (на 22,5%) та Ізраїлю (на 20,2%). Водночас, за даними офіційної статистики, зменшилась чисельність туристів, що прибули до України з Угорщини (на 16,6%), Словаччини (на 10,8%), Польщі (на 4,2%) та Росії (на 1,4%). В цілому, динаміка кількості іноземних громадян, що відвідали Україну за 2015-2017 р. представлена на рис. 4 [1].

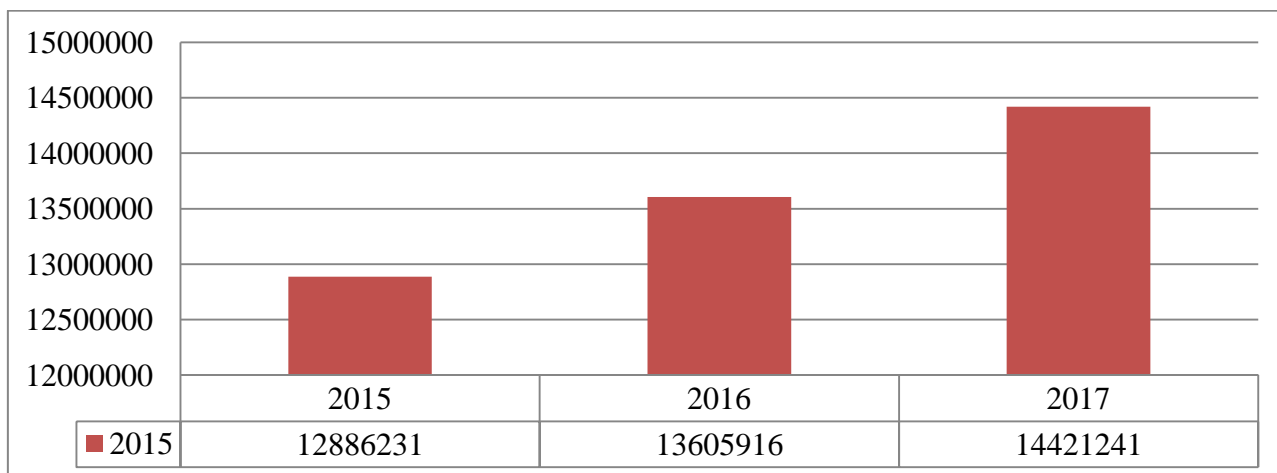

Рис. 4. Інформація щодо кількості іноземних громадян, що відвідали Україну за 2015-2017 роки, осіб [1]

Відповідно до даних, представлених на рис. 4, видно, що у 2015-2017 р. спостерігається позитивна динаміка зростання кількості іноземних громадян, що відвідали Україну. Зокрема, у 2017 р. Україну відвідало 14,4 млн. іноземних туристів, що на 6% більше, ніж в 2016 р., а у порівнянні з 2015 р. – на 12% (рис. 4).

Для подорожі в межах України ліцензованими туроператорами безпосередньо населенню було продано 38,6 тис. путівок загальною вартістю близько 229074,9 тис. грн. на 318,5 тис. днів. Кількість внутрішніх туристів складала 157,9 тис. осіб, з яких 7,9 тис. осіб – діти віком до 17 років.

У 2017 р. дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизного податку й аналогічних обов'язкових платежів) склав 18502975,3 тис. грн., що на 60% більше ніж у 2016 р. (дохід складав 11522520,4 тис. грн.). При цьому сума комісійних, агентських і інших винагород у 2017 р. становить 708966,0 тис. грн., що у порівнянні з 2016 р. зросла на 30% (у 2016 р. – 542977,5 тис. грн.). Операційні витрати, зроблені суб'єктами туристичної діяльності на надання туристичних послуг у 2017 році склали 14900951,3 тис. грн., і у відповідності до аналогічних показників 2016 р. зросли на 60% (у 2016 році становили 9144060,3 тис. грн.). Слід відзначити, що загальний дохід від надання туристичних послуг у 2017 р. у порівнянні з 2016 р. зріс на 6980454,9 тис. грн., що складає 60%. Поряд із цим, сума комісійних,

агентських і інших винагород зросла на 165988,5 тис. грн. (30%), операційні витрати, зроблені суб'єктами туристичної діяльності на надання туристичних послуг у 2017 р. у порівнянні з 2016 р. теж зросли на 5756891 тис. грн. (60%). Динаміка проаналізованих показників свідчить про певну стабільність у розвитку туристичної галузі України [2].

На основі проведеного дослідження можна зробити висновки, що в умовах нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні вітчизняна туристична галузь шляхом використання найпотужніших ресурсів та популяризації національного туристичного продукту у світі змогла утримати і стабілізувати свої позиції на вітчизняному та міжнародному ринках і сьогодні виходить на новий рівень розвитку. Поряд із цим, звичайно, існує безліч проблем, які потребують якомога швидшого вирішення задля уникнення зовсім небажаного спаду туристичних потоків територією України, як в'їзного, так і внутрішнього туризму.

Найголовнішими питаннями, які потребують глибокого теоретико-методологічного і практико-орієнтованого аналізу є, насамперед, підвищення рівня якості вітчизняних туристичних послуг і приведення їх у відповідність до європейських стандартів; перегляд та удосконалення системи державного регулювання функціонування та розвитку туристичної галузі України, а також розроблення адаптованого до вимог бізнес-середовища унікального організаційно-економічного механізму розвитку вітчизняної туристичної індустрії. Саме комплекс запропонованих заходів дасть можливість для інноваційного розвитку туризму в Україні.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України URL: <https://dpsu.gov.ua/> (дата звернення 20.02.2019).
2. Статистичний збірник «Туристична діяльність в Україні» у 2017 році URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_td_2017.pdf (дата звернення 20.02.2019).
3. Статистичні та аналітичні дані Міністерства економічного розвитку та торгівлі URL: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=be44a1a7-69b3-4a77-a86a-447499abcdd6&tag=Analitika> (дата звернення 20.02.2019).

Даньків Йосип Якимович
завідувач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Веселовська Яна Ігорівна
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТАДІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

Від ефективності інвестиційної політики держави залежить стан виробництва, рівень технічної оснащеності та оновлення основних фондів підприємств, переведення капіталів з одних сфер в інші, передачі технологій, інновацій та можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних та екологічних проблем. Дослідження інвестиційної сфери економіки завжди перебуває в центрі уваги вітчизняної та зарубіжної наукової спільноти, адже категорія інвестицій є системоутворюючим елементом як господарської діяльності окремих суб'єктів ринку на мікрорівні, так і складовою частиною процесу макроекономічного зростання держав світу та міжнародної економіки в цілому.

Розвиток пріоритетних напрямів економічної діяльності суб'єктів господарювання реалізується за рахунок ефективної інвестиційної складової, яка формується з окремих інвестиційних проектів. Тому дослідження їх інвестиційної привабливості, перш за все, на основі попереднього фінансово-економічного аналізу інвестиційних проектів є одним із найактуальніших проблем.

Сучасний аналіз ефективності інвестиційних проектів виходить за межі традиційного економічного аналізу і набуває різних форм та видів залежно від цілей дослідження та етапів життєвого циклу проекту, зокрема: фінансово-економічний аналіз, правовий аналіз, експрес-аналіз, стратегічний аналіз, технічний аналіз, комерційний аналіз, інституціональний аналіз, аналіз інвестиційних ризиків, екологічний аналіз тощо.

Вихідним положенням організації аналітичного процесу дослідження ефективності інвестиційних проектів є дослідження основних етапів інвестування на основі стадій їх життєвого циклу. Життєвий цикл проекту (ЖЦП) є базовим елементом концепції проектного аналізу та відображає розвиток проекту, а саме роботи, які відбуваються на різних стадіях підготовки, реалізації та експлуатації проекту.

На кожній стадії життєвого циклу проекту вирішується певне коло аналітичних завдань: обґрунтування альтернативного вибору інвестування, оцінювання потенційної ефективності проекту, терміну його окупності,

відповідність екологічним вимогам законодавства тощо.

В рекомендаціях Світового банку запропоновано виділяти шість таких етапів: *ідентифікація та визначення* (на даній стадії з урахуванням стратегічного плану розвитку компанії формулюються проектні ідеї та на альтернативній основі проводиться аналіз доцільності вибору того чи іншого проекту на основі техніко-економічних обґрунтувань); *розроблення інвестиційного проекту* зі складанням детального бізнес-плану (аналізуються доходи, витрати, прибутковість, терміни окупності); *проводиться зовнішня експертиза проекту* із залученням спеціалізованого агентства або кредитора та вирішуються питання відносно джерел фінансування даного проекту; *стадія реалізації та управління проектом виконанням; експлуатаційна стадія; завершальний ретроспективний аналіз та оцінювання результатів виконаного інвестиційного проекту, підведення підсумків.*

Передінвестиційна фаза життєвого циклу проектів включає такі етапи: аналіз та оцінку інвестиційних намірів та їх відповідності інвестиційним можливостям компанії; вибір ідей та цілей проекту, визначення його завдань, які забезпечують виконання стратегічних планів; розроблення детального бізнес-плану і техніко-економічного обґрунтування проекту; проведення аналізу та незалежної експертизи проекту; визначення альтернативних можливостей інвестування для досягнення стратегічних цілей; перспективний аналіз майбутніх доходів та витрат на етапі експлуатації проекту; аналіз інвестиційних ризиків, експертиза інституціональної відповідності можливостей реалізації проекту в заданій політичній, економічній та правовій площині [1, с. 34-35].

Важливим напрямом фінансово-економічного аналізу на даній стадії життєвого циклу проекту є оцінка достатності джерел фінансування проекту та визначення оптимальної їх структури. Якщо проект не може бути профінансований повною мірою за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, здійснювати подальший аналіз показників ефективності немає ніякого сенсу. При цьому оптимальною вважається така структура фінансових ресурсів, яка забезпечуватиме грошовими потоками всі етапи реалізації інвестиційного проекту.

Найбільш трудомістким та важливим етапом передінвестиційної стадії з позиції прийняття рішень щодо доцільності інвестування у конкретний проект є фінансово-економічний аналіз. Його сутність полягає в попередній оцінці майбутніх вигід, витрат, прибутковості інвестицій та ризику при реалізації проекту.

Основними завданнями фінансово-економічного аналізу на цьому етапі слід визначити: аналіз поточного фінансового стану компанії та обґрунтування пріоритетних напрямів його розвитку; аналіз інвестиційних намірів та їх відповідності інвестиційним можливостям компанії; ситуаційний аналіз існуючих альтернативних варіантів інвестування; аналіз

достатності та структури джерел інвестування; детальний аналіз та експертиза бізнес-плану; аналіз фінансової доцільності інвестування у даний проект з визначенням майбутніх доходів, витрат, прибутку, прибутковості і термінів окупності проекту; аналіз інвестиційних ризиків.

При проведенні фінансово-економічного аналізу повинні враховувати не тільки економічний ефект від інвестиційного проекту, а й соціальний, пов'язаний з покращенням умов праці працівників, підвищенням соціальних стандартів, формуванням корпоративної культури компанії (наприклад, при будівництві лікарень, спортивних закладів, їдалень тощо). Такий аналіз має врахувати всі фінансові наслідки проекту як з позиції інвесторів, замовників, так і з позиції підприємства, що реалізує проект.

Завершальна стадія доцільності впровадження інвестиційного проекту обов'язково передбачає підведення підсумків, аналіз та оцінку досягнення цілей та поставлених перед проектом економічних, фінансових та технологічних завдань. На цьому етапі аналізується економічна доцільність прийнятих інвестиційних і технологічних рішень. Підсумковий аналіз допущених помилок та правильних рішень є важливою базою розроблення подальших стратегій розвитку фінансово-економічного потенціалу компанії, вибору методів залучення інвестиційних коштів, зростання культури та підвищення ефективності проектно-інвестиційної діяльності.

При прийнятті рішень щодо інвестування в конкретний проект мають враховуватись як зовнішні чинники, так і внутрішні характеристики об'єкта інвестування, які зумовлюють його інвестиційну привабливість. Аналогічний підхід використовується при порівняльному аналізі ефективності альтернативних проектів. Аналітичне обґрунтування доцільності участі у проекті здійснюється з позиції інтересів всіх учасників інвестиційного процесу: підприємства-інвестора, зовнішніх кредиторів (банківських установ, кредитних спілок), держави.

Вирішальне значення для прийняття проекту інвестором має аналітична оцінка його економічної ефективності, яка здійснюється в процесі попереднього аналізу на передінвестиційній стадії життєвого циклу проекту. Саме економічна ефективність інвестиційного проекту, критеріями якої є максимізація дохідності та прибутковості діяльності компанії-інвестора, слугує першочерговою умовою прийняття рішень щодо інвестування саме в цей проект. При всій багатогранності і розмаїтті методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості проектів їх сутність зводиться до порівняння майбутніх економічних вигід від їх реалізації з обсягами вкладених (інвестованих) коштів.

Список використаних джерел

1. *Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учебное пособие / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.*
2. *Даньків Інвестиційні властивості капіталу в теорії бухгалтерського обліку*

- / Й.Я. Даньків, Я.Д. Крупка, М.Я. Остап'юк, О.М. Гетьман //Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – Луцьк: ВІЕМ, 2015. – №11. – С. 56-72.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. №1560-XII (редакція від 18.12.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
4. Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів, затв. Наказом Державного агентства України з інвестицій та розвитку від 31.08.2010 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://phm.gov.ua/miska-rada/upravlinnya-viddili/uprav-ekonomiki/informatsiya-pro-vid/programi-rozvitku>.
5. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 13.11.2012 р. № 1279 «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 №684 «Порядок та критерії оцінки економічної ефективності проектних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проектів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang>.
7. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов: науч. пособ. / В.П. Савчук, С.И. Прилипко, Е.Г. Величко. – М.: Абсолют-В, Эльга, 2005. – 304 с.
8. Філіпов М.І. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств легкої промисловості / М.І. Філіпов, Т.Б. Гавришук // Вісник Київського націон. ун-ту технологій та дизайну. – 2013. – № 3. – С. 132-138.
9. Шкіренко В.В. Методичні підходи до попереднього аналізу економічної ефективності проектів на передінвестиційному етапі / В.В. Шкіренко // Інвестиції: практика та досвід. (Index Copernicus, SIS, Google Scholar). –К.: ТОВ «ДКС ЦЕНТР», 2017. – №17. – С. 44-48.

Живко Зінаїда Богданівна
*доктор економічних наук, професор
професор кафедри менеджменту
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Кухарська Ліля Василівна
*аспірант кафедри менеджменту
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Мартин Ольга Максимівна
*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна*

НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Сьогодні питання надання освітніх послуг вітчизняними закладами вищої освіти ставляться особливо гостро, є актуальними та важливими, про що свідчать дослідження науковців: І.В. Бурачек [1], О.О. Войналович [2], А.М. Колот [3] та інші. Глобалізаційні процеси ставлять нові високі вимоги до рівня і якості освіти.

Тому перш за все розглянемо, яка різниця між глобалізацією та інтернаціоналізацією освіти. Загалом глобалізація першопочатково була дотичною до економіки держав, далі поширилася на фінансово-кредитну систему, інформаційний простір тощо.

Під глобалізацією розуміємо складний комплексний процес руху між державами товарів, капіталу, людського потенціалу та інформаційних ресурсів, які створюють єдиний загально світовий простір. Глобалізація освітніх послуг – це процес руху інтелектуального капіталу, відтік талановитої молоді, нав'язування нашій освіті західних стандартів. Тобто, в цьому випадку більш розвинені країни світу підпорядковують своїм інтересам на користь власної економіки та безпеки менш розвинуті держави і впливають на розвиток інтелектуального капіталу цих країн.

Під інтернаціоналізацією закладів вищої освіти (ВО) розуміємо рівноправні двосторонні угоди по мобільності науковців, обміну здобувачів вищої освіти, отримання подвійних дипломів, проведення спільних науково-практичних заходів, розробка єдиних навчальних програм.

Як бачимо, між глобалізацією та інтернаціоналізацією освіти існує значна відмінність. Звичайно ж, глобалізація має як позитивні (розподіл праці, доступність до іноземних товарів, можливості виходу на зарубіжні ринки, можливість отримання європейської освіти), так і негативні (орієнтування на західні стандарти, які не завжди підходять нашому народу,

нівелювання національної культури, відтік «мізків») сторони. При глобалізації освіти здійснюється процес індивідуалізації навчальних планів шляхом вивчення попиту на певних спеціалістів на глобальних ринках.

Згідно Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25 червня 2013 року перед закладами вищої освіти (ЗВО) поставлені наступні завдання (рис.1) [4]:

Рис. 1. Завдання у вищій освіті

Виходячи із завдань перед ЗВО поставлено низку проблемних питань та намічено напрямки розвитку вітчизняної освіти та покладено основні функції: забезпечення суспільства висококваліфікованими кадрами; організація та проведення досліджень у науковій галузі; усесторонній розвиток освіти (середньої, професійно-технічної, спеціальної та вищої).

В умовах сьогодення прогресує культурна глобалізація, яку не можна не враховувати при глобалізаційних процесах, саме вона кидає виклик національній системі вищої освіти. Цілковито погоджуємося з авторами [1-3], що основною загрозою вітчизняній вищій освіті є поява в ній провайдерів. Адже слабка економіка України, низькі заробітні плати науково-педагогічних кадрів, неможливість працевлаштування випускників ЗВО, незатребуваність на ринку фахівців з вищою освітою призводять до міграції талановитої працездатної молоді за кордон. Такий стан спричиняє створення таких ЗВО, які будуть будуватися на цінностях провідних країн світу, тим самим, нівелюючи власні національні цінності, що призведе до знецінення як

національної культури, так і до домінування чужої культури на всій території України, зниження рівня освіченості населення, міграції науковців та талановитої молоді.

Отже, Україна повинна прикласти немало зусиль, що в умовах глобалізаційних викликів, втримати свою ідентичність, спрямовувати свою діяльність на розвиток індустріальної країни з ефективною економікою, готувати високопрофесійні та кваліфіковані кадри, знизити до мінімуму міграцію молоді та науковців, відроджувати високотехнологічний сектор економіки, належно оцінювати науково-педагогічний потенціал ЗВО, створювати умови для інтелектуального розвитку населення.

Список використаних джерел

1. Бурачек І.В., Кравчук К.М. Глобалізація вищої освіти та її наслідки для України. Вісник ЖДТУ, 2017. – № 3 (81). С. 50-53.
2. Войналович О.О. Глобалізація і розвиток сучасної освіти в Україні. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6932/1/Voynalovych.pdf> (13.02.2019)
3. Колот А.М. Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудоу сферу / А.М. Колот // Україна: Аспекти праці. – № 3. – С. 23.
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

Коренюк Петро Іванович

*доктор економічних наук, професор
завідуючий кафедрою менеджменту організацій і адміністрування
Дніпровського технічного державного університету
м. Кам'янське, Україна*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Рівень розвитку автомобільної промисловості багато в чому визначає темпи розвитку національного машинобудування та національної економіки в цілому. Одним з чинників гідного становлення та відновлення автомобільної промисловості є інноваційний чинник. Так, інвестиції дуже потрібні у вітчизняний автопром. Але, вони мають бути направлені не лише у підтримання його на певному рівні, але головним чином їх потрібно спрямувати на технологічний прорив у даній сфері. Інновації, як показує світовий досвід, сприяють вирішенню подібних завдань і їх роль має стати визначальною, а їх обсяги мають стати реальними, а не носити лише номінальний характер.

Дослідженнями проблем правових чинників ефективного розвитку підприємництва, зокрема екологічного, займались ряд таких вчених як В.В. Біркентале [3], В.П. Божко [1], Б.М. Данилишин [3], А.О. Зима [3], О.В. Прокопенко [6], О.С. Семирак [7], С.В. Чорнобровкіна [8] та інші видатні

українські та закордонні науковці. Основні положення щодо інноваційної діяльності та формування сприятливого інноваційного поля відображені в Законі України про інноваційну діяльність [2] та знайшли подальший розвиток у Концепції розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 року [5].

Автомобільна галузь традиційно є пріоритетною для ряду країн світу. Стан розвитку автомобілебудування визначає і зараз ключові віхи та вектори розвитку ряду національних економік. Як показує досвід розвинутих країн світу, за рахунок інноваційного розвитку автомобільної промисловості можна відчутно прискорити економічний розвиток країни у цілому.

Для автомобілебудівної промисловості важливою є інноваційна діяльність. Так, за своєю сутністю автомобіль є інноваційним досягненням, у якому сконцентровані досягнення вчених з різних галузей та країн. В Україні інноваційна діяльність у галузі автомобільного транспорту регулюється Законом України «Про інноваційну діяльність» [2]. Крім того, важливим є Закон України «Про транспорт», яким визначено, що до складу автомобільного транспорту входять підприємства автомобільного транспорту, які здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, авторемонтні і шиноремонтні підприємства, рухомий склад автомобільного транспорту, транспортно-експедиційні підприємства, а також автовокзали і автостанції, навчальні заклади, ремонтно-будівельні організації та соціально-побутові заклади, інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу автомобільного транспорту. Даний закон регулює відносини між автомобільними перевізниками, замовниками транспортних послуг, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, пасажирями, власниками транспортних засобів, а також їх відносини з юридичними та фізичними особами-суб'єктами підприємницької діяльності, які забезпечують діяльність автомобільного транспорту та безпеку перевезень.

Перехід автомобільної галузі України на інноваційну модель розвитку, передусім, залежить від державної підтримки. Наразі представлений проект державної цільової економічної програми розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів на період до 2015 р. Основними завданнями програми є: зростання темпів випуску наукоємної продукції високого технологічного рівня і виробництва нової конкурентоздатної продукції. Таким чином, сучасна стратегія державної підтримки промислової політики України в автомобільній галузі має орієнтуватися на зростання темпів наукоємної продукції високого технологічного рівня і впровадження високотехнологічних інновацій у розбудову цієї галузі.

У формуванні інноваційного потенціалу підприємства у сучасному світі зростає роль інтелектуального капіталу, особливо це стосується

автомобілебудівних підприємств. Створення інтелектуального капіталу проходить фази формування чіткої структури нематеріальних активів, що ґрунтується на відповідних облікових даних; інвестування в розвиток людського капіталу (нарощування компетентності або управління знаннями); систематична трансформація людського капіталу в структурний, що забезпечує набагато більший і стабільний потенціал прибутку для організації; вливання структурного капіталу із зовнішніх джерел, що забезпечує турбоефект у максимізації інтелектуального капіталу, який пов'язаний із спільним використанням та орендою нематеріального і структурного капіталу. В компаніях-лідерах, орієнтованих на знання, як правило, ринкова вартість перевищує балансову більш ніж в 2 рази. В Україні ситуація з використанням інтелектуального потенціалу є на даний час незадовільною внаслідок його неефективного використання. Так, з 1000 патентів, зареєстрованих в Україні, у виробництві використовується лише 5-6 відсотків. Для порівняння: у Фінляндії реалізується близько 30 відсотків, а у розвинутих подекуди навіть до 80 відсотків. При появі значної кількості інновацій, як показує досвід розвинутих країн, буде виникати потреба щодо управління потоком інновацій.

Отже, у вітчизняних автомобілебудівних підприємствах має місце недооцінка ролі інтелектуального капіталу у процесі забезпечення їх розвитку, що має наслідки втрачання можливостей власного розвитку. В цілому, роль інтелектуального капіталу в інноваційній діяльності вітчизняних підприємств є істотно заниженою. Так, виникає потреба в адаптації чинного національного законодавства у галузі автомобільного транспорту до європейського, зокрема щодо управління перевезеннями, регулювання ринку транспортних послуг, доступу до ринку послуг з перевезення пасажирів та вантажів, підвищення конкурентоспроможності автомобільних перевізників, забезпечення безпеки руху, здійснення транзитних перевезень, прикордонного контролю, визначення вимог до колісних транспортних засобів, транспортної статистики, екологічних та соціальних вимог. Крім того, потрібно інтегрувати вітчизняну систему автомобільного транспорту до європейської через об'єднання з трансєвропейською транспортною мережею відповідно до Європейської політики сусідства.

Список використаних джерел

1. Божко В.П. Аналіз сучасного стану машинобудівної галузі України / В.П. Божко, І.О. Кащеева // Бізнес Інформ. – 2013 – Вип. 4 – С. 190-194.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3715-17>.
3. Данилишин Б.М. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 308 с.
4. Зима А.О., Біркендале В.В. Інноваційна діяльність як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств та регіонів // Вісник Донецького національного

університету, Серія: Економіка і право. Випуск I – Донецьк, 2009. – 250 с.

5. Концепція розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?god=2006&st=2241>.

6. Проблеми управління інноваційним підприємництвом екологічного спрямування: Монографія / За заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 512 с. Випуск 10. – 2016. Миколаївський національний університет імені В.О. Суходлинського.

7. Семирак О.С. Формування масиву ідентифікаційних характеристик автомобілебудування в Україні / О.С. Семирак // Вісник Дніпропетровського національного університету. – 2014. – Т.22, № 10\1. – С. 47-54.

8. Чорнобровкіна С.В. Сучасний стан проблеми металургійної та машинобудівної промисловості України / С.В. Чорнобровкіна // Вісник НТУ «ХПІ» – 2015. – Вип. 26. – С. 62-68.

Молнар Олександр Сергійович

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Параметри інноваційного розвитку є сьогодні першочерговим завданням для всіх галузей економіки України. Але, на жаль, темпи інноваційного розвитку в різних галузях дуже сильно відрізняються, поясненню цьому є кілька причин:

- галузі економіки України, а також підприємства, з яких вони складаються, знаходяться на різних рівнях технологічних укладів;
- підприємства, які можна назвати інноваційними, складають не більше 10% від загальної чисельності;
- відчувається недостатність теоретико-методологічного забезпечення інноваційного розвитку галузей і підприємств України;
- порушений зв'язок між наукою і виробництвом, зруйнований життєвий цикл інновацій;
- відсутні кваліфіковані кадри;
- недієвість системи державного регулювання розвитку наукової сфери.

Науково-дослідні центри проводять розробки на рівні прикладних досліджень, так як не мають ринку збуту і інвестиції на ці роботи.

Хаос управлінських систем, відсутність чіткої управлінської політики, структури розвитку і організації роботи не сприяють прогресу. Реорганізації вищих органів, поява, злиття і поділ комітетів, міністерств не дає можливості

формування науково-технічної політики і призводить до регресу економіки.

Це призводить до відсутності системи прогнозування науки і науково-технічного прогресу, орієнтації на досягнення більш високого рівня технологічного укладу, умови прискореного розвитку наукового і науково-технологічного потенціалу (кадрова складова, технічне оснащення, інформаційне забезпечення), політики просторового розвитку.

Впровадження інноваційних технологій дозволить вивести підприємства на більш високий технологічний рівень і випускати продукцію світового рівня. Наразі конкурентоспроможними є підприємства, що знаходяться на шостому рівні технологічного укладу. З існуючих на сьогодні, більшість підприємств знаходяться на четвертому технологічному рівні, що призводить до дисбалансу в розвитку економіки.

Наразі, коли Україна визнана країною з ринковою економікою, не можна миритися з тим, що основними статтями експорту є сировинні ресурси.

Для вирішення цієї проблеми пропонується:

- створення інституційно-функціональної парадигми наукової і науково-технологічної інноваційної політики держави;
- реформування системи державного регулювання наукової сфери, ролі правових і соціально-економічних механізмів;
- посилення впливу держави на формування цілей наукової та інноваційної діяльності;
- впровадження проблемно-орієнтованого підходу до формування політики та державної підтримки науки та інновацій;
- використання принципів і технологій в програмно-цільовому управлінні наукою;
- посилення ролі держави в забезпеченні прогресу фундаментальних досліджень;
- реформування інституціональної системи наукових досліджень.

Сподіваємося, що зазначені заходи дозволять в найкоротші терміни налагодити чітку структуру управління державною науково-технічною політикою та інноваційним розвитком України.

Список використаних джерел

1. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.*
2. *Паризький І.В. Проблеми дослідження інноваційно-технологічного розвитку економіки України: методологічний аспект/ І.В. Паризький // Науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії». – 2017 р. – Випуск 17. – С. 48-52.*
3. *Пересулько З.М. Теоретичні аспекти розвитку інноваційної теорії / З.М. Пересулько // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – №7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2192>.*

4. Федотов А.А. Основные концепции инновационного развития: исторический анализ / А.А. Федотов // *Вісник Донецького національного університету. Сер. В: Економіка і право.* – 2008. – Вип.2. – С. 203-208.

5. Штулер І.Ю. Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах: [моногр.] / І.Ю. Штулер. – К.: Національна академія управління, 2016. – 360 с.

Паризький Ігор Володимирович
доктор економічних наук, кандидат юридичних наук
Проректор зі стратегічного розвитку
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИСКОРЕНОГО ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У той час, коли передові країни світу основною умовою розвитку економіки визнали інноваційний та науково-технологічний прогрес, українська економіка характеризується низкою проблем, пов'язаних із технологічною відсталістю та відсутністю інновацій, зокрема з:

- низьким рівнем наукомісткості продукції (не більше 0,3%);
- недосконалістю нормативно-правової бази регулювання інноваційної діяльності;
- відсутністю координації науки та освіти з виробництвом;
- неефективним використанням вітчизняних науково-технічних здобутків;
- недостатньою орієнтацією науково-технічної діяльності на потреби економіки;
- заниженим рівнем фінансування науково-технічної діяльності з держбюджету (до 0,4% ВВП при необхідних 1,7-2%);
- неефективним використанням фінансових та інвестиційних ресурсів;
- недостатністю державного замовлення на новітні технології та недостатнім розвитком інноваційної інфраструктури.

Відповідно до цього, потрібно вирішити такі завдання:

1. Виявити та вирішити проблеми реалізації інноваційно-технологічних змін в економіці країни.
2. Встановити конкурентні переваги виробництва інноваційної продукції та рівень конкурентоспроможності кожного підприємства і конкурентоспроможність країни у глобальному масштабі.
3. Удосконалити механізм державного регулювання інноваційно-технологічних змін в національній економіці.
4. Гарантувати дієвість організаційно-інфраструктурного забезпечення інноваційно-технологічних змін в економіці країни.
5. Прискорити інноваційно-технологічний розвиток економіки

України.

В зв'язку з цим доцільним є виділення цілей на середньострокову перспективу, а саме:

1. Уніфікація нормативно-правових актів, що регулюють інноваційну та науково-технічну діяльність.

2. Узгодження методів і заходів державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці.

3. Зміцнення інноваційного та науково-технічного потенціалу економіки країни.

4. Налагодження ефективної роботи суб'єктів організаційно-інфраструктурного забезпечення інноваційно-технологічних змін в економіці країни.

5. Підвищення зацікавленості суб'єктів господарювання в здійсненні інноваційної діяльності.

6. Посилення глобальної конкурентоспроможності як інноваційної продукції/послуг, що виробляються/надаються вітчизняними підприємствами, так і України загалом.

До принципів і механізмів інноваційно-технологічних змін належать:

1. Чіткість завдань інноваційного й технологічного розвитку національної економіки.

2. Єдність та взаємоузгодженість заходів державного регулювання інноваційно-технологічних змін в національній економіці.

3. Комплексність інноваційного й науково-технологічного прогресу економіки галузей, регіонів та держави.

4. Уніфікація методів державного регулювання інноваційно-технологічного розвитку відповідно до кращих світових практик.

5. Партнерство державного і підприємницького сектору в ході інноваційно-технологічних змін.

6. При цьому, механізм державного регулювання інноваційно-технологічних змін в національній економіці передбачає реалізацію зазначених нижче кроків на макро-, мезо- та мікрорівні.

Для цього необхідно здійснити наступні кроки:

1. До «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 р. в умовах глобалізаційних викликів», державних програм розвитку економіки, а також стратегій/програм розвитку регіонів включити наступні рекомендації:

2. Систематизувати причинно-наслідкових зв'язки загрозливого стану економіки України на сучасному етапі, урахувавши особливості державного регулювання трансформацій національної економіки, починаючи з 1991 р.

3. Удосконалити законодавство у сфері інноваційно-технологічної діяльності, забезпечити пряму дію законодавчих норм відповідно до світового досвіду, зокрема державного регулювання інноваційного розвитку в Японії, США, Франції, Німеччині, Фінляндії.

4. Встановити причини регіональної диспропорції, що виникають у інноваційно-технологічній системі та сприяти удосконаленню механізму управління інноваційною та економічною сферою в умовах міжрегіонального співробітництва, централізованого державного та регіонального прогнозування соціально-економічного розвитку.

5. Визначити пріоритети державного регулювання інноваційно-технологічних змін на рівні галузей національного господарства залежно від їх технологічності. Першочергово слід розвивати машинобудування, аграрну галузь, ІТ-сектор, альтернативну енергетику.

6. Виявити «слабкі місця» в інноваційному процесі і на основі цього визначити ключові пріоритети державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці та напрямки фінансування державою науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, застосовуючи методику інтегрального оцінювання впливу науково-технічної, виробничої, техніко-технологічної та результативної складових інноваційної діяльності на загальну ефективність розвитку національної економіки.

7. Визначити ключові чинники підвищення міжнародної конкурентоспроможності України і сприяти їх посиленню.

8. Оцінити міжнародну конкурентоспроможність інноваційно активних підприємств за показниками реалізації виробничої діяльності, маркетингової стратегії, якості продукції, ефективності впровадження інновацій.

9. Проаналізувати ефективність механізму управління інституціями інноваційно-технологічної інфраструктури України, які забезпечують розвиток процесів інвестування та впровадження інновацій за рахунок комплексного дослідження вертикалі управління та горизонтального виміру суб'єктів державного впливу на процес реалізації інноваційно-технологічних змін в національній економіці.

10. Класифікувати ризики інноваційної та науково-технологічної діяльності, враховуючи стадії життєвого циклу інноваційної продукції, а також об'єктивні й суб'єктивні (соціально-економічні, нормативні, виробничі, фінансові, інформаційні, кадрові, наукові та маркетингові чинники) фактори, що впливають на процес ведення інноваційної діяльності на кожній із стадій.

11. Здійснити оцінювання інноваційних ризиків і розробити шляхи їх мінімізації, базуючись на розрахунку інтегрального показника внутрішніх та зовнішніх ризиків, що виникають на різних стадіях створення та реалізації інноваційної продукції.

12. Сприяти вдосконаленню цільового програмування інноваційного розвитку країни та регіонів, забезпеченням податкового регулювання (пільги), субсидування, захисту прав інтелектуальної власності, беручи до уваги причини поглиблення структурних деформацій та диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів.

13. Удосконалити організаційно-інфраструктурне забезпечення інноваційно-технологічних змін в економіці країни на основі відповідних програм розвитку та їх ресурсної підтримки.

14. Застосувати комплекс прямих (бюджетне фінансування, цільові державні програми, створення та обслуговуючої інфраструктури, державні замовлення тощо) і непрямих (податкове регулювання (пільги для інвесторів), пільгове кредитування, страхування інвестицій, антимонопольне регулювання, міжнародне співробітництво та ін.) методів державного регулювання економіки на рівні країни, регіону/галузі та суб'єктів господарювання з метою стимулювання інноваційно-технологічних змін в національній економіці та зміцнення у такий спосіб конкурентоспроможності України.

15. Гарантувати співпрацю держави та підприємницького сектору відповідно до узгоджених завдань та цілей інноваційних змін в господарській діяльності на макро-, мезо- та мікрорівні.

Фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності з державного бюджету має становити щонайменше 1,7% від ВВП країни, а це станом на початок 2018 р. склало 50,710 млрд. грн. (за даними Державної служби статистики України, ВВП України у 2017 р. дорівнював 2982,92 млрд. грн.).

У Бюджет країни також мають бути закладені кошти, необхідні для розвитку інноваційної інфраструктури, передбачені відповідними програмами, а також для фінансування програм пільгового оподаткування й кредитування підприємств, що займаються інноваційною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Паризький І.В. *Державне управління інноваційно-технологічним розвитком економіки України: [моногр.] / І.В.Паризький.* – К.: Національна академія управління, 2017. – 344 с.

2. *Регіональні інноваційні системи України: стан формування та розвитку в умовах інтеграційних процесів: монографія / за ред. д-ра екон. наук проф. Л.І. Федулової; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України».* – К., 2013. – 724 с.

3. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жиляєв, Б.Г. Чижевський, М. М. Шевченко.* – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

4. *Хачатурян Х.В. Інновації в державному управлінні: Монографія.* – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 252 с.

5. *Штулер І.Ю. Моделі та організаційні перешкоди поширення інновацій в національній економічній системі // Актуальні проблеми економіки.* – 2017. – №12. – С. 74-83.

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Білак Юрій Юрійович

*доцент, кандидат фізико-математичних наук,
завідувач кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Долик Станіслав Мар'янович

*студент 5-го курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ МАП В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Застосування комп'ютерних технологій у сучасному житті стало незамінним чинником. Дуже багато галузей промисловості використовують обчислювальні машини з метою вирішення різноманітних завдань. З появою потужних графічних станцій та комп'ютерів, які стали спроможні виконувати не тільки математичні обрахунки, а й візуалізувати найскладніші технологічні процеси на екрані, почалась нова ера у комп'ютерній промисловості. Особливо, це стосується таких продуктів, як 3ds Max та Unity 3D [1], які на відміну від текстового процесора чи електронної таблиці, дозволяють втілювати свої ідеї в реальність з використанням віртуальних мап.

Віртуальна мапа (карта) – це інноваційний веб – ресурс, користувачі якого можуть переглядати та аналізувати просторові дані за допомогою звичайного веб – браузера. Для роботи з інтерактивною картою користувачу не потрібно ніякого спеціалізованого програмного забезпечення та певних кваліфікаційних знань. В віртуальній мапі представляється певна картографічна інформація, зміст якої викладений пошарово з можливістю маніпулювання різними шарами тематичної інформації та редагування змісту. Ефективність використання віртуальних мап досягається за рахунок семантичної складової, представленої в атрибутивній таблиці карти, доповненої довідковою інформацією (опис зображуваних об'єктів, фотографії, числові дані тощо) [2].

Віртуальні мапи можна розділити на три групи:

- неінтерактивні, які залежать від програмного забезпечення;
- інтерактивні, які залежать від програмного забезпечення;
- інтерактивні, які не залежать від програмного забезпечення.

Неінтерактивними, програмно – залежними мапами називають ті, що

створювалися за допомогою такого програмного забезпечення, як Macromedia Freehand, Adobe Illustrator, CorelDRAW та інші. Щоб користуватися такою картою, необхідно мати комп'ютер з операційною системою і спеціальним програмним забезпеченням, в якому створювалася карта [3].

Інтерактивні, програмно – залежні електронні карти створюються, в основному, в спеціальних програмах, таких як MapInfo, Panorama, Microstation та інші картографічні програми. Для роботи з такою картою потрібен комп'ютер з операційною системою (в основному Windows) і відповідний програмний продукт, в якій вона була створена або програма, яка підтримує даний формат карти.

Інтерактивні, програмно – незалежні карти створюються в програмах MapGps, Curious World Maps або Gisware. Насправді таких програм більше, було перераховано тільки найпоширеніші. Якщо в двох попередніх випадках потрібно було мати спеціальне програмне забезпечення, то в цьому випадку для перегляду карти потрібен лише комп'ютер з операційною системою (бажано Windows).

Віртуальні мапи містять максимально повний набір функцій, які можуть бути доступними у настільних геоінформаційних системах: навігація по карті, маніпуляція шарами карти, редагування інформації, геокодування, адресний пошук, просторовий аналіз та багато іншого. Також віртуальні мапи дають змогу користувачам в ході аналізу карти виявляти: причинно-наслідкові зв'язки та закономірності, важливі особливості об'єктів і територій, аналізувати просторові дані.

Список використаних джерел

1. Autodesk. 3d Max [Електронний ресурс] / Autodesk – Режим доступу до ресурсу: autodesk.com.
2. Створення інтерактивної карти [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://magneticone.com/stvorennnya-interativnih-kart/>.
3. Форум 3D дизайнерів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: maxforums.org.

Кляп Михайло Михайлович

кандидат технічних наук

доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін

факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Свереняк Анастасія Вадимівна

студентка 4-го курсу факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

ДО ПИТАННЯ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦИФРОВИХ ПРОДУКТІВ

Класифікація інформаційних продуктів і послуг має динамічний характер. Раніше до неї не входили кінцеві продукти інформаційних структур, що займаються розробленням баз даних для продажу, постачанням інформаційно-пошукових систем тощо. В епоху цифрових технологій поняття «дизайн» сильно змінилося. Тепер в це поняття входить не тільки графічний дизайн, але і нові форми дизайну цифрових продуктів.

Метою є аналіз окремих принципів проектування дизайну цифрових продуктів. Головні вимоги що ставляться перед цифровими продуктами – практичність, інтуїтивна зрозумілість і зручність. Пошук нових форм і підходів до проектування таких засобів – є закономірним і очевидно необхідним явищем в рамках стрімкого розповсюдження і розвитку інформаційних технологій.

User Experience Design (UX) в перекладі означає «досвід взаємодії» і включає в себе різні UX-компоненти: інформаційну архітектуру, проектування взаємодії, графічний дизайн і контент. Дизайн користувальницького досвіду – це процес підвищення задоволеності користувачів та охоплює типове людино-комп'ютерна взаємодія і істотно розширює його, враховуючи всі аспекти послуги або продукту у вигляді, в якому їх сприймають користувачі [1].

До основних механік, що використовуються в галузі UX для підвищення ефективності функціонування цифрових додатків можна відмітити наступні:

Закон Міллера, за яким «короткострокова людська пам'ять не може запам'ятати і повторити більше 7 елементів». За аналогією можна відмітити закон Хіка, в якому говориться: «Час, необхідний для прийняття рішення, збільшується із збільшенням кількості елементів та складності вибору». Основоположним можна відмітити закон Фітса. У контексті людино-комп'ютерної взаємодії (ЛКВ) закон Фітса передбачає, що «Час, необхідний для швидкого переміщення до цільової області, залежить від відстані до цілі

та ширини цілі». Ефект ізоляції, також відомий як ефект фон Ресторф, – це тенденція запам'ятовувати те, що виділяється в групі, і надавати йому більше вагомості, ніж йому подібним. Назва явища походить від імені німецького психіатра Гедвіги фон Ресторф, яка вперше задокументувала його в 1933 р. [2].

Висновки. На структуру інформаційних продуктів активно впливає оновлення складу обчислювальної техніки, устаткування, засобів передачі інформації так і логіко-психологічні підходи до проектування їх функціонування і формування зв'язку з користувачем. UX насамперед розглядає коло питань щодо того, як продукт сприймається користувачами. У разі якщо ваше додаток або веб-сайт складні у використанні, це приводить до зниження ефективності та, як наслідок зменшення кількості користувачів. У разі якщо у користувача склалося позитивне враження, то він, швидше за все, буде користуватися цим додатком та сприятиме його подальшому поширенню.

Список використаних джерел

1. Игорь Джазов. UX, UI, IA, IxD: определения четырех сложных терминов цифрового дизайна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < <http://www.blog.jazov.com/uiux-design/ux-ui-ia-ixd-opredeleniya-chetyrex-slozhnykh-terminov-cifrovogo-dizajna.html> > – Загол. з екр. – Мова рос.
2. Miklos Philips. The Tried and True Laws of UX (with Infographic). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < <https://www.toptal.com/designers/ux/laws-of-ux-infographic> >. – Загол. з екр. – Мова англ.

Кут Василь Іванович

*кандидат технічних наук, доцент кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Бланар Роман Ярославович

*студент 5-го курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

МОЖЛИВОСТІ 3D MAX В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Тривимірна графіка на сьогоднішній день ефективно застосовується в багатьох предметних областях. Потужність комп'ютерних обчислень дозволяє обробляти досить складні завдання в режимі реального часу без втрати якості відображення. Можливості тривимірної графіки призвели до появи інтересу з боку фахівців ІТ сфери. Особливе значення 3D технологія набуває в задачах інтерактивного проектування інженерних підсистемах та системах автоматизації. 3D візуалізація застосовується за такими основними напрямками:

- Дизайн (інтер'єру, екстер'єру).
- Архітектура та містобудування.
- Реставрація (будівлі, пам'ятки культури, замки).
- Кіноіндустрія.
- Медицина.
- Інженерія.

3ds MAX (3D Studio MAX) – повнофункціональна професійна програмна система для створення і редагування тривимірної графіки і анімації, розроблена компанією Autodesk. Містить найсучасніші засоби для художників і фахівців в області мультимедіа. Працює в операційних системах Microsoft Windows і Windows NT (як в 32-бітових, так і в 64-бітових). У стандартний пакет також входить підсистема візуалізації, що дозволяє домогтися досить реалістичних ефектів. Для досягнення більш фотореалістичних рендерів без будь-яких проблем можете скористатися більш потужними візуалізатором, розробленими спеціально для 3D Studio Max [1].

3ds Max володіє величезними засобами зі створення різноманітних за формою та складністю тривимірних комп'ютерних моделей реальних чи фантастичних об'єктів навколишнього світу з використанням різноманітних технік і механізмів, які включають в себе наступне:

- полігональне моделювання, в яке входять Editable mesh (редагована поверхня) і Editable poly (редагований полігон) – це найпоширеніший метод моделювання, використовується для створення складних моделей та ігор;
- моделювання на основі неоднорідних раціональних B – сплайнів;
- моделювання на основі порцій поверхонь Безьє (Editable patch) – підходить для моделювання тіл обертання;
- моделювання з використанням вбудованих бібліотек стандартних параметричних об'єктів (примітивів) і модифікаторів.

Методи моделювання можуть поєднуватися один з одним. Моделювання на основі стандартних об'єктів, як правило, є основним методом моделювання і є початковою точкою для створення об'єктів складної структури, що пов'язано з використанням примітивів у поєднанні один з одним як елементарних частин складових об'єктів [2].

Рендеринг – візуалізація (або вимальовування) є заключним етапом роботи над модельованою сценою. Тільки після візуалізації можна побачити усі властивості матеріалів об'єктів, ефекти зовнішнього середовища, які застосовані в складі сцени. Для виведення кінцевого зображення на екран вибирають необхідний модуль візуалізації (MB). Більшість модулів є окремими програмами вбудованими як доповнення в програмний продукт 3ds Max.

Майстер-об'єкт – це термін, що відноситься до параметрів первісного об'єкту, який створюється за допомогою функцій панелі Create. Майстер-об'єкт можна вважати як абстрактне визначення об'єкту, що не існує на сцені. Об'єкт не існує доти, поки не зроблена оцінка всієї потокової схеми. Він забезпечує таку інформацію про об'єкт: тип об'єкту, його параметри, початок координат і орієнтація локальної системи координат. Після створення майстра-об'єкту можна застосувати будь-яку кількість Object Modifier (модифікаторів об'єкту), подібних до Bend (зігнути) і Stretch (розтягнути). Модифікатори маніпулюють підоб'єктами, наприклад, вершинами, стосовно локальної системи координат об'єкту і початку координат (змінюють структуру об'єкту в просторі об'єкту). Вплив модифікатора на об'єкт є постійним незалежно від розташування об'єкту [3].

Список використаних джерел

1. Autodesk. 3d Max [Електронний ресурс] / Autodesk – Режим доступу до ресурсу: autodesk.com.
2. Форум 3D дизайнерів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: 3ddevice.com.ua.
3. Форум 3D дизайнерів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: render.ru.

Легеза Андрій Васильович

*викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Пискач Василь Васильович

*студент 4-го курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ДОСТУПОМ В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ

В процесі розвитку безпроводного зв'язку, є підвищення ефективності роботи безпроводних мереж та забезпечення належної якості обслуговування високопріоритетного трафіку шляхом вдосконалення методів управління доступом до спільного фізичного середовища за конкурентних умов та технічних можливостей безпроводних мереж.

Однією з функцій MAC-підрівня є забезпечення розподіленого доступу до фізичного середовища, що дозволяє станціям мережі обмінюватись інформацією. Один з найпоширеніших стандартів безпроводних мереж IEEE 802.11 часто порівнюють зі стандартом провідних Ethernet-мереж IEEE 802.3, оскільки обидва базуються на методі множинного доступу з прослуховуванням несучої (CSMA), коли станції мають право передавати,

якщо середовище є вільним, та відтермінують передачу, якщо середовище зайняте [1]. Проте, різні фізичні середовища передачі даних зумовлюють деякі відмінності в методах доступу до фізичного середовища в провідних та безпроводних мережах.

Згідно Ethernet-стандарту доступу до середовища, станція спершу очікує, коли середовище звільниться, далі розпочинає передачу, та, у разі виникнення колізії (накладання двох та більше кадрів від станцій, що намагаються передати кадр в один і той же момент часу) під час передачі, зупиняє передачу та запускає відлік випадкового проміжку затримки. В безпроводному середовищі передавач не в змозі виявити колізію, тому станція намагається уникнути колізії. Відчувши, що середовище вільне, станція очікує протягом випадкового проміжку часу, під час якого середовище залишається вільним; якщо після цього проміжку часу середовище все ще є вільним, станція розпочинає передачу. Випадковий проміжок часу зменшує ймовірність виникнення колізії, оскільки інші станції, які мають намір розпочати передачу, швидше за все очікуватимуть протягом різних випадкових проміжків.

Оскільки безпроводне середовище сильно відрізняється від провідного, тому необхідно враховувати такі його особливості [2]:

- швидкість передачі, яку може забезпечити канал, сильно залежить від відстані та перешкод на шляху сигналу. Крім того, умови каналу можуть змінюватись з часом через зміни в оточуючому середовищі чи за рахунок мобільності станції. Станціям необхідно постійно коригувати швидкість передачі даних, щоб оптимізувати пропускну спроможність;
- безпроводне середовище схильне до помилок, тому для безпроводних мереж важливі малий час очікування та наявність механізму виправлення помилок;
- оскільки безпроводні мережі передбачають мобільність станцій, то необхідний механізм управління для з'єднання та роз'єднання з точками доступу при зміні місцезнаходження станції;
- в безпроводному середовищі не всі станції можуть «чути» одна одну (проблема прихованого вузла).

Список використаних джерел

1. *IEEE Std 802.11™-2007, Part 11: Wireless LAN Medium Access Control (MAC) and Physical Layer (PHY) Specifications, 2007.*
2. *Perahia E. Next Generation Wireless LANs: Throughput, Robustness, and Reliability in 802.11n / E. Perahia, R. Stacey. – Cambridge University Press, 2008. – 416 p.*

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук, доцент кафедри інформатики та
фізико-математичних дисциплін, факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Яворський Петро Володимирович

студент 4-го курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

РЕЖИМИ РОБОТИ БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖ НА МАС-ПІДРІВНІ

Сьогодні важко уявити без існування безпроводного зв'язку. Сфери діяльності людства дедалі тісніше переплітаються з інформаційними технологіями, зокрема й з засобами безпроводного зв'язку, який, в свою чергу, дає можливість інформаційним технологіям бути мобільними, не залежати від конкретного місця перебування та бути доступними будь-де та будь-коли.

Регулювання спільного використання середовища передачі даних визначається на підрівні доступу до середовища передачі даних (МАС). Саме на МАС-підрівні встановлюються правила сумісного використання середовища передачі даних одночасно декількома вузлами безпроводної мережі. На МАС-підрівні визначаються два основних режими роботи: безпроводних мереж: Ad Hoc та Infrastructure Mode [1, 2].

В режимі Ad Hoc (рис. 1), який називають також Independent Basic Service Set (IBSS) або режимом Peer to Peer (точка-точка), станції безпосередньо взаємодіють між собою.

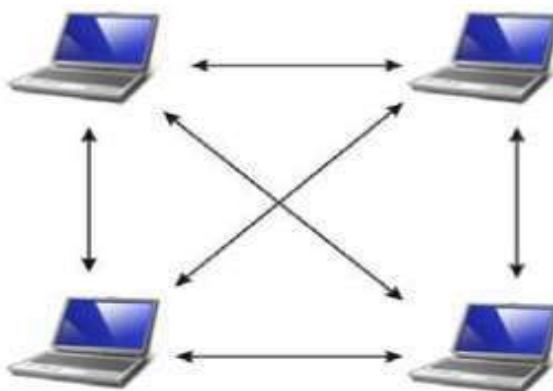

Рис. 1. Режим функціонування Ad Hoc

Для цього режиму потрібен мінімум устаткування: кожна станція повинна бути оснащена безпроводним адаптером. При такій конфігурації не вимагається створення мережевої інфраструктури. Основними недоліками

режиму Ad Hoc є обмежений діапазон дії можливої мережі і неможливість підключення до зовнішньої мережі (наприклад, до Інтернету).

В режимі Infrastructure Mode (рис. 2) станції взаємодіють між собою не напрямами, а через точку доступу (Access Point, AP), яка виконує в безпроводній мережі роль своєрідного концентратора (аналогічно тому, як це відбувається в традиційних кабельних мережах).

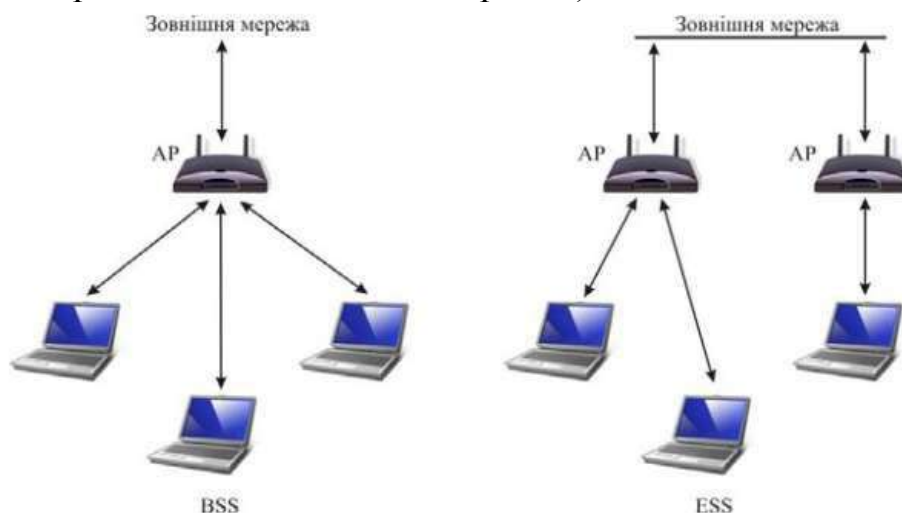

Рис. 2. Режим функціонування Infrastructure Mode

Розглядають два режими взаємодії з точками доступу – BSS (Basic Service Set) і ESS (Extended Service Set). В режимі BSS всі станції зв'язуються між собою тільки через точку доступу, яка може виконувати також роль моста до зовнішньої мережі. В розширеному режимі ESS існує інфраструктура декількох мереж BSS, причому самі точки доступу взаємодіють між собою, що дозволяє передавати трафік від однієї BSS до іншої. Між собою точки доступу з'єднуються за допомогою або сегментів кабельної мережі, або радіомостів.

Список використаних джерел

1. IEEE Std 802.11™-2007, Part 11: Wireless LAN Medium Access Control (MAC) and Physical Layer (PHY) Specifications, 2007.
2. Perahia E. Next Generation Wireless LANs: Throughput, Robustness, and Reliability in 802.11n / E. Perahia, R. Stacey. – Cambridge University Press, 2008. – 416 p.

Нестеренко Олександр Васильович

*кандидат технічних наук, доцент, дійсний член Міжнародної академії
інформатики, професор ВНЗ «Національна академія управління»*

Нетесін Ігор Євгенійович

*кандидат фізико-математичних наук,
провідний науковий співробітник ДП «УкрНЦРІТ»*

Поліщук Валерій Борисович

кандидат технічних наук, директор ДП «УкрНЦРІТ»

Шевченко Віктор Леонідович

*доктор технічних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Шевченко Аліна Віталіївна

*аспірант, Державний університет телекомунікацій
м. Київ, Україна*

ПРОГНОСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАРАЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИМИ ВІРУСАМИ ВЕБ-РЕСУРСІВ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, їхнє розповсюдження в усьому світі та можливості опрацювання значних об'ємів інформації дозволили створювати в органах державного управління (ОДУ) автоматизовані системи підтримки прийняття рішень з урахуванням парадигми відкритості та оприлюднення інформаційних ресурсів в Інтернеті. Разом із тим на сьогодні вже є очевидною глобальна небезпека, на яку наражаються веб-ресурси ОДУ у зв'язку із екстенсивним зростанням інцидентів інформаційної безпеки (ІБ), що призводить до спотворення ресурсів, перешкоджанню діяльності ОДУ та погіршення їх іміджу, особливо у надзвичайних ситуаціях та в критичних сферах, і, як наслідок, до відповідного зниження рівня безпеки ОДУ та держави в цілому [1, 2].

Однією з найбільш поширених причин виникнення інцидентів у сфері ІБ є зараження комп'ютерними вірусами. Як би добре не зростала кількість та якість технологій захисту від шкідливих програм, але кількість видів атак постійно є більшою (порушник завжди йде на крок попереду). Наприклад, перманентно зростає частка атак «нульового дня» (*Zero-day attack*), яка потребує застосування заходів, спрямованих на упередження. Водночас необхідно зазначити, що в наші часи відбувається стрімке зростання Інтернету у формі Інтернету речей (*Internet of Things, IoT*) і Усеохоплюючого Інтернету (*Internet of Everything, IoE*) як агрегації людей, процесів, даних та приладів, що збільшує кількість мережевих підключень до безпрецедентних рівнів. Вочевидь, разом із тим зростає й кількість кібератак. Чим більше

вузлів мережі (кількість з'єднань), тим більше можливостей отримують кіберзлочинці та їх шкідливе програмне забезпечення.

Тому в науково-прикладному плані передусім стоїть проблема прогнозування шляхом математичного моделювання інтенсивності розповсюдження вірусного зараження комп'ютерів, які входять до спільного інформаційного простору ОДУ та установ, підприємств та організацій, що використовують веб-ресурси ОДУ. Іншою проблемою є врахування результатів цього моделювання при формуванні та розвитку захищеного середовища функціонування інформаційного простору ОДУ, особливо в частині виявлення вразливостей веб-ресурсів та їх захисту для запобігання можливості зараження через них комп'ютерів користувачів.

Прогнозуванню розвитку антибезпекових процесів на основі математичного моделювання присвячено чимало робіт як закордонних, так і вітчизняних учених та фахівців [3]. Разом із тим необхідно зазначити, що дані щодо здійснення атак надходять у вигляді часових рядів, які, як правило, є нестационарними, оскільки їхні основні характеристики змінюються у часі. В цих умовах традиційні регресійні прогноз-моделі лише відбивають статистику того, що вже відбулось і не враховують внутрішню природу джерел даних, особливо що стосуються кібератак. Перспективним підходом є інтелектуальний аналіз даних, який розвивається на базі прикладної статистики та методів штучного інтелекту, що дозволяє здійснити пошук прихованих закономірностей або взаємозв'язків між змінними.

Враховуючи значну динаміку розвитку процесів зараження комп'ютерними вірусами, їх різноманіття і поширення джерел, в рамках нових підходів щодо прогнозування стану зараження об'єктів, що взаємодіють в Інтернеті, доцільним є вивчення прогноз-моделювання для суміжних галузей, а саме медицини [4], адже зі збільшенням кількості ланок в мережі особливий інтерес викликає схожість закономірностей розвитку кібератак та розвитку біологічних епідемій.

Не буде перебільшенням зауважити, що уся історія людства пов'язана з великими епідеміями. Досвід вказує, що організувати протидію епідемії набагато легше, якщо спрогнозувати її розвиток, адже таке передбачення дозволяє вчасно вжити адекватних протиепідемічних заходів.

В попередніх дослідженнях виходячи з результатів математичного моделювання встановлені такі умови виникнення епідемій [4]:

1. Поява певної кількості хворих або осіб, які знаходяться в стані інкубаційного періоду.

2. Певне співвідношення частки несприйнятливих осіб та умов передачі інфекції від хворих до сприйнятливих осіб. Математично це визначається певним співвідношенням коефіцієнту сприйнятливості до зараження K_s та коефіцієнту передачі інфекції K_E .

Достатньою умовою виникнення епідемії є одночасне виникнення

першої та другої необхідних умов.

Зазвичай практика висуває до моделей суперечні умови, а саме щодо оперативності, точності, наочності, повноти врахування чинників впливу тощо, що призводить до потреби використання складних моделей. Але чим складніше модель, тим важче забезпечити її вхідними даними, тим вище ступінь невизначеності, в якій вона функціонує. Виходячи з цього моделювання розвитку епідемій варто починати з грубих моделей. Переваги грубих моделей полягають в оперативності підготовки до застосування (оперативність структурного та параметричного синтезу), наочності, простоті вчасного корегування параметрів відповідно до зміни внутрішніх та зовнішніх умов дії об'єкту моделювання.

У якості грубої моделі у [5] визначається більш адекватною S-подібна логістична модель у вигляді звичайного диференціального рівняння

$$\frac{dy}{dt} = m \cdot (y - Y_{min}) \cdot (Y_{max} - y), \quad (1)$$

або у вигляді функції, що є його розв'язком:

$$y(t) = Y_{min} + \frac{Y_{max} - Y_{min}}{1 + e^{-m \cdot (Y_{max} - Y_{min}) \cdot (t - \Delta t)}}, \quad (2)$$

де y – динамічна змінна розвитку (наприклад, кількість інфікованих); t – час; Y_{min}, Y_{max} – нижнє та верхнє обмеження величини y ; m – постійний коефіцієнт; Δt – абсциса точки симетрії (зсув кривої вздовж вісі абсцис).

В [6] зазначається, що загалом для моделювання епідемій найбільш підходять інтегрально-диференціальні рівняння. Але для спрощення моделі був виконаний перехід до логістичних звичайних диференціальних рівнянь в кінцевих припущеннях та заміна інтегрування кінцевими сумами.

Реалізація моделі в програмному середовищі MatLab підтвердило її працездатність та адекватність (див. рис.1).

Основна увага приділена багатоступінчастим або багаторівневим атакам, тому в моделі залишено суто біологічну характеристику – інкубаційний період, який в комп'ютерному світі відповідає латентному періоду, під час якого зловмисний код виконує доналаштування, додаткові проникнення в умовах повної скритності своїх дій.

Головним практичним результатом моделювання є «дзвоноподібна» залежність кількості заражених об'єктів. Амплітуда «дзвоноподібної» залежності визначає рівень епідемічної небезпеки. Передумовою початку епідемії є певна пропорція нестійких щодо зараження об'єктів та наявність умов передачі інфекції від інфікованих до сприйнятливих об'єктів. Це визначається певними співвідношеннями K_s і K_E . Дослідження залежностей епідемічних піків від K_s і K_E є корисним для прийняття рішень. Більш вигідним є визначення залежностей піків епідемій від K_s і K_E одночасно.

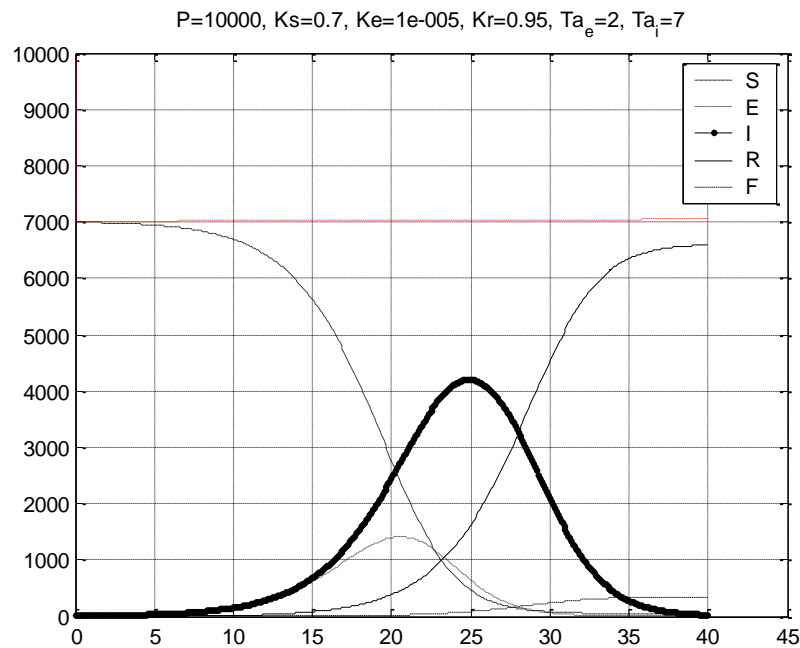

Рис.1. Результати чисельного моделювання кібератак

(P – загальна кількість об’єктів зараження, S, N – сприйнятливі та несприйнятливі до зараження, E – в інкубації (заражені самі, але поки що не заражають інших і не ідентифікуються), I – заражені об’єкти, які активно заражають інших, R – об’єкти, які вилікувані та отримали імунітет (антивірус), F – об’єкти, які довелося повністю вилучити з роботи після зараження; K_s, K_E, K_F – відповідно коефіцієнти сприйнятливості до зараження, передачі зараження, вилучення з роботи (повна втрата працездатності); T_E – інкубаційний період; T_I – період стану зараження)

Якщо ми знаємо небезпечний рівень епідемічного піку, то ми можемо намагатися утримати в певних межах величини K_s і K_E , тому що певні значення K_s і K_E будуть вести до небезпечного рівня епідемічного піку у випадку виникнення інцидентів. У цьому сенсі K_s і K_E є керуючими факторами для епідемічного процесу кібер-інцидентів.

Якщо проаналізувати основні параметри епідемічного процесу з точки зору мережевого середовища, тоді:

$1 - K_s$ – це частка вузлів мережі, які мають абсолютний захист від атак. Це досягається такими шляхами як повне відключення від мережі та заборона використання зовнішніх носіїв інформації, які потенційно можуть бути підключені до інших комп’ютерів (100%-ий захист), а також встановлення антивірусних програм, захисних приладів (*firewall*), або більш складних застосувань, таких, наприклад, як систем запобігання вторгнень (*IPS – Intrusion protection system*) тощо (захист наближений до 100%);

K_E – показник ефективності розповсюдження зловмисного коду по всій інфраструктурі у випадку, якщо десь у ній відбулось зараження.

Список використаних джерел

1. Горбулін В.П. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України / В.П. Горбулін, А.Б. Качинський. – К.: ДП «НВЦ «Євро-атлантикінформ», 2007. – 592 с.
2. Нестеренко О.В. Безпека інформаційного простору державної влади. Технологічні основи / О.В. Нестеренко. – К.: Наук. думка, 2009. – 352 с.
3. Качинський А.Б. Безпека, загрози і ризик: наукові концепції та математичні методи / А.Б. Качинський; Інститут проблем національної безпеки; Національна академія Служби безпеки України. – К., 2004. – 472 с.
4. Шевченко А.В. Математична модель прогнозування динаміки епідемій / А.В. Шевченко, А.Л. Гепко // Профілактична медицина. – 2011. – №3(15). – С. 3-6.
5. Шевченко В.Л. Оптимізаційне моделювання в стратегічному плануванні / В.Л. Шевченко. – К.: ЦВСД НУОУ, 2011. – 283 с.
6. Shevchenko A. The Epidemiological Approach to Information Security Incidents Forecasting for Decision Making Systems / A. Shevchenko, V. Shevchenko // 13-th International Conference Perspective Technologies and Methods in MEMS Design (MEMSTECH). Proceeding. – Polyana, April 20-23, 2017. – P. 174-177.

Шпак Олександр Іванович

*викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Струков Богдан Миколайович

*студент 4-го курсу факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРЕГАЦІЇ КАДРІВ В БЕЗПРОВІДНИХ МЕРЕЖАХ

За останні два десятиліття безпроводний зв'язок в Україні набув стрімкого розвитку. Швидкість передачі даних за цей час зросла в сотні разів. Тим не менше, реальна пропускна здатність безпроводних мереж, вимірювана на каналному рівні, стала значно нижчою [1].

Часові витрати, викликані необхідністю прослуховування каналу, передачею службових кадрів і використанням для цього спеціальних міжкадрових проміжків, а також очікуванням станціями випадкового часу при вирішенні конфліктів, призводять до того, що навіть «ідеальний» безшумний канал зазвичай використовується неефективно. Більше того, при подальшому збільшенні швидкості передачі протокол управління доступом до середовища стає вузьким місцем всієї системи, не дозволяючи отримати суттєвий приріст пропускної здатності каналу навіть при використанні найефективніших технологій фізичного рівня.

Стандартом IEEE 802.11n передбачено три типи агрегації кадрів:

- AMSDU (Aggregated Mac Service Data Unit);

- A-MPDU – (Aggregated Mac Protocol Data Unit);
- дворівнева агрегація (поєднання A-MSDU та A-MPDU).

При цьому A-MPDU та дворівнева агрегації значно ефективніші за A-MSDU агрегацію. Високопріоритетні кадри (голос та кадри управління) невеликого розміру (80-256 байт), в результаті агрегований A-MSDU кадр теж невеликого розміру, що призводить до неефективного використання каналу. Збільшити ефективність використання каналу можна, ввівши додаткові затримки перед отриманням доступу до середовища та накопичивши кадри для передачі – метод DCA (Delayed Channel Access).

Згідно методу DCA, доступ до середовища відкладається доти, доки в черзі не назбирається визначене число σ кадрів, чи не мине очікувальний часів проміжок τ з моменту надходження до черги першого кадру, чи доки час з моменту надходження в чергу останнього кадру менше часу λ , необхідного для доступу до середовища. Пізніше в метод DCA було додано динамічну зміну параметру σ в залежності від розміру черги та інтенсивності надходження кадрів до черги. Також була запропонована функція [2], яка в залежності від пріоритету кадру та значення параметру λ відправляє кадр або одразу на передачу, або в чергу для агрегації. Як сам метод DCA, так і його модифікації, підвищують ефективність використання каналу та, одночасно, збільшують і час очікування високопріоритетних кадрів в черзі, що є небажаним.

Зовсім інший підхід до оптимізації процесу агрегації запропоновано у [3], де кадри поділяються не лише за класом доступу, а й за адресою.

Спеціальний вказівник за довжиною черги, або випадковим чином, чи згідно якогось іншого алгоритму визначає, з яких черг кадри будуть агреговані та передані. Такий алгоритм потребує додаткових апаратних витрат.

Найбільшим недоліком агрегації є необхідність попередньої буферизації кадрів, яка може збільшувати затримки при їх передачі.

Список використаних джерел

1. Li T. A new MAC scheme for very high-speed WLANs / T. Li, Q. Ni, D. Malone, D. Leith, Y. Xiao, T. Turlatti // *IEEE International Symposium on a World of Wireless, Mobile and Multimedia Networks (WoWMoM), Buffalo-NY, USA, June 2006.* – P. 171-180.
2. Skordoulis D. A selective delayed channel access (SDCA) for the highthroughput IEEE 802.11n / D. Skordoulis, Q. Ni, C. Zarakovitis // *Proceedings of the 2009 IEEE conference on Wireless Communications & Networking Conference, Budapest, 5-8 April 2009.* – P. 1-6.
3. Lin Y.S. Scheduling Mechanism for WLAN Frame Aggregation with Priority Support / Y.S. Lin, J.Y. Wang, W.S. Hwang // *Proceedings of the 2006 Joint Conference on Information Sciences, JCIS 2006, Kaohsiung, Taiwan, ROC, October 8-11, 2006.* – P. 844-847.

Malyar Mykola

Dr.Sc., Ass. Prof.

Professor Department of cybernetics and applied mathematics

Uzhhorod National University

Polishchuk Volodymyr

Ph.D, Ass. Prof.

Associate Professor Department of Software Systems

Uzhhorod National University

Uzhhorod, Ukraine

MODELING THE PROBLEM OF CHOICE AND ASSESSMENT BANKING INSTITUTIONS

The model of multicriteria assessment of the banking institution for the choice of a business entity, when receiving credit funds or depositing resources using fuzzy knowledge, is based on the membership functions for incoming expert assessments according to the criteria. To do this, it is necessary to solve the actual task of evaluating alternative options when there is a set of goals, each of which has its own set of criteria groups.

We formulate the task of evaluating the object of study as follows. Let set of alternatives (banking institutions) $X = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$, which need to be evaluated for some groups of goals $G = \{G_1, G_2, \dots, G_g\}$ and arrange according to a certain rule [1]. Each of the goals G has a plurality of evaluation criteria K , grouped in a certain way. In this case, each target G may have one or more alternative decision matrices. For example, for alternatives $X = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ in two groups of indicators G_1 (assets and liabilities of banks), G_2 (the stability of a banking institution for safe deposit investment), it is necessary to evaluate and build a ranking line for selecting the best banking institution, depending on the objectives of the entity: obtaining credit funds, or depositing.

The model for obtaining aggregated estimation can be presented in the form:

$$M_1(G_1(K_1, K_2, \dots, K_{n_k}); G_2(D_1, D_2, \dots, D_{n_d})) \rightarrow X^* \quad (1)$$

The result is for each alternative $X = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ is a normalized estimate based on which the best alternative is determined X^* ; K_1, K_2, \dots, K_{n_k} – matrix of alternative evaluations $X = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ by the number of criteria groups n_k for the purpose G_1 ; $D_d, d = \overline{1, n_d}$ – respectively, the matrix of alternatives estimates for the target G_2 [2].

The purpose of the simulation of the task of selection and evaluation [3] of banking institutions – construction of a model for selecting banking institutions by entities for groups of purposes for obtaining credit funds or depositing. To achieve

the goal of scientific research, the following tasks need to be addressed:

– for the first time introduce a model of multicriteria assessment of banking institutions according to the groups of criteria: assets and liabilities of banks and stability of the banking institution for safekeeping of deposit funds;

– to instruct a mathematical model of the solution of the problem of estimating alternatives in relation to groups of goals and groups of criteria for purposes;

– to propose a model of the solution of the problem of multicriteria choice of alternatives using the «vector of satisfaction of requirements», which will allow to build a ranking range of alternatives represented by evaluation vectors.

As a result of the accomplished tasks, we will develop a model that will be a useful tool for sound decision-making and enhancement of the safety of choosing an alternative, using target needs.

References

1. Polishchuk V. *Fuzzy mathematical modeling financial risks* / V. Polishchuk, O. Voloshyn, M. Malyar, M. Sharkadi // *IEEE Second International Conference on Data Stream Mining & Processing (DSMP)*, (Lviv, 21-25 August 2018). – Lviv, 2018 – P. 65-69. DOI: 10.1109/DSMP.2018.8478604 [in Ukrainian].

2. Polishchuk V.V., M.M. Malyar, Voloshyn O.F. & Sharkadi M.M. (2018). *Informatsiyne modelyuvannya nechitkykh znan. RIU. – Zaporizhzhya: ZNTU. – 2018/4. (p. 84-95). DOI: 10.15588/1607-3274-2018-4-8* [in Ukrainian].

3. Polishchuk V.V. & Malyar, M.M. (2018) *nNechitki modeli i metody otsinyuvannya kredytopromozhnosti pidpryemstv ta investytsiynykh proektiv: monohrafiya, Uzhhorod: RA «AUTDOR-SHARK», 174 p. – ISBN 978-617-7132-85-0* [in Ukrainian].

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Баранівський Василь Федорович

*доктор філософських наук, професор
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
та іноземних мов
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

СТАН ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Світовий та вітчизняний досвід переконливо засвідчує велику роль іноземних інвестицій у розвитку країн світу. Особливо це важливо для країн з перехідною економікою, в яких відбуваються глибокі трансформаційні зміни у всіх сферах суспільного життя. До таких країн відноситься й Україна та низка інших так званих постсоціалістичних країн.

Завдяки ефективному управлінню, використанню та вкладенню інвестицій з інших країн, більшість з цих країн досягли значних успіхів у всіх сферах життя. На жаль Україна не змогла достатньо ефективно використати наявні можливості. На сьогодні держава не в змозі достатньо забезпечити надходження обсягу коштів, необхідного для зростання валового внутрішнього продукту. Інвестиційний потенціал вітчизняного приватного сектору ще дуже низький для здійснення великих інвестиційних проектів. Це стосується як українських банків, так й інших фінансових організацій. На сьогодні більшість з них згодна фінансувати короткострокові проекти, вартість яких відносно низька. Більшість українських підприємств потребують докорінної реконструкції та переобладнання. Вартість подібних інвестиційних проектів сягатиме десятків і сотень мільйонів, а загалом – десятків мільярдів доларів. А тому вдосконалення державного механізму залучення іноземних інвестицій є проблемою надзвичайно актуальною.

Аналізу цієї теми вже присвятили свої дослідження українські науковці, зокрема: Р. Білик [11], З. Варналій [12], В. Геєць, Н. Денисенко, С. Єрохін [15], М. Єрмошенко, О. Кириченко, Н. Навроцька, Л. Сміян, Т. Тимочко, Н. Третяк, О. Фарат, В. Федоренко, І. Штулер [19-20] та ін.

Водночас, більшість наукових праць з питань інвестиційної діяльності зорієнтовані, насамперед, на висвітлення окремих аспектів інвестиційної діяльності держави, зокрема, механізмів створення привабливого інвестиційного клімату, регулювання інвестиційної діяльності, формування ресурсів і джерел інвестування, розвитку фондового ринку тощо. Однак, ще є недостатніми теоретичні дослідження, присвячені комплексному аналізу шляхів розвитку іноземного інвестування в Україну на засадах сучасних

теоретико-методологічних підходів та критеріїв з урахуванням нових проблем та обставин, в яких перебуває Україна сьогодні.

Головним досягненням держави в сфері іноземного інвестування на сьогодні в Україні є створення певного правового поля.

На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

У випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції в натуральній формі або у валюті, інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі. Держава також гарантує безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків і інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах унаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 р. № 1547 ратифіковано Вашингтонську Конвенцію 1965 р. про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше як 70 країнами світу.

Для сприяння іноземним інвесторам у питаннях взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України.

Усунуто адміністративний бар'єр для входження іноземного капіталу в Україну щодо обов'язковості реєстрації іноземних інвестицій, який було запроваджено наприкінці 2009 р.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування» від 27.04.2010 р. № 2155 знято обов'язковість реєстрації іноземної інвестиції та необхідність реєстрації інвестиції за двома різними процедурами.

У розвиток цього, задля спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та сприяння відновленню економіки держави, наближення законодавства України до стандартів Європейського Союзу, Президент України підписав Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» (№1390-VIII) від 13.05.2016 р., який скасовує обов'язкову держреєстрацію іноземних інвестицій і спрощує їх залучення в Україну.

Новий Закон впроваджує заявницький принцип державного обліку інвестицій, згідно з яким подання статистичної звітності про здійснення іноземних інвестицій буде здійснюватися підприємствами з іноземними інвестиціями та установами банку. Усі привілеї та переваги, які існують на підставі чинного законодавства та міжнародних договорів України, в тому

числі звільнення від митного збору за внески майном до статутного капіталу компанії, будуть однаково застосовуватись до всіх іноземних інвестицій.

З 1 січня 2012 року набув чинності Закон України № 2623 «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна». Цей Закон визначає правові та організаційні засади відносин, пов'язаних із підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна».

Ухвалено Закон України № 2404-VI від 01.07.2010 р. «Про державно-приватне партнерство», що визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні, зокрема для регулювання відносин, які виникають при реалізації проектів в окремих сферах економічної діяльності, зокрема: пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування; виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу; будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури; машинобудування; збір, очищення та розподілення води; охорона здоров'я; туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт; забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем; оброблення відходів; виробництво, розподілення та постачання електричної енергії; управління нерухомістю [21].

З метою сприяння залученню й ефективному використанню вітчизняних та іноземних інвестицій для забезпечення розвитку економіки України, прискорення її інтеграції в європейську і світову економічні системи, забезпечення права приватної власності і права на підприємницьку діяльність створено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів на чолі з Президентом України та Національну інвестиційну раду (2016 р.) та Офіс із залучення та підтримки інвестицій при Кабінеті Міністрів України, Центр сприяння іноземним інвестиціям Мінекономіки України, переорієнтації ресурсів міжнародної технічної допомоги на підготовку інвестиційних проектів світового рівня.

З метою систематизації податкового законодавства Верховна Рада України 02 грудня 2010 року ухвалила Податковий кодекс, який став першим в Україні кодифікованим законодавчим актом, який спрямований на комплексне регулювання питань, пов'язаних з оподаткуванням.

З 01 січня 2013 року набув чинності Закон України від 06.09.2012 р. № 5205 «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», який визначає основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013-2032 р. щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки та спрямований на створення умов для активізації інвестиційної діяльності

шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою створення нових робочих місць, розвитку регіонів.

Залученню іноземних інвестицій сприятимуть положення Митного кодексу України, який набув чинності з 01.06.2012 р.

Зазначені заходи сприятимуть покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в її економіку.

Але, попри це, сьогодні інвестиційний клімат в Україні є недостатньо сприятливим.

Науковий аналіз дозволяє виявити головні причини проблеми:

- 1) відсутність цільової і послідовної політики держави у сфері інвестиційної діяльності;
- 2) недоліки в державному управлінні;
- 3) невизначений у деяких випадках статус інвесторів;
- 4) складний порядок адміністративних процедур;
- 5) неврегульованість питань відповідальності учасників інвестиційних відносин, у тому числі держави.

Науковці обґрунтовують, що для покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно провести низку заходів, зокрема:

1. Суттєво розширити спектр заходів конкурентної політики, зокрема – щодо запобігання антиконкурентним діям національних та іноземних інвесторів на українському ринку, удосконалити методики та критерії виявлення проявів недобросовісної конкуренції з урахуванням реалій сучасної української економіки.

2. Підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів.

3. Поширити практику укладання прозорих угод між інвесторами та владою щодо взаємних зобов'язань у сфері конкурентної поведінки бізнесу та конкурентної політики держави на певних ринках на визначений середньо – і довгостроковий період часу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 року №1560-XII //Відомості Верховної Ради. – 1991. – №47. – ст.646.
2. Закон України «Про іноземні інвестиції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12
4. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 року № 93/96-ВР// Відомості Верховної Ради. – 1996. – №19. – ст.80.
5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=47920

6. *Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-n*
7. *Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну діяльність за участю іноземного інвестора» zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-n*
8. *Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2856-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-17. – С. 122*
9. *Активізація інвестиційного процесу в Україні: колект. монографія / [Т.В. Майорова, М.І. Діба, С.В. Онишко та ін.]; за наук. ред. М.І. Діби, Т.В. Майорової. – К.: КНЕУ, 2012. – 472 с.*
10. *Беззуб І. Іноземні інвестиції в українській економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuvipar.gov.ua/index.php?option=com...v...*
11. *Білик Р.С. Шляхи реалізації інвестиційної стратегії України в умовах глобальної фінансової нестабільності / Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Економічні науки. / С.Р. Білик // Науковий журнал. ISSN 1028-7507 №5-6 (76-77). – К., 2014. – С. 202-210.*
12. *Варналій З.С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення: монографія / З.С. Варналій, О.П. Гармашова. – К.: Знання України, 2013. – 387 с.*
13. *Гринів Т.Т. Іноземні інвестиції в Україні в умовах кризи: стан і перспективи розвитку / Т.Т. Гринів // Національний університет «Львівська політехніка», кафедра обліку та аналізу. – 2010. – С. 69-73.*
14. *Дмитренко М.А. Роль держави у підтримці та стимулюванні інноваційної діяльності / М.А. Дмитренко // Вісн. Укр. акад. банк. справи. – 2003. – № 1(14). – С. 77-81.*
15. *Єрохін С.А. Структурна перебудова національних економік в умовах формування цілісності світового господарства: наукова монографія / С.А. Єрохін, В.Є. Сахаров – К.: Національна академія управління, 2008. – 192 с.*
16. *Коссак В. Стабільність законодавства як умова захисту іноземних інвестицій // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали ІХ регіональної науково-практичної конференції (13-14 лютого 2003 р.). – Львів. – С. 269-271.*
17. *Коссак В. Проблеми захисту прав іноземних інвесторів / В.М. Коссак // Держава і право. Юрид. і політ. науки. Зб. наук. праць. – Спец. вип.. – С. 136-139.*
18. *Управління інноваційною діяльністю в економіці України: колективна наукова монографія / За наук. ред. д.е.н., проф. С.А. Єрохіна. – К.: Національна академія управління, 2008. – 116 с.*
19. *Штулер І.Ю. Стабілізація економіки України: інноваційний підхід / І.Ю. Штулер // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 23. – № 1. – С. 106-110.*
20. *Штулер І.Ю. Співвідношення базових макроекономічних показників у контексті відновлення рівноваги економічної системи / І.Ю. Штулер // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки». – 2016. – № 1 (95). – С. 30-35.*
21. *(Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>).*

Єрохін Сергій Аркадійович
доктор економічних наук, професор
Ректор
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ: АКЦЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

Одним із наймогутніших засобів пізнання історії свого народу і, водночас, розвитку свідомості сучасної людини є культура. При цьому саме завдяки культурі в умовах глобалізації та інформаційних війн кожна нація має можливість зберегти власну національну ідентичність.

За роки незалежності в Україні практично не змінилися підходи до формування та реалізації культурної політики. Саме тому політика у сфері культури повинна посідати важливе місце серед напрямів діяльності української держави.

Втім протягом тривалого часу ставлення до культури та її економіки і фінансового забезпечення мало декларативний характер і відбувалося за принципом другорядності та залишковості, що зрештою і призвело до занепаду суспільної моралі, посилення соціальної агресії та соціокультурних розмежувань. Між тим і сьогодні в Україні не приділяється належної уваги розвитку національної культурної спадщини, не створюються умови для залучення інвестицій у сферу культури, не визначаються чіткі пріоритети її розвитку, які б відповідали викликам сьогодення, в управлінні закладами культури не відбувається якісних змін. Саме тому актуальною є проблема удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в контексті сучасних соціально-економічних реалій України та перспектив її інтеграції в європейський культурний простір.

В умовах динамічного розвитку світової економіки та посилення конкурентної боротьби між країнами і світовими корпораціями за ринки збуту, пошук способів підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг є одним з ключових питань сучасності. Запорукою створення конкурентоспроможного та затребуваного товару в умовах мінливості смаків є постійне продукування інновацій. Останнє можливо за умови сприятливого креативного середовища, в основі якого лежить культура.

Сьогодні культурний сектор розглядається не лише як галузь виробництва нематеріальних товарів та послуг, а як повноцінна виробнича частина національного господарства. Складна організаційна, техніко-технологічна система культурних індустрій не поступається за своїм економічним потенціалом більшості підприємств промисловості, а подекуди

і випереджає їх, підтверджуючи перехід до постіндустріальних систем господарювання. Сфера культурних та креативних індустрій представляє інтерес як для вчених-економістів, так і для державних органів різного рівня у вигляді інструменту управління місцевим та регіональним розвитком.

Культурна сфера – складова національної економіки, яка охоплює практично всі сторони життя суспільства. Як сектор підприємництва – це масштабний та динамічний ринок з можливістю широкого використання творчого та інтелектуального потенціалу людини в якості основного виробничого ресурсу. У той же час – це сфера виробництва благ з високою доданою вартістю. Сфера культури поєднала в собі постіндустріальне суспільство і перетворила знання, освіту, талант та інформацію на джерело багатства.

Як частина національної економіки сфера культури має значний потенціал для створення робочих місць та генерації прибутку, одночасно формуючи культурне різноманіття, впливаючи на людський розвиток. В культурі вбачається стратегічний інструмент подолання наслідків економічних криз, відродження регіонів та розбудови національних економік.

Сьогодні Україна потребує якісних структурних змін та цілісної стратегічної програми соціально-економічних перетворень. Очевидною є доцільність господарської трансформації територій для активізації креативного класу. Стимулювання та розвиток підприємницької ініціативи в культурі є ефективним інструментом залучення іноземних інвестицій.

Таким чином, актуальність та важливість питання державної політики економічного розвитку культурної індустрії, а також необхідність у системних дослідженнях економіки культури в цілому, є не менш важливими ніж відновлення економіки України після затяжного спаду зумовленого економічною, політичною, соціальною, інституціональною кризами.

Удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури сприяло б виходу національної економіки з перманентного стану затяжних трансформацій, будучи новітнім концептом інноваційного розвитку на довгострокову перспективу.

Список використаних джерел

1. Данилишин Б.М. *Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства* / Б.М. Данилишин, В.І. Куценко, Я.В. Остафійчук. – К.: ЗАТ «Ніч лава», 2005. – 328 с.
2. Єрохін С.А. *Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект)* / Наукова монографія / – Київ: Видавництво «Світ Знань», 2002. – 528 с.
3. *Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України* / [Я.В. Котляревський, О.В. Мельников, А.М. Штангрет, Е.П. Семенюк, В.І. Воробйов]. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 148 с.
4. Проскуріна М.О. *До питання вимірювання економічного значення культурних*

індустрій в національній економіці України // Бізнес-Навігатор. Випуск 4 -1 (43). – 2017. – С. 104-107.

5. Синякевич І. Земна цивілізація в двадцять першому столітті: економічні, екологічні, соціальні та духовні проблеми розвитку / І. Синякевич // Наукові праці Лісівничої Академії наук України: Збірник наукових праць. – Львів: РВВНЛТУ України. – 2010. – №8. – С. 18-21.

6. Штулер, І.Ю. Стабілізація економіки України: інноваційний підхід // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 23. – №1. – С. 106-110.:<http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/1937>

Пилявський Юлій Миколайович
аспірант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ІДЕЙ ЛІБЕРТАРІАНСТВА

З метою з'ясування сутності поняття економічної ідей лібертаріанства розглянемо основні постулати теорії свободи, сформульовані світовою наукою.

В економічній теорії концепція економічної свободи формувалась поступово, пропонувалися різні інтерпретації, збагачувався її зміст, який згодом ліг в основу лібертаріанства.

Меркантилізм став першим економіко-теоретичним обґрунтуванням формування і розвитку національної держави та її функцій. Поява меркантилізму пов'язана з великими географічними відкриттями, розвитком міжнародної торгівлі, утворенням колоній, зростанням міст. Меркантилісти відводять державі роль «головного підприємця», в функції і обов'язки якого входить забезпечення вдосконалення продуктивних сил і створення необхідних передумов для економічного розвитку суспільства [5].

У XVIII ст. у Франції виник напрям економічної думки – фізіократизм (грец. *philsis* – природа, *kratos* – влада; в деяких виданнях – фізіократія або школа фізіократів). Фізіократи є прихильниками природнього порядку. Вони вважали, що увага уряду має бути звернена не на розвиток торгівлі та накопичення грошей, а на сільське господарство, де, на їхню думку, створюється багатство суспільства.

Протягом XIX ст. найбільш економічно розвиненою країною світу була Англія, яка заявила в середині XIX ст. про свою прихильність політиці вільної торгівлі (фритредерства). Саме в Англії в результаті ідейної боротьби з меркантилізмом були досягнуті кращі теоретичні узагальнення цінностей класичної політичної економії, що відбулися в працях А. Сміта, Д. Рікардо, Т. Мальтуса, Дж.С. Мілля та інших. Спираючись на концепцію «природнього

порядку» і відстоюючи економічну свободу, класична теорія виступала за обмеження втручання держави в економіку.

Найбільш повно основні ідеї класичної школи обґрунтував англійський економіст Адам Сміт (1723-1790) у творі «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776). Згідно з його теорією, ринкова система здатна до саморегулювання, в основі цього лежить «невидима рука», тобто особистий інтерес, заснований на приватній власності і прагненні до отримання прибутку [3].

«Необхідно сказати, що і філософська спадщина Сміта досить широка, і в своїх роботах він не обмежувався тільки господарської сферою. Він також багато писав про моральність і право, однак саме дослідження з економіки виявилися найбільш затребуваними його послідовниками, в тому числі і лібертаріанцями. Економічний детермінізм Сміта разом з принципом *laissez-faire* фактично в незмінному вигляді увійшов в сучасну доктрину лібертаріанства» [2, с. 42].

Зауважимо, що представників класичної економічної теорії часто називають засновниками класичного лібералізму. Коріння ліберальних ідей йдуть до англійських філософів Джона Локка, Джона Стюарта Мілля, шотландського економіста Адама Сміта і американського державного діяча Томаса Джефферсона. Джон Локк (1632-1704) вважав, що держава створена щоб гарантувати природне право (свободу, рівність, власність) і закони (мир і безпеку), вона не повинна зазіхати на ці права, її потрібно організувати так, щоб природні права були надійно гарантовані.

Свій внесок в дослідження ринкових відносин та економічної свободи зробила і маржинальна економічна теорія. Маржиналісти не уявляли собі іншої організації господарської діяльності, ніж ринкова (приватна). Вони критично ставилися до соціалістичних гасел про те, щоб земля і капітал належали робітникам, «організованим у суспільному масштабі» [1].

Особлива заслуга в дослідженні концепції лібертаріанства належить монетаристам. У своїх книгах «Капіталізм і свобода» і «Свобода вибору» він доводить небажаність державного втручання в економіку. Головна функція держави повинна полягати в тому, щоб «захищати нашу свободу як від оточуючих недругів, так і від наших співгромадян: підтримувати закон і порядок, забезпечувати виконання договорів між приватними особами і заохочувати ринкову конкуренцію» [4, с. 26]. Разом з тим, учений визнає: «Існування вільного ринку не знімає, зрозуміло, необхідності уряду. Навпаки, уряд необхідно і як форум для визначення «правил гри», і як арбітр, що тлумачить встановлені правила і забезпечує їх дотримання» [4, с. 39]. Ставлення вченого до економічної свободи краще за все виражають його слова: «З одного боку, свобода економічних відносин сама по собі є складова частина свободи в широкому сенсі, тому економічна свобода є самоціллю. З іншого боку, економічна свобода – це необхідний засіб до досягнення

свободи політичної» [4, с. 31].

В даному дослідженні ми оглянули основні засади походження економічних ідей лібертаріанства. Та розглянули основні постулати теорії економічної свободи, котрі сформульовані світовою наукою та практикою.

Список використаних джерел

1. Леоненко П.М., Юхименко П.І. *Історія економічних учень: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 639 с.*
2. Максимец С.В. *Концепция свободы в социальной философии либертарианства. Дис. канд. филос. наук. Специальность 09.00.11 – Социальная философия. Саранск, 2015.*
3. Смит А. *Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с. Серия: Антология экономической мысли.*
4. Фридман Милтон. *Капитализм и свобода. Пер. с англ. – М.: Новое издательство, 2006. – 240 с.*
5. Хайхадаева О.Д. *Государственный долг Российской Федерации: теоретические и исторические аспекты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dslib.net/econom-teoria/gosudarstvennyj-dolg-rossijskoj-federacii-teoreticheskie-i-istoricheskie-aspekty.html>*
6. Штулер І.Ю. *Теоретичні засади концепції гомеостазису економічної системи // Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці та освіті: [матеріали XIV Міжнародного наукового семінару, Київ – оз. Світязь, 29 червня – 3 липня 2015 року] / за наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка; Національна академія управління; Міжнародна академія інформатики. – К.: СІК ГРУП УКРАЇНА, 2015. - С. 218-223*

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Веселовська Наталія Олександрівна
*викладач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРАВОСУДДІ, ДРУЖНЬОМУ ДО ДИТИНИ

Щоденно перед криміналістикою постають нові завдання, викликані потребами часу, стрімким розвитком технологій та їхнім впливом на неповнолітніх осіб. Нажаль, наукові рекомендації часто відстають у своїй актуальності від потреб практики. Це приводить до помилок, які допускають слідчі, та до невірних результатів досудового розслідування.

В Україні над вирішенням проблем, які постають під час кримінального провадження за участю неповнолітніх, працює велика кількість науковців, зокрема, І.О. Бандурка, С.М. Гідулянова, Н.І. Гуковська, В.А. Журавель, С.М. Зеленський, М.О. Карпенко, Н.С. Карпов, І.В. Курило, Е.Б. Мельникова, В.А. Мозгова, А.Г. Рижаківа, І.О. Русанова, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шипітько, Я.О. Яровий та інші.

«Дитиною» міжнародне законодавство називає осіб, які не досягли 18 років. Ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» дає тотожне поняття. Щодо КПК, то ст. 3 даного кодексу називає малолітніми дітей, які не досягли 14 років, а неповнолітніми – малолітніх осіб та дітей у віці від 14 до 18 років.

Для неповнолітнього будь-який контакт із законом повинен показати систему правосуддя як справедливу та таку, яка поважає людину, незалежно від її процесуального статусу. Неповнолітній повинен відчувати принцип правосуддя, дружнього до дитини.

Саме на це вказує п. 64 Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей: «Опитування та збір заяв дітей повинні, наскільки це можливо, проводитись кваліфікованими фахівцями. Всі зусилля мають бути направлені на те, щоб діти надавали свідчення у найбільш сприятливому оточенні та за найсприятливіших умов, з урахуванням віку, зрілості та рівня розуміння, а також будь-яких труднощів, які вони можуть мати» [1, с. 30].

Пекінські правила, які регулюють здійснення правосуддя у справах неповнолітніх, наголошують, що необхідно вживати справедливих дій у відповідь на правопорушення неповнолітніх, а також застосовувати нові та новаторські підходи у відповідь на правопорушення, вчинені дитиною [2].

В тезах розглянуто корисні пропозиції науковців щодо шляхів удосконалення законодавства з питань участі неповнолітніх в допиті. Наголошено на вірній оцінці спеціалістами наданої дитиною інформації, про важливість урахування віку неповнолітнього, можливого впливу на його показання дорослих, умов соціально-психологічного розвитку дитини тощо.

Загалом, як зазначає Ю. Гошовська, для вірної роботи з дитиною, важливо розрізняти в якому статусі виступає неповнолітній: підозрюваний, свідок, потерпілий. Що стосується ст. 304 ККУ, то особа, яка не досягла повноліття, вважається потерпілою. Отже, зазначений автор ґрунтовної статті наголошує, що законний представник іноді буває незацікавлений у правдивості свідчень дитини. Це можуть бути батьки, яким не хочеться розголосу певних обставин; крім цього, дитина в присутності батьків часто соромиться говорити правду, бо боїться покарання або не звикла до щиросердечного спілкування з батьками.

Неповнолітній не вміє висловлювати свою думку вірними термінами, проте часто в протоколах допитів можна зустріти саме таку, дорослу, професійну, термінологію. Важливо записувати показання дитини саме так, як вона передає свої думки, наводячи уточнюючі запитання. Також важливим є час, виділений на допит: діти різного віку по-різному втомлюються, тому М.М. Коченов та Н.Р. Осипова рекомендують спілкуватись із дітьми «3-5 років приблизно 15-20 хвилин, діти 5-7 років у межах 20-25 хвилин, діти 7-10 років – від 25 до 35 хвилин» [3, с. 19].

12.06.2018 р. втратив чинність Наказ МВС «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» від 19.12.2012 № 1176, який був покликаний зменшити травматизацію психіки дитини під час для проведення допитів завдяки методиці «Зелена кімната». Проте в даний час діє Наказ МВС «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 р. № 1044, який детально прописує всі особливості роботи з неповнолітніми, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

О.М. Крукевич пропонує серйозно поставитись до вимог Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей: створити найсприятливіші умови дитині, враховуючи її вік, зрілість та рівень розуміння. Проте О. Крукевич наголошує, що є порушенням вимог міжнародного законодавства те, що допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка, проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога за необхідності – лікаря (ч. 1 ст. 354 КПК України).

Отже, з одного боку КПК України визначає коло осіб, присутніх на допиті дитини (законний представник, педагог, психолог, лікар), проте їхня присутність є необов'язковою при допиті неповнолітнього свідка: він вже не

є малолітнім і рівень його розвитку часто залежить від суб'єктивної думки особи, яка проводить допит. Отже, малолітній потерпілий та неповнолітній потерпілий не наділені рівними правами під час допиту [5, с. 154].

І.О. Яртись розглядає участь педагога в допиті дитини: що це має бути особа, яка безпосередньо навчає або виховує неповнолітнього, а також добре розуміє особливості його розуму та психіки. Важливо до початку допиту всім особам, присутність яких є обов'язкова, роз'яснити їхні обов'язки, право заперечувати проти запитань та ставити запитання. В будь-якому разі всі питання та відповіді вносяться у протокол. Дітям до 16 років роз'яснюють їх моральний обов'язок надавати відомості правдиво і повно. Дітей, старших 16 років, також попереджають про кримінальну відповідальність за відмову давання показань та за завідомо неправдиві показання. [6, с. 87]

Н.М. Арефіна розглядає допит з незвичного ракурсу: удосконалення діяльності судово-слідчої практики привело до того, що науковець детально описує природу фантазії та обманів у повідомленнях дитини [7, с. 9]. Так, обман дитини відрізняється від обману дорослого. Крім того, дитина дійсно вважає факти, які повідомляє, правдою, тому що ці факти – внутрішні переживання дитини. Також велике значення має підвищений емоційний характер життя неповнолітнього, часто обманом дитина мріє досягти мети або навпаки уникнути поганих наслідків, іноді дитина привертає до себе увагу або хоче підняти свою цінність в очах інших людей. Отже, дитина може сама себе запевнити, що саме так і було, як вона сприймає ситуацію. Тому необхідно дослідити відносини батьків із дитиною, з друзями, з усіма учасниками ситуації, аби вірно зрозуміти показання неповнолітнього.

Збір інформації, серйозна робота слідчих та інших спеціалістів, дружня обстановка допоможуть неповнолітньому розкритися, що, в свою чергу, приведе до об'єктивного відображення юридично значимих обставин.

Список використаних джерел

1. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року і пояснювальна записка до Монографія. – Рада Європи, жовтень 2013 року. Видавництво Ради Європи. – 94 с.
2. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила») [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211
3. Коченов М.М. Психология допроса малолетних свидетелей: методическое пособие / М.М. Коченов, Н.Р. Осипова. – М.: Юрид. лит., 1984. – 43 с.
4. Наказ МВС «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 р. № 1044 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>
5. Крукевич О.М. Участь неповнолітнього свідка у кримінальному судочинстві // Вісник кримінального судочинства. – 2016. – №4. – С. 152-159.
6. Яртись І.О. Особливість допиту неповнолітніх осіб під час досудового

розслідування // Інноваційний розвиток: освіта та наука XXI століття. – Т.1. – К. – 2018. – С. 85-88.

7. *Н.М. Арефіна. Психологічні аспекти оцінки показів дитини у кримінальному провадженні. Природа обману та фантазії. Теорія і практика судової експертизи: збірник матеріалів круглого столу. / редкол.: Кобилянський О.Л., Черноус Ю.М., Свобода Э.Ю.; Київ. ННІ№2 НАВС. – К.: Навчально-науковий інститут №2 Національної академії внутрішніх справ, 2016. – 410 с.*

Калінюк Анжела Леонідівна
*старший викладач кафедри цивільного права і процесу,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї У СУЧАСНОМУ СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

За даними Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАНУ, в Україні в останні десять років зберігається стійка тенденція до «легкості» укладення шлюбів і такого ж легкого розірвання їх. Що стосується статистичних даних щодо кількості розірвань шлюбу, у 2014 р. – це 130,5 тис. розлучень, 2015-го – 129,3 тис. розлучень, а 2016 р. – 130 тис. [1]. У 2017-2018 р. ці показники залишаються майже на такому ж рівні.

Все частіше у сучасному українському суспільстві ми зустрічаємося з явищем повторності шлюбу або проживання однією сім'єю чоловіка і жінки без реєстрації шлюбу, які раніше розірвали свої попередні шлюбні відносини. І на разі маємо такий соціальний інститут як зведена (або змішана) сім'я. Говорячи про зведену сім'ю, перш за все необхідно мати на увазі сім'ї з вітчимою або мачухою, залежить від того, з ким із батьків залишається дитина після розірвання шлюбу.

Правовою основою регулювання відносин між вітчимою (мачухою) і пасинком (падчеркою) є Сімейний кодекс України (далі – СК України). Саме у розділі V «Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів» [2] задекларовано норми, що регулюють особисті немайнові права і обов'язки та обов'язок по утриманню таких членів сім'ї. Окремі норми книги шостої «Спадкове право» Цивільного кодексу України [3] (далі – ЦК України) також врегульовують правовідносини між вітчимою (мачухою) і пасинком (падчеркою).

Разом з тим, необхідно визначити, що в українському законодавстві рідко застосовується і не розкривається поняття таких суб'єктів права як вітчима, мачуха, пасинок, падчерка. У діючому СК України урегульовано лише такі відносини між даними суб'єктами, як право мачухи, вітчима брати

участь у вихованні пасинка, падчерки (ст. 260 СК України); права мачухи, вітчима на захист дітей (ст. 262 СК України); обов'язок мачухи, вітчима утримувати падчерку, пасинка (ст. 268 СК України); обов'язок повнолітніх пасинка, падчерки піклуватися про вітчима, мачуху, які виховували їх та надавали їм матеріальну допомогу (ч. 2 ст. 264, ст. 270 СК України).

Крім того, згідно ч. 1 ст. 1223 ЦК України право на спадкування мають особи, визначені у заповіті. А в ст. 1264 ЦК України задекларовано право на спадкування за законом у четверту чергу осіб, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

На перший погляд, із розумінням про кого йде мова проблем не виникає, оскільки в повсякденному житті значення «вітчим», «мачуха», «пасинок», «падчерка» зрозумілі кожному. Але ж в ситуаціях щодо правового регулювання майнових відносин за участю цих суб'єктів, а саме у разі виникнення, зміни та припинення майнових прав та обов'язків стає очевидною наявність недостатності законодавчого закріплення правових статусів цих суб'єктів у відповідних правовідносинах [4].

Враховуючи, що в останній час інтерес до відносин за участю зазначених вище суб'єктів зростає, необхідно зауважити, що чинне законодавство не містить легалізованого визначення понять «вітчим», «мачуха», «пасинок», «падчерка», у тому числі і в нормах СК України, що ускладнює встановлення кола юридичних фактів, необхідних для доказування, у разі виникнення певних юридичних підстав для цього.

Безумовним правоутворюючим юридичним фактом для реалізації саме майнових прав та обов'язків у вітчима, мачухи, пасинка, падчерки є коло сімейних відносин, що складається між ними та можливість вважати даних осіб членами сім'ї. У зв'язку з цим, складний характер правового статусу вітчима, мачухи, пасинка, падчерки, як члена сім'ї, вказує на необхідність їх відповідного чітко визначеного законодавчого врегулювання. Більше того, в сучасних трансформаційних процесах, що відбуваються у нашій державі, являється за доцільне закріплення в першу чергу статутних критеріїв реалізації взаємних майнових прав та обов'язків учасників відповідних правовідносин саме у сімейному законодавстві, і у подальшому певних міжгалузевих критеріїв реалізації цих взаємних прав і обов'язків у суміжних приватноправових відносинах.

Список використаних джерел

1. Текст з екрану [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/sociologiya-lyubvi-kak-ukraincy-zaklyuchayut-braki-i-pochemu-razvodyatsya-1113755.html>
2. Сімейний кодекс України: Закон від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
4. Зубарева О.Г. Правовой статус пасынков (падчериц) и отчима (мачехи):

условия реализации имущественных прав и обязанностей [Текст] / О.Г. Зубарева, М.Н. Малыхина // Журнал российского права. Март. – 2006. – № 3. – СПС «Гарант»: поиск по автору.

Мироненко Валентина Петрівна
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права і процесу
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ОБНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

З січня 2018 року в Україні діє закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (07.12.2017 р.) [1], який було прийнято у рамках реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України (25.08.2015 р.) з метою протидії дискримінації за гендерною ознакою, імплементації міжнародних стандартів протидії насильству, забезпечення комплексного підходу до запобігання будь-яким формам насильства стосовно жінок, узгодження політики гендерної рівності та профілактики насильства, розширення коло осіб, які підпадають під дію чинного законодавства, а також запровадження додаткових заходів, спрямованих на створення запобіжних і захисних механізмів боротьби з усіма формами гендерно зумовленого насильства [2].

Ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» затверджено, що державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків. Серед основних напрямів реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству визначено: запобігання домашньому насильству; ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством; належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки. Крім того, законом визначено і завдання у сфері запобігання домашньому насильству, до яких належать: визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства; підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки

домашнього насильства; сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку; формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини; викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються; заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків і хлопців, до активного сприяння запобіганню домашньому насильству [1].

Важливим аспектом у подоланні проблеми домашнього насильства, а також у сфері запобігання домашньому насильству, є встановлення відповідальності, що покладається на кривдника, який порушив вимоги спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству (ст. 29 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

До таких заходів віднесено: терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Загальні положення та безпосередня процедура винесення термінового заборонного припису визначена Наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» [4].

Обмежувальний припис стосовно кривдника визначається як встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено направлення кривдника на проходження програми для кривдників. Програма для кривдника – комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків та спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків

За невиконання програм для кривдників на добровільних засадах, до останнього може бути застосовано примусове проходження такої програми або покладено обов'язок пройти пробаційну програму відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 76 Кримінального кодексу України [5]. Пробаційна програма, це – програма, що призначається за рішенням суду особі, звільненій від

відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити. Порядок проведення таких заходів визначено Постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 18.01.2017 р. «Про розроблення та реалізацію пробаційних програм»; Законом України «Про пробацію» [6; 7].

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 07.12.2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2018. - № 5. – Ст. 35.
2. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини. Указ Президента України від 25.08.2015 р. // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – №20. – стор. 80, стаття 1203.
3. Патрікеєва Н. Третина українців мала справу з домашнім насильством у дорослому віці / Н. Патрікеєва // [Електронний ресурс]: режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29577591.html>
4. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника від 01.08.2018 р. № 654 // Офіційний вісник України. – 2018. - № 69. – стор. 75. – стаття 2341.
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26 – Ст. 131.
6. Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 р. № 24 // Офіційний вісник України. – 2017 – № 10. – стор. 23. – стаття 308.
7. Про пробацію. Закон України від 21.12.2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 93.

Полішко Наталія Леонідівна
доцент кафедри цивільного права і процесу
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ВРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК-ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ – ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Згідно статті 24 Конституції України жінки мають рівні з чоловіками права. Рівноправність жінок у сфері трудових відносин забезпечується наданням їм рівних з чоловіками можливостей у професійній підготовці, у праці та винагороді за неї.

Збільшення участі жінок у всіх сферах життя сучасного суспільства стало неспростовним фактом. І професійна сфера не стала винятком – присутність жінок в якості авторитетних спеціалістів в найрізноманітніших

сферах – справа уже звична. Однак, зауважує В.В. Романова, це не означає, що раніше у всіх сферах переважала чоловіча присутність. Так, під впливом насамперед економічних факторів, такі області, як медицина, шкільна педагогіка, стали місцем роботи в основному жінок. Таке домінування було характерним для багатьох республік колишнього Радянського Союзу, де 90% медичного персоналу були жінки. При цьому в цей же період в США, де медичні працівники – традиційно високооплачувана категорія працюючих, – тільки 30% [2, с. 9].

Реформування органів внутрішніх справ в Україні призвело до створення Національної поліції України (поліція) – центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3]. При цьому процес реформування передбачає також інтегрування органів Національної поліції України в світову систему, що передбачає широке залучення жінок у сферу правоохоронної діяльності. Необхідно підкреслити, що останнім часом спостерігається стійка тенденція постійного збільшення частки жінок серед особового складу Національної поліції України.

Питання прийняття жінок на службу до Національної поліції України та дотримання гендерної рівності при цьому, вирішується на державному рівні і контролюється на найвищому рівні. Особливо активно ведеться робота на законодавчому рівні. Зокрема, нещодавно Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова «Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року», основним завданням якої є утвердження принципу рівності жінок і чоловіків у пріоритетних сферах соціального та економічного розвитку в Україні, ефективному розв'язанню проблем та усуненню диспропорцій гендерного розвитку з чіткою орієнтацією на права людини.

Ми переконані, що впровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є однією з важливих умов сталого соціально-економічного розвитку, позитивних змін у суспільстві та його благополуччя, реалізації прав людини та самореалізації особистості, запорукою ефективного розв'язання наявних проблем, а також європейської інтеграції України та виконання міжнародних зобов'язань згідно з основними міжнародними договорами у сфері захисту прав людини, у тому числі Цілей Сталого Розвитку до 2030 року, затверджених Генеральною Асамблеєю ООН [5, с. 8].

Таким чином, реформування системи державної служби, в тому числі і правоохоронної, удосконалення національного законодавства, здійснюються у відповідності з конституційним принципом, який утверджує паритет прав людини, як вищої соціальної цінності (ст. 3 Конституції України) [1]. Важливе значення в процесі законодавчих реформ мають конституційні

приписи про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ст. 9 Конституції України) [1]. Саме в такій формі Конституція України визначила пріоритет міжнародних норм. І власне, мова йде про трансформацію міжнародно-правових норм в національні закони та інші нормативно-правові акти – імплементацію міжнародного законодавства.

Міжнародні стандарти прав людини базуються на міжнародно-правових актах, що містять норми про права людини: громадянські, політичні, економічні, соціальні і культурні. Універсальні стандарти прав людини закріплені у Загальній декларації прав людини (1948 р.), Пакті про громадянські та політичні права (1966 р.), Пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), Додаткових протоколах до Пакту про громадянські та політичні права (1966 р.).

У міжнародному праві виділяють такі функції стандартів: визначення переліку прав та свобод, віднесених до категорії основних і обов'язкових; формулювання загального змісту кожного з цих прав і свобод та їх закріплення в конституційних та інших нормативно-правових положеннях; встановлення зобов'язань держав по визнанню і забезпеченню проголошених прав та введення на міжнародному рівні усіляких гарантій, що обумовлюють їх реальність; фіксування умов використання таких прав і свобод.

З нашої точки зору, належне застосування норм міжнародного права, що руляють діяльність жінок-поліцейських, а також врахування загальноновизнаних міжнародних принципів рівності та недискримінації за ознакою статі, зрештою призведе жінок-поліцейських до рівного з чоловіками доступу до професійної діяльності, професійної освіти, професійної підготовки, підвищення кваліфікації, можливості зайняття керівних посад, перспективи службової кар'єри за особисті заслуги та індивідуальні якості.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Романова В.В. Служба жєнщин в органах внутренних дел: правовые и организационные аспекты // *Вєра Васильевна Романова авторєф. дисс ... кандидата юридических наук: 12.00.11*. – М.: 2007. – 20 с.
3. Про Національну поліцію України. Закон України // *Відомості Верховної Ради України*. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
4. Львова О.Л. Гендерна рівність: перспективи та загрози / О.Л. Львова // *Альманах права*. – 2013. – Вип. 4. – С. 206-211.
5. Асамблея ООН. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки / Колектив авторок. – Київ, 2017. – 264 с.

Чернюк Алла Юріївна

суддя

Вінницького окружного адміністративного суду

м. Вінниця, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ПІДСТАВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВВЕДЕННЯ У ЕКСПЛУАТАЦІЮ ОБ'ЄКТІВ БУДІВНИЦТВА

На сучасному етапі розвитку української державності дослідження інституту адміністративної відповідальності, з'ясування його суті, місця та ролі як у системі адміністративного права, так і серед інших галузей права набуває особливого значення, оскільки це пов'язане з необхідністю удосконалення українського адміністративного законодавства, в тому числі і в галузі будівництва.

Взагалі становлення уявлень про відповідальність як явища, що безпосередньо існує в суспільстві та для суспільства формувалось протягом досить тривалого проміжку часу. З'ясувати його зміст та сутність намагалися як філософи, науковці, теоретики так і звичайні представники соціуму.

Становлення та розвиток вітчизняного законодавства про адміністративну відповідальність у галузі будівництва нерозривно пов'язані, з одного боку, із загальним розвитком інституту юридичної відповідальності, з другого – зі становленням та розвитком адміністративної відповідальності в цілому на різних етапах розвитку українського суспільства.

Вчені визначають адміністративну відповідальність за правопорушення в галузі уведення до експлуатації об'єктів будівництва як застосування до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення в галузі будівництва, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою в більшості випадків негативні наслідки (майнового характеру) для цих осіб і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах, встановлених нормами адміністративного законодавства.

Адміністративна відповідальність у галузі будівництва ґрунтується на ряді принципів, основними з яких є законність, відповідальність лише за вчинення протиправного діяння, лише за наявності вини, невідворотності відповідальності та індивідуалізації.

Правовими засадами адміністративної відповідальності в галузі будівництва є Кодекс України про адміністративні правопорушення та Закон України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за порушення у сфері містобудування» тощо [2, с. 65].

В юридичній літературі зустрічається велика кількість трактувань щодо визначення та формування ознак адміністративної відповідальності. Так, В.К. Колпаков визначає адміністративну відповідальність як специфічне

реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [3, с. 289]. З цього визначення випливає, що реальна адміністративна відповідальність настає за наявністю нормативних, фактичних і документальних підстав [4].

До *нормативних* підстав належить наявність норм, які визначають діяння проступком; заходів примусу, які застосовуються за вчинення проступку; суб'єкти відповідальності і юрисдикції. Нормативні підстави встановлюють правила, за якими накладаються і виконуються стягнення, забезпечується законність, права учасників провадження тощо. Норми у сфері архітектурно-будівельної діяльності за своїм цільовим призначенням є нормами «позитивного» регулювання, тобто вони регламентують цю діяльність. Відтак, вони за своїм змістом самостійно не можуть слугувати нормативною підставою адміністративної відповідальності в сфері архітектурно-будівельної діяльності. Тому в якості обов'язкової нормативної складової будуть виступати охоронні норми. У нашому випадку це Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» тощо.

До *фактичних* підстав відносять юридичні факти, пов'язані з проступком. Насамперед це факт вчинення проступку і факт виконання заходів відповідальності. Крім цього, до них належать факти затримання, огляду, подання звернень, визнання доказами фактичних даних тощо. В даному випадку ми зіставляємо об'єктивну сторону правопорушення (саме протиправне діяння) з диспозицією статті нормативного акта, що врегульовує конкретну сферу суспільних відносин, тобто фактична підстава має бути обумовлена та визначена нормативною підставою. Якщо цього не буде, діяння не вважатиметься протиправним.

До *документальних* підстав включено наявність документів, оформлених відповідно до встановлених вимог. Перш за все це протокол про адміністративне правопорушення і постанова по справі про адміністративне правопорушення. Крім цього, до них належать акти, довідки, звернення, облікові документи тощо [4, с. 76-77].

Зрештою, незважаючи на усю багатоманітність трактувань адміністративної відповідальності усі вони зводяться до того, що даний вид юридичної відповідальності передбачає накладення адміністративного стягнення органом державної влади або його посадовою особою на особу, яка вчинила протиправне діяння.

Список використаних джерел

1. Кривошеїн П.П. *Адміністративно-правове регулювання будівництва в Україні: автореф. дис ... канд. юрид. наук: [спец.] 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / П.П. Кривошеїн; НДІ публічного права. – Київ, 2017. – 218 с.*

2. Семенко Б.М. Зміст та підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі будівництва / Б.М. Семенко // Форум права. – 2009. – №3. – С. 564-568.
3. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підруч. – К., 2003.
4. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
5. Фурман В. Особливості формування страхових ринків країн з перехідною економікою / В. Фурман // Економіст. – 2008. – № 8.
6. Практика определения расходов на страхование объектов капитального строительства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rustradeusa.org/usa/1328/1330/>

Чернюк Ігор Володимирович

суддя

Вінницький міський суд

м. Вінниця, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ГРУП ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ЗАЛЕЖНО ВІД РОДОВОГО ОБ'ЄКТА

Предметом злочинного посягання, передбаченого ст. 275 КК України, виступають будівлі та споруди, які зведені з порушенням правил, проектування чи будівництва. Найбільш прийнятним визначенням будівель і споруд є поняття, закріплені у Державному класифікаторі будівель і споруд [1].

Залежно від родового об'єкта можна виділити декілька груп злочинів у сфері будівництва.

1. Злочини проти власності. У сфері будівництва вчиняють злочини, передбачені ст. 185, 190, 191, 192, 197-1 КК України. Найчастіше в судовій практиці розглядають факти крадіжок будівельних матеріалів з об'єктів будівництва, інструментів та комплектуючих до будівельної техніки, електроінструменту, металоконструкцій тощо. Наприклад, ОСОБА_2 06 червня 2014 р. близько 12 год. 30 хв., переконавшись у тому, що за його діями ніхто не спостерігає, таємно викрав із даху житлового будинку, де проводяться будівельні роботи, мідний кабель «ПВЗ нгд-70» довжиною 27 м, закупівельною вартістю 1431 грн., що належить науково-виробничому підприємству у формі товариства з обмеженою відповідальністю «А» [2].

2. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Це злочини, передбачені ст. 364, 364-1, 366, 367, 368, 369-2 КК України. Такі протиправні діяння зазвичай супроводжують різноманітні незаконні заволодіння майном у сфері будівництва. Наприклад, ОСОБА_2, будучи службовою особою, діючи умисно, достовірно знаючи, що роботи, згідно з договором підряду від

12 грудня 2014 р. № 111 зі змінами та доповненнями, предметом якого є капітальний ремонт (заміна віконних і дверних блоків) у будівлі по вул. Н., 42 м. К., де розташовано районний будинок народної творчості та дозвілля, не виконано, вікна й двері підприємцем ОСОБА_3 не виготовлено та не встановлено, з метою розтрата бюджетних коштів та їх оплати в розмірі 131060 грн. підприємцю ОСОБА_3, зловживаючи своїм службовим становищем, шляхом службового підроблення офіційних документів, внесла та надала завідомо неправдиві відомості, зокрема підписала, засвідчила гербовою печаткою відділу культури, національностей і релігій К. РДА та видала акт приймання виконаних підрядних робіт за грудень 2014 р. № 28-02-1-1 форми «КБ-2в», а 12 грудня 2014 р. – довідку про вартість виконаних будівельних робіт від грудня 2014 р. № 28-02-1-1 типової форми № КБ-3 щодо виконання та вартості робіт із заміни віконних і дверних блоків у вказаному закладі культури, загальною вартістю 131 060 грн. [3].

3. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та журналістів. Ідеться про злочини, передбачені ст. 356 (Самоправство) та ст. 358 (Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів). Так, наприклад, у період з 25 липня 2008 р. до 30 січня 2009 р. ОСОБА_2 умисно незаконно внесла завідомо неправдиві відомості в офіційний документ, зокрема акт про закінчення та введення в експлуатацію індивідуального домоволодіння від 22 січня 1988 р. на ім'я забудовника ОСОБА_5 шляхом дописування в графі п. 5 зазначеного документа («Благоустрій садиби передбачає») слова «брама» з метою подальшого використання підробленого акта як доказу під час розгляду цивільної справи в суді [4].

4. Злочини проти безпеки виробництва. У контексті протиправних дій у сфері будівництва варто звернути увагу на ст. 272 (Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою). Наприклад, ОСОБА_13, перебуваючи з 1 лютого 2011 р. на посаді виконавця робіт Товариства з обмеженою відповідальністю «В», будучи відповідальним за техніку безпеки й охорону праці під час проведення будівельно-електромонтажних робіт у Торгівельно-розважальному центрі «Л», розташованому на вул. Г. в м. К., 27 серпня 2012 р. порушив правила безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою на підприємстві, а саме – не проконтролював дотримання працівником ОСОБА_15 правил і норм охорони праці, трудової дисципліни та правил внутрішнього розпорядку під час прокладування електронного кабелю на риштуванні висотою 6 м, допустивши його до виконання вказаних робіт із підвищеною небезпекою без відповідного наряду-допуску, у стані алкогольного сп'яніння та без засобів безпеки – поясу та каски, унаслідок чого сталося падіння ОСОБА_15, що призвело до його загибелі [5].

5. Злочини у сфері господарської діяльності. У межах цієї категорії сфера будівництва означена вчиненням дій, передбачених ст. 212 (Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)). Так, наприклад, ОСОБА_2, знаючи, що ІПІ «БК «П» в зазначеному податковому періоді будь-яких фінансово-господарських взаємовідносин із ТОВ «Будівельна Фірма «У» не мало, ніяких послуг із проведення будівельно-монтажних робіт від останнього не отримувало, а всі роботи виконувалися винятково працівниками ІПІ «БК «П», умисно, діючи з корисних мотивів, з метою незаконного отримання права на податковий кредит для ухилення від сплати податку на додану вартість, включив до складу податкового кредиту за податком на додану вартість підприємства податкові накладні ТОВ «Будівельна Фірма «У» [5].

Серед зазначених груп злочинів найбільшого поширення набули злочини проти власності, поєднані з протиправним діянням у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Незаконне одержання чи заволодіння коштами зазвичай відбувається з використанням службового підроблення, службової недбалості, зловживання владою або службовим становищем, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою тощо [6, с. 37].

Список використаних джерел

1. Державний класифікатор будівель та споруд ДК 018-2000. – К., 2000.
2. Павликівський О.І. Будівлі і споруди як предмет злочину, передбаченого ст. 275 КК України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ – 2012. – Спеціальний випуск №1.
3. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 12 вересня 2015 р. Справа № 755/23407/14-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40553138>.
4. Вирок Кіцманського районного суду Чернівецької області від 11 січня 2016 р. Провадження № 1-кп/718/100/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54867234>.
5. Вирок Гоцанського районного суду Рівненської області від 27 січня 2016 р. Справа № 563/1058/14-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55257829>.
6. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 27 травня 2015 р. Справа № 752/11412/13-к. Провадження № 1-кп/752/8/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46239167>.
7. Вирок Київського районного суду м. Полтави від 19 листопада 2015 р. Справа № 552/5316/15-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53578458>.
8. Запотоцький А.П. Криміналістична класифікація злочинів у сфері будівництва / А.П. Запотоцький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2016. – № 1. – С. 32-43.

**ПЛАН
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ ТА
МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ ІНФОРМАТИКИ
на 2019 рік:**

- 04-11 травня 2019 року** VIII-ий Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (1 сесія) (Лазурне узбережжя Середземного моря – Ніцца, Монако, Монте-Карло, Портофіно, Флоренція, Генуя) (транспорт: поїзд Інтерсіті+ та автобус)
- 03-15 травня 2019 року** VIII-ий Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (2 сесія) (Круїзний лайнер Costa Mediterranea, регіон круїзу Атлантичний океан-Ла Манш)
- 27-28 червня 2019 року** IV-а міжнародна наукова Інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці»
- 1-5 липня 2019 року*** XVIII-ий Міжнародний науковий семінар «Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи» (оз. Світязь, Волинська обл., Україна)
- 12-21 липня 2019 року*** III МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗИУМ «Моделювання перспективного розвитку соціально-економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах трансформації інформаційного суспільства (м. Афіни-м. Лутракі, Греція)
- 14-15 жовтня 2019 року** V-а міжнародна наукова Інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці»
- 26.10.19-01.11.2019 року** IV Міжнародна науково-практична конференція «Економіка інформаційного суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» на круїзному лайнері Costa Magica (маршрут круїзу Савона-Марсель-Барселона-Савона)
- 7-10 грудня 2019 року*** I Передріздвяна сесія IX Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (м. Відень, Австрія)
- 8-12 грудня 2019 року*** II Передріздвяна сесія IX Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» на круїзному кораблі Silja Line (маршрут подорожі Київ-Таллін-Стокгольм-Рига-Київ)

**Вказані періоди просимо вважати орієнтовними. Точні дати будуть вказані в інформаційних листах, які будуть розіслані електронною поштою.*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ – Баку, 15-17 лютого 2019 року*

Наукове видання

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

Збірник наукових праць
III-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції
15-17 лютого 2019 року

Випуск 3

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
JIANGXI FENGLIN COLLEGE OF FOREIGN ECONOMY & TRADE
НАУКОВІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ:
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» ТА «ЮРИДИЧНА НАУКА»

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ

II Міжнародна наукова Інтернет-конференція
12-14 жовтня 2018 року

Київ - Fenglin

УДК 327
ББК 65.23+330

За загальною редакцією:

Єрмошенко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юріївна – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, проректор з стратегічного розвитку ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Jingen Zhohg – Deputy President, Jiangxi Fenglin College of Foreign Economy & Trade, Fenglin. China.

Рецензенти:

Єрохін Сергій Аркадійович – доктор економічних наук, професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Антонова Олена Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці: матеріали II-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ – Fenglin, 12-14 жовтня 2018 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2018. – 170 с.

У збірнику викладено матеріали II-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (12-14 жовтня 2018 року, Київ – Fenglin), у яких розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів їх реалізації, сучасні інформаційні технології та захист інформації, механізми державного управління, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

УДК 327

© Колектив авторів, 2018

© Національна академія управління, 2018

© Міжнародна академія інформатики, 2018

© Поліграфцентр «Ліра», 2018

ISBN 978-617-596-274-9

ВСТУПНЕ СЛОВО

У фокусі викликів глобалізаційних процесів національна безпека є складною та багатофакторною системою, яка представляє собою основу формування всіх компонентів національного господарства.

Національна безпека є однією з основних проблем держави, адже виникнення численних соціально-економічних проблем в країні, як правило, зумовлено нездатністю держави вживати запобіжні заходи чи не вчасно їх реалізувати. Отже, держава повинна забезпечити такий рівень національної безпеки, який гарантує: внутрішню і зовнішню стабільність, необхідну для її нормального функціонування, активну участь країни в міжнародному поділі праці та конкурентоспроможності, та в той же час – забезпечить основу для забезпечення достатнього рівня економічної безпеки національного господарства.

Проблеми національної безпеки в нашій державі, на жаль, і надалі є актуальними. І залишатися осторонь цих проблем неможливо. Їх треба вивчати й аналізувати, шукати шляхи вирішення на основі подальших розробок та ґрунтовних досліджень з урахуванням нових економічних реалій, пов'язаних з наростанням процесів глобалізації. Саме цим і визначено завдання II-ї міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці».

Організація і проведення таких наукових обговорень на Інтернет платформі покликані зібрати однодумців і опонентів для спільного висвітлення проблем, а дискусія між ними має сприяти формуванню нових ідей, розробці наукових концепцій і теорій, проектуванню методик та технологій придатних для прогресивного розвитку теорій економічної безпеки та цінним методико-рекомендаційним характером щодо практичного використання запропонованих розробок в практичній діяльності органів державного управління. А вже на їх основі будуть провадитися ґрунтовні дослідження, впроваджуватись нові дисципліни у навчальні плани вищих навчальних закладів, формуватись інформаційно-моніторингові бази та налагоджуватись форми науково-прикладного співробітництва.

Дана конференція зорієнтована не лише на обмін інформацією та підвищення кваліфікації вчених, а й має ще одне важливе завдання – здійснення «ревізії» сформованих концептів, стратегій та імперативів державної політики національної безпеки.

Звертаючись до учасників Інтернет-конференції, варто зазначити, що національна безпека в економіці – це не лише індикатор поточного стану економічної системи держави, а й інформаційне джерело щодо: ймовірності

виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз, що дає можливість застосування функціональних механізмів, орієнтованих на нейтралізацію ризиків; виникнення потенційної кризової ситуації та орієнтації на підготовку економічної системи до протистояння; вжитих економічних процесів і прийнятих інноваційних рішень, що зосереджені на прискоренні економічних темпів розвитку або нейтралізації можливих негативних наслідків.

Сподіваємося, що результати проведених дискусій стануть підґрунтям для подальшої перспективної та плідної співпраці, а також сприятимуть зміцненню економічної безпеки національної економіки, забезпечуватимуть суверенітет держави, її територіальну цілісність та незалежність, а формування науково-обґрунтованого дієвого механізму сприятиме підвищенню рівня та якості життя і гарантуватиме захист прав та свобод громадян.

Для зручності користування та поширення матеріалів конференції їх можна безкоштовно завантажити на сайті: www.nam.kiev.ua.

Бажаємо всім учасникам Інтернет-конференції конструктивного спілкування та плідної роботи!

Ірина Штулер
доктор економічних наук, професор
проректор з наукової роботи ВНЗ «Національна академія управління»,
член-кореспондент «Міжнародної академії інформатики»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Vasyurenko L., Kuksa I. MOTIVATION AS A FACTOR IN THE ORGANIZATION OF REMUNERATION.....	9
Єрмошенко М.М., Каратепе Ю.П. МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙ В ІНТЕРНЕТ- МАРКЕТИНГУ.....	11
Герзанич В.М. АНАЛІЗ ОБСЯГІВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ 2010-2017 РОКІВ.....	18
Макогон М.С. РОЗРОБКА ПРОГРАМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	20
Мамро І.В. ЗОВНІШНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	25
Молнар О.С. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ.....	31
Овчар П.І., Голубка С.М. ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ.....	34
Перехрест В.В. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА.....	37
Рачинська Г.В., Лісовська Л.С. ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ.....	44
Сержанов В.В. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В 2017 РОЦІ.....	47
Серкутан Т.В. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ В МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА... ..	50
Шлапак Н.С. ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «МАРКЕТИНГУ ВЗАЄМОДІЇ» В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	52

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова О.М., Кова М.Г.

РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОВОЇ ГАЛУЗІ..... 56

Єрохін С.А.

ВІЙСЬКОВА ЗАГРОЗА ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА..... 62

Іванов Є.І.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В СИСТЕМІ ФАКТОРІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 65

Ільченко В.А.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НА ОСНОВІ ІСНУЮЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ТА «ЗБИРАЛЬНОЇ ГРУПИ ЗАГРОЗ»..... 69

Никитюк П.А.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ: АКЦЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ..... 73

Штулер І.Ю.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ – ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЇЇ БЕЗПЕКИ..... 76

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Паризький І.В.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ ЗА КРИТЕРІЄМ ІННОВАЦІЙНОСТІ..... 78

Jingen Zhohg

CONTENT AND ROLE OF TECHNOPARKS IN INNOVATIVE DEVELOPMENT OF COUNTRY..... 81

Солоха Д.М., Белякова О.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ЩОДО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ 88

Соловчук К.О.

СТАН ТА ІННОВАЦІЙНІ ПОТРЕБИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ..... 92

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Білак Ю.Ю. МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОМПАНІЇ МЕТОДОМ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК.....	95
Кляп М.М. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ РЕАЛЬНОГО ЕФЕКТИВНОГО ВАЛЮТНОГО КУРСУ.....	97
Легеза А.В. МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ.....	100
Лях І.М. ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ.....	104
Роль М.І. SWOT-АНАЛІЗ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ.....	108
Фаловський О.О., Шваб О.С., Окулов В.А. ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ ДО СИСТЕМИ АНАЛІЗУ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ ЛИСТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ПОШТИ.....	111

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Кирлик Н.Ю. ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСПОРТНО- ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	114
Шпак О.І. СУТНІСТЬ І ЗМІСТОВНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАЛЬНОГО ЕФЕКТИВНОГО ВАЛЮТНОГО КУРСУ.....	117
Штулер Г.Г. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ.....	120
Даньків Й.Я. НЕЗАЛЕЖНИЙ АУДИТ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ - ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	122
Никифорок О.І., Чмирьова Л.Ю. ПРОЕКТИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ АВТОДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА.....	127
Сугак Т.М. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ.....	131

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Александренко О.В. ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА НАПРЯМИ БОРОТЬБИ З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ В УКРАЇНІ.....	134
Веселовська Н.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ....	136
Крутенчук В.П. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	140
Новак А.С. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВЧЕНЬ ПРО ПРАВА ЖІНОК..	144
Савіна Р.С. ЗВЕРНЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ ДО ВИКОНАННЯ.....	151
Судець О.М. РОЗКРИТТЯ ТЕРМІНУ «НЕЗАКОННИЙ» В ХАРАКТЕРИСТИЦІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	156
Чернюк А.Ю. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ВВЕДЕННЯ ОБ'ЄКТІВ БУДІВНИЦТВА В ЕКСПЛУАТАЦІЮ НА ПРИКЛАДІ США.....	159
Чернюк І.В. ОСУДНІСТЬ ЯК СУБ'ЄКТИВНА ОЗНАКА КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО ПОРУШЕННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	162
Якименко О.О. ПЕРЕВАГИ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	164

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Larisa Vasyurenko

*PhD of Economics, Senior Lecturer of the Accounting and Auditing
Department, Luhansk National Agrarian University,
Kharkiv, Ukraine*

Ihor Kuksa

*Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Finance and
Economic Cybernetics Department,
Luhansk National Agrarian University,
Kharkiv, Ukraine*

*університет ім. С. Кузнеця
м. Харків, Україна*

MOTIVATION AS A FACTOR IN THE ORGANIZATION OF REMUNERATION

The development of the concept of motivation is associated with a rethinking of the role and place in social production. Each head of the company tries to use all the resources as efficiently as possible to achieve a high level of competitiveness of the activities. In such circumstances, insufficient attention to motivation as a factor of remuneration organization, which encourages the employee to improve productivity and productivity, increase the efficiency of the prisoner's labor potential, leads to unjustified economic costs. Scientists I.V. Zamula and K.V. Shimanskaya substantiates the importance of motivational activity of the company's employees by the fact that the achievement of high profitability of production and sales of products, the preservation of the property potential of the enterprise, the introduction of rationalization proposals and advanced achievements of scientific and technological progress is possible not only in the production of the appropriate policy within the framework of the chosen development strategy, but also subject to the appropriate desire of employees, since proper motivation of staff to achieve the overall strategy of the enterprise contributes to the team spirit of the staff, and the understanding of each employee's own success only within the framework of development and strengthening of positions of the whole enterprise [1, p. 203]. The efficiency of motivation in the organization of wages directly depends on the stability of highly qualified labor collectives, increase productivity, moral and material condition of each employee and the team as a whole. The experience of foreign and domestic companies shows that workers are interested in the results of their work, are more active in the social and economic spheres, have higher productivity, and as a result, contribute to more rapid achievement of the final results of the company [2, p.204].

Therefore, in order to justify the use of different types and forms of motivation for the formation of wages of employees, there is a need to study the concept of «motivation». From the point of view of management and. Mushkin notes that motivation is:

– the function of management, which creates incentives for subordinates to work with maximum profit for the enterprise;

– direct and indirect impact on staff in order to change its orientation and interests, the formation of an appropriate motivational core and the development of labor potential on this basis [3, p. 44].

Kolot A.M. [4] considers motivation as a set of driving forces that encourage a person to perform certain actions. Scientists [5, p. 212] also characterize motivation as a process of motivating a person to work in order to achieve goals. As a type of management activity, which provides a process of inducing themselves and other employees to work, interprets the motivation of the researcher A.Is. Kuzmin [6, p. 156]. A similar definition is used and V.G. Shinkarenko O.N. Krivoruchko, which reveal the concept of «motivation» as a function of management and the process carried out by the managers and is to identify forces (motives) and the development of incentives that encourage individuals to action to achieve personal goals and the goals of the organization [4, p. 118]. Analyzing are the views of scientists to the interpretation of the studied concepts, the term «stimulation» is within the scope of the concept of «motivate», despite single-vector the orientation of these processes on the development of the enterprise. Given that the motivation of the personnel involves the costs of the enterprise, it is also necessary to determine the impact on the system of organization of remuneration of the use of various types and forms of motivation of personnel. In particular:

1) implementation of motivation leads to the emergence of new facilities as part of staff costs);

2) the use of accounting sources to determine the need and results of motivation is the main information support of the personnel management system.

Identifying the needs of staff requires finding and choosing how to meet the needs. After the use of motivational tools (ways to meet the needs) there is a need to assess the level of satisfaction of needs and determine future needs and search (choice) ways to meet them. These stages are interconnected and have a reverse movement. After all, the assessment of the level of satisfaction of needs requires appropriate decisions in the field of personnel costs management (in particular, changes in the methods of search and selection of ways to meet the needs, requirements for employment for specific positions, and the like). «Motivation is understood as a set of measures to stimulate the personnel of the enterprise to ensure the increase in productivity by improving its quality of work and professional competence of the personnel» [1].

These features justify the fact that an effective motivational system should

focus primarily on values, not on material factors. This is especially important in times of crisis, when the conditions that determine their forms change. Financial problems in business, as well as the deterioration of interpersonal relationships contribute to increased interest in intangible tools to influence the motivation of staff. This is due to the fact that such instruments do not require excessive funding. They are, first of all, an effective means of increasing motivation in a situation where job satisfaction is reduced due to changes in the labor market and adversely affects the financial performance of the enterprise.

References

1. Zamula I.V. (2011) *Poniattia motyvatsii pratsivnykiv, yii vydy ta zviazok iz systemoiu bukhholderskoho oblik [The concept of employee motivation, its types and connection with the accounting system]. International collection of scientific papers. Vol. 2(20). – P. 201-211. Access mode: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/43852/40553>*
2. Zlenko A.M. (2010) *Sutnist motyvatsii pratsi ta yii rol v zabezpechenni efektyvnoho upravlinnia trudovymy resursamy [The essence of labor motivation and its role in ensuring effective management of labor resources] Economic Bulletin of the University. Vol. 2. – P. 204-206.*
3. Mushkin I. (2009) *Nematerialna motyvatsiia produktyvnosti pratsi [Non-material motivation of labor productivity] Personal. Vol. 4. – P. 44-49.*
4. Kolot A.M. (2002) *Motyvatsiia personal [Personnel motivation]. – K.: KNEU. – 337 p.*
5. Kuzmin O.Ye. (2003) *Osnovy menedzhmentu: pidruchnyk [Fundamentals of management: textbook]. – K.: Vyd-vo «Akademydav». – 416 p.*

Єрмошенко Микола Миколайович

доктор економічних наук, професор

завідувач кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування

ВНЗ «Національна академія управління»

Каратепе Юлія Павлівна¹

магістр, ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙ В ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

В сучасних умовах ведення бізнесу Інтернет займає позицію головного прискорювача розвитку та формування інформаційного суспільства. Він є не лише новим інструментом комунікацій, який немає кордонів, але й прогресивним та ефективним інноваційним засобом ведення бізнесу в маркетингу. Використання підприємствами Інтернет-технологій дозволяє значно знизити витрати на просування та збут продукції, а також з'явилася можливість розширення існуючого ринку та виходу на нові ринки, в тому числі ринки зарубіжних країн. Інтернет-середовище дає змогу на одному

¹ Під керівництвом доктора економічних наук, професора Миколи Миколайовича Єрмошенка

конкурентному ринку функціонувати новим та невеликим за розмірами підприємствам разом із масштабними, досвідченими гравцями ринку. Це пов'язано з тим, що дана сфера Інтернет-технологій не вимагає великих капіталовкладень, проте може забезпечити недосяжну раніше ширину охоплення аудиторії цільового сегмента підприємства, стрімке зростання продажів, зростання впізнаваності бренду, управління бізнесом в онлайн-режимі, роботу із базами даних тощо. Основною конкурентною перевагою для підприємств у бізнес-середовищі Інтернет є вміння найоптимальніше пристосуватися та використовувати всі його можливості для власного бізнесу.

У більшості досліджень не зроблено наголосу на нових економічних реаліях, які породжує інформаційна економіка, що докорінно змінює в цілому природу взаємовідносин виробника і споживача. У зв'язку із тим, що Інтернет-технології постійно удосконалюються і є динамічними в розвитку, багато питань ще не досліджено та не розкрито, а це, в свою чергу, ще більше підсилює актуальність та своєчасність даного дослідження.

Метою статті є визначення та обґрунтування інноваційних можливостей та перспектив застосування комунікацій в Інтернет-маркетингу, обґрунтування елементів Інтернет-маркетингу; виявлення впливу Інтернет-технологій на окремі складові комплексу маркетингу, визначення перспектив застосування комунікації в мережі Інтернет.

Сучасний маркетинг все далі відходить від класичних уявлень, сформульованих у середині 20-го століття. Нові економічні реалії, такі як суттєве зростання трансакційних витрат у порівнянні з трансформаційними; переважання нематеріальних благ у структурі споживання; використання товарів як знаків, символів, тобто засобів комунікації; виробництво продукту стає дешевше, ніж його продаж; зростання у геометричній прогресії, не дозволяє бізнесу успішно працювати, а звичні маркетингові комунікації, такі як масова реклама по телебаченню, традиційні PR-компанії, що пропагують окремих виробників, не дають очікуваного ефекту. Всесвітнє поширення інформаційних технологій дає можливість дослідникам говорити про настання епохи індивідуалізації, коли кожне окреме ситуативне завдання має тільки своє, унікальне розв'язання, непридатне для відтворення в інших випадках за рахунок персоналізації відносин виробника зі споживачем [9].

Особливістю бізнесу в Інтернет є те, що більшість компаній виходять на даний ринок із метою задовольнити потреби кожного окремого споживача через надання індивідуальних послуг чи запропонованих індивідуальних товарів [5].

Згідно із думкою провідних дослідників Інтернет-маркетинг є складовою електронної комерції. Його також називають online-маркетингом. Він може включати такі частини як інтернет-інтеграція, інформаційний менеджмент, PR, служба роботи з покупцями та продажу [4]. Відповідно

електронна комерція та Інтернет-маркетинг стали популярними з розширенням доступу до Інтернету і становлять невід'ємну частину будь-якої традиційної маркетингової кампанії. Сегмент Інтернет-маркетингу і реклами зростає як у споживчому секторі, про що свідчить поява з кожним днем все нових Інтернет-магазинів, так і на ринку B2B. Основними перевагами Інтернет-маркетингу вважаються інтерактивність, можливість максимально точного таргетингу, можливість постклік-аналізу, який призводить до максимального підвищення таких показників як конверсія сайту і ROI Інтернет-реклами.

На основі теоретичної інформації із літературних джерел та практичного досвіду маркетологів і власників бізнесу діючих у сфері Інтернет, можна виділити три важливі складові Інтернет-маркетингу [1, 3, 4, 5, 6, 7, 8]:

- маркетингові дослідження в мережі Інтернет;
- маркетингові комунікації в Інтернеті;
- збутову діяльність через Інтернет.

Маркетингові дослідження в Інтернет поєднують в собі, як і в традиційних маркетингових дослідженнях збір, опрацювання й аналіз вторинної та первинної інформації з метою вдосконалення маркетингової діяльності [10]. Специфіка досліджень в Інтернет полягає у тому, що джерелами є або вже існуюча інформація в мережі на різноманітних сайтах (вторинна інформація), або зібрана нова інформація (первинна інформація) із допомогою використання Інтернет-технологій. Розрізняють, як правило, два види дослідження: перший – коли респондент знає про дослідження: через e-mail, різні види чатів, online голосування на сайті тощо; другий – коли респондент не здогадується, що із допомогою різних програм типу «Google Analytics» та «Яндекс Метрика» за його особистою інформацією (віком, статтю, місцем знаходження тощо), поведінкою та уподобаннями в мережі слідкують маркетологи та ІТ-спеціалісти. Для опрацювання зібраної інформації існують різні програми, які аналізують та прогнозують поведінку користувачів Інтернет. Основні із них знову ж таки базуються на найбільших пошукових системах «Google» та «Яндекс», – «Google Analytics», «Яндекс Метрика», котрі на основі зібраної інформації роблять висновки у вигляді таблиць, графіків, діаграм, карт «кліків» тощо [3]. Дослідження в мережі Інтернет єдині з-поміж інших, дають надзвичайно деталізовану інформацію про кожного потенційного або реального клієнта.

Збутова діяльність в Інтернет мережі реалізується через Інтернет-магазини. Інноваційний характер їх проявляється через систему новітніх можливостей здійснення покупки, яка не була доступна раніше. Інтернет-магазин надає унікальну можливість споживачеві в мережі Інтернет, у режимі «online» здійснювати покупки: переглянути товарний асортимент конкретного продавця, проаналізувати та порівняти із товарами та цінами

конкуренції, дізнатися про відгуки та поради інших споживачів і здійснити в реальному режимі замовлення товару із зазначенням зручного для споживача місця та часу доставки [12].

Інтернет-магазини як інноваційні засоби збуту мають достатньо переваг, а саме [3]:

- допомагають економити час та гроші споживачів (оскільки на покупку в Інтернеті потрібно менше часу та ціни нижчі) за рахунок економії витрат на торговий та обслуговуючий персонал, відсутності потреби у великих торгових площах та їх утримання;
- використовуються різні соціальні мережі та пошукові системи, які забезпечують широке охоплення аудиторії без обмежень та кордонів;
- у покупців є можливість ознайомитися з детальним описом товару та зважити на відгуки інших споживачів;
- оперативність здійснення замовлення та оплати за нього реальними або Інтернет- грошима (Webmoney);
- споживач може вибрати зручний для себе вид і термін доставки товарів;
- в Інтернет-магазинах у споживача є можливість підбирати комплектацію товарів та робити нестандартні замовлення;
- в Інтернет-магазинах фіксується історія замовлень покупців, тому є можливість робити спеціальні вигідні пропозиції, знижки та програми лояльності [3].

На даний момент одним із найуспішніших з-поміж Інтернет-магазинів є Інтернет-магазин «ROZETKA™» (rozetka.com.ua), де окрім високого рівня якості функціонування Інтернет-систем, зручності користування сайтом, доступності цін дуже оперативно працює сервісний центр, працівники якого надзвичайно швидко реагують на «клік-замовлення» і налагоджують контакт із замовником для уточнення додаткової інформації. Через певний проміжок часу після купівлі товару зв'язуються знову із клієнтом для того, щоб дізнатися, чи він задоволений товаром. Як наслідок, даний сайт є одним із найбільш відвідуваних та найбільш прибуткових в Україні.

За даними GfK за січень-вересень 2018 р. 44% населення України користується Інтернетом, з них 10% купують через он-лайн – це понад 2 млн. покупців. До списку найпопулярніших товарів, які українці купують в Інтернет-магазинах, входять: побутова техніка (холодильники, пральні машини), комп'ютери та електроніка, книги, косметика і парфумерія, одяг і взуття, а також дитячі товари. Для здійснення покупки 88% українців використовують Інтернет-аукціони і дошки оголошень, 85% – сервіси порівняння цін в Інтернет-магазинах і 55% – знижкові портали [13].

Відзначимо, що найважливішим елементом Інтернет-маркетингу є маркетингові комунікації. Власне, основне завдання маркетингових комунікацій – це передавання комерційної інформації, звідси Інтернет – це

ніщо інше, як інноваційна технологія передавання інформації. Тоді Інтернет – це інноваційне середовище, у якому відбувається процес безперервного руху надзвичайно великих масивів інформації, доступ до якої практично не обмежений для користувачів мережі. Раніше таку можливість не могли надати жодні засоби поширення інформації. Для представників сучасного світу саме Інтернет-ресурс – є головним джерелом інформації. Із появою нових можливостей Інтернет-технологій живе спілкування між друзями, родичами та знайомими часто замінюється перепискою, чатами та відеодзвінками через Інтернет.

Поява мережі Інтернет та її динамічний розвиток внесли та продовжують безперервно вносити зміни в засоби реклами й комунікації. Маркетингові комунікації в Інтернет поєднують в собі інтерактивність та можливість персоналізації інформаційного повідомлення.

Особливістю інформації в Інтернет є комунікаційна модель «багато до багатьох», в якій кожен абонент мережі має можливість звертатися до інших абонентів та існує можливість зворотного зв'язку. Ще однією важливою особливістю середовища Інтернет є активна роль споживача (в традиційних ЗМІ їх роль є пасивною) завдяки можливості вільного вибору та доступу до інформації із допомогою пошукових серверів (Google, Яндекс, YouTube тощо). Інтерактивність середовища Інтернет надає можливість підвищити ефективність взаємодії учасників комунікацій [12].

Науковці виділяють такі основні елементи комплексу маркетингових комунікацій: стимулювання збуту, мерчандайзинг; особисті продажі, PR (Public Relation) та пабліситі, прямий маркетинг, рекламу. Визначимо місце та роль Інтернет-технологій у складових маркетингових комунікацій.

Стимулювання збуту – це пряме заохочення споживачів придбати продукти чи послуги підприємства (реклама чи пропаганда лише популяризують їх або створюють відповідний імідж) [15]. Інтернет – найінтерактивніший інноваційний засіб поширення інформації, тому він є ефективним інструментом для стимулювання збуту.

Існуючі тенденції свідчать, що Інтернет-реклама з часом займе провідні позиції в рекламній політиці підприємств та організацій. Згідно з даними звіту Міжнародної дослідницької компанії «Gemius» спільно з «IAB Europe», Україна знаходиться на першому місці за динамікою зростання ринку Інтернет-реклами з річним темпом понад 59%. Лідером за обсягом цього ринку залишається Росія (понад 1 млрд. євро), за нею йдуть Польща і Туреччина. Обсяг українського ринку Інтернет-реклами в минулому році склав близько 42 млн. євро [13].

PR (Public Relations) в Інтернеті має не менш важливе значення, ніж у традиційних ЗМІ. «Public Relations» в мережі Інтернет призначений для створення позитивного іміджу підприємства, привабливого для споживачів [14].

Традиційний PR включає співпрацю з друкованими виданнями, телевізійними каналами, радіостанціями. Але на сьогодні не можна не враховувати ще один інформаційний канал – Інтернет, тому PR в Інтернеті активно доповнює PR в «оффлайнових» ЗМІ.

Взаємодія з Інтернет-аудиторією може бути організована кількома шляхами [3]:

- через соціальні сервіси та ресурси;
- через авторитетні Інтернет-ЗМІ;
- через власний сайт компанії.

Досить ефективною для підприємств є практика організації в соціальній мережі власної групи, що представляє інтереси підприємства. Залежно від налаштувань кожної конкретної соціальної мережі підприємство може додавати до своєї групи зображення (для прикладу, фотографії реалізованих товарів або ж успішно виконаних проектів), публікувати новини і замітки про діяльність підприємства, організовувати обговорення новинок запропонованого асортименту, влаштовувати конкурси, рекламні акції й т. д.

Участь підприємства в популярному тематичному форумі, який відповідає профілю його діяльності, дозволить підприємству з позицій експерта давати поради іншим учасникам такого форуму, відповідати на їхні запитання. Грамотні, ввічливі й компетентні повідомлення у цьому випадку формують у відвідувачів форуму стійке позитивне враження про дане підприємство, а це і є основна мета PR в Інтернет.

Власний корпоративний блог з точки зору PR в Інтернеті, допомагає підприємству стати «ближче до народу», адже саме блогосфера є таким собі «барометром» інтересів Інтернет-аудиторії: будь-яка важлива подія знаходить відгук у блогах [16].

Ще один важливий інструмент PR в Інтернет для підприємств – це власний сайт. Це може бути представницький сайт або ж корпоративний, Інтернет-магазин або ж рекламний промо-сайт. Кожен з цих типів сайтів допомагає реалізувати певне коло завдань PR, що стоять перед підприємством.

Ще одним не менш важливим елементом Інтернет-комунікацій є прямий Інтернет-маркетинг – вид маркетингової комунікації в Інтернеті, в основі якого лежить пряма особиста комунікація з отримувачем повідомлення («бізнес-споживач» – B2C, «бізнес для бізнесу» – B2B) з метою побудови взаємовигідних відносин та отримання прибутку. Він передбачає зворотний зв'язок і не використовує для комунікацій інформаційних посередників [3]. Прямий Інтернет-маркетинг використовує пряму адресну розсилку повідомлень цільовим споживачам за допомогою e-mail та RSS (опис стрічок новин, анонсів статей, зміну в блогах тощо).

Оскільки Інтернет є особливим інноваційним засобом комунікацій,

тому і сам Інтернет-маркетинг має свої особливі складові комунікацій, а саме сайт та його «розкрутка»: SEM, SEO, SMO, SMM і вірусний маркетинг.

Інтернет-маркетинг є невід'ємною складовою маркетингової діяльності підприємства, яке прагне бути конкурентоспроможним на сучасному ринку. Інноваційність явища Інтернет-маркетингу полягає в тому, що він сприяє ефективнішому плануванню та реалізації маркетингової політики підприємства. Інтернет-маркетинг надає ряд нових інноваційних інструментів для маркетингової діяльності, які допомагають повніше виявити та задовольнити потреби споживачів, і як наслідок – максимізувати прибутки підприємства.

Інтегровані маркетингові комунікації стають базою для сучасних маркетингових стратегій бізнесу. Раніше елементи маркетингових комунікацій розглядалися як окремі функції, за реалізацію яких відповідали спеціалісти окремих відділів. Успіху сьогодні можна досягти лише через інвестиції в інноваційні маркетингові комунікації, Інтернет-комунікації як єдине ціле, не розпорошуючи використання виділених коштів на кожен елемент окремо.

Список використаних джерел

1. Годин А.А. *Интернет-реклама: Учеб. пособие [Текст]* / А.А. Годин. – М.: Дашков и К, 2010. – 168 с.
2. Голубков Е.П. *Использование Интернета в маркетинге [Электронный ресурс]* / Е.П. Голубков // *Маркетинг в России и за рубежом.* – 2002. – № 3. – Режим доступа: <http://www.mavriz.ru/articles/2002/3/315.html>.
3. Ілляшенко С.М. *Сучасні тенденції застосування Інтернет-технології маркетингу [Электронный ресурс]* / С.М. Ілляшенко. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2011_4_2/2_1.pdf
4. Ілляшенко С.М. *Аналіз ретроспективного та сучасного стану Інтернет-реклами і можливі напрямки розвитку [Текст]* / С.М. Ілляшенко, І.Ю. Іваницький // *Маркетинг та менеджмент інновацій.* – 2012. – № 1. – С. 57-66.
5. Котлер Ф. *Маркетинг менеджмент; пер. с англ. под. ред. Л.А. Волковой, Ю.Н. Каптуревської [Текст]* – СПб.: Питер, 2000. – 752 с.
6. Литовченко І.Л. *Методологічні аспекти Інтернет-маркетингу: Монографія [Текст]* / І.Л. Литовченко. – К.: Наукова думка, 2009. – 196 с.
7. *Нова парадигма маркетингу підприємств в умовах глобалізації: Монографія [Текст]* / М.Я. Матвіїв, О.М. Сохацька, С.В. Даниленко та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Я. Матвіїва, д.е.н., проф. О.М. Сохацької. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 416 с.
8. Мамыкин А.А. *Стратегия и тактика маркетинга в Интернет.* / А.А. Мамыкин. – Режим доступа: http://www.acgroup.ru/publics/managers/marketing_pub2.shtml.
9. Сохацька О. *Нова парадигма маркетингу в інформаційній економіці [Текст]* / О. Сохацька, Т. Курант // *Вісник ТНЕУ.* – Вип. 2. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – С.113-120.
10. *Україна посіла друге місце у світі за темпами зростання Інтернет.* http://news.dt.ua/TECHNOLOGIES/ukrayina_posila_druga_mistse_u_sviti_za_tempami_zrostan_nya_internet
11. Бушуева Л.И. *Роль Интернет-услуг в практической маркетинговой деятельности [Электронный ресурс]* / Л.И. Бушуева – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/press/marketing/2011-4/07.shtml>.

12. *Самойленко Л.Б. Вплив Інтернет-технологій на маркетингову діяльність підприємства. [Електронний ресурс] / Л.Б. Бушуева – Режим доступу: <http://www.synergy.kiev.ua/article07.html>.*

13. *Столичний діловий портал. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу: <https://sites.google.com/site/bizportalkiev/analitika/ukraienaliderzatempamizrostannarinkuinterretreklamivcentralnijtashidnijevropi>]*

14. *Братко О.С. Маркетингова політика комунікацій: Навч. посібник. [Текст] / О.С.Братко. – Т.: Карт-Блани, 2006. – 275 с.*

15. *Кількість Інтернет-користувачів в Україні зростає // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24554411.html>*

Герзанич Віталій Михайлович

кандидат економічних наук

доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

АНАЛІЗ ОБСЯГІВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ 2010-2017 РОКІВ

Залучення інвестицій тісно пов'язане з розвитком національного господарства і підпорядковується його об'єктивним законам. Через виконання своїх функцій інвестиції активно впливають на життєдіяльність суспільства і в той же час залежать від нього та його економічних умов.

Збільшення обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій є важливою передумовою поступового відновлення економічного зростання шляхом формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні, який забезпечить належні нормативно-правові гарантії іноземним і вітчизняним інвесторам, сприятливі умови для розвитку бізнесу. Однак економічна та політична ситуація, яка склалася сьогодні в державі значно ускладнює інвестиційну діяльність і негативно впливає на поведінку як закордонних, так і вітчизняних інвесторів.

За останні 7 років обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну значно зменшився (рис.1).

За даними на графіку можна помітити, що зниження почалося ще у 2008 р. під час світової кризи. Після 2011 р. обсяг інвестицій знову знижується і досягає мінімуму у 2014 р. (44,8% від рівня 2015 р.). У 2015-2016 ситуація почала стабілізуватися, але складно прогнозувати позитивну динаміку і у наступних періодах. Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України на 31.12.2017 року становив 39144,0 млн.дол. США. Загалом, у 2017 р. рівень іноземних інвестицій відновився до рівня 2010 року.

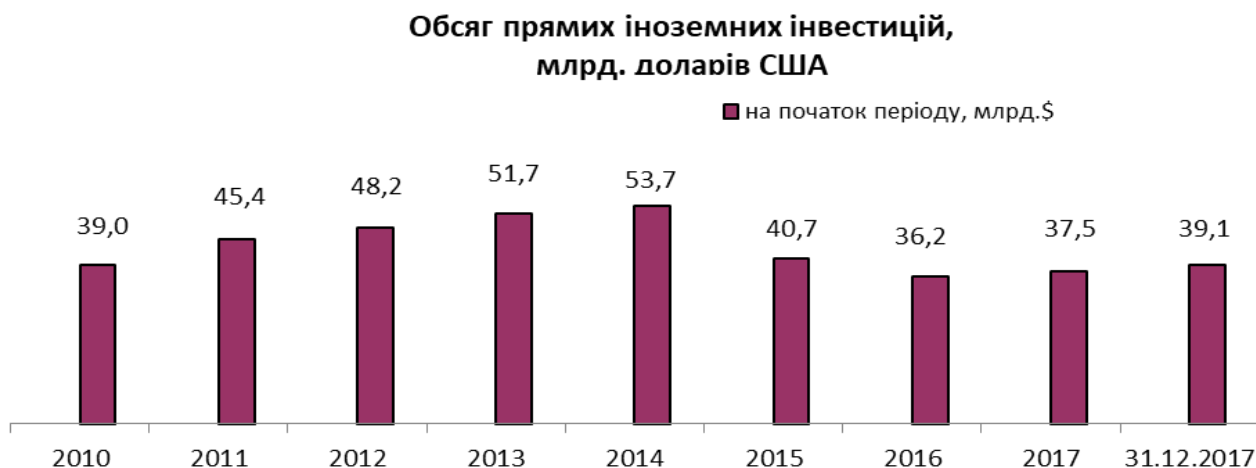

Рис. 1 Обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України протягом 2010-2017 років [2]

З метою забезпечення узгодженості взаємопов'язаних показників про прямі інвестиції НБУ та Держстату, статистичні дані про прямі інвестиції, які узагальнювалися по номінальній вартості на підставі інформації підприємств (організацій, установ) у рамках державного статистичного спостереження «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності», були переглянуті з урахуванням адміністративних даних НБУ про ринкову вартість прямих іноземних інвестицій підприємств та установ.

Обсяг прямих інвестицій на одну особу в 2017 році зріс на 4,3% – до 925 доларів США. Максимальне зростання було зафіксоване в 2011 році, тоді на одну людину припадала 1 084,3 долара США, мінімальна сума інвестицій на одну особу була в 2016 році 886 доларів США.

Минулого року найбільше грошей в Україну вклав Кіпр. На цю країну припало 27% всіх інвестицій або 506 млн. дол. США. Трохи менше вклала Росія – 395,9 млн.дол. США, Нідерланди – 262,5 млн.дол. США, Велика Британія – 211,7 млн.дол. США, а Німеччина – 119,3 млн.дол. США.

В період з 2010 р. в економіку було інвестовано в 11 разів менше, ніж в країни ЄС, в 2,5 разів менше, ніж в Китаї і навіть в три рази менше, ніж в Росію. Незалежних експертів стверджують, що інвестиційний клімат України в довгостроковій перспективі можливо покращити лише за допомогою євроінтеграційних процесів. За їх думкою, за таких умов, обсяг річних прямих інвестицій в економіку може збільшитися на 15%-26% від існуючих на сьогодні.

Саме тому в Україні виникає необхідність державного стимулювання, яке сприятиме залученню іноземних інвестицій, яких наша країна потребує для виходу з економічної кризи, структурної трансформації господарства, сприяння науково-технічному прогресу та поширенню інновацій

Список використаних джерел

1. Єрохін С.А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне фахове видання Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського – 2016. – №13. <http://global-national.in.ua/issue-13-2016>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. - №6. – С. 29-39
4. Штулер І.Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій / І.Ю. Штулер / Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5 (131). – С. 102-108.
5. Яркова Н.І. Роль органів державної влади в інвестиційному процесі/ Н.І.Яркова, О.П. Яковенко //Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – Том. 8. – №2. – С. 89-100.

Макогон Марина Сергіївна²
магістр факультету економіки та інформаційних технологій
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

РОЗРОБКА ПРОГРАМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Сутність маркетингової діяльності полягає у створенні нових технологічно удосконалених продуктів, які задовільняють потреби покупців. Існування підприємства значною мірою залежить від його здатності створювати та продавати нові продукти. Товар є ключовим елементом комплексу маркетингу, що впливає на комерційний успіх діяльності підприємства. Ринок товарів постійно змінюється внаслідок впливу чинників стрімкого удосконалення технологій, зростання конкуренції, змін уподобань споживачів та життєвого циклу товару. Підприємство, яке прагне зберегти та захистити власні конкурентні позиції на ринку, має не тільки забезпечити власну стабільну позицію на ринку, але й розширити свій вплив на нові ніші без зменшення поточної частки ринку, а також зацікавити споживача певними товарними новинками.

У рамках розвитку ринкових відносин в Україні, з появою європейських виробників та фірм, перед підприємствами з'являється ряд питань, пов'язаних з підвищенням рентабельності їх діяльності. Для розвитку підприємства необхідно його зростання на ринку, певна політика управління своїм ростом. Основою такої політики повинно стати оцінювання реальних і потенційних можливостей підприємства. Вироблені та пропонувані товари повинні слугувати зміцненню конкурентної переваги підприємства.

² Під керівництвом доктора економічних наук, професора Миколи Миколайовича Єрмошенка

Використання маркетингу є одним з найбільш ефективних засобів підвищення прибутковості від реалізації продукції та розширення ринку збуту. Основу інструментів маркетингу складає товарна політика, метою якої є створення такого набору товарів, який найбільш поново задовольняє вимоги ринку, ніж товари конкурентів.

Результати проведених досліджень свідчать про відсутність чіткого розуміння того, що товар повинен задовольняти реальні потреби споживача, сукупність яких є головним фактором впливу на конкурентний стан підприємства. Підприємству доцільно активно впроваджувати маркетинг в збутову діяльність і як показує практика за рахунок використання маркетингових засобів значно збільшується частка прибутку. За допомогою маркетингу підприємство намагається забезпечити ринкову позицію.

Грамотно складена товарна політика дозволяє залучати платоспроможного покупця і досягти головної мети комерційної діяльності – отримання максимально можливого прибутку через задоволення потреб споживачів за мінімальних ризиків. Завдяки ефективній товарній політиці значно зростає конкурентоспроможність фірми, з одного боку, за рахунок підвищення попиту на продукцію підприємства, а з іншого – за рахунок витіснення конкурентів з ринку. Формування асортименту і товарних запасів, їх раціональність, повнота і стійкість визначають фінансовий стан підприємства.

На думку багатьох вчених [1, 4, 6, 10] більшість підприємств на сьогоdnішньому етапі проходять досить складний період, обумовлений переходом від планування товарного асортименту та вироблення ними товарної політики (яка включає в себе елементи планування, стратегічний та тактичний підхід до планування).

Головою проблемою є нерозуміння, що основною метою керівництва фірми повинно бути випуск товару який захочуть купувати а той, що легше випускати.

Маркетингова товарна політика – це комплекс заходів, за яких один або декілька товарів використовуються як основні інструменти виробничо-збутової діяльності підприємства [6].

Діяльність підприємств, організацій або компаній є результатом товарної політики.

Товарна політика – маркетингова діяльність, пов'язана з плануванням і здійсненням сукупності заходів і стратегій з формування конкурентних переваг і створення таких характеристик товару, які роблять його цінним для споживача і тим самим задовольняють ту або іншу потребу, забезпечуючи відповідний прибуток фірмі [7].

До завдань маркетингової товарної політики відносяться:

1. Формування ідеї та реальне створення ексклюзивного товару, стосовно якого решта факторів маркетингу мала б виключно додатковий

характер.

2. Розроблення нового товару на оновлення тих виробів, що вже існують на ринку.

3. Розроблення товарного асортименту, упаковки та товарних марок.

4. Забезпечення якості та конкурентоспроможності товарів.

5. Позиціонування товарів на ринку.

6. Аналіз та прогнозування циклу товарів [7].

Структура маркетингової товарної політики містить три основні блоки:

– розроблення товару;

– обслуговування товару;

– виведення застарілих товарів з ринку (елімінація) [3].

Цілі товарної політики:

– забезпечити прийняття рішень та заходів з формування оптимального асортименту;

– підтримувати конкурентоспроможність товарів на необхідному рівні;

– знаходити для товарів перспективні сегменти і ніші;

– сприяти розробці та втіленню стратегії товарних знаків, упаковки, сервісу.

Для досягнення цілей товарної політики необхідно вирішити наступні питання:

– оптимізація асортименту;

– встановлення темпів оновлення асортименту в цілому;

– визначення оптимального співвідношення між новими і старими продуктами та ринками у виробничій програмі;

– планування виходу на ринок з новими товарами;

– вибір часу виходу на ринок з новими товарами;

– підтримка оптимальних строків вилучення з програми морально застарілих товарів.

Зміст товарної політики представлено наступними елементами:

– програмно-асортиментна політика;

– політика обслуговування покупців та гарантійно-сервісна політика.

Можна виділити наступні складові товарної політики, які визначають етапи її формування:

а) аналіз;

б) процес створення нового товару (інновація);

в) робота з існуючими товарами (варіація, тобто зміна існуючого товару, елімінація);

г) товарний знак (марка товару);

д) пакування та маркування;

е) клієнтська служба (сервіс)

Товар – основа всього комплексу маркетингу. Якщо товар не задовольняє потреби покупця, то ніякі додаткові витрати на маркетингові заходи не зможуть поліпшити його позиції на конкурентному ринку – його провал в кінцевому рахунку неминучий.

Попит на товар змінюється в залежності від стадії його життєвого циклу (ЖЦТ). Концепція ЖЦТ була розроблена і опублікована в 1956 р. відомим американським економістом і маркетологом Т. Левітом [11]. Мета маркетингу полягає в тому, щоб по можливості продовжити термін перебування товару на ринку. При цьому слід деякі етапи скорочувати, а деякі – затягувати, користуючись інструментами регулювання попиту. Корисні властивості товару – інструмент маркетингу, з допомогою якого можна регулювати попит, будь-який товар має цінність тільки тоді, коли містить у собі набір корисних властивостей. Класифікація корисних властивостей представлена на рис. 1.

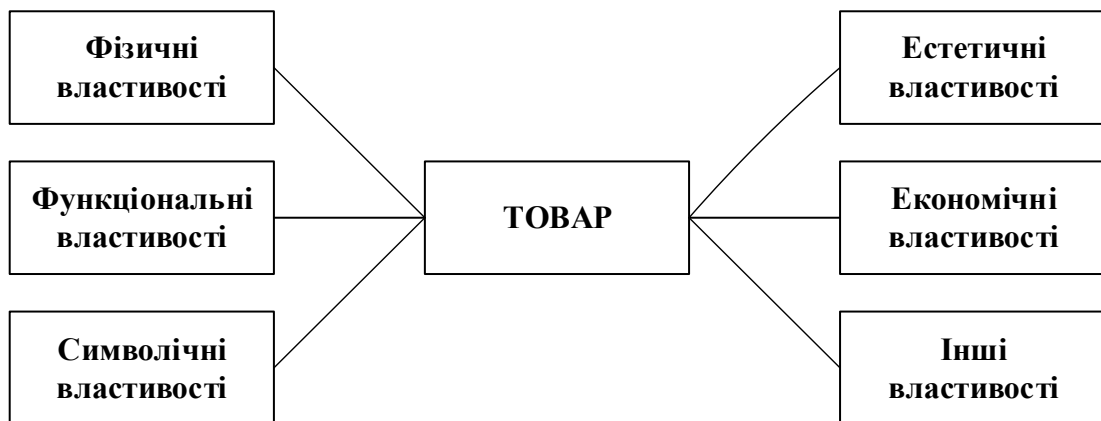

Рис. 1. Основні споживчі властивості товару.

Складено автором за даними [7].

Основним напрямком товарної політики є планування товарного асортименту підприємства. Схема планування товарного асортименту представлена на рис. 2.

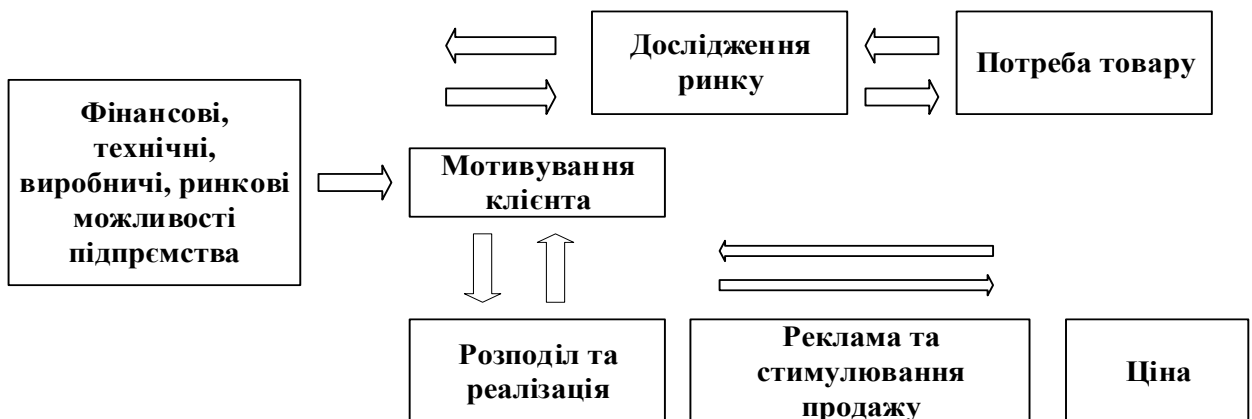

Рис. 2. Планування товарного асортименту.

Складено автором за даними [10].

Шляхи реалізації товарної політики:

- концентричний – випуск товарів, які схожі на вже існуючі товари підприємства;
- горизонтальний – випуск товару, який є «продовженням» уже існуючого;
- диверсифікаційний – випуск абсолютно нового товару.

На підставі вищевикладеного очевидно, що враховуючи специфіку і профіль підприємства-виробника, для вирішення проблеми успішної реалізації виробленої продукції, до товару необхідний системний підхід з боку служби маркетингу ще до того як товар буде вироблено.

Незважаючи на очевидний пріоритет асортиментної політики, такі напрямки як забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції, створення привабливої і функціональної упаковки, торгової марки, що запам'ятовується, організація сервісного обслуговування також є значущими складовими товарної політики.

В умовах постійно мінливих запитів покупців, зміни технологій і конкурентного оточення виживання підприємства безпосередньо залежить від того, наскільки успішно буде здійснено комплекс заходів щодо формування конкурентних переваг і створення таких характеристик товару, які роблять його цінним на певний час для споживача, забезпечуючи тим самим відповідний прибуток.

Цілком очевидно, що в реальних умовах діяльності, в період потужної експансії світових виробників високоякісних і доступних за ціною товарів, компанії по-різному вирішують свої товарні проблеми. Одні виявляють невміння і безпорадність в умовах жорстокої конкуренції, а інші знаходять перспективні шляхи, що визначають частку ринкової і всієї господарської діяльності підприємства-виробника.

Існуючі на підприємстві служби маркетингу повинні керувати процесом розробки і виробництва товарів, забезпечуючи дотримання балансу інтересів споживача, виробника, торгівлі, суспільства в цілому.

Здійснюючи систематичний контроль за поведінкою товару на ринку, за його життєвим циклом, можливо отримати вичерпну інформацію, яка допоможе грамотно спланувати оптимальну структуру асортименту за його властивостями, задовольняти потреби покупця споживчими якостями, ціною, зовнішнім оформленням, популярності, а також весь комплекс маркетингових дій і тим самим забезпечить фірмі конкурентні переваги і в підсумку високий фінансовий результат.

Список використаних джерел

1. Акулич И.Л. *Маркетинг: Учебник / И.Л. Акулич.* – Минск: Выш. шк., 2007. – 479 с.
2. Амстронг Г., Котлер Ф. *Введение в маркетинг.* – М.: Изд. дом «Вильямс», 2000. – 156 с.
3. Бейкер М. *Маркетинг. Энциклопедия.* – СПб.: Питер, 2002. – 76 с.

4. Герасимчук В.Г. *Розвиток підприємництва: діагностика, стратегія, ефективність.* – К.: Вища шк., 2007. – 120 с.
5. Голубков Е.П. *Маркетинговые исследования: учебник / Е.П. Голубков.* – М.: Финпресс, 2005. – 380 с.
6. Котлер Ф., *Маркетинг от А до Я.* – С.-Пт.: – Нева, 2005. – 124 с.
7. *Маркетинг: Підручник/В.Руделиус, О.М. Азарян, Н.О. Бабенко та ін.* – 3-тє вид. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконаленням менеджмент-освіти в Україні».2008. – 648 с.
8. *Маркетинг: Підручник / за заг. ред. д.е.н.,проф. М.М. Єрмошенка, д.е.н.проф. С.А.Єрохіна.* – К.: ВНЗ «НАУ», 2011. – 632 с.
9. Павленко А.Ф., Войчак А.В. *Маркетинг. Підручник.* – К.: КНЕУ, 2003. – 246 с.
10. Черник Н.Ю. *Товарная политика предприятия: учеб. пособие / Н.Ю.Черник* – Минск: БГЗУ, 2004 – 278 с.
11. Levitt Theodore (1983) *The Globalization of Markets // Harvard Business Review*, 61 (May/June) – P.92-102.

Мамро Інна Василівна
магістр факультету економіки та інформаційних технологій³
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ЗОВНІШНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Державні запозичення є одним із ключових інструментів у системі бюджетних важелів впливу на економічні процеси як додатковий ресурс, що держава мобілізує для вирішення пріоритетних завдань, так і з позиції наслідків дефіцитного фінансування, у розрізі його джерел, на поведінку економічних агентів та економіки загалом. У більшості розвинених країн світу планування державних запозичень, як і бюджету загалом, здійснюють на середньотермінову перспективу. Це надає змогу виявити коло першочергових завдань, які стоять перед урядом, системно та ґрунтовно підходити до вирішення поставленої мети, не розпорошуючи бюджетні кошти, знизити ризики, пов'язані з непевністю економічних агентів щодо ключових параметрів фіскальної та боргової політики.

Причини виникнення зовнішнього боргу, його роль у соціально-економічному розвитку розглядали О. Іваницька. О. Заруба на прикладі простих моделей показала взаємозалежність економічного зростання й зовнішнього боргу, А Луцишин та А. Бортнік – залежність зовнішнього боргу від макроекономічних показників. У доробку Т. Вахненко та В. Корнєєва є низка наукових праць, присвячених перспективним напрямам здійснення державних запозичень, у яких автори акцентують увагу на надмірному використанні зовнішнього позичкового фінансування та недооцінці

³ Під керівництвом кандидата економічних наук Марини Володимирівни Штань

внутрішнього ринку. Погоджуються також з такими твердженнями А. Шаповалов та А. Яценюк. Вони стверджують, що недостатня кількість та низька ліквідність державних облігацій є причиною відсутності інструментарію грошово-кредитного регулювання НБУ та гальмування розвитку внутрішнього ринку капіталів. Натомість О. Барановський та Б. Соболев концентрують свою увагу на ризиках, які генерують зовнішні запозичення на чинниках безпеки державного боргу [1].

Погляди представників різних наукових шкіл щодо впливу зовнішнього боргу на економіку держави й добробут населення мають плюралістичний характер. Посідаючи односторонню позицію щодо зовнішнього боргу, яка проявляється у необґрунтованому схваленні, не варто абсолютизувати ту чи іншу точку зору.

Можливість значного нарощування зовнішнього боргу з метою стабілізації економіки визнає, зокрема, кейнсіанська школа. При цьому її представники зазначають, що наростання зовнішнього боргу не загрозливе, оскільки борг частково можна погашати після подолання кризових явищ. Так, вступ економіки в стадію піднесення супроводжується зростанням податкових надходжень, а державні витрати за проведення економічно обґрунтованої політики мають зменшуватися. Надлишок бюджету, що виникає на цій основі, має спрямовуватися на погашення боргів, які виникли під час кризи [2].

Один із методів стимулювання сукупного попиту під час економічних спадів кейнсіанці вбачають у випуску державних позик із метою фінансування виробничих інвестицій. Вони стверджують, що кризовий стан економіки характеризується низьким рівнем інвестиційної активності під впливом несприятливого економічного оточення. Тому, зазвичай, виникає надлишок приватних заощаджень над приватними інвестиціями. Таке перевищення приватних заощаджень може призвести до негативних наслідків, бо створює недостатність сукупних витрат стосовно внутрішнього виробництва, що згодом призводить до падіння ВВП. Для запобігання таким процесам держава може абсорбувати заощадження, які використали приватні підприємства, та витратити їх на інвестиційні цілі [3].

Проте залучення державних позик для фінансування капітальних вкладень може застосовуватися і за нормальних умов суспільного відтворення. Реалізація інвестиційних проектів за участю держави сприяє задоволенню суспільних потреб, економічному зростанню і водночас має забезпечувати повернення позикових коштів, залучених на їхнє фінансування.

Іншим механізмом впливу державних позик на економічний розвиток є збільшення зайнятості виробничих чинників. В економіці, яка характеризується неповною зайнятістю виробничих чинників, додаткові державні видатки, фінансовані позиками, дають поштовх внутрішньому

виробництву, що сприяє повнішому завантаженню матеріальних чинників виробництва й підвищення рівня зайнятості.

Важливо також зазначити, що, допускаючи бюджетний дефіцит, держава стимулює внутрішнє виробництво через підтримання сукупного попиту.

Адже дефіцит бюджету є елементом сукупного попиту, тому скорочення дефіциту або балансування бюджету веде до скорочення внутрішнього попиту.

А таке скорочення макропопиту може мати негативні наслідки, оскільки може призвести до зменшення зайнятості та падіння попиту на товари виробничого призначення. Це знижує споживчі витрати домашніх господарств та інвестиційні витрати підприємств, що ще більше обмежує макропопит.

Джерелом приросту міжнародних резервів є або позитивне сальдо поточного рахунка платіжного балансу, або приріст зовнішньої заборгованості.

Оскільки можливості швидкого нарощування експорту в середньотерміновому періоді обмежені зовнішньою конкурентоспроможністю країни, а зростання імпорту потрібне для оновлення технологічної бази виробництва, та нагромадження міжнародних резервів як важливого складника політики стабілізації у багатьох випадках фінансують за рахунок зовнішніх кредитів і позик [4].

Отже, існує низка об'єктивних чинників, які зменшують доцільність використання значних обсягів дефіциту бюджету з метою додаткового стимулювання економіки. Серед них: високі темпи зростання української економіки, двозначний рівень інфляції, низький показник коефіцієнту обслуговування державного боргу. З іншого боку, дефіцитне фінансування економіки надасть змогу реалізувати стратегію щодо інноваційно-інвестиційної моделі розвитку української економіки, шляхом збільшення обсягу державних інвестицій в основний капітал та розвиток інфраструктури.

Треба зазначити, що повна відмова від державного запозичення, як внутрішнього, так і зовнішнього, неможлива, оскільки потрібно забезпечувати обслуговування й погашення вже нагромадженого зовнішнього боргу, підтримувати платіжний баланс, зберігати й нагромаджувати валютні резерви, які є джерелом фінансування економічного зростання.

Не менш важливим у розробленні стратегії державних запозичень є врахування реальних потреб економіки в дефіцитному фінансуванні. Збереження високих темпів зростання ВВП надає змогу уряду відмовитись від широкого використання дефіцитних інструментів фінансування державних видатків, а отже, від збільшення рівня державного боргу, як це традиційно відбувається у більшості країн світу [5].

Так, обсяг валового зовнішнього боргу України на 01.01.2017 р. становив 84,5 млрд. дол. США (60,2% до ВВП), збільшившись упродовж року на 55,0%. Приріст валового зовнішнього боргу здебільшого зумовлений зростанням обсягів зобов'язань в 2,2 рази в банківському секторі до 31 млрд. дол. США (22,0% до ВВП) та на 44,1% в інших секторах економіки до 38,4 млрд. дол. США (27,3% до ВВП). Співвідношення валового зовнішнього боргу України до експорту товарів та послуг на 01.01.2017 р. становило 132,1% (на 01.01.2016 р. – 108,5%).

У структурі валового зовнішнього боргу за фінансовими інструментами у звітному році частка кредитів, як домінуючої форми зовнішніх залучень, зросла з 56,4 до 59,9%. Істотними залишалися частки зобов'язань за борговими цінними паперами – 19,5% та торговими кредитами – 15,7%. На початку 2017 р. обсяг зовнішнього боргу сектору державного управління зріс на 13,8% і становив 14,7 млрд. дол. США (17,4% від валового зовнішнього боргу України, 10,4% від ВВП) [8].

Зростання заборгованості зумовлено приростом зобов'язань:

- за борговими цінними паперами (на 1,2 млрд. дол. США);
- кредитами, залученими державою та під її гарантії, а також органи місцевого самоврядування (на 0,6 млрд. дол. США).

Зовнішній державний борг зростає здебільшого за рахунок кредитів, які надають міжнародні фінансові організації. Аналізуючи стан зовнішнього державного боргу України, який виник внаслідок заборгованості за позиками, наданими міжнародними організаціями економічного розвитку, потрібно відзначити, що сума заборгованості постійно зростає. Україна, яка не в змозі погасити попередню заборгованість, натомість приймає нові позики.

З характеристики цільових призначень запозичень з боку МФКО, їхнього практичного використання та умов повернення впливають і наслідки від них на перспективу. Величезні суми, що позичають Україні міжнародні фінансові установи, призначені для використання на покриття дефіцитів платіжного балансу та державного бюджету країни, а також на консультативно-технічну допомогу. А це значить, що вони не працюють в економіці країни, її виробництві. Тому в такій формі кредити МФКО є тягарем для економіки країни та призводять до непомірного росту зовнішньої заборгованості.

Поряд з тим особливістю вітчизняної економіки, як і багатьох інших країн, що перебувають на етапі структурних реформ, є нагальна потреба здійснення інвестицій, зокрема й за рахунок державного бюджету. За умов наявних викликів, таких як зношеність інфраструктури й основних фондів, найвища у світі енергоємність продукції, ріст цін на енергоносії, потреба формування другого рівня пенсійної системи, державні запозичення мають бути допоміжним інструментом вирішення зазначених вище проблем.

Політика дефіцитного стимулювання економіки потребує чіткого визначення основних напрямів використання додатково залучених ресурсів. Формуючи інвестиційно-інноваційну модель розвитку, держава з використанням боргових джерел фінансування зможе забезпечити збільшення частки державних капіталовкладень до 5-6% від ВВП, із них інвестицій в основний капітал до 3,5-4,5% ВВП. Основні зусилля держава повинна концентрувати на розвитку інфраструктури та формуванні основних фондів, які є непривабливими для вкладання приватних інвестицій об'єктами, однак мають загальноекономічне значення. Такі заходи дають змогу продуктивно використати дефіцитне фінансування як метод впливу держави на динаміку виробництва, відмовившись від збільшення за рахунок дефіциту бюджету споживчого попиту, чи субсидіювання українських виробників, що лише зберігатиме існуючий стан речей і породжуватиме екстенсивні тенденції короткочасного економічного зростання [6].

Ключовим завданням, пов'язаним із використанням державних запозичень в якості одного з інструментів формування інноваційного розвитку української економіки, є обґрунтування і методологічно вірне визначення напрямів використання запозичених коштів. На думку дослідників, державні боргові запозичення, як внутрішні, так і зовнішні, здатні позитивно вплинути на всю економіку країни, тільки якщо вони будуть спрямовані на вирішення стратегічних завдань радикального підвищення ефективності використання інтелектуального і кадрового потенціалу України на шляху переходу від сировинного до наукомісткого розвитку.

З нашого погляду, дієвим важелем підвищення спрямованості боргової політики України на завдання економічного розвитку може стати інституційне розмежування запозичень, отримуваних з метою обслуговування і погашення державного боргу, та запозичень на завдання розвитку. З цією метою варто здійснити виведення бюджетних видатків розвитку в окремий розподіл бюджету, виконання якого знаходитиметься у компетенції Державного банку реконструкції та розвитку. Останній матиме змогу залучати для фінансування проектів загальнодержавного значення кошти від реалізації облігацій внутрішньої та зовнішньої державної позики, а також залучати гарантовані кредити. Такий механізм дасть змогу:

- перевести фінансування частини видатків розвитку на кредитну основу;
- забезпечити довготермінове фінансування державних інвестицій програм на основі Програми державних інвестицій;
- забезпечити контроль за цільовим характером та ефективністю реалізації гарантованих державою кредитів;
- узгодити та контролювати реалізацію бюджетних інвестиційних програм, які тепер здійснюють за рахунок спеціального фонду бюджету;

– сформувати, з використанням ринкових інструментів оцінки ефективної вартості запозичень, оптимальний обсяг державних запозичень понад потреби, зумовлені потребою обслуговування державного боргу [7].

Застосування механізмів співфінансування інвестиційних проектів дозволило б, на нашу думку, не лише запобігти ефекту витіснення приватних інвестицій державними запозиченнями, але й використати державні капіталовкладення в якості катализаторів інвестиційних процесів.

Зважаючи на викладене вище, надзвичайно актуальним з погляду як забезпечення майбутніх боргових виплат у повному обсязі, так і стимулювання прискорених темпів економічного зростання у середньо- та довготерміновій перспективі є підвищення віддачі від державних інвестицій.

Реалізації бюджетного інструментарію стимулювання економічного розвитку сприятиме формування середньотермінової програми державних інвестицій. Сьогодні програму державних інвестицій розробляють й ефективно реалізують у багатьох країнах із перехідною економікою – Польщі, Чехії, Болгарії, Латвії, Казахстані, Киргизії. Застосування середньотермінового програмного підходу до фінансування державних інвестицій забезпечує збалансування прийнятих державою зобов'язань із наявними фінансовими ресурсами, розширення горизонту фінансового планування інвестицій за межі щорічного бюджету.

Важливим аргументом на користь державних позик є те, що державне запозичення під час економічних спадів слугує цілям стабілізації економіки, бо перешкоджає різкому падінню сукупного попиту. Позитивний вплив дефіцитно-фінансових видатків посилюється дією ефекту мультиплікатора – зростання державних видатків спричинює кількаразове зростання сукупних витрат, а отже, й обсягу ВВП.

Підсумовуючи, можна зробити такі висновки щодо впливу зовнішнього боргу на економічне зростання:

- борг може бути чинником і джерелом економічного зростання;
- борг сприяє запровадженню у життя нововведень і цим самим зумовлює якісні зміни економічної системи;
- борг мобілізує реальний капітал і знаходить йому більш ефективне застосування;
- борг може виявитись тягарем від невідповідного його застосування.

Зовнішній борг може бути позитивним чинником для економічного зростання, якщо додаткові ресурси використовувати ефективно: вкладати у виробництво, розвиток науки, технологій, що в майбутньому принесе економічне зростання. Проте, якщо зовнішній борг використовувати для погашення попередньої заборгованості, то це призведе до накопичення зовнішнього боргу без відповідного зростання економіки держави. Нагромадження державного боргу у різних формах із стабілізаційною метою стане реальною альтернативою інфляційному оподаткуванню.

Підсумовуючи, зазначимо, що не можливо однозначно оцінити відображення ролі боргу як чинника економічного зростання в економічній теорії.

Розглянувши різні теорії щодо впливу зовнішнього боргу на економічне зростання, можна зробити висновок, що вирішення проблем економічного зростання для отримання найкращого результату, з метою запровадження його в реальне економічне життя, потрібно ефективно використовувати залучені кошти, розвивати пріоритетні галузі економіки, опиратися на наукові дослідження, вкладати у виробництво.

Список використаних джерел

1. *Державний борг і його класифікація. Фінанси – 4. [Електронний ресурс]. – <http://www.ukrlib.boom.ru/fin/fin4.htm>.*
2. *Башиїнська О.М. Формування та обслуговування державного зовнішнього боргу // Фінанси України. – 2000. – № 12. – 67 с.*
3. *Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г. Міжнародна економіка: посібник. – 2-ге вид. [перероб. та доп.]. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 158 с.*
4. *Рожко О.Д. Державний борг у забезпеченні економічного зростання // Фінанси України. – 2003. – № 1. – 82 с.*
5. *Козик В.В., Панкова Л.А. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. – 2-ге вид. – К.: Вид-во «Знання-прес», 2001. – 168 с.*
6. *Базілевич Д.С. Проблеми врегулювання зовнішньої заборгованості в деяких країнах з перехідною економікою // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2004. – № 16. – 31 с.*
7. *Софіщенко І.Я. Диверсифікація підходів до управління зовнішнім боргом України // Наукові праці НДФІ. – 2003. – № 2. – 21 с.*
8. *<http://www.bank.gov.ua/Balance/debt.htm>.*

Молнар Олександр Сергійович
кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ

Незважаючи на кризовий стан у вітчизняній економіці Україна й надалі залишається привабливою для іноземних інвесторів. Вітчизняна економіка не знаходиться осторонь світових процесів, а є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Фахівці світового банку розраховують індекс «Doing business» з 2003 р. Даний індекс «Doing business», характеризує рейтинг простоти ведення підприємницької діяльності, надає змогу визначити якість правил

регулювання підприємницької діяльності та включає в себе такі субіндекси, як легкість відкриття нового бізнесу, отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, отримання позики, захист прав інвесторів, сплата податків, законодавчий захист контрактів, тощо.

Позиції України за складовими рейтингу «Doing Business» протягом 2015-2017 р. наведений на рис.1.

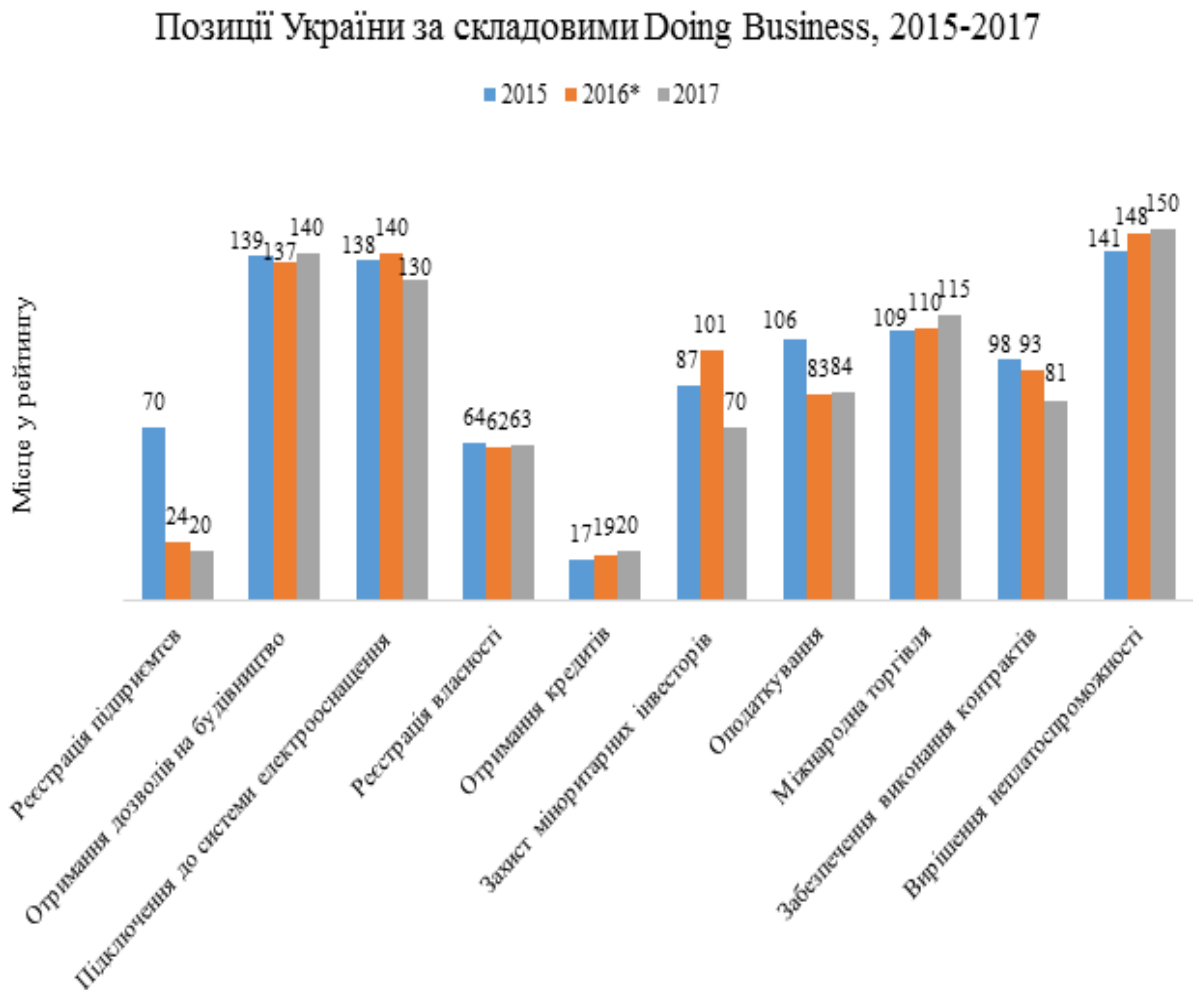

Рис. 1. Позиції України за складовими рейтингу «Doing Business» протягом 2015-2017 р. [7]

У рейтингу «Doing Business – 2018» Україна піднялась на +4 пункти і посіла 76 позицію зі 190 країн світу. Найбільший прогрес Україна продемонструвала у таких складових рейтингу: +105 пунктів (за 140-го на 35-те місце) по компоненту «одержання дозволів на будівництво» – завдяки зменшенню пайової участі в Києві з 10 до 2% та зниженню вартості послуг з технагляду; + 41 пункт по «сплаті податків» за зменшення та уніфікацію ставки ЄСВ.

Також, слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному

економічному списку. Він змінився з Саа3 до Саа2, що означає зміна прогнозу зі «стабільного» на «позитивний».

Рейтинг був підвищений з двох причин:

- прогрес України у проведенні структурних реформ, зокрема газовому і банківському секторі, сфері держзакупівель і оподаткування, може поліпшити динаміку державного боргу;
- поліпшення зовнішньої позиції України, зокрема, зростання золотовалютних резервів НБУ.

Так, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

Крім того, у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 Україна покращила свої позиції на 4 пункти і зайняла 81 місце серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016/2017 – 85 місце серед 138 країн).

Таблиця 1

Позиції України та деяких країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності за 2012-2018 р. [6]

Позиції України та деяких країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності	2012-2013 (з 144 країн)	2013-2014 (з 148 країн)	2014-2015 (з 144 країн)	2015-2016 (з 140 країн)	2016-2017 (з 138 країн)	2017-2018 (з 137 країн)
Україна	73	84	76	79	85	81
Грузія	77	72	69	66	59	67
Туреччина	43	44	45	51	55	53
Росія	67	64	53	45	43	38
Польща	41	42	43	41	36	39

Від обсягів залученого іноземного капіталу значною мірою залежить і економічний розвиток всієї країни і окремих її регіонів. Довготривала криза в Україні охопила усі сфери суспільного життя: політичну, економічну, соціальну і призвела до погіршення соціально-економічного розвитку та посилення територіальних диспропорцій. Процеси економічного оновлення та зростання визначаються розмірами, структурою інвестицій і швидкістю їх здійснення. Завдяки припливу додаткового капіталу в регіоні можна забезпечити економічне зростання шляхом впровадження новітніх технологій, оновлення економічної бази, відтворити оптимальні структурні пропорції в економіці і як наслідок, забезпечити повноцінне функціонування господарських суб'єктів, збільшити конкурентоспроможність виробництва. Не дивлячись на щорічну позитивну динаміку обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні, різниця в питомій вазі регіонів у загальному обсязі вражаюча.

Список використаних джерел

1. Економічна статистика. Національні рахунки. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm.
2. Єрохін С.А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне фахове видання Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського – 2016. – №13. <http://global-national.in.ua/issue-13-2016>
3. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №6. – С. 29-39.
4. Штулер І.Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій / І.Ю. Штулер / Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5 (131). – С. 102-108.
5. Яркова Н.І. Роль органів державної влади в інвестиційному процесі/ Н.І.Яркова, О.П. Яковенко //Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – Том. 8. – №2. – С. 89-100.
6. <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>
7. <https://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/2017/11/doing-business-2018/index.html>

Овчар Петро Іванович

кандидат наук з державного управління
завідувач кафедри транспортних технологій та засобів у АПК
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Голубка Степан Михайлович

доктор економічних наук, професор
Міністерство фінансів України
м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Зростання національної економіки неможливе без гармонійного розвитку автомобільного транспорту. Адже, саме транспорт, як вважають деякі економісти, повинен випереджати поступ інших галузей і таким чином зміцнювати зовнішньоторговельні зв'язки України, а відтак – збільшувати валютні надходження у державу [1, с. 59].

І хоча автомобільний сектор все ще переважає у загальній структурі пасажирських перевезень України (рис. 1), такі параметри як низька якість транспортних послуг, високий рівень зносу транспортних засобів, невідповідність структури автобусних парків реальним пасажиропотокам, значна кількість нелегальних пасажирських перевезень тощо істотно впливають на соціально-економічний розвиток автомобільного транспорту як складової транспортної системи України та національної економіки.

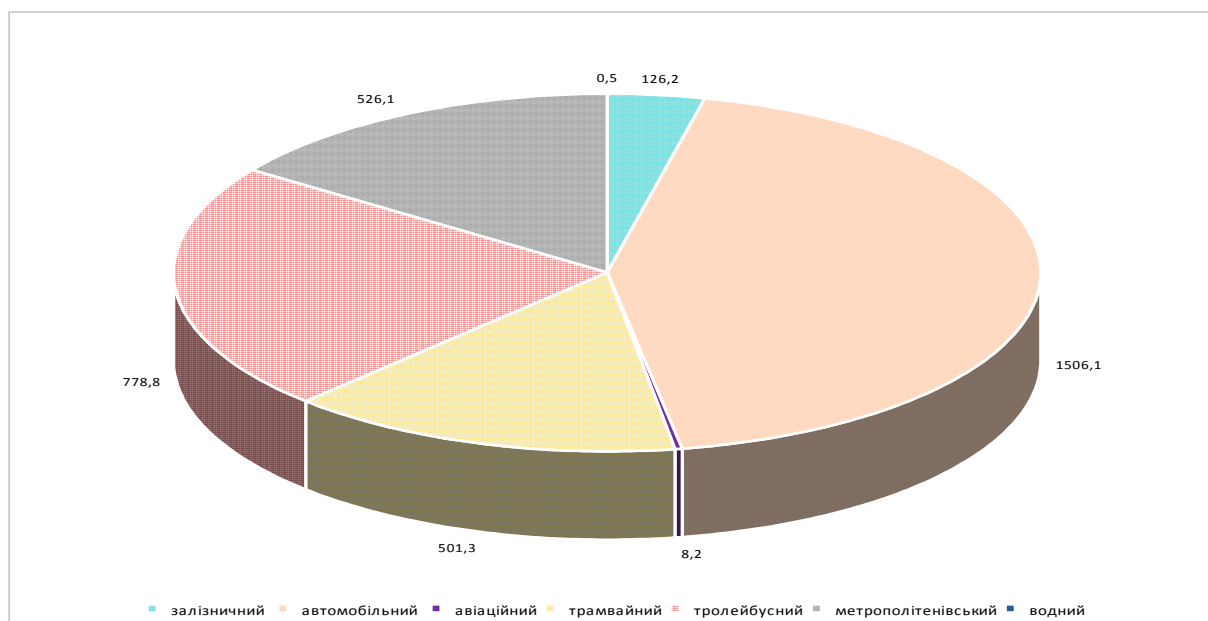

Рис. 1. Пасажирські перевезення різними видами транспорту у січні-вересні 2017 р.

Авторська розробка відповідно до даних [2].

Однією з основних причин такого стану речей є занадто низька інвестиційна активність, за якої основним джерелом капіталовкладень в підприємства автомобільного транспорту виступають власні засоби цих підприємств або ж банківські кредити.

Очевидно, що цих ресурсів недостатньо для повноцінного функціонування галузі. Це підтверджують і статистичні дані, відповідно до яких упродовж 9-ти місяців 2017 р. відбулось скорочення на 8,7% загальних доходів підприємств автотранспорту. Ситуацію ускладнило зменшення державних дотацій на компенсацію проїзду пільговиків на 6,7% з державного бюджету та на 12,7% з місцевих бюджетів [3].

Обсяг іноземних інвестицій у транспорт України також потребують суттєвого збільшення.

Загалом, інвестиційна діяльність є одним з показових індикаторів економічних процесів. Тому при аналізі розвитку автомобільного транспорту в Україні актуально визначати вагомість даного виду діяльності у формуванні капітальних і прямих інвестицій.

У даному контексті доцільно звернутись до показника капітальних інвестицій.

Детальний аналіз капітальних інвестицій у розрізі видів економічної діяльності, які формують галузь транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, свідчить про домінування наземного та трубопровідного транспорту (рис. 2(а)). Розріз виду діяльності наземного та трубопровідного транспорту не дозволяє конкретизувати автомобільний його вид, а лише приблизно визначати вагомість його сфер. З рис. 2(б) одразу

видно, що основна частка капітальних інвестицій припадає на вантажний залізничний транспорт як специфічний вид економічної діяльності. Це підтверджує необхідність нарощування інвестиційного фінансування в сфері автомобільного транспорту з ефективним розподілом коштів.

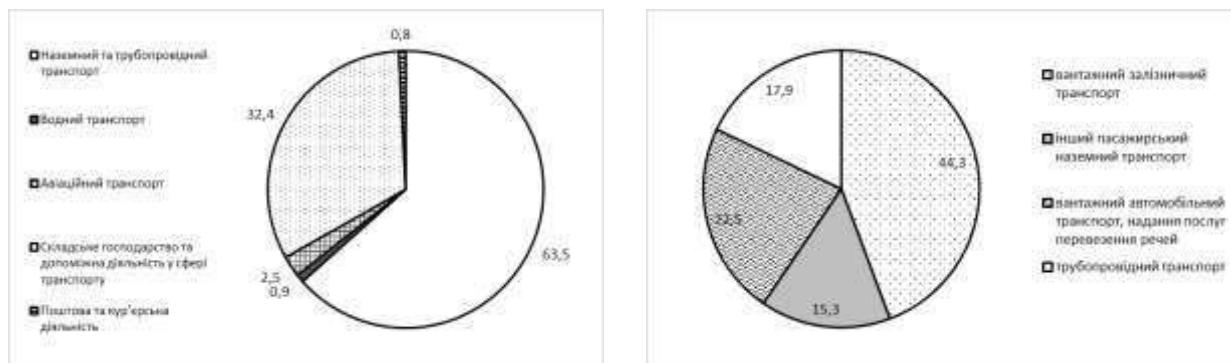

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій у галузі транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, 2016 рік, %

* Джерело: побудовано автором за даними [4, с. 12-13]

Якщо деталізувати структуру прямих інвестицій у розрізі галузі транспорту, то державна статистика дозволяє визначати вагомість автомобільного транспорту на основі аналізу часток видів діяльності «наземний і трубопровідний транспорт», «інший пасажирський наземний транспорт», «вантажний автомобільний транспорт, надання послуг перевезення речей». З рис. 3 видно, що вагомість видів діяльності, які мають пряме відношення до автомобільного транспорту, є доволі високою в транспортній галузі.

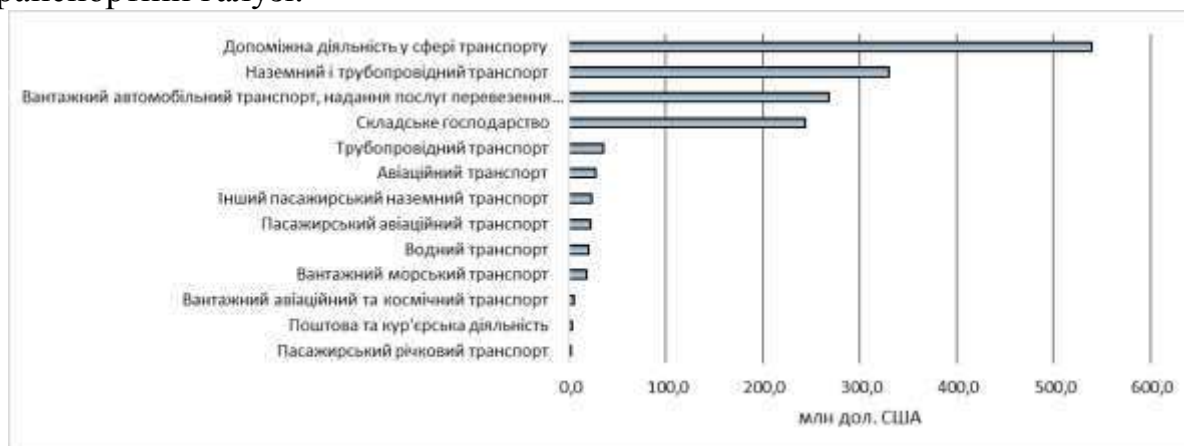

Рис. 3. Прямі інвестиції в розрізі видів економічної діяльності галузі транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності в Україні, 2017 рік, млн. дол. США

* Джерело: побудовано автором за даними [5, 6]

Загалом, сфера автомобільного транспорту в Україні, потребує постійного інвестиційного забезпечення. Актуальним є не тільки нарощування обсягів капітальних інвестицій в умовах дуже високого ступеню зносу основних засобів, але й затребуваним залишається стимулювання іноземних інвестицій в інноваційні проекти розвитку національного автомобільного транспорту, особливо з метою реалізації спільних з сусідніми державами виробничих проектів.

Список використаних джерел

1. *Прейгер Д.К., Собкевич О.В., Ємельянова О.Ю. Стратегічні напрями розвитку транспортної галузі України у після кризовий період: аналіт. доп. / За заг. ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2012. – 112 с.*
2. *Державна служба статистики України. Транспорт і зв'язок в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.*
3. *Міністерство інфраструктури України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua>.*
4. *Транспорт і зв'язок України 2016: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, 2017. – 175 с.*
5. *Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України/з України: за країнами світу у розрізі видів економічної діяльності; видами економічної діяльності у розрізі країн світу (за періоди з початку року, щоквартально): Економічна статистика / Економічна діяльність: Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*
6. *Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державна служба статистики України. – Київ, 2010. – 567 с.*

Перехрест Вікторія Вікторівна

магістр факультет економіки та інформаційних технологій⁴

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах активного розвитку ринкової економіки в Україні, важливим питанням для кожного підприємства, постає отримання максимально можливого розміру прибутку, достатнього для ефективної діяльності та майбутнього розвитку. Прибуток є найважливішим показником ефективної діяльності підприємства. На його величину впливає ряд факторів як зовнішніх так і внутрішніх. Тому дуже важливим є глибоке дослідження факторів що впливають на зростання прибутковості, зокрема прибутку, на підприємстві.

В умовах нестабільності економіки, обмеженості ресурсів і змінюваності цін на ринку виникають такі запитання: як різні суб'єкти

⁴ Під керівництвом доктора економічних наук, професора Сергія Аркадійовича Єрохіна

фінансово-господарської діяльності можуть оздоровити свій фінансовий стан і як одержати максимальний прибуток. Ці запитання є суттєвими і вимагають розгляду механізму регулювання діяльності підприємства з метою вибору оптимального режиму їх роботи і максимізації прибутку.

Прибуток – це кінцевий фінансовий результат від здійснення підприємством підприємницької діяльності, який є приростом усього фінансового потенціалу суб'єкта господарювання. Водночас прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання. Тому прибуток відбиває її результат і зазнає впливу багатьох чинників. Без перебільшення можна стверджувати, що прибуток є однією з найскладніших економічних категорій.

Згідно ст.142 ГКУ [9] прибуток (дохід) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», редакція від 03.08.2018 р., прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. При цьому під доходами зазначене Положення розуміє збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу, а під витратами – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу.

Отже, можна припустити, що прибуток підприємства – це головне джерело його розвитку, фінансовий результат підприємства, абсолютний показник, який здійснює виробничу, комерційну, науково-дослідну та іншу діяльність та характеризує ступінь успіху проведення цієї діяльності. За його допомогою підприємство в змозі вдосконалити свою матеріально-технічну базу, розробити нові типи продукції, проводити успішну фінансову та інвестиційну діяльність. Із приростом прибутку підприємства збільшуються податкові відрахування до бюджетів усіх рівнів, тобто за його допомогою зростає соціально-економічне становище не лише окремого підприємства, а й держави у цілому.

Максимізація прибутку підприємства – це основне завдання фінансових менеджерів вищої ланки підприємства. Досягнення цієї мети можливе лише за умов ефективного управління структурою капіталу підприємства, його витратами та доходами, якісного управління вхідними та вихідними грошовими потоками. У сучасних умовах саме прибуток як багатопланове економічне явище має різні форми та види прояву.

В економічній теорії та підприємництві загальнозживаними є поняття

валового, маржинального та операційного прибутку.

Валовий прибуток розраховується як різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Прибуток від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку, іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Прибуток від продажу продукції (виконання робіт, надання послуг) є основним складником загального прибутку. Це прибуток від операційної діяльності, яка відображає профіль підприємства.

Прибуток від продажу майна включає прибуток від продажу основного капіталу (матеріальних активів), нематеріальних активів, цінних паперів інших підприємств.

Прибуток від позареалізаційних операцій – це прибуток від пайової участі в спільних підприємствах, здавання майна в оренду (лізинг), дивіденди на цінні папери, дохід від володіння борговими зобов'язаннями, роялті, надходження від економічних санкцій.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ПДВ, акцизного збору, інших зборів, знижок тощо.

Підвищення ефективності роботи підприємств вимагає виявлення резервів збільшення обсягів виробництва і реалізації, зниження собівартості, зростання прибутку. Під формуванням прибутку розуміють процес його створення в процесі господарсько-фінансової діяльності.

Фінансовий результат може бути як позитивним, коли доходи перевищують витрати, так і негативним: коли витрати перевищують доходи. Багатогранний характер прибутку означає, що його дослідження повинно мати системний підхід, який буде охоплювати аналіз сукупності факторів створення, впливу, розподілу і використання.

Таким чином прибуток виступає головною метою та основним стимулом розвитку підприємницької діяльності. На його формування, розподіл та використання впливає низка внутрішніх та зовнішніх факторів, серед яких значну увагу слід приділяти зміні обсягів реалізації.

Проведемо аналіз впливу факторів на прибуток ПАТ «Черкаський автотранс» у 2015-2017 р., використовуючи Ф№2 «Звіт про фінансові результати».

Розрахунки показують, що ціна реалізації впливає на чистий прибуток у складі двох факторів – собівартості та доходу від реалізації. При цьому вплив у складі собівартості зменшує прибуток, а у складі доходу від реалізації – збільшує.

Таблиця 1

Вихідні дані для факторного аналізу прибутку підприємства
ПАТ «Черкаський автотранс»

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Дохід від реалізації продукції(ДР)	5053031	5007113	6117115
Інші фінансові доходи(ІФД)	17795	29862	39314
Інші операційні доходи(ІОД)	145398	254623	524980
Собівартість продукції(С)	2020700	3143296	3577332
Витрати на управління(ВУ)	777815	870112	936788
Витрати на збут(ВЗ)	227899	377605	430099
Фінансові витрати(ВФ)	372063	429229	443872
Інші операційні витрати(ІОВ)	155583	221115	251592
Податок на прибуток(ПП)	110259	110386	177319
Чистий прибуток(ЧП)	1551905	139856	864407

Це означає, що збільшення величини податку на прибуток сприяло зменшенню прибутку на суму 66934 тис. грн. у 2017 р., та збільшення величини податку на прибуток сприяло зменшенню прибутку на суму 126 тис. грн. у 2016 р. Останні рядки табл. 2 в сумі 864407,00 та 139856,00 підтверджують зміну чистого прибутку з табл. 1, тобто розрахунки факторного аналізу є правильними. Збільшення прибутку виникло за рахунок підвищення ціни, збільшення обсягу реалізації, інших доходів.

Таблиця 2

Узагальнений вплив факторів на величину прибутку

Показник	Сума, тис. грн.	
	2017, порівняно з 2016	2016, порівняно з 2015
Зміна ціни	306025	205617
Обсяг реалізації	372935	-598304
Обсяг випуску	2994	775826
Витрати на управління, збут, фінансові витрати	-164290	-364701
Податок на прибуток	279809	121292
Інші доходи	66934	126
Усього	864407	139856

А збільшення витрат на управління, на збут та фінансових витрат можна вважати резервами подальшого збільшення чистого прибутку. Отже, за результатами факторного аналізу можна оцінити якість прибутку та можливі джерела його збільшення.

Якість прибутку від основної діяльності вважається високою, якщо її збільшення зумовлене зростанням обсягу продажів, зниженням собівартості продукції. Низька якість прибутку характеризується зростанням обсягів реалізації за рахунок росту цін на продукцію без збільшення фізичного обсягу продажів і зниження витрат на гривню продукції. Основну частину

прибутку підприємства одержують від реалізації продукції і послуг. Прибуток від реалізації продукції залежить від таких факторів: обсягу реалізації продукції, її структури, собівартості і рівня середньореалізаційних цін. Проаналізуємо вплив факторів на прибуток підприємства за іншими показниками.

Таблиця 3

Вихідні дані для факторного аналізу підприємства

№	Показник	2016		2017	
		автобуси	трамваї	автобуси	трамваї
1.	Кількість реалізованої продукції, шт.	2568	1000	2400	898
2.	Середня ціна реалізації, грн.	19,96	8,8	20,1	8,9
3.	Виручка від реалізації продукції, тис. грн	51257,3	8800	48240	7992,2
4.	Собівартість 1 виробу, тис. грн.	16	8,6	17,2	8,7
5.	Собівартість продукції, тис. грн.	41040	8582,8	41280	7812,6
6.	Валовий прибуток, тис. грн.	10217,3	217,2	6990	179,6

Складено автором за даними підприємства ПАТ «Черкаський автотранс»

Як свідчать розрахунки, такий фактор, як собівартість продукції, мав негативний вплив на валовий прибуток. Собівартість на автобуси зросла, що призвело до зменшення прибутку на 2880 тис. грн., а на тролейбуси вона зросла, що призвело до зменшення валового прибутку на 89,8 тис. грн.

Таблиця 4

Узагальнений вплив факторів на прибуток підприємства

Фактори, що вплинули на прибуток	Зміна прибутку, тис грн.	
	автобуси	тролейбуси
Відпускні ціни	336	89,8
Обсяг реалізації продукції	-664,12	-22,15
Структура продукції	-0,08	-0,05
Собівартість продукції	-2880	-89,8
Всього	-3208,2	-22,2

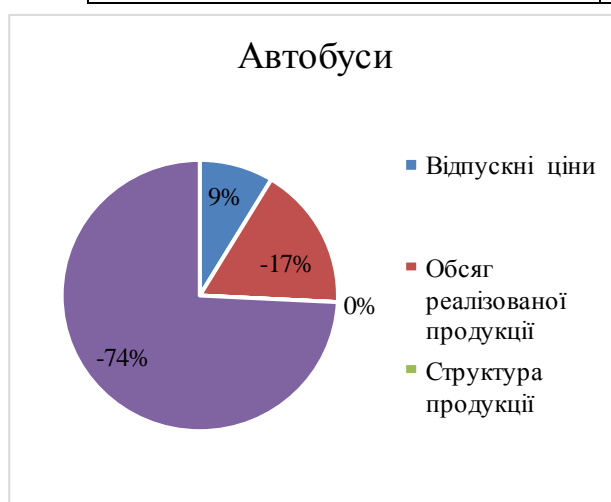

Рис. 1. Впливу факторів на величину прибутку автобусів 2016-2017 р.

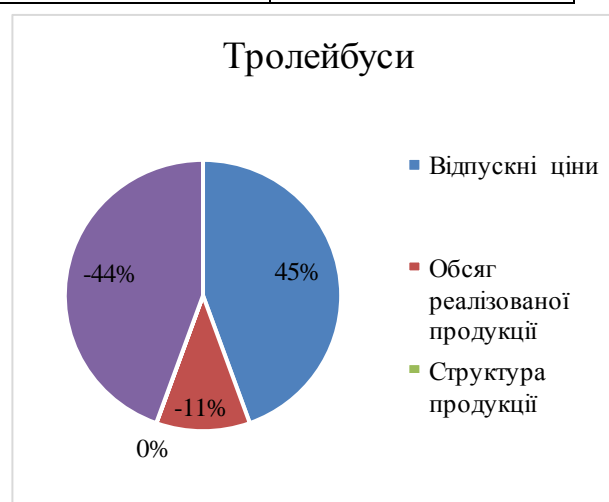

Рис. 2. Впливу факторів на величину прибутку тролейбусів 2016-2017 р.

Отже, за наведеними даними можна зробити такий висновок. Загальний обсяг валового прибутку від реалізації продукції зменшився на 3265,00 тис. грн. На зменшення валового прибутку найбільше вплинуло збільшення собівартості продукції. За рахунок цього прибуток зменшився на 2969,80 тис. грн. Другим за величиною фактором, який негативно вплинув на прибуток, є зниження обсягу реалізації продукції. На підприємстві вплив цього фактора призвів до зменшення прибутку на 686,27 тис. грн. Також негативно вплинуло на прибуток (на 0,13 тис. грн.) зміна структури випуску продукції. Суттєво вплинув на валовий прибуток такий фактор, як зростання відпускних цін. На підприємстві вплив цього фактора зумовив зростання прибутку на 425,8 тис. грн. Таким чином, за результатами факторного аналізу можна оцінити якість прибутку. Якість прибутку від основної діяльності вважається високою, якщо її збільшення зумовлене зростанням обсягу продажів, зниженням собівартості продукції. Низька якість прибутку характеризується зростанням обсягів реалізації за рахунок росту цін на продукцію без збільшення фізичного обсягу продажів і зниження витрат на гривню продукції.

В умовах ринкових відносин основну роль в системі економічних показників відіграють показники фінансових результатів, в яких відображені різні сторони виробничої, збутової, постачальницької і фінансової діяльності підприємства. У зв'язку з цим гострою потребою стало всебічне і детальне вивчення прибутку, що займає центральне місце в загальній системі вартісних інструментів і важелів управління економікою. Це виражається в тому, що фінанси, кредит, ціни, собівартість та інші важелі прямо чи опосередковано пов'язані з прибутком. Від раціонального використання доходу залежить ефективність діяльності підприємства. Маса прибутку як основний фінансовий результат діяльності підприємства, залежить перш за все від якості та кількості реалізованої продукції, продуктивності праці, ступеня використання основних виробничих фондів та інших чинників. Отже, необхідно розробити та реалізувати на практиці механізм управління з метою досягнення максимального соціально-економічного ефекту.

На підставі проведеного аналізу можна сказати, що за результатами факторного аналізу можна оцінити якість прибутку. Якість прибутку від основної діяльності вважається високою, якщо її збільшення зумовлене зростанням обсягу продажів, зниженням собівартості продукції. Низька якість прибутку характеризується зростанням обсягів реалізації за рахунок росту цін на продукцію без збільшення фізичного обсягу продажів і зниження витрат на гривню продукції.

Отже, збільшення прибутку можливе за рахунок:

- нарощення обсягів виробництва і реалізації товарів;
- здійснення заходів щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників;

- зменшення витрат на виробництво продукції;
- кваліфікованого здійснення цінової політики, оскільки на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни;
- грамотної побудови договірних відносин з постачальниками, посередниками, покупцями;
- покращення системи маркетингу на підприємстві, тобто виробляти тільки те, що безумовно буде купуватися, тому потрібно згрупувати свою продукцію за ознакою рентабельності і зосередити увагу на тій продукції, яка є високорентабельною;
- удосконалення продукції з середнім рівнем рентабельності, а низькорентабельну зняти з виробництва;
- організації виробничого процесу таким чином, щоб він був пристосований до швидкої переналадки;
- постійного проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів.

Список використаних джерел

1. Аранчій В.І. *Фінанси підприємств. Навчальний посібник.* – К.: Професіонал, 2004. – 304 с.
2. *Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. посіб.* – К.: Знання, 2006. – 263 с.
3. *Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: Навчальний курс / І.А. Бланк.* – К.: Ніка центр, 2009. – 528 с.
4. *Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навч. посіб.* –2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 313 с.
5. *Господарський кодекс України, редакція від 17.06.2018 р.*
6. *Іщук С.О. Модель розрахунку операційного прибутку промислових підприємств / С.О. Іщук // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 3. – С. 251-263.*
7. *Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», редакція від 03.08.2018 р.*
8. *Корінев В.Л. Обґрунтування прибутку підприємства з урахуванням рівня ціни на продукцію //Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3(45). – С.97-103.*
9. *Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г.В. Савицька. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К.: Знання, 2007. – 668 с.*
10. *Семенов Г.А., Бугай А.В. Фінансове планування і управління на підприємствах*
11. *Ушеренко С.В. Прибутковість підприємства: теоретичні основи дослідження / С.В. Ушеренко // Формування ринкових відносин. – 2010. – № 12. – С. 144-147.*
12. *Фактори зростання прибутку промислового підприємства / Г.К. Дженкова // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 126. – С. 30-31.*

Рачинська Галина Василівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту організацій
НУ «Львівська політехніка»
Лісовська Лідія Степанівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту організацій
НУ «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Реалії сьогодення щодо рівня розвитку малого бізнесу в Україні констатують низькі показники його росту, неефективні державні програми, направлені на підтримання малого бізнесу, які мають скоріш за все декларативний характер. «Підприємці вважають державну політику по розвитку малого бізнесу негативною або нейтральною. Керівники малого бізнесу мають низькі управлінські компетенції, що не дозволяє підприємцям показувати високі результати. В той же час бізнес має бажання розвиватись і створювати максимально якісні послуги і товари» – виокремлено в одному із небагатьох досліджень малого бізнесу, проведеному USAID [1].

В суспільній свідомості малий бізнес асоціюється з торгівлею і сферою послуг. Однак офіційна статистика малює іншу картину.

Дійсно, майже 97% підприємств, які працюють в сфері гуртової і роздрібною торгівлі, відносяться до малого бізнесу (кількість найманих працівників – до 50 осіб, річний дохід – до 10 млн. євро).

Таблиця 1

Характеристика суб'єктів бізнесу України (станом на 2017р.)*

Критерії	Види суб'єктів бізнесу			
	Мікро підприємства	Малі підприємства	Середні підприємства	Великі підприємства
Обсяг реалізованої продукції, трлн.грн	0,49	1,18	2,67	2,39
Кількість підприємств, тис. один.	1559,2	291,2	14,8	0,38
Кількість зайнятих, млн. осіб	2,31	1,59	2,62	2,39

*Дані наведені без урахування банків і бюджетних організацій, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Складено на основі [2].

В той же час в промисловості цей показник перевищує 87%, в сільському господарстві – більше 94%. Правда ККД цих підприємств поки незначний. Наприклад, малі підприємства, які працюють в промисловості, забезпечують тільки 7% виробленої продукції, частка в торгівлі – трохи більше 19%. Не може змагатись малий бізнес із середнім і великим по обсягах сплачених податків. В минулому році спрощенці(беремо цей показник, оскільки практично весь малий бізнес реєструється в якості платників єдиного податку) – фізичні і юридичні особи сплатили в бюджет порядку 25,5 млрд. грн. Поступлення від податку на прибуток склали майже 67 млрд. грн. Але цінність малого бізнесу полягає в іншому – він забезпечує роботою. В невеликих суб'єктах підприємницької діяльності зайнято близько 50% від загальної кількості працюючого населення. На середніх по розміру підприємствах працюють близько 30% економічно активного населення [3]. Тому для малого бізнесу мають розроблятися і виконуватись реальні програми державні програми.

Головна проблема бізнесу – фінанси на розвиток. Незалежна асоціація банків України (НАБУ) констатує: у вітчизняній банківській системі частка кредитів підприємствам МСБ (малого і середнього бізнесу) в загальному портфелі кредитування – найнижча в Європі. Цей показник складає всього 9%. Для порівняння: в Чехії-70%, в Польщі-58%. По даних опитування, проведеного НАБУ в I кварталі 2018 р., 72% керівників малих підприємств назвали основну причину відмови від банківського кредитування – висока процентна ставка – близько 21% (включає всі комісії і додаткові платежі, які приходиться платити підприємству окрім відсотків по кредиту). Скажімо, в Польщі ставка по пільговому кредиту для МСБ терміном на 5-8 років складе всього 2%. В Британії діє схема забезпечення кредитів, по якій малі підприємства з доходом до 5,6 млн. фунтів можуть отримати кредит 250 тис. фунтів на термін до п'яти років під 2% річних.

Таким чином, першим кроком держави на допомогу бізнесу має стати забезпечення доступними адекватними кредитами. Зараз на депозитних рахунках місцеві бюджети розмістили близько 60 млрд. грн. [2]. Ці кошти можуть бути використані в якості поручительства під кредити, як можуть видаватись невеликим фірмам. Оскільки в цьому випадку знижуються ризики неповернення позики, банки могли б знизити ставки по таких кредитах і видавати позики на 1-2% нижче облікової ставки НБУ, яка тепер складає 17%.

По-друге, розширення експортних можливостей з метою стимулювання попиту на продукцію і збільшення обсягів замовлень. Для суб'єктів МСБ складність полягає в пошуку партнерів. До того ж вони не завжди уявляють собі як можна організувати експорт. Добре було б, якби органи влади організували офіс по наданню послуг для налагодження експортної діяльності суб'єктів МСБ, який працював би по принципу самокупності, не

залучаючи державні гроші.

По-третє, перегляд регуляторних актів, профільних стандартів і нормативів для кожної галузі, які часто здатні призупинити бізнес ще на старті(пожежні служби, електропостачання, санстанція тощо).

По-четверте, забезпечення доступу до бізнес-навчання. Керівники малих підприємств готові вчитись – їм бракує знань про сучасні методи налагодження бізнес – процесів і просування свого товару. Розвиток будь-якого суб'єкта бізнесу залежить від професійного рівня працівників, особливо управлінської ланки. Фаховими менеджерами не народжуються, ними стають. Важливо чітко усвідомлювати, що будь-яка комерційна (і некомерційна) фірма створюється для задоволення запитів клієнтів. Є кілька способів ефективного управління в бізнес-структурі. Найпростіший – найняти команду професійних навчених менеджерів, з досвідом.

Інший спосіб – навчити людей, працівників конкретної фірми основам менеджменту, конкуренції, партнерства, роботи з клієнтом і майстерності продажу. В типовій сьгоднішній ситуації, очевидно, в переважній більшості випадків доступнішим є другий варіант.

У світовій практиці широко використовують методи інтерактивного навчання, ділові ігри і роботу з конкретними прикладами – «case studies».

Пропонуємо програму навчання для тренінгу «Стратегічне планування в малій фірмі».

Вступ.

- переваги і недоліки планування(робота в групах)
- необхідність стратегічного планування(робота в групах)

Основна частина

1. Основні розділи стратегічного планування

- оцінювання фірми (призначене для чіткого розуміння стану фірми щодо внутрішніх і зовнішніх перспектив);
- виокремлення існуючих і скритих ресурсів.

Робота в групах:основні питання для оцінки.

- стратегія (визначення цілей і завдань; розроблення методик їх виконання, розподіл ресурсів;
- виконання(створення команди виконавців, поетапне виконання плану; моніторинг результатів, отриманих на кожному етапі, оцінювання в результаті виконаних дій, виконання необхідних коректування).

2. Інструменти стратегічного планування (райдуга планування, SWOT-аналіз, управлінські методи).

Висновки (робота в групах).

Пропонуємо план для проведення тренінгу на тему «Партнерство в бізнесі – складові успіху».

Вступ (очікування і прогнози).

Основна частина.

1. Переваги і недоліки партнерства.
2. Критерії готовності до партнерських відносин.
3. Методи самооцінки і оцінки перспективного партнера.
4. Аналізування важливого оточення.
5. Конфліктологія партнерства.

Всі розділи плану супроводжуються активною роботою в групах.

Висновки (майстер-клас).

Важливо відзначити, що тренінг дає конкретні знання і навички, які можна застосувати в діяльності конкретного суб'єкта бізнесу. Корпоративний тренінг може бути результативним інструментом для проведення мозкових штурмів і розробки ноу-хау.

Список використаних джерел

1. Офіційна статистика МСП в Україні / Режим доступу: www.ier.com.ua/files//Projects/2015/LEV/pp_SME_statistics_2017.pdf

2. www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html

3. Андреева Е. Где найти 60 миллиардов для малого бизнеса /Е. Андреева // Власть денег. – 2018. – №7-8. – С.10-12.

4. Рачинська Г.В. Малий і середній бізнес в економіці України: перспективи і реалії / Г.В. Рачинська, Л.С. Лісовська / Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи: Колективна монографія / Авт. кол. А.В. Рибчук, І.Я. Кулиняк Т.В. Кулініч та ін./За заг. ред. проф. А.В. Рибчука. – Львів: Видавництво «Растр-7». – 2017. –300 с.

Сержанов Віталій Вікторович
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
декан економічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В 2017 РОЦІ

Швидкі та різноспрямовані перетворення в сучасному глобальному економічному середовищі призвели до змін в обсягах торгівлі, інвестицій, технологічних та інформаційних потоків, зокрема через зростаючу роль інвестицій в модернізацію та оптимізацію національних економік.

Проблема інвестицій була і залишається доволі суперечливою, а тому обговорюється як на національному, так і на міжнародному рівні. Сучасне економічне становище України та тенденції останніх років підтверджують, що на сьогодні жодна держава не може забезпечити стабільне економічне зростання за рахунок власних фінансів. Виникає потреба стимулювання державою інвестиційної діяльності в країні.

На законодавчому рівні державою за останні два роки здійснено ряд

кроків, котрі сприяють покращенню інвестиційного клімату в Україні, а саме:

1. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

2. Прийнято Закон України від 31.05.2016 р. № 1390-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій», що дозволило спростити порядок залучення іноземних інвестицій та унеможливило прояв ознак корупції при їх державній реєстрації.

3. Прийнято Закон України від 23.05.2017 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій». Законом врегульовано базові аспекти оформлення дозволів на застосування праці іноземців та посвідки на тимчасове проживання, що спростить залучення іноземних менеджерів та іноземних кваліфікованих працівників, що необхідно на перших етапах розвитку дочірнього підприємства в Україні. Також, Законом надається право отримувати посвідку на тимчасове проживання в Україні іноземним інвесторам, які мають істотну участь в українських підприємствах, але не працевлаштовані на підприємстві.

4. Підписано 26.05.2017 р. Угоду про заохочення та захист інвестицій між Україною та Фондом Міжнародного розвитку ОПЕК. Угода передбачає надання режиму найбільшого сприяння щодо розпорядження інвестиціями та прогнозовано сприятиме збільшенню обсягів іноземних інвестицій в ключові галузі економіки України.

Інвестиції стимулюють темпи зростання національної економіки, впровадження сучасних технологій, техніки, обладнання, створюють додаткові робочі місця, посилюють конкурентоспроможність вітчизняної економіки.

Станом на 31.12.2017 р. найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 26,1% та підприємств промисловості – 27,3%.

До основних країн-інвесторів належать:

- Кіпр – 25,6%,
- Нідерланди – 16,1%,
- Російська Федерація – 11,7%,
- Велика Британія – 5,5%,
- Німеччина – 4,6%,
- Віргінські Острови – 4,1%,
- Швейцарія – 3,9%.

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2017 р. складають 412,8 млрд. грн., що на 22,1% більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2016 р.

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2017 р. залишаються: промисловість – 33,1%, будівництво – 12,3%, сільське, лісове та рибне господарство – 14,0%, інформація та телекомунікації – 4,1%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,7%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 7,4%.

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Для наша виходу з економічної кризи наша країна потребує структурної трансформації господарства, сприяння науково-технічному прогресу та поширенню інновацій

Саме тому в Україні виникає необхідність впровадження інвестиційної політики, спрямованої на підтримку і залучення інвестицій. Саме ефективна інвестиційна політика держави стане запорукою покращення інвестиційного клімату країни та інвестиційної привабливості її регіонів та, як наслідок, призведе до підвищення іміджу України як інвестиційно-привабливої держави.

Список використаних джерел

1. Гриценко Л.Л. *Взаємодія держави і бізнесу в контексті реалізації державної інвестиційної політики: наук. монографія/ Л. Гриценко.* – Суми: Університетська книга, 2016. – 327с.
2. Гриценко Л.Л. *Галузеві аспекти вибору пріоритетів при державному інвестуванні// Економіст.* – 2012. – №10. – С.41-44.
3. Затонацька Т. *Підвищення ефективності реалізації державних інвестиційних програм в Україні/ Актуальні проблеми економіки.* – 2012. – №4. – С. 86-94.
4. *Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: наук. монографія/ наук.ред. М.М. Єрмошенко, С.А.Єрохін.* – К.: НАУ, 2008. – 216с.
5. Романенко А. *Активізація державного інвестування в сучасних умовах / Формування ринкових відносин в Україні.* – 2014. – №6. – С. 29-39.
6. Шут. С. *Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування/Економічний аналіз: зб.наук.праць.* – 2013. – Том 13. – С. 268-274.
7. Штулер І.Ю. *Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах: [моногр.] / І.Ю. Штулер.* – К.: Національна академія управління, 2016. – 360 с.
8. <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби статистики України

Серкутан Тетяна Вікторівна
кандидат економічних наук, PhD
доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ В МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Перехід України до відкритої ринкової економіки призвів до інтеграції у світовий інформаційний простір. Для українських суб'єктів ринку це дає можливість одержання повної, достовірної і своєчасної інформації з питань маркетингу, банківської справи, бізнесу, законодавства, інвестицій, міжнародних відносин, розміщення продуктивних сил, торгівлі, фінансів, економіки і юриспруденції, інформації про ділових партнерів та загальні статистичні дані.

Джерела офіційної інформації щодо українських суб'єктів, законів і нормативних документів України існують і належать Держстату, Мінекономрозвитку, Мін'юсту, Держстандарту, Комітету з питань податкової та митної політики й іншим державним установам.

Разом з цим, інформаційний ринок України знаходиться в стані розвитку. Є велика кількість роздроблених і різноманітних за інформаційним наповненням і середовищем функціонування джерел інформації. Потенційні споживачі інформації намагаються задовольнити свої інформаційні потреби самостійно, що призводить до значних витрат сил і коштів, багаторазового дублювання окремих масивів інформації, з одного боку, а з іншого – багато актуальних і репрезентативних даних залишаються не використаними.

Одним з перших кроків до вивчення інформаційного ринку при проведенні маркетингових досліджень, є дослідження й аналіз тематичного змісту джерел інформації, що функціонують на світовому ринку, їхньої інформативності та репрезентативності з погляду цінової і кон'юнктурної інформації і з урахуванням можливості використання таких джерел для аналізу в інших маркетингових напрямках.

Аналіз необхідно здійснювати з використанням каталогів міжнародних виставок, проспектів провідних інформаційних фірм, прайс-листів фірм, що спеціалізуються на комп'ютерній комунікації і наданні інформаційних послуг.

Оскільки основна кількість інформації з цих напрямків обробляється у світових інформаційних центрах і зосереджена в електронному форматі у вигляді баз даних, насамперед, аналізується інформація про бази даних з бізнесу і менеджменту, які доступні для користування в режимі ON-LINE через комп'ютерні мережі.

Інформаційні центри, які є основними генераторами комерційної і кон'юнктурної інформації, надають, як правило, свою інформацію в електронному вигляді у форматі тих баз даних, що поставлені в сервіс без їхньої уніфікації. Інформація може бути структурованою в залежності від логічної структури інформації чи буде подана у форматі уніфікованих СУБД, чи містити повні тексти документів.

Такі бази даних представляють собою повні тексти і реферати з міжнародної технічної літератури і періодики, що вміщують об'єктивні прогнози в сфері політики, соціології і бізнесу (у т.ч. маркетингу) по регіонах світу з погляду економічних аспектів. Крім того, генеруються БД про напрямки розвитку бізнесу в розрізі 192 промислових ринків світу. Також на ринок поставляються статистичні дані і наукові статті, що відображають дійсний стан різних соціальних (демографія, охорона здоров'я, захист навколишнього середовища) і політичних областей, пов'язаних з розвитком.

Дуже зручно користуватися базами даних, об'єднаними в міжнародну систему з доступом через один HOST. До таких відносяться, у першу чергу, система «KOMPASS» (базується у Швейцарії, і в кожній країні має свої відділення. Таке відділення відкрите й в Україні (м. Харків)), об'єднана система «Euro Gate», світові бази даних об'єднаної американо-європейської інформаційної компанії «Data Star – DIALOG» та ін.

Ціновій інформації належать практично всі особливості й інших видів інформації економічного плану, яка необхідна для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Побудова інформаційних технологій на цінових масивах найбільш раціональна як з погляду практичного використання інформації, так і об'єкту при побудові аналітичної системи для маркетингових досліджень.

Цінова інформація знаходиться, як правило, у дуже роздробленому вигляді і не може бути забезпечена підключенням до якогось одного джерела інформації. Вона збирається як з публікацій в офіційних документах (наприклад, торгова і митна статистика), у засобах масової інформації і з інших відкритих джерел, а також при безпосередніх контактах з експертами й учасниками міжнародних контрактів.

З огляду на умови конкурентної боротьби, за яких нерідко свідомо спотворюється реальний стан зовнішнього і внутрішнього середовища, маркетингологи сучасних підприємств змушені вибирати кілька джерел маркетингової інформації. Зіставлення і перевірка на несуперечливість отриманих з декількох джерел відомостей дозволяє підвищити якість маркетингової інформації, виключити з розгляду недостовірну інформацію до етапу ухвалення управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Лилик І.В. Ринок маркетингових досліджень в Україні 2010: експертна оцінка та аналіз УАМ / І.В. Лилик // *Маркетинг в Україні*. – 2011. – № 2. – С. 7-14.

2. Мамалига С. Джерела отримання вторинної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/escap_2012_10\(3\)_42.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/escap_2012_10(3)_42.pdf)

3. Савчук А.М. Дослідження джерел інформаційного забезпечення стратегічного маркетингу підприємств торгівлі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2015_4_95_104.pdf

4. Серкутан Т.В., Серкутан О.С. Практичні аспекти аналізу інформаційних джерел у маркетингових дослідженнях / Матеріали наукового семінару «Інформаційна культура в сучасному світі» – Київ: НТУ «КПІ», КНУХТ, листопад 2012. – С. 52-53.

Шлапак Наталія Степанівна

кандидат економічних наук, PhD, доцент
професор кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Маріуполь, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «МАРКЕТИНГУ ВЗАЄМОДІЇ» В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Нестабільність і складність зовнішнього середовища, загострення конкуренції на промислових ринках погіршують становище українських підприємств. У цих умовах особливої актуальності здобуває вивчення особливостей використання комплексу маркетингу в промисловому середовищі.

Займаючись промисловим маркетингом, організації дещо інакше будують свою діяльність ніж на споживчому ринку, що обумовлено як природою ринку, так і призначенням товару.

Комплекс маркетингу, який є традиційним для споживчого ринку, потребує адаптації у промисловому середовищі з урахуванням специфіки та особливостей промислового ринку. Цільова спрямованість функцій маркетингу залежить від характеру і кінцевого призначення промислового товару, специфікою його виробничого використання, що впливає на формування маркетингової товарної політики.

Значення товарної політики у комплексу промислового маркетингу не ухильно зростає, що обумовлено наступним:

1. постійною зміною в потребах споживачів;
2. розвитком науково-технічного прогресу.

Треба відзначити, що в діючий час виробники товарів промислового призначення стикаються перед усім з особливостями формування попиту на визначену продукцію. На рис. 1 приведено характерні особливості формування попиту на промисловий товар.

Рис.1. Схема особливості формування попиту на промислові товари в сучасних умовах

Безумовно, на попит промислової продукції впливає нестабільність і складність зовнішнього середовища.

Парадигма попиту на товар промислового призначення вимагає застосування комплексу маркетингу, що включає набір таких промислових факторів маркетингу як:

- товар;
- ціна;
- методи просування й стимулювання.

Рішення в сфері маркетингової товарної політики стосується основних напрямків:

- формування товарного асортименту;
- управління товаром на різних етапах життєвого циклу товару;
- інноваційні процеси та планування нової продукції;
- управління якістю конкурентоспроможного товару;
- обслуговування товару.

Відносно обмежена місткість ринку промислових товарів вимагає гарантії надійності їхньої відповідності цілі і якості. Безперечно, що саме якість є в промисловому середовищі запорукою успіху в конкурентній боротьбі.

В умовах нестабільного зовнішнього середовища просування товарів промислового призначення проходить за більш жорсткої конкуренції в порівнянні зі збутом споживчих товарів. У цілому, за наявності гострої конкуренції можуть вижити лідери змін, ті, хто ефективно використовує у своїй діяльності концепцію маркетингу взаємодії, елементи якої показано на рис. 2.

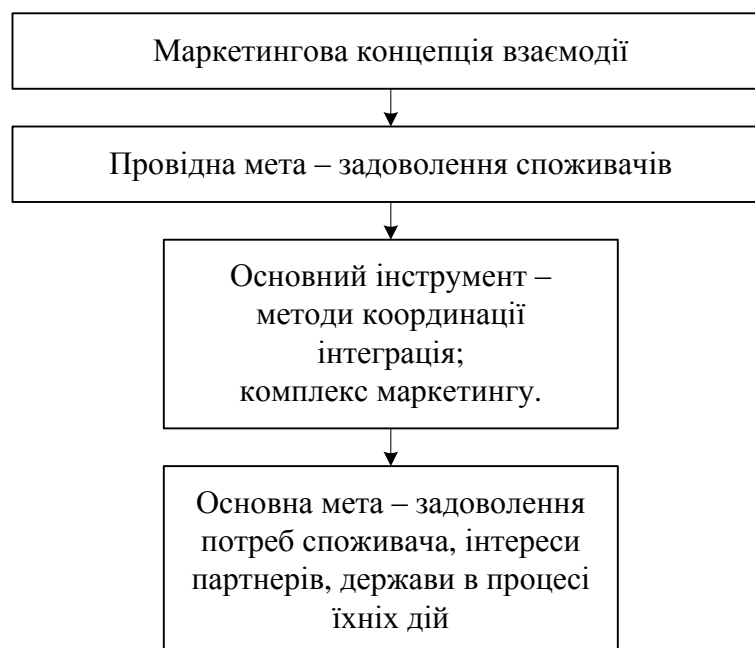

Рис.2. Елементи концепції «маркетингу взаємодії»

Світовий досвід становлення маркетингу підтверджує доцільність застосування концепції «маркетингу взаємодії» у промисловому середовищі, суть якого полягає в тім, що об'єктом управління стають комунікації з покупцями й іншими учасниками процесу купівлі-продажу.

На підставі виконаних досліджень було зроблено висновок, що в практичній діяльності промислових підприємств України, здійсненої в умовах жорсткої конкуренції, концепція «маркетингової взаємодії» буде сприяти:

- підтримці позитивних позицій, як на світовому, так і на внутрішньому ринку;
- чуйному реагуванню на зміну попиту;
- вимиванню економічно неефективних структур, неякісних товарів;
- симбіозу суверенності інтересів споживачів.

В умовах глобалізації саме використання концепції «маркетингу взаємодії» у управлінні дозволить ретельно аналізувати потребу покупців і знаходити шляхи збільшення цінності товару, що представляється для промислового середовища.

Список використаних джерел

1. Багиев Г.Л., Шульга А.О. Концепция маркетинга взаимодействия: измерение и оценка эффективности. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-marketinga-vzaimodeystviya-izmerenie-i-otsenka-effektivnosti>
2. Бармашов К.С. Маркетинг взаимодействия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.barmashovks.ru/page236/page239/index.html>
3. Применение концепции маркетинга взаимоотношений в деятельности компании. – Режим доступа: <http://topknowledge.ru/market/4156-primeneniya-kontseptsiyi->

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ –Fenglin, 12-14 жовтня 2018 року*

marketinga-vzaimootnoshenij-v-deyatelnosti-kompanii-mezhdunarodnaya-i-ukrainskaya-praktika.html

4. Стадник В.В. та ін. Маркетинг взаємодії в розвитку інноваційного та ринкового потенціалу підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2018/7.pdf

5. Шлапак Н.С., Серкутан Т.В. Основи менеджменту. Підручник. – Маріуполь: ДВНЗ ПДТУ, 2011. – 347 с.

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова Олена Михайлівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»*

Кова Марія Геннадіївна⁵

*магістр, ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОВОЇ ГАЛУЗІ

Проблема розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств зернової галузі є надзвичайно актуальною, що викликає необхідність її комплексного вирішення з урахуванням сучасних тенденцій розвитку підприємств, використання нових технологій та проблем, викликаних кризовим станом, що наразі існують в Україні.

Ключовим моментом подальшого розвитку відносин Україна – ЄС в зерновій сфері є трансформація моделі ринку зерна, виникнення конкуренції між вітчизняними виробниками хлібобулочної продукції, що спричинить загрози, але разом з тим містить численні можливості успішного розвитку зернової галузі України. У сучасних умовах реформування ринку зерна успішність та ефективність роботи хлібобулочних підприємств, залежить від правильно обраної стратегії їх функціонування і розвитку. Більшість зерносховищ та хлібобулочних підприємств побудовано у 70-80 р. минулого століття, тому відповідно існує потреба в їх оновленні та реконструкції, оскільки подальша їх експлуатація несе значні ризики виникнення техногенних аварій, проблем з постачанням зерна та зернових виробів населенню та неконтрольованого збільшення собівартості продукції.

На сьогодні загальноприйнятого стандарту щодо змісту стратегії та її структури не існує, що пояснюється складністю та багатоплановістю трактування даної категорії. Забезпечення економічної безпеки хлібобулочного підприємства потребує розроблення відповідного інструментарію, який надасть можливість підприємству досягти достатнього рівня безпеки в умовах нестабільного ринкового середовища, поставлених стратегічних цілей на ринку зерна. Необхідною складовою успішності підприємства є прийняття правильних управлінських рішень як на тактичному, так і на стратегічному горизонті діяльності, з огляду на що постає завдання у розробленні стратегій забезпечення економічної безпеки як

⁵ Під керівництвом кандидата економічних наук Олени Михайлівни Антонової

частини загальної стратегії хлібобулочного підприємства. Концептуально поняття «стратегія» в економічній літературі трактують як:

- мету управління (ідеальну модель підприємства, в якій реалізується бачення його керівників, власників); позицію на ринках (передусім участь конкуренції в ринках, захоплення нових ринків); зразок (джерело прагнення підприємства наблизитися до еталона);

- запланований майбутній результат, напрям розвитку, перспективне уявлення про майбутній стан підприємства, маневр у конкурентній боротьбі;

- визначення основних довгострокових цілей і завдань, ухвалення курсу дій, розподілу ресурсів, необхідних для виконання поставлених завдань;

- загальний всебічний план досягнення цілей;

- довгостроковий курс розвитку підприємства, спосіб досягнення цілей;

- комплекс прийнятих рішень стосовно розміщення ресурсів і досягнення довгострокових конкурентних переваг на цільових ринках;

- узагальнену програму діяльності, спрямовану на досягнення підприємством мети завдяки ефективному розподілу, координації та використанню ресурсів [1, с. 215].

На сьогодні теоретико-методичне забезпечення стосовно стратегій економічної безпеки підприємства залишається недостатньо обґрунтованим через відсутність ґрунтовних підходів до класифікації стратегій економічної безпеки.

Зокрема, Т. Іванюта та О. Заїчковський пропонують лише три типи стратегії економічної безпеки підприємства: 1) раптового реагування на загрози; 2) прогнозування небезпек та загроз; 3) відшкодування завданих збитків [2]. У той же час П. Кравчук пропонує використовувати підхід, згідно якого для забезпечення економічної безпеки підприємства слід користуватися трьома стратегіями: договірною, матричною, комплексною [3].

Головними критеріями диференціації стратегічних підходів до управління фінансово-економічною безпекою підприємства є такі чинники:

- 1) стан фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання на момент розробки (коригування) стратегій;

- 2) фінансові можливості підприємства щодо політики безпеки [3].

Залежно від рівня безпеки підприємства та його фінансових можливостей група авторів Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук виділяють такі види стратегій забезпечення економічної безпеки: системного планового забезпечення; швидкого реагування; інституціоналізації та послідовного зміцнення; комплексного гарантування; відшкодування збитку; раптового реагування; сегментованого забезпечення; часткового врахування; делегування функцій [1, с. 220].

Отже, проаналізувавши існуючі погляди та наукові підходи, на нашу думку, стратегії забезпечення економічної безпеки можна умовно розділити на дві групи:

1. Стратегії підтримання економічної безпеки (нівелювання існуючих загроз, превенції загрозам, компенсації збитку).
2. Стратегії відновлення економічної безпеки (збільшення прибутків, зниження витрат, продаж активів, комплексна стратегія відновлення).

Загальна стратегія хлібобулочного підприємства має ієрархічну будову, включаючи бізнес стратегії та функціональні стратегії, розроблення яких покладається на функціональні відділи підприємства (рис. 1).

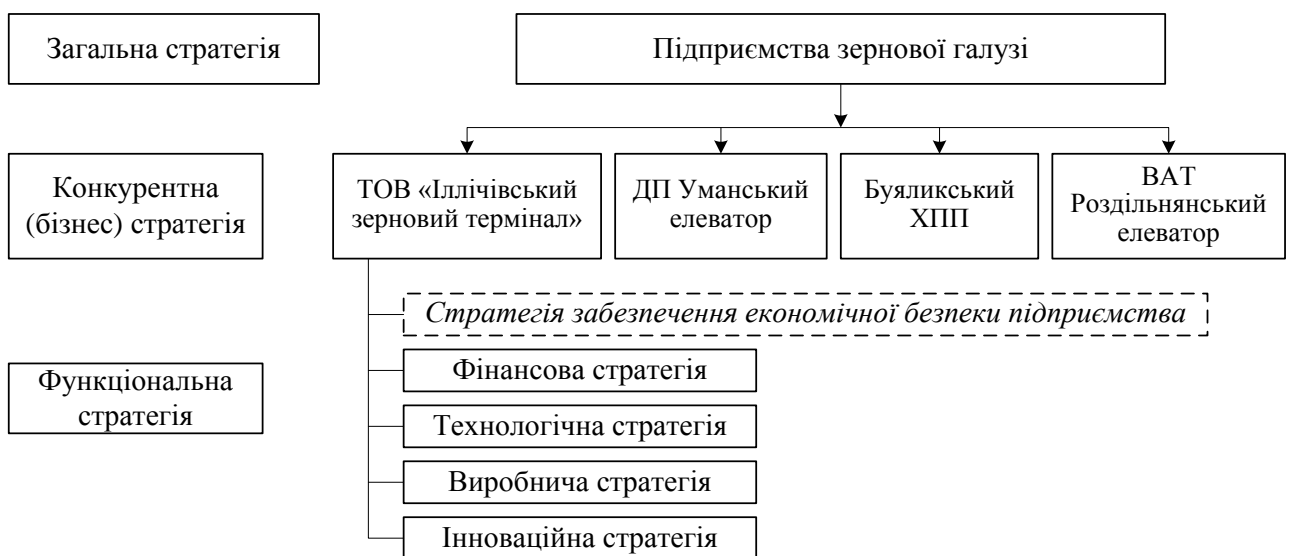

Рис. 1. Місце стратегії економічної безпеки в ієрархії стратегій підприємств зернової галузі. Запропоновано автором.

Якщо загальна стратегія установлює генеральний напрямок розвитку підприємства, то конкурентна стратегія детально регламентує досягнення стійких переваг перед конкурентами та частку кожного структурного підрозділу у розв'язання завдань підприємства в цілому. На рівні такого структурного утворення як відділ економічної безпеки керівництвом вирішуються питання пошуку ефективної стратегії у рамках загальної стратегії, яка б концентрувалася на захисті від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, підвищенні рівня економічної безпеки, підтримуючих стратегіях.

Розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства за своєю суттю є елементом стратегічного управління, тобто багатопланового, формально-поведінкового управлінського процесу, який допомагає формулювати та виконувати ефективні стратегії, що сприяють балансуванню відносин між організацією, включаючи її окремі частини, та зовнішнім середовищем, а також досягненню встановлених цілей [4]. Це процес, за допомогою якого апарат управління підприємством здійснює

довгострокове керівництво підприємством, визначає цілі діяльності, розробляє стратегію їх досягнення, враховуючи всі релевантні (найсуттєвіші) зовнішні та внутрішні умови, а також забезпечує виконання розроблених відповідних планів, постійно розвиваючись і змінюючись [5].

Процес розроблення стратегій забезпечення економічної безпеки може відбуватися двома шляхами:

1) «Зверху-вниз», за якого керівництво підприємства ініціює процес розроблення стратегій і уповноважують відділ економічної безпеки та інших відділів на розроблення стратегії;

2) «Знизу-вверх», за якого процес розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки ініціюється структурним підрозділом, який відповідає за забезпечення економічної безпеки.

На етапі формування стратегічних напрямів забезпечення економічної безпеки, тактики та логіки процесу прийняття рішень нами пропонується визначати такі зони економічної безпеки підприємств зернової галузі та відповідні їм стратегії забезпечення економічної безпеки з присвоєнням кожній стратегії ідентифікатора (S) на основі попередньо проведеного на підприємстві аналізу рівня економічної безпеки (рис. 2).

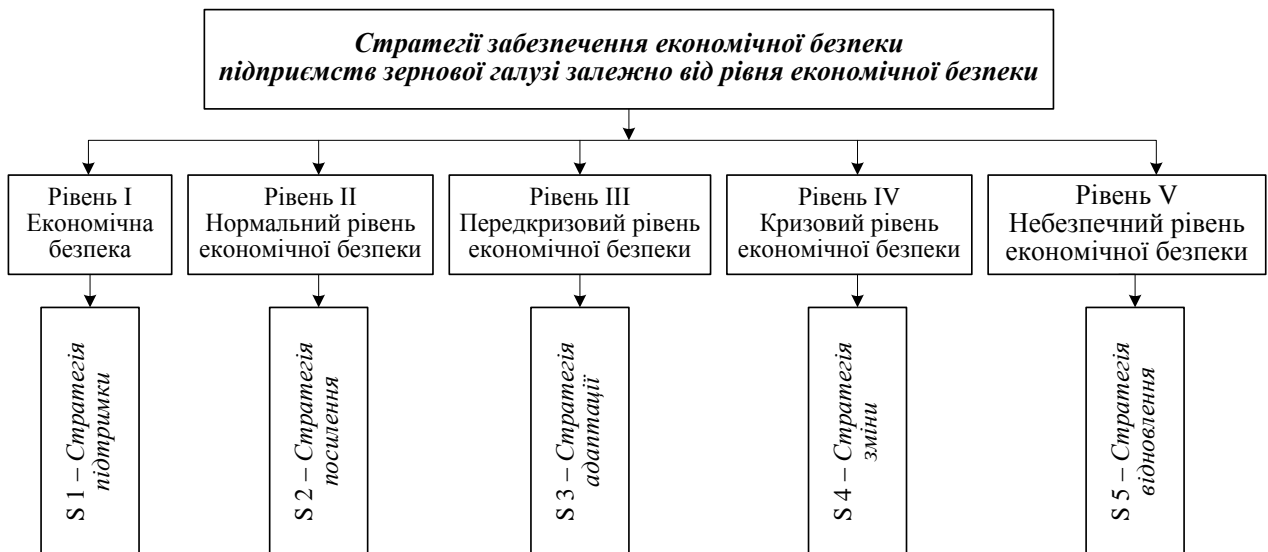

Рис. 2. Стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств зернової галузі залежно від рівня економічної безпеки. Запропоновано автором.

При цьому виділено п'ять основних стратегій забезпечення економічної безпеки підприємств зернової галузі, а саме:

Стратегія підтримки – передбачає збереження досягнутого рівня економічної безпеки, контроль за результатами діяльності та попередження виникнення можливих загроз економічним інтересам хлібобулочних підприємств.

Стратегія посилення – спрямована на проведення заходів посилення одного із показників компонент економічної безпеки хлібобулочного

підприємства.

Стратегія адаптації – направлена на проведення заходів пристосування компонент економічної безпеки хлібобулочних підприємств до змін зовнішнього середовища.

Стратегія зміни – передбачає проведення змін, які стосуються виду діяльності, трансформації ринку, а також проведення необхідних змін компонент економічної безпеки хлібобулочних підприємств.

Стратегія відновлення – спрямована на проведення заходів, направлених на досягнення рівня економічної безпеки, бажаного для підприємства.

Розроблення стратегії економічної безпеки підприємства слід здійснювати кількома етапами:

- визначення глобальної цілі підприємства; виявлення резервів підвищення ефективності його можливостей і небезпек зовнішнього середовища;
- вибір елементів економічної стратегії;
- визначення локальних цілей; тактичне планування і розроблення альтернативних варіантів тактичних дій;
- контроль результатів реалізації стратегії.

Для розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств зернової галузі необхідно визначити алгоритм формування такої стратегії. У межах алгоритму розроблення стратегії виокремлено основний інструментарій, що використовується для розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств зернової галузі (рис. 3).

Варто зазначити, що кожне хлібобулочне підприємство має свої особливості, внаслідок чого неможливо запропонувати універсальний алгоритм розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств зернової галузі, тому базовими при розробленні стратегій забезпечення економічної безпеки мають бути наступні положення:

- існування обмежень щодо розроблення та реалізації стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства, що зумовлені рівнем економічної безпеки підприємства, проявами зовнішнього середовища;
- адекватність стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства економічній ситуації в країні;
- відповідність стратегії забезпечення економічної безпеки загальній стратегії безпеки країни;
- ключові елементи стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства повинні впливати із специфіки й напрямів діяльності конкретного енергетичного підприємства;
- багатоваріантність стратегій, альтернатива вибору.

Таким чином, за результатами дослідження було проаналізовано теоретичні підходи до стратегії розроблення забезпечення економічної

безпеки підприємства, виокремлено основні етапи процесу розроблення та реалізації стратегії забезпечення економічної безпеки хлібобулочного підприємства, визначено алгоритм та інструментарій формування такої стратегії.

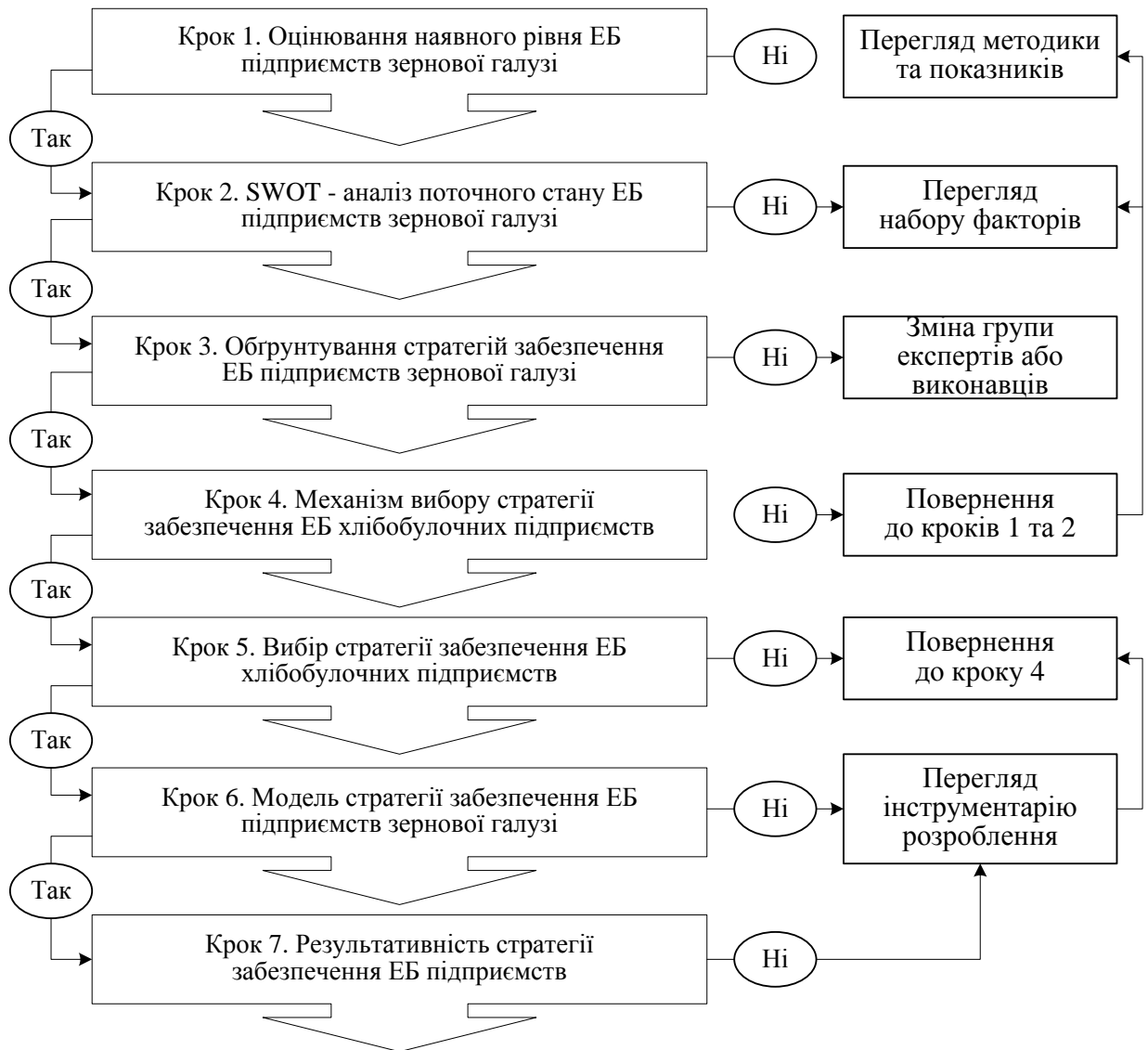

Рис.3. Алгоритм розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств зернової галузі. Складено автором

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні підходу до розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки хлібобулочних підприємств, який, на відміну від існуючих, враховує рівень економічної безпеки підприємств, що надасть можливість сформулювати комплекс рекомендацій з вибору стратегії забезпечення економічної безпеки з урахуванням економічного стану підприємства. Напрями реалізації даних рекомендацій можуть стати предметом подальших наукових досліджень. Результати дослідження можуть бути використані вітчизняними

хлібобулочними підприємствами під час процесу розроблення та вибору стратегії забезпечення економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: [монографія] / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Арал, 2012. – 386 с.
2. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: Навч. посібник / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
3. Кравчук П.Я. Формування системи корпоративної безпеки: Дис... канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Павло Ярославович Кравчук; [Терноп. держ. екон. ун-т]. – Тернопіль, 2006. – 232 с.
4. Шериньова З.Є. Стратегічне управління: Навч. посібник / З.Є. Шериньова, С.В. Оборська. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с. 197.
5. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учеб. для вузов. / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд; пер. с англ. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
6. Фальченко О.О. Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємств / О.О. Фальченко, Ю.С. Глушач // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2013. – № 66. – С. 157-160.

Єрохін Сергій Аркадійович

доктор економічних наук, професор

Ректор ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

ВІЙСЬКОВА ЗАГРОЗА ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Серед головних передумов забезпечення національної безпеки та подальшого економічного розвитку України «величину ролі її воєнної безпеки слід розглядати поряд з економічною, а за певних обставин перша може набувати навіть пріоритетного значення».

Дослідження досвіду розвинутих та успішних країн (Південної Кореї, Ізраїлю та Сінгапуру) доводить, що у свій час кожна з цих країн опинилась перед військовою загрозою. І кожна з них, замість того щоб схилитися перед сильним супротивником, почала активно розбудовувати оборонно-промисловий комплекс та нарощувати власну потужність, що з часом призвело до економічного буму.

Аналіз впливу військової агресії на розвиток економіки національного господарства є одним з актуальних питань, що вирішуються на етапі визначення необхідного обсягу асигнувань на утримання і вдосконалення Збройних Сил України. Цей вплив може виявлятися дwoяко: з одного боку, надмірні воєнні витрати можуть відволікати ресурси від вирішення актуальних соціально-економічних завдань, підвищення добробуту

населення, а з іншого, розумні воєнні витрати, спрямовані насамперед на виробництво високотехнологічних систем озброєнь та іншої продукції воєнного і подвійного призначення, стимулюють розвиток наукоємного виробництва, створюють робочі місця і розширюють можливості експорту, що здійснює позитивний вплив на економіку і знаходить своє відображення в зміні макроекономічних індикаторів, таких як внутрішній валовий продукт, зайнятість, реальні доходи населення, структура промислового виробництва тощо.

В процесі дослідження нами розроблено ряд рекомендацій, які дозволять визначити вплив воєнно-економічної складової на стан економічної безпеки України, а саме запропоновано:

1. враховувати воєнно-економічний елемент під час розроблення методики визначення рівня економічної безпеки України, що дозволить охопити межі воєнно-економічних відносин у сфері забезпечення технологічної, соціальної, валютно-фінансової, енергетичної, екологічної, ресурсної, науково-технічної, виробничої, політичної, грошово-кредитної, маркетингової, торгівельно-економічної, інформаційної, інтернаціональної її складової;

2. розраховувати інтегральний рівень воєнно-економічної безпеки під час визначення інших узагальнених рівнів показників економічної безпеки у методиці розрахунку її рівня. Для розрахунку рівня воєнно-економічної безпеки потрібно використовувати показники лише вартісного характеру, що дасть змогу уникнути подвійного врахування одних і тих же величин у різних показниках воєнно-економічної безпеки, а також наочно відобразити пріоритетність фінансування напрямків, а використання таксономічного аналізу, що зменшить величину похибки кінцевого результату;

4. обов'язковість розрахунку правдивого прогнозу стану економічної безпеки на майбутнє. Використання методу регресійного аналізу для визначення прогнозного рівня воєнно-економічної безпеки сприятиме більш раціональному формуванню документів короткострокового (Державна програма соціально-економічного розвитку України, Регіональна програма соціально-економічного розвитку та ін.), середньострокового (середньострокова програма соціально-економічного розвитку України, Стратегії розвитку галузей економіки та сфер діяльності, Середньострокове бюджетне планування та ін.) та довгострокового планування (Концепція соціально-економічного розвитку України, Концепції розвитку галузей економіки та сфер діяльності та ін.)

5. використання значення вектора-еталона, що дасть змогу визначити граничні значення складових елементів воєнно-економічної безпеки, а також прослідкувати динаміку її позитивних та негативних змін, що може бути використане під час розроблення документів середньо- та довгострокового державного планування тощо;

6. враховувати зміну рівнів майбутніх ризиків під час розрахунку рівня воєнно-економічної безпеки та економічної безпеки, що зменшить похибку у прогнозуванні майбутніх їх рівнів, а визначення ієрархії ризиків дозволить звернути додаткову увагу на відповідні напрямки економічних витрат;

7. розробити та впровадити Стратегію воєнно-економічного розвитку держави, що є необхідною для прозорого та коректного процесу стратегічного та оборонного планування;

8. здійснювати моніторинг ризиків, що включає контроль виникнення чи нівелювання ризиків, для удосконалення середньо- та довгострокового стратегічного та оборонного планування;

Історія доводить, що великі економічні прориви відбувалися саме в тих країнах, які знаходилися під військовою загрозою. Сьогодні ми маємо шанс, мобілізуючи всю країну навколо захисту від зовнішнього агресора, створити потужну економіку. Економіку, яка, працюючи на захист країни та підтримку армії, призведе до значного підсилення позицій України у світі.

Список використаних джерел

1. Абрамова М.В. Вплив воєнних витрат на розвиток економіки держави [Текст] / М.В. Абрамова / Наукові засади ресурсозбереження в системі антикризового управління та відтворення економіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Ч.1. – С. 34-37.

2. Барабаш А.О. Основні проблеми фінансування національної оборони України на сучасному етапі розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/barabash-ao-gordeeva-ta-osnovni-problemi-finansuvannya-natsionalnoyi-oboroni-ukrayini-na-suchasn>. Матеріали семінару: «Членство в НАТО та економічна безпека держави: українська перспектива в контексті міжнародного досвіду» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/news/1898.html>.

3. Мунтіян В.І. Конкурентоспроможність національної економіки як головний критерій економічної безпеки [Текст] / В.І. Мунтіян // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2. – С. 158-174.

4. Олійник О.М. Концептуальні засади воєнно-економічної безпеки України [Текст] / О.М. Олійник // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №1. – С. 30-36.

5. Штулер І.Ю. Воєнно-економічна безпека України в сучасному геополітичному просторі / І.Ю. Штулер // «Геополітика України: історія і сучасність», 2016. – №2. – С. 206-221.

6. Штулер І.Ю. Бюджетна та боргова політика України: взаємозв'язок в умовах невизначеності. / І.Ю. Штулер // Вісник Херсонського державного університету, серія «Економічні науки». – 2016. – №14. – С. 288-293.

Іванов Євген Іванович

*кандидат економічних наук, начальник відділу аналізу
і прогнозування міжнародної торгівлі
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
м. Київ, Україна*

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В СИСТЕМІ ФАКТОРІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В науковій літературі диверсифікація зовнішньої торгівлі розглядається переважно як механізм стабілізації доходів від ЗЕД в країнах, що розвиваються. Це обумовлено поширеністю суттєвих диспропорцій в товарній і географічній структурі їхніх торговельно-економічних відносин з країнами-партнерами на світовому ринку. Відтак диверсифікація експортно-імпортних товаропотоків постає важливим чинником забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, яка визначається як «стан відповідності ЗЕД національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці» [1].

Вимоги до проведення результативної диверсифікації можуть суттєво відрізнятись у сферах управлінських компетенцій, капітальних інвестицій, технологій, кваліфікації робочої сили. Стале довгострокове зростання експорту потребує як горизонтальної (розширення номенклатури), так і вертикальної (перехід від сировинних товарів до продукції з більш високою доданою вартістю) диверсифікації. Це може бути досягнуто шляхом зміни частки товарів в існуючій структурі зовнішньоторговельних відносин або додавання нових видів продукції до існуючого експортного й імпортного кошику. Аналіз диверсифікаційних зрушень крізь призму економічної безпеки передбачає порівняння досягнутих результатів зі встановленими характеристичними (пороговими) значеннями, які відповідають певному рівню безпеки. В Україні відповідні значення знайшли своє відображення в Методичних рекомендаціях МЕРТ щодо розрахунку рівня економічної безпеки (табл. 1).

Як видно, у методичних рекомендаціях знайшли своє відображення п'ять безпосередньо пов'язаних з диверсифікацією зовнішньої торгівлі індикаторів економічної безпеки держави. Оптимальним вважається стан, за якого частка провідної країни або товарної позиції в обсязі експорту й імпорту не перевищує 5%, а частка сировинного та низького ступеня переробки експорту перебуває в межах 15-20% від його загального обсягу.

Таблиця 1

Порогові значення індикаторів економічної безпеки України, пов'язаних з рівнем диверсифікації зовнішньоторговельних потоків

Індикатори	Порогові значення				
	Оптимальні	Задовільні	Незадовільні	Небезпечні	Критичні
Частка провідної країни в загальному обсязі експорту товарів, %	< 5	5 – 8	8 – 15	15 – 20	20 – 25
Частка провідної країни в загальному обсязі імпорту товарів, %	< 5	5 – 8	8 – 15	15 – 20	20 – 25
Частка провідного товару в загальному обсязі експорту товарів, %	< 5	5 – 6	6 – 7	7 – 8	8 – 10
Частка провідного товару в загальному обсязі імпорту товарів ¹ , %	< 5	5 – 8	8 – 12	12 – 15	15 – 20
Частка сировинного та низького ступеня переробки експорту в загальному обсязі експорту товарів, %	15 – 20	20 – 30	30 – 40	40 – 50	50 – 60

Примітка: 1. За виключенням енергетичного імпорту. Джерело: [1]

Визначальна роль диверсифікації зовнішньої торгівлі у забезпеченні економічної безпеки обумовлюється саме останнім індикатором, адже концентрація експортних поставок на обмеженому колі сировинних товарів несе за собою найбільші ризики короткострокового і довгострокового характеру.

До короткострокових ризиків належать висока волатильність та нестабільність у надходженні валютної виручки, що має несприятливі наслідки на макrorівні у вигляді скорочення зайнятості, відтоку іноземних інвестицій, негативного сальдо торгового балансу, девальваційного тиску на курс національної грошової одиниці, прискорення інфляції, зростання зовнішньої заборгованості тощо [2]. Що стосується довгострокового періоду, то ризики значної концентрації експорту на сировині полягають у поглибленні розриву в розвитку між країнами, що розвиваються, і країнами-експортерами продукції переробної промисловості, оскільки емпірично доведено, що відносні світові ціни на сировинну продукцію мають низхідний тренд, зокрема протягом останніх 140 років вони знижувались в середньому на 1% на рік [3, с. 187].

Динаміка індикаторів економічної безпеки України, пов'язаних з товарною диверсифікацією зовнішньої торгівлі, засвідчує підвищення рівня ризиків від інтеграції вітчизняного господарства у світовий економічний простір (рис. 1).

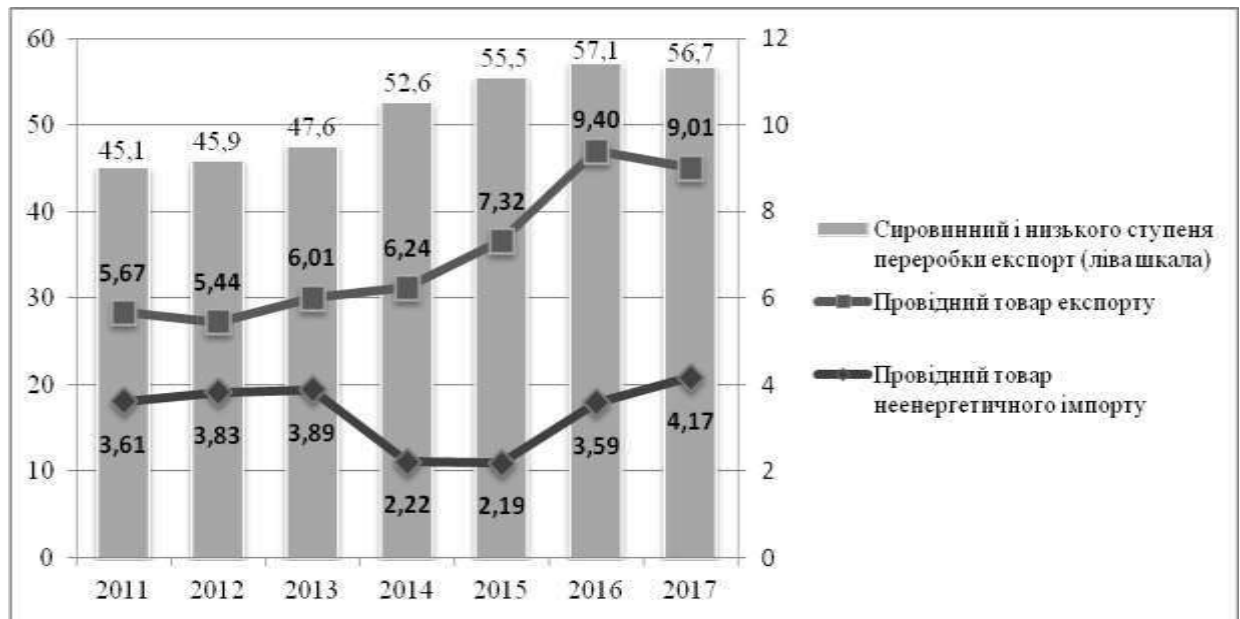

Рис. 1. Динаміка товарної диверсифікації зовнішньої торгівлі України за індикаторами економічної безпеки у 2011-2017 р., % до загального обсягу
Джерело: розраховано і укладено автором за даними [4]

Частка сировинного і низького ступеня переробки експорту (зернових культур, насіння олійних культур, рослинних жирів, залізних руд та чорних металів) в загальному обсязі експорту товарів зростає з небезпечного рівня в 45,1% у 2011 р. до критичного рівня в 56,7% у 2017 р. Це засвідчує шлях України до монокультурного типу національної економіки, яка не спромоглася збудувати ефективний промисловий сектор та спеціалізується на міжнародних поставках досить обмеженого кола мінеральних ресурсів та примітивної за технологічним рівнем продукції з низькою доданою вартістю.

Із задовільного рівня в 5,67% до критичного рівня в 9,01% зростає також частка провідного товару в загальному обсязі експорту. Протягом 2011-2013 р. це була продукція за кодом УКТЗЕД 100590 – Кукурудза, а у 2014-2017 р. на перше місце вийшла сира соняшникова олія (код 151211 за УКТЗЕД). Така концентрація на одній з понад 6 тис. товарних позицій узалежнює динаміку розвитку всієї економіки від коливань цінової кон'юнктури на відповідному світовому ринку, а також від будь-яких інших непередбачуваних кризових потрясінь в жиросімейній промисловості України.

Що стосується неенергетичного імпорту, то частка провідного товару в ньому, яким є автомобілі легкові та інші види моторних транспортних засобів, призначені головним чином для перевезення людей (код 8703 за УКТЗЕД), протягом 2011-2017 р. перебувала на оптимальному рівні, хоча має тенденцію до зростання. Таким чином можна стверджувати, що товарний імпорт України (не беручи до уваги імпорт енергоресурсів) є значно більш диверсифікованим за експорт. Навіть з урахуванням енергетичного імпорту, провідні місця у ньому в 2017 р. займають середні і важкі дистилати нафти з

часткою 6,7% та природний газ з часткою 6,5%, що все одно перебуває в межах задовільного рівня економічної безпеки.

Насамкінець розглянемо географічну диверсифікацію товаропотоків України в контексті економічної безпеки (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка географічної диверсифікації зовнішньої торгівлі України за індикаторами економічної безпеки у 2011-2017 р., % до загального обсягу

Торгові потоки	Провідні торгові контрагенти	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Експорт	Росія	29,0	25,6	23,8	18,2	12,7	9,9	9,1
	Туреччина	5,5	5,4	6,0	6,6	7,3	5,6	5,8
	Польща	4,1	3,7	4,0	4,9	5,2	6,1	6,3
Імпорт	Росія	35,3	32,4	30,2	23,3	20,0	13,1	14,5
	Німеччина	8,3	8,0	8,8	9,9	10,4	11,0	11,0
	Китай	7,6	9,3	10,3	9,9	10,1	11,9	11,4
	Білорусь	5,1	6,0	4,7	7,3	6,5	7,1	6,5

Джерело: розраховано і укладено автором за даними [5]

Основними країнами вітчизняного експорту товарів є Росія, Туреччина та Польща. Щодо першої з них динаміка протягом 2011-2017 р. складається якнайкращим чином – частка скоротилась на 19,9 відсоткових пунктів, однак досі перебуває на незадовільному згідно методології рівні в 9,1%. За межі оптимального рівня вийшла частка Польщі, сягнувши 6,3% у 2017 р., що пов'язано насамперед з активізацією торговельно-економічних відносин між Україною і ЄС в результаті набуття чинності Угоди про асоціацію. Частка Туреччини протягом аналізованого періоду не виходила за межі задовільного рівня, коливаючись в межах 5,4-7,3%.

В імпорті ситуація залишається складнішою, оскільки частка одразу трьох найбільш країн перебуває на незадовільному рівні. Якщо у випадку Росії вона закономірно скорочується (на 20,8 в. п. протягом 2011-2017 р.), то частки Німеччини й Китаю невпинно зростають до 11,0% і 11,4% відповідно. Відтак Україні необхідно активно шукати джерела диверсифікації імпорتنих поставок та шляхи імпортозаміщення основної продукції, яка ввозиться із зазначених країн. Особливої актуальності це набуває також у зв'язку з наявністю значного негативного сальдо в торгівлі з цими країнами, що за підсумками 2017 р. з урахуванням Білорусії сягнуло 12,6 млрд. дол. США.

Отже, низький рівень географічної диверсифікації імпорتنих поставок, а також товарної диверсифікації експорту та його сировинна спрямованість є системними факторами негативного впливу на стан економічної безпеки України. Це обумовлює нагальну необхідність активізації цілеспрямованої диверсифікаційної політики держави у сфері зовнішньої торгівлі.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України / Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29 жовтня 2013 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>.
2. Rondeau F. What Diversification of Trade Matters for Economic Growth of Developing Countries / F. Rodeau, N. Roudaut URL: <https://afse2015.sciencesconf.org/61833/document>.
3. Cashin P., McDermott J. The Long Run Behavior of Commodity Prices: Small Trends and Big Variability // IMF Staff Papers. – 2002. – Vol. 49. – № 2. – P. 175-199.
4. Товарна структура зовнішньої торгівлі України / Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами / Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Ільченко Віктор Анатолійович

здобувач

ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

**КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НА ОСНОВІ
ІСНУЮЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ТА
«ЗБИРАЛЬНОЇ ГРУПИ ЗАГРОЗ»**

В умовах розвитку сучасної економічної системи виникла необхідність визначення організаційно-правових форм з метою їх диференційованого регулювання. З огляду на це, економічна безпека повинна охоплювати і пронизувати собою всі види існуючих організаційно-правових форм.

Класифікацію загроз економічній безпеці організаційно-правових форм пропонуємо розглядати на основі «Класифікації організаційно-правових форм господарювання» затверджений наказом Держстандарту України від 22.11.1994 р. № 288.

Класифікація загроз економічній безпеці за організаційно-правовими формами дозволить визначити нові види загроз економічній безпеці (загрози економічній безпеці унітарних підприємств, загрози економічній безпеці акціонерних товариств, загрози економічній безпеці товариств власників житла і т. д.).

Класифікація організаційно-правових форм призначена для формування інформаційних ресурсів, реєстрів, реєстрів та кадастрів, які містять в собі відомості про суб'єктів підприємництва, і призначена для вирішення наступних завдань:

– вирішення аналітичних задач в сфері статистики в системі оподаткування та інших сферах економіки, які пов'язані з управлінням і розпорядженням майном;

- забезпечення сумісності інформаційних систем, проведення автоматизованої обробки техніко-економічної та соціальної інформації;
- аналізу та прогнозування соціально-економічних процесів, розробки рекомендацій з регулювання економіки.

Згідно вищевикладеним завданням загрози економічній безпеці по їх поширенню на організаційно-правові форми пропонується класифікувати наступним чином (рис. 1).

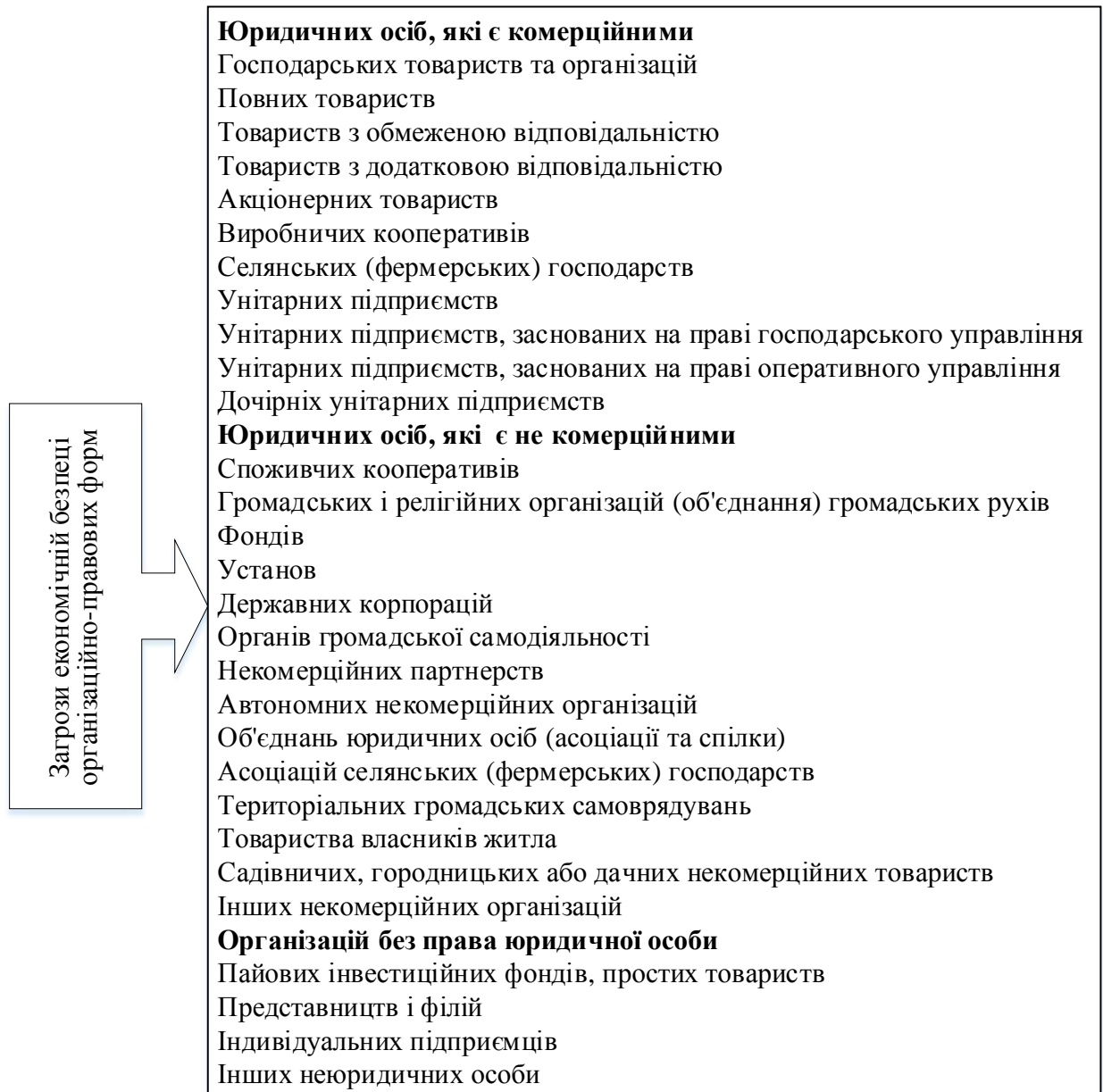

Рис. 1. Класифікація загроз економічній безпеці по організаційно-правовим формам. *Складено автором*

В науковій літературі загрози економічній безпеці розглядалися тільки в рамках держави або підприємства без урахування організаційно-правових форм. Вважаємо, що в результаті запропонованого нового підходу до

класифікації загроз економічної безпеки по організаційно-правовими формами дозволить виділити нові види загроз економічній безпеці. Наприклад, загрози економічній безпеці унітарних підприємств, загрози економічній безпеці товариств власників житла і т.д.

Наведену класифікацію загроз економічній безпеці пропонуємо застосовувати в цілях забезпечення економічної безпеки організацій і підприємств, що діють в рамках існуючих організаційно-правових формах.

Вважаємо, що запропоновані класифікації загроз економічної безпеки здатні охопити собою більшість або всі сучасні загрози економічній безпеці. Однак, слід визнати, що контроль і моніторинг усіх виділених видів загроз економічній безпеці не представляється можливим. З огляду на це, зусилля державних органів у сфері забезпечення економічної безпеки повинні бути зосереджені на найбільш актуальних на тому чи іншому етапі розвитку економічної системи загроз економічній безпеці, ступінь ризику виникнення яких оцінюється як висока.

Дані види загроз економічній безпеці можливо об'єднати в «збиральну групу» виходячи виключно з ступеня їх актуальності і високого ступеня ризику їх виникнення. При цьому, види загроз економічній безпеці, що входять в «збиральну групу», можуть також входити в запропоновані класифікаційні групи.

Таким чином, виділення «збиральної групи» слід визнати досить умовним. Вважаємо, що об'єднання загроз економічній безпеці в «збиральну групу» необхідно з метою вивчення та оцінки порогових значень загроз економічній безпеці, ступенем ризику їх виникнення для вироблення оперативного механізму по їх нейтралізації або усунення наслідків їх настання.

Дана група загроз економічній безпеці включає в себе як загрози ті, що вже настали, так і загрози, ризик виникнення яких є високим.

Вважаємо, що на сьогоднішній день в «збиральну групу загроз економічної безпеки» можна включити такі загрози як:

- загрози енергетичній безпеці;
- загрози демографічній безпеці;
- загрози соціально-культурної безпеки;
- загрози інформаційній безпеці;
- загрози військово-промислового комплексу і військової безпеки;
- загрози безпеці промисловості та науково технічної сфери;
- загрози політичній безпеці;
- загрози продовольчій безпеці;
- загрози фінансовій безпеці;
- тіньова економіка як загроза економічній безпеці;
- глобалізація як загроза національній економічній безпеці;
- корупція як загроза економічній безпеці тощо.

Як вже зазначалося раніше, наведені види загроз економічній безпеці входять в «збиральну групу» загроз. Вони виходять або охоплюють собою різні економічні сфери діяльності людини.

Загрози які входять до групи загрози економічній безпеці можуть одночасно дублюватися в інших класифікаційних групах, наприклад, в класифікаційних групах загроз економічній безпеці

Доцільність виділення «збиральної групи» загроз економічній безпеці зумовлена тим, що види загроз які до неї входять потребують пильної уваги з боку державних органів, які забезпечують економічну безпеку, на сучасному етапі розвитку економічної системи.

Дана група загроз економічній безпеці також схильна до постійних змін в часі в залежності від зміни економічної системи і під впливом таких чинників як зміна політичної або економічної ситуації і т. д. Внаслідок цього, дана група загроз економічній безпеці з плином часу буде доповнюватися новими видами актуальних на тому чи іншому етапі розвитку економічної системи загроз економічній безпеці.

«Збиральну групу» загроз економічній безпеці можна відобразити наступним чином рис. 2.

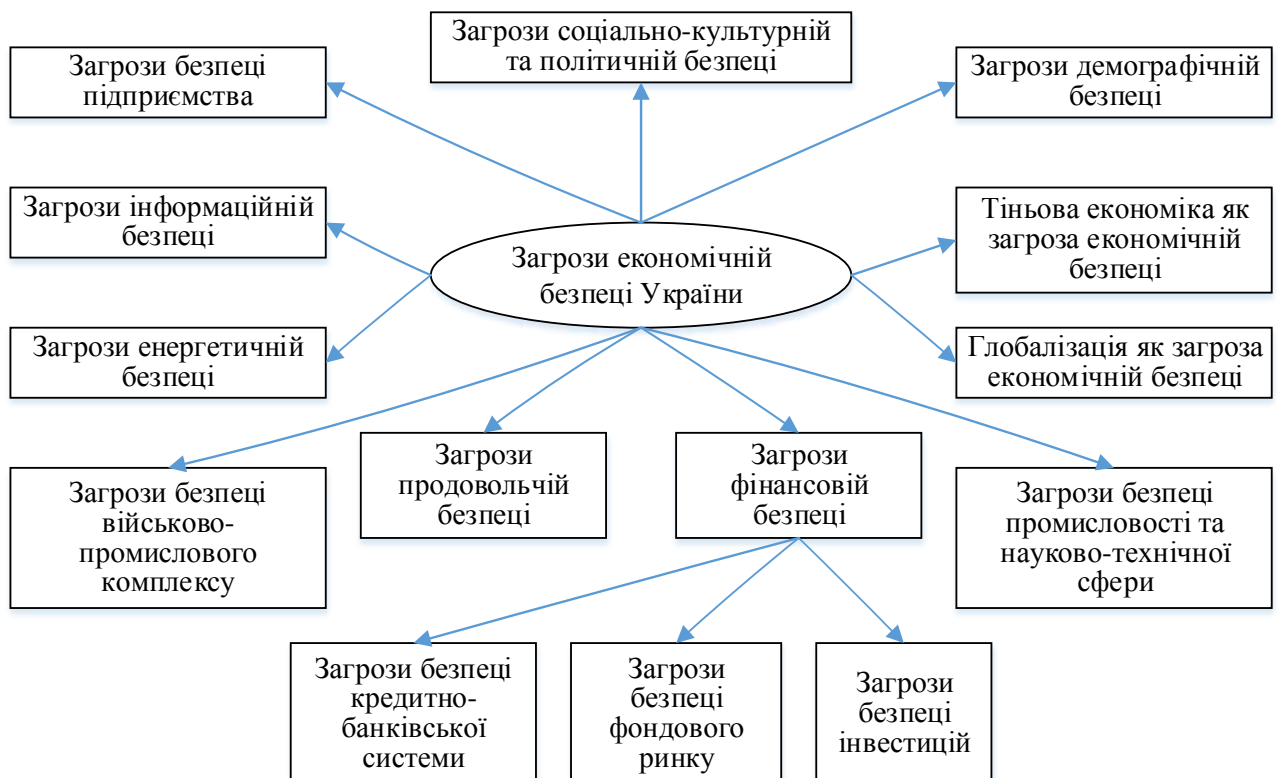

Рис.2. «Збиральну групу» загроз економічній безпеці України.

Складено автором

Запропонована класифікація загроз економічній безпеці дозволяє виділити нові види загроз економічній безпеці на основі існуючих

організаційно-правових форм та «збиральної групи загроз».

Наведений підхід до класифікації загроз економічної безпеки може бути використаний для подальших досліджень в сфері економічної безпеки, зокрема, з метою визначення факторів, що породжують загрози економічній безпеці для певного сектора економіки або держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Класифікація організаційно-правових форм господарювання. затверджена наказом Держстандарту України від 22.11.1994 № 288. Наказ Держспоживстандарту України від 28 травня 2004 р. № 97, зі змінами внесеними наказами Держспоживстандарту України від 30.05.2005 № 133, від 05.11.2007 № 297 від 27.04.2009 № 167, наказом Мінекономрозвитку України від 19.06.2015 № 615 та від 23.02.2017 № 260. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk002_2016.htm
2. Класифікація видів економічної діяльності: затверджена наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 г. № 457 (зі змінами от 29.11.2010. № 530). https://www.juridicheskij-supermarket.ua/page_kved.html
3. Варналій З.С. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
4. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.

Никитюк Павло Андрійович

кандидат сільськогосподарських наук

начальник відділу фінансування та бюджетних відносин

Управління стратегії та економічного розвитку

Державного агентства лісових ресурсів України

м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ: АКЦЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Світові інтеграційні процеси зумовлюють нагальну необхідність для України щодо прискорення трансформаційних процесів у національній економіці та вдосконалення соціально-економічних відносин. У зв'язку з цим набувають великого значення проблеми, що пов'язані з інституціональною перебудовою національної економіки. Вирішення означених проблем можливе за умов переорієнтації державного регулювання на створення нових й трансформацію існуючих інститутів та інституцій. Таким чином, все більш актуальною стає проблема теоретичного обґрунтування процесів, чинників, а також наслідків інституціональних змін у національній економіці на основі концептуальних засад сучасного інституціоналізму. Це допоможе адекватно відобразити суть і природу трансформаційних процесів, розробити механізми

прискорення інституціональних змін та вдосконалити соціально-економічні відносини, дозволить з'ясувати й оцінити рівень впливу різних інститутів й інституцій на процеси трансформації, розробити модель інноваційно-інституціонального розвитку національної економіки та інтелектуально-інформаційного суспільства.

Своєю чергою інституціональна перебудова національної економіки є не можливою без відповідної перебудови бюджетної сфери України, що пов'язано з тісним взаємозв'язком бюджету й бюджетної системи з процесами інституціонального розвитку національної економіки.

Саме бюджет є найбільш дієвим інструментом впливу держави (уряду) на соціально-економічні процеси в країні, забезпечує виконання головної економічної функції управління країною й гарантування її безпеки. При цьому слід враховувати, що в Україні бюджетний інститут зараз знаходиться в режимі дисбалансу, є малопотужним за фінансовими ресурсами, обтяжений дефіцитом коштів, характеризується недовиконанням дохідної частини й зростанням державного боргу, що здійснює гальмуючий ефект на економічній розвиток та знижує рівень економічної безпеки.

Зазначене виводить на перший план необхідність вирішення проблем інституціонального розвитку бюджетної системи й організації бюджетного процесу, з метою досягнення ними стану захищеності, набуття можливості адекватно реагувати й ефективно вирішувати соціальні та економічні конфлікти в суспільстві, попереджувати виникнення й мінімізувати негативні наслідки загроз зовнішнього та внутрішнього походження, що безпосередньо пов'язано із забезпеченням достатнього рівня бюджетної безпеки національної економіки, яка, являє собою найважливішу складову її економічної безпеки.

Відтак, для забезпечення сталого розвитку національної економіки й достатнього рівня економічної безпеки України необхідним стає невідкладне переосмислення цілей і концептуальних засад інституціонального забезпечення бюджетної системи, що, своєю чергою, потребує запровадження обґрунтованих інституціональних змін, провідником яких, насамперед, повинна виступати держава на основі здійснення виваженого державного регулювання.

Ефективне функціонування інституту державного стратегічного менеджменту бюджетної системи можливе лише за наявності інформаційної бази, здатної забезпечити не лише розробку основ стратегії її розвитку, а й аналіз, оцінювання, облік та контроль ефективності управлінських рішень. Ефективне обліково-контрольне забезпечення державного стратегічного менеджменту може бути створено лише за умови застосування органами державного управління методів стратегічного обліку. Застосування стратегічного обліку в управлінні бюджетним процесом та забезпеченні безпеки бюджетної системи передбачає формування єдиного інформаційного

простору, спрямованого на забезпечення органів державного управління та інших зацікавлених осіб своєчасною, повною, достовірною й релевантною інформацією щодо ризиків та можливостей бюджетного процесу, що виникають у результаті реалізації потенційних соціально-економічних подій і явищ.

Якщо визначити бюджетний процес як об'єкт державного зовнішнього фінансового контролю, то йому притаманні всі принципи побудови будь-якого процесу, що дає можливість забезпечити ефективність організації його контролю на основі застосування процесного підходу в постійній спільній діяльності учасників, незалежно від того, до яких організаційно-функціональних структур вони належать. Такий підхід у роботі Рахункової палати значно розширює функціональні можливості інституту державного зовнішнього фінансового контролю і дає можливість реалізувати сукупність систематичних, взаємопов'язаних та взаємодоповнюваних дій, спрямованих на виявлення й попередження загроз бюджетній безпеці держави на всіх етапах бюджетного процесу.

Покращення аналітичного й інформаційного забезпечення прийняття рішень має загальнодержавне значення. Враховуючи наміри Уряду щодо побудови в Україні сучасної ринкової держави демократичного типу, особливого значення набувають рекомендації стосовно концептуальних засад інституціонального забезпечення безпеки бюджетної системи, а також акценти економічної політики та державного регулювання, обов'язковою умовою яких є необхідність забезпечення публічності інформації як важливої умови ефективного громадського контролю.

Вищевикладені тези можуть слугувати основою для формування та реалізації державної політики України в бюджетній сфері на економічно й інституціонально-обґрунтованих засадах.

Список використаних джерел

1. Костинець Ю.В. Штулер І.Ю., *Моделювання державної заборгованості на основі багатофакторних лінійних залежностей* / Ю.В. Костинець, І.Ю. Штулер, // *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку* : збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». Т. XVIII. Вип. 303. – Маріуполь : ДонДУУ, 2017. – С. 154-160.
2. *Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26 травня 2015 р. №287/2015* [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
3. Унковська Т. *Макроекономічне моделювання: сучасні виклики і перспективи розвитку* / Т. Унковська // *Економічна теорія*. – 2013. – №1. – С. 54-72.
4. Фомин А. *Экономическая безопасность государства* [Электронный ресурс] / А. Фомин // *Журнал Международные процессы*. – Режим доступа к ресурсу: <http://old.intertrends.ru/twenty-four/012.htm>.
5. Штулер І.Ю. *Модифікація моделей розвитку національної економічної системи* //І.Ю. Штулер// *Актуальні проблеми економіки*. - 2015. - №4.- С.288-293.

Штулер Ірина Юріївна
*доктор економічних наук, професор
проректор з наукової роботи
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ – ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЇЇ БЕЗПЕКИ

Однією з найважливіших проблем управління національною економікою є необхідність забезпечення економічної стійкості, стабільності та здатності держави до прогресивного розвитку в умовах глобальної та національної трансформації, що вимагає дослідження функцій, системи принципів, методів та факторів гарантування економічної безпеки держави. Комплексність завдань економічної безпеки об'єктивно потребує спрямування системи оподаткування на забезпечення позитивних економічних та соціальних змін в умовах загострення соціально-економічних суперечностей, виникнення руйнівних загроз здатності держави до економічного розвитку та економічного суверенітету держави.

Податкова система та податкова політика значною мірою визначають стан її економічної безпеки. В умовах перебудови держави згідно ринкових засад і здійснення сучасних процесів інтеграції та глобалізації на світовому рівні роль податків у забезпеченні національної економічної безпеки зростає, що визначає актуальність дослідження податкової безпеки як однієї з основних її складових.

Реформування податкової системи, яка забезпечує державу необхідними фінансовими ресурсами є основою забезпечення збалансованого розвитку всіх систем суспільства, гармонізації інтересів різноманітних верств населення, створення міцного економічного підґрунтя для стабілізації та розвитку економіки України.

Фінансова криза останніх років, що зумовлена як зовнішніми так і внутрішніми чинниками, виникла значною мірою внаслідок поширення глобалізаційних, інтеграційних процесів та військового конфлікту на сході України, засвідчила необхідність податкового регулювання на макrorівні. Прискорення означених процесів спричиняє зростання численних негативних наслідків: диференціації рівня розвитку між регіонами, нерівномірності доступу до економічних ресурсів, активізації тіньових процесів на світовому та національному рівнях тощо. Отже, актуальності набуває обґрунтування концепції податкового регулювання національної економіки за умов фінансових дисбалансів, а також обґрунтування найбільш дієвих його інструментів, оскільки подолання наслідків кризи та стабілізація економіки суттєво залежить від побудови збалансованої податкової системи із

оптимальним набором адекватних важелів регулювання. Важливість державного податкового регулювання при формуванні стратегії соціально-економічного розвитку України обґрунтована його істотним впливом на усі сфери суспільного життя.

Науковці пропонують шляхи вирішення широкого кола питань, однак така важлива проблема, як формування ефективного макроекономічного податкового регулювання економіки потребує подальшого поглибленого вивчення.

Стан макроекономічної стабілізації України визначається повільним розвитком ринкових механізмів саморегулювання України, системною кризою суспільного виробництва, високим рівнем тінізації економіки і відсутністю ефективної державної економічної та податкової політики.

Функціонування економіки країни вимірюється макроекономічними та макрофінансовими параметрами, що потребують використання певних критеріїв оцінювання. Основою такої критеріальної оцінки може бути моніторинг стану податкового регулювання й рівня ефективності використання податкового навантаження. котрі якнайповніше характеризують тенденції у зміні стану макроекономічної стабілізації.

З огляду на викладене необхідне детальне дослідження податкового регулювання національної економіки, з позицій застосування стимулюючої функції податкової системи з урахуванням світового фіскального досвіду.

Список використаних джерел

1. *Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів: [монографія] / А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук, Т. М. Мельник та ін; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 718 с*
2. *Єрохін С.А. Фінансово-економічний механізм глобалізації// Актуальні проблеми економіки—2008.-№9(63).— С. 151-158*
3. *Косевцов В. О. Національна безпека України: теорія, реальність, прогноз. — К., 2000. — 78 с.Контурова С.М. Головні чинники і наслідки розвитку економіки України в умовах глобалізації// Актуальні проблеми економіки—2008р. -№12(66).—С.91-97.*
4. *Мамонова Г. В. Податкова компонента економічної безпеки: моделювання та оцінка загор / Г. В. Мамонова, І. І. Подік // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2т.] / Г. В. Мамонова, І. І. Подік. – Дніпропетровськ: «ФОРМ Дробязко С.І.», 2014. – С. 190-202. Подік І. І. Податкові загрози економічній безпеці держави / Іванна Іванівна Подік. // Економічний форум. – 2012. – №4. – С. 336–345.*
5. *Цимбалюк І. О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави : [кол. монографія] / за заг. ред. О. В. Кендюхова // Стратегічне управління національним економічним розвитком : монографія : в 2 т. – Донецьк : ДВНЗ «ДОННТ», 2013. – Т. 2. – 392 с.*

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Паризький Ігор Володимирович
доктор економічних наук, кандидат юридичних наук
проректор з стратегічного розвитку
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ ЗА КРИТЕРІЄМ ІННОВАЦІЙНОСТІ

Структурні та регіональні диспропорції в економіці України можна подолати завдяки створенню національної стратегії розвитку кожного регіону, враховуючи найперспективніші сфери господарювання та ті, що найбільше відстають за основними економічними показниками. На нашу думку, результативніше розраховувати ефективність державної політики управління у розрізі регіонів, порівнюючи цілі та витрати на їх реалізацію із реальним станом досягнення запланованих показників.

Хоча не кожна область має сформованих програм інноваційного розвитку, а в деяких областях пріоритети науково-технічного прогресу прописані окремими пунктами у стратегіях регіонального розвитку на певний період (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз стратегій регіонального розвитку областей України за критерієм інноваційності

Регіон	Розділ інноваційного розвитку у стратегії
Дніпропетровський	Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 р. – операційна ціль «Інноваційний розвиток»
Львівський	Стратегія розвитку Львівської області на період до 2027 р. (проект) – розділ «Стимулювання інновацій та розвиток галузей з високою доданою вартістю»
Закарпатський	Стратегія розвитку закарпатської області на період до 2020 р. – розділ «Науково-технічний потенціал та інноваційна діяльність»
Чернівецький	Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 р. – розділи «Розвиток і модернізація інфраструктури» та «Розвиток науки та освіти»
Київський	Стратегія розвитку Київської області на період до 2020 р. – розділ «Стійке економічне зростання та основи інноваційного розвитку багатогалузевої економіки»

Продовження таблиці 1

Рівненський	Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2020 р. – операційна ціль «Створення нових високотехнологічних виробництв та інноваційних підприємств»
Хмельницький	Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 р. – захід «Зміцнення інноваційного потенціалу відповідно до потреб виробництва»
Харківський	Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 р. – розділ «Наука та інновації»
Полтавський	Стратегія розвитку Полтавської області до 2020 р. – операційна ціль «Розвиток інноваційного та конкурентного виробничого сектору»
Вінницький	Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 р. – операційна ціль «Стимулювання інноваційних секторів економіки»
Одеський	Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 р. – стратегічна ціль «Впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку індустрії»

Джерело: [1, 2, 3, 4].

Зважаючи на досить широку диспропорцію не лише у стані розвитку регіонів, а у сфері державного регулювання, ефективність реалізації пріоритетних цілей інноваційного удосконалення регіональної економіки трьох областей, які демонструють різні рівні соціально-економічних показників. Це відповідно Дніпропетровська (високий темп зростання), Одеська (середній) та Тернопільська (низький темп).

Для порівняння використаємо такі критерії оцінювання ефективності державного регулювання, як інноваційної діяльності, макроекономічні та соціальні показники, а також показники ведення підприємницької й зовнішньоекономічної діяльності (табл. 2). Крім того, дані порівнюються із вихідним рівнем 2013 р. та прогнозним, станом на 2016 р.

Аналізуючи фактичні показники з прогнозними, можна зробити висновок, що спостерігалися як позитивні, так і негативні динаміки змін інноваційного розвитку та соціально-економічного стану. Відтак, для областей котрим притаманна активізація діяльності, пов'язана зі створенням інноваційної продукції – обсяг реалізації інноваційної продукції у відсотках до загальним обсягів збуту промислової продукції у Дніпропетровській області зріс на 4,5%, а в Одеській – на 2,9%.

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу у всіх досліджуваних областях зріс: Дніпропетровська – на 20,4%, Одеській – 15,5%, Тернопільській – 20,3%.

Проте з точки зору заходів зі створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні з метою залучення додаткових коштів для повноцінного розвитку національної економіки, ефективність державного регулювання низька. Оскільки за аналізований період обсяг прямих іноземних інвестицій

на одну особу знизився: на 14% у Дніпропетровській області, на 14% – в Одеській та 17% – у Тернопільській області.

Таблиця 2

Ефективність реалізації державних заходів у сфері управління інноваційним розвитком регіонів

Показник	Дніпропетровська область			Одеська область			Тернопільська область		
	2013	2014	2016	2013	2014	2016	2013	2014	2016*
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, % загального обсягу реалізації промислової продукції	0,8	5,3	1,2	3,6	6,5	4,0	2,6	1,8	10,7
ВРП у розрахунку на одну особу, тис. грн.	44650	53749	60319	27070	31268	37320	16819	20228	23390
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США	2758	2365	2835	701	601	756	64	53	71
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення	78	78	79	99	94	91	46	47	59
Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці, %	6,5	8,0	6,4	5,3	6,7	5,3	9,4	11,3	9,2

Джерело: розраховано автором за [2, 3, 4].

Один із ключових факторів соціального становище країни теж свідчить про низький рівень працевлаштування та соціального забезпечення населення, адже рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці) у кожному регіоні перевищував і вихідний, і прогнозний індикатор – у Дніпропетровському на 23%, Одеському – 26%, Тернопільському – 20%.

Середовище для розвитку підприємницької діяльності, здатної створювати та використовувати інновації та нові технології, теж не показують висхідної динаміки. Таким чином, за п'ятьма критеріями ефективності державного управління соціально-економічного розвитку регіонів інноваційним шляхом доводиться констатувати його незадовільний рівень (лише 2 показники із 5 перевищили заплановані значення). Втім, варто відзначити, що розбіжність ефективності державного регулювання як у

прогресивних, так і депресивних регіонах не значна, тобто держава однаково ігнорує потреби прискореного розвитку та структурної перебудови регіональних економік та національної в цілому.

Список використаних джерел

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oda.odessa.gov.ua/files/oda/dod_do_r_shennya_straten_ya_2020.pdf.
3. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dfrr.minregion.gov.ua/region-base?NID=26>.
4. Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2020 року / Тернопільська обласна державна адміністрація. – Тернопіль, 2015. – 168 с.
5. Штулер І.Ю. Прогнозування макроекономічного розвитку України: аналіз сценаріїв [Електронний ресурс] / І.Ю. Штулер// Інфраструктура ринку. – 2017. – №4. – електронне фахове видання Режим доступу до журналу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/4-2017>
6. Штулер І.Ю. Моделі та організаційні перешкоди поширення інновацій в національній економічній системі // Актуальні проблеми економіки. -2017.- №12. –С. 74-83.

Jingen Zhohg
Deputy President
Jiangxi Fenglin College of Foreign Economy & Trade,
Fenglin, China

CONTENT AND ROLE OF TECHNOPARKS IN INNOVATIVE DEVELOPMENT OF COUNTRY

In a context where Ukraine's economic development is hampered by the lack of an adequate level of investment resources, foreign direct investment per capita in Ukraine amounts to 1.4 ths. Dollars, while in Poland it is 5.6 ths. dollars, in the Czech Republic it is 10.7 ths. US \$ 17,400 (UNCTAD data) for 2015.

In the USA, Japan, Western Europe, many scientific papers are devoted to the emergence, establishment and development of industrial parks. Among the works of foreign scholars should be noted studies Sh. Tatsuno, K. Motokashi (Japan); A. Anderson D. Gibson, V. Owen (USA); I. Daltona (Great Britain); G. Lacroix (France); E. Standt (Germany); G. Verliit (Belgium).

To improve the situation, we need not political debates and empty declarations, but modern, effective organizational and economic instruments. Technoparks are one of the most effective instruments of economic development.

This is a proven time and international experience of the mechanism of industrialization of the economy, attracting investment, increasing employment,

supporting local producers, promoting small and medium businesses.

According to UNIDO, there are more than 15,000 industrial parks in the world. While in Ukraine there is a discussion about the necessity of their development. Technoparks have brought economic success to a number of European and Asian countries, including our neighbors. The Czech Republic implemented the state program of development of industrial parks in 1998. Over 7 years ago, around 100 such institutions were created, investors invested in new production 9 billion euros, created 70 thousand jobs.

In Poland, today in 14 special economic zones there are 77 industrial parks. Accordingly, the legislation regulating the activities of such zones was developed in 1994. The first special economic zone in the country was established in 1995. All other Polish FEZs were founded in the second half of the 1990. Over the past 10 years, real GDP grew by 50%, while exports increased by almost 300%.

From the 2002-2010 period, in Turkey, 148 industrial parks have been created, which have been further developed (to date, there are already 215). GDP and export of the country increased 3 times. In 2013, Turkey, which until then was a debtor to the IMF, returned the last tranche, fully repayment of its arrears.

Industrial parks have come to their senses in the largest countries of the world, such as China and the United States, as well as small countries such as Singapore or even Macedonia.

Macedonia, where investors in industrial parks for 10 years are exempted from corporate income tax, VAT, real estate tax, import duties on equipment and raw materials, as well as from personal income tax, went to the first place in the world by the number of jobs created, per 100 thousand inhabitants, due to direct foreign investments.

Today, even in Georgia there are two free industrial zones located in Poti (seaport) and Kutaisi. If an investor produces products in these zones for export, then he is exempted from all taxes, except for the income tax from individuals. One of the leaders in the development of IT technology parks is neighboring Belarus, which receive orders for development from the most developed economies of the world and receive net income of over \$ 2 billion a year.

In Belarus, producers in industrial parks for 10 years are exempt from corporate tax, property tax and land tax. For the next 10 years, half the rate of these taxes is applied.

Among other incentives are exemptions from import VAT and customs duties on equipment and components, tax deductible tax on individuals, social tax benefits, exemption from mandatory sale of foreign exchange earnings and compensatory payments for harmful effects on the environment. Belorussia is ahead of Ukraine by real GDP per capita more than 2 times, despite the fact that the release of IT specialists, our country is one of the leading places in the world. By level of qualification 8th place, and by level of mathematical preparation 6th.

In spite of more than a century's history, industrial parks, as an instrument of

economic development, are far from exhausted. They have become a factor in accelerating the economic development of Western Europe, China, Japan and the United States.

Today in Nevada, USA, the world's largest industrial park, the Tahoe Reno Industrial Center with an area of 43,000 hectares, is being created. It will host the world's largest lithium-ion battery factory with investments of \$ 5 billion, the Super NAP Tahoe Reno Datacenter with investments of \$ 3 billion, a factory of the Japanese manufacturer Panasonic with investments of \$ 2 billion and hundreds of others. modern productions. The Tesla Motor battery manufacturer has proposed a \$ 1.2 billion tax cut for a period of 20 years. This allows Tesla to work for the first 10 years without paying taxes.

The United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) conducted a study that showed that the role of power in the development of industrial parks is gradually shifting from passive – simple provision of infrastructure, to active provision of effective incentives and preferences both locally and nationally. According to a UNIDO study, the incentives for industrial parks include:

- loans at special preferential rates;
- exemption from taxes and duties;
- granting land on preferential terms;
- subsidization of tariffs for electricity and water;
- preferential tariffs for telecommunication, simplified regulatory procedures;
- collective use of services and communal infrastructure for workers.

Investment incentives in Ukraine should not be selective, but for the entire processing industry (except for the production of alcohol and cigarettes), research and development activities in the field of IE, light industry, pharmaceuticals, machinery, shipbuilding, aviation industry.

There should be no regional selectivity-industrial parks can be created in any place or village where there is an industrial area, the desire of the local authorities or the initiative of investors. This does not require the decision of the Verkhovna Rada or the government, which will be a significant contribution to the country's decentralization, not in words, but in reality.

Technological parks are considered today as the main factor in the creation and development of an innovative economy. Today, the largest number of functioning technology parks is observed in developed economic systems.

With the formation of an innovative economy, technology parks contribute to the transition to a new technological structure, accelerate the process of commercialization of the achievements of the innovation sphere, and contribute to the greater efficiency of the functioning of small and medium enterprises.

The analysis of definitions allows us to highlight the key criteria for common characteristics for all industrial parks:

– the connection, on the one hand, with the university, the scientific – center, scientific organizations, and on the other hand – with the industrial enterprises;

- support for small and medium-sized innovation firms;
- technology transfer and knowledge sharing;
- production and commercial development of new innovative products.

You can also highlight the main characteristics of such an organization:

1) a territorial and infrastructure organization that performs a special function of promoting the development of small innovative entrepreneurship; the function of the technological park is the territorial integration of science, education and production, creation of conditions for technology transfer, infrastructure support for the development of small and medium innovative business;

2) the form of organizational interaction of participants in the creation of high-tech products, the basis of which is the territorial innovation infrastructure, the possibility of providing the necessary services to enterprises located on the territory of the technopark, assistance in the implementation of innovative, investment projects;

3) the form of organizing the interaction of participants in science-intensive production with regard to the commercialization of technological developments, where the main attention is paid to the cooperative interaction of participants in the integration process.

From the definition it follows that the functioning of the technopark is based on the relationship of purchase and sale of intellectual property and joint stock companies, created by representatives of science and industry in the form of joint ventures. The Technopark combines both beginner companies and firms with well-established production and a stable market «niche» and promotes the commercialization of scientific and technological activities and accelerates the advancement of innovations in the field of material production. It is these main criteria and the essence of the technopark is determined.

The conducted analysis of scientific literature allows us to identify and generalize the complex of causes of the emergence and development of industrial parks abroad:

1. The exhaustion of traditional resources, which ensured the development of industry, first of all, manufacturing industries. For most of the developed economies in the world, gradual stagnation and a decline in the rates of development were evident, which formed the need for the modernization of the traditional heavy industry sectors. The increase of the rates of development, the main economic indicators of activity and strengthening the competitiveness of heavy industry sectors were possible due to the increase of their knowledge intensity, while there should be a simultaneous reduction of consumption of resources in the production process.

2. The emergence in the developed countries of the urgent need for the

development of such technologies, which will determine the further economic development of these countries in the long run, the development of innovative industries, which are formed on the basis of informatization, optoelectronics, biotechnology, etc. Successful development and efficient work of the enterprises of these industries determines the prospects for further gaining by the country a market segment or the whole market of certain innovative products.

3. The creation of techno-park structures was also due to the awareness that they are the most promising form of development of integration interaction between fundamental and applied science and production and overcome the autonomy that has existed between these spheres for a long time. Effective functioning of technology parks is possible only on condition of an organic combination of the latest ideas and developments with the implementation of their activities to direct mass (serial) production of innovative products.

4. The rapid growth of industrial park structures can also be explained by the emergence in some developed countries (such as Germany, the Netherlands, Japan, etc.) of the need for modernization and reconstruction of large enterprises and the creation of small and medium-sized innovation companies based on them that are more dynamic and flexible in their activities.

5. The organization of industrial parks facilitates the more rational distribution of productive forces, in particular, the decentralization of industry, the alignment of the economic level of peripheral regions and the center.

6. The opportunity to solve with their help the actual problem of reorganization of the existing education system and bring it closer to the needs of the development of modern science-intensive production [6, p. 48-53].

In general, the analysis of world experience in the organization of technology parks, allows you to identify the three main categories of active participants in this process: academic/scientific institutions, agencies for economic development, local executive body. The level of involvement of each of the listed participants in the process of creating and administering the technology park determines its form of organization. Higher education institution or research center as the sole founder. This form of organization is rarely encountered in practice, but it is no exception. The organization of the technology park by the university depends to a large extent on the availability of an appropriate land plot and sufficient financial resources to implement the project. In this case, the organization of management of various processes is carried out entirely by structural units of universities. Funding for the construction and operation of the park, management of customer selection and control of their daily activities is carried out by the financial department of the university. The scheme of the organization of technoparks by universities is often used in the UK. Examples include Cambridge Science Parks, Heriot-Watt University, Edinburgh, and Surrey University.

Typically, the technology park has several founders. Their number can vary

from 2 to 20. When establishing a technopark, a higher education institution or research institution may co-operate with local and regional authorities, financial institutions (banks, investment and venture funds, etc.), industry enterprises. The concrete contribution of each founder of the technology park is usually expressed in the following:

- higher educational establishment or research institution – premises, laboratories, personnel resources, ideas and inventions;
- local or regional administration – the creation of the necessary–infrastructure, the formation of grant programs, the necessary land resources;
- financial institutions – financing, expertise of profitability, payback and return of innovative projects;
- large enterprises – investing, technical examination of projects, – provision of production facilities, production of finished innovative products.

A technology park can be established with the participation of national or local development agencies that provide financial resources for the purchase of facilities, premises, equipment, etc. If the creation of a technopark is implemented by such a scenario of its organization, the management of this integrated structure and its activities is carried out by a specially created company. This approach is considered as the most justified, the mission of the Technopark is aimed at promoting the economic, social and technological development of a particular territory. The foregoing explains why such a scenario is particularly justifiable for developing countries and countries with transitive economies.

Currently, one can distinguish the following generalized standard structure of the technology park, consisting of two parts:

1. The «core» of the technopark, which is presented by the incubator of the business of beginners of small innovative firms, mature companies that came out of the incubator, but wished to stay in the technopark if the technopark had such an opportunity, and firms that switched to the technopark, for example, from the university, state scientific center, industrial enterprise, city, etc., as well as affiliated companies of large enterprises.

2. «Shells» of the technology park, which is represented by service firms, which are necessary for providing quality services to small innovative firms, as well as a team of managers of the technology park.

The well-known structures of technology parks are based on the organizational and territorial concentration of the necessary innovative resources (intellectual, managerial, industrial, labor, informational and financial). It should be noted that today types of structures of technology parks operating in Ukraine do not take into account regional features, which makes it impossible or too laborious to create them in many regions in order to intensify innovation processes. As each region has a unique set of innovative resources, it is necessary to develop a technology park structure that would allow the region's economy to be developed on the basis of the rational use of regional innovative resources.

An indispensable requirement for the development of technology parks is the existing scientific and technical potential, the availability of skilled labor and the market of venture capital, convenient economic and geographical location. To create an industrial park you need to have the following prerequisites:

- presence of high-level research institutions in the region;
- availability of qualified specialists in the manufacturing sector – with experience of introducing new technologies into the practice of new technologies;
- the possibility of buying or renting land and industrial premises on preferential terms;
- availability of technological infrastructure, developed business services industry;
- availability of risk capital.

The special mission of the Technopark, as already emphasized earlier, is to commercialize the results of scientific research, inventions and discoveries of scientists and specialists who have decided to engage in small business in the scientific and technical field, but without appropriate support, can not do this, as well as technological transfer.

The activities of scientific parks cover a wide range of economic, technological, research, communication, social-household and other problems.

Depending on the level of development of innovation infrastructure, the technopark can plan the forms and methods of interaction of structural units both inside the technology park and with such subjects of innovation infrastructure as: independent innovation centers, business incubators, technopolises, consulting and training firms, centers for supporting innovation entrepreneurship and other. Interaction of structural units within the technology park is determined by the types of these structures. Experience of developed countries shows that such technoparks are effective, which create favorable conditions for the effective operation of innovative firms engaged in the creation and implementation of original scientific and technical products through the provision of these firms for the use of material and technical base, providing advice and information in the field of science, economics and law.

Thus, functional determinacy and the dominant function of the industrial park structures are the scientific and industrial integration of the potential of the real sector of the economy, academic and branch science, higher education, state, regional and local governments and authorities in the context of industrialization of economic development. Among the elements of innovation infrastructure, technological parks, as its main innovation centers, activate economic development on the basis of providing high technologies while solving social problems. The operation of technology parks transforms peripheral regions with a weak economy into highly developed, equipped with high technologies in different spheres, while simultaneously solving the problems of creating additional jobs, developing innovative infrastructure, creating successful small and medium-sized businesses,

and increasing budget revenues.

References

1. Lugovtsov AV *Development of innovative forms of doing business* / AV Lugovtsov // *Instruments of Analysis and Management of Transitional Conditions in Economics: Materials of the II International Scientific and Practical Conference "Economic Development, Reforms and Innovative Processes in the Modern Business"*. - Yekaterinburg: Izvestiya Ural. Un-ta. – 2007. – T. 2. – P. 145-167.
2. Mazur V.C. *Technological parks. World and Ukrainian Experience* / V.S. Mazur, OA Silk - Kyiv: Prok-Business, 2009. – 70 p.
3. Mazur AA *Technological parks of Ukraine: figures, facts, prospects* / AA Mazur, SV Pustovoit // *Science and innovations*. – 2013. – Vol. 9. – №. 3. – P. 59-72.
4. Revutskyy S. *The basic preconditions and general features of the development of technological parks in the highly developed countries of the world* / S. Revutsky // *The theory and practice of intellectual property*. – 2009. – №.1. – Mode of access: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-osnovni-peredumovy-ta-zahalni-rysy-rozvytku-tekhnologichnykh-parkiv-u-vysokorozvynenykh-krajinah-s.html#ixzz3H0XII932>.
5. Ukhanova I.O. *Development and functioning of industrial parks: world experience and specifics in Ukraine*. [monogr.] / I.O Ukhanov – Odessa: Atlanta, 2012. – 129 p.
6. Allen D. *Science Park: Organization and Management* / D. Allen, D. Burr, T. Broadkhurst; per. from english. – Lviv, 2000. – 245 p.
7. Amitan V.N, *Some issues of the development of technopark structures in Ukraine* / V.N. Amitan, V.I. Dubnitsky // *Bulletin of the AES of Ukraine*. – 2004. – №. 1. – P. 125-126.
8. Heyets V.M *Innovative perspectives of Ukraine: monograph* / V.M. Heyets, V.P Seminozhenko. – Kharkiv: Constant, 2006. – 272 p.

Солоха Дмитро Володимирович

доктор економічних наук, професор
Донецький державний університет управління
м. Маріуполь, Україна

Белякова Оксана Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент
Азовський морський інститут НУ «ОМА»
м. Маріуполь, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ЩОДО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Нестійке поведження різних економічних динамічних систем є характерним для економічних еволюційних процесів. Лінійність і стійкість мають не універсальний, а дуже обмежений характер, що підкреслює В.Б. Занг [1] та В.С. Пономаренко [2]. Таке розміщення акцентів відмінне від тих, на яких будується традиційна економіка. Так, наприклад, П.А. Самуельсон в економічних явищах намагався виявити саме лінійність і стійкість як базові властивості, адже при використанні традиційного

статичного аналізу і принципу відповідності можна мати справу лише з тими системами, у яких малі зміни параметрів приводять до малих змін характеристик [3].

Синергетичний підхід, на противагу традиційній динаміці, розкриває ті властивості дисипативних систем, для яких малі зрушення параметрів спричиняють якісні зміни динамічного поведіння. Коли система стає динамічно нестійкою, наприклад, внаслідок «збурювання» параметрів, для з'ясування характеру її поведіння стають дуже важливі нелінійні члени. В зв'язку з цим «наявність аналогій в основних положеннях різних теорій означає, що повинна існувати більш загальна теорія, що поєднує частки й уніфікує їх щодо цих загальних властивостей».

В.С. Пономаренко та ін. з цього приводу вказують на нездатність традиційної економічної теорії «наблизитися впритул до емпіричної дійсності. Відстоюється наукова цінність абстрактних понять і формальних теоретичних побудов. Вони спираються у своїх дослідженнях на аналіз рівноваги, що залишає науку сліпою до явищ, пов'язаних з історичними змінами. А це призводить до неправильного припущення про те, що можна заздалегідь передбачити всі можливі випадки і оцінити їх наслідки» [3, с.74].

Синергетична економіка відноситься до області економічної теорії, що має велике практичне значення при галузевій та конкретній господарській діяльності. Вона стосується тимчасових і просторових процесів економічної еволюції. Зокрема, синергетична економіка має справу з хитливими нелінійними системами і фокусує увагу на нелінійних явищах в економічній еволюції, таких, як структурні зміни, біфуркації і хаос.

Розгляд значення використання синергетичного підходу для вирішення задачі управління розвитком соціально-економічних систем пов'язано з визначенням співвідношення між синергетичною і традиційною економікою. Оскільки синергетична економіка має справу з економічною еволюцією, вона являє собою частину теорії економічної динаміки. Під це поняття підпадає чимало теорій (теорія ділових циклів, теорія економічного росту) і аналітичних методів, таких, як принцип відповідності.

Всі ці теорії і методи складають зміст традиційної теорії економічної динаміки. Синергетична економіка являє собою розширення традиційної теорії економічної динаміки в силу того, що результати останньої можуть бути пояснені в рамках цієї нової теорії, окрім цього, вона намагається пояснити й інші економічні явища, що традиційна теорія ігнорує. З погляду синергетичної економіки, підходи, які складають традиційну теорію економічної динаміки, не є універсальними, а лише окремими випадками. І хоча не можна стверджувати, що синергетична економіка вирішує всі проблеми економічної еволюції, можна зробити висновок, що ця нова теорія дозволяє динамічній економіці пояснити і навіть прогнозувати деякі динамічні економічні процеси, які не можуть бути пояснені за допомогою

традиційних теорій і методів.

Синергетична економіка пропонує новий напрямок щодо пояснення складних економічних явищ, до яких зокрема відноситься управління потенціалом соціально-економічної системи в умовах нестабільного ринкового середовища.

Фундаментальною відмінністю синергетичної економіки є те, що вона надає особливого значення нелінійним формам економічного еволюційного процесу, нестійкості та структурним змінам. Синергетична економіка трактує нелінійність і нестійкість як джерело різноманіття і складності економічної динаміки саме в управлінні. А оскільки потенціал соціально-економічної системи є динамічною та відкритою системою, то застосування принципів і методів синергетичної економіки вважаємо науково доцільним і правомірним.

В основу запропонованої наукової концепції покладена особлива важливість і необхідність інтеграції потенціалу соціально-економічної системи, у складну системну сукупність, що забезпечує його стійкий розвиток. Оптимізація взаємозв'язків і залежностей чисельних і різноманітних ресурсів, можливостей і переваг підприємства якісно перетворюють і підсилюють потенціал соціально-економічної системи [4].

Потенціал соціально-економічної системи повинний враховувати комплекс вже сформованих зв'язків і відносин, що відбивають минуле і сьогодення процесу функціонування і розвитку соціально-економічних систем у вигляді реального рівня ресурсного потенціалу, а також детальний диференційований аналіз стратегічних зв'язків і відносин з довгостроковим прогнозом можливостей і ресурсів з урахуванням їхнього оптимального використання через нормативний рівень потенціалу.

Такий комплексний потенціал соціально-економічних систем розглядався як стратегічний потенціал соціально-економічної системи. Таким чином, стратегічний потенціал варто аналізувати у вигляді системи функціональних відносин, що склалися між складовими підсистемами реального рівня потенціалу і нормативного рівня розвитку потенціалу.

Відбиваючи конкретні умови виробничої діяльності підприємства, нормативний потенціал (еталон) визначається як рівень потенціалу з урахуванням стимуляторів та дестимуляторів. Показники, що здійснюють позитивний стимулюючий вплив на потенціал соціально-економічної системи, є стимуляторами, а ознаки з протилежними властивостями – дестимуляторами. Нормативним рівнем потенціалу (еталоном) є рівень з максимальними значеннями показників-стимуляторів та мінімальними – дестимуляторів.

Оцінки за цими показниками дозволяють отримати достатню за обсягом і об'єктивну за змістом інформацію для управління потенціалом соціально-економічної системи.

Співвідношення реального та нормативного потенціалів відбиває діалектичний взаємозв'язок ресурсів наявних та стратегічних, попиту та пропозиції. Нормативний потенціалом за часом випереджає реальний. Для комплексної оцінки потенціалу використовується показник – стратегічний потенціал соціально-економічної системи.

Критерій стратегічного потенціалу соціально-економічної системи (Y_c) є функцією оцінок всіх складових його показників:

$$Y_c = f(Y_p, Y_n) \quad (1)$$

де Y_p – показник реального потенціалу соціально-економічної системи;

Y_n – показник нормативного потенціалу соціально-економічної системи.

Систему формування реального потенціалу соціально-економічної системи можна представити у вигляді ієрархічної сукупності характеристик (рис. 1).

Як видно з рис. 1 на другому рівні розміщується узагальнюючий показник, що характеризує реальний рівень потенціалу соціально-економічної системи взагалі і представляє собою сукупність комплексних показників, розміщених на першому рівні.

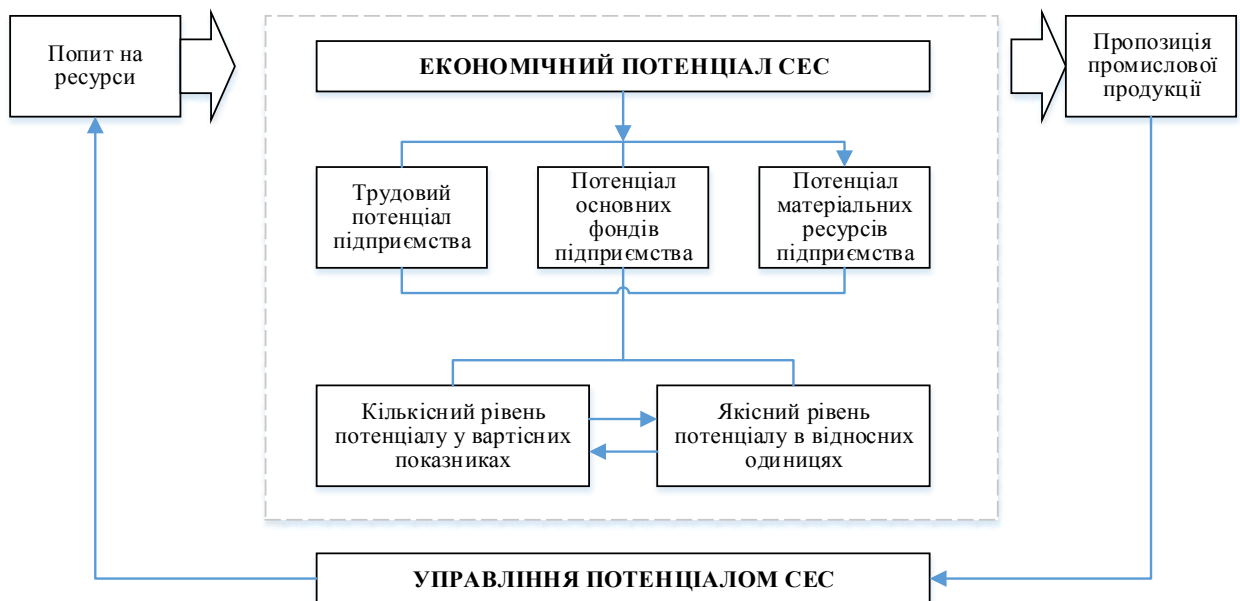

Рис. 1. Система управління реальним потенціалом соціально-економічної системи

Відповідно до закону синергії потенціал соціально-економічної системи не виміряється простою сумою потенціалів стосовно різних ресурсних джерел. У свою чергу, підсистеми розглянутої нами системи являють собою системи потенціалів соціально-економічної системи за кожним ресурсним джерелом.

Список використаних джерел

1. Занг В.Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории / В.Б. Занг: пер. с англ. – М.: Мир, 1999. – 311 с.
2. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: монографія / В.С. Пономаренко, О.М. Тридід, М.О. Кизим. – Х.: Видавничий Дім «Інжсек», 2003. – 328 с.
3. Заставний Ф. Депресивні регіони України: аналіз, оцінка, проблеми / Ф. Заставний // Регіональна економіка. – 2005. – №1. – С. 76-90.
4. Солоха Д.В. Функціонування і розвиток інноваційного потенціалу регіональних соціально-економічних систем: теорія, методологія, практика: Монографія / Д.В. Солоха. – Донецьк: ВІК, 2012. – 439 с.

Соловчук Катерина Олегівна

кандидат економічних наук
завідувач кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

СТАН ТА ІННОВАЦІЙНІ ПОТРЕБИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

В умовах глобальної конкуренції та інформаційного суспільства від спроможності агропромислових підприємств перейти на інноваційний тип економічного розвитку залежить вирішення стратегічного завдання із забезпечення їх конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг агропродовольчої продукції на регіональних і світовому ринках, реалізація потенціалу аграрного виробництва країни.

Нині стан інноваційної діяльності в аграрній сфері знаходиться як під довгостроковим негативним впливом незавершеності формування інституційного забезпечення інноваційної діяльності, цінових і структурних диспропорцій, так і під впливом сьогоденних реалій політичної та макроекономічної нестабільності в країні. Розробка та реалізація дієвої стратегії інноваційного розвитку агропромислового комплексу стає тим фундаментом, на якому ґрунтується сучасне управління національним господарством, який покликаний збільшити інвестування інноваційних процесів, оновити технологічну, матеріально-технічну та інформаційну бази, перетворити інновації на головний чинник нарощування обсягів виробництва та сталого розвитку підприємств галузі.

Вагомий внесок у розроблення засад стратегічного управління та економіки інновацій зробило багато зарубіжних і вітчизняних науковців. Різні теоретичні аспекти цієї проблеми висвітлені в наукових працях таких відомих вітчизняних та зарубіжних вчених.

Останніми роками в сільськогосподарському виробництві України відбулися певні позитивні зміни, що виявилися у позитивній динаміці чинників та умов, унаслідок яких зростали темпи економічного розвитку підприємств галузі та їх інноваційно-інвестиційний потенціал. Слід зауважити, що вони ще не набули стійкої позитивної динаміки та мають досить високий рівень варіацій у певних часових проміжках.

Незважаючи на постійні рецидиви кризових явищ в економіці держави, відсутність достатнього фінансування та матеріально-технічного забезпечення аграрної науки, у країні існує значний науково-технічний та освітній потенціал, сконцентрований у науково-дослідних установах Національної академії аграрних наук та аграрних вищих та середніх спеціальних навчальних закладах. Його застосування значною мірою залежить від ефективного механізму управління інноваціями на державному рівні.

При дослідженні тенденції державної політики в галузі підтримки інноваційної діяльності виявлено необхідність побудови єдиної системи державного регулювання, починаючи від розвитку на новій науковій основі селекційно-генетичних досліджень, відновлення раніше діючих і створення нових племінних господарств, особливо в м'ясному скотарстві, і закінчуючи підтримкою найбільш важливих проектів, реалізованих на конкретних підприємствах. Має бути істотно змінити діяльність наукових установ Національної сільськогосподарської Академії, щоб підвищити результативність досліджень за рахунок адекватної оцінки і стимулювання результатів селекційної діяльності, розробки і застосування технологій ресурсозберігаючого типу. Перспективним є створення бізнес-інкубаторів для інноваційного проектування, а також наукоагроградів для системного здійснення дослідницької роботи і комерціалізації її результатів.

Для досягнення мети державної інноваційної політики в АПК необхідно вирішити наступні основні завдання:

- сформулювати пріоритети інноваційної діяльності;
- удосконалювати нормативно-правове регулювання інноваційних процесів;
- створити умови для активізації діяльності аграрної науки, систему підготовки і перепідготовки наукових, педагогічних кадрів і фахівців всіх сфер АПК в галузі комерціалізації нововведень і управління інноваційними проектами;
- забезпечити кооперацію і інтеграцію наукової, освітньої і виробничої діяльності;
- забезпечити концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках інноваційної діяльності, єдність державної аграрної, науково-технічної і інноваційної політики з метою підвищення попиту агропромислового

виробництва на науково-технічні досягнення і залучення капіталу в розвиток інноваційних технологій;

– підсилити державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників з метою відновлення їхньої платоспроможності і можливості здійснення інноваційної діяльності;

– сформувати інфраструктуру інноваційних процесів;

– удосконалювати державне регулювання інноваційних процесів.

Незважаючи на наявність великої кількості наукових робіт з активізації інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України, ще й досі не конкретизовані ознаки та чинники ефективності державного управління інноваціями як підприємств так і галузі в цілому, методичні засади його оцінки. Інноваційна активність агропромислових підприємств залишається низькою. Недостатня розробленість теоретико-методичних питань та прикладних аспектів державного управління інноваціями в агропромисловій сфері за її виключній значущості для перспектив розвитку даної галузі економіки є підставою для продовження подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Зубець М.В. Наукові засади розвитку агропромислового виробництва в сучасних умовах / М.В. Зубець // Економіка АПК. – 2011. – С. 3-11.

2. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія/ За заг. ред. д-р екон. наук, проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.

3. Крисальний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О.В. Крисальний // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 10-13.

4. Лупенко Ю.О. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи / Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2014. – 514 с.

5. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу АПК: спонукальний механізм / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // Науковий фаховий журнал «Вісник КНУТД». – 2016. – №4(101) – С. 49-63.

6. Штулер І.Ю. Структурно-логічна схема організації й регулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах розвитку економіки України// Науковий економічний журнал «Актуальні Проблеми Економіки». – 2016. – №4. – С. 102-108.

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Білак Юрій Юрійович

*кандидат фізико-математичних наук, доцент
доцент кафедри програмного забезпечення систем
факультет інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Київ, Україна*

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОМПАНІЇ МЕТОДОМ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК

Однією з головних передумов ефективності інноваційної діяльності підприємства є наявність певного рівня інноваційної культури, що визначає спроможність персоналу сприймати й розробляти інновації, використовувати їх у своїй діяльності, сприяє реалізації креативного потенціалу працівників, мотивує їх на досягнення найвищих результатів тощо. Адекватна оцінка наявного рівня інноваційної культури дозволяє визначити можливість розвитку підприємства на основі інновацій, об'єктивно оцінити шанси на успіх реалізації конкретних інноваційних проєктів, обґрунтовано управляти процесами формування інноваційно-сприятливого середовища.

Для визначення рівня інноваційної культури методом експертних оцінок потрібно обрати 5 спеціалістів цієї компанії (чи тих, хто має значний досвід співпраці з цією компанією).

Провести оцінювання слід враховуючи те, що бали мають таке значення:

5 – стан даної складової відмінний і прийнятний;

4 – стан даної складової є досить добрим;

3 – стан даної складової ненадійний – загрози поки що немає, але потрібне спостереження за її динамікою;

2 – стан даної складової викликає занепокоєння, він негативно впливає на формування інноваційної культури та відповідно на інноваційний потенціал. Цей стан класифікується як загроза організацій;

1 – стан даної складової без сумнівів загрозливий і повинен розглядатися як небезпечна загроза.

Одержані результати опитування доцільно формувати у вигляді таб.1.

Наступним кроком є визначення рівня інноваційної культури методом експертних оцінок, розрахувавши зважені оцінки експертів та додавши їх.

Середньозважені значення оцінок експертів ($x_i \beta_i$) по кожному показнику розраховуються з використанням формул математичної статистики:

$$x_i \beta_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n x_{ij} \beta_{ij}$$

де x_{ij} – бал, виставлений j -м експертом за i -м показником; β_{ij} – коефіцієнт вагомості, виставлений j -м експертом за i -м показником; n – кількість експертів.

Таблиця 1

Оцінювання експертами інноваційної культури компанії

Складові блоку «інноваційна культура»	Оцінки експертів (за 5-ти бальною шкалою)				
	1	2	3	4	5
1. Комунікаційна система					
2. Традиції, досвід, віра в нові можливості					
3. Трудова етика, мотивація					
Експертні оцінки вагомості кожної складової					
1. Комунікаційна система					
2. Традиції, досвід, віра в нові можливості					
3. Трудова етика, мотивація					

Далі необхідно розрахувати інтегровану оцінку інноваційної культури як суму середніх зважених оцінок експертів по кожному показнику цього блоку.

Наступним етапом є оцінка надійності та узгодженості думок експертів за допомогою коефіцієнтів варіації, які розраховуються для кожного показника блоку за формулою:

$$v_i = \frac{\sigma(x_i \beta_i)}{x_i \beta_i}$$

Розрахунок дисперсії індивідуальних бальних оцінок здійснюється за формулою:

$$\sigma^2(x_i \beta_i) = \frac{1}{n-1} \sum \left(x_{ij} \beta_{ij} - x_i \beta_i \right)^2$$

При цьому якщо значення показника коефіцієнту варіації менше 0,333, то думки експертів узгоджені; якщо ж значення показника коефіцієнту варіації більше 0,333, то думки експертів неузгоджені і необхідно проводити повторне оцінювання інноваційного потенціалу після зустрічі експертів та обговорення ними дискусійних питань.

Виходячи з одержаних результатів, варто визначити чи знаходиться ймовірність помилки експертів в межах допустимого.

Отже, можна зробити висновок, що рівень інноваційної культури підприємства детермінується ефективністю його систем управління такими процесами:

- формування і використання інтелектуального потенціалу його

персоналу;

– максимізації і мінімізації, відповідно, позитивних і негативних впливів зовнішнього середовища на діяльність підприємства та основні фактори формування його інноваційної культури.

При цьому, сам рівень інноваційної культури суб'єкта господарювання виступає одночасно і передумовою формування сприятливого інноваційного мікроклімату, і одним з основних його факторів.

Список використаних джерел

1. Бойко Є.І. Методичні рекомендації для дослідження регулюючих факторів формування інноваційного клімату підприємств / Є.І. Бойко, Б.В. Гречаник. – Львів, Інститут регіональних досліджень НАН України; – Івано-Франківськ, Західноукраїнський економіко-правничий університет, 2005. – 42 с.;

2. Вовканич С.Й. Соціогуманістичний контекст наукомісткої економіки інноваційного суспільства / С.Й. Вовканич // Економіка України. – 2005. – №3. – С. 42-48.

3. Гречаник Б.В. Сутність та внутрішні чинники формування інноваційного клімату підприємства / Б.В. Гречаник // Зб.н.п. Вісник НУ «Львівська політехніка» №579 «Проблеми економіки та управління». – Львів, В-во НУ «Львівська політехніка», 2007. – 646 с.

4. Гречаник Б.В. Інноваційно спрямований розвиток підприємств: організаційно-економічні аспекти. Монографія / Б.В. Гречаник. – Львів, Інститут регіональних дослід. НАН України. – Івано-Франківськ, ПП «Супрун», 2007. – 187 с.

5. Штулер І.Ю. Організаційно-економічні передумови побудови програми інноваційного розвитку підприємства // Системи прийняття рішень в економіці, техніці та організаційних сферах: від теорії до практики: колективна монографія / за заг. ред. Савчук Л.М. – Т.2. – Павлоград: АРТ Синтез-Т, 2014. – 429с.

Кляп Михайло Михайлович

кандидат технічних наук,

старший викладач кафедри інформатики та

фізико-математичних дисциплін,

факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ РЕАЛЬНОГО ЕФЕКТИВНОГО ВАЛЮТНОГО КУРСУ

Реальний ефективний валютний курс – це номінальний курс, скоригований на індекс споживчих цін, котрий показує наслідки впливу реального ефективного валютного курсу на структуру економіки та зовнішньої торгівлі, іншими словами, характеризує конкурентоспроможність національної економіки.

Зарубіжні науковці М. Антербердоестер і Дж. Вічянонд запропонували розраховувати інтегрований валютний курс, який включає

зміни валютних курсів країн-продавців експортних товарів, та ціни, що формуються на експортних ринках. На їхню думку динаміка реального ефективного валютного курсу, розрахована у такий спосіб, є більш згладженою. Це обумовлено процесами формування інтернаціональних цін, у виразі яких зміни в національних цінах або у валютному курсі можуть бути компенсовані за рахунок диверсифікації шляхом перенесення його в інші країни або за рахунок використання іноземних факторів виробництва.

Таким чином, у сучасній наукових дослідженнях пропонується використовувати щонайменше три способи розрахунку реального ефективного валютного курсу для виміру конкурентоспроможності національної економіки.

1. Розрахунок реального ефективного валютного курсу а стандартним способом:

$$REER_j^{Standard} = \prod_{k \neq j} \left(\frac{P_j R_j}{P_k R_k} \right)^{w_{jk}}, \quad (1)$$

де P_j і P_k – показники індексу споживчих цін;

R_j і R_k – валютні курси національної та іноземної валюти країни-торговельного партнера;

w_{jk} – питома частка певного товару в експорті країни.

2. Формула розрахунку реального ефективного валютного курсу (товарного) або реального ефективного валютного курсу (на основі доданої вартості) більш складна і включає розрахунок часток доданої вартості, створених як усередині певної країни, так і в іншій:

$$REER_j^{Goods} = \prod_{k \neq j} \left(\frac{c_j \prod_{i \neq j} \left(\frac{q_j R_j}{q_i R_i} \right)^{-\varphi_{ij}(1-\delta_j)}}{c_k \prod_{i \neq k} \left(\frac{q_k R_k}{q_i R_i} \right)^{-\varphi_{ik}(1-\delta_k)}} \right)^{w_{jk}} \prod_{k \neq j} \left(\frac{q_j R_j}{q_k R_k} \right)^{w_{jk}}, \quad (2)$$

де q_j і q_k – це дефлятор ВВП;

R_j і R_k – валютні курси національної та іноземної валюти країни-торговельного партнера;

φ_{ij} – частка доданої вартості, створеної в іншій країні;

δ_j – частка доданої вартості, створеної всередині країни;

w_{jk} – питома частка певного товару у експорті країни.

Для визначення частки доданої вартості, створеної в іншій країні, фахівці пропонують використовувати статистичних таблиці витрати-випуск, що містяться на офіційній Інтернет-сторінці ОЕСД. За використання пропорційного підходу слід виокремити у сукупному експорті країни додану вартість, вироблену в країні та проміжні витрати за джерелами. Використання попиту на експорт, а не сукупного попиту для визначення частки доданої вартості, створеної в країні, пов'язано з необхідністю враховувати лише торговельні товари.

Як бачимо це досить складна формула, що дозволяє визначити вартість експортного товару із урахуванням частки доданої вартості, створеної в цій

країні, та частки доданої вартості імпортованих проміжних товарів. Знизити вартість експортних товарів можна як за рахунок девальвації, так і за рахунок імпорту товарів із нижчим умістом доданої вартості або з країни, де виробництво цих товарів є дешевшим (із урахуванням транспортних витрат).

3. Розрахунок реального ефективного валютного курсу «за цілями» здійснюється за формулою:

$$REER_j^{Tasks} = \prod_{k \neq j} \left(\frac{q_j R_j}{q_k R_k} \right)^{v_{jk}}, \quad (3)$$

де q_j і q_k – це дефлятор ВВП;

R_j і R_k – валютні курси національної та іноземної валюти країни-торговельного партнера відповідно;

v_{jk} – частки доданої вартості, створеної в тій або іншій країні.

Іншими словами, з розвитком процесів інтернаціоналізації виробництва та цін конкурентоспроможність товарів все меншою мірою стає чутливою до змін вартості національних факторів виробництва та валютних курсів, тому що виробники мають можливість перенести виробництво в інші країни з більш сприятливими ціновими умовами або імпортувати з них проміжні товари і сировину. Доцільність таких дій підтверджують розрахунки західних фахівців індексів реального ефективного валютного курсу: їх поведінка засвідчує, що більшість країн, які розвиваються, мають можливість у такий спосіб підтримувати конкурентоспроможність своїх товарів у періоди збільшення вартості національних складових собівартості або зміцнення валютного курсу національної грошової одиниці.

Отже, НБУ також доцільно розглянути можливість використовувати девальвацію валюти не лише як важіль підвищення цінової конкурентоспроможності, але і як засіб формування інтернаціональних ланцюжків доданої вартості з метою диверсифікації національного виробництва та збуту. Іншими словами, валютно-курсова політика має спрямовуватися на стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій у країну та формування сприятливого інвестиційного середовища. Цьому завданню найкраще відповідає політика гнучкого, але передбачуваного валютного курсу, що відповідає сукупності макроекономічних показників країни. Тому для підвищення конкурентоспроможності на інвестиційно-інноваційній основі доцільно уникати як тривалої фіксації валютного курсу, так і його різкої девальвації, як це наразі є. Лише стабільна валюта формує сприятливе середовище для розвитку фінансового ринку, структурної модернізації, підвищення рівня життя населення і сталого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Пальчевич Г.Т. Активізація методів фінансово-кредитного регулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Г.Т. Пальчевич. – Режим доступу: http://tconconference.org.ua/download/files/Palchevich_Galmadok.pdf.

2. Плеханов Д.А. Отраслевые индексы реального эффективного курса рубля / Д.А.Плеханов // Финансы и кредит. – 2005. – № 32 (200). – С. 53-55.
3. Штулер І.Ю. Бюджетна та боргова політика України: взаємозв'язок в умовах невизначеності / І.Ю. Штулер // Вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Випуск 16. – 2016. – С. 35-39.
4. Штулер І.Ю. Співвідношення базових макроекономічних показників в контексті відновлення рівноваги економічної системи // Науковий фаховий журнал «Вісник КНУТД». – 2016. – №1. – С. 102-108.
5. Штулер І.Ю., Лях І.М. Підвищення безпеки оцінювання експертних знань // Вісник Донецького державного університету управління. Серія Економіка» №2(79). – 2018. – С. 60-66.
6. Шумська С.С. Реальний ефективний курс гривні: оцінка конкурентних переваг українських товарів і прогноз на 2013-2014 р. / С.С. Шумська, О.Г. Білоцерківець // Економіка і прогнозування. – 2013. – С. 20-31.
7. Armington Paul S., 1969, A Theory of Demand for Products Distinguished by Place of Production. IMF Staff Papers. – 1969. – Vol. 6 – P. 159-178.
8. Bems, Rudolfs, and Robert C. Johnson, 2012, Value-Added Exchange Rates, NBER Working Paper № 1849 (Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research).
9. Monthly commodity trade weighted exchange rates [Електронний ресурс]. – USDA ERS – Agricultural Exchange Rate Data Set. – Режим доступу: <http://www.ers.usda.gov/data-products/agricultural-exchange-rate-data-set.aspx>
10. Moodys: China Mobile's FY2013 results support its rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.moodys.com/research/Moodys-China-Mobiles-FY2013-results-support-its-rating--PR_295482?lang=en&cy=can
11. Unterberdoerster Olaf, A. Mohommad, and J. Vichyanond, Implications of Asia's Regional Supply Chain for Rebalancing Growth, Chapter 3, Regional Economic Outlook: Asia and Pacific, April (Washington: International Monetary Fund). 2011.
12. The Economist. [Електронний ресурс].– 2010. – Aug. 7-13. – P. 55. – Режим доступу: <http://www.investopedia.com/terms/m/mondustrual-policy.asp>
13. World economic forum. [Електронний ресурс]. Доступ з екрану: <http://www.weforum.org/issues/competitiveness>

Легеза Андрій Васильович
викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультет інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

В сучасних умовах особливої актуальності набувають проблеми активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. Органам державного управління потрібні нові концептуальні підходи до оцінювання ефективності інноваційних проектів.

Модель оцінювання ефективності інноваційних проектів складається з наступних етапів:

1) визначення множини вимог, що висуюються до кожного з оцінюваних інноваційних проектів, що описується вектором вхідних змінних:

$$E \in G, G = \{E/E \subset V; E \subset K; E \subset A\}, \quad (1)$$

де $V = (V_1, V_2, \dots, V_m)$ – вектор вимог до інноваційного проекту;

2) визначення критеріїв, за якими можливе здійснення обґрунтованого вибору одного з можливих варіантів інновацій:

$$K = (K_1, K_2, \dots, K_k), \quad (2)$$

3) вектор критеріїв оцінювання інноваційного проекту формується відповідно до альтернатив інноваційного проекту:

$$A = (A_1, A_2, \dots, A_n), \quad (3)$$

4) на четвертому етапі формується матриця експертних оцінок альтернатив інноваційного проекту:

$$\Theta = [\theta_{ij}]_{m \times n}, \quad (4)$$

де θ_{ij} – оцінка i -ї вимоги по j -й альтернативі;

5) формування інструментарію вибору найбільш ефективного проекту з множини оцінюваних:

5.а) визначення вектору стану оцінок альтернатив, отриманий за допомогою вимог:

$$S = (S_1, S_2, \dots, S_n), \quad (5)$$

5.б) визначення вектору кінцевої множини альтернатив, отриманий в результаті стабілізації множини альтернатив:

$$A' = (A'_1, A'_2, \dots, A'_s), s \leq n, \quad (6)$$

5.в) формування матриці оцінок експертами:

$$\Theta' = [\theta'_{ij}]_{k \times s}, \quad (7)$$

де θ'_{ij} – оцінка i -го критерію по j -й альтернативі;

5.г) формування вектору оцінок альтернативних варіантів (інноваційних проектів, отриманого в результаті оцінювання за допомогою критеріїв:

$$S' = (S'_1, S'_2, \dots, S'_s). \quad (8)$$

При оцінюванні ефективності інноваційного проекту, з точки зору функціонування системи і управління інноваційним процесом, при виборі з декількох альтернативних варіантів проблема виникає при:

– виділенні найбільш суттєвих компонентів векторів V , K , A (векторів-множин вимог, критеріїв та альтернатив);

– стабілізації множини альтернатив при визначенні кінцевої множини альтернатив A' (сукупності альтернативних проектів);

– визначенні кращої альтернативи A'_{opt} із кінцевої множини альтернатив.

Використання запропонованої моделі оцінювання ефективності інноваційних проектів дозволяє прийняти обґрунтоване рішення щодо вибору варіанту. За допомогою розробленої моделі оцінювання визначається пріоритетність реалізації інноваційних проектів, які найбільш ефективно можуть вплинути на національну економіку.

За результатами визначення пріоритетності альтернатив формується портфель інноваційних проектів, для інвестування внутрішнім інвестором кластеру передбачається реалізувати:

$$B_i (i = \overline{1, h}), \quad (9)$$

згодом відбираються фактори, за якими буде проводитися ранжування послідовності впровадження інноваційних проектів:

$$F_j (j = \overline{1, r}) \quad (10)$$

Для визначення ваги впливу кожного фактору на ранжування послідовності впровадження інноваційних проектів формується вектор:

$$\varphi = (\varphi_1, \dots, \varphi_r), \quad (11)$$

де φ – вага впливу певного фактору.

Для визначення ваги певного інноваційного проекту в межах певного фактору будується матриця:

$$C = [c_{ij}]_{h \times r}, \quad (12)$$

де c_{ij} – показник ваги i -го фактору за j -м інноваційним проектом, $0 \leq c_{ij} \leq 1, i = \overline{1, h}, j = \overline{1, r}$.

Модель оцінювання ефективності інноваційних проектів представляє собою задачу багатокритеріальної оптимізації, в якій у вигляді критеріїв пріоритетності реалізації проектів виступають фактори впливу на інноваційні процеси.

Для розв'язання задачі оптимізації необхідно здійснити згортання мультикритерію. Ця процедура представляє собою перетворення мультикритерію на один скалярний критерій для зведення задачі багатокритеріальної оптимізації до задачі лінійного програмування.

Для визначених факторів впливу на пріоритетність впровадження проектів здійснюється лінійне згортання за допомогою методів багатовимірних просторів у вектор $\beta = (\beta_1, \dots, \beta_h)$ за формулою:

$$\beta_i = \sum_{j=1}^r c_{ij} \cdot \varphi_j \quad (13)$$

Тоді модель визначення пріоритетності інвестування інноваційних проектів набуває вигляду:

$$\max_{x \in D} \beta(X) \quad D = \left\{ x : \sum_{i=1}^h x_i = 1, x_i \geq \xi_0 \right\}, \quad (14)$$

де ξ_0 – необхідні умови ресурсного обмеження ($0 \leq \xi_0 \leq 1$).

Для обмеження кола альтернатив інноваційного проекту необхідно формалізувати сукупність вимог, які можна поділити на дві групи: функціональні та нефункціональні. Функціональні вимоги визначають функціонування бізнес-процесів. До нефункціональних вимог належать: економічні, технічні, технологічні, трудові, соціальні вимоги тощо. В свою чергу, при оцінюванні ефективності інноваційного проекту з наведених вище двох груп слід обрати критерії оцінювання.

Для вивчення вимог, що висуваються до проекту, формуються такі критерії оцінювання альтернатив інноваційного проекту, які надають можливість розмежувати існуючі переваги та недоліки альтернатив.

Ці критерії можна поділити на три основних типи:

- критерії, що безпосередньо характеризують функціонування системи;
- критерії, що характеризують параметри здійснення інноваційного процесу;
- критерії, що характеризують готовність до впровадження проекту.

Процедуру оцінювання ефективності інноваційних проектів можна оптимізувати за наявності бази критеріїв, що істотно скорочує процес підготовки до вибору і дозволяє запобігти можливих помилок.

Список використаних джерел

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: [Текст] / [Г.О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко]. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Умеров Р.Е. Використання зарубіжного досвіду інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу в сучасних умовах українського ринку: [Текст] / Р.Е. Умеров // *Актуальні проблеми економіки*. – 2012. – №6. – С. 96-105.
3. Шовкун І.А. Фіскальне регулювання науково-технічних та інноваційних процесів в економіці та концептуальний аналіз регулятивного впливу Податкового кодексу України // *Вісник податкової служби України*. – 2010. – №33. – С. 5-8.
4. Шкода М.С. Особливості державного стимулювання інноваційних процесів в Україні / М.С. Шкода // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2015. – №7. – С. 52-55.
5. Штулер І.Ю. Обґрунтування моделі гомеостазису національної економічної системи за умов інноваційного розвитку / І.Ю. Штулер // *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія «Економіка»*. – 2016. – Том 21. Випуск 7(49). – С. 52-57.
6. Штулер І.Ю. Стабілізація економіки України: інноваційний підхід / І.Ю. Штулер // *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін.* – Тернопіль: Економічна думка. – 2016. – Том 23. – № 1. – С. 106-110.

Лях Ігор Михайлович
кандидат технічних наук
доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін
факультет інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Конкурентоспроможність – це узагальнений показник, який містить в собі різні складові. При цьому при дослідженні конкурентоспроможності досліджується сукупний ефект кожної зі складових. Звичайно для кожної окремої країни конкурентні переваги можуть та будуть відрізнятися.

Для того, щоб встановити, які фактори впливають на конкурентоспроможність України сучасна наука пропонує використати методи кореляційно-регресійного моделювання. Даний метод надає змогу виявити силу взаємозв'язку між чинниками, які визначають конкурентоспроможність, а не тільки їх перелік. Для цього доцільно використати показники-індикатори, які входять до Глобального індексу конкурентоспроможності.

Отже, щоб встановити, фактори впливу на конкурентоспроможність України, використано методи кореляційно-регресійного моделювання, які дають змогу побудувати два види економетричної моделі. Для цього обрано 9 часових періодів (з 2006 по 2014 р.) та такі показники-індикатори: y – індекс конкурентоспроможності; x_1 – довіра до політиків; x_2 – тягар державного регулювання; x_3 – якість загальної інфраструктури; x_4 – державний дефіцит/профіцит; x_5 – інфляція; x_6 – державний борг; x_7 – дитяча смертність; x_8 – тривалість життя; x_9 – якість початкової освіти; x_{10} – якість системи освіти; x_{11} – рівень професійної підготовки персоналу; x_{12} – інтенсивність внутрішньої конкуренції; x_{13} – тягар митних процедур; x_{14} – оплата праці і продуктивність; x_{15} – розвиток фінансового ринку; x_{16} – доступність нових технологій; x_{17} – прямі іноземні інвестиції і трансфер технологій; x_{18} – індекс розміру внутрішнього ринку; x_{19} – кількість внутрішніх поставок; x_{20} – складність виробничих процесів; x_{21} – інноваційний потенціал; x_{22} – витрати компаній на НДДКР; x_{23} – закупівлі державою високотехнологічної продукції.

Ці показники-індикатори відображають загальний потенціал України з врахуванням соціального стану та різних сфер економіки. Статистичний масив даних представлено у таблиці 1, де x – залежні змінні, а y – незалежна змінна).

Таблиця 1

Вхідні дані показників-індикаторів для побудови економетричної моделі
конкурентоспроможності України

Індекс конкурентоспроможності	у	Роки								
		2006 3,89	2007 3,93	2008 4,09	2009 3,95	2010 3,9	2011 4	2012 4,14	2013 4,05	2014 4,14
Довіра до політиків	x_1	1,9	1,9	2	2	1,9	2	2	2,2	2,4
Тягар державного регулювання	x_2	2,8	2,9	2,9	2,7	2,6	2,5	2,4	2,6	2,9
Якість загальної інфраструктури	x_3	3,2	3,2	3,1	3,5	4,1	4,2	4,6	4,4	4,1
Державний дефіцит/профіцит	x_4	-2,4	-2	-1,3	-1,5	-11,4	-5,8	-2,7	-4,6	-4,5
Інфляція	x_5	13,5	13,1	12,8	25,5	15,9	9,4	8	0,6	-0,3
Державний борг	x_6	46,5	36	13,4	19,9	31,3	40,5	36,5	37,4	41
Дитяча смертність	x_7	14	13,8	13	20	13,7	13,3	11,4	8,7	9,2
Тривалість життя	x_8	67	67	67	68	68,3	69,2	70,3	70,8	70,9
Якість початкової освіти	x_9	3,9	4,1	4,6	4,4	4,4	4,2	4,4	4,7	4,7
Якість системи освіти	x_{10}	3,9	4,1	4,2	3,9	3,9	3,8	3,6	3,6	3,7
Рівень професійної підготовки персоналу	x_{11}	2,9	3,2	3,5	3,4	3,4	3,3	3,6	3,7	3,8
Інтенсивність внутрішньої конкуренції	x_{12}	4,5	4,5	4,4	4,2	4,1	4	4,3	4,5	4,7
Тягар митних процедур	x_{13}	3	3	2,9	3	3	2,8	2,8	3	3,3
Оплата праці і продуктивність	x_{14}	4,4	4,7	5	4,6	4,5	4,3	4,5	4,5	4,5
Розвиток фінансового ринку	x_{15}	3,2	3,3	3,6	3,4	3,8	3,7	3,8	3,8	3,9
Доступність нових технологій	x_{16}	2,7	3,2	4,2	4,3	4,5	4,6	4,8	4,3	4,1
Прямі іноземні інвестиції і трансфер технологій	x_{17}	4,1	4,2	4,3	3,9	3,8	3,8	4	3,6	3,7
Індекс розміру внутрішнього ринку	x_{18}	4,3	4,3	4,4	4,4	4,3	4,3	4,4	4,4	4,4
Кількість внутрішніх поставок	x_{19}	4,5	4,6	4,7	4,4	4,5	4,4	4,6	5,3	4,5
Складність виробничих процесів	x_{20}	3,4	3,5	3,9	3,5	3,4	3,5	3,5	3,4	3,5
Інноваційний потенціал	x_{21}	3,7	3,6	3,8	3,7	3,5	3,4	3,3	3,2	3,6
Витрати компаній на НДДКР	x_{22}	3,4	3,3	3,3	3,3	3,1	3,1	3,2	3	2,9
Закупівлі державою високотехнологічної продукції	x_{23}	2,9	3	3,7	3	3	3	2,7	2,7	3,1

Джерело: дані Глобального індексу конкурентоспроможності за відповідні роки

Для встановлення найбільш значимих параметрів моделі необхідно також визначили кореляційний зв'язок між показниками-індикаторами, тобто залежними змінними (x) та незалежною змінною (y) з врахуванням мультиколінераності. Результат аналізу зв'язку між ними наведено у табл. 2.

Для продовження дослідження необхідно встановити взаємозалежні параметри, побудовані на основі кореляційних зв'язків. Отримані результати

відображають ступінь зв'язку, а саме середній (до 0,7) та сильний (0,7-1) зв'язок із результативною змінною:

$$y(t) = b + \sum_{i=1}^{11} a_i x_i(t), i \neq 3, t = 1, \dots, 9 \quad (1)$$

Таблиця 2
Кореляційна матриця показників-індикаторів економетричної моделі конкурентоспроможності України

	y	x ₁	x ₂	x ₄	x ₅	x ₆	x ₈	x ₁₁	x ₁₂	x ₁₃	x ₁₈	x ₁₉	x ₂₀
y	1												
x ₁	0,693	1											
x ₂	-0,108	0,161	1										
x ₄	0,249	0,016	0,373	1									
x ₅	-0,641	-0,722	0,046	0,120	1								
x ₆	-0,102	0,172	-0,201	-0,227	-0,527	1							
x ₈	0,667	0,772	-0,474	-0,256	-0,731	0,369	1						
x ₁₁	0,810	0,783	-0,147	-0,125	-0,556	-0,215	0,784	1					
x ₁₂	0,332	0,549	0,656	0,431	-0,526	0,236	0,150	0,223	1				
x ₁₃	0,060	0,645	0,632	-0,086	-0,285	0,182	0,214	0,292	0,682	1			
x ₁₈	0,768	0,620	0,000	0,412	-0,245	-0,444	0,492	0,773	0,31	0,178	1		
x ₁₉	0,275	0,319	-0,073	0,049	-0,535	0,009	0,368	0,412	0,373	0,007	0,382	1	
x ₂₀	0,419	-0,016	0,391	0,442	0,106	-0,731	-0,340	0,173	0,052	-0,208	0,377	-0,03	1

Джерело: розраховано автором

До числа показників індикаторів з середнім та сильним зв'язком з результативною змінною увійшли такі: x₁ – довіра до політиків, x₅ – інфляція, x₈ – тривалість життя, x₁₁ – рівень професійної підготовки персоналу, а також x₁₈ – індекс розміру внутрішнього ринку.

Точність формули (1) визначається за критерієм точності ретроспективних статистичних даних, наприклад, *MAPE* – середньою абсолютною помилкою у відсотках:

$$MAPE = \frac{1}{N} \sum_{t=1}^N \frac{|e(t)|}{y(t)} 100\%, \quad (2)$$

При цьому допускаємо, що помилкою є різниця $e(t)$:

$$e(t) = y(t) - \bar{y}(t) \quad (3)$$

У результаті розрахунку встановлено, що $MAPE=0,84\%$. Отримані дані свідчать про доволі високу точність моделі.

Наступним кроком є перевірка отриманих коефіцієнтів регресії на статистичну значущість. Це найпростіше зробити за допомогою класичного

методу найменших квадратів. Здійснюється статистична параметризація моделі, відповідно до якої регресійне рівняння має вигляд:

$$y(t) = -1,2312 - 0,0060x_5(t) + 1,2185x_{18}(t) \quad (4)$$

У моделі (4) лише два фактори враховуються при побудові регресійного рівняння, а її точність знаходиться на основі відомих статистичних оцінок. З даного рівняння моделі випливає як пряма, так і обернена залежність між результативними факторами і залежними змінними (x). Це означає, що зі зменшенням рівня інфляції і збільшенням розміру внутрішнього ринку – конкурентоспроможність України зростає.

Також доведено, що дана математична модель є адекватною, неавтокорельованою і немультіколеніарною. Загалом, побудована економетрична модель конкурентоспроможності України дає змогу встановити пріоритетні напрямки державної політики з урахуванням стану економіки.

Проте, проведений аналіз засвідчив, що конкурентні фактори України не вважаються прогресивними, або такими, що можуть забезпечити довгостроковий ефект. Вони свідчать про доволі високу залежність України від внутрішніх економічних умов.

Список використаних джерел

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: [Текст] / [ГО. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г.Чижевський, М.М. Шевченко]. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Умеров Р.Е. Використання зарубіжного досвіду інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу в сучасних умовах українського ринку: [Текст] / Р.Е.Умеров // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №6. – С.96-105.
3. Шовкун І.А. Фіскальне регулювання науково-технічних та інноваційних процесів в економіці та концептуальний аналіз регулятивного впливу Податкового кодексу України // Вісник податкової служби України. – 2010. – №33. – С. 5-8.
4. Штулер І.Ю. Фрактальне прогнозування в задачах інвестицій та економіки/ І.Ю. Штулер // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний фундамент розвитку національної економіки». – м. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2017. – Ч.1.– С. 96-98.
5. Штулер І.Ю. Технологія прогнозування соціально-економічного розвитку національної економіки // 5th International Scientific Seminar Formation of knowledge economy as the basis for information society. – Viena, Austria. December, 16-19, 2017. – С. 127-129.

Роль Мар'яна Іллівна
*магістр 1-го року навчання⁶
спеціальність 121 «Інженерія програмного забезпечення»
факультет інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

SWOT-АНАЛІЗ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

В сучасних умовах функціонування підприємства неможливе без урахування особливих та швидкозмінних процесів, що відбуваються у сучасній економіці. Відповідно управління підприємствами потребує постійного моніторингу його стану, з метою коригування та удосконалення. Одним із головних інструментів моніторингу, який є забезпеченням ефективності та результативності управління в умовах змін, є постійне проведення SWOT-аналізу функціонування підприємства з метою визначення реальних можливостей розвитку і потенційних загроз його діяльності.

SWOT-аналіз, як один із основних інструментів комплексного моніторингу стану підприємства, був заснований у другій половині ХХ століття професором Гарвардської школи бізнесу К. Ендрюсом на конференції з проблем бізнес-політики у 1963 році. Спочатку SWOT-аналіз використовувався з метою узагальнення і структуризації знань про реальну ситуацію конкретного об'єкта і тенденції його розвитку. Пізніше завдяки розробленню SWOT-моделі він став важливим інструментом побудови і реалізації стратегій. Адже саме SWOT-аналіз дозволяє встановити найхарактерніший для будь-якого об'єкта зв'язок між його перевагами (Strengths – сильні сторони), недоліками (Weaknesses – слабкі сторони), можливостями (Opportunities) і потенційними загрозами (Threats).

Класична модель SWOT-аналізу може застосовуватись з метою отримання реальних даних про стан функціонування, можливості і загрози як для конкретного підприємства, так і для окремого сектора (галузі, сфери) національної економіки в цілому.

Методика проведення SWOT-аналізу передбачає здійснення декількох етапів:

I. Визначення власних сильних і слабких сторін підприємства. Для цього необхідно: скласти перелік параметрів, по якому оцінюватиметься підприємство; по кожному параметру визначити, що є сильною стороною підприємства, а що – слабкою; зі всього переліку вибрати найбільш важливі

⁶Під керівництвом кандидата фізико-математичних наук, доцента Юрія Юрійовича Білака

сильні і слабкі сторони підприємства.

II. Визначення ринкових можливостей і погроз. Це своєрідна «розвідка місцевості» – оцінка ринку. Цей етап дозволяє оцінити ситуацію поза вашим підприємством і зрозуміти, які у вас є можливості, а також, яких погроз слід побоюватися.

III. Зіставлення сильних і слабких сторін підприємства з можливостями і погрозами ринку. Для зіставлення можливостей підприємства умовам ринку і узагальнення результатів SWOT-аналізу застосовується матриця SWOT, яка має наступний вигляд (рис. 1).

На перетинах окремих складових груп факторів формуються поля, для яких характерні певні сполучення, що їх треба враховувати надалі в ході розробки стратегій певного типу: поле СіМ – передбачає розробку стратегій підтримки та розвитку сильних сторін підприємства щодо реалізації можливостей зовнішнього середовища; поле СіЗ – орієнтує стратегію на боротьбу із загрозами за допомогою використання внутрішніх резервів; поле СлМ – спрямовує дії підприємства на використання можливостей для подолання слабких сторін його внутрішнього потенціалу; поле СлЗ – передбачає розробку такої стратегії, яка б дала змогу підприємству не тільки зміцнити свій потенціал, а й відвернути можливі загрози у зовнішньому середовищі [4, с. 221].

		Зовнішнє середовище	
		Можливості (шанси)	Загрози
Внутрішнє середовище		1. 2. і т. ін.	1. 2. і т. ін.
		Сильні сторони	Слабкі сторони
		Поле СіМ (заходи)	Поле СіЗ (заходи)
		Поле СлМ (заходи)	Поле СлЗ (заходи)

Рис. 1. Матриця SWOT

SWOT-аналіз в порівнянні з іншими методами має як переваги, так і недоліки. Основною перевагою є простота і можливість витратити невеликі кошти на його проведення, а також гнучкість і наявність безлічі варіантів. Також, це систематизація знань про внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на процес стратегічного планування; можливість визначити конкурентні переваги підприємства та сформулювати стратегічні пріоритети, періодично проводити діагностику ринку та ресурсів підприємства. Недоліками SWOT-аналізу, які потрібно враховувати є: неможливість врахування всіх сил і слабкостей, можливостей і загроз; суб'єктивність

вибору та ранжування факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; погана адаптація до середовища, що постійно змінюється.

SWOT-аналіз дає такі можливості:

- більш повне (системне) дослідження окресленої проблеми;
- виділення «слабких місць» (точок біфуркацій), вплив на які повинен призвести до руйнування системи в цілому;
- визначення суб'єктів протидії (конкурентів, державних органів, громадських організацій та ін.), а також уточнення їх завдань у межах повноважень;
- виявлення потенціалу окремого підприємства для протидії встановленій проблемі.

Отже в умовах динамічних змін необхідним є здійснення моніторингу функціонування підприємства головним інструментом якого виступає SWOT-аналіз. Проведення SWOT-аналізу дозволяє визначити, яким чином, використовуючи переваги, можна реалізувати можливості чи знешкодити загрози і, навпаки, як мінімізувати слабкі сторони, використовуючи можливості, та як уникнути загроз, спричинених слабкими сторонами.

Список використаних джерел

1. Кривда В.І., Кривда О.В., Нараєвський С.В. *Можливості удосконалення методики SWOT-аналізу* / В.І. Кривда, О.В. Кривда, С.В. Нараєвський // *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем*; зб. наук. праць МННЦ ІТіС. – 2007. – № 12. – С. 74-77.
2. Мех О.А. *Можливості удосконалення методики SWOTаналізу* / О. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: Навчальний посібник/За ред. Л.В. Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 301 с. – (Вища освіта XXI ст.).
3. Мошенський С.З., Олійник О.В. *Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей ВНЗ/За ред. д.е.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф.Бутинця.* – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
4. Семенов Г.А., Ярошевская О.В. *Діагностика фінансово-економічного стану підприємства* / Г.А. Семенов, О.В. Ярошевская // *Вісник економічної науки України.* – 2011. – № 1. – С. 136-141.
5. Штулер І.Ю., Лях І.М. *Підвищення безпеки оцінювання експертних знань* // *Вісник Донецького державного університету управління. Серія Економіка* №2(79). – 2018. – С. 60-66.
6. Штулер І.Ю. *Адаптація глобальних методик з підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні* / І.Ю. Штулер // *Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія «Економічні науки».* – 2011. – Вип. 8(29). Част. 2. – С. 38-46.

Фаловський Олександр Олександрович

кандидат технічних наук, доцент, PhD

ВНЗ «Національна академія управління»

Шваб Олександр Сергійович⁷

магістр ВНЗ «Національна академія управління»

Окулов Вадим Андрійович⁸

магістр ВНЗ «Національна академія управління»

м. Київ, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ ДО СИСТЕМИ АНАЛІЗУ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ ЛИСТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ПОШТИ

21 сторіччя остаточно перетворило засоби електронного документообігу на частину повсякденного життя. Надзвичайно суттєвою частиною такого обігу є листи електронної пошти. На відміну від месенджерів, соціальних мереж та сайтів електронна пошта є засобом цілеспрямованого надання інформації фізичним особам та організаціям і ґрунтується на довготривалому існуванні поштових скриньок та гарантованому доставленні кореспонденції за адресою.

Відомо, що через електронні листи до користувача може надходити як потрібна інформація, так і непотрібна (спам), або навіть шкідлива (віруси, трояни, інші «витвори» хакерського «мистецтва»).

Слід мати на увазі, що обсяг листів, що надходять (сотні, або навіть тисячі на добу) може перевищити можливості людини обробити їх протягом прийнятнього часу. За оцінками фахівців обсяги електронного листування продовжують зростати і на 2017 р. складали 215 мільярдів листів на день.

Отже, зменшення навантаження з перегляду електронних листів шляхом обрання найсуттєвіших є надзвичайно бажаним з огляду економії часу власника поштової скриньки. Потрібно допомогти людині визначити найбільш корисні листи з повного масиву тих, що надійшли до електронної скриньки.

Одним із найпоширеніших шляхів розв'язання такої задачі є використання спам-фільтрів [1, 2], що дозволяє позбутися «зайвої» частини листів. Таким чином для перегляду залишиться лише суттєва частина вхідної кореспонденції.

Ринок програм для фільтрації спаму є на сьогодні надзвичайно широким. Фільтрація спаму засновується на достатньо простому припущенні: «лист із спамом містить «заборонені» фільтром слова». Таким чином наявність певних слів збільшує вірогідність того, що лист належить до спаму. Загалом сучасні методи фільтрації спаму так чи інакше ґрунтуються

⁷ Під керівництвом кандидата технічних наук, доцента Олександра Олександровича Фаловського

⁸ Під керівництвом кандидата технічних наук, доцента Олександра Олександровича Фаловського

на використанні методів Байєсової фільтрації [3, 4].

Окрім того спам фільтри містять інформацію про «погані» адреси, що слугують для розповсюдження спаму.

Проте, використання спам-фільтрів може призвести до «відсікання» значної частини листів від нових дописувачів, що може спричинити втрату цінної інформації.

На додачу, оскільки листи можуть містити інформацію різними мовами, то аналізу самих лише слів, що містяться у листах недостатньо для прийняття рішення про належність до спаму.

З огляду на вищенаведене доцільною є розробка методологічних засад для побудови системи переднього оцінювання структури та змісту листів електронної пошти для побудови тематичних «добірок» із найбільш прийнятних листів (із одночасним відкиданням спаму та потенційно небезпечних листів).

На думку авторів основними вимогами до такої системи повинні бути:

- наявність зовнішніх критеріїв релевантності, організованої у вигляді матриці груп критеріїв: {«критерій-ключове слово»/«значення/діапазон значень, пов'язаних із ключовим словом»/«рівень важливості критерія для загальної оцінки»} для співставлення із змістом листа.

- здатність аналізувати структуру листа – наприклад, наявність вкладень, гіперпосилань, виконуваних програм.

- здатність аналізувати зміст листа (та/або зміст безпечних вкладень) на предмет наявності ключових слів та (за наявності) значень, що їм відповідають».

- наявність бази даних для збереження отриманих листів із побудованими оцінками відповідності по групах критеріїв.

- можливість виконувати ранжування та динамічну зміну кількості, складу та характеристик груп критеріїв перегляду (листи, зміст яких не відповідає одному набору критеріїв – стовпцю матриці, можуть виявитися важливими для іншого набору).

- здатність використовувати різні мови та системи кодування літер для опису ключових слів у критеріях.

- можливість розрахунку «оцінки ваги» листа за обраним переліком критеріїв для обрання «найвагоміших».

- можливість для співставлення збережених у базі даних у подальшому із оцінками людини для «донавчання» механізму перегляду.

- можливість одночасного (багатопотокового) перегляду масиву листів та побудови оцінок листів за матрицею критеріїв.

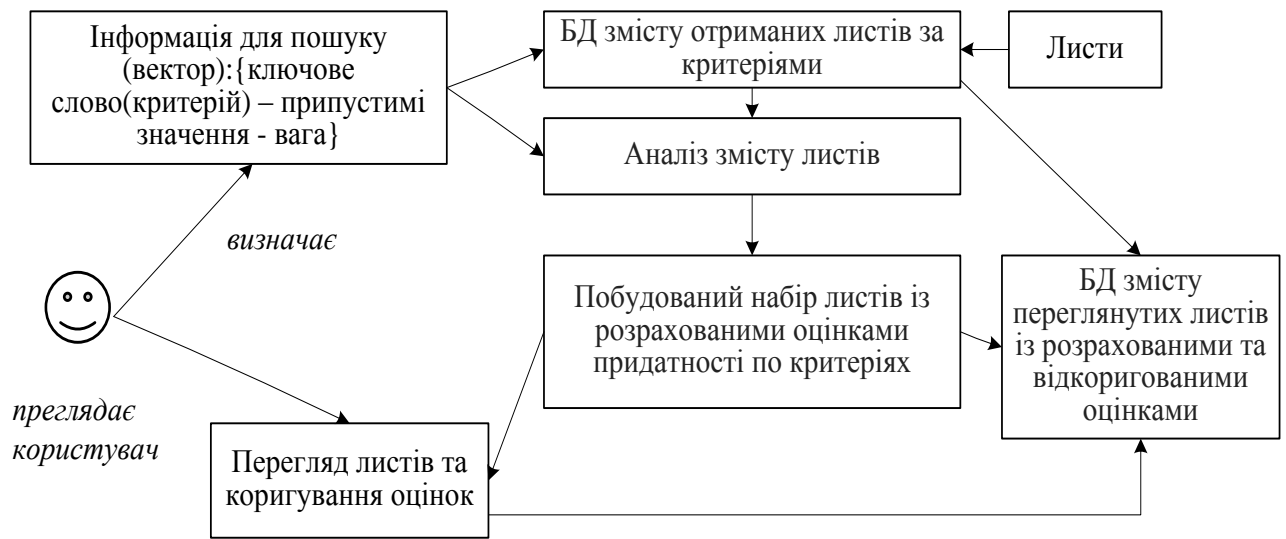

Рис. 1. Функціональна схема системи аналізу листів електронної пошти
(Авторська розробка)

У підсумку проведення аналізу листів електронної пошти система повинна обраховувати оцінку за кожною групою критеріїв релевантності. Попереднє ранжування та нормування груп критеріїв релевантності забезпечить нормованість оцінок. Отже, листи з найвищими оцінками (у визначених межах) належать до перегляду у першу чергу.

Список використаних джерел

1. Vangelis Metsis, Ion Androutsopoulos, Georgios Paliouras. *Spam Filtering with Naive Bayes – Which Naive Bayes?* // *Third Conference on Email and Anti-Spam (CEAS)*. 2006 – 9 p.
2. *Spam: The Consumer Perspective*, 2003. URL: <http://www3.doubleclick.com/market/2003/10/dc/email1.htm>
3. Demsar Janez. *Statistical Comparisons of Classifiers over Multiple Data Sets – 2006*. Access link: <http://sci2s.ugr.es/sicidm/pdf/2006-Demsar-JMLR.pdf>
4. Калинин А.В. *Применимость Байесовского классификатора для задачи определения спама. Материалы конференции «Проблема спама и ее решения» за 2004 г.*

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Кирлик Наталія Юріївна
*кандидат економічних наук
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Управління розвитком транспортно-логістичної системи найбільше розкривається в контексті теорії школи класичного управління, оскільки в логістиці яскраво виявляється необхідність правильного вибору сегментного ринку, регіону праці та партнерів, країн співпраці, наявності ресурсів, привабливості території, сервісного забезпечення, диференційованості продукту тощо.

Згідно порівняння наукових підходів до управління доречно розглядати управління розвитком транспортно-логістичної системи як процес, який послідовно складається з наступних етапів:

- діагностика ситуації, виявлення цілей, проблем та шляхів їх подолання;
- аналіз і оцінювання факторів, які впливають на процес прийняття рішень;
- планування розвитку для ринку транспортно-логістичних послуг;
- розробка альтернатив розвитку;
- вибір найкращої альтернативи для розвитку транспортно-логістичної системи України;
- розробка Стратегії управління розвитком транспортно-логістичної системи;
- реалізація поставлених цілей на ринку транспортно-логістичних послуг;
- контроль за виконанням Стратегії та коригування цілей.

На рис. 1 представлено етапи управління розвитком транспортно-логістичної системи України.

Сутність управління розвитком транспортно-логістичної системи зумовлена особливостями цієї сфери, які відрізняють її від інших, зокрема: транспортна логістика як товар реалізується у формі послуг, які виражаються в корисному ефекті, що задовольняє ту чи іншу потребу. При цьому послуга може бути одночасно надана і речами і живою працею.

Рис. 1. Етапи управління розвитком транспортно-логістичної системи України. Джерело: побудовано автором

Управління розвитком транспортно-логістичної системи полягає в особливому сполученні системного, адаптивного та ситуаційного управлінських підходів, результатом чого є максимальна адаптація сервісної діяльності логістичних підприємств до сучасних потреб споживачів і можливість своєчасно змінювати та оновлювати асортимент послуг, що є основою підвищення конкурентоспроможності та економічної ефективності.

Основними принципами системи управління розвитком транспортно-логістичної системи є:

- розвиток інфраструктури;
- спрямованість транспортно-логістичних послуг на задоволення споживача;
- орієнтація на бізнес-процеси;
- мотивація поведінки транспортно-експедиційних організацій та соціальна відповідальність;
- безперервність вдосконалень у сфері логістики, розвитку та навчання кадрів.

Принципи управління розвитком транспортно-логістичної системи мають зовнішню та внутрішню складову. До внутрішньої складової відносять середовище підприємств логістичної сфери. Зовнішня складова також поділяється на зовнішню складову прямої дії (постачальники, споживачі, конкуренти, нормативна державна документація), та зовнішню складову непрямой дії (стан економіки, політичну ситуацію, науково-технічний прогрес тощо [4].

Взаємозв'язки між складовими внутрішнього і зовнішнього середовища постійно підтримуються за допомогою інформації [6].

Управління транспортно-логістичною системою здійснюється на основі економічних, організаційно-розпорядчих та соціально-психологічних методів, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Методи управління транспортно-логістичною системою

Методи	Зміст
Економічні методи	Відповідають за господарський розрахунок, фінансування, кредитування, оподаткування, регулювання цін, матеріальне стимулювання праці тощо.
Організаційно-розпорядчі методи	Забезпечують підтримку організованості в роботі та високу дисципліну праці
Соціально-психологічні методи	Соціальне планування, кваліфікацію працівників суб'єктів господарювання, соціальне регулювання діяльності та ін.

За допомогою економічних методів створюється стабільна стратегія економічної зацікавленості в кінцевих результатах діяльності [12]. Без організаційно-розпорядчих методів практично неможливим є ефективне господарювання. Основним організаційно-розпорядчим методом в управлінні транспортно-логістичною системою є нормативно-законодавче забезпечення [2].

В організації процесу управління слід мати на увазі і те, що функції управління виступають як форма, а методи управління – як зміст цього процесу.

Список використаних джерел

1. Гаврилов А.И. Региональная экономика и управление: [учеб. пособ. для вузов]. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 239 с.
2. Глушаниця Р.В. Кластерний принцип формування міжнародних стратегічних альянсів / Р.В. Глушаниця // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3. – С. 38-43.
3. Демченко В.В. Особливості формування транскордонних кластерів / В.В. Демченко // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 179-186.
4. Єрмошенко М.М. Менеджмент: [навч. посіб.] / М.М. Єрмошенко та ін. – К.: Національна академія управління, 2006. – 656 с.
5. Ковальська Л.Л. Процес формування регіонального логістичного кластеру / Л.Л. Ковальська // Логістика: теорія та практика. – №1. – 2011. – С. 70-78.

6. Котлер Ф. Маркетинг мест. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы: [Текст] / Ф. Котлер, К. Асплунд, И. Рейн, Д. Хайдер; [пер. с англ.]. – СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2005. – 376 с.
7. Підвисоцький В.Г. Транскордонні кластери: європейський досвід створення та розвитку / В.Г. Підвисоцький, Т.В. Палу // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 4. – С. 28-35.
8. Смирнов І.Г. Транспортна логістика: Навч. пос. / І.Г. Смирнов, Г.В. Косарева. – К.: ЦУЛ, 2011. – 24с.
9. Шарай С.М. Реалізація принципів логістики на автомобільному транспорті: навчальний посібник / С.М. Шарай. – Автошляховик України. – 2010. – №4. – С. 44-45.
10. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини: [Текст] / І.М. Школа В.М. Козменко. – Чернівці: Рута, 1996. – 203 с.
11. Штулер І.Ю. Адаптація глобальних методик з підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні//Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету, Економічні науки, серія «Облік і фінанси». – 2011. – Вип. 8(29). Част. 2 с. 38-46.
12. Якименко Н.В. Аспекти функціонування транспортно-логістичних кластерів в Україні та оптимізація управління їх потоковими процесами / Н.В. Якименко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 38. – 2012. – С.297-301.

Шпак Олександр Іванович
викладач кафедри програмного забезпечення систем
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

СУТНІСТЬ І ЗМІСТОВНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАЛЬНОГО ЕФЕКТИВНОГО ВАЛЮТНОГО КУРСУ

Конкурентоспроможність національної економіки вимагає виваженого її оцінювання на основі аналізу динаміки реального ефективного валютного курсу. Реальний ефективний валютний курс що являє собою номінальний курс, скоригований на індекс споживчих цін.

В зарубіжних публікаціях, присвячених аналізу проблем підвищення конкурентоспроможності, увага приділяється не можливостям підвищення конкурентоспроможності економіки в цілому, а дослідженню наслідків впливу реального ефективного валютного курсу на структуру економіки та зовнішньої торгівлі. Для вирішення такого завдання в іноземній практиці використовують часткові індекси реального ефективного валютного курсу для окремих товарів та видів економічної діяльності.

В Україні завдання розрахунку часткових індексів РЕОК для конкретних товарів і видів економічної діяльності розглядалося науковцями Інституту економіки та прогнозування [1, с. 20-31]. А розробкою цих питань займається Інститут комплексних стратегічних досліджень (Москва) [2, с. 53-55] та Міністерство сільського господарства США (USDA) [8].

Важливість аналізу динаміки індексу РЕОК пов'язана з тим, що він поєднує як цінові фактори, обумовлені умовами торгівлі, так і валютні. Тому динаміка реального ефективного валютного курсу є більш згладженою.

Зміни реального ефективного валютного курсу можуть вважатися показником потенціалу підвищення конкурентоспроможності за рахунок коригування валютного курсу. Проте виникає проблема такої методики розрахунку реального ефективного валютного курсу, яка буде максимально відображати сучасні умови виробництва і торгівлі. За дослідженнями фахівців, індекси реального ефективного валютного курсу можуть бути розраховані різними способами, а саме:

- за переліком товарів, що експортується;
- за переліком товарів, що імпортується;
- із урахуванням вагових коефіцієнтів, що залежать від структури експортно-імпортних потоків;
- із урахуванням цінового чинника, що відбиває інфляцію споживчого ринку;
- на основі змін курсової і цінової політик країн-торговельних партнерів, для визначення чого найкраще використовувати прогнози МВФ. [4, с. 23-24].

Нині фахівцями НБУ розраховується реального ефективного валютного курсу на основі вагових коефіцієнтів, які відображають середню питому вагу країн – основних торговельних партнерів у загальному зовнішньому товарообороті. Критерієм включення країни до переліку основних торговельних партнерів є її частка у загальному зовнішньоторговельному обороті. Для України відповідний критерій встановлено на рівні 1%. Сукупний обсяг експорту та імпорту товарів із 25 країн, що враховуються при обчисленні реального ефективного валютного курсу гривні, становить 76% від загального зовнішньоторговельного обороту України [1].

Останнім часом зарубіжні вчені запропонували низку вдосконалень щодо розрахунку РЕОК як показника підвищення конкурентоспроможності у напрямі врахування особливостей сучасного глобального виробництва, що базується на виробничих ланцюжках товарів. Так, Ф. Бемз і Ф. Джонсон [6] додатково до напрацювань П. Армінгтона [5] і А. Мак Гуїрка [7] зробили низку важливих змін у розрахунку реального ефективного валютного курсу. Зокрема, аналіз конкурентоспроможності експортних товарів здійснювався, виходячи з можливостей зниження витрат на їх виробництво в разі формування і використання глобальних ланцюжків доданої вартості. Так, У. Зорбек [9, с. 33-46] вважає, що при дослідженні формування експортних цін товарів, які є інтернаціональними, необхідно враховувати наявність глобальних ланцюжків вартості («global supply chain»), а відтак – різницю в цінах проміжних товарів, що входять до вартості кінцевих товарів. Це пов'язано з тим, що в сучасному умовах виробники можуть мінімізувати

свої витрати, виробляючи товари на ринках інших країн. Іншими словами, розрахунок реального ефективного валютного курсу має враховувати лише додану вартість, а не кінцеві ціни товарів. Розрахунки реального ефективного валютного курсу за стандартною методикою та на основі доданої вартості показали дещо відмінні результати. Зокрема, реального ефективного валютного курсу китайського юаня, розрахований на основі доданої вартості, зміцнився набагато більше, ніж розрахований за стандартною методикою. Це дозволяє пояснити високу конкурентоспроможність китайських товарів на ринках інших країн, що мало своїм наслідком потужну експортну експансію Китаю.

Список використаних джерел

1. Пальчевич Г.Т. Активізація методів фінансово-кредитного регулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Г.Т. Пальчевич. – Режим доступу: http://tsonconference.org.ua/download/files/Palchevich_Galmadok.pdf.
2. Плеханов Д.А. Отраслевые индексы реального эффективного курса рубля / Д.А.Плеханов // Финансы и кредит. – 2005. – № 32(200). – С. 53-55.
3. Штулер І.Ю. Бюджетна та боргова політика України: взаємозв'язок в умовах невизначеності / І.Ю. Штулер // Вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Випуск 16. – 2016. – С. 35-39.
4. Шумська С.С. Реальний ефективний курс гривні: оцінка конкурентних переваг українських товарів і прогноз на 2013-2014 р. / С.С. Шумська, О.Г. Білоцерківець // Економіка і прогнозування. – 2013. – С. 20-31.
5. Armington Paul S., 1969, A Theory of Demand for Products Distinguished by Place of Production. IMF Staff Papers. – 1969. Vol. 6. – P. 159-178.
6. Bems, Rudolfs, and Robert C. Johnson, 2012, Value-Added Exchange Rates, NBER Working Paper № 1849 (Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research).
7. Monthly commodity trade weighted exchange rates [Електронний ресурс]. – USDA ERS – Agricultural Exchange Rate Data Set. – Режим доступу: <http://www.ers.usda.gov/data-products/agricultural-exchange-rate-data-set.aspx>
8. Moodys: China Mobile's FY2013 results support its rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.moodys.com/research/Moodys-China-Mobiles-FY2013-results-support-its-rating--PR_295482?lang=en&cy=can
9. Unterroberdoerster Olaf, A. Mohommad, and J. Vichyanond, Implications of Asia's Regional Supply Chain for Rebalancing Growth, Chapter 3, Regional Economic Outlook: Asia and Pacific, April (Washington: International Monetary Fund). 2011.

Штулер Ганна Гордіївна
старший викладач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Проблема вимірювання трансакційних витрат наразі залишається методологічно невирішеною, а відповідно і відсутні показники, які характеризують фактори впливу на трансакційні витрати макроекономічного рівня. Усі ці особливості обумовлюють високий рівень трансакційних витрат вітчизняних суб'єктів підприємництва. Це є основною причиною неефективності окремих економік на думку західних дослідників.

У загальному вигляді всі фактори, що впливають на формування трансакційних витрат можна об'єднати у шість груп: 1) економічні; 2) правові; 3) організаційні; 4) психологічні; 5) технологічні; 6) соціальні.

З метою полегшення сприйняття змісту та суті кожного з виокремлених факторів спробуємо систематизувати їх та представити отримані результати у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Систематизація факторів впливу на формування трансакційних витрат

Назва фактору	Елементи	Суть
Економічні фактори	контрактна природа підприємства	усі відносини, що виникають між підприємствами як суб'єктами господарювання, оформляються на основі контрактних відносин
	конкурентна боротьба	відображається в різних формах
	конкурентоспроможність продукції	визначається масштабами ринку, видом конкурентного ринку; галуззю виробництва; стратегією просування товару; еластичністю попиту на товар; стадією життєвого циклу товару тощо
Правові фактори	здійснення діяльності в рамках закону	витрати на реєстрацію юридичної особи, на одержання ліцензії, одержання юридичної адреси тощо
	відхилення від легальних санкцій	плата за послуги податкових та інших консультантів, витрати на ведення подвійної бухгалтерії і втрати від труднощів обліку та контролю діяльності, загубленої вигоди внаслідок обмеження розмірів виробництва та реклами тощо
	ухилення від податків і нарахувань на заробітну плату	відхиленнями від виплати прибуткового податку, обов'язкових платежів у фонди соціального страхування, у пенсійний фонд, що дає змогу підприємству економити на оплаті праці, але при цьому знижує стимули до заміщення праці капіталом і технічним переозброєнням

<i>Продовження таблиці 1</i>		
Правові фактори	відсутність легально зафіксованих прав власності	відсутність документів, що підтверджують відносини, що виникають між власниками підприємства
	неможливість використання контрактної системи	нелегальна процедура укладання контрактів ускладнює реалізацію довготермінових проектів, в яких беруть участь багато економічних суб'єктів, адже стимулом для вкладення коштів у ці проекти є впевненість у тому, що права інвесторів будуть захищені в будь-якому випадку
	двосторонній характер нелегальної двосторонньої угоди	прагнення до приховання діяльності і її результатів від закону спонукає максимально обмежувати коло учасників нелегальної угоди
	відсутність легально зафіксованих рішень спорів та конфліктів	нелегальні процедури розв'язування конфліктів
Психологічні фактори	психологічні особливості особистості	відносини, що відбуваються в позавиробничому середовищі людини та від її емоційно-психологічного стану
	неможливість саморозвитку	перешкоди, що виникають у досягненні цілей і особистих потреб людини
Технологічні фактори	перешкоди, що виникають у досягненні поставлених цілей	незаплановане підвищення собівартості продукції, підвищенні непродуктивних витрат, що не входять до складу собівартості, непередбачених витрат, пов'язаних з якістю продукції тощо
Організаційні фактори	контрактна природа підприємства	перешкоди, пов'язані з недосконалою організаційною структурою, нечітким делегуванням повноважень, потребою розширеної інформації для виконання поставлених завдань тощо
Соціальні фактори	кадрове забезпечення	висока плінність кадрів серед працівників апарату управління; невідповідний кваліфікаційний рівень; недостатній ступінь оснащення управлінської праці тощо

З усіх перелічених факторів найбільша увага під час аналізу транзакційних витрат зазвичай приділяється першим двом факторам, тобто: економічному та правовому. Саме присутність цих двох фактів є найчастішою у будь-якій господарській діяльності, а їх вплив – найбільшим (порівняно з іншими факторами). Хоча наявність економічного та правового факторів є найбільш відчутними для господарської діяльності, не можна відкидати й інших, менш важливих, оскільки вони всі пов'язані між собою, і поява одного фактора передуює появі іншого. А це, відповідно, позначається на результатах (здебільшого негативних) діяльності підприємства загалом.

Процес оптимізації транзакційних витрат, як показує досвід розвинених країн світу, не передбачає знищення транзакційного сектору, а навпаки, його зростання, що в кінцевому випадку супроводжується покращенням різних показників, які характеризують ефективність економічної моделі розвитку країни, та підвищенням рівня життя населення.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Детінізація економіки як чинник розвитку підприємництва/ З.С. Варналій, З.Б. Живко // *Стратегічні дослідження*. – 2013 – №4 (29). – С.29-37.
2. Гончаров Г.О. Аналіз ефективності державної підтримки малого підприємництва в Україні (в аспекті забезпечення економічної безпеки цього сектора економіки) / Г.О. Гончаров // *Papers of the 9 Th International Scientific Conference. «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches»*: March 31, 2014. – Stuttgart, Germany. – P.142-146.
3. Євдокимова Н.М. Стратегія підприємства: адаптація організації до впливу світових суспільно-економічних процесів: монографія / [Наливайко А.П., Решетняк Т.І., Євдокимова Н.М. та ін.; за ред. А.П. Наливайка.] – К.: КНЕУ, 2013. – 454 с.
4. Колісник Г.М., Штулер Г.Г. Види та умови розвитку системи державного регулювання витратами підприємництва// *Вісник УжНУ. Серія «Економіка»*. – 2018. – Випуск 1(51). – С. 79-85.

Даньків Йосип Якимович
завідувач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

НЕЗАЛЕЖНИЙ АУДИТ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний розвиток економіки України нерозривно пов'язаний з інвестиційними проектами, які є рушійною силою інтеграції економіки нашої країни у світове господарство. Саме від ефективності інвестиційної політики держави залежить стан виробництва, рівень технічної оснащеності та оновлення основних фондів підприємств, переведення капіталів з одних сфер в інші, передачі технологій, інновацій та можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних та екологічних проблем. Залучення, використання чи обмеження інвестицій – це питання, які керівництво кожної країни визначає суб'єктивно відповідно до своїх соціально-економічних та національних особливостей. Інвестиції є основою для розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому. Саме тому питання активізації інвестиційних процесів є на сьогодні актуальним для більшості країн світу, і Україна не є винятком. Оздоровлення економіки нашої країни та її розвиток нерозривно пов'язаний з активізацією інвестиційної діяльності.

В умовах відкритості економіки нашої країни щодо іноземних інвестицій, формування державної інвестиційної політики повинно базуватися на пошуку оптимального співвідношення вітчизняних та іноземних капіталів.

Задля ширшого залучення внутрішнього інвестора було прийнято Закон України від 07.04.2015 № 288-VII “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів” [3]. Зважаючи на

це, Кабінетом Міністрів України були затверджені нові прозорі процедури відбору проектів і прийнята постанова від 22.07.2015 № 571 “Деякі питання управління державними інвестиціями” [11]. У відповідності до даних законодавчих актів, в Законі України “Про Державний бюджет України на 2017 рік”[4] було передбачено реалізацію 18 державних інвестиційних проектів за рахунок державних капітальних вкладень з обсягом фінансування - 1,65 млрд. гривень.

В цих умовах дуже важливо забезпечити професійне проведення, перш за все, зовнішнього аудиту інвестиційних проектів, звернувши особливу увагу на перевірку наступного: паспорту бюджетної програми; річного звіту про виконання паспорту бюджетної програми; довідки щодо стану фінансування, касових видатків та освоєння коштів за проектом; титулу об’єкта; конструктивних елементів об’єкту; інших документів, поданих головним розпорядником для підтвердження фактичних даних.

Аудиторський зовнішній контроль, який широко застосовується в світовій практиці, зорієнтований на забезпечення достовірності показників інвестиційного проекту. Але треба врахувати і те, що зовнішній аудит це ще і незалежна експертна оцінка показників інвестиційного проекту. Крім виконання функцій контролю за достовірністю інформації, аудитор може дати конкретні рекомендації щодо вдосконалення забезпечення достовірності показників інвестиційного проекту, підвищенню ефективності інвестиційного проекту. Це набуває особливого значення з врахуванням постійних змін і вдосконалення методології підготовки інвестиційного проекту.

Саме тому, в сучасних умовах аудиторська діяльність набуває все більшого поширення і усвідомлення суспільством його ролі в системі управління інвестиційними процесами. Ринок аудиторських послуг в сфері аудиту інвестиційних проектів в Україні іще не досить стабільний і поки що недостатньо ефективний. Умови господарювання в умовах глобалізації світової економіки роблять будь-яку підприємницьку діяльність, в тому числі і аудиторську, складним економічним процесом. Проведення наукових досліджень з пошуку оптимальних шляхів вдосконалення системи організації та управління аудиторською діяльністю є одним із ключових завдань науки і практики на сучасному етапі економічного розвитку економіки України та її інтеграції з економікою Європейського Союзу. В Україні у зв’язку із збільшенням обсягів інвестування назріла об’єктивна необхідність запровадження незалежного аудиту інвестиційних проектів та його результатів.

Незалежний аудит, в певній мірі, сприятиме забезпеченню довіри щодо впроваджуваних інвестиційних проектів в Україні. Інвесторам важливо отримати об’єктивні аудиторські висновки про уже впроваджені інвестиційні проекти. Його організація і проведення повинні відповідати основним

вимогам міжнародних стандартів аудиту. Їх розробкою і затвердженням займається Рада з міжнародних стандартів аудиту і упевненості (англ. International Auditing and Assurance Standards Board, IAASB) [7].

Незалежні аудитори в Україні при здійсненні аудиторського контролю, в тому числі щодо забезпечення достовірності показників інвестиційного проекту, керуються Міжнародними стандартами аудиту (у 2009 році були затверджені нові стандарти аудиту). Проте, оскільки багато процесів світової економіки розвиваються дуже нестримно, змінюються умови господарювання, зважаючи на це в 2013 році Рада почала переглядати міжнародні стандарти аудиту. Цей процес триває і по нинішній час.

У країнах Євросоюзу аудиторську діяльність, окрім міжнародних стандартів аудиту, також регламентують директиви і рекомендації Європарламенту і Ради. Сьогодні в Європі діють дві директиви Європейського Союзу. Це Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 17 травня 2006 року з обов'язкового аудиту річної і консолідованої звітності [9], яка вносить зміни в Директиви Ради 78/660/ЄЕС і 83/349/ЄЕС і скасовує Директиву Ради 84/253/ЄЕС (Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006 on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC and repealing Council Directive 84/253/EEC) [9], а також Директива 2014/56/ЄС Європейського парламенту і Ради від 16 квітня 2014 року про внесення поправок в директиву 2006/43/ЄС з обов'язкового аудиту річної і консолідованої звітності (Directive 2014/56/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 amending Directive 2006/43/EC on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts) [10].

Зазначимо, що у Директиві 2014/56/ЄС Європейського Парламенту і Ради має місце ширша деталізація вимог, які були викладені в Директиві 2006/43/ЄС. Ці вимоги Директиви спрямовані на зміцнення незалежності аудитора і аудиторської фірми, підвищення об'єктивності висновку аудитора, посилення зовнішнього нагляду над діяльністю аудиторів і аудиторських фірм, підвищення ролі комітетів аудиту на підприємствах громадського інтересу та впливають на інвестиційну діяльність й залучення інвестора.

Зміст незалежного аудиту процесу інвестиційних проектів характеризується не лише стадіями (етапами) його виконання, але, як динамічний процес, складається із засобів праці та предметів праці. Стосовно процесу аудиту, засобом праці є методичні прийоми аудиту. Предмет праці – це те на що спрямовані дії аудитора. В залежності від того, яку роботу виконує аудитор (аудиторська фірма), - перевірка достовірності інвестиційних проектів, надання суб'єктам господарської діяльності різного ряду послуг – і змінюватиметься об'єкт аудиту. Таким чином, об'єкти аудиту виступають у ролі предметів праці в процесі аудиторської перевірки. Самі по собі методичні прийоми є «мертвими» без цілеспрямованої дії аудитора.

Отже, елементами процесу аудиту є методичні прийоми, дії аудитора, об'єкти аудиту. Дія аудитора за допомогою певних методичних прийомів на об'єкт перевірки характеризує аудиторські процедури. Саме через них здійснюється аудиторський процес.

Важливо в ході здійснення аудиту інвестиційних проектів мати чітке уявлення про те що інвестиційний проект — це сукупність поєднаних в одне ціле намірів і практичних дій для здійснення інвестиційних вкладень, забезпечення визначених конкретних фінансових, економічних, виробничих і соціальних заходів з метою отримання прибутку. Як правило, замовником інвестиційного проекту є суб'єкт інвестиційної діяльності, який має фінансові кошти й за вимогою підрядчика надає поручительство про свою платоспроможність.

В процесі аудиту важливе значення має форма та зміст інвестиційних проектів які можуть бути найрізноманітнішими — від плану будівництва нового підприємства до оцінки доцільності придбання нерухомого майна. У всіх випадках, переважно, спостерігається затримка між моментом початку інвестування та моментом, коли проект починає приносити прибуток. Цей чинник має ключову роль в оцінці інвестиційного проекту. В зв'язку з цим необхідно ретельно здійснити аудит усіх його трьох основних фаз виконання проекту, зокрема: передінвестиційну, інвестиційну та експлуатаційну.

Потрібно зауважити, що зовнішній аудит інвестиційних проектів здійснюється в умовах інформаційного ризику, який пов'язаний з такими факторами, як можливість посилення інфляції, ріст податкових ставок, скорочення державних субсидій.

Ризик того, що аудитор може сформулювати невірну думку про інвестиційний проект в тих випадках, коли вона містить суттєві викривлення, які можуть вплинути на рішення користувачів щодо отриманих ними звітів аудитора, називається аудиторським ризиком.

Комісія по аудиторським обов'язкам (Комісія Коена – по імені її голови Манюела К. Коена) прийшла до висновку, що «підданий аудиту фінансовий звіт служить засобом для підтвердження, або виправлення інформації, раніше одержаної на ринку. Перевірений фінансовий звіт підвищує ефективність ринкової діяльності завдяки тому, що скорочує термін служби неточної інформації, або призупиняє її розповсюдження» [11].

Незалежні аудитори, як правило, піддають експертизі показники інвестиційного проекту і, по можливості, іншу інформацію, і ті хто подає цю інформацію, рівно як і ті, хто нею користується, часто розглядають висновок незалежного аудитора як фактор, що підвищує надійність і достовірність інформації, зниженням підприємницького ризику окремих господарюючих суб'єктів, і, як наслідок, сприяння посиленню інвестиційних процесів в економіці в цілому.

Залучення коштів внутрішніх та іноземних інвесторів переслідує довготривалі стратегічні цілі. Саме активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів позитивних соціально-економічних перетворень.

Під час аудиту інвестиційних проектів аудитори перевіряють такі його основні об'єкти:

- 1) заміну застарілого обладнання як процесу забезпечення існуючої підприємницької діяльності в незмінних масштабах;
- 2) заміну застарілого обладнання для зменшення поточних виробничих витрат;
- 3) зростання випуску продукції (розширення ринку послуг);
- 4) розширення підприємства за рахунок випуску нової продукції (послуг);
- 5) проекти, які мають екологічне навантаження тощо.

При проведенні незалежного аудиту рекомендується спочатку сформулювати мету інвестиційного проекту, провести його експертизу, перевірити достовірність показників інвестиційного проекту і, нарешті, здійснити аудиторську оцінку фінансових результатів його впровадження.

Отже, на основі визначення сутності зовнішнього незалежного аудиту інвестиційного проекту, його основних етапів та завдань, його основною метою слід вважати висловлення аудитором думки про те, чи відповідає фінансова інформація щодо формування інвестиційного проекту та його реалізації, формування та розподілу його економічної та соціальної вигоди протягом всього інвестиційного циклу. Таким чином, можемо стверджувати, що історично-еволюційні етапи розвитку управління і аудиту інвестиційних проектів в Україні з врахуванням сучасних світових тенденцій глобалізації економіки будуть і надалі постійно розвиватись і удосконалюватись.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс]: [від 18.09.1991 р. N 1560-XII (Закон України прийнятий Верховною Радою України) (ред. від 11.08.2013)] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Про аудиторську діяльність". [Електронний ресурс]: [від 22.04.1993, №3125-XII р., Закон України прийнятий Верховною Радою України)- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів”_Електронний ресурс - Режим доступу: [Електронний ресурс]: [від 07.04.2015 р. N 288-VII, Закон України прийнятий Верховною Радою України) -Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>
4. Про Державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]: [от 07.02.2013 № 73 (утверджено Министерством финансов Украины) (ред.27.06.13)]. - Режим доступу: <http://www.buhgalter911.com/Res/NPSBO/NPSBO1.aspx>

6. *International Accounting Standards Board*. Доступно в інтернеті: <https://www.iasplus.com/en/resources/ifrsf/iasb-ifrs-ic/iasb>. *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC*. Доступно в інтернеті: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0034&from=LT>.

7. *International Auditing and Assurance Standards Board*, Доступно в інтернеті: <https://www.iasplus.com/en/resources/global-organisations/iaasb>.

8. *Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006 on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC and repealing Council Directive 84/253/EEC*. Доступно в інтернеті: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0043&from=LT>.

9. *Directive 2014/56/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014/ amending Directive 2006/43/EC on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts*. Доступно в інтернеті: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0056&from=LT>

10. *Regulation (EU) no 537/2014 of the 14. European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on specific requirements regarding statutory audit of public-interest entities and repealing Commission Decision 2005/909/EC*). Доступно в інтернеті: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0537&from=LT>.

11. *The Institute of Internal Auditors, ІА*. Доступно в інтернеті: https://www.google.lt/search?source=hp&q=the+institute+of+internal+auditors+%28iia%29&oq=the+Institute+of+Internal+Auditors%2C+ІА&gs_l=psyab..1.0.0i22i30k119j0i22i10i30k1.1482.1482.0.5330.2.1.0.0.0.274.274.2-1.1.0...0...1.1.64.psy-ab..1.1.273.0...0.QQ5YD6RoMHA.

12. *Lakis V. Audito teorija ir praktika/ V. Lakis. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017, - 548 p. The International Journal of Government Auditing*. Доступно в інтернеті: <http://www.idi.no/en/all-news/idi-news/item/73-international-journal-of-government-auditing>.

Никифорок Олена Ігорівна

доктор економічних наук, старший науковий співробітник
завідувач відділу розвитку виробничої інфраструктури
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Чмирьова Лариса Юріївна

науковий співробітник відділу розвитку виробничої інфраструктури
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна

ПРОЕКТИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ АВТОДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА

За даними Світового Банку у 2017 р. частка приватних інвестицій в інфраструктуру збільшилась в порівнянні з 2016 р. на 37% і становила 93,3 млрд. дол. США (це зростання здебільшого пов'язане з декількома мегапроектами Китаю та Індонезії), при цьому збільшення кількості проектів відбулось незначне – на 9% (з 280 у 2016 р. до 304 у 2017 р.). У 2017 р.

Східна Азія та Тихоокеанський регіон вперше обігнали за інвестиціями країни Латинської Америки та Карибський басейн (на країни Східної Азії та Тихоокеанського регіону прийшлося більше половини загальних інвестицій).

Серед п'яти країн з найвищим рівнем інвестицій у 2017 р. були: *Китай* (17,5 млрд. дол. США по 73 проектах – це 19% всіх глобальних інвестицій); *Індонезія* (15,4 млрд. дол. США по 11 проектах); *Мексика* (8,6 млрд. дол. США по 20 проектах); *Бразилія*, с 7,3 млрд. дол. США по 24 проектах); *Пакистан* (5,9 млрд. дол. США по 4 проектах). У 2017 р. на ці п'ять країн прийшлося 54,5 млрд. дол. США, що становить 58% глобальних інвестицій.

За секторами, найбільші вкладення так і зберігаються за енергетикою (56% від загального обсягу інвестицій), але у 2017 р. інвестиції в транспорт збільшились вдвічі (з 18,8 млрд. дол. США у 2016 р. до 36,5 млрд. дол. США у 2017 р.). Найбільший обсяг інвестицій у 2017 р. було залучено до залізничних проектів – 16,5 млрд. дол. США (це в п'ять разів більше ніж рівень інвестицій в цю галузь у 2016 р.). Збільшення інвестицій у транспорт пов'язано з трьома залізничними мегапроектами: високошвидкісної залізниці в Китаї (вартістю 6,8 млрд. дол. США); високошвидкісної залізниці в Індонезії (вартістю 6,0 млрд. дол. США) та монорельсової дороги в Тайланді (вартістю 3,1 млрд. дол. США). До того ж, наприклад, у Китаї, з 17,5 млрд. дол. США тільки транспортний сектор отримав 13,0 млрд. дол. США (83% від усіх інвестицій в Китаї).

Транспортний та енергетичний сектори склали 95% від загального обсягу інвестицій. Відповідно до попередніх тенденцій більшість проектів по енергетиці – це проекти «з нуля» (greenfield projects), тоді як у сфері транспорту більшу частку й надалі займають концесії (brownfield projects). 66 транспортних проектів мали середню вартість у розмірі 552,3 млн. дол. США, що вдвічі перевищує інвестиції в енергетичний сектор. Серед цих 66 транспортних проектів у 2017 р. 39 – стосувалися автомобільних доріг, 15 – портів, 7 – залізниць, а 5 – аеропортів.

Найбільш активно ДПП, в порівнянні з іншими видами транспорту, застосовується у **сфері автодорожнього господарства** (табл. 1), його частка в загальній кількості проектів складає 56,5%, а в загальному обсязі інвестицій в транспортну галузь – 47,6%.

Протягом 2005-2017 р. було реалізовано 606 автотранспортних проекти, в які інвестовано 218 млн дол. США. З загальної кількості проектів із застосуванням ДПП 31 є анульованим або невдалим, що складає 3% від загального обсягу інвестицій. Більшість невдалих проектів було анульовано через те, що розрахунковий трафік був занадто оптимістичним, а фактичний не міг задовольнити потреби приватного партнера в грошовому потоці.

Таблиця 1

Проекти з використанням ДПП у транспортній галузі протягом 1990-2017 р.

	Проекти ДПП		Інвестиції, млн. дол. США		Анульовані проекти та ті, що зазнали невдач	
	Кількість проектів	Частка проектів	Усього інвестицій	Частка інвестицій	Кількість проектів	Частка проектів
Аеропорти	168	9,7	103,809	17,8	15	12,6
Залізниці	138	8,0	117,722	20,2	19	16,0
Автомобільні дороги	982	56,5	278,499	47,6	73	61,3
Морські порти	450	25,8	83,773	14,4	12	10,1
Разом	1738	100	583,803	100	119	100

Джерело: Складено Чмирьовою Л.Ю. на основі даних.

Динаміка розвитку ДПП у сфері автодорожнього господарства протягом 1990-2017 р. показує тенденцію до активного залучення інвестицій, пік інвестування припав на період 2010-2014 р. (рис. 1).

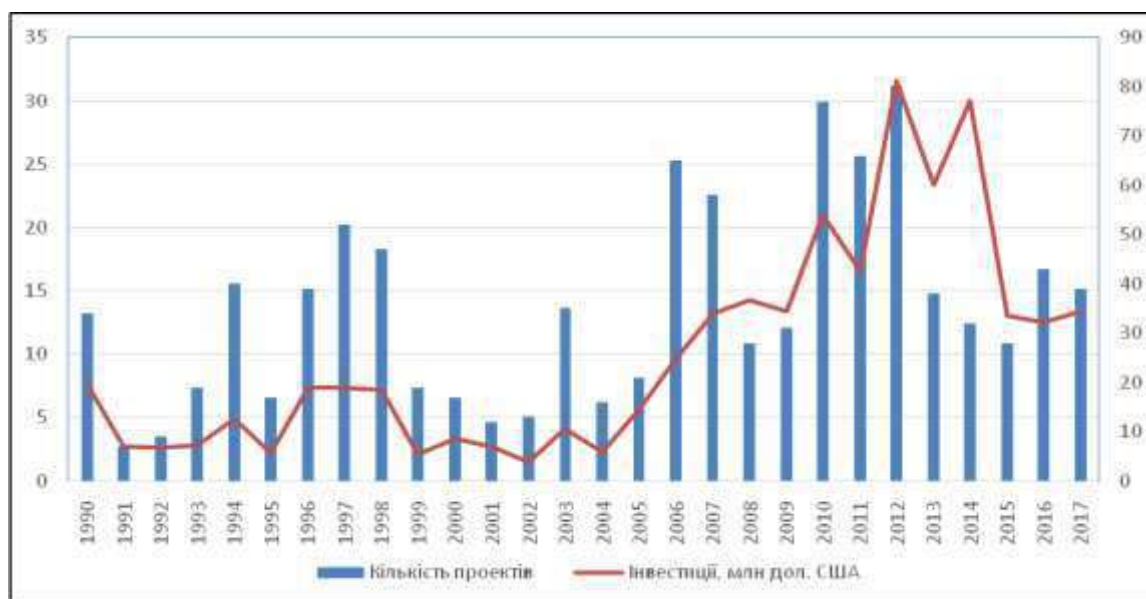

Рис. 1. Динаміка розвитку ДПП у сфері автодорожнього господарства в світі
Джерело: Складено Чмирьовою Л.Ю. на основі даних Світового банку.

Падіння обсягів інвестицій у сфері автодорожнього господарства в останні роки пов'язано здебільшого із закриттям великої кількості проектів розширення автомагістралей в Індії.

Регіоном з найбільшою часткою інвестицій у проекти державно-приватного партнерства в автодорожнє господарство (табл. 2) стали країни Латинської Америки та Карибського басейну, на них припадає 42% усіх проектів ДПП, друге місце займає Південна Азія.

Таблиця 2

Обсяги інвестицій у проекти державно-приватного партнерства в
автодорожнє господарство (млн дол. США) 1990-2017 р.

Регіон	Концесії	Продаж активів	Проекти «з нуля»	Контракти підряду	Всього
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	9,732	3,417	40,654	0	53,803
Європа та Центральна Азія	5,637	0	20,307	0	25,944
Латинська Америка та Карибський басейн	94,044	0	23,364	0,427	117,835
Південна Азія	70536	0	8,965	0	79,501
Африка та південь від Сахари	1,981	0	1,076	0	3,057
Разом	181,93	3,417	94,366	0,427	280,14
%	65,0	1,2	33,6	0,2	100

Джерело: Складено на основі даних Світового банку.

Країнами з найбільшими інвестиційними вкладеннями в автодорожні проекти стали: Іспанія (11,975 млн. дол. США), Мексика (9,711 млн. дол. США), Бразилія (9,140 млн. дол. США та 8,454 млн. дол. США), Індія (7,839 млн. дол. США, 7,136 млн. дол. США та 6,009 млн. дол. США), Китай (5,088 млн. дол. США).

Найбільш поширеним типом ДПП в автодорожньому господарстві є концесії, їх частка в загальному обсязі інвестицій складає – 65%, друге місце посідають проекти «з нуля», при цьому до 2017 р. в контракти підряду кошти взагалі не вкладалися.

Проте, не зважаючи на переваги ДПП для розвитку інфраструктури та широке застосування його механізмів у світі, в Україні майже відсутній досвід успішної реалізації великих проектів ДПП.

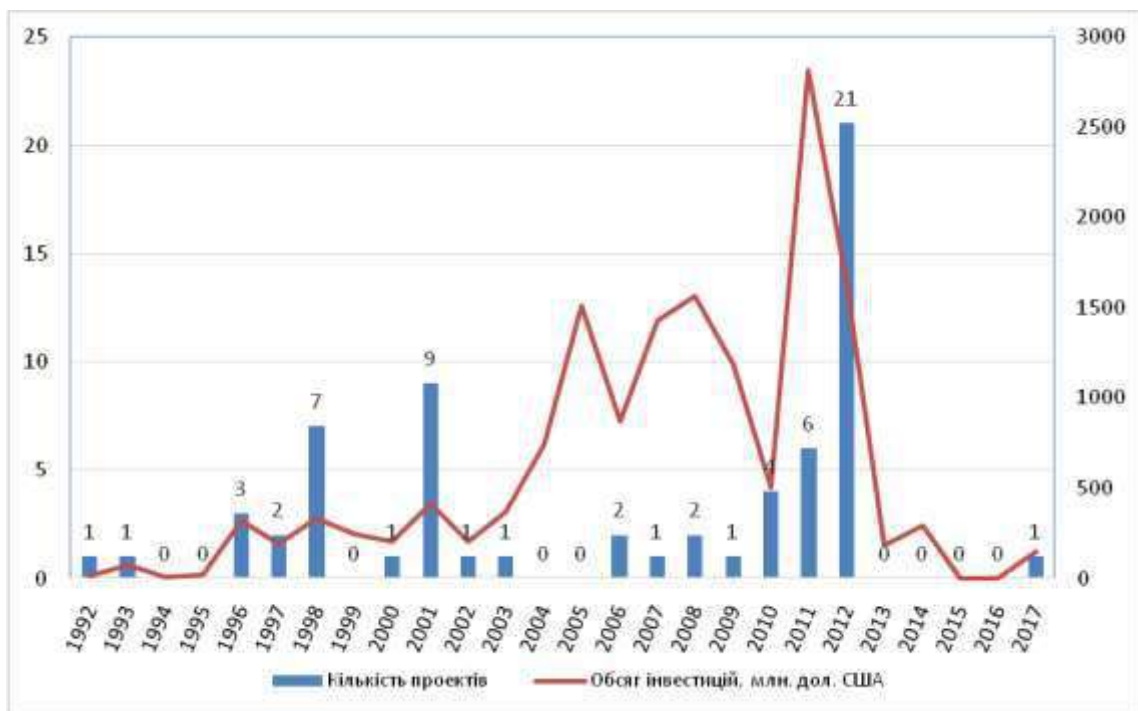

Рис. 2. Динаміка розвитку проектів ДПП в Україні

Джерело: Складено Чмирьовою Л.Ю. на основі даних Світового банку.

На першому місці в Україні за кількістю проектів із застосуванням ДПП стоїть енергетика, на другому – зв’язок, при цьому за обсягами інвестицій в ці проекти безперечним лідером залишається зв’язок (79%). У сфері транспорту, починаючи з 1992 р., було лише 2 проекти у морських портах. Таким чином, автодорожнє господарство та автомобільний транспорт України відносяться до потенційно привабливих секторів вітчизняної економіки для реалізації проектів ДПП.

Список використаних джерел

1. <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>

Сугак Тетяна Михайлівна
аспірант, ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Державна регуляторна політика є частиною загальної політики України. Вона має бути спрямована на забезпечення умов сталого економічного зростання та вдосконалення механізмів державного управління.

Держава виступає головним регулятором у відносинах між підприємствами централізованого водопостачання та споживачами та

створює механізм взаємодії для успішного функціонування сфери та задоволення потреб споживачів. Від обраного напряму державного регулювання залежать, з одного боку стан здоров'я громадян, а з іншого – ефективність та економічна доцільність існування підприємств у цій сфері. Розробляючи державну регуляторну політику у сфері централізованого водопостачання та водовідведення необхідно враховувати як соціальні інтереси, так і економічні вигоди сторін та застосувати позитивний досвід інших країн.

В Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» дається визначення «державної регуляторної політики» та встановлюються рамки втручання державних органів в економічні процеси. Державна регуляторна політика – це напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності [1]. Метою державної регуляторної політики є створення складного та послідовного механізму впливу державних органів на соціальні та економічні процеси для прийняття якісних управлінських рішень. Аналіз сутності поняття механізму регуляторної політики дозволить визначити основні складові елементи. На нашу думку механізм регуляторної політики – це сукупність методів управління та певні інструменти впливу на суб'єктів господарювання з метою забезпечення ефективного функціонування сфери централізованого водопостачання та водовідведення. Основними методами управління у сфері централізованого водопостачання та водовідведення є:

1. Ліцензування та встановлення умов діяльності без ліцензій;
2. Формування цінової і тарифної політики, при цьому враховуючи покриття операційних, амортизаційних витрат і отримання прибутку;
3. Встановлення технологічних нормативів для ефективного та ощадного використання ресурсів підприємств;
4. Затвердження інвестиційних програм і створення резервних фондів для проведення капітальних ремонтів водопровідних систем та модернізації підприємств;
5. Встановлення стандартів якості питної води та рівня обслуговування споживачів;
6. Контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, за виконанням інвестиційних планів та використанням коштів, за дотриманням екологічних вимог та захистом прав споживачів.

В Україні створений спеціальний державний орган який здійснює

державне регулювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення – «Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (далі Регулятор). За допомогою адміністративних, правових та економічних інструментів Регулятор створює сприятливі умови для ефективного функціонування ринку централізованого постачання. Головним завданням Регулятора є створення такого механізму державної регуляторної політики, який буде включати всі необхідні дійові інструменти:

- ✓ для швидкого реагування на гострі проблеми цієї сфери та знаходження шляхів їх вирішення;
- ✓ для контролю підприємств за дотриманням європейських стандартів якості водопостачання;
- ✓ для сприяння прозорості діяльності підприємств;
- ✓ для збільшення приватних та міжнародних інвестицій;
- ✓ для впровадження енергоефективних заходів на підприємства;
- ✓ для захисту навколишнього середовища;
- ✓ для стимулювання зменшення витрат коштів та ресурсів підприємств;
- ✓ для дотримання фінансової відповідальності споживачів;
- ✓ для забезпечення самоокупності діяльності суб'єктів господарювання.

Ефективність механізму державної регуляторної політики також залежить від політичного та економічного розвитку держави та свідомості громадян.

Отже, основною ціллю при розробці механізму державної регуляторної політики у сфері централізованого водопостачання та водовідведення є: задоволення потреб споживачів наданням якісних послуг за економічно обґрунтованими цінами, відкритість і прозорість сфери для ефективного функціонування, самодостатність та прибутковість підприємств водопостачання.

Список використаних джерел

1. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України № 1540-19 від 10.06.2018 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: // zakon2.rada.gov.ua.
2. Піхняк Т.А. Проблеми механізму державного регулювання економічного зростання [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_1/statii/pixnyak/pixnyak.htm.
3. Колупаєва І.В. Пільгова ставка з податку на прибуток підприємств як стимул розвитку економіки / І.В. Колупаєва, Н.І. Приходько // Економіка розвитку. – 2011. – № 4(60). – С. 98-101.

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Александренко Олена Віталіївна
*кандидат юридичних наук, доцент,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем
експертно-криміналістичного забезпечення ННІ № 2
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА НАПРЯМИ БОРОТЬБИ З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ В УКРАЇНІ

Проблема тіньової економіки є однією з найбільш гострих у світі. Тіньові доходи, переміщення прибутків, приховані від фіскальних органів фінансові потоки призводять до росту податкового навантаження для законослухняних платників податків та інших негативних економічних наслідків. Існування тіньової економіки, її масштаби, поряд з організованою економічною, фінансовою та податковою злочинністю, становить загрозу економічній безпеці кожної країни.

Існування тіньового сектору в економіці України має в основі як економічні, так й інші чинники (соціальні, правові, психологічні та ін.).

До основних рушійних сил тіньової економіки у країні належать: порівняно високе податкове навантаження; надмірна «зарегульованість» економічної діяльності, адміністративні бар'єри ведення бізнесу; низька якість державних суспільних інститутів (відсутність захисту прав власності, незалежного суду, свободи інформації, суспільного контролю за діяльністю уряду та ін.); низька якість врегулювання ринку праці, проблеми нелегальної міграції, нелегальної робочої сили; низька якість державних послуг і відсутність видимого для платника податків зв'язку між рівнем одержуваних їм державних послуг і обсягом його податкових зобов'язань; корупція серед представників контролюючих органів [1, с. 46].

Світовий досвід і численні дослідження доводять, що боротьба з тіньовою економікою носить комплексний характер і має здійснюватися одночасно за різними напрямками. Будь-який перекіс або зосередження заходів тільки на одному напрямі (наприклад, посилення контролю) не лише не приведе до успіху, але й може призвести до зростання тіньового сектору [2].

Серед прийнятих у світі практичних заходів, спрямованих на зниження тіньового сектору економіки, можна, наприклад, виділити наступні: жорсткість вимог до заявок на право податкового відрахування в галузях з високими ризиками переходу «у тінь»; розширення практики використання

даних «третьох сторін» при виявленні такого, «що кидається в очі», споживання (наддорогих товарів і предметів розкоші); публікація у відкритому доступі імен великих неплатників (політика «naming and shaming»); створення системи стандартів або типових показників для галузей, які показували б співвідношення між витратами й випуском; примусове використання сертифікованих касових апаратів (із чорним ящиком) для організацій, що використовують готівковий розрахунок; примусове використання реєстрів найманих робітників з обов'язковою вказівкою особистих даних працівника, відпрацьованого часу, виду діяльності організації та її назви; додаткові штрафи для платників податків, яких раніше вже було викрито в ухиленні від сплати податків; створення служби зв'язків із платниками податків, які пройшли аудиторську перевірку, для моніторингу поточного положення і забезпечення допомоги в разі потреби, та ін. [3].

Проте, при визначенні найбільш ефективних методів боротьби з цим явищем в Україні, слід враховувати низку специфічних особливостей, частина з яких має ментально-психологічну природу і походить коріннями з радянського минулого. Скептичне відношення до таких понять, як «приватна власність», «приватне підприємництво», низький рівень фінансової та економічної грамотності призводять до того, що в суспільстві відсутнє розуміння шкоди, яка спричиняється економіці країни внаслідок тіньової діяльності. Розповсюджена серед представників перевіряючих органів негласна «презумпція винуватості» бізнесмена чи платника податків, низький рівень захисту прав створює стимули «вирішувати питання» поза межами правового поля, що призводить до поширення корупції та ще більшого ослаблення формальних суспільних інститутів. Внаслідок цього боротьба з тіньовими оборотами стає ще складнішою. Таким чином, заходів, яких вистачило б іншим країнам, в Україні, на тлі високого рівня корупції та недовіри до роботи інститутів по захисту прав, може бути недостатньо.

Складність боротьби з тіньовою економікою обумовлена також позицією у суспільстві, а саме – достатньо поблажливим ставленням громадян до існування такого явища. За даними соціологічних досліджень, за останні десятиліття збільшилася кількість людей, які вважають, що тіньова економічна діяльність приносить суспільству користь [4].

За визначенням фахівців, рівень тіньової економіки в Україні коливається від 26% до 56%. Така розбіжність у показниках вказує на недосконалість існуючих методик оцінки обсягів тіньового сектора економіки, що також становить певну проблему на шляху визначення методів мінімізації та її подолання.

Враховуючи складність проблеми тіньової економіки, її численні та взаємопов'язані поміж собою складові, напрями боротьби з цим явищем мають стосуватися кожного з них і бути комплексними за своїм змістом.

Наприклад, боротьба з конвертаційними центрами повинна йти у

наступних ключових напрямках: виявлення фірм-одноденок; жорсткий контроль над утворенням і ліквідацією компаній; жорсткий контроль над нечистоплотними банками, які застосовують схеми «викупу своїх векселів за готівку» та інші подібні схеми; законодавче закріплення вимог переведення всіх операцій з фінансовими інструментами на безготівкову основу; законодавча вимога щодо встановлення терміналів по прийманню пластикових карт у секторах з високим ризиком переходу в тінь.

Досвід боротьби з тіньовим сектором у контексті податку на додану вартість традиційно зводиться, зокрема, до наступних напрямів: боротьба із трансферним ціноутворенням; боротьба з фірмами-одноденками; введення інноваційного автоматизованого податкового обліку; мінімізація списку об'єктів, що оподатковуються за пільговими ставками, та ін. [1, с. 56]. Щодо боротьби з відмиванням тіньових доходів необхідно також посилювати міжнародне співробітництво в галузі обміну податковою інформацією.

Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок, що вирішення вказаної проблеми лежить у площині комплексного застосування різноманітних методів і засобів: правових, економічних, фінансових, соціальних, виховних та ін. Це потребує організації та проведення численних досліджень з метою вироблення конкретних дієвих заходів щодо боротьби з вказаним негативним і вельми небезпечним за своїми наслідками явищем.

Список використаних джерел

1. Суслина А.Л., Леухин Р.С. Борьба с теневой экономикой в России: частные аспекты общих проблем / А.Л. Суслина, Р.С. Леухин // Финансовый журнал / Financial journal. – 2016. – № 6. – С. 46-61.
2. Friedman E., Johnson S., Kaufmann D., Zoido-Lobaton P. Dodging the grabbing hand: the determinants of unofficial activity in 69 countries // Journal of Public Economics. – 2000. – № 76 (4).
3. Revenue Administration: Managing the Shadow Economy / IMF, 2010.
4. Покида А. Масштабы и следствия развития ненаблюдаемой «серой» экономики в различных сферах жизнедеятельности российского общества / А. Покида // Центр социально-политического мониторинга РАНХиГС, 2014.

Веселовська Наталія Олександрівна
здобувач кафедри криміналістики
ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Зміни останніх років у суспільно-громадському, політичному та економічному житті країни привели до підвищення агресивності, жорстокості, розуміння безкарності серед неповнолітніх.

Участь неповнолітніх у вчиненні злочину та антигромадській діяльності є суспільно небезпечною. Така дитина формується не як активний член суспільства, а як особа, яка націлена паразитувати на суспільстві і заподіювати йому шкоду. Зазвичай пияцтво, заняття жебрацтвом та азартні ігри приводять до вчинення злочинів, формуванню злочинних груп неповнолітніх.

Злочинність неповнолітніх є різновидом і складовою частиною злочинності в цілому. Але вона має свої особливості.

Боротьба з даним видом злочинів не є адекватною стану підліткової злочинності. Серед 130 опитуваних підлітків, яких було залучено до вчинення злочинів, всі 100% вважають, що правоохоронні органи не зможуть нічого вдіяти через те, що такі групи неповнолітніх мають дорослих, які керують дітьми на високому рівні. Всі 100% називають органи системи профілактики та виконавчої влади «ніякими» і «дитячим садочком»; а вжиті відповідні заходи щодо попередження злочинності неповнолітніх – гарними «театральними курсами» і «школою виживання», які вчать неповнолітніх як обманювати працівників даних служб і як робити вигляд, що ти себе добре поводиш. В чиновниках і службовцях вони не бачать авторитета, чії слова реально вплинули би на їхню протиправну поведінку. Проте зазначають, що їм зустрілись справжні «професіонали своєї справи» і «лідери, за яким можна йти на кінець світу».

Саме через вибір протиправної поведінки неповнолітній стає суб`єктом злочину. Дорослий є тією сполучною ланкою, що поєднує неповнолітніх з тими злочинами, що настали в результаті їх залучення в злочинну діяльність.

Особа такого дорослого має в собі цілий комплекс характеристик, які можуть як лякати неповнолітнього, так і викликати бажання «стати таким як він». При батьках, які не є для дитини авторитетом, певні особливості характеру та протиправної поведінки дорослого, його безкарність, лідерство в певній групі, мають істотне значення в формуванні злочинної поведінки неповнолітнього.

Згідно даних слідчої та судової практики щороку дві третини неповнолітніх вчиняють злочини у співучасті з дорослими особами. Саме дорослі ініціюють та організують вчинення злочину [1, с. 149].

Дослідження автора показали, що більшість дорослих, які втягують неповнолітніх в злочинну діяльність – це чоловіки (81%). У 64% випадках різниця в віці не перевищує 5 років, тобто дорослим 23-25 років. В той же час 22% опитуваних вказали, що вік осіб, які втягували їх у злочинну діяльність, 18 років. Такі особи не мають сім`ї та вищої освіти у 93% випадків [2].

Малолітня та неповнолітня дитина як правило намагається брати приклад із старших. І «старші», навіть якщо вони ще самі неповнолітні, починають збирати «послідовників» та тренуватися в якості лідера. Якщо це вдається, то до моменту настання його повноліття, у нього вже сформована

команда, яка буде робити будь-що аби доказати, що «достойна» бути в групі «лідера».

Суб'єкт даного злочину – це фізична особа, винна у скоєнні передбаченого кримінальним законом суспільно небезпечного діяння, яка досягла повноліття.

Проте опитування показало, що велика кількість «лідерів» (12%) протиправної поведінки ще не досягли віку кримінальної відповідальності. Таким чином, реальну загрозу вони вже представляють, а відповідальність ще не наступила. Такі неповнолітні відчують безкарність і сміливо керують групою. Тут чітко просліджується дія принципу, який зазвичай використовується в педагогіці та соціальній роботі, «Рівний – рівному». Неповнолітні бачать «приклад» яких можна досягнути «висот» і «кар'єрного росту», якщо не боятися та відкрито відстоювати свою позицію. Отже, дуже умовна грань між особами, які втягують в злочинну діяльність, та неповнолітніми потерпілими.

Останні роки вважалося, що поняття «діти вулиці» в Україні недоречне: діти знаходяться під доглядом соціальних служб, перебувають на вихованні в дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях. З 1997 р. в Україні ЮНІСЕФ проводить дослідження щодо стилю життя і потреб «дітей вулиці». За їхнім визначенням «діти вулиці – це неповнолітні, для яких вулиця (в широкому розумінні слова, що містить і незайняте житло, і незаселені землі) стала постійним місцем перебування» [3, с. 268].

В цю категорію входять: безпритульні діти (не мають постійного місця проживання (вигнали з дому, сироти, асоціальна поведінка дорослих у родині)); бездоглядні діти (мають місце проживання, але перебувають на вулиці більшу частину доби – батьки або опікуни неспроможні матеріально їх забезпечувати, через байдужість або психічні хвороби батьків); діти-втікачі з навчально-виховних закладів (через умови життя й виховання, або через психологічне, фізичне або сексуальне насилля у закладі); діти-втікачі з «благополучних» сімей (конфліктні, часто мають відхилення у психічному розвитку) [4, с. 149].

Найчастіше діти цих категорій стають потерпілими при втягненні їх в злочинну діяльність. А якщо не прийняти вчасно міри – то неповнолітніми злочинцями.

Лише за I півріччя 2017 року в м. Києві Службою у справах дітей та сім'ї було проведено 140 профілактичних рейдів «Діти вулиці», в ході яких виявлено 17 дітей дошкільного віку, дітей від 6 до 14 років – 15, дітей від 15 до 18 – 7, учнів загальноосвітніх шкіл та закладів професійної освіти – 22 [5, с.4].

Державний комітет України у справах сім'ї і молоді дає наступні висновки: «діти вулиці» – найчастіше підлітки; дівчата зустрічаються набагато рідше, ніж хлопці; часто – з багатодітних сімей; часто – без батьків

(без одного з батьків); іноді серед батьків є особи, які мають постійну роботу і вищу освіту; часто дитина має проблеми з батьками, сім'я має низьке матеріальне становище, погане та нерегулярне харчування; можуть заробляти гроші самостійно (крадіжки, жебракування, надання сексуальних послуг та ін.), їх експлуатують та залякують ровесники і дорослі на вулиці та вдома; вони вживають алкоголь, наркотики, нюхають клей, палять [6, с. 3].

Під впливом «лідера» діти вчаться виживати в жорстоких умовах, але вони розуміють, що саме так вони стануть більш крутими. В групах велика кількість дітей, покинутих батьками, або які самі покинули сім'ю, бо та не забезпечувала нормальних умов життя.

У ході анонімного опитування серед 130 дітей свій матеріальний стан оцінили: «відмінно» 1%, «добре» – 6%, «задовільно» – 42%, «незадовільно» – 51%.

На Київському залізничному вокзалі протягом вересня – жовтня 2018 р. діє група неповнолітніх з 4 хлопців. Вони поводять себе необережно, голосно, не приховують злочинних намірів, на зауваження дорослих відповідають матами, постійно голосно говорять, що поліції вони не бояться (в грубій формі), обговорюють, що шукають провідника Рому, який завжди їх впускає без квитків до поїзда Москва-Кишенеу і вони можуть «спокійно тирити речі», поки пасажери сплять. Провідники чують це, але ніяк не впливають на хлопців. Серед цих дітей чітко просліджується лідер, якому ще немає 18, а дорослий Рома – їхній «квиток у багате життя».

Особливості методики розслідування втягнення неповнолітнього в злочинну діяльність залежать від того, чи неповнолітній вчинив кримінально каране діяння, чи досяг віку кримінальної відповідальності. Зазвичай втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність порушується і розслідується в рамках вже порушеної кримінальної справи про злочини, вчинені неповнолітнім у групі з дорослим співучасником. При розслідуванні перевага віддається основному складу злочину; збір доказів винності дорослих осіб у втягнення неповнолітнього зводиться до мінімуму.

Важливо встановити індивідуальні психологічні особливості дитини, її роль в даній злочинній групі, оцінити ступінь її інтелектуального розвитку, можливо необхідне проведення судово-медичних та психіатричних експертиз. Діти часто вказують на те, що слідчий з ними спілкувався без педагога або батьків.

В разі, коли на неповнолітнього впливали фізично, він боїться звернутися за допомогою до медичного закладу, особливо в невеликому місті або селі. Психіатри не завжди сприймають серйозно підлітка або задають такі питання, якими висміюють проблему дитини (на це вказали 14 дітей зі 130 опитуваних). Отже, зникають важливі докази психологічного чи фізичного насильства при залученні дитини до скоєння злочину.

Відсутність документального підтвердження факту насильства,

з'ясування реальної ролі дорослих, характер їх взаємин з неповнолітніми, зневага та недовіра дітей до правоохоронних органів та соціальних служб, прикриття дорослого «лідера», «діти вулиці» – вимагають від криміналістів особливої уваги до питань вдосконалення методик розслідування, що в разі якісної, кропіткої та тривалої роботи приведе до позитивних змін в суспільстві та зменшить кількість неповнолітніх, яких було втягнуто в злочинну діяльність.

Список використаних джерел

1. Однолько І. Запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність / І. Однолько // *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. – 2016. – № 4(12). – С. 146-154.
2. *Результати проведеного анкетування серед 130 неповнолітніх, проведене автором протягом 2018 року.*
3. *Соціальна робота: технологічний аспект: Навч. пос. / За ред. проф. А.Й. Капської*. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 352 с.
4. Филипчук В. Соціально-культурний феномен безпритульності та головні підходи до його обґрунтування. – С. 85. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/pedos3t/tom3/10_fylpchuk.pdf
5. *Звіт про роботу Служби у справах дітей виконавчої служби Київської міської ради (КМДА) за I півріччя 2017 р.* – С. 4.
6. Балакірева О.М., Вакуленко О.В., Денисюк О.М. *Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки*. – К.: ДЦССМ, 2003. – 63 с.

Крутенчук Вікторія Павлівна
магістр юридичного факультету⁹
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Одним із важливих аспектів існування України як незалежної, демократичної держави та здійснення в ній правової реформи є створення умов, які забезпечують можливість реалізації прав і свобод особистості для відстоювання своїх законних інтересів. Це стосується всіх сфер життєдіяльності суспільства і держави, та, перш за все, кримінального процесу, до якого, крім винуватих у вчиненні злочину, залучається і широке коло інших осіб, які сприяють забезпеченню виконання завдань кримінального судочинства.

На жаль, на сучасному етапі спостерігається значне погіршення криміногенної ситуації та зростання рівня латентності злочинів. Зокрема, за даними Державної служби статистики України кількість скоєних злочинів у

⁹ Під керівництвом кандидата юридичних наук Сергія Васильовича Матвеева

2018 році в 1,5 рази перевищує кількість злочинів, вчинених у 2017 році, з яких тяжкі та особливо тяжкі злочини загалом становлять 41,2%, безпосередньо злочини проти власності – 61,3%, проти життя та здоров'я особи –11,4%, злочини у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин – 5,7% [3].

З огляду на це більш гостро постає питання щодо ефективності виявлення та розкриття злочинів, а також досягнення мети кримінального судочинства, що, окрім викриття і покарання злочинців, включає захист та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному процесі від незаконного впливу з метою перешкоджання правосуддю, від можливого фізичного чи психічного тиску, від посягань на їх життя, здоров'я чи майно.

На сучасному етапі нерідко можна зустріти випадки тиску з боку самих злочинців на потерпілих, свідків або навіть експертів і перекладачів аби приховати факти, які відомі таким особам, примусити їх дати неправдиві показання, висновки чи переклад. Зокрема, за даними наукових досліджень загалом 50,3% осіб, які були учасниками кримінального провадження, підлягали тиску з боку злочинців, 35,3% правоохоронців наштовхувалися на їх протидію у формі давання завідомо неправдивих показань чи відмові від давання показань; 31,4% – у формі підкупу, залякування, насильства щодо потерпілих, свідків та їх близьких родичів; 20,7% – у спробі вплинути на процес розслідування через засоби масової інформації. І лише 12,6% опитуваних осіб запевнили, що не наражалися на будь-які форми протидії [4, с. 256].

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК України) чіткого переліку заходів безпеки щодо учасників кримінального судочинства не містить, наголошуючи тільки на забороні розголошення відомостей про таких осіб та можливості провадження у закритому судовому засіданні, водночас існує спеціальний нормативно-правовий акт, який регулює зазначене питання – Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (далі Закон).

Зазначеним Законом до заходів забезпечення безпеки законодавець відносить: особисту охорону, охорону житла і майна через обладнання їх засобами протипожежної та охоронної сигналізації, зміну номерів квартирних телефонів і державних номерних знаків транспортних засобів; видачу спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку, використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження у разі наявності небезпеки для життя і здоров'я осіб, взятих під захист; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження у разі наявності загрози вчинення насильства або інших протиправних дій щодо осіб, взятих під захист; заміну документів та зміну зовнішності; зміну місця роботи або навчання;

переселення в інше місце проживання; поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення; забезпечення конфіденційності відомостей про особу; закритий судовий розгляд [1].

Крім того, у ч. 2 ст. 7 Закону зазначається можливість застосування інших заходів безпеки з урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, тобто перелік таких засобів є відкритим.

Дискусійним у правовій доктрині залишається питання практичного використання забезпечення конфіденційності відомостей про особу як захід забезпечення безпеки, оскільки він не досить часто застосовується слідчими (приблизно у 13,5 % випадках), а деякі вчені взагалі вважають, що зазначений захід безпеки певною мірою порушує не тільки низку принципів кримінального процесу, але й права обвинуваченого на захист. З огляду на це, такі науковці вносять пропозиції щодо виключення статей, які регламентують способи забезпечення конфіденційності відомостей про особу [5, с. 91].

Слід зазначити, що практичного застосування такі пропозиції не набули і зазначений захід забезпечення безпеки учасників кримінального провадження залишається у вітчизняному законодавстві та здійснюється шляхом: обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки, протоколах слідчих (розшукових) дій і судових засідань, заміни прізвища, імені, по батькові у цих документах псевдонімами за постановою слідчого, прокурора або за ухвалою суду про зміну анкетних даних; проведення впізнання особи поза візуальним спостереженням того, кого впізнають; не включення до списку осіб, які підлягають виклику в судове засідання, дійсних анкетних даних про особу, взятую під захист; виклику до суду цієї особи виключно через орган, який здійснює заходи безпеки; накладення тимчасової заборони на видачу відомостей про особу, взятую під захист, адресними бюро, паспортними службами, підрозділами державтоінспекції, довідковими службами АТС та іншими державними інформаційно-довідковими службами [1].

Незважаючи на те, що в Україні останнім часом здійснюється реформування усіх сфер життєдіяльності держави (в тому числі і сфери кримінального судочинства), спостерігається значне розширення і приведення національного законодавства щодо забезпечення безпеки учасників кримінального провадження у відповідність з європейськими та міжнародними нормами, все ж нашій державі, на нашу думку, слід перейняти досвід зарубіжних країн в зазначеній сфері, зокрема, щодо впровадження програм захисту свідків та інших учасників кримінального процесу, які стали б дієвим засобом підвищення ефективності протидії злочинності, давали б правоохоронним органам розширені повноваження зі створення спеціальних умов для забезпечення безпеки осіб, які є учасниками провадження, та

співпрацюючи із правоохоронними органами, надаючи їм необхідну інформацію ризикують життям.

Для впровадження та реалізації зазначеної програми в Україні подібно як у США, Великобританії, ФРН, Італії, Канаді та багатьох інших державах з метою удосконалення вітчизняного законодавства в зазначеній сфері, на нашу думку, слід врахувати досвід застосування таких заходів забезпечення безпеки як блокування передачі даних, які зберігаються в інформаційній базі, та стосуються таких осіб; тимчасове надання документів, які посвідчують особу, на основі змінених анкетних даних; ефективне забезпечення зберігання анкетних даних особи, яка підлягає захисту від можливого простежування зі сторони злочинців; створення підрозділів із захисту учасників кримінального провадження на місцевому рівні; забезпечення особам, взятим під захист, можливості реалізації своїх громадянських прав; організація можливих контактів тільки через підрозділ із захисту свідків; захист свідка в процесі судового розгляду; захист свідка, який перебуває в місцях позбавлення чи обмеження волі; криміналізація несанкціонованого розголошення заходів захисту свідка [2, с. 317].

Таким чином, реформування кримінально-процесуального законодавства, яке відбувається в Україні має на меті створення необхідних передумов для функціонування правової, соціальної держави, для реалізації та захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, забезпечення їх безпеки. На сьогоднішній день в нашій державі на законодавчому рівні закріплено перелік способів захисту осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, здійснено їх правову регламентацію, проте, загалом вітчизняну систему забезпечення безпеки учасників кримінального провадження не можна назвати досконалою, тому слід звернути увагу на міжнародний досвід із зазначеного питання із подальшим його впровадженням у національну практику.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.
2. Гузела М. Деякі питання захисту свідків і потерпілих за законодавством України та зарубіжних держав / М. Гузела // Вісник Львівського університету. Серія юридична: зб. наук. праць. – 2006. – Вип. 42. – 382 с.
3. Демографічна та соціальна статистика: Правосуддя та злочинність / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/kyiv/u-kiyevi-vidzvituvani-pro-pogirshennya-kriminogennoi-situaciyi-infografika-477979.html>.
4. Карпов Н. С. Державний захист та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у судочинстві, за законодавством України / Н.С. Карпов, О.І. Габро // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – Вип. 17. – С. 254-266.
5. Краснікова Н.А. Процесуальні аспекти забезпечення безпеки осіб, що беруть

участь у кримінальному судочинстві / Н.А. Краснікова // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – Вип. 1. – С. 90-95.

Новак Анна Сергіївна
*магістр юридичного факультету¹⁰
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВЧЕНЬ ПРО ПРАВА ЖІНОК

Розбудова демократичної, соціальної і правової держави вимагає першочергового забезпечення прав і свобод громадян. Це переконливо свідчить про необхідність пошуку нової наукової парадигми у форматі суспільство-держава-права людини. Складова цієї проблеми – врегулювання правового статусу жінок, головним елементом якого є основні права й обов'язки жінок, що безпосередньо визначають їх становище у суспільстві, міру юридичної свободи і відповідальності, створюють необхідні умови для всебічного розвитку особи, задоволення її інтересів та потреб. Водночас подальше здійснення державноправової і політичної реформ, європейський вибір України, вироблення демократичних засад гендерної політики мають ґрунтуватися й на фундаментальних узагальнюючих працях з історії політико-правової думки. Такі дослідження можуть бути використані при подальшому опрацюванні Концепції гендерної політики, внесенні до неї змін і доповнень, розробці нового гендерного законодавства.

За хронологічною ознакою існуючий історіографічний масив щодо прав жінок можна умовно поділити на науковий доробок, зроблений до і після незалежності України. Проголошення у 1991 р. незалежності України створило умови для осмислення проблеми прав жінок на принципово новому, національному рівні, що стимулювало появу ряду досліджень становища жінки в Україні. В них переважно вміщують аналіз сучасного правового становища жінок у контексті конституційного, трудового, шлюбного і міжнародного права або мають винятково історичну, політологічну та соціологічну спрямованість. Вчення про права жінок в політико-правових доктринах минулого не знайшли достатнього висвітлення в сучасній літературі.

Метою статті є прагнення певною мірою компенсувати не стачу саме комплексних наукових розробок з досліджуваної теми. Питання жіночих прав не відразу стали надбанням правової науки, їх формулювання підготовлено тривалими пошуками. Аналіз прав жінок вимагає конкретно-історичного розгляду і вибору методології дослідження, адже, не спираючись

¹⁰ Під керівництвом доктора юридичних наук, професора Євгена Олександровича Гіди

на історичні філософсько-політологічні традиції, важко зрозуміти сучасні дискусії навколо будь-якої проблеми, в тому числі і проблеми жіночих прав. Тому, на наш погляд, доцільно провести комплексний аналіз найбільш впливових філософських і політологічних течій минулих часів та сучасності, які зможуть бути використані як методологічні засади проведення нашого дослідження. Підпорядковане, залежне, а точніше, безправне становище жінки було основою формування негативного ставлення до неї з боку чоловіків. Три речі можна вважати щастям, – стверджував старогрецький філософ Сократ, – те, що ти людина, а не дика тварина, що ти грек, а не варвар, що ти чоловік, а не жінка. Егалітарна ж тенденція в політологічній та філософській думках, якщо розглядати їх в історичному ракурсі, була виражена досить слабо. Одним із перших, хто доводив необхідність рівноправності статей у суспільстві, був давньогрецький філософ Платон. У праці «Держава» Платон розвинув ідею про рівноправність чоловіків і жінок: «Однакові природні властивості зустрічаються у живих істот тієї й іншої статі і за своєю природою як жінки, так і чоловіка можуть брати участь в усіх справах» [2, с. 251]. Але ця точка зору була скоріше авторитарною, ніж демократичною, оскільки рівноправність Платон визнавав лише для кращих: правителів і стражів. Він також обстоював спільність жінок, дітей і побуту, регулювання шлюбних відносин, виступав за державне виховання дітей. Платон вважав, що шлюбні відносини повинні допускатися для жінок лише з 20 до 40 років, для чоловіків – від досягнення повної зрілості і до 50 років, тобто в такому віці, коли можна чекати здорових дітей. Ті діти, що народяться від стосунків між чоловіком і жінкою, які досягли граничного віку підлягають знищенню [2, с. 257-260]. У праці «Закони» Платон теж підняв проблему рівності статей. Він виступав за рівне виховання жінок із чоловіками, навчання їх військовій справі. Жінкам виділялись окремі сфери діяльності – виховання малолітніх, нагляд за шлюбами та навчання молоді [3]. Але тут жінка не мала право втручатися в державні справи. Таким чином, Платон, розробляючи свою ідею держави, виходив за рамки грецького права та звичаїв у питаннях, пов'язаних із місцем та роллю жінки. І хоча Платон був далекий від ідеї зрівняння жінки в правах із чоловіком, усе ж таки він високо цинив розумові здібності жінок і вказував на обов'язок держави зробити її становище відповідним її природному призначенню.

На противагу Платону, Арістотель був мислителем, який задав «біологічну парадигму» трактування жінок. Чоловіка він розглядав як активну форму, а жінку – як пасивну матерію, тіло [3, с.383]. Жінку Арістотель вважав істотою більш низького порядку, ніж чоловік, тому відносини в сім'ї, на його думку, повинні будуватися на пануванні чоловіка над жінкою, однак він підкреслював, що жінка не є рабою чоловіка. Оскільки жінки, в принципі, є здатними до прийняття суспільно-політичних рішень, вони займають становище вище від рабів [3]. Захищаючи сувору

одношлюбність, Аристотель вважав, що держава буде тим міцніша, чим міцніше буде сім'я. Таким чином, античні мислителі-класики, висловлюючи грецькі настрої відносно місця жінки в суспільстві, так і не змогли піднятися вище домінуючих тоді звичаїв і норм суспільного співжиття. Безперечною їх заслугою було те, що вони підняли питання рівності жінки і чоловіка, висловили думки про можливість участі жінок у громадському житті. Християнське вчення оголосило рівність жінок і чоловіків, але не перед державою, а перед Ісусом Христом. Ось що Апостол Павло говорить у посланні до Галатів: «...нема чоловічої статі, ані жіночої, – бо всі ви один у Христі Ісусі!» [4]. Разом із визнанням провини жінки у гріхах людського роду, її онтологічної вторинності, християнство все ж залишало жінку у підпорядкуванні чоловікові. Апостол Павло вчив: «А жінці навчати я не дозволяю, ані панувати над мужем, але бути в мовчанні. Адам бо був створений перший, а Єва потому. І Адам не був зведений, але, зведена будучи, жінка попала в переступ» [4]. Таким чином, зробивши певний крок уперед у зрівнянні жінки з чоловіком, все ж таки рівність жінок у християнстві мала обмежений характер. Становище жінки змінилося, коли християнство стало державною релігією. Апостольське вчення перетворювалось у закон новими проповідниками, що говорили від імені Бога. Тому законом стало підпорядкування жінки своєму чоловікові. Церква вважала жінку неповноцінним створінням, розглядаючи її лише як «засіб дітонародження».

Епоха Відродження принесла Європі революційні зміни в культурному обличчі і в суспільній свідомості. Ренесансний гуманізм ставився однаково до чоловіків і жінок, а тому став об'єктивною передумовою для виникнення ідеї жіночої рівноправності. Видатні гуманісти того часу виявляли велику повагу до жінки, її розуму і духовного світу. Це підтверджується присвяченням жінці ряду творів Данте, Петрарки, Боккаччо, залученням жінок до обговорення наукових і літературних тем, а також їх участю в гуманістичному русі, зокрема, в боротьбі за жіночу освіту (Сфорца). Звичайно, коло освічених жінок того часу було надто обмежене. Ідеї були далекі від утілення їх у життя. Суспільний статус жінки залишався послідовно підлеглим. Навіть представниць знаті і коронованих персон, на ділені певним статусом у суспільстві, сприймали тільки в контексті умовностей, що перетворювали жінок у безособистісних носіїв цього статусу. Але ідеї, що зародилися в епоху Відродження, жили і знаходили свій відгук у наступних поколіннях європейської інтелігенції, особливо серед інтелігенції освітньої епохи XVII-XVIII століть. Просвітники, які створили культ розуму і які вважали, що всі люди вільні від народження і тому мають бути рівними перед законом, об'єктивно багато зробили для подолання суспільних забобів, що ставили жінку в нерівне становище. «Одним із найважливіших для загального щастя результатів прогресу людського розуму

ми повинні вважати повне руйнування забобонів, що створили нерівність прав між статями». Подальшій ерозії суспільної установки феодалізму на призначення жінки в суспільстві піддав Ш. Монтеск'є у своїй відомій праці «Про дух законів». Важливий крок у подальшій еволюції суспільно-політичних поглядів на жіноче питання відіграли праці Жан Жака Руссо. Утверджуючи права кожної людини, її свободу і рівність перед законом, Руссо проголосив принцип рівноправності чоловіка і жінки: «У всьому, що не стосується статі, жінка рівна з чоловіком». Однак він вважав, що жінка повинна передовсім «віддаватися господарству і піклуватися про свою сім'ю», піклуватися про чоловіка і дітей і «робити їм життя легким і відрадним». Таким чином, обстоюючи ідею всебічного розвитку особи жінки, Руссо все ж таки не допускав повної рівноправності чоловіка і жінки в усіх сферах громадського життя. Ідеологи буржуазних революцій проголошують настання нової ери – ери прав людини, відкидаючи непорушність повного і нібито освяченого небесами всевладдя монарха над підданими, чоловіка над жінкою. І натомість заявляють про свободу і рівність усіх людей перед законом. Такий підхід у глибині своїй передбачає перегляд самої сукупності відносин влади. Із відносин панування-підкорення вони повинні перетворитися у відносини рівноправні. Будь-який володар – монарх, начальник, господар або чоловік – «розвінчується», він перестає бути і, що також дуже важливо, відчувати себе володарем підлеглих, які за традиційного укладу належали йому душею і тілом. Володар перетворюється на простого виконавця певних функцій в абсолютно іншій системі розподілу праці, що передбачає не володіння іншою людиною, а управління конкретним процесом. Його взаємодія з підлеглими перетворюється на узгоджений розподіл ролей, обов'язків між різними, але рівними суб'єктами. У цьому перерозподілі повноважень між різними гілками влади, державою і громадянським суспільством, між чоловіками і жінками, за великим рахунком, полягає суть демократичного перевлаштування суспільних систем, суть їх модернізації.

Видатним організатором і агітатором жіночого руху під час Великої французької революції стала Олімпія де Гуж – поборниця прав жінок, драматург, автор «Декларації прав жінки і громадянки» (1789), написаної на противагу програмному документу французької революції «Декларації прав людини і громадянина». У гаслі «Усі люди народжуються і залишаються вільними і рівними в правах» її обурило слово «люди», що звучить по-французьки «les hommes», тобто «чоловіки». Вона кинула виклик патріархальним засадам, проголосивши, що жінка – «femme» – теж людина, а тому і вона має право на повноту цивільних прав і свобод нарівні з чоловіком. «Декларація» закликала всіх жінок пробудитися, з'єднатися і протиставити «безглузду і тиранії... грубій фізичній силі силу розуму і справедливості». Під час якобінського терору її було страчено. Саме їй

належить вислів: «...усі громадянки і всі громадяни, відповідно до своїх здібностей, мають бути допущені до всіх громадських місць, відзнак, посад; тільки відмінність між їх чеснотами і талантами повинна служити критерієм при їх виборі. Жінка має право вийти на ешафот, зійти на трибуну: їй слід було б мати обидва ці права».

Методологічне та теоретичне забезпечення жіночого руху з кінця XIX і протягом усього XX століття брав на себе фемінізм. Фемінізм (фр. *feminisme*, від лат. *femina* – жінка) – загальна назва широкого руху за зрівняння в правах жінок із чоловіками, що в першу чергу ставили своїм завданням домогтися надання жінкам виборчих прав. При історичному вивченні фемінізму дослідники виділяють три основні хвилі: боротьба за політичні права – XIX – початок XX століття; боротьба за права та рівні можливості – 1920-1960-ті роки XX століття; модерний фемінізм – початок 1970-х років, боротьба проти насильства та завуальованих форм дискримінації. Феміністки виступають проти обмеження в правах, позбавлення рівноправності, патріархальних стосунків, ідеології жіночого призначення, подвійних стандартів моралі щодо поведінки для чоловіків та жінок, насильства у відношенні жінок. Фемінізм, як ідейно-політична течія, виникає в Україні в 70-ті роки XIX століття в східній Галичині і на Буковині. У його витоків стояли: українська письменниця, перший організатор жіночого руху в Галичині Наталія Кобринська, Євгенія Ярошинська, Уляна Кравченко, Клементина Попович-Боярська та інші. Представники радикально-демократичного напрямку другої половини XIX – початку XX століття виступали за необхідність корінних соціально-економічних змін існуючого суспільства, що, на їх думку, знаходилось в органічному зв'язку з жіночою емансипацією. В Україні з таких позицій виступив Т.Г. Шевченко. Визволення жінки від феодалнокріпосницьких порядків пов'язувалось ним із визволенням усього українського народу. Найвищим призначенням жінки він вважав материнство. Шевченко перший проводить нерозривний зв'язок індивідуальної жіночої долі з її соціальним становищем. Він вважає жінку здатною до рішучої й активної боротьби за свободу. І. Франко бачив жіноче питання як цілий комплекс взаємозв'язаних соціально-економічних, морально-правових, і культурно-побутових проблем. Основними критеріями, які можуть зробити жінку економічно і морально незалежною, є освіта і суспільна праця. Програма радикальної партії, одним із редакторів якої був Франко, «визнала колективний устрій праці, активне й пасивне виборче право для жінок, доступ для жінок до всіх шкіл». Вирішення жіночого питання Франко пов'язував із вирішенням питання національного. В основі досягнення соціального ідеалу лежить національне відродження, від якого залежить і визволення жінки. Таким чином, представники українських радикальних демократів на відміну від лібералів, виступали не тільки за розвиток жіночої освіти, надання жінкам права займатися усіма видами

діяльності, які були привілеєм чоловіків, але й проводили і нерозривний зв'язок між проблемою емансипації і необхідністю корінних соціально-економічних змін існуючого суспільства.

Представники соціалістичного напрямку стверджують, що «не свідомість людей визначає їх буття, а, навпаки, їх суспільне буття визначає їх свідомість». Тому К. Маркс, Ф. Енгельс, А. Бебель, Л. Браун, К. Цеткін, О. Коллонтай, В. Ленін значення суспільного прогресу бачили в розвитку матеріальних продуктивних сил суспільства і в зміні виробничих відносин, тобто відносин власності, що визначають, в основному, буття людей. У первісному суспільстві існувала суспільна власність на засоби виробництва, і жінка була незалежною; вона очолювала спільне «домашнє» господарство, що охоплювало багато шлюбних пар і, таким чином, займала гідне суспільне становище. Але поступово засоби виробництва перейшли у приватну власність окремих сімей, а верховенство над сім'єю – до чоловіка. Чоловік став власником сімейного майна, а жінка виявилася в патріархальній сім'ї нерівноправною і поневоленою, оскільки її домашня робота перетворилася із суспільної в приватну справу, втратила своє значення у порівнянні з промисловою працею чоловіків. Жінка, таким чином, була виключена з суспільного виробництва. У зв'язку з цим соціалісти марксистського напрямку зробили висновок, що «...першою передумовою визволення жінки є повернення всієї жіночої статі до суспільного виробництва, що, в свою чергу, вимагає, щоб індивідуальна сім'я перестала бути господарською одиницею суспільства. Марксистки вважали, що повна незалежність і рівноправність жінок настане тільки тоді, коли приватна власність на засоби виробництва буде повністю знищена, і засоби виробництва знову стануть суспільною власністю. З цієї марксистської точки зору історичний процес розвивається за такою схемою: від суспільної власності первісного суспільства і незалежного становища жінок через приватну власність класового суспільства і поневолене становище жінок знову до суспільної власності і незалежного рівноправного становища жінок. Таким чином, представники соціалістичного напрямку бачили насамперед економічні чинники у вирішенні жіночого питання. Але вони догматизували шляхи соціального визволення жінки, зводячи їх до здійснення соціалістичної революції, встановлення держави диктатури пролетаріату, ліквідації приватної власності. Підбиваючи підсумок існуючим в історії політико-правової думки ідеям, що стосуються осмислення проблеми прав жінок та їх місця в суспільстві, можна виокремити три групи мислителів, що висували різні теорії в цій галузі:

1. Мислителі, які виходили з первинності чоловічої статі, ототожнювали чоловіка з людиною, а жінку розглядали як тілесний додаток до нього. Їхні погляди служили обґрунтуванням патріархальної ситуації і домінування чоловіків в усіх сферах життя (Сократ, Аристотель).

2. Мислителі, які виходили з егалітарного принципу, визнавали наявність відмінностей між чоловіком і жінкою, однак, не вважали їх перешкодою на шляху ствердження рівності статей. Відмінності визнавалися на біологічному рівні, а принципи рівності затверджувалися на соціальному (Платон, Т. Мор, Т. Кампанелла).

3. Мислителі, які вважали поділ на статі недосконалістю людського роду і вбачали подолання статевої метафізичної відмінності у майбутньому як ознаку вдосконалення людини (Д. Локк, Ж. Кондорсе, Ш. Фур'є). На нашу думку, теорії другої і третьої груп мислителів можна розглядати як теоретичні джерела нового сучасного підходу у дослідженнях з жіночої проблематики – гендерного – методології розгляду всіх соціальних проблем із позицій забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок [1]. Аналіз наукової доктрини соціалістів дає підстави стверджувати, що ідея рівності статей є вагомою частиною їх ідеології, а значить, висунуті ними теорії щодо рівності статей також можна розглядати як теоретичне джерело сучасної гендерної теорії. Термін «гендер», «гендерний» почав застосовуватися після IV Всесвітньої конференції ООН зі становища жінок (1995 рік) для віддзеркалення соціальної нерівності між чоловіком і жінкою. Означає визнання того факту, що об'єктивно існують дві різних статі як нерозривні частини людства, суспільства і сім'ї. Це детермінує їх відмінні біосоціальні можливості, реалії і необхідності, що потребує обов'язкового врахування цих відмінностей при розробці, прийнятті та реалізації стратегій (економічних, політичних, соціальних, культурних, репродуктивних та інших), що корінним чином впливають на відносини між чоловіками та жінками.

Конструктивний характер гендерних відносин між чоловіками і жінками, що набув міжнародного статусу і став використовуватися як основа побудови взаємодії держав стало колом наукових досліджень С. Хрисанової, яка схарактеризувала позитивну роль ООН у процесі формування гендерної ідеології, у створенні умов зародження нового гендерного світогляду – фундаментальної основи переміни характеру взаємовідносин між чоловіками і жінками як двома соціальними спільнотами в кожній країні [1].

Отже, проблема прав жінки була предметом політичних і правових вчень як минулого, пройшовши шлях від патріархальних уявлень про місце жінки в суспільстві до егалітаристського підходу, який, починаючи з XIX ст. мав ідейне забарвлення у вигляді чотирьох течій: ліберальної, феміністської, радикально-демократичної і соціалістичної. Проблематика прав жінок і в сучасних умовах перебуває у полі наукового інтересу вчених-правознавців та суміжних наук, які поступово заповнюють існуючі прогалини у висвітленні цієї багатомірної і актуальної теми, закладаючи міцні підвали нової теоретичної парадигми гендерної рівності.

Список використаних джерел

1. Платон. Государство // Платон. Сочинения. – Т. 3. – Ч. I. – М., 1971. – 360 с.
2. Платон. Законы // Платон. Сочинения. – Т. 3. – Ч. II. – М., 1972. – 388 с.
3. Аристотель. Политика // Аристотель. Сочинения: в 4-х т. Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С. 375-645.
4. 34. Бебель Август. Женищина и социализм / Бебель Август. Пер. с нем. – К.: Госполитиздат, 1959 – 592 с.
5. Маркс К. Твори / Маркс К., Энгельс Ф. – К.: Держполітвидав, 1959. – Т. 21. – 712 с.

Савіна Руслана Сергіївна
магістр юридичного факультету¹¹
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ЗВЕРНЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ ДО ВИКОНАННЯ

Сьогодні, наша правова держава потребує не лише реформування судової влади, а й здійснення всіх можливих заходів щодо забезпечення виконання судових рішень, які спрямовані як на суспільство загалом, так і на кожного громадянина окремо. Процесуально, виконання рішень судів проводиться відповідно до чинного законодавства України, але аналізуючи стан їх виконання, можна сформулювати думку про наявність багатьох невіршених питань стосовно функціонування органів Державної виконавчої служби та методів, які застосовуються у процесі виконання її завдань.

Проблема виконання судових рішень є досить актуальною. Велика кількість рішень судів не виконуються роками, знижуючи довіру громадян до судової системи зокрема та всього державного механізму загалом. Ця проблема стоїть досить гостро в результаті цілої низки причин, що існують як зі сторони держави так і, в деякій мірі, зі сторони приватних осіб, що звертаються за послугами до суду.

Насамперед, одним з найбільш важливих і складних завдань держави нині є налагодження роботи Державної виконавчої служби України. Відповідно до ст.2 Закону України «Про виконавче провадження» виконавче провадження здійснюється з дотриманням таких засад: верховенства права, обов'язковості виконання рішень, законності, диспозитивності, справедливості, неупередженості та об'єктивності, гласності та відкритості виконавчого провадження, розумності строків виконавчого провадження, співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями, забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців, приватних виконавців [3].

Але на сьогоднішній день в діяльності виконавчого провадження не

¹¹ Під керівництвом кандидата юридичних наук, доцента Інни Олексіївни Харь

завжди дотримано вищезазначених засад. На думку Руденко М. [9], проблем у роботі Державної виконавчої служби України існує чимало і їх слід вирішувати. Зокрема йдеться про так званий людський чинник, тобто нестачу досвідчених кадрів на місцях, через що виникає чимало проблем у роботі відділів Державної виконавчої служби України у регіонах та велику завантаженість працівників.

Питання вирішення завдань, які виникають у процесі організації та виконанні судових рішень, зумовлюють потребу окремих та додаткових досліджень. Тож, можна здійснити детальний аналіз правових актів, наукових праць якими нині врегульовано інститут виконання рішень. Прикладом виступає Цивільний процесуальний кодекс України від 15 грудня 2017 р., який був викладений у новій редакції. Новий кодекс як і інші кодекси, прийняті в 2017 р., критикують багато. Зрозуміло, що доводиться вчитися працювати за новими правилами правознавцям. Але з проходженням уже достатнього часу після набрання чинності, все ж таки є багато невирішених питань у сфері застосування Цивільного процесуального кодексу. Частина цих питань і торкнулася звернення судових рішень до виконання.

Відповідно до ст. 431 ЦПК України, виконання судового рішення здійснюється на підставі виконавчого листа, виданого судом, який розглядав справу як суд першої інстанції. Виконавчі листи викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, і підписуються електронним цифровим підписом судді (в разі колегіального розгляду – електронними цифровими підписами всіх суддів, які входять до складу колегії).

Виконавчий лист, судовий наказ, ухвала суду є виконавчими документами.

Протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням законної сили виконавчий документ, вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів, а його копія (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого документа у Єдиному державному реєстрі виконавчих документів, надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу, або, у разі її відсутності, рекомендованим чи цінним листом. Якщо судом вживалися заходи забезпечення позову, суд вносить до Єдиного державного реєстру виконавчих документів наявні у суді документи, що підтверджують виконання відповідної ухвали суду [2].

Але аналізуючи вищезазначену статтю, можна зазначити, що на даний момент ні Єдиний державний реєстр виконавчих документів, ні Єдина судово інформаційно-телекомунікаційна системи ще не діють. Залишається лише чекати, щоб було можливо повністю працювати за новим Цивільним процесуальним кодексом України.

Здійснюючи детальне дослідження правових актів, якими нині врегульовано інститут примусового виконання рішень, Бортняк Ф.В. [6] запропонував до них низку змін та доповнень для покращення функціонування роботи відповідного органу. Виправлення недоліків законодавства, яким регулюється діяльність державної виконавчої служби та виконавче провадження, не вичерпують загальної проблеми неурегульованості цього інституту, яке потребує модернізації в загальному обсязі, тобто внесення змін та доповнень і до інших законів України, які включаються до цього правового напрямку. Акцентовано увагу на необхідності прийняття загального Кодексу «Примусового виконання рішень», який би регламентував:

- 1) правовий статус державної виконавчої служби;
- 2) права й обов'язки стягувача та боржника;
- 3) виконавче провадження;
- 4) адміністративно-правовий статус учасників провадження;
- 5) відповідальність державного виконавця, боржника та інших суб'єктів виконавчого провадження;
- 6) соціальний захист державного виконавця.

Також і інші науковці вважають, що суттєвим кроком уперед у розвитку виконавчого провадження, що дозволить подолати теоретичні та практичні проблеми реалізації виконавчих правовідносин на практиці, може стати розробка і прийняття єдиного кодифікованого нормативно-правового акту – Виконавчого кодексу України, в змісті якого варто об'єднати загальні положення Законів України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», а також більш конкретизуючі особливі приписи чисельних інструкцій та інших підзаконних нормативних актів, що регулюють процедуру здійснення примусового виконання.

Загальновідомим фактом на сьогодні, на жаль, є невиконання рішень судів. Так вважає голова Вінницького апеляційного адміністративного суду Віталій Кузьмишин. За офіційною статистикою, близько 80% звернень до Європейського суду з прав людини стосується саме проблематики невиконання рішень українських судів, а за статистичними даними ДСА, лише 8% судових рішень виконано у 2017 р.

Тому постає питання, чи потрібен Україні суд, рішення якого не виконуються? Чи сприяє це належному відновленню прав, свобод та законних інтересів громадян? Чи сприяє така практика зміцненню авторитету суду? Дані питання утворюють у нашій державі одну із загальних проблем. Тому Європейських суд з прав людини неодноразово підкреслював у своїх рішеннях щодо України, що доступ до суду охоплює й можливість виконання судового рішення, оскільки виконання рішення суду є останньою стадією вирішення справи та поновлення прав особи. Невиконання рішення суду, яке є обов'язковим та має силу закону, дискредитує як судову владу, так і

державу в очах громадян.

Проблема ефективного захисту громадян через виконання судових рішень залишилась актуальною. Але ж існують варіанти їх подолання. Перший варіант – добровільне виконання судового рішення особою, яка програла суд. Якщо особа добровільно не виконує рішення є другий варіант – його примусове виконання [8]. Оскільки у сфері добровільного виконання правозастосовна практика свідчить про перевагу протилежних тенденцій, тож більш реальним є примусове виконання. Наразі примусове виконання рішень в Україні покладається на Державну виконавчу службу, яка досі входить до системи органів Міністерства юстиції України. За роки свого становлення та розвитку Державна виконавча служба пережила і зараз переживає чергові зміни у правовому регулюванні організаційних засад її діяльності [7].

Ключовим у таких напрямках має стати внесення змін до спеціального законодавства, яким визначено правові основи діяльності та статус виконавців, а також у процесуальні норми, якими визначено порядок виконання рішень судів.

Можна дискутувати з приводу того, кому саме мають підпорядковуватись державні виконавці: чи безпосередньо входити до апарату суду, чи стати окремим підрозділом Державної судової адміністрації України. Однак, згідно з положеннями ст. ст. 151-152 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», до повноважень Державної судової адміністрації України поки що не входить функція виконання рішень судів [5]. Діяльність судової адміністрації спрямована на врегулювання організаційних та фінансових питань щодо функціонування органів судової влади.

Водночас проблема виконання рішень судів та забезпечення ефективного судового захисту громадян є актуальним та перспективним напрямком діяльності держави, потрібно вивчити питання створення судових виконавців, зібравши думки науковців та практиків судової спільноти та дійти до єдиного правильного рішення.

Наша держава потребує подальшого удосконалення діяльності Державної виконавчої служби України, яка полягає у розробці адекватних та ефективних способів вирішення існуючих проблем виконавчого провадження, відображених у проектах законів, що розробляються Міністерством юстиції України; створенні умов якісного відбору на посади державних виконавців; упорядкуванні їх повноважень; удосконаленні механізмів контролю та нагляду за діяльністю державних виконавців; скасуванні правових можливостей боржників щодо уникнення виконання судових рішень та інших удосконалень діяльності [10].

Мета дослідження є вирішення проблеми ефективного захисту громадян через виконання судових рішень, що є одним із головних питань у намаганні людей досягти справедливості.

Відповідно до ст. 129 Конституції України, однією із основних засад судочинства є обов'язковість рішення. Судові рішення ухвалюються іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України [1].

Невиконання чи неналежне виконання рішень судів та інших уповноважених органів по суті робить безглуздим їхнє ухвалення, цим самим створюючи серйозну загрозу гарантіям державного захисту конституційних прав і свобод, законності та правопорядку в суспільстві.

В Україні єдиним органом, що здійснює офіційне примусове виконання рішень судів, третейських судів та інших органів, а також посадових осіб є Державна виконавча служба яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», основним завданням органів державної виконавчої служби та приватних виконавців є своєчасне, повне і неупереджене примусове виконання рішень, передбачених законом [4].

Незважаючи на досить детальну законодавчу регламентацію всіх процедурних аспектів виконавчого провадження, станом на сьогоднішній день залишається чимало неврегульованих та суперечливих моментів у процедурі примусового виконання, як науково-пізнавального характеру, так і суто прикладного змісту. До таких проблем можна віднести: недостатню визначеність правового статусу державного виконавця, протиріччя у процесуальних нормах законодавства, що регулює виконавчі процедури, відсутність дієвого адміністративного контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю державного виконавця, невичерпне розуміння механізму взаємодії державного виконавця і суду у виконавчому провадженні.

Судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом.

Невиконання судових рішень негативно впливає на авторитет судової влади, оскільки в цьому разі не досягається кінцева мета правосуддя – захист інтересів громадян і реальне поновлення їхніх порушених прав.

Тож, для здійснення належного захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, а також забезпечення ефективної діяльності органів державної виконавчої служби України, в першу чергу, необхідна продумана, чітко визначена нормативно-правова база, створена на науково прикладних засадах з урахуванням світових стандартів та досвіду здійснення виконавчого провадження [10].

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України – Київ: Алерта, 2017. – 220 с.
3. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
4. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від від 02.06.2016 №1403-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.
5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
6. Бортняк Ф.В. *Форми та методи діяльності Державної виконавчої служби: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук / Бортняк Федір Всеволодович – Київ, 2008. – 18 с.*
7. Гук Б.М. *Поняття державної виконавчої служби та її місце в системі державної влади України / Б.М. Гук. // Право і безпека. – 2011. – №2. – С. 176-180.*
8. *Проблеми виконання рішень судів досі актуальні [Електронний ресурс] // Судебно-юридическая газета. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/111380-problemi-vikonannya-rishen-sudiv-dosi-aktualni>.*
9. Руденко М. *Деякі проблеми виконавчого провадження та шляхи їх вирішення / Микола Руденко. // Юридична Україна. – 2014. – №5. – С. 67-71.*
10. Сайко Л.Ю., Дахно В.М. *Реформування Державної служби України / Л.Ю. Сайко, В.М. Дахно. // Право і суспільство. – 2014. – №1. – С. 76-178.*
11. *Теоретичні проблеми цивільного процесуального права / [М.М. Ясинок, М.П. Курило, О. Кіріяк та ін.]. – Суми: Алерта, 2016. – 890 с.*

Судець Олена Миколаївна
помічник судді
Вінницький міський суд
м. Вінниця, Україна

**РОЗКРИТТЯ ТЕРМІНУ «НЕЗАКОННИЙ» В ХАРАКТЕРИСТИЦІ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА**

Об'єктивні ознаки кримінально-правового порушення водного законодавства складаються з об'єкту та об'єктивної сторони даних злочинних посягань. Об'єктом посягання тут слід визнати суспільні відносини, що склалися у сфері раціонального використання водних та пов'язаних із водними об'єктів, водної флори і фауни, внаслідок чого настають негативні екологічні наслідки. Об'єктивна сторона даних злочинних посягань представляє собою незаконні дії суб'єкту злочинного посягання, спрямовані на порушення водного законодавства, що заподіює, або може заподіяти негативні екологічні наслідки об'єктам водної

екосистеми та пов'язаним із нею об'єктам.

Аналізуючи ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 249 КК, слід звернути увагу на вживання у її ч. 1 терміну «незаконне». Про незаконність зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом свідчить порушення правил промислового чи любительського рибальства. Порушення правил може полягати у невиконанні вимог законів та підзаконних актів щодо охорони, раціонального використання й відтворення об'єктів тваринного світу. Воно може виражатись у добуванні риби понад встановлені ліміти, використання водних живих ресурсів загальнодержавного значення в певному басейні (наприклад, в Азовському та Чорному морях, у водних об'єктах Харківської області), забороненої для вилову риби, інших водних тварин, у здійсненні промислу без належного дозволу, в заборонений час, у недозволених місцях, забороненими способами та знаряддями лову тощо. Порушення правил промислового чи любительського рибальства, не пов'язаних з фактичним добуванням риби чи інших об'єктів тваринного світу, не охоплюється складом розглядуваного злочину і може кваліфікуватися (за наявності відповідних ознак) як злочин у сфері службової діяльності чи злочин проти довілля [4, с. 521]. Слушний висновок про розуміння поняття незаконності робить О.О. Дудоров, на думку якого, воно означає, що зайняття зазначеним промислом відбувається, зокрема, без належного дозволу, у заборонений час, у недозволених місцях, забороненими знаряддями і способами лову, із перевищенням установлених лімітів чи норм вилову. При цьому для визнання промислу незаконним достатньо встановити наявність однієї з названих обставин [4, с. 732].

Визначаючи зміст термінологічного звороту «незаконне зайняття ... водним добувним промислом», слід з'ясувати значення термінів, які його утворюють. По-перше, кримінально-правове значення першого терміну – «незаконне» – доцільно визначати через узагальнюючу дефініцію, вказуючи при цьому на найближчий рід та видову відмінність. Як зауважує О.М. Костенко, правила, встановлені законом щодо вчинення особою певних дій, можуть бути трьох видів:

- а) такими, що забороняють певні діяння;
- б) такими, що дозволяють вчинення певних діянь за наявності певних підстав;
- в) такими, що дозволяють вчинення певних діянь у певному порядку [3, с. 194-195].

Слушним видається і висновок З.А. Тростюк, зокрема, про те, що «незаконне» (поряд з полярним йому поняттям «законне») є однією із форм правил, встановлених саме законом, а тому «відповідному поняттю мають бути притаманні всі ознаки найближчого роду» [6, с. 463].

По-друге, особливістю кримінально-правової охорони водної фауни є

те, що вона регламентується розгалуженою системою нормативно-правових актів, прийнятих державними органами влади різних рівнів. Розгалужена і багаторівнева система джерел кримінального права дістала своє відображення у термінах, що використовуються в КК України. Зокрема, вживання такого терміну, як «незаконне», при визначенні зайняття водним добувним промислом та визначаючи певний вид нормативно-правових актів інших галузей права, які залежно від предмета охорони права власності регламентують інститути кримінального права, конкретні галузі таких відносин чи їх окремі елементи, у кінцевому підсумку вказує на бланкетність диспозиції такої кримінально-правової норми [2, с. 128; 1, с. 159].

Згідно з п. 3 Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну силу кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 р. 6-рп. 2000, основна особливість бланкетної диспозиції кримінально-правової норми полягає в тому, що така норма має загальний і конкретизований зміст. Загальний зміст бланкетної диспозиції передається словесно-документальною формою відповідної статті Особливої частини КК України і включає положення інших нормативно-правових актів у тому вигляді, в якому вони сформульовані безпосередньо в тексті статті. Саме із загальним змістом бланкетної диспозиції пов'язане визначення кримінальним законом діяння як злочину певного виду та встановлення за нього кримінальної відповідальності. Конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень інших нормативно-правових актів, що наповнює кримінально-правову норму більш конкретним змістом. Зміни, що вносяться до нормативно-правових актів інших галузей права, посилення на які містить бланкетна диспозиція, не змінюють словесно-документну форму кримінального закону. Така диспозиція кримінально-правової норми залишається незмінною. Кримінальний закон за наявності нового, конкретизованого іншими нормативно-правовими актами змісту бланкетної диспозиції кримінально-правової норми не можна вважати новим – зміненим [1, с. 159].

Загальний зміст самого поняття «незаконне» прив'язується до змісту певного діяння (яке є потенційно суспільно небезпечним та вчиняється суб'єктом злочину – тобто «обернення» чи «привласнення»), а тому у кожному конкретному випадку обов'язково потребує самостійного аналізу положень інших нормативно-правових актів. Лише в цьому разі таке «обмеження заборонаю» набуває кримінально-правового характеру. Конкретний зміст таких бланкетних диспозицій передбачає конкретизацію змісту терміну «незаконне» саме за допомогою аналізу таких нормативно-правових актів. Ст. 3 КК визначає, що законодавство України про кримінальну відповідальність становить КК України, який ґрунтується на

Конституції та загально визнаних принципах і нормах міжнародного права. Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності. Злочинність діяння, а також його караність ті інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим кодексом. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України [1, с. 160].

Список використаних джерел

1. Борисов Є.М. Деякі питання визначення змісту суспільно небезпечного діяння у складі незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 Кримінального кодексу України) / Є.М. Борисов // *Правова держава*. – 2010. – № 12. – С. 155-161.
2. Берзін П.С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг: аналіз складів злочинів, передбаченого ст. 229 КК України: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 305 с.
3. Костенко О.М. Поняття «незаконні дії» в Кримінальному кодексі України (проблеми визначення, тлумачення і кваліфікації) // *Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: Матер. Міжнар. наук.-практ. конференції (Харків) 25-26 жовтня 2001р. Київ-Харків, «Юрінком Інтер», 2002. – С. 194-198.*
4. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С. Яценко. – К.: А. С. К., 2005. – 620 с.*
5. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 5-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2008. – 1026 с.*
6. Тростюк З.А. *Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: Монографія. – К.: Атіка, 2003. – 262 с.*

Чернюк Алла Юріївна

суддя

Вінницького окружного адміністративного суду

м. Вінниця, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ВВЕДЕННЯ ОБ'ЄКТІВ БУДІВНИЦТВА В ЕКСПЛУАТАЦІЮ НА ПРИКЛАДІ США

У сучасних умовах розвитку адміністративно-правового контролю над процесом будівництва у багатьох країнах є будівельні кодекси, в яких визначаються засади й адміністративні процедури будівельного контролю, будівельних норм і правил, визначаються стандарти введення у експлуатацію побудованих об'єктів будівель. Прописується, що об'єкти будівництва мають відповідати кодексу з питань отримання дозволу на будівництво. Як правило,

у кодексах така компетенція надається органам місцевого самоврядування. Основною метою будівельного кодексу є захист здоров'я населення, безпеки й загального добробуту, оскільки вони пов'язані з будівництвом і розміщенням будівель і споруд. Будівельний кодекс є законом спеціальної юрисдикції, що визначає процедури діяльності публічних і приватних органів у сфері будівництва [1].

Особливостями встановлення адміністративно-правової відповідальності за порушення правил введення об'єктів будівництва в експлуатацію в США є:

– у більшості випадків будівельні норми і правила розробляються й затверджуються органами місцевого самоврядування, а не федеральними чи законодавчими органами штатів;

– метою таких заходів є стандартизація у сфері будівництва, раціональне використання всіх видів національних ресурсів, усунення технічних бар'єрів і підвищення конкурентоспроможності;

– проте останнім часом більшість місцевих громад добровільно шляхом своєї ратифікації переходять на положення Міжнародного будівельного кодексу ВО з необхідними для громади виключеннями чи доповненнями;

– це здійснюється тому, що аналізований Кодекс слушно встановлює критерії та технічні параметри будівництва [2, с. 138].

При цьому треба відзначити, що міжнародний будівельний кодекс є стандартом ВО, на основі рекомендацій якого безпосередньо здійснюється будівництво (наприклад, у більшості штатів США) або розробляються стандарти будівництва, він визначає правові вимоги безпечності об'єктів будівництва, ефективності будівництва, використання в ньому безпечних і екологічних матеріалів, критерії для кількості, розміру й розташування виходів у конструкції будівлі, у той час як код пожежі вимагає розблокованого виходу із завершеної будівлі, зручності для інвалідів та структурної стійкості, зокрема під час землетрусів [2, с. 139].

Окрім вищезазначеного, державна політика США щодо зменшення ризикованості у будівництві при прийнятті об'єктів у експлуатацію для зменшення адміністративного впливу держави як реакцію на порушення, широко застосовує механізми страхування ризиків у процесі будівництва.

Даний підхід пов'язаний з тим, що для США притаманна децентралізована модель державного регулювання, там немає єдиного федерального закону, що би регулював страхову діяльність у будівництві. Також відсутній єдиний федеральний орган страхового нагляду. Ці функції забезпечуються на рівні штатів [3, с. 74-76]. Практика децентралізованого страхування будівельних ризиків в США передбачає такі види страхування:

– страхування ризику випадкового руйнування, або пошкодження об'єкта будівництва, до приймання цього об'єкта замовником, несе

підрядник (у цей пункт включено і пошкодження, в результаті стихійних лих);

– страхування ризику відповідальності за заподіяння шкоди життю, здоров'ю, або майну третіх осіб та довкілля, під час виконання будівельних робіт;

– страхування здоров'я та життя співробітників на об'єкті (страховим випадком визнається отримання травми, або професійного захворювання, а також смерть працівника будівництва);

– передбачено виплату компенсації на оплату медичних рахунків і частини втраченого заробітку, а також здійснення виплат на проходження професійної реабілітації, виплат, у разі смерті);

– страхування відповідальності, що може наступити в разі заподіяння шкоди, внаслідок недоліків у виконанні робіт, що впливає на об'єкт капітального будівництва, (включаючи його споживчі властивості), а саме: інженерно-пошукові, архітектурні, проектні, геологорозвідувальні, пусконаладжувальні та інші роботи.

– страхування від ризиків пошкодження, або випадкового знищення, будівельного обладнання та автотранспорту;

– страхування ризику заподіяння шкоди майну підрядника з вини третіх осіб, зокрема, пошкодження будівельних матеріалів, обладнання, автотранспорту, або їх крадіжка, тощо [4].

Отже, зарубіжний досвід правового регулювання інституту відповідальності за правопорушення у процесі введення у експлуатацію об'єктів будівництва засвідчує поєднання як прямого впливу держави на процес будівництва – встановлення нормативів, вимог і відповідальності, так і непрямий (спрямований на усунення бар'єрів щодо розвитку будівельного процесу та на «м'яке» спрямування їх у напрям дотримання вимог будівництва і підготовки до експлуатації).

Список використаних джерел

1. Ching, Francis D.K.; Winkel, Steven R. (2016-03-22). *Building Codes Illustrated: A Guide to Understanding the 2015 International Building Code*. URL: https://books.google.com.ua/books?id=danQCwAAQBAJ&printsec=frontcover&q=building+code&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=building%20code&f=false

2. Кривошеїн П.П. *Адміністративно-правове регулювання будівництва в Україні: Автореф. дис ... канд. юрид. наук: [спец.] 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / П.П. Кривошеїн; НДІ публічного права. – Київ, 2017. – 218 с.*

3. Фурман В. *Особливості формування страхових ринків країн з перехідною економікою / В. Фурман // Економіст. – 2008. – № 8.*

4. *Практика определения расходов на страхование объектов капитального строительства. – Режим доступа: <http://rustradeusa.org/usa/1328/1330/>*

Чернюк Ігор Володимирович

суддя

Вінницький міський суд

м. Вінниця, Україна

ОСУДНІСТЬ ЯК СУБ'ЄКТИВНА ОЗНАКА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОРУШЕННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Суб'єктивні ознаки кримінально-правового порушення будівельного законодавства у науці кримінального права охоплюють такі основні складові елементи, як суб'єкт та суб'єктивна сторона злочину. Потрібно зазначити, що дані складові є системним елементом характеристики даного делікту, проте специфіка кримінально-правового законодавства зумовлює значні особливості, що потрібно розглянути у розрізі теоретичного розуміння зазначених феноменів.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Однією з ознак суб'єкта злочину є осудність. Згідно з ч. 1 ст. 19 КК України осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Як вказує Р.І. Міхеєв, здатність особи усвідомлювати під час вчинення суспільно небезпечного діяння фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій (бездіяльності) і керуватись ними є підставою для визнання її винною у вчиненні злочину [8, с. 62].

У теорії кримінального права осудність розглядається як психічний стан особи, здатної усвідомлювати та давати собі звіт про свої дії (бездіяльність), тобто розуміти їх суспільне значення та керувати ними, а також поєднана з цим спроможність нести за вчинений злочин кримінальну відповідальність і покарання [7, с. 50]. Внутрішній зміст поняття осудності розкривається за допомогою двох критеріїв – юридичного та медичного. Юридичний критерій осудності характеризується інтелектуальною та вольовою ознаками. Інтелектуальна ознака розглядається як здатність особи у момент вчинення злочину усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку вчинюваних дій (бездіяльності). Вольова ознака – це здатність особи під час вчинення злочину керувати своїми діями (бездіяльністю) [6, с. 82].

Медичний критерій осудності характеризує психічний стан особи під час вчинення нею суспільно небезпечного діяння. Йдеться про такий стан особи, коли вона перебуває у здоровому глузді і розуміє свої дії. Оскільки медичний критерій не включений законодавцем до поняття осудності, що міститься в ч. 1 ст. 19 КК України, то цілком логічно видається пропозиція В.М. Бурдіна не включати до змісту поняття осудності медичні ознаки,

оскільки вони порушуватимуть правила формальної логіки виведення понять і загромаджуватимуть зміст поняття осудності, не вносячи до нього нічого нового [1, с. 167].

КК України в ст. 20 також визначає поняття обмеженої осудності – нездатність особи повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними через наявність у неї під час вчинення злочину психічного розладу. Потрібно зазначити, що обмежена осудність є видом осудності, а тому особа, визнана судом обмежено осудною, підлягає кримінальній відповідальності. Обмежена осудність також характеризується певними критеріями. На думку О.В. Зайцева, такими критеріями є медичний та юридичний. Медичним критерієм є психічний розлад, який виступає передумовою того психічного стану, який характеризується юридичним критерієм, як значною мірою обмежена здатність особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними під час вчинення злочину [5, с. 202].

Відповідно до ч. 2 ст. 20 КК України визнання особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання, а відповідно до ч. 2 ст. 66 КК України при призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в частині першій цієї статті. Таким чином, хоч кримінальний закон і не вказує, як саме суд повинен враховувати стан обмеженої осудності під час призначення покарання, цілком логічною є пропозиція Р.В. Вереси визнати цей стан обставиною, що пом'якшує покарання [6, с. 497].

Відповідно до ч. 2 ст. 19 КК України не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння перебувала в стані неосудності. Неосудність характеризується наявністю двох критеріїв – юридичного та медичного, які, як вказує Л.Д. Гаухман, мають значення саме на момент вчинення особою суспільно небезпечного діяння [3, с. 130]. Юридичний критерій неосудності характеризується наявністю інтелектуальної та вольової ознак. Інтелектуальна ознака означає, що особа під час вчинення злочину не могла усвідомлювати свої дії. Вольова ознака означає, що особа під час вчинення злочину не могла керувати своїми діями [4, с. 255]. Як впливає зі змісту ч. 2 ст. 19 КК України, медичний критерій неосудності – це наявність у особи під час вчинення злочину хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки.

Отже, до кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво може бути притягнена лише осудна або обмежено осудна особа.

Список використаних джерел

1. Михеев Р.И. Проблемы вменяемости и невменяемости в советском уголовном праве / Р.И. Михеев; науч. ред. П.С. Дагель. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1983. – С. 62.

2. Лень В.В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві: монографія / В.В. Лень. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД, 2008. – С. 50.
3. Клименко В.А. Обмежена осудність: поняття, критерії та примусове лікування: монографія / В.А. Клименко, В.Б. Первомайський, Т.М. Приходько. – К.: Атіка, 2011. – С. 82.
4. Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): монографія / В.М. Бурдін. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – С. 167.
5. Зайцев О.В. Обмежена осудність у кримінальному праві України: монографія / О.В. Зайцев. – Харків: Майдан, 2007.
6. Вереша Р.В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності: підручник / Р.В. Вереша. – К.: Атіка, 2006.
7. Гаухман Л.Д. Кваліфікація преступлений: закон, теорія, практика / Л.Д. Гаухман. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2001.
8. Грищук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: навчальний посібник [для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл.] / В.К. Грищук. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2006.

Якименко Олена Олексіївна
студентка 3-го курсу, юридичного факультету¹²
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПЕРЕВАГИ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах глобалізації та інтеграції України у європейський простір виникає необхідність імплементувати до українського законодавства усі найкращі практики альтернативних способів вирішення приватно-правових спорів. Одним з таких способів є медіація.

Під медіацією (від лат. *mediatio* – посередництво) прийнято розуміти один з альтернативних способів вирішення спору його сторонами за участю третьої особи – медіатора, який, здійснюючи загальне керівництво процедурою, допомагає сторонам досягти максимально ефективного рішення самостійно [1]. Медіатор не має права приймати рішення щодо суті спору; сторони самостійно розробляють варіанти його врегулювання, оминаючи складні судові процедури.

До спроб щодо впровадження медіації в Україні на законодавчому рівні вдавалися неодноразово. Наприклад, Стратегією реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 р. (п. 5.4) передбачено розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації та посередництва [2]. Важливим кроком в становленні інституту медіації стало прийняття у листопаді 2016 р. Верховною Радою України за

¹² Під керівництвом кандидата юридичних наук, доцента Олени Віталіївни Александренко

основу проекту Закону України «Про медіацію». Його основним завданням є визначення правових основ надання послуг медіації на професійних засадах, поширення практики мирного вирішення спорів несудовими методами з метою розвантаження судів та забезпечення збалансованих взаємовідносин між інститутом медіації та судовою системою [3]. Однак, на сьогоднішній час, на відміну від інших європейських країн, медіація в Україні законодавчо не врегульована, що значно знижує ефективність її використання.

Безумовною перевагою медіації є економія часу та коштів учасників конфлікту. Проте, головним є те, що впровадження медіації на широкому рівні допоможе значно розвантажити суди, які наразі зайняті розглядом значної кількості як цивільних, так і кримінальних справ (проваджень), та використати час, який може бути спрямований на вирішення більш складних справ, в яких медіація неможлива.

У програмному документі «Інтеграція медіації в судову систему України» у рамках проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» 2017 року наведено розроблені моделі судової медіації: «позасудова»; добровільна медіація за участю судді-медіатора (супутня судовому розгляду); процедура врегулювання спору за участю судді [4].

При «позасудовій» моделі регулювання справи здійснюється за участю зовнішнього медіатора, згідно з цією моделлю, медіаторів готують поза межами суду, і вони співпрацюють з адміністрацією суду, якщо в процесі медіації сторони не дійшли згоди, суддя виносить рішення у справі. Добровільна медіація за участю судді-медіатора (супутня судовому розгляду) ініціюється самим судом, але протікає без подальшої судової участі у вирішенні конфлікту. Процедура врегулювання спору за участю судді – передбачає можливість врегулювання спору за участю судді, в провадженні якого знаходиться справа, до початку розгляду справи по суті і за взаємною згодою сторін, якщо сторони доходять згоди, суддя затверджує мирову угоду сторін. При цьому дані моделі мають як переваги так і свої «труднощі» [4, ст. 10-13].

Розроблені варіативні моделі можуть обиратися судами та пропонуватися учасникам судових спорів ще на етапі попереднього розгляду справи. Слід зазначити, що медіація та судовий розгляд не виключають, а лише доповнюють одне одного, сприяючи тим самим доступності правосуддя для громадян та підвищенню його якості. Серед переваг медіації наведемо наступні:

1) економія часу та коштів учасників конфлікту. Учасники можуть самостійно обирати зручний час для перемовин і не залежать від розкладу роботи суду та судових засідань;

2) витрати на процедуру та послуги медіатора, як правило, є меншими, аніж витрати, пов'язані з судовим розглядом (витрати на експертизу, адвоката та судовий збір);

3) важливою є й нематеріальна сторона медіації: збереження конфіденційності інформації для учасників спору, на відміну від гласного судового процесу, дозволяє уникнути оприлюднення як деталей конфлікту, так і самого факту конфлікту. З цього випливає й наступна перевага;

4) самостійність у прийнятті рішення за допомогою узгоджень та підтримки медіатора, на відміну від судового процесу, де результат вирішення справи від учасників конфлікту не залежить. Це переваги медіації на мікрорівні – виходячи з інтересів сторін конфлікту.

Переваги медіації на можна розглядати також на макрорівні – виходячи із державних інтересів. Так, у країнах Латинської Америки із впровадженням медіації було скорочено рівень корупції. Другою перевагою є заощадження державних коштів, які витрачаються на судову систему. Третя перевага – досягнуті під час медіації рішення виконуються на рівні 80-100%. Цим вирішується проблема перевантаженості, а іноді й безпорадності державної виконавчої служби [5].

Процедура врегулювання спору за участю судді в усіх процесуальних кодексах є схожою. Розглянемо її на прикладі адміністративного судочинства.

Відповідно до статті 184 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) [6], врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті. У підготовчому засіданні суд зобов'язаний з'ясувати, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді, а також за наявності згоди сторін встановити строки та порядок такого врегулювання спору (ст. 180 КАСУ). Крім того, сторони, які мають бажання скористатися цією процедурою, можуть самостійно подати відповідне клопотання, не очікуючи ініціативи від суду. Врегулювання спору за участю судді в адміністративному судочинстві не допускається у визначених КАСУ випадках (глава 11 розділу II, ч. 2 ст. 184).

Про стан справ зі здійсненням адміністративного судочинства в Україні свідчить судова статистика. Протягом першого півріччя 2017 р. до Вищого адміністративного Суду (далі – ВАСУ) надійшло 22511 справ і матеріалів. З урахуванням справ і матеріалів, не розглянутих на початок цього року, на розгляді суду перебувало 45294 справи та матеріали. За вказаний період на розгляд до одного судді ВАСУ щомісяця надходило по 147 справ і матеріалів (проти 69 справ і матеріалів у першому півріччі 2016 р.) [7]. Тобто значно збільшилася кількість справ, поданих до суду, поряд із кількістю нерозглянутих справ, яке відповідно також зросло. Таке положення може призвести до порушення розумного строку розгляду справ. Як зазначив голова ВАСУ, на кінець півріччя 2017 року кількість справ і матеріалів, що не знайшли свого вирішення, становило 28648 справ.

Для кращого розуміння, що означають вказані цифри, наведемо

приклад. Робочий місяць судді становить 160 годин. Дні судових засідань і внутрішні наради забирають приблизно половину вказаного часу. Таким чином, на вивчення матеріалів та підготовку рішення суду залишається 80 годин на місяць. При навантаженні у 147 справ на місяць суддя може витратити 33 хвилини на справу. Збільшення частини нерозглянутих справ і матеріалів обумовлено зменшенням з 80 до 43 одиниць кількості суддів ВАСУ упродовж першого півріччя 2017 р. Як наслідок, за даними Єдиного державного реєстру судових рішень (ЄДРСР) за друге півріччя 2017 р. ВАСУ було прийнято 13631 касаційну постанову [8]. Дана статистика свідчить, що суддя не має можливості повноцінно ознайомитись з матеріалами справ. Це призводить до винесення необґрунтованих рішень та їх перегляду в касаційній інстанції.

Збільшення кількості (на даному прикладі) справ касаційної інстанції передбачає собою додаткові видатки на утримання судового апарату. Зменшення судових видатків шляхом скорочення чисельності суддів, до чого зазвичай вдаються, є неприйнятним і неминуче, як вбачається з наведеного, призведе до падіння якості правосуддя, як адміністративного, так й інших, оскільки такий підхід застосовується до усіх. Так, з 1 вересня 2017 р. Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Вищою радою правосуддя з урахуванням судового навантаження та в межах видатків, визначених у Державному бюджеті України на утримання судів та оплату праці суддів, визначено кількість суддів у місцевих та апеляційних судах країни (ч. 6 ст. 19 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [9].

Задля ефективного функціонування судової системи України, якісного розгляду судових справ у розумні строки, доступності правосуддя для громадян, враховуючи переваги медіації, слід якнайшвидше усунути всі перепони щодо її впровадження в судову практику. Зацікавленою у цьому має бути, передусім, держава, оскільки зменшення кількості справ, які можна вирішити за допомогою медіації, дозволить зменшити кількість суддів, відповідно, скоротити судові витрати та навантаження на державний бюджет.

Список використаних джерел

1. Що таке медіація? // Сайт Асоціації Rechtsstandort Hamburge. V. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dispute-resolution-hamburg.com/ua/ua/.../what-is-mediation.
2. Указ Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» » [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про медіацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
4. Програмний документ «Інтеграція медіації в судову систему України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/kyselova-t-mediation-integartion-ukr-new-31-07-2017/168075c1e7>.
5. Єрмоменко Г. «Я дуже боюсь, щоб некваліфіковані «медіатори» не

дискредитували медіацію на самому початку її існування». Юридична газета. – 2010. –№ 5 (227). – С. 14.

6. Кодекс адміністративного судочинства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

7. Статистичні дані про основні показники здійснення судочинства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vasu.gov.ua/sudovapraktika/statistika/Statistika_sichen-cherven_2017/.

8. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>.

9. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

ПЛАН
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ
МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ ІНФОРМАТИКИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ
на 2018-2019 навчальний рік:

- 15-18 грудня
2018 року* Передріздвяна сесія Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (м. Верона – м. Венеція, Італія)
- 03-15 травня
2019 року* VII-ий Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (Круїзний лайнер *Costa Mediterranea*, регіон круїзу Атлантичний океан-Ла Манш)
- 25-26 квітня
2019 року* III Міжнародна наукова Інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (Київ – Баку – Fenglin)
www.nam.kiev.ua.
- 1-5 липня
2019 року* XVIII-ий Міжнародний науковий семінар «Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи» (озеро. Світязь, Волинська обл., Україна)
- 9-20 серпня
2019 року* III МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗИУМ «Моделювання перспективного розвитку соціально-економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах трансформації інформаційного суспільства (м. Афіни – м. Лутракі, Греція)

*Вказані періоди просимо вважати орієнтовними. Точні дати будуть вказані в інформаційних листах, які будуть розіслані електронною поштою.

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
Київ –Fenglin, 12-14 жовтня 2018 року*

Наукове видання

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

Збірник наукових праць
II-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції
12-14 жовтня 2018 року

Випуск 2

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ
ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

**Міжнародна наукова Інтернет-конференція
28-29 червня 2018 року**

Київ – Баку
2018

УДК 327
ББК 65.23+330

За загальною редакцією:

Єрмошенко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юріївна – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Самедова Ельнара – кандидат економічних наук, доцент, Азербайджанский государственный экономический университет. г. Баку, Азербайджан.

Рецензенти:

Єрохін Сергій Аркадійович – доктор економічних наук, професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Антонова Олена Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Київ, 28-29 червня 2018 року) / ВНЗ «Національна академія управління». – Київ: НАУ. – 2018. – 105 с.

ISBN

У збірнику викладено матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (28-29 червня 2018 року, м. Київ), у яких розглядаються проблеми економіки та управління національним господарством, економічної безпеки національної економіки, інноваційного розвитку, державної інноваційної політики, науково-технічної політики та механізмів її реалізації, інформаційних технологій та захист інформації, механізмів державного управління, правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

УДК 327

© Колектив авторів, 2018

© Національна академія управління, 2018

© Міжнародна академія інформатики, 2018

ВСТУПНЕ СЛОВО

В умовах всеохоплюючої глобалізації питанням економічної безпеки, які є невід'ємним атрибутом суверенності, територіальної цілісності і без яких неможлива стабільність і сталий розвиток національної економіки, приділяється багато уваги, але шляхи вирішення цих проблем не є універсальними для різних країн. Сучасний стан національної економіки зумовлений негативним впливом наростаючих зовнішніх викликів і загроз та ескалацією внутрішньодержавної політико-економічної нестабільності. Без належної протидії цим загрозам процеси руйнації національної економіки можуть стати незворотніми, а інститут національної безпеки – парализованим системними перешкодами розвитку.

В останні роки світова економіка характеризується все більшим охопленням світової системи різних рівнів ознаками транзитивності, хаотичності у розвитку, що спричиняє все більш глибокі наслідки кризових явищ у різних площинах розвитку світової спільноти. Загострюються питання щодо геополітичних змін, у тому числі у напрямку територіальної перебудови. Подібні процеси пов'язані у першу чергу із різним рівнем розвитку окремих держав, фінансовими можливостями, рівнем енергетичної залежності національних економік, перенаселенням окремих територій, відповідними національними інтересами окремих держав та світових геополітичних лідерів.

Проблеми національної безпеки у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці в нашій державі, на жаль, і надалі є актуальними. І залишатися осторонь цих проблем неможливо, зважаючи на їх складність, багатоплановість та першочерговість. Їх треба вивчати й аналізувати, шукати шляхи вирішення на основі подальших розробок та ґрунтовних досліджень з урахуванням нових економічних реалій пов'язаних з наростанням процесів глобалізації. Саме цим і визначено завдання І-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці»

Організація і проведення таких наукових обговорень на Інтернет-платформі покликані зібрати однодумців і опонентів для спільного висвітлення проблем, а дискусія між ними має сприяти формуванню нових ідей, розробці наукових концепцій і теорій, проектуванню методик та технологій, придатних для прогресивного розвитку теорій економічної безпеки та цінним методико-рекомендаційним характером щодо практичного використання запропонованих розробок в практичній діяльності органів державного управління. А вже на їх основі будуть провадитися ґрунтовні дослідження, впроваджуватись нові дисципліни у навчальні плани вищих навчальних закладів, формуватись інформаційно-моніторингові бази та

налагоджуватися форми науково-прикладного співробітництва.

Дана конференція зорієнтована не лише на обмін інформацією та підвищення кваліфікації вчених, а й має ще одне важливе завдання – здійснення «ревізії» сформованих концептів, стратегій та імперативів державної політики економічної безпеки.

Звертаючись до учасників Інтернет-конференції, варто зазначити, що національна безпека – це не лише індикатор поточного стану економічної системи держави, який сигналізує про результативність та ефективність її діяльності, готовність і здатність структурно-функціональних ланок господарства до ефективної протидії загрозам та результативної діяльності в екстремальних умовах, а й сукупність цілей, державних імперативів та регуляторів й послідовно-ітераційна розробка стратегічних пріоритетів з метою вироблення взаємоузгоджених заходів щодо захисту національних економічних інтересів, протистояння або нівелювання викликів і загроз глобального характеру.

Сподіваємося, що результати проведених дискусій стануть підґрунтям для подальшої перспективної та плідної співпраці, а також сприятимуть зміцненню економічної безпеки національної економіки, забезпечуватимуть суверенітет держави, її територіальну цілісність та незалежність, а формування науково-обґрунтованого дієвого її механізму сприятиме соціально-економічному розвитку України.

Бажаємо всім учасникам Інтернет-конференції конструктивного спілкування та плідної роботи!

Ірина Штулер

доктор економічних наук, професор

ВНЗ «Національна академія управління»

Член-кореспондент «Міжнародної академії інформатики»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Vasyurenko L., Kuksa I. SOME ASPECTS OF STATE REGULATION OF ORGANIZATION OF REMUNERATION.....	8
Герзанич В.М. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РОЗВИТОК РЕГІОНУ.....	11
Золотарьов С.В. ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРНИХ РІШЕНЬ В СФЕРІ УПОРЯДКУВАННЯ ТОВАРНОГО АСОРТИМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ДОСЯГНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ.....	14
Лютак О.М. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	18
Мехралиева А.А. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОБРАЗОВАНИЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ.....	20
Сержанов В.В. ІНВЕСТИЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОДІЇ....	22
Серкутан Т.В., Шлапак Н.С. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ.....	24
Сидор І.П. БОРГОВА ПОЛІТИКА ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ: УРОКИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ.....	28
Сугак Т.М. ОСНОВНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ.....	32
Шевченко В.А. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДОВГОСТРОКОВОЮ ПРИБУТКОВІСТЮ ТА ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	34
Шрам П.І. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДОВГОСТРОКОВОЮ ПРИБУТКОВІСТЮ ТА ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	38

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова О.М., Ільченко В.А.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 43

Єрохін С.А.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ВІЙСЬКОВИЙ БЮДЖЕТ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА: ТРІАДА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ..... 48

Никитюк П.А.

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ..... 50

Штулер І.Ю.

НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА..... 53

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Лісовська Л.С., Рачинська Г.В., Здоровега М.В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ... 56

Паризький І.В.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕРИ ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ..... 59

Солоха Д.В.

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ДО ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ..... 62

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Лях І.М.

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ПОРІВНЯЛЬНО-АНАЛІТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ..... 67

Нестеренко О.В.

ВЕЛИКІ ПРОБЛЕМИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ..... 69

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Бєлякова О.В.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСАД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ... 73

Кирлик Н.Ю. МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ МЕХАНІЗМУ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ В ЛОГІСТИЦІ.....	76
Точиліна І.В. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ЯК ЧИННИК ЗНИЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ.....	79
Штулер Г.Г. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД.....	81
СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	
Дутчак С.Р. СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ ФАКТОРИ НЕЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ В УКРАЇНІ.....	84
Ковальова Т.І. ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ У ПРОСТОРИ З ОБМЕЖЕНОЮ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЮ ЮРИСДИКЦІЄЮ (ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА).....	87
Матвєєв С.В. ВЛАДНО-РОЗПОРЯДЧІ РІШЕННЯ: ДИСКРЕЦІЙНІСТЬ ТА ПРАВОМІРНІСТЬ.....	89
Матвійчук В.К. ДИВЕРСІЯ, ЯК ЗЛОЧИН, ЩО ПОСЯГАЄ НА ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЧНІЙ, ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРАХ ТА СФЕРІ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ.....	91
Харь І.О. СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ЩОДО ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ДІЯНЬ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ УЛОЖЕННІ 1903 р.....	94
Чернюк А.Ю. ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА.....	96

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Larisa Vasyurenko

*PhD of Economics, Senior Lecturer of the Accounting and Auditing
Department, Luhansk National Agrarian University,
Kharkiv, Ukraine*

Ihor Kuksa

*Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Finance and
Economic Cybernetics Department,
Luhansk National Agrarian University,
Kharkiv, Ukraine*

SOME ASPECTS OF STATE REGULATION OF ORGANIZATION OF REMUNERATION

ДЕКОТРІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЮ ОПЛАТИ ПРАЦІ

State regulation of the organization of remuneration occupies a dominant position in the social policy of Ukraine and requires continuous research and improvement. Wages as the main source of income of the population are a determining factor in the formation of socially adequate space in society, solvency, which, first of all, directly affects the growth of economic activity in the real sector of the economic system of the national economy. The basic issues of socioeconomic transformation are the improvement and reformation of the state regulation of the organization of remuneration in the process of increasing of the effectiveness of the components that define, form and regulate the mechanism of this system.

An institutional approach to the study of economic processes in a transformational economy is one of the most adequate, since it allows to make the most complete analysis of the competitive environment, market agents, as well as the conditions for the implementation of market transactions: their quantitative and qualitative characteristics; though, classical and neoclassical market theories are not always suitable due to the unformed market environment. The greatest imprint on the institutional forms of development of society imposes the subjective activity of people from the conscious formation of a market environment in Ukraine, as well as the process of state creation [3, p. 61-64].

The institutionalism is recognized as the direction of contemporary economic thought, the objects of study of which are certain institutions, in particular: state, private property, trade unions, households; traditions, legal norms, standards, taxes, competition, monopolies, a system of financial relations between agents of the

economic environment, the rights of individual social strata and groups of the population, as well as of an individual as a subject of property relations [4, p. 659].

«The peculiarity of state regulation that distinguishes it from management is taking into account the laws of the market in the course of realization of administrative functions,» the authors of the research consider. Thus they reveal the essence of state administration as a theoretical framework and the conceptual basis for the implementation of the relevant mechanism, and the state regulation is given a place «in practical terms, with the obligatory inclusion of current processes in the market and their forecasts» [1, p. 9]. Due to the fact that the concept of state regulation is narrower than the definition of public administration, the components of the state regulation mechanism are more detailed and specific.

The «Encyclopedia of Public Administration» provides differentiated approaches to the disclosure of the concept of state regulation. In particular, under the public administration in a market economy is understood the impact of the state on the economic system, aimed at achieving the goals of its economic policy in a market economy [4, p. 153], and the state (government) regulation of the economy is considered as a complex of measures, tools, methods and mechanisms for the coordination of economic relations in a society the subject of which is the state and its institutions with their inherent levers of purposeful influence on the course of economic processes [2, p. 143].

In modern economic science and practice, the unity of views on the essence and rationale of the functions performed by the state in the field of the organization of remuneration is not achieved. They differ significantly – from recognition of the leading and dominant role of the state in economic development to limiting its functions to purely «supervisory» ones. The ineffectiveness of opposing of these extreme positions is noted in scientific publications. V. Laghutin holds the view that proves the need to combine public impact on wages and purely market instruments whose influence encourages self-development of any sphere of public life, depending on the current phase of the reproductive cycle. In the conditions of the crisis state of the economy, the need for state regulation by the organization of remuneration is increasing [4, p. 236].

Summarizing the existing views on the essence of state regulation of the organization of remuneration and, respectively, social and labor relations, it is possible to determine methodically important guidelines for the implementation of the regulatory functions of the state:

- subordination to the national interests and priorities of national importance;
- systemacity in substantiating the goals, tasks and levers of influence on labor remuneration of the population, taking into account the consequences of transformational re-organizations, including restrictions, risks and threats;
- coordination of decisions and specific actions of executive authorities, local self-government in order to improve the organization of remuneration,

optimization of its main proportions;

– transparency of the state regulatory instruments, their adequacy to the goals of social development and the needs of the population.

Taking into account the abovementioned and different opinions of different scientists on the given vector of scientific researches, we have generalized, systematized the basic principles and constructed the theoretical basis of state regulation of the organization of remuneration for labor, presented in Fig. 1.

Theoretical basis of state regulation of the organization of labor remuneration	
<u>The essence:</u> the implementation of the process of streamlining and monitoring the compliance with rules, procedures, standards, norms and guarantees of social and labor relations in the national economy by the state institutions	
<u>Differentiation of the state position in society as the subject of the organization of remuneration:</u> - the owner - the legislator - Defender of interests of employees of enterprises - guarantor of compliance with laws on labor and its remuneration, property, taxes, prices, employment and other wage-related ones	
<u>Basis:</u> - real financial possibilities of the country - ensuring the balance of interests of all strata of the population - implementation of the norms contained in the Conventions and Recommendations of the International Labor Organization, the Constitution of Ukraine, the Code of Labor Law, in the legislative acts of the country	
<u>Methodical principles:</u>	
<p><u>Direct regulation:</u> it is the direct establishment of certain quantitative parameters and wage standards that are obligatory for enterprises, regardless of ownership and management.</p> <p><u>Mechanism of implementation through the application of systems:</u> - establishment of the minimum wage, other state norms and guarantees - conditions and remuneration of employees of the budget sector of the economy, as well as managers of enterprises based on state and communal property - regulation of labor remuneration funds - taxation of employees' income - usage of indexation systems for labor income - compensation the loss of the income part to the employees because of payment delay - provision of social guarantees to employees (pensions, scholarships, sick pay and unemployment benefits) - financing of education, science, culture and health care</p>	<p><u>Indirect regulation:</u> it is indirectly influence on the level, structure, differentiation and dynamics of wage changes, which is realized through the definition of a general economic strategy, priorities of social policy.</p> <p><u>Mechanism of implementation through the application of systems:</u> - innovations and Investments - taxation of foreign economic relations - pricing - antimonopoly and anti-inflationary measures - scientific and methodological support for the formation of the tariff system - improvement of tariff-qualifying directories - carrying out a unified policy of job pricing - regulation of social and labor relations at different levels of management - creating conditions for a constructive social partnership in the field of remuneration - provision of social protection of the population - preventing massive labor conflicts</p>

Fig.1 Structural-logical construction of the theoretical basis of state regulation of the organization of remuneration*

* Source: Developed by authors

Having examined the opinions of foreign and domestic scientists, we give our own definition of the concept of «state regulation of the organization of

remuneration» as the implementation by state institutions of the process of streamlining and monitoring compliance with rules, procedures, standards, norms and guarantees of social and labor relations in the national economy, which, unlike existing ones will contribute to a more accurate understanding of the state's actions on the relationship between employers and employees.

The fundamental change in the external environment of economic processes in Ukraine requires a revision of the economic content of the category «wages», «remuneration», «organization of remuneration», in particular their understanding as not only the sources of financial support, but also as an instrument of influence on the results of employees' activity. In practice, the essence of wages manifests itself in the functions it performs in the process of social reproduction that have economic, legal and social nature, and the organization of remuneration is based on the implementation of a number of principles, among which are: social justice, motivation, differentiation and rational organization.

The theoretical fundamentals of state regulation of remuneration should be considered as a system of principles, levers and methods of administrative influence on remuneration that operate on the basis of appropriate legal, socio-economic, informational and institutional support, and take into account market and contractual regulation of remuneration in Ukraine.

References

1. Bakumenko V.D. *ta in. (2002) Derzhavne upravlinnya: Slovnyk-dovidnyk [Public administration: Dictionary-directory]. Kyiv: Ukrainian Academy of Public Administration. (in Ukrainian)*
2. Bodrov V.E. (2011) *Derzhavne (uryadove) rehuljuvannja ekonomiky [State (government) regulation of the economy]. Encyklopedija derzhavnogho upravlinnja [Encyclopedia of Public Administration] vol. 4. Kyiv: National Academy for Public Administration under The President of Ukraine, pp. 143-146. (in Ukrainian)*
3. Chernet O.T. (2005) *Rynok poslugh: mekhanizmy derzhavnogho rehulyuvannja v transformacijnij ekonomici: monohrafija [Market of services: mechanisms of state regulation in a transformational economy: a monograph]. Donetsk: RVK-PROMO Ltd. (in Ukrainian)*
4. Mochernyj S.V. (2000) *Ekonomichna encyklopedija [Economic Encyclopedia] vol. 1. Kyiv: «Akademija». (in Ukrainian)*

Герзанич Віталій Михайлович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економічної теорії

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Залучення інвестицій тісно пов'язане з розвитком національного господарства і підпорядковується його об'єктивним законам. Через виконання

своїх функцій інвестиції активно впливають на життєдіяльність суспільства і в той же час залежать від нього та його економічних умов.

Для успішного залучення інвестицій необхідно досліджувати значну кількість факторів, що впливають на привабливість певної території і визначити показники, за якими можна оцінювати перспективність інвестування. Тому необхідно, насамперед, проводити комплексний аналіз дії факторів, що чинять як позитивний, так і негативний вплив на залучення інвестицій у певну країну чи регіон.

Кількість чинників, що впливають на залучення інвестицій, характеризуються широкою різноманітністю, що викликає необхідність їх групування. Нами виокремлено перелік критеріїв, за якими ці чинники можна класифікувати та систематизувати (рис.1).

Рис. 1. Критерії класифікації чинників впливу на залучення інвестицій в регіон. Джерело: укладено автором за даними [1, 3]

Розглянемо зміст і значення кожного з виокремлених критеріїв класифікації чинників.

До статичних чинників належить сукупність природно-кліматичних факторів, географічні умови регіону та культурно-історичні чинники. Їх значення є незміним в часі і просторі.

До динамічних відносяться демографічні, соціально-економічні, матеріально-технічні та політичні чинники, їх значення змінюється в часі і просторі, вони можуть мати різні оцінки.

До зовнішніх чинників можна віднести географічне положення, політичні відносини між країнами, міжнародний поділ праці, рівень цін на міжнародних ринках і в різних країнах тощо.

До внутрішніх чинників належать ті, що характеризують виробничо-ресурсний потенціал, структуру ринку, кадровий потенціал, бюджет, стратегію розвитку, а також чинники, котрі безпосередньо впливають на розвиток інвестиційного потенціалу, до яких відносяться матеріально-технічні

фактори, а саме розвиток засобів розміщення, транспорту, підприємств харчування, рекреаційної сфери, роздрібно́ї торгівлі тощо.

До позитивних чинників належать: зростання чисельності працівників; підвищення кваліфікації персоналу, розвиток професійно-кваліфікаційної структури, будівництво нових об'єктів інфраструктури, технічне вдосконалення матеріальної бази на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу; підвищення корпоративної культури, культури обслуговування клієнтів, якості обслуговування споживачів; індустріалізація, технологізація та комп'ютеризація; раціональне використання наявних в регіоні ресурсів тощо.

До негативних чинників впливу на залучення інвестицій належать: зростання зовнішньої заборгованості; політична нестабільність; зростання цін на предмети споживання; безробіття, страйки; фінансова нестабільність; скорочення обсягів особистого споживання; неблагополуччя екологічної ситуації; жорсткість формальностей; невиконання фірмами, компаніями та організаціями своїх зобов'язань, а також різного роду кризові прояви, «шокові збурення» тощо.

Під «жорсткими» чинниками розуміються кількісно вимірювані фактори, тобто ті, які орієнтовані на виробничі ресурси, на виробництво і збут продукції, на встановлені державою податки, система господарювання, субсидії та програми підтримки. Найчастіше до «жорстких» чинників належать: витрати на послуги; витрати на енергію; вартість землі в регіоні або країні; рівень заробітної плати; наявність відповідних трудових ресурсів; транспортне положення і транспортні зв'язки; транспортні витрати; наявність телекомунікації; наявність технології ноу-хау; купівельна спроможність населення; територіальне розташування, близькість ринків; навантаження на довкілля; інфраструктурне оснащення.

«М'які» чинники стосуються насамперед кількісно складно вимірювальних категорій, рівня розвитку соціального середовища туристичного регіону. До «м'яких» факторів відносять: стабільність політичної ситуації; стабільність суспільного клімату; кваліфікацію зайнятих за наймом; рівень розвитку регіональної структури економіки та окремих підприємств; якість системи освіти та професійної підготовки кадрів; оснащення регіону вузами, дослідницькими організаціями; наявність факторів, орієнтованих на виробництво чи надання послуг, а також економічний та податковий консалтинг, реклама, маркетинг; якість життя в регіоні (якість житла, економічна ситуація, культурні та рекреаційні можливості).

Отже, нами класифіковано та систематизовано чинники впливу на залучення інвестицій в регіон. Варто зауважити, що чинники впливу взаємопов'язані між собою і мають враховуватися у всій своїй сукупності при плануванні подальшого залучення інвестицій в регіон та державу.

Для досягнення позитивного результату в процесі залучення інвестицій необхідно вдосконалювати існуючу вітчизняну законодавчу базу, а також розробляти нові ефективні стратегії розвитку та механізми їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Єрохін С.А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне фахове видання Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського – 2016. – №13. <http://global-national.in.ua/issue-13-2016>
2. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах/Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №6. – С. 29-39.
3. Штулер І.Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій / І.Ю. Штулер / Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 102-108.
4. Яркова Н.І. Роль органів державної влади в інвестиційному процесі / Н.І. Яркова, О.П. Яковенко // Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – Том. 8. – №2. – С. 89-100.

Золотарьов Сергій Васильович

*аспірант кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу
Харківський національний економічний університет ім. С.Кузнеця
м. Харків, Україна*

**ОБґРУНТУВАННЯ СТРУКТУРНИХ РІШЕНЬ В СФЕРІ
УПОРЯДКУВАННЯ ТОВАРНОГО АСОРТИМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА
ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ДОСЯГНЕННЯ
КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ**

Вибір певної стратегії досягнення конкурентних переваг (КП) обумовлює нагальну необхідність посилення конкурентних позицій підприємства за певними рівнями формування КП, джерелами і факторами їхнього виникнення. Природа і характер необхідних трансформацій конкурентних переваг обумовлюють склад заходів щодо удосконалення і оптимізації сфер діяльності підприємства, які є необхідними умовами для створення бажаних конкурентних переваг. У більшості випадків необхідність реформування внутрішнього середовища підприємства стосується насамперед його структурних характеристик. Слід зазначити, що необхідність здійснення позитивних структурних трансформацій є насамперед для активних конкурентних стратегій, в той час як пасивні стратегії передбачають скоріше деградацію економічного потенціалу (негативні структурні зміни).

Найбільш простими з точки зору практичної реалізації структурних перетворень є базові стратегії досягнення конкурентних переваг, що передбачають формування бажаних КП за окремими джерелами виникнення на одному рівні забезпечення конкурентоспроможності: на продуктовому рівні – локальні (конкурентоспроможність окремого товару) та комплексні (конкурентоспроможність товарного асортименту) джерела конкурентних

переваг; на виробничо-ресурсному рівні – ресурсно-економічні (вартість і відносна ефективність використання виробничих ресурсів) та технологічні (конкурентоспроможність технологічного процесу виробництва) джерела КП; на ринковому рівні – позиційні (позиція підприємства у конкурентному суперництві) та ринкові (привабливість ринку збуту підприємства) джерела КП.

Забезпечення конкурентоспроможності окремих товарів у складі товарного асортименту підприємства здійснюється на основі ретельного проведення маркетингових досліджень, вивчення прихованих споживчих вимог, глибинної сегментації ринку. Більш складним завданням є забезпечення комплексних джерел конкурентних переваг продуктового рівня (досягнення конкуренто-спроможності товарного асортименту). Головним інструментом структурних перетворень у цій сфері є формування оптимальної товарної політики підприємства. Товарна політика являє собою сукупність планів підприємства і відповідних цим планам управлінських рішень в сфері формування товарної номенклатури і товарного асортименту продукції. Ця політика проводиться і просувається підприємством на ринку.

Важливу роль при формуванні товарної політики відіграє прийняття управлінських рішень щодо структурних змін асортименту (номенклатури) продукції, головною метою яких є оптимізація співвідношення товарних груп та одиниць. У процесі оптимізації товарного асортименту управлінські впливи прямують на головні характеристики номенклатури (асортименту): широту, насиченість, глибину, гармонійність.

Оптимальний асортимент зазвичай включає товари, що знаходяться на різних стадіях життєвого циклу товару: стратегічні товари (фаза впровадження), найбільш прибуткові (фаза зростання), підтримуючі (фаза зрілості), тактичні (для стимулювання продажу новинок), що плануються до зняття з виробництва (фаза спаду) і що розробляються (стадія НДОКР). Основними принципами формування асортиментної політики є наступні: принцип синергізму – номенклатура і асортимент продукції, що випускається, повинні бути внутрішньо пов'язані, а окремі види товарів і послуг повинні доповнювати один одну; принцип стратегічної гнучкості – засновується на конгломератній побудові номенклатури продукції шляхом включення до неї товарів, що розрізняються за ознаками технології виготовлення, умовах збуту і експлуатації, ринках.

Оптимальним вважається наявність у складі товарного асортименту, який пропонується підприємством на ринку, наступних товарних груп: основна – товари, що приносять основні прибутки підприємству (перебувають в стадії зростання життєвого циклу) – група А; підтримуюча – товари, що стабілізують виручку від продажу (знаходяться у стадії зрілості) – група Б; стратегічна – товари, які мають забезпечувати майбутні прибутки та надходження підприємства – група В; тактична – товари, які мають

стимулювати продаж основних товарних груп і що знаходяться, як правило, в стадії зростання і зрілості – група Г; група товарів, що йдуть з ринку та які доцільно прискорено виводити зі складу асортименту підприємства, – група Д.

Звичайно на ринку відсутньою є група товарів Е (товари, які розробляються), проте ця група також має братися до уваги при формуванні асортиментної політики підприємства, оскільки саме ця складова асортименту поступово готується до виходу на ринок та є запорукою тривалого сталого функціонування підприємства.

Основними варіантами здійснення товарної політики (сполучення різних варіантів товарних груп у складі асортименту продукції) є наступні: створення параметричного ряду товарів – горизонтальна стратегія; диференціація товару шляхом створення нових його варіантів для конкретних ринкових сегментів – концентрична стратегія; диверсифікація виробництва і створення різноманітної товарної номенклатури – конгломератна стратегія.

Досягнення конкурентоспроможності підприємства на виробничо-ресурсному рівні пов'язане із необхідністю забезпечення реалізації ресурсно-економічних (вартість і відносна ефективність використання виробничих ресурсів) та технологічних (конкурентоспроможність технологічного процесу виробництва) джерел виникнення конкурентних переваг.

Принцип ефективності функціонування будь-якої економічної системи полягає у тому, що в ефективній економічній системі неможливо зробити ніякого поліпшення без відповідного погіршення інших параметрів цієї системи. З точки зору реалізації цього принципу необхідними вимогами до формування оптимальної виробничої програми підприємства (передбачуваних структури випуску продукції та обсягів споживання певних ресурсів) є наступні: наявний запас ресурсів має розподілятися між виробництвом товарів таким чином, щоб жоден перерозподіл цих ресурсів не міг збільшити виробництво одного товару без зменшення виробництва іншого (інших); для кожного товару заздалегідь відомо, які ресурси та у якому співвідношенні будуть використовуватися при його виробництві; для ресурсів, що можуть замінитися на інші, заздалегідь відомо, в якій мірі може бути здійснена ця заміна (ця міра можливого заміщення позначається як норма заміщення ресурсів); збільшення виробництва одного товару є неможливим без відповідного зменшення випуску іншого.

Таким чином, за умови неможливості приросту абсолютного обсягу доступних підприємству ресурсів будь-яка зміна у споживанні цих ресурсів стане можливою тільки через зміну співвідношення їхнього використання.

Підприємство як економічна система має використовувати наявні фактори виробництва (ресурси) в такій ефективній комбінації, яка повністю та всебічно відповідає наявним виробничим можливостям та чітко визначеним цільовим настановам щодо використання цих можливостей. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринковому рівні передбачає

визначення та реалізацію позиційних (конкурентоспроможність позиції підприємства у ринковому суперництві) та ринкових (привабливість ринку збуту підприємства) джерел виникнення КП. Головною формою досягнення конкурентних переваг позиційного походження є активна маркетингово-збутова діяльність підприємства, за умови якої виникає можливість для зміцнення та посилення конкурентних позицій підприємства, успішного пристосування до перетворення ринкового оточення. Необхідність і важливість використання маркетингового підходу до прийняття управлінських рішень обумовлено високим ступенем наукової обґрунтованості методів дослідження запитів споживачів, планування на основі визначених споживчих вимог всіх аспектів господарської діяльності підприємства. Крім того, маркетинговий підхід передбачає розв'язання не тільки відносно пасивного завдання вивчення потреб цільового ринку та пристосування до них продукції, що виробляється, але й активне формування та стимулювання ринкового попиту на товари.

Маркетингова діяльність є найважливішим джерелом забезпечення довгострокових конкурентних переваг підприємства ринкового походження. Від ефективності управління маркетингом у великій мірі залежать рівень якості та конкурентоспроможності продукції, що випускається, можливості оновлення та розширення товарного асортименту та навіть технічний стан виробничої бази підприємства. Проте досить невисока маркетингова активність більшості вітчизняних суб'єктів господарювання на цей час насамперед обумовлюється характерною для трансформаційної економіки обмеженістю джерел фінансування заходів щодо оновлення товарного асортименту, нестачею у промисловців відповідного досвіду обґрунтування та реалізації складних маркетингових стратегій і поточних маркетингових рішень, низькою ефективністю організації збутової діяльності загалом і т.п.

Таким чином, більшість управлінських рішень щодо забезпечення неухильного забезпечення конкурентних переваг підприємства та досягнення цільової конкурентної позиції у ринковому суперництві мають чітко виражений структурний характер: на продуктовому рівні – удосконалення структури і властивостей товарів, які виробляються на підприємстві; оптимізація товарного асортименту продукції і забезпечення оптимального погодження різних асортиментних груп у його складі; на виробничо-ресурсному рівні – оптимізація використання засобів виробництва, забезпечення гнучкості виробничого профілю підприємства; удосконалення матеріально-технічного забезпечення і реалізація заходів щодо ресурсозбереження; оптимізація та підвищення ефективності споживання усіх видів виробничих ресурсів; удосконалення внутрішнього економічного механізму функціонування підприємства; на ринковому рівні – оптимізація системи комерційно-збутових зв'язків підприємства; забезпечення раціонального співвідношення ринкових сегментів, на яких діє підприємство,

за ознаками ємності та еластичності попиту, підприємницьких ризиків, рівня конкуренції та ін.

Лютак Олена Миколаївна
*доктор економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТКОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В основі сучасного розвитку міжнародних економічних відносин лежить глобалізація, регіоналізація та інтеграція. Глобалізаційні процеси останніх десятиліть характеризуються високим рівнем динамізації та новим організаційно-інституціональним забезпеченням. Це інституціональне забезпечення прослідковується у формуванні та функціонуванні нових інтеграційних форм, основним значенням яких є збалансований розвиток країн, що стали її членами. Запорукою такого розвитку виступає збалансований процес ліквідації тарифних та нетарифних обмежень, який дає змогу поступальному нарощенню усіх сфер національних економік через розширення ринків збуту та споживчих запитів, інноваційному насиченню технологічного прогресу.

В основі економічної глобалізації лежить взаємне переплетення національних економік та поглиблення галузевої конвергенції. Вплив глобалізації та інтеграції на розвиток окремих галузей та національних економік в цілому визначається прискоренням використання потенціалу ринку чи країни та інтенсифікацією їх взаємопроникнення у світову економіку.

Міжнародна економічна інтеграція як один із вагомих трендів розвитку світового господарства характеризується взаємопроникненням національних економік та економічних систем на основі виробництва, розподілу, обміну та споживання факторів виробництва й результатів новоствореної доданої вартості у сфері товарів та послуг. Передумовами інтеграційних процесів стають не лише географічні фактори, а й бажання поглиблювати спеціалізацію, вирішувати спільні проблеми та нарощувати розвиток відповідних галузей. Незважаючи на форму, а в організаційно-інституціональному забезпеченні рівень інтеграції (зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, політичний та валютний союз) впливає на галузеву структуру національних економік формується на основі програмних та договірних документів. Бажання країн активізувати чи наростити розвиток певних галузей диверсифікувати структуру національних економік призводить до акумуляції інструментів протекціонізму у визначеній сфері й відстоюванні своїх інтересів при підписанні угод.

Враховуючи регіональні особливості інтеграційних угруповань (ЄС, НАФТА, АСЕАН, АТЕС, СНД та ін.) можна визначити такі особливості інтеграційних процесів:

- високий рівень розвитку країн-учасниць інтеграційного утворення призводить до поглиблення інтеграції і переходу до складних її форм;
- у певних регіонах можна прослідкувати наявність беззаперечних лідерів, які стали ініціаторами створення інтеграційної форми та отримують максимальну вигоду від його функціонування (НАФТА, СНД);
- першопочаткова незалежність учасників утворення у зв'язку з поглибленням інтеграції трансформується у взаємодоповнювальну ознаку усіх членів та призводить до дифузії національних економік;
- відсутність монетарних, тарифних, нетарифних інструментів розвитку національних економік обмежує можливості національних урядів щодо розвитку пріоритетних та стратегічних галузей економіки;
- географічна відокремленість унеможлиблює країни стати учасниками більш розвинутих інтеграційних утворень та поглибити стосунки із стратегічними партнерами.

Виходячи із цього євроінтеграційна форма глобалізаційного розвитку є найбільш ефективною формулою організації суспільного життя для країн, що прагнуть швидко наздогнати розвинуті країни на основі взаємовигідних торгових механізмів та конвергенції галузевих систем. В контексті того, що Україна активно інтегрується у ЄС важливо відзначити ключові галузі, що становлять стратегічний ресурс у нарощенні міжнародної конкурентоспроможності та безпеки. Однією із таких галузей є сільське господарство, що характеризується високим рівнем рентабельності та конкурентоспроможності. Незважаючи на високі внутрішні стандарти ЄС, наша продукція продовжує завойовувати ринок та становить важливу складову у надходженні валюти до національної економіки. Більшість агропромислових корпорацій активно впроваджують результати НТП у практику здійснення агропромислового виробництва.

Отже глобалізація, що проявляється у інтеграційних процесах регіонального характеру, суттєво змінює та диверсифікує галузеву структуру розвинутих країн та країн, що розвиваються. Ці тренди сформовані на основі постійних взаємопроникнень національних економік та поглибленні міжнародного поділу праці, який виокремлює найбільш продуктивні сфери у країнах-членах інтеграційного утворення та стимулює подальший їх розвиток.

Мехралиева Айтген Асиф
магістрант економічного факультета¹
Азербайджанський державний економічний університет
г. Баку, Азербайджан

СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Образование является сферой, в которой государство в соответствии с Конституцией обеспечивает определенные гарантии, создаёт систему образования и осуществляет управление этой сферой деятельности через обособленные государственные органы управления образованием.

Современная структура управления образованием в Азербайджанской Республике сформирована в соответствии с линейно-функциональной схемой, сочетающей вертикальную организацию управления (распределение административного ведения по уровням управления) с распределением по уровням и функциям управления. Она может быть охарактеризована следующими положениями.

Главный уровень управления представлен Министерством образования АР, которое является одновременно центральным органом управления образованием в АР и органом управления подведомственными ему организациями системы образования.

Для части учебных заведений центрального ведения функционирует «двухзвенная» структура управления: министерство – учебное заведение. При такой структуре управления предъявляются весьма высокие требования к правильности распределения функций управления между элементами структуры.

Исходя из определения, управление есть деятельность по координированию работы других. Характер такой деятельности, безусловно, зависит от того, какую именно деятельность приходится координировать. В нашем случае речь идет о координации нескольких видов деятельности:

- подведомственных учебных заведений;
- подведомственных организаций, не осуществляющих образовательный процесс;
- органов управления образованием.

В соответствии с действующим законодательством образование является сферой совместного ведения центрального и регионального уровней государственной власти и управления. Это означает, что в сфере образования компетенция этих уровней должна быть разграничена законодательно. Именно это разграничение предусмотрено в Законе «Об образовании» [2].

На государственном уровне управление образованием осуществляется

¹ Под руководством кандидата экономических наук, доцента Эльнары Самедовой

также функциональными министерствами и ведомствами АР – Минфином АР, Минтрудсоцзащиты АР, Минэкономики АР, реализующими функции управления образованием, как правило, опосредованно через Минобразование АР.

Пределы ответственности образовательного учреждения хорошо согласуются с основной целью, для достижения которой создаются учебные заведения в форме учреждений, т.е. некоммерческих организаций, – реализацией функций социально-культурного характера, к которым, несомненно, можно отнести и образование. Учебное заведение отвечает за образовательный процесс и его результаты, полученное студентами и качественное образование, что как раз и может считаться выражением основной цели создания учебного заведения.

Указанные функции с учетом пределов ответственности реализуются образовательным учреждением через формируемую им внутри него систему управления. Можно даже сказать поэтому – систему самоуправления.

Формами самоуправления образовательного учреждения могут являться совет образовательного учреждения, попечительский совет, общее собрание, педагогический совет и др. Порядок выборов органов самоуправления образовательного учреждения и их компетенция определяются уставом образовательного учреждения. Важным условием развития самоуправления в сфере образования является максимально возможное привлечение коллектива к управлению учебным заведением. Очевидно, что это не просто дань моде на демократизацию всех сфер деятельности, но, в первую очередь, максимально возможное использование потенциала педагогов и студентов для развития учебного процесса, определения стратегических направлений развития учебного заведения. И в этом смысле в организации управления учебным заведением может постепенно повышаться роль таких коллективных форм управления, как общее собрание и/или конференция, в деятельности которых принимает участие весь коллектив учебного заведения.

По мнению автора основополагающие задачи можно представить по трем основным направлениям, трем основным составляющим государственной политики в сфере образования.

1. Обеспечение Программы [1] – это достижение в конечном итоге ее реализации и определенного нового количественного и качественного состояния системы образования. Решение этой задачи предполагает формулирование целей развития образования в понимании государства, определение путей их достижения, создание необходимых для этого условий и выделение необходимых ресурсов.

2. Обеспечение государственных образовательных стандартов – это разработка требований к совокупности знаний и навыков, получаемых в учебных заведениях, обеспечение соответствия их уровню требований экономики и, главное, их реализация.

3. Функционирование системы образования на уровне государственных нормативов предполагает разработку нормативов для системы образования и обеспечение их реализации.

Добавим к вышеназванным принципам и координацию всей работы по указанным направлениям для достижения поставленных целей, т.е. управление.

Для решения этих трех основных задач органы управления образованием в обязательном порядке должны исполнять основные функции, предусмотренные Законом «Об образовании». Обобщая их содержание, можно сделать вывод о том, что на органы управления образованием возложено исполнение функций четырех основных типов:

- определять и реализовывать процедуры лицензирования и аккредитации, т. Е. процедуры разрешения образовательной деятельности;
- определять общие условия и правила осуществления образовательной деятельности и контролировать их исполнение;
- разрабатывать и организовывать реализацию мероприятий (программ, планов и др.) в области развития образования;
- управлять государственным (муниципальным) сектором образования.

Очевидно, что перечисленные функции (за исключением последней) в равной мере должны реализовываться в отношении учебных заведений всех форм собственности как государственных, так и негосударственных.

Список используемой литературы

1. Государственная Программа по реализации Национальной Стратегии развития науки в Азербайджанской Республике на 2009-2015 гг. [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <https://azertag.az/ru/xeber/arabic-704274>
2. «Об Образовании» Закон Азербайджанской Республики: Баку, 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <http://edu.gov.az/ru/page/72/4297>

Сержанов Віталій Вікторович
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОДІЇ

Трансформаційні та глобалізаційні процеси, що розпочалися з нового тисячоліття підкреслюють акцент взаємозалежного процесу між ключовими вимірами економічних, політичних та дипломатичних відносин.

Стрімкі та глибокі зміни великомасштабних геоекономічних і стратегічних напрямків – призвели до стійкої динаміки торгівлі, інвестицій, технологічних та інформаційних потоків, зокрема через зростаючу роль

інвестицій в модернізації та оптимізації національних економік (у контексті реформ та приватизаційних процесів).

З давніх часів проблема інвестицій була і залишається цілком достатньою та суперечливою, а тому обговорюється як на національному, так і на міжнародному рівні.

Останнім часом глобалізація через інвестиції стала невід'ємною частиною нашого життя, а інвестиції розглядаються з особливим інтересом оскільки вони збільшують і допомагають розвивати економіку. Такі сфери як інфраструктура, освіта, охорона здоров'я, сільське господарство тощо дають країні, де реалізуються інвестиції, бажаний стандарт життя, а також відновлення економіки.

Подолання криз також призводить до зміни світового економічного порядку і це позитивно впливає на роль і значення інвестицій для економічного зростання. Значення та наслідки залучення інвестицій для всіх держав призводять до тісної конкуренції в частині залучення іноземного капіталу.

На світовому економічному рівні інвестиції орієнтовані переважно на розвинені країни, але країни, що розвиваються, також зацікавлені в інвестиціях через приплив капіталу, сучасний управлінський досвід, ноу-хау та доступ до ринків.

З іншого боку, між глобалізацією та інвестиціями є відносини, що виявляються у взаємній кореспонденції, оскільки інвестиції також є однією з причин, яка стимулює поглиблення глобалізації, а також прояви глобалізації в економіці.

У той же час інвестиції відіграють значну роль у трансформаціях країн, що розвиваються, та у розвинутих країнах, і тим самим формують новий світовий економічний порядок.

У відкритому, глобалізованому світі інвестиційний попит залежить лише від існуючого інвестиційного потенціалу, бізнес шукає можливості, де б вони не були.

З середини 1980-х р. глобальна економічна інтеграція вступила в новий період. Відтоді міжнародна економічна діяльність істотно вплинула на економічні умови та національну економічну політику: економічна відстань між країнами помітно знизилася; торгівля й надалі зростає тощо. Іншими словами, країни стали більш взаємозалежними, що процес сильної економічної інтеграції підкреслив за останні 20 років.

Інвестиції є одним з основних факторів глобалізації. Вибудувана за останні три десятиліття взаємозалежність світової економіки була заснована головним чином на залученні та розвитку інвестицій. Якщо до 1970 р. міжнародна діяльність призводила до торгівлі товарами та послугами між країнами і міжнародна торгівля виступала силою, яка генерувала глобальний характер економічного розвитку, то згодом збільшилася важливість руху

капіталу, важливе місце в якому отримають інвестиції.

Список використаних джерел

1. Гриценко Л.Л. *Взаємодія держави і бізнесу в контексті реалізації державної інвестиційної політики: Наук. Монографія / Л. Гриценко.* – Суми: Університетська книга, 2016. – 327 с.
2. Гриценко Л.Л. *Галузеві аспекти вибору пріоритетів при державному інвестуванні // Економіст.* – 2012. – №10. – С.41-44.
3. Затонацька Т. *Підвищення ефективності реалізації державних інвестиційних програм в Україні // Актуальні проблеми економіки.* – 2012. – №4. – С. 86-94.
4. *Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: Наук. Монографія / наук. ред. М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін.* – К.: НАУ, 2008. – 216 с.
5. Романенко А. *Активізація державного інвестування в сучасних умовах // Формування ринкових відносин в Україні.* – 2014. – №6. – С. 29-39.
6. Шут С. *Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування / Економічний аналіз: Зб. наук. праць.* – 2013. – Том 13. – С. 268-274.
7. Штулер І.Ю. *Трансформація національної економічної системи на інноваційних засадах: [моногр.] / І.Ю. Штулер.* – К.: Національна академія управління, 2016. – 360 с.

Серкутан Тетяна Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент, PhD
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

Шлапак Наталія Степанівна

*кандидат економічних наук, доцент, PhD
професор ДВНЗ «ПДТУ»
м. Маріуполь, Україна*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Екологічний маркетинг для України є відносно новим напрямком традиційного маркетингу, який передбачає абсолютно нові принципи взаємин між споживачем, виробником і суспільством, що зумовлює переорієнтацію цілей всіх суб'єктів маркетингу.

Як визначають фахівці, за останнє десятиліття відзначається деяка криза в еволюції маркетингових теорій, обговорюється об'єктивність їх використання з точки зору соціально-економічної значущості, критиці піддаються інструменти маркетингу і ефективність використовуваних заходів.

На думку деяких вчених на базі теорії класичного маркетингу сформувався певний рівень економічного егоїзму, це означає, що підприємства націлені тільки на збільшення прибутку, а споживачі приймають рішення на основі власних вигод [1].

Традиційний маркетинг також звинувачують в екологічних проблемах, тому що:

- підхід «споживач – це король» призводить до надмірного споживання товарів;
- система не враховує екологічні фактори;
- акцент робиться на задоволенні потреб за допомогою матеріальних благ і соціальний статус демонструється за допомогою матеріальних благ;
- традиційний маркетинг характеризується короткостроковою максимізацією прибутку і націленості на оборот;
- життєвий цикл товарів стає коротшим.

Витрати на маркетинг піддаються критиці через низьку ефективність, а споживачі відчувають труднощі в оцінюванні продукції.

На цьому тлі багато фахівців стали відзначати необхідність зміни концептуального підходу в управлінні маркетингом, який дозволив би вирішити виникаючі суперечності і такою альтернативою став «екологічний маркетинг».

Екологічний маркетинг розширив сутність традиційного маркетингу, додавши екологічні аспекти як потенційні шляхи поліпшення фінансової діяльності підприємства, корпоративного іміджу і пошуку нового потенціалу зростання. В даному випадку більший акцент робиться на дотримання принципів екологічного менеджменту, ніж екологічного маркетингу, або розглядаються окремі його елементи.

Економія енергії, а значить і природного палива в виробничому циклі, налагоджений і безпечний процес утилізації відходів виробництва, відрахування частини прибутку в екологічні дослідження – це основні чинники, на які сьогодні чуйно реагує суспільство, тобто, це ті чинники, які здатні виділити підприємство з ряду подібних і забезпечити його високу конкурентоспроможність. У зв'язку з цим стає очевидною актуальність питань, пов'язаних із забезпеченням екологічної прийнятності довгострокової конкурентоспроможності підприємств, що в значній мірі визначається ефективністю функціонування екологічної маркетингової системи господарюючого суб'єкта, коли вибір і прийняття рішень з приводу організації підприємницької діяльності здійснюється стосовно особливої групи економічних благ – екологічних благ [4].

Таким чином, екологічний маркетинг сьогодні є життєво необхідним для ведення успішного бізнесу, а його головна мета – створення нової схеми взаємовідносин між споживачем, виробником і державою за допомогою формування екологічної культури і задоволення потреб споживачів за рахунок забезпечення виробниками понад високою споживчою, екологічною та етичною цінностей товару, що призводить до максимізації суспільної вигоди і дозволяє підвищити якість життя сучасного суспільства [1].

В сучасному світі дотримання вимог екологічної безпеки продукції стає для виробників важливою умовою успішної діяльності в умовах жорстокої конкуренції і закликає їх знаходити способи досягнення балансу між своїми економічними вигодами і потребами соціуму в безпечних умовах життя.

В той же час ключовим суб'єктом екологічного маркетингу як і раніше залишається споживач і в рамках поняття екологічного маркетингу необхідно розглянути процес навчання споживачів як цілеспрямовану освітню діяльність не тільки виробників, але також і суспільства в цілому для формування екологічної свідомості та відповідної цьому культури поведінки.

Фахівці вважають, що екологічний маркетинг представляє собою не просто новий концептуальний підхід до формування попиту на продукцію підприємств, він дозволяє завчасно розробити систему безпечного життєзабезпечення для споживачів і довкілля [2]. Тому екологічний маркетинг повинен стати невід'ємною частиною системи розробки та створення нових поліпшених і екологічно безпечних продуктів і систем їх споживання та утилізації. Екологічний маркетинг також відповідає за популяризацію таких товарів і поширення безпечних технологій споживання.

Сьогодні зацікавленість споживачів екологічними аспектами соціальної відповідальності бізнесу в Україні досить висока і це доцільно використовувати підприємствам для покращення власного іміджу, а також для диференціації та позиціонування своєї продукції.

Як показує практика маркетинг характеризується швидким старінням ідей і концепцій, викликаним змінами ринкової ситуації, але для вітчизняних підприємств характерна деяка інерційність. За певного потенціалу зростання ринку екологічних продуктів і зацікавленості в них споживачів, спостерігається небажання вітчизняних підприємств використовувати дані можливості, які є такими привабливими як на локальному, так і на міжнародному ринках. В той же час своєчасна корекція маркетингових стратегій може забезпечити значну економію коштів за рахунок скорочення непродуктивних витрат і підвищення віддачі з ринку.

На жаль в Україні в останній час спостерігаються тенденції анти екологічного господарювання.

Фахівці виділяють такі основні причини цього явища:

- макроекономічна політика в цілому призводить до екстенсивного використання природних ресурсів;
- незбалансована інвестиційна політика, яка веде до зростання диспропорцій між ресурсо-споживчими і переробними, обробними і інфраструктурними галузями економіки;
- неефективна галузева політика;
- недовраховання на регіональному і локальному рівнях непрямого ефекту від охорони навколишнього середовища (економічного і соціального), глобальних вигод;

- недосконалість екологічного законодавства;
- невизначеність прав власності на природні ресурси;
- відсутність екологічно збалансованої довгострокової економічної стратегії, недооцінка можливості сталого розвитку;
- тривала економічна криза, що перешкоджає реалізації довгострокових проектів, до числа яких належить більшість екологічних проектів;
- природо-ресурсний характер експорту [3].

У той же час саме формування і розвиток екологічного маркетингу надає можливість розвитку галузі екологічних послуг (аудит і страхування).

Як відомо, спроби вирішити екологічні проблеми за допомогою адміністративно-правових і економічних методів державного регулювання, що вживаються в Україні протягом тривалого часу, все ще не призвели до помітного покращення стану навколишнього середовища. А для того, щоб захист природного середовища став однією з цілей сучасного підприємства, необхідно, щоб це сприяло збільшенню прибутку. Лише в цьому випадку виробник і підприємець буде зацікавлений у вирішенні тих чи інших екологічних питань і розвивати екологічну філософію ведення бізнесу.

Узагальнюючи результати досліджень учених і спеціалістів, можна сформулювати проблеми реалізації екологічного маркетингу в Україні таким чином:

- 1) нерозуміння поняття і сутності екологічного маркетингу виробниками, і звідси слабка ефективність використання маркетингових інструментів (як показник – слабка інформованість споживачів);
- 2) відсутність якісних маркетингових досліджень, що дозволяють розглянути природу поведінки споживачів в процесі прийняття рішення про покупку екологічно орієнтованих товарів і оцінити можливості моделювання даного процесу за рахунок інтегрованих маркетингових комунікацій;
- 3) необхідність приведення діяльності організації у відповідність до вимог середовища, узгодження спрямованості і динаміки її розвитку, що забезпечується взаємодією різних концептуальних підходів в маркетингу (державний маркетинг, територіальний маркетинг, соціально-етичний маркетинг і т. д.) на всіх рівнях маркетингового середовища, за допомогою створення необхідних умов формування ринку екологічних продуктів.

Список використаних джерел

1. Козлова О.А. Экологический маркетинг: новый концептуальный подход и стратегический потенциал производителей // *Вестник Омского университета. Серия «Экономика»*. – 2011 – №1 – С. 146-155.
2. Лищук А.А. Алгоритм формирования стратегических факторов устойчивого развития предпринимательских структур с использованием сценарного подхода // *Проблемы современной экономики*. – 2007. – №4. [Электронный ресурс] – режим доступа: – URL: <http://www.m-economy.ru/number.php3?bnumber=24>
3. Свида І.В. Екологічний маркетинг в Україні: передумови виникнення та

перспективи розвитку. [Електронний ресурс] – режим доступу: – <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2012/v1/1-2012-48.pdf>

4. <https://articlekz.com/article/8167>

Сидор Ірина Петрівна
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів імені С.І. Юрія
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

БОРГОВА ПОЛІТИКА ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ: УРОКИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Актуалізація проблеми державного боргу в кризовому та посткризовому періодах потребує зміни підходів до використання запозичень, пошуку нової парадигми боргової політики. Удосконалення боргової політики має здійснюватися в рамках реформування бюджетного процесу, переходу до бюджетування, орієнтованого на результат, і створення стимулів для більш ефективного фінансування державного сектора. Вводячи в бюджетний процес нові методи бюджетування, зокрема щодо державного боргу, уряд повинен отримати максимальний ефект від використання державних позик. Між тим, аналіз практики боргового управління в Україні переконливо засвідчив, що непродуманість та тенденційність у формуванні державного боргу в підсумку призвели до накопичення надмірних обсягів зобов'язань, встановлення їхньої нераціональної структури, утворення так званих «пікових» періодів тиску боргових платежів на державний бюджет та інших негативних наслідків. Відтак, боргова політика України характеризується низькою ефективністю, а тенденції у цій сфері вказують, що в сучасних умовах боргова проблема перетворилася на реальну загрозу національній безпеці країни. З огляду на відсутність в Україні власного досвіду вирішення боргової проблеми такої гостроти варто звернутися до рецептів зарубіжних країн, які практикують позикове фінансування державних потреб впродовж століть.

У практиці зарубіжних країн державний борг розглядають як дієвий важіль макроекономічного регулювання, інструмент проведення стабілізаційної політики, стимулювання або стримування темпів економічного зростання. Його головною метою є задоволення потреб уряду у фінансуванні, а також виконання його зобов'язань за платежами за мінімальних витрат у середньо- і довгостроковій перспективі за прийнятного рівня ризику. Більшість країн, які досягли успіху в зниженні боргового навантаження, використовують тактику активного управління державним боргом, яка передбачає неперервне пристосування його параметрів до кон'юнктури фінансового ринку. Реалізація цього завдання вимагає постійного моніторингу коливань процентних ставок та курсів валют, а також вибору різних сегментів

ринку за результатами їхнього порівняння з визначеними бенчмарками (цільовими орієнтирами). У західній науковій літературі управління складом та структурою державних зобов'язань розглядають як одну із головних сфер менеджменту державного боргу, яка має назву «debt management».

Світовою практикою напрацьовано низку принципів і орієнтирів «debt management». Політика управління державним боргом має скеровуватися на досягнення таких цілей: покривати потреби уряду в коштах для фінансування дефіциту за зовнішніми операціями; підтримувати доступ до міжнародних ринків товарів і послуг, а також до міжнародного ринку капіталів; мінімізувати вартість позик та витрат на обслуговування державного боргу; досягти збалансованої структури боргових зобов'язань; мінімізувати валютний ризик встановленням оптимальної валютної структури боргу; гармонізувати політику державних позик із загальною економічною політикою та сприяти досягненню монетарних і фінансових цілей [5, с. 71]. Разом з тим, пріоритетність тих чи інших завдань визначається конкретною ситуацією в країні, сформованою під дією комплексу чинників. Так, з огляду на продовження європейської боргової кризи, у багатьох країнах ЄС головним завданням боргової політики на сьогодні залишається реалізація середньострокових планів щодо скорочення державного боргу, а також вдосконалення структури боргових портфелів.

Одним із найважливіших завдань, які покладені на управління боргом, є оптимізація його структури. Досвід зовнішніх запозичень зарубіжних країн вказує на те, що неефективність структури боргових зобов'язань у частині термінів погашення, валюти залучення чи процентних ставок, а також значні за розмірами й не забезпечені резервами умовні зобов'язання є одними із головних чинників породження й поширення боргових та фінансових криз. Надмірна залежність від позик в іноземній валюті здійснює тиск на обмінний курс національної грошової одиниці, провокує посилення напруги в грошово-кредитній сфері при відмові кредиторів від рефінансування заборгованості позичальника в іноземній валюті. Особливо високий рівень боргових ризиків, пов'язаних з надмірною питомою вагою зобов'язань в іноземній валюті характерний для країн зі слабким розвитком внутрішнього ринку облігацій. Це обумовлює потребу в активному управлінні цими ризиками [2, с. 33].

Втім, у питанні формування співвідношення між внутрішніми і зовнішніми зобов'язаннями у світовій практиці немає єдності. Наприклад, у Новій Зеландії відповідно до схваленої у 1994 р. програми, до кінця століття зовнішній борг був повністю погашений. Відмовившись від зовнішніх запозичень, уряд країни став головним позичальником на внутрішньому ринку. У інших країнах, навпаки, прагнуть перемістити державні запозичення з внутрішнього на міжнародний фінансовий ринок задля уникнення надмірної конкуренції для корпоративних позичальників й, таким чином, сприяння зростанню внутрішніх капіталовкладень. Така політика практикується,

зокрема, у Бразилії. Реалізуючи реформи у будь-якому секторі економіки уряд цієї країни враховує, між іншим, необхідність зниження державних запозичень всередині країни. Внаслідок цього бразильські корпорації отримують можливість розміщувати на внутрішньому фінансовому ринку свої облигації на більш сприятливих умовах [4, с. 42-45].

Ефективне управління боргом також передбачає розрахунок максимального обсягу державного боргу, накопичення якого не матиме серйозних наслідків для економіки. Світовий банк для визначення максимально прийняттого рівня боргу країни пропонує використовувати відповідну «Модель гранично прийняттого рівня боргу». Завдяки їй є можливість розробити середньострокову боргову стратегію країни з урахуванням максимально можливого обсягу залучення коштів та вона є базою для аналізу макроекономічного становища країни. В основу моделі покладено прогноз економічних показників країни у середньостроковій перспективі. Порівняння цих індикаторів з прогнозним станом платіжного балансу дає уявлення про обсяги потреби у зовнішніх позиках. Серед головних чинників, що визначають обсяг нових позик, на які може розраховувати країна, виділяють частку національного доходу, котрий може бути спрямований на погашення боргу; кредитоспроможність країни; рівень взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями і приватними кредиторами. Втім, для вироблення ефективної стратегії управління державним боргом недостатньо лише визначити рівень платоспроможності країни і чинники, які її визначають. Необхідно також розглянути можливі сценарії розвитку ситуації, кожен із яких має базуватись на різних значеннях макроекономічних показників та ділового клімату в світі. Грошові потоки за активами й пасивами проектується на 10 років наперед [3, с. 34].

Велике значення при розгляді різних сценаріїв має повнота показників, які враховуються у цьому процесі. Мова насамперед йде про дефіцит бюджету, адже традиційні методики його визначення фрагментарно враховують чинники, які впливають на його розмір. Згідно рекомендацій Світового банку при розрахунку дефіциту бюджету слід враховувати приховане субсидування і протекціоністські заходи, наприклад, такі як перекредитування зовнішніх позик з процентною ставкою нижче ринкової. Зміна золотовалютних запасів має коригуватися на розмір сеньйориджу, тобто додаткового інфляційного доходу Центрального банку від випуску грошей. Навіть у країнах з низьким рівнем інфляції розміри сеньйориджу складають не менше 2-3%.

Одним із поширених у західній практиці заходів попередження зростання заборгованості держави є встановлення граничних розмірів державного боргу. Законодавчі обмеження зростання державного боргу та використання залучених за допомогою позик коштів протягом багатьох десятиліть існують в окремих країнах. Зокрема, у Великій Британії фіскальна

політика регламентується двома основними правилами: так званим «золотим правилом», згідно з яким впродовж економічного циклу кошти від державних позик надходять лише на інвестиційні цілі, а не на фінансування поточних видатків; «правилом сталих інвестицій», яке передбачає, що впродовж економічного циклу має забезпечуватися стаке значення відношення чистого обсягу державного боргу до ВВП [1, с. 36]. Слід зазначити, що країни мають широкий діапазон рівнів чутливості до обсягів боргу. Обсяг боргу, який призвів би до кризи в одних країнах, може без особливих проблем обслуговуватися в інших державах. Відмінність у чутливості країн до величини боргу залежить від рівня розвитку фінансових ринків, якості функціонування їхньої інфраструктури, стану боргових показників у попередні періоди. Розвинутий фінансовий сектор має високу абсорбційну спроможність, тобто можливості поглинути значну кількість зобов'язань держави залежать від розвитку фінансового ринку та його інститутів. Отже, країна може покращити стабільність обслуговування боргу як через зниження боргового навантаження, так і шляхом реформування політики та інститутів [1, с. 36].

В цілому, аналізуючи тенденції в управлінні борговими зобов'язаннями за останнє десятиліття, слід відзначити активне впровадження інноваційних методів та інструментів боргового менеджменту. Сучасний набір фінансових інструментів і накопичений на національному і міжнародному рівнях досвід дають можливість здійснювати ефективне управління борговим портфелем держави. Разом з тим, у нашій країні помітних реформ у цій сфері не спостерігалось. Вагомі упущення, які призвели до швидкого нарощування обсягів державного боргу та погіршення його структури, дають підстави констатувати, що система боргового управління в Україні недостатньо ефективна та нездатна упереджувати можливі фінансові та боргові кризи, вживати оперативних заходів щодо їхнього подолання.

Список використаних джерел

1. Касич А.О. Вплив зовнішнього боргу на інвестиційну активність економічної системи. // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2008. – №3. – С. 3-7.
2. Козюк В.В. *Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: Монографія*. Тернопіль: Карт-блани, 2002. – 238 с.
3. Лондар Л.П. Аналіз сучасного стану державного боргу та ключові напрями забезпечення боргової безпеки України. Аналітична записка URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1806/>
4. Чухрай Н.І., Чухрай А.І. Проблеми управління зовнішнім державним боргом в умовах світової фінансової кризи. // *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки*. – 2010. – № 4. – С. 107-114.
5. Юрій С.М. Фактори впливу на державний борг України. // *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. – 2017. – Випуск 10. – С. 705-509.

Сугак Тетяна Михайлівна
*аспірант, ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Сталий розвиток суспільства забезпечується національною безпекою держави. Коли захищені інтереси суспільства, права і свободи людини, економічні, природні, науково-технічні потенціали, територіальна цілісність держави, то це призводить до економічного зростання, до створення нового та модернізації вже діючого виробництва, до забезпечення стійкого функціонування грошово-кредитної системи та задоволення усіх потреб суспільства. Національна безпека також забезпечує функціонування природних монополій, раціонального використання природних водних ресурсів, створює певні умови для сталого розвитку сфери централізованого водопостачання та водовідведення [1].

Основними засадами сталого розвитку сфери централізованого водопостачання та водовідведення є:

1. Ефективне управління сферою централізованого водопостачання та водовідведення для забезпечення усіх потреб населення та збереження водного балансу України. Ефективне управління водними ресурсами включає в себе комплекс заходів, спрямованих на: раціональне використання, збереження і відтворення водних ресурсів; зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище; покращення якості питної води; підтримку у належному стані системи централізованого водопостачання та водовідведення; ефективне використання фінансів; оптимізацію кількості підприємств з метою раціонального використання бюджетних коштів регіону; створення кластерів для впровадження спільної інноваційно-інвестиційної діяльності [3].

Інструментами виступають економічні та адміністративно-правові важелі, які закладені в нормативно-правові акти чинного національного законодавства, а також в рамках міжнародного права. Основними принципами ефективного управління водними ресурсами є: досягнення рівноваги при споживанні та відтворенні водних ресурсів, запобігання екологічних забруднень, ощадливість при використанні, системний підхід, комплексне вирішення всіх проблем, відповідальність за забруднення, інформативність всіх зацікавлених сторін.

2. Забезпечення самодостатності підприємств централізованого водопостачання та водовідведення. Для забезпечення самодостатності підприємств централізованого водопостачання та водовідведення необхідно створити сприятливі умови для залучення інвестицій, запровадити механізм залучення приватних інвестицій через передачу підприємств за договором

концесії чи державного-приватного партнерства, переглянути тарифну методику з урахуванням всіх обґрунтованих витрат на виробництво води, визначити оптимальні джерела покриття витрат (кошти державного чи місцевого бюджету, кошти громади, приватні інвестиції чи кошти міжнародних фондів, кошти з власного прибутку підприємств, кредитні кошти), для зменшення боргу споживачів запровадити диференціацію оплати послуг залежно від їх обсягів та якості.

3. Проведення заходів з реконструкції та модернізації систем централізованого питного водопостачання та водовідведення. В сучасних реаліях підприємства водопостачання перебувають у важкому технічному стані. У більшості з них застарілі технології очистки та знезараження питної води, які вже не спроможні очистити її до рівнів показників безпеки, знос основних фондів становить близько 30%, а протяжність ветхих та аварійних водопровідних мереж – 34% [4]. Невідповідність якості питної води чинним нормативним вимогам є однією з причин поширення інфекційних хвороб. Розвиток і модернізація системи питного водопостачання передбачає: будівництво та ремонт водопровідних споруд, відновлення водопровідних мереж, налагодження систем водопостачання житлових будинків, забезпечення енергозберігаючими технологіями, встановлення нових технологій очистки питної води, оновлення системи запобігання аваріям на підприємствах, забезпечення споживачів засобами обліку витраченої води. Ці заходи сприятимуть очищенню стічних вод, зменшенню енергоємності виробництва та неврахованих втрат води, наближенню рівня показників використання ресурсів, якості питної води, нормативних витрат і втрат до вимог Європейського Союзу, цілодобовому наданню послуг з питного водопостачання для населення.

4. Державний контроль за дотримання вимог законодавства, моніторинг та аналіз ринків у сфері централізованого питного водопостачання. Державний контроль виконує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [2]. Національна комісія розробляє нормативно-правові акти, ліцензійні умови впровадження господарської діяльності, здійснює контроль за недопущенням перехресного субсидіювання, встановлює економічно обґрунтовані тарифи на продукцію суб'єктів природних монополій, погоджує інвестиційні програми розвитку підприємств водопостачання.

5. Захист прав і інтересів споживачів послуг з водопостачання. Національна комісія встановлює стандарти та вимоги до якості та безпеки обслуговування питним водопостачанням, проводить інформаційно-роз'яснювальні роботи щодо встановлених тарифів, встановлює систему ефективного зворотного зв'язку, що дасть можливість своєчасно відстежувати та коригувати відхилення у діяльності підприємств, заохочує громадськість для висловлення підтримки та пропозицій в питаннях реформування

суспільних відносин у цій сфері.

Якщо дотримуватись основних засад сталого розвитку та поетапно реформувати сферу централізованого водопостачання та водовідведення, то поступово будуть збільшуватись інвестиційні потоки, зменшувати державні дотації, покращувати якість води та всі підприємства стануть самодостатніми.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-15 від 09.05.2018 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: // zakon2.rada.gov.ua.
2. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України № 1540-19 від 10.06.2018 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: // zakon2.rada.gov.ua.
3. Войнарченко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. Войнарченко // Економіст. – 2008. – №10. – С. 27-30.
4. Звіт про результати діяльності НКРЕКП у 2017 році: постанова №360 від 23.03.2018р. [Електронний ресурс] Режим доступу: // www.nerc.gov.ua/?id=31942

Шевченко Валерій Анатолійович

аспірант кафедри політичної економії

*Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДОВГОСТРОКОВОЮ ПРИБУТКОВІСТЮ ТА ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Підсистема стратегічного управління вартістю є важливою складовою загальної системи стратегічного управління підприємством. Забезпечення довгострокової прибутковості і генерація певного обсягу прибутку є необхідними умовами зростання вартості, а в значному часовому інтервалі і важливою вимогою щодо досягнення більшості стратегічних цілей та джерелом задоволення складного комплексу інтересів та очікувань учасників підприємства.

Підвищення вартості підприємства та отримання прибутку в довгостроковій перспективі часто вважається стратегічною альтернативою більш широких цілей, до складу яких можна віднести розширення масштабів діяльності, досягнення певної конкурентної позиції на ринку, забезпечення технологічного лідерства та ін. Проте з точки зору автора при поєднанні зазначених цілей не виникає жодних суперечностей, оскільки тісний зв'язок, що існує між ними, ніякою мірою не дозволяє роз'єднати фінансові та нефінансові результати діяльності підприємства. З одного боку, прибуток (у формі зростання вартості або у вигляді прямих виплат власникам) є основним стимулом підприємницької діяльності, який виступає головною рушійною силою спільної погодженої роботи учасників підприємства. З іншої точки

зору, неодмінними умовами генерації нової вартості є створення складного цілісного комплексу організаційно-економічних та виробничо-технологічних факторів внутрішнього середовища підприємства, існування якого необхідне для створення доданої вартості. Ступінь взаємної погодженості цих факторів та рівень їхньої спільної відповідності зовнішнім умовам господарювання дозволяє сформулювати вихідні можливості для підвищення вартості підприємства. Проте тривалість генерації нової вартості при цьому прямо залежить від спроможності учасників підприємства зберігати та удосконалювати оптимальне сполучення факторів внутрішнього середовища. За таких умов прибуток (точніше, прагнення більшості учасників підприємства до продовження спільної взаємовигідної діяльності) стає чинником, який забезпечує згуртованість цих учасників, та, як наслідок, системну єдність підприємства (інтегративно-стимулююча функція вартості підприємства), що обумовлено такими причинами.

По-перше, вартість та довгострокова прибутковість підприємства є похідними від складного сполучення, з одного боку, міри потреби зовнішніх користувачів у певному корисному ефекті, а з іншого, – спроможності виробника до генерації такого ефекту. Загальна закономірність виникнення прибутку полягає у тому, що ускладнення споживчих вимог веде до збільшення обсягу необхідної для задоволення цих вимог доданої вартості, тобто більш складні споживчі вимоги є джерелом більш високих прибутків. Але постійне ускладнення потреб споживачів веде до зростання невизначеності у сферах формування асортименту продукції, важливих якісних характеристик, обсягу виробництва та його розподілу за часом і т. ін. Таким чином, будь-яке збільшення прибутку у більш-менш тривалому періоді неодмінно буде пов'язане зі зростанням ризику.

По-друге, сприйняття бажаного, оптимального або мінімального, розміру прибутку має відверто суб'єктивний характер. Реалізація інтегративно-стимулюючої функції прибутку призводить до необхідності досягнення компромісу при визначенні його прийняттого загального обсягу. Внаслідок цього жоден з учасників компромісу не буває повністю задоволений прийнятим рішенням, тобто спільно визначений компромісний варіант встановлення фінансових цілей не є оптимальним для кожного з учасників підприємства поодино. В такій ситуації прагнення до перегляду умов досягнутої угоди щодо оптимального розміру прибутку буде диктуватися об'єктивним прагненням учасників до реалізації принципу максимізації власної корисності. Таким чином, будь-яке перетворення вихідних умов досягнення компромісу щодо встановлення загальної цілі буде неодмінно призводити до зміни позицій учасників цієї угоди.

Для подолання зазначених труднощів, що витікають з неможливості тривалого встановлення чіткого орієнтиру розміру прибутку, неможливим є також використання принципу його максимізації. Отримання прибутку є

циклічним відтворювальним процесом, в ході якого відбувається часткове споживання отриманого доходу. Тому головною суперечністю, яка виникає при виконанні інтегративно-стимулюючої функції прибутку, проблема визначення оптимальних співвідношень або пропорцій між споживанням та накопиченням отриманого прибутку.

З одного боку, цей прибуток є законною винагородою власника та інших учасників підприємства та головною метою їхньої спільної діяльності, а з іншого, необхідність забезпечення довгострокової прибутковості підприємства примушує реінвестувати значну частку цього прибутку в розвиток виробництва.

Визначення пропорції між споживанням та накопиченням є складним завданням, для вирішення якого слід врахувати безліч значущих факторів – стан ринку та технології, рівень конкуренції, податкову політику, стратегічні цілі власників і т.ін. Проте вибір будь-яких інших компромісних довгострокових цілей (максимізація обсягу виробництва та збуту, збільшення ринкової частки, стабільне фінансове становище та ін.) також не дає можливості створити надійну основу для перевірки оптимальності стратегічних управлінських рішень, оскільки будь-яка із зазначених цілей є тільки одним з факторів формування додаткової вартості та генерації цієї вартості у формі прибутку. При цьому досягнення максимальних результатів за певною компромісною ціллю ніякою мірою ще не свідчить про те, що досягнуте становище одного чинника формування прибутку у поєднанні з іншими виробничими факторами, призведе до реалізації кінцевої мети максимізації фінансових надходжень. У разі ж вибору на роль загальної цілі будь-якого комплексного показника в процесі прийняття управлінських рішень виникатимуть ті ж самі проблеми, які розглядалися вище.

По-перше, стратегічне управління вартістю та прибутком є складовою стратегічного управління підприємством та здійснюється на тих само принципах та засадах. Методологічною основою стратегічного управління є ситуаційно-ресурсний підхід, за яким стратегічні управлінські рішення приймаються на основі оцінювання стану усіх факторів та ресурсів, які у певних обставинах розвитку підприємства надають або здатні надати вплив на забезпечення довгострокової прибутковості. Горизонт стратегічного управління прибутком має співпадати з загальним горизонтом стратегічного управління.

По-друге, забезпечення довгострокової прибутковості та зростання вартості вимагає від підприємства не пасивного пристосування до змін навколишнього середовища (зростання рівня невизначеності), а активного цілеспрямованого впливу на зовнішнє оточення з метою формування сприятливих умов досягнення встановлених цілей. Найбільш ефективною формою надання такого впливу є децентралізація стратегічного управління на основі прийняття відповідних управлінських рішень за певними зонами

стратегічних інтересів.

По-третє, базовим елементом концепції стратегічного управління вартістю є підприємницькі інноваційно-інвестиційні проекти, які реалізуються у зонах стратегічних інтересів або стратегічних зонах господарювання.

По-четверте, вибір конкретних методів, моделей або інструментів прийняття управлінських рішень прямо впливає з умов, правил та факторів формування вартості, насамперед пов'язаних з державним та податковим регулюванням у цій сфері. Іншим важливим фактором створення методичної бази стратегічного управління прибутком є склад ресурсів та факторів, що впливають на формування фінансових результатів діяльності підприємства.

По-п'яте, стратегічне управління вартістю нерозривно пов'язане та є похідною від процесу прийняття стратегічних управлінських рішень у сфері формування та використання капіталу підприємства. Однією з найважливіших функцій стратегічного управління є забезпечення динамічного відтворення капіталу підприємства у цій сфері.

По-шосте, розподіл прибутку має здійснюватися за залишковим принципом відповідно до певної ієрархії факторів його генерації, тобто використання прибутку в першу чергу повинно здійснюватися на цілі (не тільки внутрішньовиробничі), досягнення яких сприятиме збільшенню створеної на підприємстві додаткової вартості (і вартості підприємства – у цілому).

По-сьоме, за наявності одного фактору, характер причинно-наслідкових зв'язків якого з рівнем генерації прибутку є набагато тіснішим за інші, тобто перетворення стану зазначеного фактору неминуче буде призводити до змін у обсязі генерації прибутку, саме цей фактор має відігравати роль генеральної цілі аж до того часу, поки причинно-наслідкові умови формування прибутку не зміняться.

По-восьме, встановлення уявлення про прийнятний або бажаний обсяг генерації прибутку (власно кажучи, визначення потрібного потоку створення додаткової вартості) носить колективний суб'єктивний характер та є похідною від очікувань осіб, які приймають управлінські рішення.

По-дев'яте, головним завданням при реалізації інтегрально-стимулюючої функції прибутку в стратегічному управлінні фінансовими результатами діяльності підприємства та вартістю стає створення мотиваційного механізму, дія якого сприяла би інноваційному характеру діяльності персоналу підприємства загалом та осіб, які приймають управлінські рішення зокрема.

По-десяте, функціонування системи управління вартістю має прямо забезпечувати рівну ефективність виконання кожного етапу створення та розподілу додаткової вартості у формі прибутку.

По-одинадцяте, неодмінною умовою забезпечення ефективного стратегічного управління прибутком є високий рівень розвитку виробничо-

технологічної бази підприємства та висока інтенсивність споживання виробничих ресурсів.

По-дванадцяте, обов'язковою вимогою забезпечення ефективності стратегічного управління прибутком є формування частково децентралізованої системи стратегічного моніторингу.

Необхідною умовою реалізації зазначених концептуальних положень при здійсненні стратегічного управління прибутком є також інтеграція процесу стратегічного планування фінансових результатів діяльності до загального організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємства.

Шрам Поліна Ігорівна

аспірант кафедри політичної економії

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

м. Харків, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ УЧАСНИКІВ КОРПОРАТИВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Одним з найскладніших питань формування організаційно-методичного забезпечення процесу утворення корпоративних інтеграційних об'єднань шляхом злиття-поглинання акціонерних товариств є визначення метода підбору партнера для утворення корпоративного інтеграційного об'єднання (КІО). Цей етап планування інтеграційних процесів є актуальним у зв'язку з тим, що процес визначення партнеру є досить складним і різноманітним, охоплює всі сфери діяльності усіх учасників процесу інтеграції та вимагає детального всебічного підходу щодо обґрунтування вибору того чи іншого акціонерного товариства (АТ) для участі в КІО.

Утворення корпоративних інтеграційних об'єднань – досить складний та тривалий процес. У результаті такого утворення може бути створено інтеграційне об'єднання, яке буде функціонувати ефективно, більш стабільно та прибутково, ніж кожне з акціонерних товариств, що утворюють об'єднання, окремо. Проте, може скластися така ситуація, коли спеціалісти, що проводили оцінювання майбутнього процесу інтеграції, її економічне обґрунтування, недооцінили витрати на придбання акціонерного товариства або переоцінили прибуток від такої інтеграції та невірно передбачили зростання вартості складових інтеграційного об'єднання. Результатом цього напевне стане з часом продаж окремих складових та повернення до первозданного стану та досить великі збитки підчас цього. Тому економічне обґрунтування процесу утворення корпоративних об'єднань є дуже важливим етапом формування інтеграційної стратегії акціонерного товариства.

Маржинальні витрати на підтримку існування інтегрованої структури у порівнянні з існуванням окремих частин можуть перевищити всі вигоди від

створення об'єднання. У багато чому це обумовлено тим, що процес контролю за інтегрованою структурою є більш складним ніж контроль над окремими частинами. Завдяки цьому економічне обґрунтування процесів інтеграції є також дуже важливим.

Відмінною рисою інтеграційних процесів є те, що єдиної системи їх обґрунтування не існує. Кожен автор пропонує систему, яка більш підходить до однієї відокремленої ситуації, але зовсім не придатний надати ґрунтовне мотивування щодо потреби в проведенні процесу утворення інтеграційних об'єднань. Складність здійснення процесу обґрунтування пов'язана з наступними моментами: необхідність визначення економічних вигод та витрат; розрахунок синергетичного ефекту від проведення процесу інтеграції; необхідність виявлення як мотивів інтеграції, так і того, хто з учасників найбільш ймовірно отримає прибутки з такого об'єднання, а хто понесе збитки; утворення під час інтеграції особливих податкових, правових, кадрових та бухгалтерських проблем; необхідність враховувати те, що не всі процеси інтеграції здійснюються на взаємовигідних та бажаних умовах; під час ворожих поглинань можуть потребуватися значно більші ресурси, ніж під час процесу інтеграції, що здійснюється на дружніх умовах; необхідність аналізувати ринок в цілому, для того щоб передбачити відповідні дії конкурентів.

Існує велика кількість підходів до обґрунтування доцільності утворення корпоративних інтеграційних об'єднань. На думку автора, всіх їх можна об'єднати у декілька основних груп, що здійснюють обґрунтування на основі:

- 1) балансової вартості акціонерних товариств – майбутніх учасників;
- 2) оцінки грошових потоків у часі;
- 3) забезпечення конкурентних переваг;
- 4) зниження трансакційних витрат;
- 5) узгодженості утворення КІО із загально корпоративною стратегією;
- 6) Z-моделі Альтмана.

Перший з вище означених методів обґрунтування процесу утворення корпоративного інтеграційного об'єднання є прикладом ситуації, коли таке обґрунтування зводиться до мінімуму. Автори, що дотримуються такої точки зору вважають, що достатньо придбати фірму з галузі, у якій спостерігається стабільне зростання, нижче її балансової вартості [3, с. 111]. Таким чином обґрунтування зводиться до оцінювання ринкової вартості акціонерного товариства та перспектив її росту та привабливості галузі, в якій діє це АТ. Проте, на думку автора такий спосіб економічного обґрунтування процесу утворення інтеграційних об'єднань не є достатнім та охоплює тільки одну сторону всієї багатогранності проведення інтеграційних процесів.

Інші автори ставляться не так однозначно до процесу обґрунтування процесу утворення корпоративних інтеграційних об'єднань. Вони дотримуються точки зору, що купівля акціонерного товариства, як і інший

другий спосіб утворення корпоративних об'єднань, являє собою інвестування коштів на тривалий період. Тому обґрунтування такого процесу розглядають з боку оцінювання грошових потоків у часі [2, с. 12]. Обґрунтування з використанням цього методу включає будь-яке збільшення доходів або зниження витрат, що обумовлене інтеграцією. Потім ці суми дисконтують та зіставляють отриманий результат з ціною проведення інтеграції. Таким чином, вигода, що може бути отримана під час проведення об'єднання розраховується шляхом вирахування грошових коштів, які потрібні для проведення інтеграції від дисконтованого потоку грошових коштів акціонерного товариства, котре інтегрується та від вигод, які будуть отримані шляхом інтеграції. Після проведення розрахунків, отриманий результат оцінюється та приймається рішення щодо подальшої необхідності проведення процесу інтеграції. Якщо отриманий результат позитивний, то інтеграція з обраним акціонерним товариством доцільна, якщо результат менший за 0, то слід утриматись від інтеграції. Це положення справедливе для ситуації, коли ніякі інші фактори не роблять впливу на прийняття рішення або цей вплив можна зневажити.

В цьому випадку економічне обґрунтування проведення процесу утворення корпоративних інтеграційних об'єднань передбачає: прогнозування грошового потоку; визначення рівня дисконтної ставки або ціни капіталу для оцінювання грошового потоку, що передбачається; оцінювання реальної вартості акціонерного товариства (товариств), що приєднується до корпоративного інтеграційного об'єднання; порівняльний аналіз даних, що отримуються.

Вигоди, що отримані під час проведення процесу утворення КІО, можна здобути завдяки таким результатам: ефект синергії; економія від усунення дублювання управлінських функцій; потенціальний дохід, яка може бути отриманий від скорочення витрат на збут продукції; економія, що може бути отримана від росту масштабів виробництва та більш ефективного використання ресурсів; економія на податкових платежах, що отримана завдяки інтеграції; економія, що може бути отримана від купівлі АТ, котре виробляє певну продукцію у порівнянні з будівництвом виробництва такої продукції самостійно; потенційний дохід, який може бути отриманий від підвищення диверсифікованості інтеграційного об'єднання; додатковий прибуток, що можливо буде отриманий від спрощення залучення кредитних ресурсів завдяки укрупненню підприємства; одержання додаткового доходу від росту котирування акцій після оприлюднення інформації про злиття.

В деякій мірі схожого підходу до обґрунтування процесу утворення інтеграційних об'єднань притримується І. Ансофф, котрий розглядає цей процес тільки з позицій двох аспектів, які пов'язані із компонентами синергізму: внутрішній розвиток та купівля акціонерного товариства для інтеграції його в об'єднання [1, с. 127]. І. Ансофф виділяє наступні чотири

типи синергізму, оцінювання яких необхідно включати до економічного обґрунтування процесу утворення корпоративних інтеграційних об'єднань.

1. Синергізм продажу. Даний тип синергізму має місце, коли для декількох товарів використовуються ті ж самі канали розподілу, а керування процесом продаж відбувається з єдиного центру.

2. Оперативний синергізм – це результат ефективного використання основних засобів та персоналу, розподілення накладних витрат, спільного проведення навчання, крупних закупівельних операцій.

3. Індивідуальний синергізм. Даний тип синергізму проявляється завдяки спільному використанню виробничих потужностей, спільних запасів сировини, перенесення досліджень та розробок з одного продукту на інший, спільної технологічної бази, використання одного й того ж обладнання.

4. Синергізм менеджменту. Ефект синергізму в даному випадку буде пов'язаний з тим, що будь-яке поліпшення у керівництві позитивно позначиться на всьому синергетичному ефекті в цілому.

Відповідно до третього підходу щодо економічного обґрунтування доцільності створення КІО необхідно виявити, які конкурентні переваги будуть створені підчас інтеграції завдяки: підвищенню якості або споживчих характеристик товарів та послуг; об'єднанню стратегій діяльності акціонерних товариств, що інтегруються; позичанню корпоративної культури та ін.

Четвертий підхід припускає розрахунок економії на трансакційних витратах в інтегрованій структурі у порівнянні з взаємовідносинами акціонерних товариств без інтеграції. Проте цей підхід, на нашу думку можна використовувати тільки в тому випадку, коли товариства, що інтегруються, планують співпрацювати в будь-якому випадку.

За п'ятим підходом щодо обґрунтування процесу утворення КІО насамперед необхідно оцінити наскільки розглянутий процес інтеграції вписується в загальну стратегію підприємства та як органічно може вийти до плану заходів по реалізації стратегії. В найбільш загальному вигляді процес прийняття рішення щодо проведення інтеграції згідно даного підходу можна розглянути з боку відповідності процесу інтеграції стратегічному плану підприємства.

Шостий з наведених методів обґрунтування процесу утворення корпоративних інтеграційних об'єднань передбачає використання Z-моделі Альтмана. В даному випадку розраховується Z-рахунок Альтмана для окремих акціонерних товариств та для цілого КІО.

На думку автора, найбільш доцільним є вибір варіанту економічного обґрунтування інтеграційних процесів в залежності від мети їх проведення. Проте найбільш ефективним та універсальним є використання засобів фінансового менеджменту для прогнозування грошових потоків у часі.

Список використаних джерел

1. *Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф; Пер. с англ. Под*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
м. Київ – м. Баку, 28-29 червня 2018 року*

ред. Ю.Н. Кантуревського. – СПб: Издательство «Питер», 1999. – 416 с.

2. *Monks R. Corporate governance. / R. Monks, N. Minnow. – Blackwell Publishers Ltd, 2001. – 462 p.*

3. *Finkelstein C. Enterprise Architecture for Integration: Rapid Delivery Methods and Technologies / C. Finkelstein. – Boston: Artech House, 2006. – 540 p.*

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антонова Олена Михайлівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін,
ВНЗ «Національна академія управління»*

Ільченко Віктор Анатолійович

*здобувач, ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Економічна безпека органічно вбудована в систему національної безпеки разом з такими її складовими як забезпечення обороноздатності країни, підтримання стабільного розвитку суспільства та економічної системи країни, захист від екологічних лих, зовнішніх і внутрішніх економічних загроз.

Поширення загроз економічній безпеці на сучасному етапі та їх негативний вплив на економічну систему країни висувають проблему вивчення і доповнення існуючих підходів до класифікації загроз економічній безпеці держави, і розробці на основі даних класифікацій механізмів з протидії та нейтралізації загроз економічній безпеці.

Представлені в науковій літературі підходи до класифікації загроз економічній безпеці не охоплюють собою весь спектр сучасних проблем загроз економічній безпеці, що перешкоджає створенню ефективного механізму з протидії та нейтралізації даних загроз.

Очевидно, що проблеми в галузі протидії і нейтралізації загроз економічній безпеці можуть бути вирішені тільки спільно зусиллями всіх державних органів. Внаслідок цього, завдання щодо забезпечення економічної безпеки розмежовуються на завдання, що можуть бути вирішені системою контролюючих органів держави в сфері економіки і завдання, вирішення яких можливе, в тому числі, і правоохоронними органами.

Протягом тривалого періоду часу економічну безпеку не розглядали в науці як окрему самостійну категорію єдиної системи безпеки держави разом з такими її компонентами як забезпечення обороноздатності країни, підтримання соціальної і політичної стабільності, захист від стихійних і екологічних лих, зовнішніх і внутрішніх загроз безпеці економічного і політичного характеру.

Традиційно в науці економічну безпеку розглядали як здатність до забезпечення виживання країни в умовах військових дій; стосовно мирного періоду економічна безпека розкривалася як здатність до забезпечення виживання економіки країни в разі природних лих і екологічних катастроф.

Тенденція всесвітньої глобалізації, взаємопроникнення економік і культур різних країн диктує необхідність переоцінки теоретичних основ економічної безпеки держави. Глобалізація – це новий, вищий етап у розвитку продуктивних сил (або в розвитку факторів виробництва), в процесах міжнародного поділу праці та, відповідно, в інтернаціоналізації виробництва і капіталу. Глобалізація безпосередньо впливає на світові і регіональні інтеграційні процеси, в одних випадках – позитивні (прискорюючи об'єднуючий процес), в інших – руйнівні (пропонуючи полегшені «альтернативи») [11].

В сучасній науці поняття економічна безпека розкривається як загальна економічна категорія, яка, в свою чергу, підрозділяється на види: міжнародна економічна безпека, національна економічна безпека, колективна економічна безпеку та ін.

Під міжнародною економічною безпекою розуміється сукупність міжнародних умов співіснування домовленостей та інституційних структур, за якої, кожній державі – члену світової спільноти забезпечується можливість вільно обирати і здійснювати свою стратегію соціального і економічного розвитку, не піддаватись зовнішньому тиску, розраховуючи на невтручання, розуміння, взаємоприйнятне і взаємовигідне співробітництво з боку решти світу [5].

Національна економічна безпека розглядається як такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійне, соціально спрямований розвиток країни в цілому, достатній економічний і оборонний потенціал [4].

Також під національною безпекою розуміють захищеність життєво важливих інтересів особистості (громадян), суспільства і держави, а також національних цінностей та способу життя від широкого спектра зовнішніх і внутрішніх загроз, різних за своєю природою (політичних, військових, економічних, інформаційних, екологічних та ін.) [10].

Колективна економічна безпека розглядається як захищеність в економічній сфері консолідованих інтересів групи країн, а також національних інтересів кожної з країн, що входять в цю групу [2].

Економічна безпека країни залежить від міжнародної економічної безпеки, національної безпеки і багатьох інших елементів і сфер, на які поширюється безпека, при цьому залишаючись основою національної безпеки.

В даний час на Заході широко поширений підхід, згідно якому економічна безпека розглядається як забезпечення живучості національної економіки в умовах світових економічних криз; конкурентоспроможність національної економіки та/або її провідних галузей на світовій арені в умовах глобалізації.

При цьому, в науковій літературі представлені й інші точки зору на зміст

і ознаки даного поняття. Так, Сенчагов В.К. в своїх роботах спирається на загальнолюдські цінності. Люди, об'єднані в будь-який конкретно історичній формі, можуть перебувати в безпеці, тобто бути захищеними і домагатися її повної реалізації, коли вони не страждають від спраги, не голодують і не мерзнуть, нічого не загрожує їхньому здоров'ю; вони не бояться бути вбитими, вигнаними, підкореними; не перебувають під постійним тиском з боку інших людей на їх волю, бажання, потреби. Вони мають можливість працювати, творити, розвиватися, радіти всім сторонам життя [8]. Поняття «економічної безпеки» в його роботах розглядається як такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціально спрямований розвиток країни в цілому, достатній оборонний потенціал навіть за найбільш несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів.

Е.А. Олейников в своїх роботах економічну безпеку країни розглядає як захищеність економічних відносин, що визначають прогресивний розвиток економічного потенціалу країни і забезпечують підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства, його окремих соціальних груп і формують основи обороноздатності країни від небезпек і загроз. З огляду на те, що основою економічного розвитку в сучасному світі є науково-технічний прогрес, перехід до передових технологій, то основою економічної безпеки в сучасних умовах є техніко-економічна незалежність і техніко-економічна невразливість [7]. Одночасно, автор розмежовує дане поняття з «національною економічною безпекою» і «економічною безпекою підприємства». Економічна безпека в роботі Е.А. Олейникова включає в себе інвестиційну, інтелектуальну, інноваційну, енергетичну, науково-технічну, інформаційну, цінову, валютну безпеку, а також безпеку кредитно-банківської системи, фондового ринку, зовнішньоекономічної діяльності, матеріальних сфер економіки та ін. [7]. Е.А. Олейникова Е.А. вважає, що економічна безпека пронизує досить велика кількість сфер та видів економічної діяльності людини. Він представляє «спрощену» структуру економічної безпеки, оскільки в ній відображені тільки основні елементи економічної системи, які, природно, не відображають всіх сфери економіки і економічної діяльності.

О. Власюк після аналізу визначень економічної безпеки американськими, французькими, російськими і українськими вченими приходить до висновку про існування двох підходів до тлумачення поняття «економічна безпека». Сутність першого підходу полягає в тому, що економічна безпека є домінантою або, в крайньому випадку, найважливішою характеристикою економіки, до того ж настільки всеосяжною характеристикою в системному відношенні, що вона, по суті, розглядається як один із проявів самої економіки. Метою розвитку економіки в цьому випадку є забезпечення її безпеки [3].

Таким чином, економічна безпека завжди повинна розглядатися через

призму існуючої економічної системи, оскільки на різних етапах розвитку економічної системи, структура та елементи категорії економічної безпеки будуть різними. Будь-який елемент економічної системи, в тому числі у вигляді певного сектора економіки буде розвиватися, в іншому – відповідно руйнуватися.

Економічну безпеку можна розглядати як інституціональну систему відтворення умов стабільної, стійкої економічної динаміки за допомогою створення, функціонування і вдосконалення відповідних соціально-економічних і правових інститутів стосовно до системи національних інтересів.

При цьому, Т.Е. Кочергіна пропонує розглядати економічну безпеку як мінімум на трьох якісно різних рівнях дослідження і осмислення [6]:

- економічна безпека як явище;
- економічна безпека як одна з цілей економічної (внутрішньої і зовнішньої) політики держави;
- економічна безпека як механізм її забезпечення, що передбачає наявність розробленої «технології».

В Українському толковому словарі «економічна безпека» розглядається як створювані державою умови, які гарантують недопущення нанесення господарству країни непоправного збитку від внутрішніх і зовнішніх економічних загроз [10].

А.А. Смирнова під економічною безпекою розуміє такий стан економіки країни та інститутів влади, за яких забезпечується надійний захист національних інтересів, економічна, соціально-політична і військова стабільність [9].

Рівні економічної безпеки можна відобразити наступним чином на рис. 1:

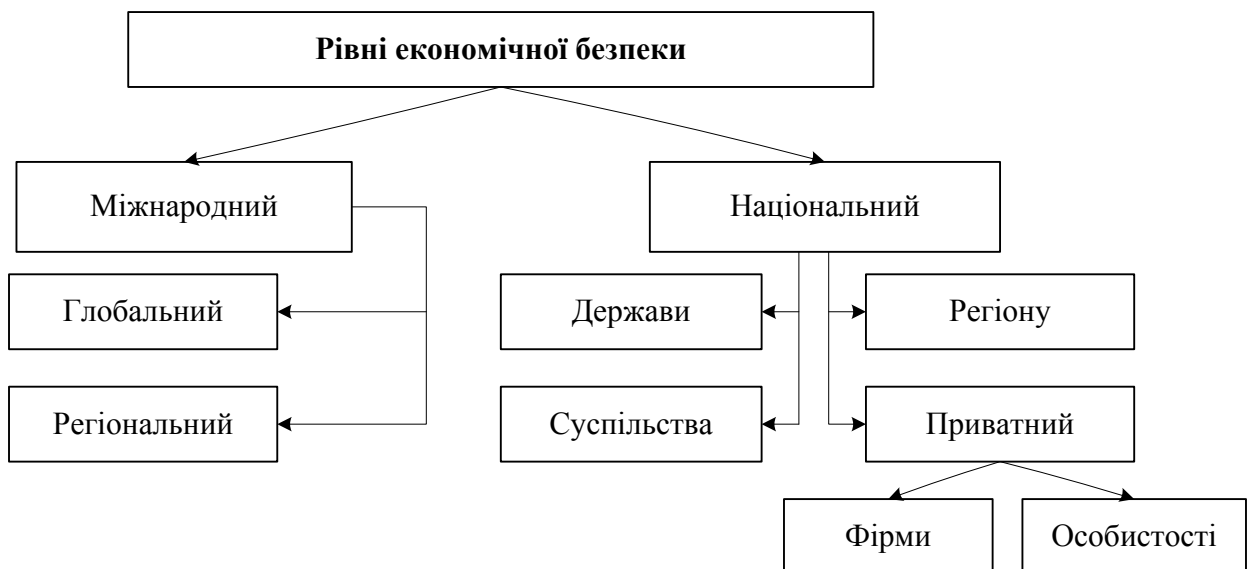

Рис.1. Рівні економічної безпеки. [5]

Рівні економічної безпеки визначають місце «економічної безпеки» в життєдіяльності людини.

Виходячи з рис. 1, можна зробити висновок, що економічна безпека пронизує як національну, так і міжнародну економічні системи і, відповідно, включає в себе як міжнародну, так і національну сфери економічної діяльності з усіма її складовими.

Вважаємо, що під економічною безпекою слід розуміти такий стан, який динамічно розвиває економічну систему держави, за якого забезпечується її оптимальне функціонування, захищеність життєво важливих економічних інтересів особистості, суспільства і держави, включаючи духовні цінності і спосіб життя.

Список використаних джерел

1. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. Издание 2-е переработанное и дополненное. – М.: Книжный мир, 2007
2. Варналій З.С., Буркальцева Д.Д., Насенко А.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: Монографія / За заг. ред. проф. З.С. Варналія. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.
3. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку: наук. доповідь / Олександр Степанович Власюк // Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К.: Вид-во НІПМБ, 2008. – 48 с.
4. Гончаренко Л.П. Экономическая и национальная безопасность: Учебник. М.: ЗЛО «Издательство Экономика», 2007. – С. 31.
5. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М.Єрмошенко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.
6. Кочергина Т.Е. Экономическая безопасность. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – С. 18.
7. Олейников Е.Л. Экономическая и национальная безопасность: Учебник. – М.: Издательство «Экзамен», 2004. – 768 с.
8. Сенгачов В.К. Экономическая безопасность России: Учебник. 2-е изд. М: Дело, 2005. – 896 с.
9. Смирнов Л.А. Государственная политика обеспечения экономической безопасности. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2002. – С. 54.
10. Украинский толковый словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://language.br.com.ua>
11. Хасбулатов Р.И. Мировая экономика и международные отношения: Учебник [в 2 ч.] 4.1. – М.: Гардарики, 2006. – 718 с.

Єрохін Сергій Аркадійович
доктор економічних наук, професор
Ректор, ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ВІЙСЬКОВИЙ БЮДЖЕТ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА: ТРІАДА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

У ході постійних трансформацій у економічній сфері поки що не вдалося остаточно закріпити на законодавчому рівні як поняття економічної безпеки держави, так і єдиної системи її елементів та параметрів. Наявна нормативно-правова база щодо цього питання не забезпечує у повній мірі досягнення необхідного рівня економічної безпеки у середньо- та довгостроковій перспективі, обмежуючись лише оцінюванням результатів за попередній період та не враховуючи потреби стратегічного державного планування. Складання державного бюджету відповідно до «Концепції розвитку країни» на відповідний період, а також нерозривне здійснення оборонного та стратегічного планування є особливим надбанням країн-членів Організації Північноатлантичного договору. Необхідність виконання вимог щодо вступу України до цього блоку вимагає їх виконання у відповідні строки, що призводить до пошуків шляхів до оптимального виконання відповідних планів та заходів на середньо- та довгострокову перспективу. Ці тенденції сприяють більшій деталізації економічних процесів, а в свою чергу й поглибленому розумінню принципів розвитку.

До цього часу оборонне планування здійснювалося за залишковим принципом, не враховуючи у повній мірі прийняті Плани розвитку. Визначення воєнно-економічного елементу у складі економічної безпеки держави підвищує контроль за дотриманням необхідного її рівня на певний період, а також попереджує її можливий негативний вплив (своєчасне корегування) на економічну безпеку країни. Усе це визначає актуальність та необхідність дослідження цієї теми.

Комітетом економіки та забезпечення безпеки при НАТО досліджується зв'язок між загальними макроекономічними умовами та фінансовим потенціалом країн. Оцінюючи наслідки глобалізації спеціалісти виявили зростання зв'язку між національними економіками та встановили взаємозалежність процесів які відбуваються в процесі господарювання.

На практиці існують прямі і непрямі форми взаємного впливу військових бюджетів, військових витрат і показників економічного зростання країни.

До прямих форм взаємного впливу належить статистична методологія розрахунку показника валового внутрішнього продукту (ВВП), яка ставить цей показник в безпосередню залежність від воєнних витрат.

Таблиця 1

**Порівняльні розміри військових бюджетів окремих країн світу,
у % до ВВП [5]**

Країна	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016 від 2012 (+,-)	Відхилення 2016 від 2015
США	4,24	3,83	3,51	3,30	3,29	-0,95	-0,01
Китай	1,86	1,89	1,92	1,94	1,93	0,07	-0,01
Росія	3,99	4,20	4,52	4,90	5,32	1,33	0,42
Саудівська Аравія	7,7	9,0	10,71	13,5	10,41	2,71	-3,09
Індія	2,54	2,46	2,49	2,42	2,5	-0,04	0,08
Франція	2,24	2,22	2,24	2,29	2,27	0,03	-0,02
Японія	1,01	0,99	1,01	0,99	0,99	-0,02	0,00
Німеччина	1,32	1,23	1,20	1,19	1,19	-0,13	0,00
Південна Корея	2,61	2,63	2,64	2,64	2,65	0,04	0,01
Італія	1,63	1,59	1,47	1,40	1,52	-0,11	0,12
Австралія	1,68	1,65	1,79	1,97	1,97	0,29	0,0
Бразилія	1,51	1,46	1,39	1,39	1,34	-0,17	-0,05
Ізраїль	5,72	5,75	5,86	5,60	5,78	0,06	0,18
Канада	1,12	1,01	1,00	0,99	1,00	-0,12	0,01
Іспанія	1,39	1,24	1,22	1,25	1,20	-0,19	-0,05
Туреччина	2,28	2,27	2,22	2,21	1,99	-0,29	-0,22
Іран	2,81	2,34	2,33	2,65	3,03	0,22	0,38
Пакистан	3,29	3,28	3,34	3,43	3,38	0,09	-0,05
Сінгапур	3,16	3,09	3,12	3,19	3,39	0,23	0,2
Тайвань	2,12	1,94	1,85	1,87	1,89	-0,23	0,02
Польща	1,83	1,80	1,89	2,15	1,97	0,14	-0,18
Венесуела	1,30	1,43	1,16	0,55	0,29	-1,01	-0,26
Оман	16,16	14,95	13,39	16,33	16,75	0,59	0,42
Індонезія	0,71	0,92	0,78	0,89	0,87	0,16	-0,02
Кувейт	3,41	3,27	3,59	4,83	6,47	3,06	1,64
Ірак	2,25	3,85	3,57	6,53	4,84	2,59	-1,69
Норвегія	1,40	1,41	1,47	1,50	1,60	0,20	0,10
Таїланд	1,38	1,41	1,42	1,45	1,47	0,09	0,02
Швеція	1,15	1,13	1,14	1,09	1,04	-0,11	-0,05
В'єтнам	2,16	2,18	2,29	2,36	2,41	0,25	0,05
Греція	2,41	2,36	2,35	2,53	2,57	0,16	0,04
Швейцарія	0,69	0,73	0,65	0,68	0,71	0,02	0,03
Бельгія	1,04	1,00	0,98	0,93	0,88	-0,16	-0,05
Португалія	1,91	2,09	1,79	1,79	1,84	-0,07	0,05
Україна	2,35	2,39	3,02	3,99	3,84	1,49	-0,15

Військовий бюджет розраховується як сума витрат на озброєння, утримання особового складу, амортизацію основного капіталу і поточних матеріальних витрат. Тобто кошти, витрачені на закупівлю озброєння, розглядаються як витрати на кінцеве споживання суспільства в цілому і включаються до ВВП.

Отже, в математичному виразі існує пряма залежність між темпами економічного зростання, основним показником якого є ВВП, і воєнним бюджетом, що включає витрати на оборону, закупівлі продукції воєнного призначення тощо. Більші витрати на воєнний бюджет автоматично означає більший ВВП.

Але більшістю науковців зазвичай досліджується співвідношення між війсьними витратами та економічним зростанням, а не розвитком, хоча перше є необхідною умовою для другого.

Однак, на практиці має місце більш складна залежність. Так, витрати на оборону статистично включаються до ВВП і тим самим збільшують його розмір. Однак необхідно враховувати, що ті ж самі кошти могли б бути використані суспільством на інші цілі і можливо більш ефективно з економічної точки зору. Наприклад, вони могли б бути інвестовані у виробництво будь-яких товарів і послуг з високою доданою вартістю. З цієї точки зору можна говорити про певну «упущену вигоду».

Список використаних джерел

1. Барабаш А.О. Основні проблеми фінансування національної оборони України на сучасному етапі розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/barabash-ao-gordeeva-ta-osnovni-problemi-finansuvannya-natsionalnoyi-oboroni-ukrayini-na-suchasn>. Матеріали семінару: «Членство в НАТО та економічна безпека держави: українська перспектива в контексті міжнародного досвіду» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/news/1898.html>.

2. Мунтіян В.І. Конкурентоспроможність національної економіки як головний критерій економічної безпеки [Текст] / В.І. Мунтіян // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2. – С. 158-174.

3. Олійник О.М. Концептуальні засади воєнно-економічної безпеки України [Текст] / О.М. Олійник // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №1. – С. 30-36.

4. Сорокіна Т.В. Влияние военных расходов на экономику государства [Текст] / Т.В. Сорокіна // материалы III Международной научно-практической конференции. – Минск: БГЭУ, 2010. – С. 148-149.

5. Черняк О.І. Конвергенція витрат на оборонний комплекс та економічний розвиток країни [Текст] / О.І. Черняк, Г.О. Харламова // Вісник КНУТШ. – 2013. – №. 23. – С. 36-41.

6. Штулер І.Ю. Воєнно-економічна безпека України в сучасному геополітичному просторі // «Геополітика України: історія і сучасність», 2016. – №2. – С. 206-221.

7. Штулер І.Ю. Бюджетна та боргова політика України: взаємозв'язок в умовах невизначеності. Вісник Херсонського державного університету, серія «Економічні науки». – 2016. – № 14. – С. 288-293.

Никитюк Павло Андрійович

кандидат сільськогосподарських наук

начальник відділу фінансування та бюджетних відносин

Управління стратегії та економічного розвитку

Державного агентства лісових ресурсів України

м. Київ, Україна

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів і в умовах

відкритих ринків, вільної конкуренції відбуваються динамічні трансформації в національній економіці, які зумовлюють необхідність своєчасних реформаційних ініціатив з боку держави. Особливо актуальним стає питання забезпечення безпечних умов розвитку національної економіки та визначення місця, ролі та участі громадськості в цьому процесі. Відповідно в межах механізму забезпечення національної безпеки пропонується використовувати п'ять груп методів.

Фінансово-економічні методи – це методи, які ґрунтуються на встановленні відповідних економічних умов. До них належать попередження про неналежне виконання фінансового та економічного законодавства, попередження ймовірності призупинення асигнувань, повернення коштів до відповідного бюджету тощо. Роль громадськості полягає у контролі за:

- нецільовим чи неефективним використанням бюджетних коштів;
- виявленими невикористаними та/чи вивільненими бюджетними коштами;
- призначенням та стягненням штрафних санкцій з розпорядників або отримувачів, користувачів бюджетних коштів, якщо було встановлено факт порушення.

Адміністративні методи – це методи регуляторного впливу з метою упорядкування діяльності учасників процесу. До прикладу це:

- єдині стандарти фінансової діяльності для всіх учасників;
- підвищення дієвості зовнішнього і внутрішнього фінансового контролю за дотриманням законодавства;
- створення електронного бюджету як єдиної електронної бази даних щодо руху бюджетних коштів, зобов'язань за витратами по державних контрактах, державних програмах;
- підвищення адміністративної відповідальності за нецільове та неефективне використання бюджетних коштів тощо.

Роль громадськості полягає у контролі за наведеними напрямками та наданні пропозицій щодо покращення регулюючого впливу держави, наприклад подальшого вдосконалення програми «Прозоро».

Інституціональні методи – це удосконалення інституціонального забезпечення. Можливо це шляхом:

- закріплення в чинному законодавстві положень, які мінімізують корупцію;
- унеможливлення лобіювання органами державної влади корисливих інтересів;
- удосконалення діючих інститутів, що відповідають за реалізацію державної політики;
- впровадження нових норм, що сприятимуть мінімізації або уникненню «інституціональної пастки».

Також роль громадськості полягає у наданні пропозицій щодо

удосконалення інституціонального середовища.

Інформаційні методи – спрямовані на носіїв загроз національній безпеці з метою упередження злочинних намірів. Громадський контроль передбачає формування розуміння впевненості у невідворотності покарання.

Організаційні методи – передбачають організаційно-стабілізуючий вплив. Організаційна складова передбачає чіткий розподіл повноважень, функцій, завдань між учасниками всіх процесів, організація їх взаємозв'язків. Стабілізуюча складова має розпорядчий характер, наприклад, щоб організувати ті роботи, які не були передбачені організаційними процедурами. Громадський контроль полягає у дисциплінарному впливі з метою ліквідації відхилень.

Як бачимо роль громадськості є невід'ємною від механізму забезпечення безпеки національної економіки. Тобто це, насамперед, узгодження з громадськістю доцільності та змісту цільових програм, а також їх результатів.

Громадський контроль пропонується проводити в три етапи: попередній, поточний та завершальний контроль.

Попередній контроль – це до моменту затвердження програми, тобто за два місяці на сайті відповідного відомства має бути вивішений проект програми з відповідним обґрунтуванням і кожний громадянин має право ознайомитися, внести правки, тобто прикріпити файл із зауваженнями. Завдання адміністрації сайту полягає в тому, щоб обробляти ці зауваження, передавати відповідному відомству, який далі вирішує: якщо погоджується із зауваженнями – у відповідні пункти програми вносяться коригування, якщо не погоджується – то він має надати відповідь, чому саме він не погоджується.

Поточний контроль – він відбувається за етапами програми: це порівняння фактичних результатів із запланованими, і для цього виконавці програми мають не рідше ніж раз на півроку надавати проміжні звіти, з якими кожний бажаючий може ознайомитися.

Завершальний контроль – по завершенню програми формується заключний висновок, який також є у відкритому доступі на офіційному сайті з обов'язковим зазначенням тих процедур, які є коригувальними, якщо були виявлені, в тому числі, за результатами громадського контролю, певні недоліки, проблеми, відхилення від програмних результатів, тощо.

Список використаних джерел

1. *Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26 травня 2015 р. №287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.*
2. *Унковська Т. Макроекономічне моделювання: сучасні виклики і перспективи розвитку / Т. Унковська // Економічна теорія. – 2013. – №1. – С. 54-72.*
3. *Фомин А. Экономическая безопасность государства [Электронный ресурс] / А. Фомин // Журнал «Международные процессы». – Режим доступа к ресурсу: <http://old.intertrends.ru/twenty-four/012.htm>.*
4. *Штулер І.Ю. Модифікація моделей розвитку національної економічної*

Штулер Ірина Юріївна
*доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри фінансів, обліку та
фундаментальних економічних дисциплін
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Формування безпекового економічного середовища національного господарства забезпечує ефективна державна політика. Для цього необхідним є наявність загальнодержавної концепції, механізми реалізації якої залежать від глобалізаційних умов та глобалізаційних впливів на національні економічні інтереси, що становлять небезпеку чи загрозу.

До переліку найбільш небезпечних загроз належать виклики, що стосуються глобального перерозподілу:

- дефіцитних ресурсів (енергетичних, земельних, водних);
- інтелектуального капіталу;
- захоплення інформаційного простору.

Ефективний розвиток національного господарства в умовах глобалізації повинна забезпечити ефективна державна політика, яка передбачає формування позитивного іміджу, економічної конкурентоспроможності, визнання української держави у світовому фінансово-економічному просторі.

Впровадження результативної державної політики створення безпекового економічного середовища передбачає чітке формулювання концепції та стратегічної мети, визначення державних імперативів та стратегічних пріоритетів, розробку заходів щодо захисту національних економічних інтересів, протистояння та/або нівелювання викликів і загроз на всіх рівнях національного господарства.

На сьогодні українська держава сприймається як інвестиційно-неприваблива та економічно незахищена від негативного впливу глобалізаційних викликів та загроз, неспроможна реалізувати національні конкурентні переваги та забезпечити добробут суспільства. Володіючи значним ресурсним, інтелектуально-кадровим, виробничо-інвестиційним потенціалом, та маючи розгалужену структуру національного господарства, національна економіка здійснивши стратегічні помилки втратила дорогоцінний час у власному розвитку.

Стратегічною метою, яка підпорядкована концепції державної політики економічної безпеки, є забезпечення економічних свобод суб'єктів

підприємництва і громадян, попередження ймовірних викликів та загроз, усунення/нівелювання негативних проявів економічної глобалізації. Перш ніж приймати стратегічно важливі державні рішення з питань захисту національних економічних інтересів необхідно встановити державні імперативи, які б були визначальними настановами в державній політиці економічної безпеки та дали змогу протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Наразі в Україні державними імперативами формування безпекового економічного середовища у внутрішній та зовнішній політиці економічної безпеки мають стати наступні чинники:

- у внутрішній політиці потрібно досягти економічної самодостатності у всіх сферах: виробництво товарів і послуг має здійснюватися на основі використання й забезпечення внутрішніх ресурсів (в тому числі земельних, енергетичних, виробничих, людських тощо);

- у зовнішній політиці слід акцентувати увагу на формуванні багатовекторної участі у різного роду союзах, багатосторонніх та двосторонніх торговельно-економічних угодах та договорах.

Таким чином, перед Україною постає чітке і зрозуміле завдання – покращення рейтингових позицій – яке можна виконати до 2026 року. У потужній системі міжнародних економічних та соціальних рейтингів необхідно підвищити такі індекси та показники:

- Індекс людського розвитку. Україну слід позиціонувати як незалежну суверенну державу з високим рівнем індексу людського розвитку. Необхідно досягти рівня індексу у 0,8-0,9 та увійти у ТОП-30 країн за даним показником. Це можливо за рахунок підвищення ВВП на душу населення на засадах реального економічного зростання;

- Рейтинг глобальної конкурентоспроможності. Реальним є підняття позицій України на 20 пунктів та входженням у ТОП-50 країн за даним показником. Особливу увагу при цьому варто звернути на покращення позицій за субіндексами «етика і корупція», «право власності», «зловживання впливом державних інституцій», «марнотратство державних витрат», «безпека», «корпоративна етика», «підзвітність»;

- Індекс екологічної сталості (Environmental Performance Index). В 2016 р. Україна в даному Індексі займала 44 місце (зі значенням індексу 76,69). За умови акцентування на складовій «біорізноманіття та середовище проживання» можливим є покращення на 30 позицій;

- Коефіцієнт Джині, що розраховується за даними рейтингу Світового банку. Бажаним є підвищення рейтингу України на 20 позицій;

- в міжнародному рейтингу «Doing Business» постає завдання підвищити позиції України за індикатором «Сплата податків» не менше, ніж на 20 позицій зниженням частки тіньового бізнесу;

- досягти рівня боргової безпеки, не вище 60% ВВП (як цього

вимагають Бюджетний кодекс та Маастрихтські критерії);

– переглянути та оптимізувати обсяги витрат на обороноздатність країни. В умовах воєнної агресії варто визначити обсяг видатків на утримання армії до 5% ВВП, але при цьому не порушуючи порогового значення, встановленого НАТО.

В контексті наростання викликів і загроз державна політика економічної безпеки України має бути спрямована на усунення зовнішніх загроз економічній безпеці національного господарства. Головним лейтмотивом формування України як «економічно потужної» держави має стати визначення першочергових імперативів та стратегічних пріоритетів, реалізація котрих можлива за умов дієвого регуляторного механізму створення безпекового економічного середовища.

Список використаних джерел

1. *Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ / За ред. Т.М. Циганової. – К.: КНЕУ. – 2013. – С. 30-31.*
2. *Єрохін С.А. Фінансово-економічний механізм глобалізації // Актуальні проблеми економіки-2008. – №9. – С. 151-158.*
3. *Лукашевич В.М. Глобалистика: Учеб. пособие / В.М. Лукашевич / – 3-є издание, переработанное и дополненное. – Львів: «Новий Світ» – 2000», 2012. – 540 с.*
4. *Контурова С.М. Головні чинники і наслідки розвитку економіки України в умовах глобалізації // Актуальні проблеми економіки-2008. – №12. – С. 91-97.*
5. *Міжнародні організації. Навч. посібник / За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутані З. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 440 с.*

СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Лісовська Лідія Степанівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту організацій
НУ «Львівська політехніка»*

Рачинська Галина Василівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту організацій
НУ «Львівська політехніка»*

Здорова Мар'яна Володимирівна

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри політології
НУ «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інноваційний процес можна визначити як сукупність науково-технічних, технологічних та організаційних змін, що відбуваються в процесі реалізації нововведень. Такий процес поділяється на окремі частини і матеріалізується у вигляді функціональних організаційних одиниць, відокремлених в результаті розподілу праці. При цьому елементи інноваційного процесу постійно знаходяться в тісному взаємозв'язку, між ними безперервно здійснюється обмін інформацією.

Інноваційний процес включає визначену кількість стадій та етапів (рис.1). Стадії науки та техніки передбачають здійснення наукових досліджень. До наукових досліджень і розробок відносять фундаментальні, прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки [1, с.136].

Прикладні наукові дослідження – це теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання й використання нових знань, але призначені, головним чином, для здійснення конкретної практичної мети чи завдання. Прикладні дослідження визначають можливі шляхи використання результатів фундаментальних наукових досліджень, нові методи розв'язання проблем, сформульованих раніше.

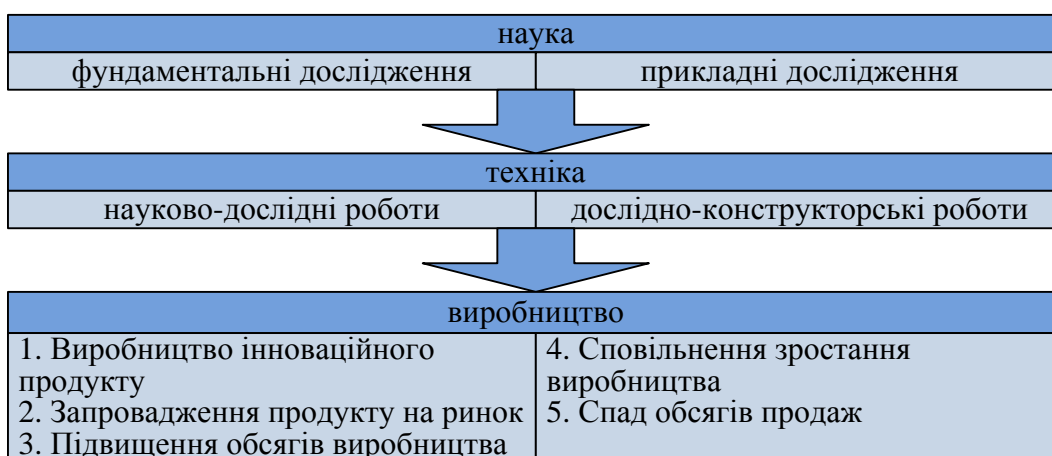

Рис.1. Структура інноваційного процесу. Складено за даними [1-4].

Такі дослідження також потребують значних інвестицій, є ризикованими і виконуються, як правило, на конкурсній основі галузевими науково-дослідними інститутами чи вищими навчальними закладами на замовлення держави або коштом великих промислових компаній, акціонерних товариств, інноваційних фондів тощо.

У табл. 1 та рис.2 представлено дані щодо здійснення витрат на прикладні дослідження в Україні протягом 2010-2017 років.

Таблиця 1
Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт в Україні, (млн.грн) *

	Усього, у фактичних цінах	У тому числі на виконання			
		фундаментальних наукових досліджень	прикладних наукових досліджень	Частка у витратах, %	науково-технічних (експериментальних) розробок
2010 ¹	8107,1	2175,0	1589,4	19,60504	4342,7
2011 ¹	8513,4	2200,8	1813,9	21,30641	4498,7
2012 ¹	9419,9	2615,3	2023,2	21,47794	4781,4
2013 ¹	10248,5	2698,2	2061,4	20,11416	5488,9
2014 ^{1,2}	9487,5	2452,0	1882,7	19,84401	5152,8
2015 ^{1,2}	11003,6	2460,2	1960,6	17,81781	6582,8
2016 ²	11530,7	2225,7	2561,2	22,21201	6743,8
2017 ²	13379,3	2924,5	3163,2	23,64249	7291,6

¹ Дані за 2010-2015 роки перераховано без урахування витрат на виконання науково-технічних послуг.

² Дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

*Складено на основі [2]

Метою оцінювання результатів наукових досліджень є визначення очікуваних сфер прикладання та використання результатів досліджень та формування комплексної характеристики результатів, що досягаються за рахунок використання нових підходів до задоволення існуючих або створених

потреб споживачів.

Показником результативності наукових досліджень є обсяги витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт та обсяги виконаних наукових та науково-технічних робіт [3].

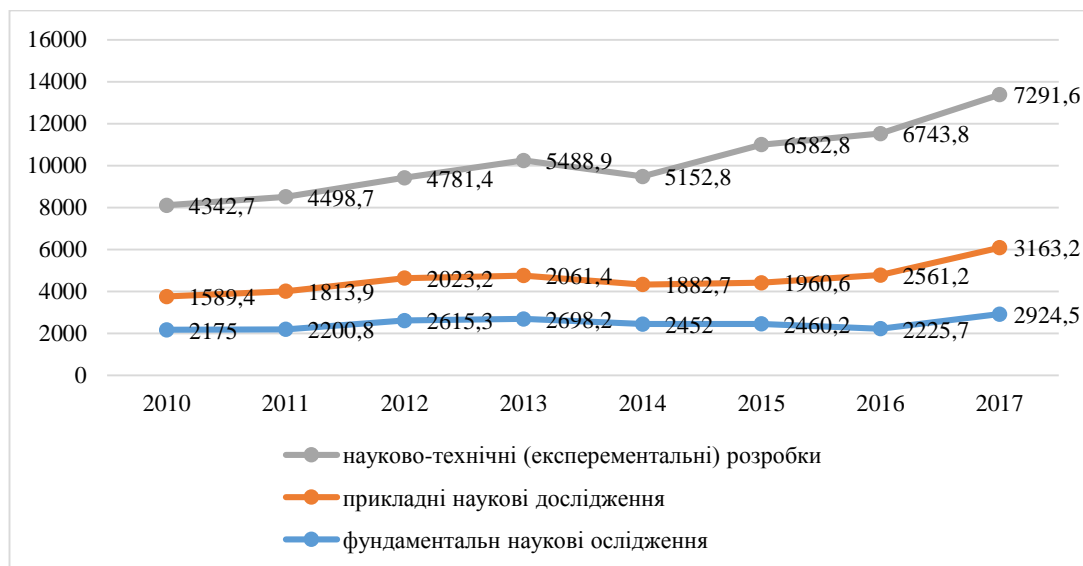

Рис.2. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт в Україні, (млн. грн)*

*Складено на основі [2]

Загальними принципами організації оцінювання результативності фінансування наукових досліджень і розробок мають бути: чітка визначеність галузі споживання кінцевих результатів кожного типу НДР; множинність форм фінансування/інвестування відповідно до типу НДР; наявність системи критеріїв оцінювання результативності фінансування фундаментальних НДР та ефективності фінансування/інвестування прикладних НДР; застосування крос-галузевого оцінювання результативності фінансування НДР [4, с. 15].

Ефективність, на відміну від ефекту, є відносною величиною, яка визначається через співвідношення ефекту від інноваційної діяльності та витрат на його одержання.

Показники оцінювання ефективності прикладних досліджень доцільно розглядати у контексті оцінювання ефективності інноваційного процесу загалом та з врахуванням результатів даних досліджень у процесі створення інновацій. Також доцільно оцінювати ефективність прикладних досліджень диференційовано за сферами використання та етапами впровадження інноваційного процесу. Тобто, до основних показників можна віднести:

- показник рівня дифузії результатів у сферах економіки країни;
- показник співвідношення корисного ефекту (науково-технічний, економічний, екологічний) і витрат на їх досягнення;
- показник актуальності та значущості результатів, який співвіднесений у часі одержання та використання.

Обґрунтовані показники повинні передбачати формування системи на основі кількісних та якісних показників ефективності.

Список використаних джерел

1. *Наукова та інноваційна діяльність України, 2016 рік: Статистичний збірник – К.: Державна служба статистики України. – 140 с.*
2. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/ni/vvndr_vr/vvndr_vr_u.htm.
3. *DSTU ISO 9000-2001. Sistemi upravleniya kachestvom. Osnovnyye polozheniya i slovar' (2001).* Retrieved from: [https://dnaop.com/html/41056/doc-ДСТУ_ISO_9000-2001\[in Ukrainian\]](https://dnaop.com/html/41056/doc-ДСТУ_ISO_9000-2001[in Ukrainian]).
4. *Результативність бюджетного фінансування наукових досліджень в Україні / Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/biudzheth_fin-58b32.pdf.*

Паризький Ігор Володимирович
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕРИ ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У період здійснення ринкових реформ в Україні в силу об'єктивних причин діяльність держави повинна бути спрямована на всебічне заохочення впровадження та поширення інновацій. Як свідчить світовий досвід, чим більше країна відстає у своєму розвитку, тим значніше роль державних органів управління у створенні інфраструктури, мобілізації ресурсів, виявленні пріоритетів господарського розвитку, досягненні пропорцій та ефективних взаємозв'язків у національній економіці.

Рівень розвитку інноваційної сфери визначає місце країни в глобальному світо-господарському просторі. Низький технічний рівень багатьох галузей господарства України в порівнянні з промислово розвинутими країнами можна подолати тільки на основі оновлення виробничої бази більшості підприємств на інноваційних засадах. Використання нових видів техніки, технологій, методів управління та організації виробництва дозволить істотно розширити номенклатуру, якість і обсяг виробництва і на цій основі підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Нині вплив технологій, науки та інноваційних досліджень на розвиток виробничої складової зріс у сотні разів. Науково-технічний прогрес суттєво трансформувач звичний економічний устрій і актуалізував потребу у розробці нових технологій та виробництв, які змінюють не тільки масштаби і структуру виробництва ключових галузей. І для країн, що не належать до високорозвинених, стає очевидним: межу між бідними і багатими державами

визначають сьогодні рівень розвитку і динамізм інноваційної сфери – науки, наукоємних галузей і компаній, світових ринків технологій. Це створює основу випереджального економічного зростання.

Формування і розвиток ринкових відносин в Україні повинні докорінно змінювати систему державного стратегічного управління та регулювання інноваціями. В умовах ринкової економіки не слід відмовлятися від методів наукового планування, системного аналізу, прогнозування, оптимізації та програмування, а навпаки – суттєво підвищувати якість їх застосування на всіх рівнях управління і з усіх проблем.

Найрозвиненіші країни світу досягають високої ефективності національного господарювання переважно через зміцнення та уміле застосування інтелектуального та технологічного потенціалу. Втім доводиться констатувати той факт, що українській економіці поки не вдається застосувати всі існуючі можливості для інноваційного розвитку. Маючи значну кількість науково-дослідних установ, які постійно створюють новаторські розробки, їх впровадження у практичну діяльність майже не відбувається. Держава декларує необхідність інноваційного розвитку, але, водночас, через брак коштів не фінансує жодної програми підтримки для тих суб'єктів господарювання і галузей, які намагаються реалізувати інноваційні зміни.

Для реалізації стратегічної мети слід поставити та вирішити такі взаємопов'язані завдання теоретичного, концептуального і практичного характеру:

1. провести теоретичну концептуалізацію державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці;
2. виявити методологічні основи дослідження особливостей державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці;
3. дослідити генезу державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці;
4. розкрити поняття, принципи, мету, завдання та функції державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці;
5. встановити особливості організаційно-правових складових державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в економіці країни;
6. окреслити галузеві елементи державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці;
7. ідентифікувати адміністративно-територіальні особливості державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в економіці держави;
8. оцінити стан розвитку фінансово-економічних складових державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній

економіці;

9. проаналізувати переваги і недоліки державної стратегії й тактики забезпечення інноваційно-технологічних змін в економіці на різних рівнях державного регулювання;

10. оцінити ефективність державного регулювання інноваційно-технологічними змінами в національній економіці;

11. визначити інноваційно-технологічні зміни в національній економіці як основу конкурентоспроможності економіки України.

Якщо мати на увазі беззаперечну й стратегічну актуальність даного напрямку дослідження і ту очевидність, що предмет і об'єкт даного дослідження перманентно розвиваються, то це означає наступне: постійно будуть з'являтися нові аспекти й нюанси, які заслуговуватимуть на увагу і можливе подальше наукове корегування даної проблематики, виходячи з нових знань та доказових аргументів. Отже, дана тема є відкритою для подальших досліджень та фахових аналітиків.

Список використаних джерел

1. Про схвалення концепції розвитку національної інноваційної системи: спецпроект розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та інновацій. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=226&id=1533>.

2. Стояновський А.Р. Державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури в Україні / А.Р. Стояновський, З.С. Тимняк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 266. – С. 131-136.

3. Ткаленко Н. В. Теоретико-методологічні аспекти інноваційної моделі розвитку національної економіки / Н. В. Ткаленко // Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія 1, Економіка: збірник наук. пр. – 2013. – № 4. – С.24-30.

4. Череп А.В. Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств лікєро-горілчаної промисловості: Монографія / А.В. Череп, С.В. Маркова. – Запоріжжя: Запоріж. нац. ун-т, 2012. – 283 с.

5. Шовкун І.А. Фіскальне регулювання науково-технічних та інноваційних процесів в економіці та концептуальний аналіз регулятивного впливу Податкового кодексу України // Вісник податкової служби України. – 2010. – №33. – С. 5-8.

6. Штулер І.Ю. Інноваційні вектори забезпечення стійкості національної економічної системи // Науковий журнал «Virtus». – 2015. – №3. – С. 142-144.

7. Штулер І.Ю. Історичне та економічне підґрунтя вибору моделі «випереджаючого розвитку»// Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. – 2016. – №1. – С. 102-108.

Солоха Дмитро Володимирович
*доктор економічних наук, професор
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ДО ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ

Одним із шляхів розв'язання проблеми доступу сучасних вітчизняних підприємств до передових технологій, виробничих ресурсів, фінансових коштів, є розвиток інноваційної інфраструктури регіону, удосконалення системи державного управління інноваційним розвитком, що має подолати цілу низку фінансових та організаційно-управлінських бар'єрів.

Сьогодні на території України функціонує певна кількість різновидів організаційних форм інноваційної інфраструктури, таких як технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, інноваційні центри тощо. Український досвід створення технопарків досить унікальний, оскільки згідно з вітчизняним законодавством технопарк та його учасники не обмежуються територією розташування, як це прийнято в інших країнах, а можуть утворюватися як договірні об'єднання підприємств з метою реалізації інноваційних проектів, що пройшли відповідну державну реєстрацію в Міністерстві освіти і науки України [2, с. 62].

Визнано, що у нашій країні найсприятливіші умови для створення технопарків і технополісів мають великі міські агломерації (Київська, Харківська, Дніпропетровська, Одеська, Донецька, Львівська тощо), яких вирізняє [5, с. 119-120]: потужний науково-технічний потенціал, представлений провідними науково-виробничими об'єднаннями, академічними і галузевими науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами, що мають високий рівень наукових розробок і досвід науково-технічного співробітництва із зарубіжними країнами; наявність значної частки наукомістких підприємств, які зацікавлені у вдосконаленні технологічних процесів; концентрація банків та інвестиційних фондів, згодних брати участь у створенні венчурних інноваційних фірм; розгалужене міське господарство та сфера обслуговування, транспорт і зв'язок.

В умовах фінансового та ресурсного дефіциту орієнтація на максимальне використання потенціалу існуючої інфраструктури великих міських агломерацій може розглядатись як передумова розвитку нових форм інтегрованих корпоративних структур інноваційного сектору економіки. На відміну від більшості зарубіжних технопарків, у парках, створених в Україні згідно із Законом України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», фінансування здійснюється шляхом реінвестування коштів, що нараховуються на спеціальні рахунки виконавців інноваційно-інвестиційних проектів та самих технопарків. Таке

фінансування має здійснюватися за умов спеціального режиму діяльності та розвитку власної науково-технічної, дослідно-експериментальної бази та виробничої інфраструктури (наприклад, за таким режимом працює технопарк «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона») [7].

Досвід діяльності 8 зареєстрованих вітчизняних технопарків свідчить про певні досягнення в створенні сприятливого клімату щодо інноваційної діяльності регіональних підприємств: використання переваг пільгового режиму, за якого відбувається інноваційна діяльність у межах вітчизняних технопарків; поліпшення фінансування дослідницько-прикладних розробок, розвитку власної науково-технологічної та дослідно-експериментальної бази [7]. Але чинне законодавство щодо технопарків залишається недосконалим: відсутні чіткий механізм і регламентованість терміну розгляду інноваційних проектів, має місце правова незахищеність проектів, що ускладнює діяльність технопарків і приводить до тиску з боку контролюючих органів, відвертаючи інвесторів від фінансування інноваційних проектів [3, с. 27].

Крім того відповідно до Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», технопарки і технополіси відносять до спеціальних економічних зон разом із комплексними виробничими зонами, експертними, транзитними, митними зонами тощо, хоча основною метою створення останніх є залучення іноземних інвестицій, сприяння їм, активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для формування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг [6, ст. 676].

З метою підвищення ефективності функціонування бізнес-інкубаторів враховується досвід створеного за ініціативою місцевих органів влади при технічному університеті Київського інноваційного бізнес-інкубатору [4], до складу якого ввійшли: головний центр управління, координаційні центри для забезпечення співробітництва з міською держадміністрацією; самостійні центри, які забезпечують обслуговування інкубованих фірм; безпосередньо фірми. Інкубовані фірми займаються інноваційним проектуванням та користуються всіма пільгами, наданими бізнес-інкубатором (пільгові оренда приміщень і отримання сервісних послуг тощо). Територіально вони розташовані в приміщенні бізнес-інкубатора, проте термін дії їх перебування в складі бізнес-інкубатора обмежується 2-3 роками.

Венчурне підприємництво в нашій країні знаходиться на початковій стадії, але має певні перспективи росту, щоб зіграти роль каталізатора подальшого розвитку інноваційного малого бізнесу.

Значним позитивним моментом у розвитку венчурного інвестування з'явилось прийняття в 2001 р. Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові і корпоративні інвестиційні фонди)», у якому вперше на законодавчому рівні започатковано функціонування венчурних фондів. У законі було сформульовано, що лише юридичні особи можуть бути

учасниками венчурного фонду, під яким вважалося приватне розміщення цінних паперів і активів власного випуску недиверсифікованим інститутом закритого типу (більш 50% випуску складалося з корпоративних прав і цінних паперів, що не мали допуску до торгів на фондовій біржі). Прийняттям Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайових і корпоративних фондах)» розпочато створення компаній з управління активами і розвиток інвестиційних фондів «нового типу». Створюються корпоративні інвестиційні фонди, для управління активами яких укладається угода з компанією з управління активами. В свою чергу компанія з управління активами ініціює створення пайових інвестиційних фондів, виступаючи емітентом їх інвестиційних сертифікатів. Управління цінними паперами пайових інвестиційних фондів (не мають статусу юридичної особи) здійснюється компанією з управління активами [1, с. 68].

Насьогодні особливого значення набуває впровадження такої організаційної форми регіонального інноваційного розвитку як кластери, що на думку багатьох дослідників, комбінують ринкові важелі й адміністративне регулювання, дозволяють перебороти ізольованість і розрізненість малих та середніх підприємств, поєднуючи їхні зусилля з підвищення ефективності інвестицій у інноваційні проекти. Історія розвитку кластерів в Україні нараховує менш десятиріччя і свідчить про повільність їх створення, домінування негативних рис їх функціонування та обмеженість їх інноваційної спрямованості [5, с. 45]. Слід також підкреслити, що перетинання діяльності різних кластерів, які працюють у межах єдиного регіону, не завжди може мати позитивний синергетичний ефект. Іноді складається ситуація, яка відображає протиріччя, подібних моделей монополізованого ринку, на якому здійснюється конкурентна боротьба великих підприємств за право володіти більшою часткою ринку. Досягнення цієї ринкової мети не завжди супроводжується підвищенням якості задоволення потреб кінцевих споживачів з боку монополій. Якщо більшість учасників кластера не конкурують між собою безпосередньо (через те, що обслуговують різні сегменти галузі), завжди існує імовірність перетинання їх економічних інтересів щодо привабливого ринкового сегменту.

На відміну від промислово розвинутих країн в Україні функціонування перелічених вище організаційних форм інноваційної інфраструктури не призводить до значного зростання обсягів НДДКР, що, як відомо, є необхідною умовою ефективного інноваційного розвитку. Більш того на початку поточного сторіччя зменшилася кількість організацій, що виконують НДДКР [8, с. 22]. У найбільш невідгданому стані перебувала прикладна наука, представлена, передусім, її заводським сектором. Така ситуація обумовлена пріоритетами низького рівня: використання дешевої робочої сили, зберігання сировинної спрямованості виробництва, несприйняття інноваційних змін тощо. В результаті у конкурентній боротьбі як на зовнішньому, так і на

внутрішньому ринках не діють довгострокові переваги високого рівня, тобто орієнтація на здобуття конкурентоспроможності вітчизняної продукції на інноваційній основі.

До специфічних факторів, що спонукають вітчизняні підприємства до об'єднання у великі структури, можна віднести не прагнення посилити свою інноваційну активність, а бажання мінімізувати трансакційні витрати, які зростають у результаті відмови від прямого державного управління. Слід також враховувати, що може скластися ситуація, коли досягнення мети мінімізації трансакційних витрат в інтегративних корпоративних структурах типу стратегічних альянсів, венчурних холдингів, ФПГ тощо призведе до появи так званих специфічних активів взаємодіючих підприємств (обмін ноу-хау, результатами НДДКР, кваліфікованими кадрами, реалізація спільних проектів щодо технічної реконструкції основних фондів), що забезпечить ефективність функціонування створених корпоративних структур саме в інноваційній сфері. Надалі відносини довгострокової контрактації можуть переходити у партнерські відносини щодо взаємочасті в інноваційній діяльності, як це відбувається у сучасних західних інтегрованих корпоративних структурах.

Теоретичні аспекти функціонування перелічених вище організаційних форм інноваційної інфраструктури перебувають у центрі уваги українських науковців, які відмічають, що практична реалізація цих форм потребує адаптації до конкретних умов розвитку регіонів, характеру взаємовідносин між підприємствами, системи зв'язків із владними структурами.

Список використаних джерел

1. Бараник З.П. Методичні підходи до оцінювання функціонування регіонів країни за станом соціально-економічного розвитку / З.П. Бараник // *Економіка та держава*. – 2006. – №5. – С. 56-59.
2. Зозульов О. Маркетинг як основа інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств / О. Зозульов, М. Базь, Т. Царьова // *Маркетинг в Україні*. – 2007. – №4. – С. 33-41.
3. Масалов А. Инновационный тип развития / А. Масалов // *Журнал для акционеров*. – 1999. – №9. – С. 11-15.
4. Никифоров А.Є. Вплив державної амортизаційної політики на оновлення основного капіталу інноваційних підприємств / А.Є. Никифоров, В.М. Диба // *Фінанси України*. – 2007. – №1. – С. 67-74.
5. Поважний А.С. Социальная динамика экономических функций государства / А.С. Поважний, М.М. Шишов // *Менеджер*. – 2009. – №2. – С.5-11.
6. Савченко М.В. Особенности и сущность экономической категории «потенціал региона» / М.В. Савченко // *Технічний прогрес та ефективність виробництва: Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут. Збірка наукових праць»*. – 2001. – Випуск 24. – С. 68-71.
7. Формування економічної безпеки конкурентного потенціалу підприємств АПК: Монографія / [Родіонова О.Ю., Недодаєва Н.Л., Чаусовський О.М., Солоха Д.В.]. – Луганськ: «Ноулідж», 2011. – 172 с.
8. Формування системи мотивації праці на підприємствах в умовах переходу до

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
м. Київ – м. Баку, 28-29 червня 2018 року*

*ринкової економіки / [В.М. Гончаров, М.А. Будаг'яни, С.Й. Радомський та ін.]; За заг. ред.
В.М. Гончарова. – К.: Техніка, 1999. – 112 с.*

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Лях Ігор Михайлович

кандидат технічних наук,

доцент кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін,

факультет інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ПОРІВНЯЛЬНО-АНАЛІТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ

В часи командно-адміністративної економіки підхід стосовно оцінювання ефективності господарських рішень був єдиним для усіх підприємств, установ та організацій. Цей підхід передбачав наявність економічного ефекту на всіх стадіях і етапах реалізації нововведень: від здійснення наукових пошуків та розробок до використання нововведень. Тобто основою цього підходу була економічна вигода як для держави, так і всіх підприємств. Відмінність полягала лише у відборі показників, за допомогою яких оцінювався цей економічний ефект.

Система порівняльно-аналітичних показників фінансової ефективності науково-технічних заходів на наш погляд має включати такі показники:

1) *Приріст чистого прибутку в результаті реалізації науково-технічних заходів* ($\Delta\pi_{ч_i}$):

$$\Delta\pi_{ч_i} = \Delta\pi_i - H_i,$$

де, $\Delta\pi_i$ – приріст прибутку в результаті реалізації науково-технічних заходів, грн.;

H_i – сума нарахованих податків в бюджет, що розрахована по приросту показників оподаткування, в результаті реалізації науково-технічних заходів, грн.

2) *Приріст чистого доходу в результаті реалізації науково-технічних заходів* ($\Delta A_{ч_i}$):

$$\Delta A_{ч_i} = \Delta A_i - H_i,$$

де, ΔA_i – приріст доходу в результаті реалізації науково-технічних заходів, грн.;

3) *Частка приросту чистого доходу в загальній сумі приросту доходу за рахунок реалізації науково-технічних заходів* ($A_{ч_i}$):

$$A_{A \cdot \Delta_i} = \frac{\Delta A_{\Delta_i}}{\Delta A_i} \times 100,$$

4) **Частка приросту чистого прибутку в загальній сумі прибутку, що отримується від реалізації науково-технічних заходів (A_{Δ_i}):**

$$A_{\Delta_i} = \frac{\Delta \Pi_{\Delta_i}}{\Delta \Pi_i} \times 100,$$

5) **Приріст рентабельності конкретних видів продукції, розрахованої по доходу (ΔP_{A_i}), чистому доходу (ΔP_{Δ_i}), прибутку (ΔP_{Δ_i}) і чистому прибутку (ΔP_{Δ_i}), що отримані на етапі реалізації науково-технічних заходів:**

$$\Delta P_{A_i} = \Delta P_{\Delta_i} = \frac{\partial_{c_i} \times K_{\Delta_i}}{A_i \times \Delta_i},$$

$$\Delta P_{\Delta_i} = \Delta P_{\Delta_i} = \frac{\partial_{c_i} \times K_{\Delta_i} - H_i \times A_{\Delta_i}}{A_i \times \Delta_i},$$

6) **Загальний приріст чистої доданої вартості від реалізації науково-технічних заходів ($\Delta \Delta C_{\Delta_i}$):**

$$\Delta \Delta C_{\Delta_i} = \Delta \Delta C_{\Delta_i} - H_i - H_{c.H_i},$$

де, $\Delta \Delta C_{\Delta_i}$ – приріст доданої вартості на етапі і реалізації науково-технічних заходів, грн.;

$H_{c.H_i}$ – відрахування на соціальні потреби від витрат на сплату праці робітників, що зайняті на етапі реалізації науково-технічних заходів, грн.;

7) **Частка приросту чистої доданої вартості, що отримана за рахунок зниження собівартості продукції (A_{Δ_i}), в загальному прирості чистої доданої вартості від реалізації науково-технічних заходів:**

$$A_{\Delta_i} = \frac{\partial_{c_i} \times K_{\Delta_i} - (H_i + H_{c.H_i}) \times A_{\Delta_i}}{\Delta \Delta C_{\Delta_i}} \times 100,$$

Побудова системи порівняльно-аналітичних показників фінансової ефективності науково-технічних заходів дозволяє визначити стан та надати загальну оцінку інноваційної діяльності підприємств усіх форм власності.

Однак при цьому потрібно враховувати рівень готовності підприємств до вкладень в інновації. Тобто потрібно визначити ступінь ймовірності повернення вкладених коштів з урахуванням рівня інноваційного розвитку підприємств.

Визначення впливу результатів діяльності за ступенем готовності підприємства до інновацій надає можливість охарактеризувати стан внутрішнього середовища, тобто його направленість та мету діяльності, рівень

організації інноваційної діяльності, інвестиційну зацікавленість та ймовірні інвестиційні рішення залежно від стадії життєвого циклу інновацій.

Список використаних джерел

1. Про схвалення концепції розвитку національної інноваційної системи: спецпроект розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та інновацій. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=226&id=1533>.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: [Текст] / [Г.О. Андрощук, І.Б. Жилиєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко]. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
3. Умеров Р.Е. Використання зарубіжного досвіду інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу в сучасних умовах українського ринку: [Текст] / Р.Е. Умеров // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №6. – С. 96-105.
4. Шовкун І.А. Фіскальне регулювання науково-технічних та інноваційних процесів в економіці та концептуальний аналіз регулятивного впливу Податкового кодексу України // Вісник податкової служби України. – 2010. – №33. – С. 5-8.
5. Штулер І.Ю. Інноваційні вектори забезпечення стійкості національної економічної системи//Науковий журнал «Virtus». – 2015. – №3. – С. 142-144.

Нестеренко Олександр Васильович

*кандидат технічних наук, доцент,
професор кафедри комп'ютерних наук,
інформаційних технологій та системного аналізу
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ВЕЛИКІ ПРОБЛЕМИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ

Глобалізація економіки – це опанування, вельми значних об'ємів даних. Світові компанії, які сьогодні виживають і процвітають, використовують накопичені дані для аналітики і прийняття ефективних рішень. Ідеї, що з'являються в результаті аналізу даних, використовуються для поліпшення клієнтського обслуговування, зниження витрат або навіть для запровадження нових бізнес-моделей, які «висаджують» галузі і витісняють конкуренцію.

Але більш ніж будь-коли дані, на яких тримається це розуміння, стрімко множаться та поширюються від постійно зростаючої кількості джерел. Результатом є розрив між попитом менеджменту на глибше розуміння бізнесу і здатністю ІТ-фахівців і аналітиків задовольнити ці намагання.

Навіть поверховий огляд різних видів і джерел даних в сучасній економіці малює картину виключно диференційованого ландшафту даних. Почнемо з традиційних джерел даних, що відносяться до систем управління підприємствами – системи ERP, CRM, керування ланцюжками постачань (*Supply Chain*), управління життєвим циклом продукту (PLM), колл-центри обслуговування клієнтів і т.ін. Додамо електронну пошту, статистику сайту

компанії і матеріали електронної комерції. У підсумку маємо поєднання значної кількості структурованих і неструктурованих даних.

Включимо сюди дані з нових каналів взаємодії з клієнтами – платформи продуктів, мобільні застосування, соціальні мережі. І не забудемо про «Інтернет речей» (*Internet of Things, IoT*). Наприклад, якщо компанія використовує датчики в устаткуванні, носимому/возимому приладі або у товарах на полицях – вважайте це ще одним важливим джерелом даних для управління.

Термін «Великі дані» (*Big Data*) був уведений у обіг ще наприкінці 90-х років минулого століття. На сьогодні під Великими даними розуміються інтелектуальні технології аналізу значних об'ємів даних з різних джерел (бажано з усіх можливих у предметній області) з великою швидкістю і в режимі реального часу. Зміни, які несе ця нова інформаційна технологія, торкаються діяльності кожного підприємства. Коли з'являється багато даних, по суті старі способи управління ними для аналітики і зберігання вже не підходять. Чимало компаній, як і раніше залежать від багатолітньої інерції використання баз даних, де дані репліцируються і зберігаються на дисках. Аналітики у свою чергу стоять на порозі надання якіснішого обслуговування. Сьогодні це потребує нових підходів.

Дуже суттєвим є те, що Великі дані зачіпають й життя кожної людини. Розвиток і впровадження технології Великих даних може дати унікальні конкурентні переваги бізнесу, допомогти побудувати ефективнішу державу, надати нові можливості людям і зрештою зробити наше життя зручнішим і безпечнішим. Разом із тим, Великі дані – це й маса нових проблем, що стосуються суспільної безпеки, глобальних економічних моделей, недоторканості приватного життя, сталих моральних правил, правових стосунків людини, бізнесу і держави [1].

Прикладом впливу технології Великих даних, що став класичним є результат використання сервісу «Google Flu Trends» (GFT), призначеного для прогнозування поширення штаму вірусу грипу H1N1. Більше трьох мільярдів запитів, що відправляються в пошукову систему «Google» щодня зі всього світу, склали величезний масив даних для обробки. В цілому пошукова система «Google» обробила приголомшуючу кількість різних математичних моделей (450 мільйонів) з метою перевірки умов пошуку. На жаль ця красива ідея виявилась хибною. Це стало остаточно ясно у 2013 р., коли GFT помилився з визначенням піку епідемії на 140%.

В цієї історії є ще й інший бік – стосовно точності і достовірності даних, які використовуються в моделях Великих даних. Адже як тільки офіційно оголошена епідемія, тут же виділяються додаткові кошти з бюджету на боротьбу з нею. Є багато можливостей маніпулювання статистичними даними, щоб зацікавленим сторонам добитися потрібного фінансового результату.

Найсвіжішим прикладом втручання технології Великих даних у наше

життя є інцидент з «Facebook», що відбувся у 2017-2018 р., зокрема пов'язаний з використанням технології сканування фотографій і зберіганням біометричних даних без згоди користувачів мережі. Компанії, можливо, доведеться заплатити реальну ціну за вторгнення в конфіденційність користувачів.

Тим не менш, наприклад, у Китаї почали створювати єдину національну базу даних на основі системи розпізнавання облич. Вона успішно працює в ресторанах, банках, на митниці, навіть з'явилися туалети з системою розпізнавання облич. Японія планує за рахунок цієї технології забезпечити безпеку на Олімпіаді-2020. Але правозахисна організація «Electronic Frontier Foundation» називає цей тренд «реальною і безпосередньою загрозою» для приватності.

Технології «Big Data» дійсно дозволяють знаходити всілякі кореляції в будь-яких даних. Проте, в багатьох випадках відповідь може бути не настільки очевидною – чи спостерігаємо ми причинно-наслідковий зв'язок, чи випадковий збіг. Це величезна системна проблема. У суспільних і соціальних сферах, зокрема в економіці, в державному управлінні – там, де широке поле для Великих даних – насправді немає скільки-небудь строгої теорії структуризації понять і даних, теорії в тому сенсі, як це розуміють, наприклад, природничі науки.

Неоднозначність нової технології спричинила ситуацію, що балакати про «Big Data» стає вже немодним. Навіть «Gartner» ще у серпні 2015 р. виключив «Big Data» з числа проривних технологій (*emerging technologies*) – кажуть, щоб перевести дискусію про «Big Data» з області спекуляцій в практичну плоскість.

Проте самі задачі аналізу значних об'ємів даних нікуди не поділись – все одно їх потрібно зберігати, управляти ними і, найголовніше, – витягувати з них знання, отримувати відповіді на найрізноманітніші запити, на які раніше знайти відповіді було дуже важко, а іноді й неможливо. Причому у наш час робити все потрібно максимально швидко. Отже, аналітика як область професійної діяльності була, є і буде. Тому на фахівців з «Big Data» і «Data Science» спостерігається великий попит, а середня зарплата «вченого по даним» значно більша за винагороду звичайного статистика. У корпораціях навіть з'явилися посади директорів з питань даних і аналітики – «*chief data officers*» (CDO) або «*chief analytics officers*» (CAO).

Цифрова економіка – це не просто економіка даних. Це також економіка нових технологій. Деякі з цих технологій, зокрема когнітивні семантичні технології і штучний інтелект (машинне навчання) допомагають вирішувати проблеми аналізу даних. На підході нові інструменти – і не лише статистичні, а й управління даними. Візьмемо, наприклад, обробку даних в пам'яті (*in-memory*) – швидкість обробки приголомшує. Єдине, що псує цей технологічний ландшафт – значна вартість нових технологій, яка далеко не

кожну компанію може задовольнити.

Гарною новиною є те, що існують хмарні обчислення (*cloud computing*). Це зручно, тому що замість переміщення всіх даних у власне сховище, компанія може віртуалізувати будь-яку необхідну модель даних, зберігати вихідні дані в «озері» даних і виконувати розрахунки «на льоту». Це й простіше, тому що зменшує рівень управління даними, у той час як критичні дані (або більшість з них) можуть зберігатися централізовано у хмарі. І це гнучкіше, тому що це дозволяє аналізувати дані так швидко, як раніше й не уявлялося. Нарешті, це й безпечніше, адже комплекси засобів захисту у хмарних центрах створюються на основі брендovих технологій і атестованих рішень.

Водночас нові, орієнтовані для користувача інтерфейси з інструментами візуалізації і віртуалізації, що допомагають у розумінні даних, роблять реальністю самообслуговування бізнес-користувачів. Вони можуть переглядати дані і працювати з легко доступним їх поданням в міру необхідності без втручання фахівців ІТ-підрозділу, що раніше збільшувало складність управління даними та зменшувало оперативність [3].

Ці питання є дуже актуальними й для органів державного управління, адже в умовах обмежень бюджетного фінансування забезпечити інтегрованість даних і уніфікованість ІТ-рішень можливо лише на основі єдиної державної платформи [2].

Це дійсно важливо, оскільки безпека, доступність і масштабованість – ось що забезпечує своєчасну, надійну і дієву інформацію, необхідну у світі глобалізованої економіки не лише бізнесу, але й державним інституціям, що регулюють нашу діяльність і наше життя.

Список використаних джерел

1. *Нестеренко О.В. Кібербезпека цифрової трансформації бізнесу / О.В. Нестеренко // Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society [Thesis of the 5th International Scientific Seminar, Vienna, Austria, December, 16-19, 2017] / by M.M. Iermoshenko, I.Y. Shtuler, Z.B. Zhyvko – Kyiv-Vienna: International Academy of Information Science, 2018. – 67-70 pp.*
2. *Нестеренко О.В. Єдина інформаційно-комунікаційна платформа як засіб інформаційної взаємодії органів державної влади, громадян та бізнесу при побудові електронного уряду / О.В. Нестеренко, С.В. Макаренко, О.О. Зубарева // Зв'язок. – 2013, №3. – С. 16-23.*
3. *Audas T. How IT Can Be A Hero – By Stepping Aside / Thierry Audas // Електронний ресурс: <https://www.digitalistmag.com/cio-knowledge/2018/02/13/how-it-can-be-hero-by-stepping-aside-05857511>*

СЕКЦІЯ 5. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Бєлякова Оксана Володимирівна
кандидат економічних наук, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСАД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток інноваційної діяльності є необхідною умовою модернізації економіки, але потребує залучення значних капіталовкладень. Але, зважаючи на умови економічної кризи, розлад фінансово-кредитної системи та враховуючи брак вільних фінансових ресурсів, дослідження проблем такого напрямку діяльності і пошук шляхів їх вирішення є дуже актуальними.

Проблеми, які пов'язані з організаційно-правовими аспектами державного управління інноваціями в Україні та шляхи їх подолання висвітлено в працях багатьох науковців в Україні.

Законодавчі акти можна умовно поділити на 2 великі групи, які взаємодіють між собою, але мають свої особливості та різні акценти:

- законодавство з питань інвестицій;
- законодавство з питань інновацій.

Правовою основою формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності являється Конституція України, закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у цій сфері [1].

Фінансування інноваційної діяльності може здійснюватись за рахунок державних коштів, які є недостатніми, та приватних інвестицій, що мають хаотичний характер. Тоді як інноваційний розвиток країни потребує систематичних капіталовкладень.

Формами інвестування інноваційної діяльності є:

- 1) державне (комунальне) інвестування, яке здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетного засобу та інших засобів відповідно закону;
- 2) комерційне інвестування, яке здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позикових засобів із метою розвитку бази підприємництва;
- 3) соціальне інвестування, яке здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;

4) іноземне інвестування, яке здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;

5) загальне інвестування, яке здійснюється суб'єктами України разом із іноземними юридичними особами або іноземцями [2].

Державне регулювання інноваційного розвитку національної економіки здійснюється на основі використання нормативно-правових актів (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік законів України з регулювання відносин щодо інноваційної діяльності

Назва закону	Дата видання, номер
«Про наукову та науково-технічну діяльність»	13.12.1991 р. №1977-ХІІ
«Про наукову та науково-технічну експертизу»	10.02.1995 р. № 51/95-ВР
«Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»	16.07.1999 р. № 991-ХІV
«Про угоди про розподіл продукції»	14.09.1999 р. № 44
«Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»	23.03.2000 р. № 1602-ІІІ
«Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»	11.07.2001 року № 2623-ІІІ
«Про інноваційну діяльність»	04.07.2002 р. № 40-ІV
«Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні»	16.01.2003 р. № 443-ІV
«Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій»	9.04.2004 р. № 1676-ІV
«Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»	14.09.2006 р. № 45
«Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки»	9.01.2007 р. № 537

Джерело: авторське опрацювання законодавчої бази України.

Досвід таких європейських країн, як Велика Британія, Німеччина, Італія, Франція, США, Канада, Японія, Австралія свідчить про те, що найпоширенішими методами стимулювання інноваційної активності є [3]:

- податкові пільги для наукоємних галузей і підприємств;
- зниження податкових платежів, прибуткового податку;
- субсидії та дотації для малих і середніх підприємств з метою проведення і впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР);
- списання витрат на НДДКР на собівартість продукції незалежно від розміру;
- прискорена амортизація під час проведення технологічного переоснащення;
- пільги при придбанні та впровадженні нових технологій;
- дотації для підвищення кваліфікації персоналу;
- підтримка венчурного бізнесу, що бере участь в інноваційних

проектах.

Це означає, що в Україні повинні бути виділені найбільш сприйнятливі до інновацій галузі, а також регіони, де розташовані підприємства з найбільш високим інноваційним потенціалом, включаючи інтелектуальний потенціал.

В Україні вже сформована нормативно-правова база, яка регулює наукову, інноваційну та інвестиційну сфери. Але, з іншого боку, за роки незалежності було видано дуже велику кількість найважливіших законодавчих актів:

- з питань інноваційного розвитку приблизно 100 документів;
- з проблем інвестиційної діяльності близько 130 документів.

На основі здійснення державної інноваційної політики провідними країнами світу дослідники [4] виділяють дві основні групи інструментів здійснення державної інноваційної політики, які, у свою чергу, поділяються на підгрупи (табл. 2).

Таблиця 2

Основні інструменти державної інноваційної політики

Інструменти здійснення державної інноваційної політики	
Загальні інструменти	Спеціальні інструменти
Інститути	
Інфраструктура	Інноваційні системи
Мотивація	
Ринок праці	Науково-дослідна діяльність
Міжнародна торгівля	
Освіта і навчання	Комерціалізація
Фінансові ринки	
Підприємства	Матеріально-технічне забезпечення

Джерело: [4].

Вітчизняна нормативно-правова база має такі проблеми:

1. Відсутня системність законів, наявна неузгодженість і суперечливість деяких визначень та понять.
2. Зниження активності щодо нормотворчої діяльності вищих органів влади.
3. Не виконуються основні пункти Законів України, що регулюють інноваційно-інвестиційну діяльність, зокрема Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». Не обґрунтована єдина загальнодержавна стратегія розвитку, немає єдиного курсу.
4. Має місце багато порушень положень законодавчих і нормативно-правових актів України.
5. Проблема відсутності серед учених єдиної точки зору щодо визначення правової природи інноваційних відносин. Через це виникають труднощі щодо правового регулювання інноваційних питань.
6. Відсутність розвиненої інноваційної інфраструктури.
7. Відсутність чітко визначених пріоритетів розвитку та логічної їх

послідовності.

8. Збільшення податкового тягаря для малих підприємств. Відсутність податкових законів регулювання діяльністю кластерів.

9. Зниження фінансування науки, що призвело до суттєвого зношення науково-технічного обладнання.

10. Проблема старіння наукових кадрів [1].

Таким чином, необхідно знаходити шляхи доступу до закордонних технологій, що може бути отриманим через інтеграцію в світові ринки, взаємодію з іноземними підприємствами та шляхом залучення іноземних інвестицій. Порівняно невеликі масштаби їх припливу, повільний процес накопичення і недосконалість галузевої структури іноземних інвестицій не відповідають потенціалу національної економіки і не здатні належним чином активізувати уповільнені інноваційні процеси.

Список використаних джерел

1. Болдирева Л.М. Державне регулювання інноваційного розвитку національної економіки / Л.М. Болдирева // *Економіка Крима*. – 2013 г. – № 2. – С. 47-52.
2. Беліков О. Інвестування в інноваційну діяльність. Проблеми та шляхи їх вирішення / О. Беліков. – *Юридичний журнал*, 2008. – №9, – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3025>.
3. Коротич А.А. Державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності / А.А. Коротич // *Теорія та практика державного управління*. – Вип. 2. – 2012. – С. 289-296.
4. Johansson B. *Technical change, location and trade* / B. Johansson, L. Westin// *Papers of the regional science association*. – 1987. – Vol. 62. – P. 13-25.

Кирлик Наталія Юріївна
кандидат економічних наук
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ МЕХАНІЗМУ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ В ЛОГІСТИЦІ

В сучасних умовах господарювання стратегічному управлінні підприємством, галуззю чи регіоном приділяється значна увага. В основі будь-якого стратегічного управління лежить економічний кластер, котрий забезпечує економічну, інфраструктурну, логістичну та інноваційну складову цього процесу.

Неминучість створення та розвитку кластерів в логістиці зумовлена такими зовнішніми та внутрішніми чинниками:

- економічна, виробнича та територіальна концентрація основних, суміжних та допоміжних підприємств;
- розвинена структура функціонально-економічних зв'язків;

- значний науковий та кадровий потенціал;
- необхідність інноваційного розвитку і науково-технологічної еволюції підприємств, продукція яких утворює основу багатьох видів промислового виробництва.

Ці чинники є головними незалежно від міри впливу на процес кластеризації. Також вони забезпечують основні напрямки мотиваційного механізму об'єднання підприємств різного функціонального призначення і розміру в логістичні кластерні утворення (табл.1).

Таблиця 1

Мотиваційні чинники механізму кластеризації в логістиці

Напрямки	Мотивація кластеризації
Інфраструктура	Скорочення транспортних витрат, оптимізація витрат на реалізацію продукції, надання надійної, стабільної та ефективної системи забезпечення необхідними ресурсами.
Інновації	Спільне впровадження інноваційних розробок, провайдинг попроцесних інновацій, за можливості корпоративне придбання патентів, дозволів та ліцензій.
Організація управління	Створення ефективної системи управління, впровадження комплексної стратегії розвитку, забезпечення партнерства в суміжних галузях та сферах.
Виробництво	Оновлення виробничої бази, залучення інвестицій в технічне переобладнання та модернізацію, впровадження систем контролю та зниження витрат, міжнародних систем управління якістю продукції.
Кадри	Підвищення кваліфікації працівників, створення спільної системи підбору, підготовки та перепідготовки кадрів у кластері, впровадження системи мотивації праці.
Маркетинг і збут	Підвищення конкурентоспроможності послуг, спільна реалізація стратегій боротьби з конкурентами та захоплення нових ринків. Комплексне впровадження механізмів цінового та нецінового впливу, створення ефективних систем просування та стимулювання збуту тощо.
Інвестиції та фінанси	Розробка та реалізація інноваційно-інвестиційних проектів, можливість надання внутрішніх кредитів, впровадження системи кластерного кредитування перспективних розробок.

Джерело: укладено автором

Окрім мотиваційної складової в процесі кластеризації логістичних підприємств важливу роль повинен відігравати контроль та моніторинг даного процесу. Контроль за механізмом кластеризації логістичних підприємств можна представити у вигляді схеми, зображеної на рис.1.

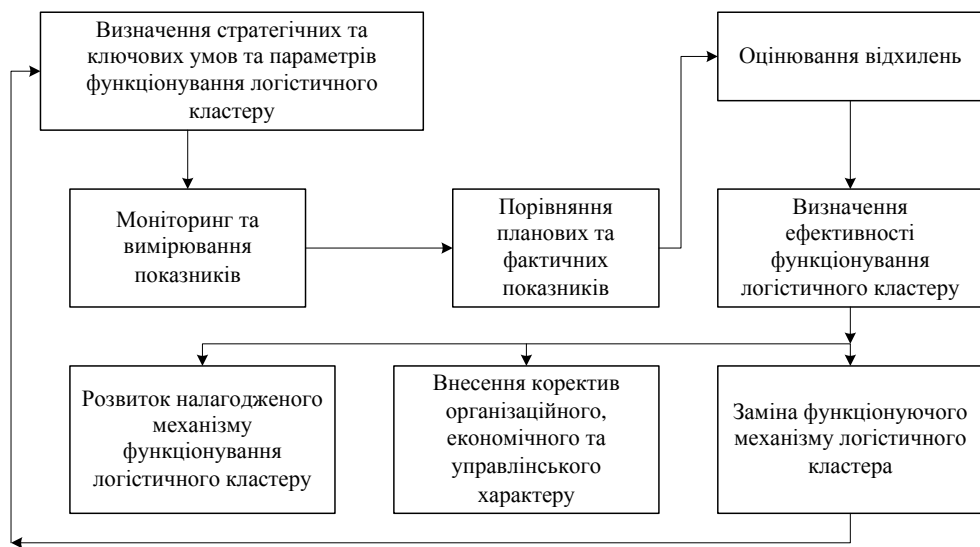

Рис. 1. Схема контролю за механізмом кластеризації логістичних підприємств Джерело: складено автором.

Запропонована поетапна схема контролю за механізмом кластеризації логістичних підприємств дозволяє структурувати всі процеси кластеризації, визначити логічну послідовність необхідних дій та сприятиме підвищенню ефективності його функціонування

Список використаних джерел

1. Глушаниця Р.В. Кластерний принцип формування міжнародних стратегічних альянсів / Р.В. Глушаниця // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3. – С. 38-43.
2. Демченко В.В. Особливості формування транскордонних кластерів / В.В. Демченко // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 179-186.
3. Ковальська Л.Л. Процес формування регіонального логістичного кластеру / Л.Л. Ковальська // Логістика: теорія та практика. – №1. – 2011. – С. 70-78.
4. Підвисоцький В.Г. Транскордонні кластери: європейський досвід створення та розвитку / В.Г. Підвисоцький, Т.В. Палпу // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 4. – С. 28-35.
5. Смирнов І.Г. Транспортна логістика: Навч. пос. / І.Г. Смирнов, Г.В. Косарева. – К.: ЦУЛ, 2011. – 24 с.
6. Шарай С.М. Реалізація принципів логістики на автомобільному транспорті: навчальний посібник / С.М. Шарай. – Автошляховик України. – 2010. – №4. – С. 44-45.
7. Штулер І.Ю. Адаптація глобальних методик з підтримки підприємницької діяльності на регіональному рівні // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету, Економічні науки, серія «Облік і фінанси». – 2011. – Вип. 8. Част. 2. – С. 38-46
8. Якименко Н.В. Аспекти функціонування транспортно-логістичних кластерів в Україні та оптимізація управління їх потоковими процесами / Н.В. Якименко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – №38. – 2012. – С. 297-301.

Точиліна Ірина Валентинівна
*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
ДННУ «Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ЯК ЧИННИК ЗНИЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ

Проблематика державного податкового ризик-менеджменту набуває дедалі більшої **актуальності** з розвитком та урізноманітненням економічних відносин і пов'язаним із цим ускладненням податкового законодавства.

Управління податковими ризиками є однією з функцій Державної фіскальної служби України, передбаченою Положенням [1]. Вдосконалення, спрощення адміністрування податків (зниження витрат часу та коштів платника на виконання податкового законодавства – подання звітності та сплату податків) знижує ризики як випадкових, так і навмисних порушень податкового законодавства. Випадкові порушення усуваються, оскільки усувається їхня основна передумова – складність нормативно-правового регулювання виконання податкового обов'язку. Максимальне спрощення адміністрування податків сприяє зниженню рівня податкових правопорушень, оскільки Державна фіскальна служба України отримує ширші можливості контролю за виконанням суб'єктами підприємницької діяльності та іншими платниками їхніх податкових обов'язків.

Вдосконалення (спрощення) адміністрування податків, у значній мірі означаючи розвиток інституційного забезпечення підприємницької діяльності державою, перебуває у тісному зв'язку із застосуванням інструментів державного податкового ризик-менеджменту. Понад двадцять прикладів такого застосування приведено у Керівництві з ризик-менеджменту для податкових адміністрацій (Compliance risk management guide for tax administrations) [3]. Системи оподаткування держав-членів Європейського Союзу, які застосовують інструменти державного податкового ризик-менеджменту, зокрема описані у Керівництві [3], належать до лідерів міжнародних рейтингів [4, 5, 6], які складені незалежними (відносно Європейського Союзу) організаціями – групою компаній із консалтингу та аудиту «Pricewaterhouse&Coopers» та Світовим Банком.

Фактори податкових ризиків, які можна виділити, опираючись на проведені раніше дослідження [2] як держави, так і для платників у сфері адміністрування податків, це:

- 1) кількість податків та інших обов'язкових платежів, які мають здійснювати суб'єкти господарювання;
- 2) кількість годин на рік, які витрачаються для підготовки податкової звітності та сплати податків суб'єктами господарювання.

Зазначені фактори податкових ризиків визначаються якістю та простотою системи адміністрування податків. Динаміка значення для України за першим фактором податкових ризиків, є позитивною і свідчить про значний прогрес вдосконаленні системи оподаткування (зокрема адміністрування податків) в Україні, протягом 2007-2017 років (табл.1). Динаміка за другим фактором податкових ризиків за той же період є також позитивною, проте не такою стрімкою (див. табл.2).

Таблиця 1
Динаміка кількості податків та інших обов'язкових платежів для України, країн ЄС та ОЕСР², 2007, 2012, 2017 роки

Країни	2007	2012	2017
Україна	147	28	5
Країни ЄС	19,35	13,43	11,5
Країни ОЕСР	14,60	11,70	11,73

Джерело: складено за [2, 5]

Зазначена динаміка за обома факторами податкових ризиків, на пряму пов'язаними з адмініструванням податків, є сприятливим чинником розвитку підприємницької діяльності в Україні, що стосується як малого та середнього, так і великого бізнесу.

Враховуючи, що основними обов'язками платників податків є реєстрація, подавання податкової звітності, сплата податків і подача достовірної інформації, а неухильне виконання цих чотирьох обов'язків платників податків якраз і забезпечить дотримання податкового законодавства, важливими завданнями податкового ризик-менеджменту є спрощення основних адміністративних процедур та розробка заходів щодо поліпшення податкової дисципліни.

Таблиця 2
Динаміка кількості годин на рік для підготовки податкової звітності та сплати податків для України, країн ЄС та ОЕСР³, 2007, 2012, 2017 роки

Країни	2007	2012	2017
Україна	2085	488	327,5
Країни ЄС	246	184	171
Країни ОЕСР	218	171	165

Джерело: складено за [2, 6]

Останнє вимагає від податкового відомства поглиблення знань про дотримання норм платниками, збору та інтерпретації даних з різноманітних зовнішніх (фінансових установ, місцевих урядів, інших державних установ, тощо) та внутрішніх (результати податкових перевірок, дослідження поведінки платника) джерел.

² Для країн ЄС та ОЕСР подано середні значення

³ Для країн ЄС та ОЕСР подано середні значення

Актуальними науково-практичними завданнями для подальшого розвитку системи оподаткування в Україні є: (1) спрощення адміністрування податків; (2) системне впровадження засобів, інструментів державного податкового ризик-менеджменту, перевірених досвідом передових держав Європейського Союзу, до діяльності Державної фіскальної служби України.

Висновки. Управління податковими ризиками прямо пов'язане з удосконаленням адміністрування податків, яке, серед іншого, полягає у зниженні витрат часу та інших ресурсів платників податків на виконання ними своїх податкових обов'язків. Протягом періоду 2007-2017 р. в Україні мало місце значне спрощення адміністрування податків, що ілюструється даними міжнародних рейтингів якості систем оподаткування. Не менш важливим завданням податкового ризик-менеджменту є забезпечення виконання платниками основних податкових правил, що вимагають подання повної і достовірної інформації у звітності, сплату податкових зобов'язань вчасно і в повному обсязі. Тому з метою подальшого покращення системи управління податковими ризиками в Україні доцільними є запровадження механізмів визначення, оцінювання, ранжування та кількісного визначення ризиків недотримання норм податкового законодавства, що базуються на передовому досвіді Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Положення про Державну фіскальну службу України: від 21.05.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-p> – Назва з екрану
2. Романенко В.В. Джерела податкових ризиків / В.В. Романенко // *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. – 2016. – № 92. – С. 97-105.
3. *Compliance risk management guide for tax administrations*. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/info_docs/taxation/risk_managt_guide_en.pdf – Name from screen.
4. PWC. *Paying Taxes 2018*. URL: https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc_paying_taxes_2018_full_report.pdf – Name from screen.
5. The World Bank. *Tax payments (number)*. URL: <http://data.worldbank.org/indicator/IC.TAX.PAYM> – Name from screen.
6. The World Bank. *Time to prepare and pay taxes (hours)*. URL: <http://data.worldbank.org/indicator/IC.TAX.DURS> – Name from screen.

Штулер Ганна Гордіївна
старший викладач кафедри обліку та аудиту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Політична та економічна нестабільність України, непослідовність економічних реформ призвели до ситуації, що характеризується системними

загрозами підприємництву як сектору національної економіки.

Підприємництво в Україні залишається занадто ризикованою сферою діяльності, а система його економічної діяльності має низький рівень ефективності. Причиною цьому є збільшення секторальних, галузевих, регіональних диспропорцій, зниження рівня економічної безпеки держави.

Аналіз досвіду підприємницької діяльності незалежної України свідчить, що виконання підприємством своєї економічної та соціальної ролі можливе лише за умов виваженої державної політики його всебічної підтримки. Нівелювання значних відмінностей у розвитку регіонів в усьому світі постає як ключове завдання державної політики. При цьому така політика набуває все більших інтернаціональних рис. Це зумовлено процесами глобалізації, що об'єктивно так чи інакше торкаються і національних економік. Історично найбільші теоретичні і практичні результати у сфері підтримки підприємницької діяльності напрацьовані у провідних країнах та їх регіональних та економічних угрупованнях.

Сприяння та підтримка підприємницької діяльності є самостійною складовою державної економічної політики в багатьох країнах. Тому існують спеціальні державні органи управління та підтримки, до прикладу, у Канаді це Міністерство у справах бізнесу; в Японії – Національна адміністрація бізнесу, у США – адміністрація бізнесу; в Бельгії та Люксембурзі – Міністерство середнього класу; у ФРН, Франції, Італії – підрозділи міністерств економіки, промисловості або торгівлі.

В цілому світі для здійснення державної політики підтримки підприємництва діє спеціальне законодавство, яке врегульовує комплекс поточних тактичних та стратегічних питань. Реалізується також система державних програм фінансового, технологічного, зовнішньоекономічного, консультаційного, кадрового сприяння підприємствам.

Водночас дослідження організаційних структур і механізмів підтримки підприємництва в інших країнах дає змогу визначити загальні риси, властиві для кожної із цих країн, незважаючи на моделі їхнього розвитку й ті чи інші національні особливості. Ці загальні риси слід враховувати при побудові національної системи господарювання, а саме:

- наявність діючого законодавства, що визначає мету державної політики й регулюють комплекс питань державної підтримки підприємницької діяльності;
- наявність розвинутої системи урядових установ, які забезпечують скоординоване виконання комплексу завдань щодо підтримки підприємництва;
- регіональне розмежування функцій між центральними, регіональними і місцевими органами державної влади з делегуванням повноважень адміністративно-територіальним одиницям при збереженні за центральними органами загальних координаційних функцій, що забезпечує єдність економічного простору та господарського регулювання;
- розробка й реалізація державних програм фінансового,

технологічного, інформаційного, консультаційного, зовнішньоекономічного та кадрового сприяння підприємництву;

– створення стимулюючих податкових інструментів, використання різноманітних форм і методів фінансування, створення спеціалізованих фінансових, кредитних, страхових та інвестиційних інститутів, заохочення кредитів та інвестицій у сферу підприємництва шляхом державних гарантій, страхування тощо;

– орієнтація на непрямі форми підтримки підприємництва;

– взаємодія органів державної влади різних рівнів із спілками та об'єднаннями підприємців з метою врахування їхніх пропозицій при розробці та прийнятті відповідних рішень, нормативно-правових актів тощо.

Слід зазначити, що важелі, які застосовуються в економічній політиці розвинених країн, є дійовими лише за умов ринкового середовища, яке наближається до досконалого. Тому застосування світового досвіду для України – досить обмежене. Це стосується не лише досвіду підтримки підприємництва, а й взагалі всіх сфер та аспектів щодо регулювання ринкової економіки.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Детінізація економіки як чинник розвитку підприємництва / З.С. Варналій, З.Б. Живко // *Стратегічні дослідження*. – 2013 – №4. – С.29-37.

2. Гончаров Г.О. Аналіз ефективності державної підтримки малого підприємництва в Україні (в аспекті забезпечення економічної безпеки цього сектора економіки) / Г.О. Гончаров // *Papers of the 9 Th International Scientific Conference. «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches»*: March 31, 2014. – Stuttgart, Germany. – P.142-146.

3. Євдокімова Н.М. Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно-економічних процесів: Монографія / [Наливайко А.П., Решетняк Т.І., Євдокімова Н.М. та ін.; за ред. А.П. Наливайка.] – К.: КНЕУ, 2013. – 454 с.

СЕКЦІЯ 6. ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Дутчак Світлана Рафаїлівна
*здобувач кафедри кримінального права та кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національної академії управління»
м. Київ, Україна*

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ ФАКТОРИ НЕЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ В УКРАЇНІ

Порушення прав пацієнтів є специфічним, визнаним на світовому рівні грубим порушенням прав людини з боку медичних працівників. Але, зазвичай, медичні злочини не несуть в собі системної небезпеки в її загальному розумінні – рівень некараності медичних працівників становить значно більшу шкоду, ніж самі ці злочини. Оскільки в більшості випадків порушення прав пацієнтів не лише лишаються взагалі без покарання, а й замовчуються, приховуються. Звичайно у деяких випадках їх розслідування триває, але через складність доказування переважно, помилкове або поверхове.

Злочини в сфері порушення прав пацієнтів – є чи не найбільш соціально шкідливими, як, наприклад, злочини проти моральності, або проти виборчих прав, адже вони, у системі впливають не лише на безпеку життя і здоров'я людини, а й утворюють уяву про те, що медики можуть системно і безкарно порушувати права пацієнтів, а держава це свідомо допускає. Така уява, що міститься у свідомості людини, утворює системний віктимогенний компонент, який впливає на психічний стан населення і впевненість у захищеності з боку держави кожного громадянина.

В.М. Куц писав: «...предметом кримінально-правового регулювання є суспільні відносини з приводу вчинення суттєво небезпечного для суспільства діяння чи іншого, пов'язаного з ним вчинку. Причому, означені діяння або самі по собі, безпосередньо породжують ці суспільні відносини, або є причиною, що породжує інші прояви людської поведінки, з приводу котрих виникають інші суспільні відносини» [2].

Віктимогенність відсутності ефективної кримінально-правової протидії злочинним порушенням прав пацієнтів полягає у тому, що через системне «заплющення очей» державною владою на допущення з боку медиків порушень прав пацієнтів, у населення виникає переконання, що медичного працівника фактично неможливо притягнути до кримінальної відповідальності за вчинення професійного злочину. За таких умов пацієнт, знаючи, що його права захищені від медичного свавілля не будуть, заздалегідь

вважає себе жертвою системи і сприймає медичний злочин як даність, до якої він готовий.

Напевно, що остаточна відповідь на те, який вплив порушення прав пацієнтів, яке не піддається належному кримінально-правовому переслідуванню з боку держави на людину, впливає визначення віктимності Д.В. Рівмана. Під віктимністю вчений рекомендував розуміти системну і динамічність властивість особи, яка проявляється у її деформаційному відхиленні, яке закріплене у звичних формах поведінки, яка не відповідає нормам безпеки і обумовлює потенційну або реальну здатність стати жертвою злочину [4].

Зокрема, на прямий зв'язок віктимізації, через неналежне надання медичної допомоги, наприклад, стосовно осіб похилого віку, посиляється К.В. Вишневецький, визначаючи таку як одну з складових типової віктимізації через зниження рівня життя людини [1].

З цих же позицій, але в контексті кримінально-правової охорони, виходила і Г.В. Чеботарьова, яка писала: «Подолати негативні тенденції, що складаються в сфері охорони здоров'я, можна лише комплексом соціально-економічних й організаційно-правових заходів, в тому числі забезпеченням високих стандартів роботи медичних працівників, чіткою регламентацією їх професійної діяльності, вдосконаленням механізмів їх відповідальності за невинуватне створення загроз життю й здоров'ю людини, недбале чи несумлінне ставлення до виконання професійних обов'язків, злочинне використання можливостей медицини» [5].

Корупціогенність відсутності протидії порушенням прав пацієнтів полягає у тому, що через відсутність ефективного втручання з боку правоохоронної системи держави, медична сфера, будучи достатньо професійно-специфічною, корпоративною, де навіть за наявності медичних комісій з лікарської етики, можливість нівелювати внутрішні розслідування на рівні етичних комісій лікарів зростає.

З одного боку, латентність, а з іншого боку можливість прикриття злочинних дій колег на тонкій грані між етичним кодексом лікаря та законодавчо встановленій необхідності покарання за вчинення злочину породжує корупційні механізми применшення вини, списання відвертих злочинних дій на «медичну помилку» або просто «відписатися» за формальними ознаками, не притягуючи лікаря до відповідальності.

Типовим прикладом останнього слугує практичний приклад прямої відписки керівника медичного підрозділу щодо звернення громадянина з приводу неналежного лікування. «Гр. Н. подав скаргу на дії медичного працівника амбулаторно поліклінічного закладу, мотивуючи її тим, що його син, 1985 р. н., звернувся до лікаря з приводу поганого самопочуття, гіпертермії, больового синдрому. Медик заспокоїла пацієнта, сказавши, що в нього грип і призначила медикаментозне лікування. Через кілька днів сина з

лівобічною пневмонією і сильною інтоксикацією госпіталізували. Гр. Н. як батько вимагав у головного лікаря розглянути факт несумлінного виконання обов'язків лікарем-терапевтом. Головний лікар за 15 днів відповів заявнику, що, відповідно до чинного законодавства, а саме ст.16 Закону України «Про звернення громадян» скарги в інтересах неповнолітніх осіб подаються їхніми законними представниками, до кола яких належить і батько. Але згідно зі ст.32 Цивільного кодексу України, станом на сьогодні його син вже не належить до неповнолітніх осіб, а тому батько не має права подавати скаргу в його інтересах. Розгляд його звернення може відбутись тільки, якщо заявник як додаток до скарги долучить документ, що належним чином посвідчить обсяг його повноважень (довіреність)» [3]. Отже, відписка за формальними ознаками стала причиною чергового не розслідуваного злочинного порушення прав людини.

При цьому зазначимо, що саме такі повсякденні системні злочини як порушення прав пацієнтів і відсутність ефективної їм протидії, впливають на загальне ставлення населення до ефективності кримінально-правової політики в державі.

На нашу думку, порушення прав пацієнтів є соціально шкідливим діянням, безкарність якого також посягає на соціальну безпеку. Очевидно, що системну відсутність політики боротьби зі злочинними порушеннями прав пацієнтів слід визнавати віктимогенним та корупціогенним факторами, які впливають на рівень злочинності у цій сфері.

З цього випливає, що суспільна небезпечність є категорією, яка може характеризувати не лише певні діяння (злочинні, наприклад), а й відсутність належного реагування в сфері боротьби зі злочинністю на вчинення соціально шкідливих діянь.

Список використаних джерел

1. Вишневецкий К.В. К вопросу о виктимизации людей преклонного возраста // Теория и практика общественного развития. – 2012. – № – С. 567-568.
2. Куц В.М. Новый взгляд на предмет та метод кримінального права // Наукові записки ХЕПУ. – 2004. – № 1. – С. 59-60.
3. Права людини у сфері охорони здоров'я: Практичний посібник // Сайт Громадської організації «Фундація медичного права та біоетики України» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://medicallaw.org.ua/vydavnytstvo/praktychnyi-posibnyk-prava-liudyny-u-sferi-okhorony-zdorovia/6-prava-ta-obovjazki-pacijentiv-za-zakonodavstvom-ukrajini/61-prava-pacijentiv/6113-pravo-na-podannja-skargi/>
4. Ривман Д.В. Кримінальна виктимологія – СПб.: – Питер, 2002. – 304 с.
5. Чеботарьова Г.В. Кримінально-правовою охороною правопорядку в сфері медичної діяльності: Автореферат... докт. юрид. наук, 12.00.08. – Київ, 2011. – 36 с.

Ковальова Тетяна Іванівна
*викладач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ У ПРОСТОРІ З ОБМЕЖЕНОЮ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЮ ЮРИСДИКЦІЄЮ (ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА)

До обмеженої кримінально-правової юрисдикції України відноситься виключна (морська) економічна зона України. Згідно ст.55 Конвенції ООН по морському праву «Виключна економічна зона представляє собою район, що знаходиться за межами територіального моря і прилеглий до нього, який підпадає під встановлений... особливий правовий режим, згідно з яким права і юрисдикція прибережної держави і права та свободи інших держав регулюються відповідними положеннями цієї Конвенції» [1]. У відповідності зі ст.2 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України» – «морські райони, зовні прилеглі до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать, становлять виключну (морську) економічну зону України. Ширина виключної (морської) економічної зони становить до 200 морських миль, відлічених від тих самих вихідних ліній, що і територіальне море України» [2].

Згідно ст.56 Конвенції «Прибережна держава у виключній економічній зоні має:

а) суверенні права з метою розвідки, розробки і збереження природних ресурсів як живих, так і неживих, в водах, що покривають морське дно, на морському дні та в його надрах, а також з метою управління цими ресурсами, і щодо інших видів діяльності по економічній розвідці та розробці зазначеної зони, таких як виробництво енергії шляхом використання води, течій і вітру;

б) юрисдикцію, передбачену у відповідних положеннях цієї Конвенції, щодо:

i) створення і використання штучних островів, установок і споруд;

ii) морських наукових досліджень;

iii) захисту і збереження морського середовища;

с) інші права та обов'язки, передбачені цією Конвенцією» [1].

У відповідності зі ст.4 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України» «Україна у своїй виключній (морській) економічній зоні має: суверенні права щодо розвідки, розробки і збереження природних ресурсів як живих, так і неживих у водах, що покривають морське дно, на морському дні та в його надрах, а також з метою управління цими ресурсами і щодо здійснення інших видів діяльності по економічній розвідці та розробці зазначеної зони, у тому числі виробництву енергії шляхом використання води,

течій і вітру...» [2]. Це означає, що дія закону про кримінальну відповідальність у просторі поширюється на випадки вчинення в межах такої зони злочинів, пов'язаних із порушенням правил: ведення рибного промислу, ведення наукових досліджень, проведення робіт і спорудження штучних островів, установок, споруд і встановлення зони безпеки навколо них, запобігання забрудненню морського середовища тощо. Натомість в інших випадках на континентальному шельфі та у виключній (морській) економічній зоні діють загальновизнані міжнародно-правові норми.

За положеннями Конвенції ООН з морського права 1982 року визнання за прибережною державою суверенних прав на живі ресурси сполучається із правом інших держав на надлишки припустимого улову в порядку, передбаченому в зазначеній Конвенції. Мінеральні ресурси освоюються в порядку, передбаченому для континентального шельфу: їх розробка, включаючи надання допуску третім державам, є виключним правом прибережної держави.

Юрисдикція прибережної держави щодо захисту і збереження морського середовища означає, що прибережна держава має право приймати закони і правила для запобігання, скорочення і збереження під контролем забруднення морського середовища, викликаного, наприклад, захороненням або скиданням з судів. Однак такі закони і правила повинні відповідати загальноприйнятим міжнародним нормам і стандартам.

Інші держави у виключній економічній зоні користуються свободами судноплавства і польотів, прокладки підводних трубопроводів і кабелів і іншими видами використання моря, що відносяться до названих свобод. Так, згідно ст.112 Конвенції ООН по морському праву «Всі держави мають право прокласти по дну відкритого моря за межами континентального шельфу підводні кабелі і трубопроводи» [1].

До виключної економічної зони також застосовуються положення Конвенції 1982 року, що відносяться до правового режиму відкритого моря (в тому числі про неправомірність претензій на суверенітет; про свободу судноплавства і т.д.), за винятком положень, несумісних з правовим режимом виключної економічної зони. Виходячи з приписів ст.113 цієї Конвенції кожна держава приймає необхідні закони і правила, які передбачають, що є караними діяння щодо розриву або пошкодження підводного кабелю у відкритому морі яким-небудь судом, плаваючим під його прапором, або якою-небудь особою під його юрисдикцією, вчинені умисно або в силу злочинної недбалості, а рівно розриву і пошкодження трубопроводу чи високовольтного кабелю [1]. Це означає, що кримінальна юрисдикція держави України поширюється на вчинення означеного злочину у відкритому морі.

Заарештоване судно і його екіпаж звільняються негайно після надання відповідної застави або іншого забезпечення. Покарання, що накладаються прибережною державою за порушення законів і правил рибальства у вільній

економічній зоні, не можуть включати тюремне ув'язнення, якщо немає угоди зацікавлених держав про інше, або будь-яку іншу форму особистого покарання.

У випадку арешту або затримки іноземного судна прибережна держава негайно повідомляє державу прапора через відповідні канали про вжиті заходи та будь-яке покарання, що було застосовано.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН по морському праву 1982 р.: Конвенція ратифікована Законом України № 728-XIV від 03.06.1999 р. // Відомості Верховної Ради України від 06.08.1999. – 1999. № 31. – Ст. 254.

2. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 р. № 162/95-ВР (із змінами внесеними станом 16.10.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. № 21. – Ст. 152.

Матвєєв Сергій Васильович
кандидат юридичних наук, доцент
декан юридичного факультету
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

**ВЛАДНО-РОЗПОРЯДЧІ РІШЕННЯ: ДИСКРЕЦІЙНІСТЬ ТА
ПРАВОМІРНІСТЬ**

Сучасні реалії українського життя вказують на кризу державної влади в Україні. Головним посадовцям держави все частіше приходится приймати доленосні рішення, які впливають на подальший розвиток усього суспільства. При цьому слід зазначити, що останнім часом далеко не всі рішення державної влади є популярними та знаходять підтримку народу. В який же засіб приймаються ці рішення? Найчастіше державні посадовці обґрунтовують такі рішення ситуаційною необхідністю, піклуванням про населення тощо. Про те, вони теж живі люди й попри можливу реальну турботу про населення, насамперед керуються при прийнятті рішень власним розсудом. Тобто усі рішення тим чи іншим чином мають суб'єктивний характер. Коли йдеться про рішення, прийняті колегіальним органом, ще можна казати про певну частку об'єктивності, але, коли мова йде про одноособовий державний орган чи певного посадовця – вступає у силу суб'єктивний фактор. Тому за наявності суворої політичної кризи у державі, кожне рішення вищих посадовців країни впливає на все населення й тому такі рішення повинні носити характер підвищеної відповідальності. Враховуючи наведене вище, вважаємо, що питання яке підіймається у цій статті має глибокий актуальний характер.

Більшість сучасних дослідників феномену державної влади, характеризуючи її, вказують наступні основні ознаки: територіальність, суверенність, легітимність, легальність, владно-управлінські повноваження,

наявність чіткої й стійкої конституційно-правової, нормативної основи її діяльності тощо.

На наш погляд, зважаючи на певні особливості цього явища, його багатогранність й багаторівневність, важлива роль у розкритті особливостей державної влади належить такій ознаці як дискреційність.

Дискреційна влада – «(від франц. *Discretionnaire* – залежний від власного розсуду) – особливі повноваження, що надаються главі держави, уряду або іншій вищій посадовій особі, які дають йому право діяти на власний розсуд, зокрема в надзвичайних обставинах» [1, с. 400].

Не викликає сумнівів твердження про те, що в сучасному світі будь-яка державна влада є дискреційною. Суть дискреційної влади міститься в обов'язку можливостей посадових осіб визначати на власний розсуд не тільки засоби досягнення поставлених цілей, але й самим визначати такі цілі.

У розглянутому контексті найбільший інтерес викликає дискреційність президентської влади як найбільш показова через особливості статусу Президента й широти його повноважень. Деякі автори зазначають, що функція гаранта Конституції припускає широке право Президента діяти на свій розсуд, виходячи не тільки з букви, але й духу Конституції й законів, заповнюючи прогалини в правовій системі й реагуючи на непередбачені Конституцією життєві ситуації. Дискреційна влада, немінуча в будь-якій державі, не є сама по собі порушенням демократії й не далека правовій державі, якщо, звичайно, дії глави держави не ведуть до репресій і широкого порушення прав людини й не спричиняють масової непокорності владі. Президент зобов'язаний розробляти й пропонувати закони, а у випадку їхньої відсутності – ухвалювати укази на захист прав і свобод окремих категорій громадян тощо [2, с. 335]. Більше того, реалізувати повноваження стосовно найбільш значущих елементів державного життя без використання особливої дискреційної влади, належній саме главі держави, неможливо [3, с. 7].

Інші вважають, що положення гаранта звернене до діяльності самого глави держави, яка повинна строго відповідати Конституції й бути спрямована на забезпечення прав і свобод людини й громадянина. Виконуючи відповідну функцію, Президент має право вимагати від усіх органів влади неухильного дотримання Конституції, прав і свобод людини [4, с. 285].

Друга точка зору видається більше обґрунтованою. Конституційна вимога того, що органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти тільки на підставі, у межах повноважень і способами, які передбачені Конституцією й законами, поширюються й на главу держави як гаранта Конституції, прав і свобод людини й громадянина, можливо, навіть більшою мірою. Наявність широкої дискреційної влади в глави держави може призвести до порушення ним принципу поділу влади та її узурпації. Незважаючи на те, що чинна Конституція не відносить Президента до будь-якої галузі влади, функціонально його діяльність тісно пов'язана з

виконавчою владою, на яку він справляє значний організаційний вплив. Тому при вирішенні суперечок про компетенцію глави держави необхідно виходити з його повноважень, установлених Конституцією України й передбачених законами.

Безумовно будь-яка дискреційна влада має більше негативних, ніж позитивних рис. Однак у демократичній державі дискреційна влада вважається легітимною в тому випадку, якщо методи її реалізації й кінцеві цілі відповідають публічному інтересу. У державі, де реальні демократичні завоювання слабкі, дискреційність (через різні соціальні, політичні традиції, психологічні стереотипи, характерні для чиновницького апарату), стає серйозною проблемою, що може поставити під загрозу всі демократичні перетворення. При цьому, з погляду теорії, не можна стверджувати, що дискреційна влада несумісна з правовими вимогами. Вона не являє загрози демократії, правам і свободам громадян, якщо ґрунтується на таких основних принципах правової державності як поділ влади, наявність політичного й інституціонального плюралізму, верховенство права, незалежне правосуддя, структуроване й суверенізоване громадянське суспільство тощо.

Отже, проведений аналіз дозволяє дійти висновку про те, що для держав пострадянського простору першорядними є завдання: зробити принципи правової державності реально діючими, створити юридичний механізм взаємодії органів державної влади, який зміг би протистояти в тому числі й корпоративним тенденціям у розвитку державності, пережити неминучу хворобу росту при переході від тоталітарної до демократичної соціально-політичної системи та подолати політичну кризу у державі.

Список використаних джерел

1. *Советский энциклопедический словарь / [под ред. А.М. Прохорова] – М.: Советская энциклопедия, 1980. – 1600 с.*
2. *Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации / М.В. Баглай. – М.: Норма, 2009. – 800 с.*
3. *Бурчак Ф.Г. Президент України / Ф.Г. Бурчак. – К.: Ін Юре, 1997. – 24 с.*
4. *Конституционное право / [отв.ред. А.Е. Козлов]. – М.: БЕК, 1997. – 435 с.*

Матвійчук Валерій Костянтинович
доктор юридичних наук, професор
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ДИВЕРСІЯ ЯК ЗЛОЧИН, ЩО ПОСЯГАЄ НА ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЧНІЙ, ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРАХ ТА СФЕРІ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ

Суспільна небезпечність злочину, передбаченого ст. 113 Кримінальному Кодексі України, характеризується завданням істотної шкоди суспільним

відносинам, що забезпечують умови з охорони основ національної безпеки в економічній, екологічній сферах та сфері обороноздатності України або загрозою завдання істотної шкоди цим суспільним відносинам [1]. Безпосереднім об'єктом цього злочину є відносини, що забезпечують умови з охорони основ національної безпеки в економічній, екологічній сферах та сфері обороноздатності України. Предметом диверсії можуть бути:

1) будівлі, споруди та інші об'єкти, що мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, від діяльності яких залежить життєдіяльність регіонів чи інших великих територій, належне функціонування певних галузей економіки, структур державного управління (електростанції, трубопроводи, мости, дамби, греблі, вокзали, порти, метрополітени тощо), у т. ч. підприємства, зруйнування чи пошкодження яких само по собі є фактором небезпеки (хімічні підприємства, пожежонебезпечні виробництва тощо);

2) стада тварин, риба у водоймищах;

3) посіви сільськогосподарських чи інших культур, лісові масиви, шляхи сполучення, засоби зв'язку тощо.

Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 113 КК України, характеризується: 1) діями; 2) способами, зазначеними у ст. 113 КК України [1]. Ці дії можуть проявлятися у таких формах: вчиненні вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на: 1) масове знищення людей; 2) заподіяння тілесних ушкоджень; 3) завдання іншої шкоди здоров'ю людей; 4) зруйнування об'єктів, що мають важливе народногосподарське значення; 5) пошкодження об'єктів, що мають важливе народногосподарське значення; 6) радіоактивне забруднення; 7) масове отруєння; 8) поширення епідемій; 9) поширення епізоотій; 10) поширення епіфітотій. Масове знищення людей або заподіяння шкоди їх здоров'ю при вчиненні диверсії у своїй основі спрямоване на заподіяння смерті або шкоди здоров'ю значної кількості громадян і винний вдається до загальнонебезпечних способів (вибухів, підпалів, затоплення, організації завалів, аварій транспортних засобів та ін.) і конкретна їх кількість визначається в кожному конкретному випадку з урахуванням обставин справи. Умисне заподіяння смерті людям не охоплюється ст.113 і потребує кваліфікації за відповідним пунктом ч.2 ст.115 КК України [1]. Під тілесними ушкодженнями розуміються порушення анатомічної цілісності тканини, органів та їх (функцій, що виникає як в наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих факторів фізичних, хімічних, біологічних, психічних). Під іншою шкодою здоров'ю людей необхідно розуміти, неврологічний розлад, втрата працездатності тощо.

До інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їх здоров'ю, на зруйнування або пошкодження певних об'єктів можна віднести пошкодження дамби гідроелектростанції, яке потягло затоплення населеного пункту, пуск ракети,

спрямованої на важливий військовий об'єкт, організація катастрофи тощо. Зруйнування підприємств, споруд, шляхів і засобів сполучення, засобів зв'язку або іншого державного чи суспільного майна полягає у повному їх знищенні. Пошкодження підприємств, споруд, шляхів і засобів сполучення, засобів зв'язку або іншого державного або суспільного майна полягає у частковому пошкодженні такого майна.

До дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, можуть бути віднесені, наприклад, зруйнування чи пошкодження джерел іонізуючого випромінювання, порушення агрегату, виробу, де знаходяться радіоактивні речовини, пошкодження іншого джерела радіоактивного випромінювання.

Під масовим отруєнням людей слід розуміти дії, спрямовані на заподіяння шкоди життю і здоров'ю більш-менш широких мас населення шляхом їх отруєння (наприклад, шляхом домішування токсичних речовин до води, повітря, продуктів харчування, одягу тощо).

Під поширенням епідемій слід розуміти дії, спрямовані на випадки зараження заразними захворюваннями людей (холери, чуми, пташиного грипу тощо), що відбувається на значній території за відносно короткий проміжок часу, коли показник інфекційної захворюваності серед населення певної місцевості та у певний час перевищує звичайний рівень, характерний для даної інфекційної хвороби й характеризується відповідно динамікою не властивою для цієї території.

Епізоотія – це такий процес масового поширення заразних (інфекційних та паразитарних) захворювань (скасу, чуми, ящуру тощо) сільськогосподарських, свійських та інших тварин, що характеризується безперервністю на значній території за відносно короткий проміжок часу. Способи при цьому можуть бути різними (зараження збудниками заразних захворювань продуктів харчування, спільне утримання хворих і здорових тварин тощо). Епіфітотія – це широке розповсюдження інфекційної хвороби рослин, що охоплює господарство, район, область чи країну. У вигляді епіфітотії може поширюватися іржа і головня хлібних злаків, фітофтороз картоплі та інші шкідливі хвороби. Такі хвороби можуть бути спричинені дією шкідливих комах, кліщів чи фітопатогенів (вірусів, бактерій). Ці рослини можуть належати до сільськогосподарських рослинних культур, лісових насаджень, водних та інших рослин тощо.

Дії, спрямовані на поширення епідемії, епізоотії чи епіфітотії, можуть полягати у розповсюдженні будь-яким способом на території України збудників чи переносників відповідних хвороб чи у замаху на таке розповсюдження. Цим зумовлене віднесення диверсії до усічених складів і визнання її закінченою з моменту здійснення вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на досягнення зазначених у законі небезпечних наслідків, тобто незалежно від фактичного спричинення смерті, тілесних ушкоджень, зруйнування або пошкодження об'єктів, радіоактивного забруднення та

настання інших наслідків.

Отже диверсія вчинена у будь-якій із її форм, є закінченою з моменту вибуху, підпалу, затоплення, обвалу чи інших дій відповідної спрямованості, незалежно від того чи фактично настали ті або інші наслідки.

Способами вчинення диверсії є: 1) вибух, 2) підпал; 3) затоплення. Під вибухом треба розуміти процес вивільнення великої кількості енергії в обмеженому об'ємі за короткий проміжок часу внаслідок миттєвого хімічного розкладання відповідних хімічних речовин чи їх сумішей та створення сильно нагрітих газів, а підпал – це свідоме викликання пожежі шляхом застосування до певних об'єктів чи певного об'єкта.

Суб'єктом диверсії є фізична особа, осудна особа, громадянин України, особа без громадянства або громадянин іноземної держави який постійно проживає на території України, якому до моменту вчинення не виповнилося 14 років. Суб'єктивна сторона диверсії характеризується виною у формі прямого умислу з метою ослаблення держави, тобто заподіяння шкоди і системі, обороноздатності, внутрішній безпеці та ін. Саме ця мета відрізняється від інших злочинів, пов'язаних зі знищенням чи пошкодженням майна, шкодою життю, здоров'ю, екологічних та інших злочинів.

Список використаних джерел

1. *Кримінальний Кодекс України.* Сайт URL:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Харь Інна Олексіївна
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ЩОДО ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ДІЯНЬ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ УЛОЖЕННІ 1903 р.

Кримінальне уложення 1903 р. в главі сьомій «Про протидію правосуддю», яка міститься в розділі «Злочини проти порядку управління», у вигляді злочинів проти правосуддя розглядало лише злочини, які вчинялися приватними особами [1, с. 68-72]. Проте в главі XXXVII «Про злочинні діяння по службі державній і суспільній» міститься низка норм, що передбачають відповідальність за посягання на економічну систему і систему правосуддя зі сторони «служащих» (службовців) [1, с. 207-226]. Термін «служаший» «Русско-Украинский словарь» пояснює таким чином: «1. прич. який (що) служить и т.п., 2. в знач. суц. службовець -виця; – не люди ... разг.» [2, с. 309]. Важливо звернути увагу на те, що поняття «служашего», яке використано в

Кримінальному уложенні, істотно відрізнялося від терміну «службова особа» за сучасним кримінальним правом. «Служащим» вважалася будь-яка особа, яка виконувала (несла) обов'язки або виконувала тимчасово доручення по службі державній або суспільній в якості службової (посадової) особи: або поліцейського, або «стража», або служителя, або особи сільського, або міщанського управління (ст. 636) [1, с. 208]. Законодавець до «служащих» відносив суддів і слідчих [1, с. 208]. Для них була встановлена кримінальна відповідальність за перевищення влади (ст. 636), бездіяльність влади (ст. 636), невжиття заходів або не вчинення дій по переслідуванню злочинів або приведенню до виконання судових рішень (ч. 4 ст. 639) [1, с. 208-209]. Остання із наведених норм є актуальною і в наш час, хоча, як відомо, вона тоді так і не була введена в дію. Потурання працівників дізнання і попереднього слідства вчиненню злочинів, на наше переконання, не може бути безкарним, оскільки від того, як ці особи виконують свої професійні обов'язки, залежить рівень протидії злочинності. Невжиття заходів до переслідування злочинів є порушенням їх професійного обов'язку і тягне за собою самі негативні наслідки, а в кінцевому рахунку страждають інтереси, в тому числі і правосуддя, оскільки злочинець не затримується, а отже правосуддя не відбувається.

Крім того, в Кримінальному уложенні передбачалася відповідальність за невжиття заходів до припинення злочинів, неповідомлення керівництва про злочин (ст. 643); приховання в донесенні істотної обставини вчинення злочину (ст. 644); невжиття заходів до затримання злочинця (ст. 645). Ч. 1 ст. 643 цього уложення передбачала, що покаранню підлягав «службовець, зобов'язаний попереджувати або припиняти злочинні діяння, винний у невжитті, не дивлячись на завіdomу наявність доказів існування задуманих або спробах вчинення тяжкого злочину або вчиненні злочину, належних заходів до попередження або припинення таких, якщо невжиття заходів потягло вчинення злочину або вчинення тяжкого злочину» [1, с. 211]. Така особа підлягала покаранню ув'язненням в тюрму на строк не нижче трьох місяців, а у випадку вчинення тяжкого злочину – поміщенням у виправний дім на строк вище трьох років тощо [1, с. 211].

Згідно ч. 2 ст. 643 уложення такому ж покаранню підлягав службовець, винний в неповідомленні свого керівництва або особі, якій загрожує небезпека, про злочин, який готується, не дивлячись на завіdomу наявність доказів [1, с. 211]. Метою цієї норми було попередження злочину або його припинення. Крім цього в уложенні існувала спеціальна норма, яка регламентувала відповідальність за недонесення посадовим особам про вже вчинений злочин. Так, ч. 1 ст. 464 уложення проголошувала, що службовець, винний в недонесенні, всупереч обов'язку, своєму начальству або належній поліцейській або службовій владі про вчинений злочин, який підлягав переслідуванню не по приватній скарзі або про особу, яка брала участь в його

вчиненні, не дивлячись на завідомо наявні докази, або в прихованні в зробленому ним донесенні обставин, істотних для виявлення злочину або особи, що брала участь у ньому за це недонесення, каралася арештом [1, с. 212].

У відповідності із ст. 645 уложення: «Службовець, винний у неприйнятті всупереч його обов'язків, належних заходів до затримання особи:

- 1) втік з-під варти або місця ув'язнення або заслання;
- 2) що підлягає затриманню для виконання щодо нього вироку про позбавлення волі, або постанови про затримання або розшуку підозрюваного в скоєнні злочину ... – карається арештом » [1, с. 213]. Ці приписи Кримінального уложення 1903 року стосувалися як злочинів проти правосуддя, так і злочинів у сфері економічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Уголовное уложение 1903 года. – С.-Петербургъ: Сенатская типография, 1903. – 229 с.
2. Русско-Украинский словарь. Том третий. – Киев: Изд-во «Наукова думка», 1968. – 727 с.

Чернюк Алла Юріївна
суддя

*Вінницького окружного адміністративного суду
м. Вінниця, Україна*

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА

Дослідження природи юридичної відповідальності, у тому числі адміністративної є дискусійними і на сьогоднішній день, тому вона стає предметом не одного десятка дисертаційних досліджень у різних сферах суспільних відносин. Активність дискусій щодо названої правової категорії значною мірою обумовлена, по-перше, широтою застосування терміна «адміністративна відповідальність» у юридично-науковій, правозастосовчій, загальноосвітній сферах і на побутовому рівні, по-друге, двоїстою позицією законодавця, який використовує цей термін у численних нормативних актах, але не дає його визначення [1, с. 75].

Будь-які порушення норм чинного законодавства потребують відповідної реакції з боку держави. В цьому і проявляється її організаційно-правова форма, тобто держава має створити такі сприятливі умови життєдіяльності суспільства, в яких усі сфери суспільних відносин перебуватимуть у стані постійного розвитку. Але ми повинні розуміти та не виключати ту обставину, що ідеальної моделі співжиття та співпраці населення не існує. Завжди будуть мати місце обставини за яких

відбуватиметься порушення загальноприйнятих норм і це є цілком прийнятним для нашого розуміння та сприйняття. Держава не може задовольнити вимоги та потреби усіх без винятку, окрім того, важливого значення набуває суб'єктивна сторона протиправного діяння, яку держава не в змозі контролювати та передбачити негативні наслідки, що породжуються її рушійною силою.

Вчинення протиправних дій не є виключенням і для громадянського суспільства, незважаючи на усі високі матерії даної правової категорії. Та незважаючи на неможливість викорінення злочинності в суспільстві, держава повинна забезпечити режим найбільшого сприяння щодо зменшення цього феномену. Тобто, якщо ми маємо порушення норм чинного законодавства, порушення прав, свобод та законних інтересів осіб, виявляємо явні ознаки зневаги до загальнолюдських цінностей, ми повинні паралельно бачити реакцію держави на ці руйнівні для неї прояви. Така потреба обумовлена тим, що: по-перше, має підтримуватися правопорядок в державі; по-друге, має бути відновлено стан речей, який існував до моменту вчинення протиправного діяння; по-третє, має бути забезпечена профілактична спрямованість державної політики на те, щоб попередити протиправну поведінку в майбутньому; по-четверте, забезпечити покарання особи та її виховання в дусі дотримання законності.

Всі ці фактори покладені в основу юридичної відповідальності. Таким чином, цілями юридичної відповідальності є: охорона суспільного правопорядку; підвищення рівня правосвідомості та правової культури населення, нівелювання будь-яких проявів правового нігілізму; забезпечення правопорядку та виховання поваги до норм права.

Взагалі становлення уявлень про відповідальність як явища, що безпосередньо існує в суспільстві та для суспільства формувалось протягом досить тривалого проміжку часу. З'ясувати його зміст та сутність намагалися як філософи, науковці, теоретики так і звичайні представники соціуму.

Становлення та розвиток вітчизняного законодавства про адміністративну відповідальність у галузі будівництва нерозривно пов'язані, з одного боку, із загальним розвитком інституту юридичної відповідальності, з другого – зі становленням та розвитком адміністративної відповідальності в цілому на різних етапах розвитку українського суспільства. Вчені визначають адміністративну відповідальність за правопорушення в галузі уведення до експлуатації об'єктів будівництва як застосування до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення в галузі будівництва, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою в більшості випадків негативні наслідки (майнового характеру) для цих осіб і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах, встановлених нормами адміністративного законодавства. Адміністративна відповідальність у галузі будівництва ґрунтується на ряді принципів, основними з яких є законність,

відповідальність лише за вчинення протиправного діяння, лише за наявності вини, невідворотності відповідальності та індивідуалізації. Правовими засадами адміністративної відповідальності в галузі будівництва є Кодекс України про адміністративні правопорушення та Закон України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за порушення у сфері містобудування» тощо [2, с. 65].

Необхідність такої пізнавальної роботи полягала у тому, щоб забезпечити врегулювання правил співжиття, співіснування та співпраці. Аналіз джерельної бази у сфері становлення і розвитку інституту юридичної відповідальності свідчить про наявність двох напрямків розвитку ідей відповідальності. Філософи, які представляли перший напрямок (І. Кант, Г. Гегель, Дж. Мілль), пов'язували юридичну відповідальність з такими категоріями як обов'язок, совість, добро та зло тощо. В результаті такого зіставлення, розуміння терміну «юридична відповідальність» зводилось виключно до відповідальності моральної. Тобто особа та суспільство в якому вона існує повинні розуміти, що ті чи інші діяння не відповідають загальноприйнятим устоям буття.

Окрім цього, адміністративна відповідальність за окремі адміністративні правопорушення у будівельній сфері, приміром – за порушення введення об'єктів у експлуатацію, має суттєву суспільну зумовленість. Зокрема, враховуючи, що на сьогодні житловий фонд в Україні складає 977,9 млн. квадратних метрів і близько 50% з нього – застаріле житло, зокрема, так звані «хрущовки» [3]. Відповідно до п. 3 Проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» застарілий житловий фонд – сукупність багатоквартирних жилих будинків усіх форм власності, які не відповідають сучасним архітектурно-планувальним і санітарно-гігієнічним вимогам, а за технічним станом – експлуатаційним вимогам, зокрема щодо енергоефективності [4; 5].

Другий напрямок акцентує увагу на соціальну сторону юридичної відповідальності, ототожнюючи її зі справедливістю або розумністю. У світлі справедливості відповідальність розглядали представники античної філософії, ставлячи її у безпосередню залежність від державного устрою. За Сократом, закон і справедливість – поняття однопорядкові. Зокрема Дж. Локк вважав, що переступати межі влади не вправі ані високопосадовець, ані нижча посадова особа; це рівною мірою не можна вибачити «ані королю, ані констеблю» [6, с. 51-52].

Отже, юридична відповідальність є інститутом, який виникає на основі права й одночасно з правом, оскільки поява правових норм одразу обумовила виникнення механізму, який би по-перше, забезпечував їх реалізацію, по-друге, передбачав застосування певних заходів впливу до осіб, які їх порушували. Тому юридична відповідальність являє собою процес

встановлення та застосування санкцій правової норми, які передбачають негативні наслідки для особи, що порушила встановлені норми. Невідворотність юридичної відповідальності є стримуючим фактором вчинення правопорушень і мотивує суб'єктів права на дотримання встановлених законодавством норм.

Список використаних джерел

1. Колпаков В.К. *Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.*
2. Семенко Б.М. *Зміст та підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі будівництва / Б.М. Семенко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 564-568.*
3. *Кабмін розробляє план реновації застарілого житла 31.10.2017 URL: <http://pobudovano.com.ua/news/kabmin-rozroblyae-plan-renovatsii-zastarilogo-zhitla>.*
4. *Про внесення змін до Закону України «Про комплексну реконструкцію кварталів(мікрорайонів) застарілого житлового фонду»: Проект Закону України. URL: http://www.misto.esco.co.ua/best_practice/art49.htm (Дата звернення: 20.11.2017)*
5. Стукаленко В.В. *Актуальні питання адміністративної відповідальності у сфері містобудівної діяльності в Україні. / В.В. Стукаленко // Правова держава. – 2017. – №28. – С. 70-74.*
6. Овчаренко О.М. *Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження: монографія / О.М. Овчаренко. – Х.: Право, 2014. – 576 с.*

ПЛАН
ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ
МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ ІНФОРМАТИКИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ
на 2018-2019 навчальний рік:

- 10-21 серпня
2018 року
- II МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗИУМ
«Моделювання перспективного розвитку соціально-економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах трансформації інформаційного суспільства (м. Афіни-м. Лутракі, Греція)
- 20-23 жовтня
2018 року*
- III Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Економіка інформаційного суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» у м. Прага та м. Відень
- 15-18 грудня
2018 року*
- Передріздвяна сесія Міжнародного наукового семінару «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (м. Верона-м. Венеція, Італія)
- 03-15 травня
2019 року*
- VII-ий Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» (Круїзний лайнер *Costa Mediterranea*, регіон круїзу Атлантичний океан-Ла Манш)
- 1-5 липня
2019 року*
- XVIII-ий Міжнародний науковий семінар «Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи» (оз. Світязь, Волинська обл., Україна)
- 9-20 серпня
2019 року*
- III МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗИУМ
«Моделювання перспективного розвитку соціально-економічних та культурно-гуманітарних систем в умовах трансформації інформаційного суспільства (м. Афіни-м. Лутракі, Греція)

*Вказані періоди просимо вважати орієнтовними. Точні дати будуть вказані в інформаційних листах, які будуть розіслані електронною поштою

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
м. Київ – м. Баку, 28-29 червня 2018 року*

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ІНФОРМАТИКИ
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ЗАПРОШУЄМО

**професорсько-викладацький склад вищих навчальних закладів,
управлінців та працівників органів державної влади, представників
ділових кіл до участі у роботі**

II-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

12-14 жовтня 2018 року

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ

Єрмошенко Микола Миколайович – д.е.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України. Президент «Міжнародної академії інформатики». м. Київ. Україна.

Єрохін Сергій Аркадійович – д.е.н., професор, ректор ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Самедова Ельнара – к.е.н., доцент, Азербайджанський державний економічний університет. г. Баку, Азербайджан.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Костинець Юлія Володимирівна – к.е.н., доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування, завідувач аспірантурою ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Матвєєв Сергій Васильович – к.ю.н., доцент, декан юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Паризький Ігор Володимирович – д.е.н., к.ю.н. доцент кафедри теорії та історії держави і права ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Штулер Ірина Юрїївна – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Координати організаційного комітету конференції

Антонова Олена Михайлівна – к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління». м. Київ. Україна.

Контактні телефони – (067) 3789272, (050) 6269505 e-mail: conf.nam@ukr.net

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Секція 1. Економіка та управління національним господарством

Секція 2. Економічна безпека національної економіки.

Секція 3. Інноваційний розвиток, державна інноваційна політика, науково-технічна політика та механізм її реалізації.

Секція 4. Інформаційні технології та захист інформації.

Секція 5. Механізм державного управління.

Секція 6. Правові проблеми соціально-економічного розвитку країни.

Для участі у конференції необхідно не пізніше 11 жовтня 2018 року:
- надіслати на електронну адресу Оргкомітету в Україні conf.nam@ukr.net тези доповіді, підготовлені у текстовому редакторі Microsoft Word;
- заповнити заявку щодо участі у конференції.
Після розгляду Оргкомітетом отриманих матеріалів на електронну адресу автора буде відправлено повідомлення щодо прийняття матеріалів та реквізити для оплати витрат за участь в Інтернет-конференції. Після отримання оргкомітетом копії документу про оплату учаснику буде повідомлено (електронною поштою) терміни та умови отримання друкованого варіанту збірника тез та сертифіката учасника*.

**Сертифікат може вважатися документом, який підтверджує міжнародний досвід кандидата на отримання звання доцента та професора відповідно до нового Порядку затвердження рішень про присвоєння вчених звань, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 656.*

Матеріали конференції видаватимуться у вигляді збірника тез доповідей (в електронному та друкованому варіантах).

За результатами роботи конференції буде сформована збірка тез з присвоєнням ISBN, УДК і ББК, електронна версія котрої буде надіслана протягом двох тижнів після закінчення конференції на електронну адресу авторів, вказану у заявці, а друкована версія розсилатиметься згідно оплачених послуг.

УМОВИ УЧАСТІ В ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

1. Форма участі в конференції: дистанційна (заочна).
2. Робочі мови конференції – українська, російська, англійська.
3. Для публікації тез у збірнику необхідно подати на електронну адресу оргкомітету:
 - заявку на публікацію тез;
 - електронний варіант тез;
 - скановану копію квитанції про оплату.
4. Документи подаються в оргкомітет трьома файлами. Файли назвати за прикладом:
Іваненко_тези.doc
Іваненко_заявка.doc
Іваненко_оплата.doc
5. Вартість участі в конференції, публікації становить:
 - для учасників з України – 130 грн.;
 - для учасників з інших країн – 10 USD.
6. За підсумками конференції буде видано ПДФ збірник матеріалів конференції, який отримають всі її учасники - безкоштовно.
7. Учасники конференції отримають відповідний Сертифікат участі у конференції – безкоштовно.
8. Вартість друкованого примірника збірника матеріалів конференції становить для учасників з України – 50 грн.; для учасників з інших країн – 10 USD. У разі, якщо тези доповіді були написані у співавторстві, то авторам тези надсилається 1 примірник. Додаткові примірники для співавторів необхідно замовляти завчасно.
9. Матеріали конференції розсилаються основним бібліотекам України, згідно існуючого положення про фахові видання, і окремим бібліотекам Зарубіжжя.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ:

- Тези доповіді надаються лише електронною поштою. Обсяг тез – від трьох до п'яти повних сторінок формату А4 (297x210 мм), включаючи рисунки, таблиці, список використаних джерел.
- Список використаних джерел розміщується наприкінці тексту і оформлюється згідно положень.
- Посилання по тексту розміщують у квадратних дужках.
- Тези слід набирати в текстовому редакторі Microsoft Word, гарнітура Times New Roman, розмір: для основного тексту 14 пт., для переліку літературних джерел 12 пт.), міжрядковий інтервал – полуторний. Поля: зверху, знизу, праворуч, ліворуч 20 мм.
- Формули та позначення набирати у редакторі формул MathType 6.0 або Microsoft Equation 3.0, як окремий об'єкт.

ЗАЯВКА

на участь в II-ій Міжнародній науковій Інтернет-конференції
**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**
яка відбудеться 12-14 жовтня 2018 р.

Прізвище, ім'я та по батькові	
Наукова ступінь, вчене звання	
Місце роботи (навчання)	
Посада	
Назва доповіді	
Назва секції	
Вказати, чи потрібен друкований екземпляр збірника (кількість)	
Поштова адреса: вулиця, будинок, квартира населений пункт, район, область країна (для іноземців) поштовий індекс	
Телефони (мобільний, домашній, робочий)	
E-mail	

Примітки:

** - дані співавторів обов'язково заповнюються за такою самою формою за умови*

*Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці
м. Київ – м. Баку, 28-29 червня 2018 року*

Наукове видання

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У ФОКУСІ ВИКЛИКІВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ»**

Збірник наукових праць
I-ої міжнародної наукової Інтернет-конференції
28-29 червня 2018 року

Випуск 1